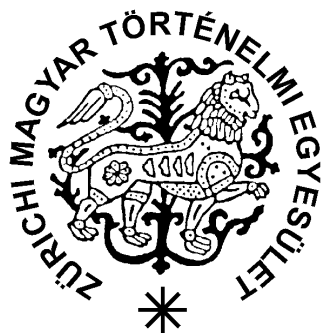

Timaru-Kast Sándor (Ingelheim)

A MAGYAR NÉP ÉS A KELTÁK

EREDETÜNK ÉS KÖRNYEZETÜNK

Szerkesztette: Darai Lajos

ACTA HISTORICA HUNGARICA TURICIENSIA
XXXVI. évfolyam 2. szám

Sorozatszerkesztő: Csihák György

A ZÜRICHI MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET 121. SZ. KIADVÁNYA

ISSN 2297-7538**

Zürich, Budapest, Adelaide, Athén, Bangkok, Beijing, Beregszász, Boulogne
Sur Mer, Brno, Carrigmore, Csikszereda, Felsőőr, Heidelberg, Helsingborg,
Honolulu, Koppenhága, Lendva, London, Pozsony, Szabadka, Vancouver

* Lévéen svájci egyesület svájci kiadványa, svájci az ISSN-szám is.

Tartalomjegyzék

<i>Mesterházy Zsolt (Budapest): Előszó.....</i>	4
<i>Darai Lajos (Kápolnásnyék): Bevezetés.....</i>	5
Kelta–magyar „rokonság” nyelvünk tükrében.....	20
I. Játék a szavakkal: „Én nem tudtam azt kérem...”	20
II. „Ar bed keltiek, azaz „a kelták földje”. „Mert jól eltitkolták, hogy...”	41
III. A magyar nyelv (kódolt) üzenetei. „...világon legszebb hely MAGYARORSZÁG”	61
A kelta-magyarok.....	79
Kelta magyarok – magyar kelták	79
Szóbokrok, szócsaládok	101
Ősi szókinszünk a magyar–kelta rokonság jegyében	130
Kelták és magyarok	172
1. Európa vaskori népe: a kelták eredetéről, Európába való megérkezésükről és a Kárpát-medencében való letelepedésükről	172
A kelták.....	172
Kik voltak és honnan jöttek a kelták?	173
Ki is tehát a kelta ?	179
2. Kezdetben vala az ige... A kelta nyelv és magyar párhuzamai	180
Létezhet valamilyen ’titkos’ kapcsolat, rokoni viszony a kelta és a magyar nyelv között?	181
3. A kelta nyelv(ek) jellemző vonásai.....	191
A Jóanya/Istenanya törzse: Kelta vallás, hagyományok, művészet és világkép (a kelta mondavilág és magyar párhuzamai)	217
A milék honfoglalása.....	223
Tuan Mac Carill (vagy Cairell) Mac Muredach története	224
Fintan története.....	226
Fehérló Fiai	230
A KELTÁK, A NYUGAT MAGYARJAI.....	239
1. rész.....	239
2. rész.....	253
3. rész.....	265

AZ ETRUSZK REJTÉLY	283
Agathyrsek.....	295
Etruszkok.....	297
Az etruszk társadalom	303
Jelképrendszer	306
Az etruszkok tudása	308
Az etruszk nyelv	308
Az etruszk rovásírás	313
A MAGYAR NÉP EREDETE ÉS ŐSHAZÁJA.....	319
A Világ közepén.....	321
A Bábel tornya aljában.....	332
HUNOK A RAJNÁNÁL.....	367
A ROMÁN NÉP EREDETÉRŐL, MEGÁLĚ-VLAHIÁTÓL UNGRO-VLAHIÁIG. A	
KÁRPÁT–RÉGIÓ MAGYAR EREDETŰ FÖLDRAJZA.A román nép eredetéről, a	
nemzeti önérték és a politikacsinálók szándéka szerint (azaz gondolatok a dáko-	
román kontinuitás hamis elméletéről)	374
A román nép eredetéről, a régi krónikák írása szerint	377
Moldova és a Kárpát-régió magyar eredetű földrajza.....	398
Moldvában előforduló magyar eredetű egyéb hegy- és domborzat és más földrajzi nevek	405
<i>Timaru-Kast Rálpfi (Ingelheim): Kelta–magyar rokonság a történelem és a régészet</i>	
<i>tükrében, avagy a kelták: Európa szabir gyarmatosítói (Utószó helyett)</i>	407
E SZÁMUNK SZERZŐI	434
FÜGGELÉK	435
<i>Kiadványaink jegyzéke.....</i>	436

Mesterházy Zsolt (Budapest):

Előszó

A kilencvenes években Tímár Sándor ellátogatott Bretagne-ba. Úgy érezte magát, mintha otthon lenne. Az emléktárgyárusok szakasztott olyan helyi népművészeti tárgyakat árultak, mint otthon Erdélyben vagy Magyarországon. Egyik ámulatból a másikba esvén még sok szavukat is érteni vélte. Később kiderült: jól értette, így nemsokára Írországba utazott immáron kész tervekkel. Ott is a magyarral rokon népet talált. Mire elkészült a könyv (Kelta magyarok, magyar kelták, 1999.), abban 1800 közös szót írt le, kiderült műveltségünk sok-sok párhuzama.

Évekkel később felállítottam egy új elméletet a Kárpát-medencét elért 60 keleti honfoglalással kapcsolatban. Európa bronzkori anyaga mutatja, hogy nemcsak mi, de az egész földrész is rengeteg keleti bevándorlást kapott (szenvedett el). Egyszer megkértem Tímár Sándort, nézzen körül keleti bevándorlások után kelta mondákban, és lőn: időről időre ott is jöttek valakik hajókkal, és persze mindig megfelelő galibát okozva a helyben lakóknak. Minden valószínűség szerint ezzel az európai etnogenezis leírhatóságának közelébe kerültünk. Köszönet érte.

Ez nem kevesebb, mint az újkőkortól zajló Kárpát-medencei népességkiáramlás nyugat, észak-nyugat felé kb. Kr.e. ~ 2400-tól folyamatosan keleti jövevényeket olvaszt magába. Emiatt vagyunk a kelták édes testvérei: egy rokon európai alapnépesség 3500 éven át keleti, szintén egymással rokon sztyeppei népességgel keveredik.

Bevezetés

Aki korszerűen és következetesen akar tájékozódni a korai magyar történelemről, vagy – ahogy eddig hívtuk – a magyar őstörténetről, az itt, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kiadványainak körében eredményesen megteheti.¹ Ennek egyik jelentős állomását tekintheti meg, aki megnyitotta a jelen kötetet. Timaru-Kast Sándor életműve sorakozik benne, főként az általa feltárt kelta–magyar azonossági és rokonsági tényekből és összefüggésekből kiindulva, illetve azok gazdag bizonyító anyagát feltárva, feldolgozva és bemutatva.

Timár Sándor² akár a kelták iránti tiszteletből is felvehette volna az elég régiesen, mondhatnánk, keltásan hangzó Timaru-Kast nevét, de nem így történt, hanem Erdély szülötteként „kapta” a román államtól a Timaru családnevét útlevelebe, és amikor németországi életét feleségéhez kötötte, a német hivatal egyesítette a nevüket. És a fülünknek bizonyára azért határozottan keltás hangzású már e név, mert szerzőnk – orvos létére – mind a kelták, mind a kelta–magyar származási és nyelvi–műveltségi történeti kapcsolatok lelkes és eredményes kutatója lett, gazdag tartalommal töltötte meg az ő munkássága előtt ezt a – valljuk be – eléggé ismeretlen területét múltunknak.

Timár elévülhetetlen érdeme, hogy a számára felmerülő kelta–magyar kapcsolatok elemzése során rájött az igen egyértelmű fordított, azaz magyar–kelta összefüggésre, és sok-sok szavunkat tudja így az eredeti értelméig visszavezetni. Ugyancsak egyértelműen jutott a régészeti és nyelvi adatokból hasonló következtetésre a nép származása és kivándorlása terén: a Kárpát-medence volt a kiindulópont, az itteni földműves nép európai elterjedéséhez köthető a kelta „mozgás” is. És ebből a tényállásból és adathalmazból jól lehet következtetni nemcsak arra, hogy magyar elődeink éltek már a kelták feltűnése előtt a Kárpátok ölelésében, avagy a Duna-medencében, hanem arra is, hogy magyarul beszéltek, s hogy milyen elképzeléseik voltak a világról, milyen szokásokat tulajdoníthatunk nekik. Ezért azok, akik például azt mondják, hogy nincs a saját **magyar** elnevezésünknek, szavunknak eredeti értelme, magyarázata azon kívül, hogy újabban így nevezzük magunkat, tévednek, hiszen Timár megmutatja nekünk a legrégebbre vezető jelentést:

„A 'gyerek' fogalmát kifejező KA / GA összetett szavakban még nyilvánvalóbbá válik: GA + ÚR → G(Y)A-ÚR: (H)ON-G(y)AÚR (HUN-GAR, UN-GAR, ONU-GOR, ÜN-GÜRÜSZ) 'a hon gyereke' és MA + G(y)AÚR értelme feltehetően az 'Anyaföld (Őshaza) gyereke', vagyis MAGYAR. A 'magyar' az ősi (és újabb) krónikákban: MA-GI, MA-DI, MA-ARI, MA-RI, MA-ORI, MA-URI a Kr. e. 17–5. században, majd MA-GARI, MA-KARI, MA-CARI, MA-HARI, MA-TARI, MAZARI, MA-XARI a Kr. e. 5. századtól a Kr. u. 10. századig. Minden egyes, a magyarokat megillető, másfajta név, hasonló minta szerint jö(hete)tt létre: hon + gyar = HUN-GAR, UN-GUR, WEN-GER, MA-DJAR, MA-GHIAR, vagy BAS-KIR (bas-gúr).” (Jelen mű 31. oldal.)

Timár Sándor fia, Timaru-Kast Rálf pedig gyönyörű őstörténeti összefoglalást készített a régészeti műveltségek kelta- és szkíta-kori emlékei, valamint az ókori híradások és nyelvi maradványokból következtethető adatok alapján, amivel az édesapja által kidolgozott kelta–magyar–türk–finn–japán rokonságnak történelmi, régészeti valamint embertani alapot kívánt adni. Ezért szántuk ezt az írását – családi folytonosság jelzésén túl – utószónak.

E kelta-tanulmányok azonban már több mint negyedszázada indulva készültek, s e korai alapokon folytatódtak, ezért olvasásukkor figyelembe kell vennünk az azóta elért eredményeket eme

¹ Az egyesület [Elektronikus könyvtárában](https://epa.oszk.hu/01400/01445), vagy az OSZK EPA felületén: <https://epa.oszk.hu/01400/01445>.

² Dr. Timaru-Kast Sándor orvos (dr. med.), a kelta nyelv és történelem magánkutatója, Ingelheim am-Rhein, Németország. A ZMTE alelnöke és dísztagja, a KJF–ZMTE történelemtanár-továbbképzések előadója. Több könyve és tanulmánya jelent meg a kelta nyelvről, a kelta–magyar nyelvi és műveltségi kapcsolatokról, valamint a kelták európai életéről, szerepéről és mai maradványairól.

tudományos területen. Sőt érdemes tételesen végigmenni az egyes érintett szakaszokon és állomásokon és a rájuk vonatkozó állításokat a következők alapján módosítani: A többi mellett három jelentős előrelépés történt az őstörténetkutatásban, főként módszertani és eszközoldalon. (1) Megdőlt a kultúra Termékeny Félholdról történő szétsugárzásának, az úgynevezett kultúra diffúzióinak az elmélete.³ (2) A kurgáninváziók nyilvánosságra kerülésével feltárult a kettős társadalom ténye, ami a hatalmi és alávetett rétegek kényszerű együttélését jelentette az ókor és a középkor során.⁴ (3) A genetikai mutációkat – főként az Y-kromoszóma helyre nem álló szakaszán – elemezve⁵ cáfolandó lett az a korábbi múltleírás, amely állandó vándoroltatással, sőt népvándorlással jellemezte a kettős társadalmakat, mivel a letelepedett, helyét nem változtató népesség alkotta a túlnyomó többséget, ami mellé a hatalmi-katonai jellegű mozgások elenyésző kisebbséget hoztak.⁶

E három jelentős tényező felértékelte a Kárpát-medencei ősiség szerepét, amennyiben kiderült, hogy még a jelenkori magyar lakosságban is nagy arányban megvannak az itt tízezer évek óta, sőt kisebb arányban több százezer év óta helyben élt ősök sejtjei tulajdonság örökítői. Ami a műveltségi egyedülállóságunkkal és más embertani adatokkal kiegészülve egyértelművé tette, hogy népünk nem a honfoglalásnak mondott beköltözéssel jött a Kárpát-medencébe, hanem őshonos. Sőt így mai szomszédainkról kiderült, hogy jelentős arányban ugyanezen elődök leszármazottai, ugyanakkor a finnugornak tartott „rokonság” genetikailag is távol került.⁷ Még nyugat- és dél-európai innen kivándorolt földművesek is eléjük kerültek.⁸

Emellett jelentős előrelépések történtek rovasírásunk feltárása terén is, mert jeleink kezdetekig visszamenő régisége bizonyítást nyert, ami a Kárpát-medencei ősiségünk újabb bizonyítékává lett, amint ez az ősiség pedig viszonyosan igazolta írásunk eredetiségét. Bár nem ebből levezetve, hanem fordítva – ezért szerintem téves – úton, de a jelképi ábrázolások (egyben díszítések) messze földre kiterjedt és írásunkhoz, műveltségünkhöz köthető mivolta is már egyszerűen fel lett tárva.⁹

³ Renfrew (1978, 2005), Colin: *Before Civilization. The Radiocarbon Revolution and Prehistoric Europe*. Jonathane Cape, Thirty Bedford Sq. London, magyarul: *A civilizáció előtt. A radiokarbon-forradalom és Európa őstörténete*. Osiris Kiadó, Budapest. Pigott (1987), Stuart: *Az európai civilizáció kezdetei. Az őskori Európa az első földművesektől a klasszikus ókorig*. Gondolat, Budapest.

http://mumia.art.pte.hu/periszkop/Musorok/history/Stuart_Pigott.pdf.

⁴ Gimbutas (1963), Marija: *Die Indoeuropäer. Archeologische Probleme*. Scherer. Gimbutas (1982), Marija: *The Goddesses and Gods of Old Europe 6500-3500 BC Myths and Cult Images*, Thames and Hudson, 2nd Ed. Gimbutas (1989), Marija: *The Language of the Goddesses: Unearthing the Hidden Symbols of Western Civilization*, Thames and Hudson, London. Gimbutas (1991), Marija: *The Civilization of the Goddess*, Harper, San Francisco.

⁵ Underhill (2000), Peter, A.–Peidong Shen–Alice A. Lin–Li Jin–Giuseppe Passarino–Wei H. Yang–Erin Kauffman–Batsheva Bonné–Tamir–Jaume Bertranpetit–Paolo Francalacci–Muntaser Ibrahim–Trefor Jenkins–Judith R. Kidd–S. Qasim Mehdi–Mark T. Seilstad–R. Spencer Wells–Alberto Piazza–Ronald W. Davis–Marcus W. Feldman–L. Luca Cavalli-Sforza and Peter J. Oefner: Y Chromosome Sequence Variation and the History of Human Population. *Nature Genetics*, 26 (2000. November), p.: 359. Semino (2000), Ornella–Passarino, Giuseppe–Oefner, Peter J.–Lin, Alice A.–Abruzova, Svetlana–Beckman, Lars E.–De Benedictis, Giovanna–Francalacci, Paolo–Kouvatsi, Anastasia–Limborska, Svetlana–Marcikiae, Mladen–Mika, Anna–Mika, Barbara–Primorac, Dragan–Sanatachiara–Benerecetti, A. Silvana–Cavalli-Sforza L. Luca–Underhill, Peter A.: The Genetic Legacy of Paleolithic Homo sapiens sapiens in Extant Europeans: A Y Chromosome Perspective. *Science* 290 (2000. November 10.), pp.: 1155-1159. Gibbons (2000), Anne: Evolutionary Genetics. Europeans Trace Ancestry to Paleolithic People. *Science* 290, pp.: 1080-1081.

⁶ Cser (2005) Ferenc és Darai Lajos: *Magyar folytonosság a Kárpát-medencében, avagy kőkori eredetünk és a sejtjei tulajdonság-örökítő kutatás*. Frig Kiadó, Pilisszentiván.

⁷ A manapság folytatott kutatások csak egyedi esetekből próbálják menteni a régi finnugor származtatást sztyeppe-i fejleményekkel megtoldva, a korábbi csoportos adatok cáfolják őket. Ugyanígy történik bizonyos elnagyolt mtDNS mutációs adatokkal a részletes Y-kromoszóma adatok által.

⁸ Nyugat- és északnyugat-európaiak már kutatják Kárpát-medencei földműves eredetüket.

⁹ Főként Varga Csaba ilyen irányú kutatásit emelném ki (Varga [2001] Csaba: *JEL JEL JEL avagy az ABC 30000 éves története*. Frig Kiadó, Pilisszentiván), valamint legújabban Révész Péter eredményeit (Peter Z. Revesz: Establishing the West-Ugric Language Family with Minoan, Hattic and Hungarian by a Decipherment of Linear A. *WSEAS TRANSACTIONS on INFORMATION SCIENCE and APPLICATIONS* Volume 14, 2017. E-ISSN: 2224-3402 pp. 306-326.

A leginkább kifejlett alakban Magyar Adorján nevéhez köthető magyar mitológia kifejtése ugyan többeket továbbra is foglalkoztat, ám annak istenekhez és istennőkhöz kötése szintén téves irány, viszont a csillagmítoszi területnek az évkörhöz és a népszokások naptári napokhoz kötése igaz törekvést jelent, amit csak üdvözölhetünk.¹⁰

Az írott források feltárásában, kiterjesztésében is történt előrelépés, mert rengeteg anyag felkerült az elektronikus könyvtárakba a világ nagy egyetemei és könyvtárai részéről, ami jól elérhetővé vált a magyar kutatók számára is. Kiemelkedik itt az a felfedezés, hogy a legkorábbi nyomtatott könyvek még tartalmaznak olyan eredeti adatokat a magyar történelemre vonatkozóan, amelyeket a későbbi könyvek és a nagy összefoglaló művek már másként – meghamisítva – tárlanak.¹¹

Így az őstörténeti forrásoknál például figyelembe kell venni, hogy az ókori szerzőktől származó írott anyag modern értelmezése nagy valószínűséggel nem ugyanarra a földrajzi területre vonatkozik, amelyre a hozzá kötött régészeti anyag, azaz ahol a régészet a leleteit feltárta és amihez valamely ókori híradást kötik. Ennek oka egyrészt a mítoszi, mondai elemek bevallott keveredése a valósággal (amit Diodórosz is megemlít), ami azt jelenti, hogy akár a csillagépek, a csillagos ég viszonyai is visszaköszönnek a területek ábrázolásában, másrészt logisztikai megfontolások kizárják azoknak a nagyon nagy területeknek a bejárását és ismeretét, amiről viszont sokszorosan szó esik, akár egészen késői időkig. Azaz óvatosabbnak kell lennünk, mint korábban voltunk, és amikor a régészeti műveltségekről beszélünk, nem szabad azokat egy-az-egyben azonosítani az ismert ókori népekkel és hatalmakkal. Ezt a korábbi szerzők még nem vették figyelembe, így jelen mű egészében és az utószóban szereplő források esetében sem így történt. Ami csak annyit jelent számunkra, hogy a folyamatok leírását sokkal inkább a régészethez kell kötnünk, mint történeti adatokhoz. Egyébként ennek éppenséggel elég sok nyomát látjuk az utószóban, amennyiben sokkal inkább a hosszú idejű terjedést mutatja fel, minthogy konkrét történelmi eseményekhez kötné a mondanivalót. Majd annak is meg kell idővel történnie, amikor már tisztáztuk a helyszínt és a valós földrajzi viszonyokat.

A kelta jelenség nem tisztázott még a maga teljességében. Különösen az időrend terén van sok homályos pont megjelenésük és terjedésük tekintetében. A kurgán mozgások (a három invázió) utáni időről van szó, de az nem véletlen, hogy a szkítának mondottakkal hozzák őket párhuzamba, hiszen az európai vaskor meghatározói a kelták és a szkíták.¹² Egyidőben jelennek meg és majd nagyjából egyidőben (Kr. e. III. század) tűnnek el Európa népességi színpadáról. A kelták a kontinens nyugati felét uralták, a szkíták pedig a keleti felén egészen Közép-Ázsiáig megtalálhatók. Az utóbbi megjelenésre, mozgásra esetleg hathatott a Kr. e. 900 körül kezdődött mini jégkorszak, azaz a sztyeppe időjárásának hidegebbre és szárazabbra változása.¹³ S annak, hogy a kelta-hasonlóságot, azaz a szkítákkal való nagyfokú műveltségi azonosságot Tímár is Közép-Ázsia (nála Elő-Ázsia) nagy részére bemutatathatja, az az oka, hogy az orosz sztyeppéről a Kr. e. II. évezred folyamán *a régészet tanúsága szerint* számos törzs, lovas-pásztor 'nép' távozott és jelent meg ekkoriban, elsősorban a Káspi-térségtől dél-keletre és alakította át mind a Közel-Kelet, Észak-India,

<https://www.youtube.com/watch?v=qZZ0HWqRHFg>. Peter Z. Revesz: A Translation of the Arkalochori Axe and the Malia Altar Stone. *Ugyanott* Volume 14, 2017. pp. 124-133.

<https://www.wseas.org/multimedia/journals/information/2017/a285909-084.php>). A bírálatommal együtt elismert munkásság pedig Varga Gézáé (lásd

https://epa.oszk.hu/01400/01445/00053/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2018_11_092-237.pdf II. KÁRPÁT-MEDENCEI JELKÉPÍRÁS ÉS A MAGYARSÁG ŐSTÖRTÉNETE c. részt), és Z. Tóth Csaba is eredményesen munkálkodik e téren (<https://epa.oszk.hu/01400/01445/00017/pdf/> és más tanulmányai ugyanebben a periodikában).

¹⁰ Lásd Darai (2020) Lajos: Hősök (héroszok) és népkeltő emberek. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 35/1. 444-500. oldal.

¹¹ Lásd Fábrián (2021) Sándor: Történelmi „szürreál”. Az Igazság Kálváriája. *Acta Historica Hung. Turiciensia* 36/1.

¹² Lásd Cser (2008) Ferenc, Darai Lajos: *Kárpát-medence, vagy Szkítia?* Frig Kiadó, Pilisszentiván.

¹³ Taylor (1998), Thimoty: Thracians, Scythians, and Dacians. In: B. Cunliffe (szerk): *Prehistoric Europe. An Illustrated History*. Oxford University Press, Oxford. p. 380.

mind pedig Egyiptom társadalmát és teremtette meg – az ókori auktorok híradásainak értelmezése szerint – ezek nagy részében a kettős társadalmat. Egyedül Egyiptomnak sikerült a rátelepedő uralkodókat akkor kiűznie és hagyományos társadalmi felfogását korszerűsítve feltámadni.

Mivel (mind a két) Tímár erőteljesen foglalkozik a szkíta népek és a kelták összevetésével, nézzük meg kicsit részletesebben előbb a szkíták ügyeit, aztán térjünk rá a keltákra. De még a mi mostani összefoglalónk is szükségszerűen bizonytalan kell maradjon amiatt és annyiban, hogy nem lehetünk biztosak az ókorinak tartott auktorok adatai értelmezésének eredetiségében, illetve abban, hogy a szóbanforgó területek leírása és értelmezése ugyanarra a földrajzi régióra, illetve pontokra vonatkozik-e.¹⁴ Mert éppen még a Kárpát-medencei Szkítia sem zárható ki.¹⁵

A Kr. e. II. évezredben azonban az orosz sztyeppén maradt elég pásztor népesség, és ezidőtől kezdve ismert a területet birtokló lovas nagyállattenyésztők – utólag adott – neve. (Azért utólag, mert ezek a nevek a keltáknál is feltűntek, akik nem jártak az orosz sztyeppén.) Ők voltak a kimmerek. Szokásaik, hitviláguk, harciasságuk megfelel mind az elődeiknek, a kurgán temetkezést folytatók egymást váltó rétegének, mind pedig a sztyeppe későbbi urainak, az ott szkítáknak mondottaknak. Mindenesetre a hagyományos felfogás szerint, amikor Kr. e. az első évezred elején a lehűlő időjárás miatt megindult a pásztor-társadalmi mozgás a mongol sztyeppékről is nyugati irányban, a pontuszi sztyeppéről az addig a sztyeppét uraló kimmereket a szkíták kiszorították a hatalmi elit szerepköréből. A kimmerek hatalmuk vesztesékor elsősorban dél felé próbáltak kitörni a sztyeppéről, majd a Pontus déli felén Kis-Ázsia észak-nyugati területére távoztak. Vezértörzsük pedig a Kárpátokon belülre költözött, az Alföld északi sztyeppe jellegű területein települtek meg és olvadtak be az őslakosokba. (Az Ószövetség könyveiben Noé utódai sorában a kimmerek Gomer néven tűnnek fel a népek listáján, Jáfet leszármazottai között.)

A nem Kárpát-medencei szkítákat, akiknek a hagyományos felfogás korábbi területüket az Aral-tó környezetében lévő legelőkre teszi, onnan a masszagéták mozdították ki, és csak ekkor jelennek meg a pontuszi sztyeppén. Előbb a Kaukázustól északra elterülő egész sztyeppét uralják, hatalmukat mind a sztyeppei, mind pedig a löszös dombvidékre és az erdős területekre is kiterjesztve egészen a Kárpátokig.¹⁶ Hatalmuk teljében a Kárpát-medencétől Kínáig alkotnak 'birodalmat'.¹⁷ Ön-megnevezésük (szaka) szarvast jelent¹⁸, görög nevük (szkíta) pedig föltehetően egyik királyuk (Colaxais, ill. Skoloti) görögösített neve.¹⁹ (Az Ószövetség könyveiben Askenáz néven szerepelnek, akinek az apja Gomer – és valóban a szkíták a kimmerek helyét már elfoglalták az Ószövetség megírásának idején.)²⁰ Maguk a szkíták heterogén képletűek.²¹ László Gyula szerint: „Mégsem szabad valami hatalmas, egységes birodalmat feltételeznünk, inkább arról lehet szó, hogy a nagy kelet-nyugati kereskedelmi út mentén élő állattenyésztő-földművelő népek nagyjából egységes életmódját a kereskedelem révén gyorsan szétáradó egységes művészet és eszközkészlet elégítette ki. Így aztán – helyileg továbbfejlesztve – egymáshoz hasonló, de együttesében mégiscsak elkülönülő csoportok alakultak ki.”²²

A szkítáknál alapvetően három társadalmi réteg ismerhető fel a róluk szóló híradásokból: a király szkíták alkották a hatalmi elitet, volt egy közbenső katonai réteg, és rajtuk kívül volt a letelepedett, földművelő-állattenyésztő népességből alkotott alsóbb réteg. Ez a társadalmi

¹⁴ Lásd az erre vonatkozó igen sok és komoly írásos adatot Fábián (2021). művében, ahol egész más európai Ázsia-kép tárul fel, mint amit eddig a szakirodalom felmutatott.

¹⁵ V. ö. Cser (2008).

¹⁶ Taylor (1998), p. 380.

¹⁷ László (1974) Gyula: *Vértesszőlőstől Pusztaszerig*. Gondolat, Budapest. p. 99.

¹⁸ László (1974), p. 104.

¹⁹ Taylor (1998), p. 381.

²⁰ Redford (1993), D. B.: *Egypt, Canaan and Israel in Ancient Times*, Princeton, New Jersey. p. 404. Bunyevác (2007) Zsuzsa: *A Szent Grál üzenete. Az eltitkolt magyar vonatkozások*. Alexandra Kiadó, Budapest. p. 89. Szent Jeromosra hivatkozva Mágógot tekinti szkítának.

²¹ Taylor (1998), pp. 375-376.

²² László (1974), p. 99.

tagozottság megfelel a tripartitumnak, ami később mind a hindu, a kelta, mind pedig a germán társadalmat, ill. az egész későbbi középkort jellemezte. Tulajdonképpen szkítának vezető rétegük, az ún. király-szkíták tekinthetők, a többiek akár egészen más nyelvűek, emberi hovatarozásuk is lehetnek. Elsősorban a kor lovas társadalmától az új, rendkívül hatékony fegyverük, a visszacsapó íj és a lóhátról való hadakozás képessége különbözteti meg őket. Kifejezetten katonanépek voltak.

A szkíták eredetét sokan pamírinak, altájinak, mások – köztük többen a magyar őstörténelemmel foglalkozók közül – turáninak vélik. Alapvetően azért van ez a bizonytalanság, mert azok a szkíták nem hagytak maguk mögött értelmezhető feljegyzést, így nyelvük valójában ismeretlen. A görögök által feljegyzett törzsi, vagy uralkodói nevek is csak óvatos becslésre adnak lehetőséget. Ezekből csakis az látszik, hogy az indoeurópai népek által imádott istenségeket tisztelték, ezért nagy a valószínűsége annak, hogy nyelvük sokkal inkább abba a nyelvcsoporthoz tartozik. Az alánokat a mai oszétek a saját elődeiknek tekintik,²³ az alánokat pedig szokásaik, hitviláguk és területi elterjedésük alapján a szkítákra vezetik vissza. Az oszétek nyelve nem ragozó, azaz az indoeurópai nyelvcsoporthoz tartozik, annak az iráni csoportjához, ahová a perzsa, a kurd, a tadzsik, a pashto és a baluchi is.²⁴ Így válik fontossá, hogy Tímár a nyelvi különbséget az indoeurópaiaktól a kelták esetében felmutatja.

S bár vannak, akik a szkítákat igyekeznek sumér utónépként feltüntetni,²⁵ de erre vonatkozóan nagyon kevés az adat. Tímár is nyelvi azonosságokat lát, ami nem feltétlen visz minket sem a Folyamközbe, sem Turánba. Mások egyszerűen iráninak tekintik őket, ami gyakorlatilag nem jelent többet, mint közép-ázsiai.²⁶ Tímár azonban ezt határozottan cáfolja. Jóllehet az orosz sztyeppéken Kr. e. 1000 körül tűnhettek elő, az első görög híradás róluk csak Kr.e. 700-ból származik. Eredetmondájukból az anya-centrikusság kiérződik. Olyan föltételezés is ismert, hogy korábban – a görög kontaktus előtt – a nő akár katona (amazonok) is lehetett.²⁷ A későbbi társadalmi szerkezetüket tekintve a nő elveszítette vezető (egyenértékű) szerepét, és a férfinak már alárendelt, és aztán temetési kellékké is alakult!²⁸ Tímár is észreveszi és megemlíti, amikor a keltáknál egyértelművé vált a harcos férfiak uralma.

A király szkíták²⁹ népcsoportjukat tekintve, tehát minden valószínűség szerint indoeurópaiak voltak. Hosszú fejű nép, kaukázusi embertípus.³⁰ Ugyan Childe feltételezi róluk, hogy türkök,³¹ merthogy a szkítákat elsőprő szarmaták szerint bizonyosan árja népek voltak. De ez csak azt a nem bizonyított szemléletet tükrözi, hogy ‘testvér’ népek egymást nem törlik le. Alapvetően nincs így. Akik pedig a méd-szkíta azonosság alapján állnak,³² türk, sőt, ‘sumérfajú’ népnek tekintik a szkítákat. Érvelésük leginkább arra épít, hogy a szkíták, a hunok, az avarok, és a türk népek azonos harcmódot követtek, életformájuk is hasonló (lovas, pásztor) volt, és ezzel indokoltnak érzik mind az etnikai, mind a nyelvi azonosságot, folytonosságot. Hérodotosz szerint éppen a médek üzték ki

²³ Littleton (2005), Scott–Linda Malcor: *Szkítiától Camelotig. Az Arthur királyról, a Kerekasztal Lovagjairól és a Szent Grálról szóló legendák eredetének radikális újraértelmezése*. Szkíta-Szarvas Kiadó, Nyíregyháza. pp. 71-74.

²⁴ Crystal (1997), David: *Cambridge Encyclopedia of Languages* II. Edition, Cambridge Univ. Press. p. 300.

²⁵ Pl. Götz (1994), László: *Keleten kél a nap*. Püski, Budapest. pp. 58-59. A szkítákat az andronovói műveltség nyugatra vándorolt folytatásának véli, és az andronovóit pedig déli sumér gyarmatosok műveltségének (pp. 1003-1004). Bunyevác (2007), p. 88. ezt írja: „A sztyeppék, ahol a szkíták feltűntek, a turáni, belső-ázsiai, a ragozó nyelvű népek által lakott vidékek.”

²⁶ Ascherson (1996), Neal: *Black Sea*. Vintage, London. pp. 115-122, Kovács (1997), Vilmos: *Kik voltak? Nyelv- és őstörténeti írások a honfoglaló magyarság kialakulásáról*. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár. p. 29.

²⁷ Taylor (1998), pp. 395-397.

²⁸ Taylor (1998), p. 391.

²⁹ László (1974), p. 101.

³⁰ Persze ez nem föltétlenül biztosan igaz, ugyanis a szkíták már gyakorolták a fej eltorzításának a gyakorlatát, amikor a gyerekek fejét, amíg képlékeny a csont, eltorzították. Ennek egyik oka az lehetett, hogy az arcból ne álljon ki az orr, mert harcban úgy sérülékenyebb. Ezt a fejtorzítást később az alánoknál és a hunoknál is megtalálhatjuk.

³¹ Childe (1926), Gordon V.: *The Aryans. A Study of Indoeuropean Origins*. Kennikat Press, London. p. 39.

³² Padányi (1989), Viktor: *Dentu-Magyarica*. Turul Kiadó, Veszprém. pp. 240-242, Götz (1994), pp. 833-838, Badinyi-Jós (1996), Ferenc: *Igaz történelmünk vezérfonala Árpádig*. Orient Press, Budapest. pp. 109-110.

őket perzsa földről, amikor oda betörték.³³ Egyértelműen irániaknak szóelemzéseket felhozva tartják őket.³⁴

A szkíták vezették be a hadviselésbe a visszacsapó íjat,³⁵ s ez egészen a puskapor koráig az egyik legfélelmetesebb, messze hordó fegyver volt, különösen lóhátról, ezért a lovas hadviselésben szinte legyőzhetetlenek voltak. A király szkíták lakóterülete a Dnyeper és a Don között volt,³⁶ temetkezési helyük zömmel a Donyec északi medencéjében lehetett.³⁷ Sírjaik a kurgán hagyomány folytatásai. A királlyal eltemették ágyasát, fő lovását, szakácsát, kincstárnokát, több szolgáját. Ezek az emberáldozat nyilvánvaló jelei. Eltemették még a királlyal a harci szekérét és lovait is,³⁸ ami ugyancsak a korábban ugyanitt élő kurgán embereinek a temetkezési szokása volt. A harc volt az elemük, a kard az istenük, akárcsak a későbbi nordikus kultúra embereinek. Életük mozgó, állattenyésztő életforma volt.³⁹ A király mindenható úr, az alárendeltség természetes volt közöttük. A katonarétegben nem számított embernek az, aki nem ölt. Legyőzött ellenfelüket lefejezték, megskalpolták és a skalpot dicsőségként a nyeregkapához erősítve hordták magukkal.⁴⁰

Műveltségük erősen vita tárgya. Orvosaik nem voltak. Ha a király pl. megbetegedett, akkor a jövőmondók (próféták) megneveztek egy vezéregyéniséget, és az ő állítólagos hűtlenségét tekintették a betegség okának. A vezér általában tagadta a hűtlenséget, és ekkor újabb jövőmondókat kérdeztek meg az ügyben. Ha azok is egyetértettek a váddal, akkor a vezért lefejezték. Ha nem, akkor a jövőmondókat, teljes családjukkal egyetemben kegyetlen módon kivégezték.⁴¹

A görög történetírók szerint a szkíták nem gyűjtöttek kincset és nem túrték a leigázást. Ez csak részben vonatkozhat a király szkítákra, akik hódító politikát folytattak és a sírjaikból hatalmas aranykészlet került elő. Azt mondhatjuk, hogy itt nagy eltérés van a kortárs történetírók és a régészeti ásatásokkor talált anyag között.

Ezek a szkíták elsősorban déli irányba hódítottak, nyugatra nem. Nyugat felé ugyan összeütközésbe keveredtek a keltákkal, de a köztük lévő határ sokáig állandó maradt, még pedig a Kárpát-medence és a Lengyel-síkság. A meghódítottakat nem 'leigázták', hanem katonai védelmet biztosítottak nekik a szomszédos katonanépekkel szemben. Aminek ésszerű gazdasági háttere lehetett: a letelepedettek ellátták az uralkodó elitet a nekik szükséges cikkekkel: élelemmel, fémme, fegyverekkel, valamint arany tárgyakkal és rabszolgákkal.⁴² Az ókori híradások aszerint végső összeomlásuk előtt 614-ben katonai segítséget nyújtottak az assíroknak a méd-babiloni támadás idején.⁴³ Uralmuk végén Kerch (Panticapaeum) fővárossal alapított Boszporiai Királyságban a

³³ Herodotos (1954): *The Histories*. Ford. Aubrey de Sélincourt. Penguin Books, London. Herodotos (1972): De Sélincourt, Aubrey, trans.: Herodotus, *The Histories*. Revised by AR Rum. Penguin, Harmonds-worth and New York. 4:4, p. 218.

³⁴ Kovács (1997), pp. 30, 425-427.

³⁵ Taylor (1998), p. 381, Kiszely (1996), István: *A magyarság őstörténete. (Mit adott a magyarság a világnak.)*, Püski, Budapest. p. 716. László Gyula: Isten ostora. *Népszava*, 1973, április 28. idézi: Kovács (1997), p. 55. A Bethlen (1996) Gábor Gimnázium: *Honfoglalás 896-1996*, Compact Disk, Hódmezővásárhely. *Képek, Fegyverek, Visszacsapó íj*. címszó alatt mutatja be László Gyula rekonstrukciós rajzát. Lásd még Glatz (1996), Ferenc: *Magyarok Krónikája*. 2. Kiadás, Officina Nova, Budapest. p. 41.

³⁶ Hérodotosz 4:57, p. 233.

³⁷ Hérodotosz 4:71, p. 237.

³⁸ Hérodotosz 4:71, p. 238.

³⁹ László (1974), pp. 100-104.

⁴⁰ Hérodotosz 4:64, p. 235.

⁴¹ Hérodotosz 4:68-69, pp. 237-238.

⁴² Taylor (1998), p. 381. Amikor Dáriusz ment ellenük, akkor a szomszéd népek segítségét kérték. Az Agathyrsik, Neurik, Androphagik, Melanchlaenik és a Taurik azt üzenik vissza a szkítáknak, hogy nem ők provokálták ki támadással Dáriusz haragját, csak végszükség esetén segítenek. Lásd Herodotos (1972), 4:119, p. 252. Nem volt köztük alárendelt viszony, bár a jegyzetek szerint ők is szkíta törzsek (Androphagik: emberevők, Melanchlaenik: fekete köpönyegesek).

⁴³ Leick (2002), Gwendolyn: *Mesopotamia. The Invention of the City*. Penguin Books, London. p. 341.

görög aranyművesség az perzsa iráni ízléssel keveredve hatalmas felhalmozott gazdagságot mutatott.⁴⁴

Asszíria összeomlása után a perzsák, majd később a macedónok szemet vetettek a szkíta területekre. Dárius Kr. e. 512-ben hadjáratot indított ellenük a korábbi szkíta betörésekért büntetésül. Hidat építtetett a Boszporuszon, felvonult északra a gateai területeken, ugyancsak hidat építve átlépte az Ister (Duna) vonalát és innen próbálta meg katonailag megverni a szkítákat. Hadserege Hérodotosz szerint 700.000 főből állt,⁴⁵ többségében gyalogosok, de lovasság is jelen volt, zömmel öszvéreket ill. szamarakat lovagolva. A szkítákkal hadba bocsátkozni nem volt könnyű, merthogy Szkítiában nem voltak városok, nem volt letelepedett lakosság, így a szkíták a saját lakosságukat északra küldve fokozatosan és állandóan visszavonultak előle, nem bocsátkoztak vele harcba. Maguk mögött mindent fölégettek, és ezzel elérték, hogy a perzsa seregek már-már éheztek. Ekkor játszódott le a híres jelenet: a szkíták nyulat találtak, és ahelyett, hogy a perzsákkal hadakoztak volna, azt kezdték el üldözni. A megalázott hódító föladta, és visszavonult.⁴⁶

Nem járt jobban korábban Kürosz sem (Kr. e. 529-ben): csapatainak iszonyú veszteségekkel kellett elhagyniuk a szkíták – pontosabban masszagéták⁴⁷ – földjét, és vihették magukkal a halott király fejétlen tetemét!⁴⁸ A masszagéták ekkoriban a Kaukázustól keletre, a Káspi tenger térségében pásztorkodóknak mondják az ókori források újkori értelmezései.

Nagy Sándor is hadjáratot kezdett ellenük Kr. e. 333-ban, de az ő seregét is megverték.⁴⁹ De a görögök kereskedelmet építettek ki velük, elsősorban bort szállítva a szkítáknak gabonaért és rabszolgákért cserébe.⁵⁰ Akaratlanul is rászoktatják a szkíta elitet az ivásra. A borra való rászokás, az ezzel járó életmód megváltozása lehetett az egyik oka harciasságuk csökkenésének (lehülésének) és következményeként a hatalmuk összeomlásának.⁵¹ A szkíta területek jelentették ekkorra már a Balkán gabonaforrását és ez nagyon fontos értesülés számunkra. Ugyanis ezek a területek a Krím-félszigeti termőföldek mellett csakis a korábbi, az északi löszös gabonatermelő területek lehettek, a dél-orosz sztyeppék agyagos talaja ekkor még nem lazítható fel kellőképpen: a vaseke még váratott magára!

A letelepedett 'szkíták' viszont egalitárius társadalmat alkottak, ahol a fémművesség meghatározó módon volt jelen. Hérodotosz mindegyik szkíta néphez egy-egy nevet rendel, azaz maga sem tekinti őket szkítának, csak a szkíták által uralt területen élőknek. Kultúrájuk, életmódjuk alapvetően különbözött a szkítákétól. A király-szkíták és a katonák gabona- és fémszükségletét elsősorban ők fedezték. Hérodotosz alapján a Dnyeper középső folyásához helyezik e letelepedett törzseket, és közülük is kiemelik az Agathysiket, akik pl. Dárius hadjárata idején ellenálltak annak is, hogy a szkíták a területükre vezessék Dárius haderejét.⁵² Taylor szerint az Agathysik Erdélyben éltek,⁵³ amire Hérodotosz *Maris* nevű folyója utalhat.⁵⁴ Ezzel viszont szemben áll az, hogy Dárius a szkítákat 'üldözve' nem lépte át a Kárpátokat, csakis a sík vidéken maradt, így az Agathysik

⁴⁴ Ascherson (1996), pp. 222-224.

⁴⁵ Herodotos 4:87, p. 243.

⁴⁶ Herodotos (1972), 4:120-140. pp. 253-260, Ascherson (1996), p. 54, Taylor (1998), p. 394.

⁴⁷ Herodotos a masszagétákat is szkítáknak írja le. 1:202. p.: 80. A leírásból azonban az derül ki, hogy Kürosz a mai Örményország területén szenvedett katonai vereséget, jöllehet, a masszagéták ettől sokkal keletebbre, a Káspi-tenger keleti partján éltek.

⁴⁸ Ascherson (1996), p. 120. Herodotos (1972), 1:214, p. 84. Tomirys, aki Kürosz seregét visszaverte, és magát a királyt megölette, egy harcos királyné volt a Jaxartes vidékén. A masszagéták ugyanolyan lovas pásztorok voltak, mint a szkíták. Ebben az időben a szkítáknak voltak harcos 'amazonjai'. Az esetről Herodotos (1972), 4:110-117, pp. 249-251 számol be, de ő inkább Sauromatae-knak (szarmaták) nevezi a harcos hölgyeket. Lásd még: Time-Life (1992), Books: *Lost Civilizations. Egypt: Land of the Pharaohs*. p. 68, ill. Dáriusról: p. 90.

⁴⁹ Taylor (1998), p. 399.

⁵⁰ László (1974), p. 107, Taylor (1998), p. 394.

⁵¹ Taylor (1998), p. 399.

⁵² Herodotos 4:125, p. 254

⁵³ Taylor (1998), p. 390.

⁵⁴ Herodotos 4:48, p.: 231.

földje sem lehetett a Kárpátokon belül. A Dunába ömlő *Maris* folyó ezért nem lehet a *Maros*, sokkal inkább lehet pl. a *Szeret*.

Erről Fábiánál viszont azt olvassuk, Silvanust idézve,⁵⁵ hogy az 'Excerpta de Legationibusban' „Ammianus (4. század) megemlíti az agathürszöket is a szkíta népek között, mint például jaxamaták, maeoták, jazigok, roxolánok, alánok, melanchlaenák, gelónok. Pomponius Mela (1. század) az agathürszöket a Buces (Nogaika) folyónál találja, amely a Maeotisba folyik, más szkíta népek, például a sauromaták, az arimaszok, az essedonok és a hamaxobiók mellett. Az agathürszöket Hérodotosz a Kárpátokban mondja lakni, Transsylvaniaiban, szintén a Maris folyó közelében. Heracleai Marcianus (4. század) Periplusában az agathürszöket a Chesunus folyóra helyezi a Maeotis közelében. Dionysius Periegetes (2. század) szerint az agathürszök a Riphei (Urál) hegységtől nem messze élnek. (Nem messze a Rhiphei-hegységtől, a hidegben az agathürszök tündöklő gyémántokat gyűjtenek.) Avienus (4. század) az agathürszöket a Boryshtenes folyó–Euxine (Fekete-tenger) és a Riphei-hegység közé helyezi. Ptolemaios (2. század) az agathürszöket a Dvina (Daugava, Dűna) folyó közelében helyezi el, Sarmatiában, mely ma Fehéroroszország. Solinus (3. század) szerint az agathürszök a Borysthenes (Dnyeper) folyó mellett élnek, Baptista Mantuanus (15. század) Szent Balázsról (316-ban halt meg) szóló versében agathürszökről beszélt, olyan népek körében, mint hunok, alánok, türkök, szarmaták. ... A thyrsageták, egy másik szkíta nép is tehát agathürszök – Pomponius Mela megemlíti a Thyrsageteket vagy Thyssagetákat a türkök mellett Maeotis közelében. A türk nevet az 1. században Pomponius Mela és Plinius említette, Tyrcae és Turcae néven; és Hérodotosznál a jobban emlékeztető Iurcae név a Tjurcae (a szláv népeket manapság 'türköknek' tjurki-nak hívják) – tehát úgy tűnik, hogy Hérodotosznál a Jur-cae a Turcae sérült formája.”⁵⁶

Fábián így folytatja: „De vajon a jazigok, roxolánok, alánok szarmaták, mind a Fekete-tenger északi partjáról vándoroltak a Kárpát-medencébe? Vajon a maeota nép tényleg az Azovi-tenger melletti Meotisz helyen élt? A meo=gázló, vagyis olyan sekély víz, ahol lábon át lehet menni. Hát, ilyen mocsaras hely épp elég volt a pannóniai medencében. Az agathürsz nép nem volt olyan nagy, hogy a Kárpátoktól az Urálig terjedt volna az élettere. A Riphei (Urál) hegységtől nem messze élt, és ott tündöklő gyémánt bányászatával foglalkozott. A Riphei-hegy, ahol gyémántot találni (ez lehet a bolondok aranya), több mint valószínű, hogy a Nyugati-Kárpátok, amit akik uraltak, azok uralkodtak is. És itt arany is volt bőven, mert Hérodotosz azt meséli róluk, hogy a legbujálkodóbb emberek, s a legtöbb aranyat hordják magukon. Észre lehet venni egy olyan irányt, hogy nagyon sok népet, akik a Kárpát-medencében éltek, keletre 'taszítottak', mivel így felelt meg annak a téves történelmi dogmának, hogy minden nép keletről jött a Kárpát-medencébe. Pedig az agathürszöket Hérodotosz a Kárpátokban élőknek mondja, Erdélyben, a Maros mellett. A Meotisz nem más, mint egy átgázolható mocsaras vidék, ami nem feltétlenül a Fekete-tenger mellett van. A Riphei-hegy pedig nem lehet az Urál, mivel Hérodotosznál és a korabeli térképeken nyugat-kelet irányban helyezkedik el. Az, hogy a Kárpát-medencei–dunai hely- és népneveket 'kinyomták' a Fekete-tengerig, a Kaukázusig, látszik másból is. Persze attól még élhettek ott is és itt is ugyanazok a népek, csak az a 'lényeg', hogy innen 'eltűntették' őket.”⁵⁷

Egyenesen arról van szó, hogy „ahol a krónikák a hunok vagy a magyarok Szkítiából való kijöveteléről beszélnek, az a Kárpát-medencéből való kijövetel. Van itt elég Meotisz, mert meo latinul átjárót jelent. Vagyis olyan tavat, aminek elég sekély ahhoz a vize, hogy át lehessen rajta gázolni lábon. 'Scythia Bithynia, alias Hunia.'⁵⁸ Az alias Hunnia = a másik Hunnia, így is lehet értelmezni, annál inkább, mivel Bithiniát Kis-Ázsiába helyezi. Ezeket az írásokat a szerzők nem az ujjukból szopták, hanem régi krónikákat írtak át úgy, hogy megfeleljenek az akkori világnézetnek (XVI. század), meg a politikai és vallási elvárásoknak. Mikor a régi krónikákat írták, a

⁵⁵ Fábián (2021), III/1. Népvándorlás csak a krónikákban volt c. fejezet.

⁵⁶ Silvanus (2013), Turan: [The-Agathyrsi-were-Hun-Scythians](#). 2013.

⁵⁷ Fábián (2021) uo.

⁵⁸ Anselmo (1544): p. 119.

magyarországi Duna-szakasztól keletre levő terület már Ázsiának számított. A Kárpátoktól északra és keletre lévő területek ismeretlenek voltak számukra. *Szkitia a Kárpát-medence volt.* Másképp hogy írhatna olyat, hogy Szkitia déli irányban a Dunával határos. Szkitiában volt 'Alánia, Dathia és Gothia'. De ha figyelembe vesszük, hogy több régi írásban a D betűt a G szolgáltatja, és az o néha a-ra vált, akkor a *Dathia és Gothia ugyanaz.* A Riphei-hegyek sem másak, mint a Kárpátok, mert milyen más hegyek vannak Szkitiától északra, még ha Szkitiát a Kárpátoktól keletre veszem is? Neues Archiv Vegyes (Miscellen) részében R. Pauli azt magyarázza, hogy egy kézzel írott dokumentumról van szó, néhol rövidítésekkel. Az olvasható ki, hogy egy Paulus nevű diakónus kompilálta, több más régi írásból. *Itália első királya Janus* (hogy-hogy nem Romulus?) Az is érdekes, hogy *a Szaturnusz a szkiták csillagképe volt,* és egy kaszával a kezében ábrázolták. A *skyt* kaszát is jelent, tehát jó értelemben vett parasztságról van szó, akik a kecskepásztorokat megtanították a földművelésre. Amikor a kecskepásztorok elurasodtak, akkor már bűdösek lettek a tanítóik (sed vivebant sicut bestie).⁵⁹ Még érdekesebb az, hogyha a Thanais a Don, ahogy a történészek állítják, akkor a Donon felfelé hajózva nem juthattak el nemcsak Pannoniáig, de még Meotiszig sem. Tehát *a Thanais a Duna:* 'Volt egy Trójának nevezett ázsiai város, az ott élő emberek a legjobb harcosok voltak. De tíz évig harcoltak a görög királyok Trója ellen és elfoglalták. Aeneas, aki Priamosz király fia volt, húsz év hajóút után Itáliába érkezett. Más trójai fejedelmek azonban, tudniillik Priamosz és Antenor, 12 ezer trójaival behatolva a Tanaisz-folyón a hajóval áthatolhatatlan Meotiszhoz érkeznek, hogy melynek közelében éljenek, egészen Pannonia határaiig kiterjesztve sajátjukat. Sok éven át éltek ott a Sicambiának hívott a városban és nagy néppé gyarapodtak.'⁶⁰ A Neues Archiv oldalain, ahol a merovingek és a hunok ütközetéről írnak, mindig Meotiszi-mocsarakat emlegetnek.⁶¹ Tehát *a régi krónikákban, amikor Meotiszról írnak, az a Pannonia területén található mocsarakra vonatkozik.*⁶²

A Kárpát-medencébe – ahogy a kimmerek is – a szkiták királyi törzse is csak hatalma elvesztésekor (Kr. e. 300 körül) telepszik be. Korábban, már a Kr. e. VII. században ugyan megjelentek, de nem, mint elnyomók, és nem is nagy tömegben, ahogy ezt László Gyula is megemlíti: „Tömörebb szkíta lakosságot az erdélyi és a mátraalji csoportban kereshetünk, a többi területen úgyszólván csak a fejedelmi leletek szkíta jellegűek, a temetők a földműves őslakosság temetői.”⁶³ És „a dél-oroszországi szkíták a szarmaták népébe olvadtak bele, a hazánk területén élők pedig az őslakosságba, a keltákba és a dákokba.”⁶⁴

Északkeletről, az Ural déli lejtői mellől ezt követően az orosz sztyeppén megjelennek a szarmaták, és Kr. e. 300 körül végleg 'leverik' a szkítákat.⁶⁵ Ugyan a Boszporiai Királyság területén inkább az látszik, hogy fokozatosan váltják fel őket.⁶⁶ Még az időszámításunk kezdetéig túlélnek egyes elemeik a Fekete-tenger északi peremén, azután megszűnik minden hírforrás róluk. A király

⁵⁹ „Dicunt alii - regnavit nomine Janus - Saturnus fugit de Graecia-civitatem in Tuscia non longe a Roma-in Italiam latuit inde Latium appelaverunt Italiam. Iste Saturnus primum docuit populum etc. - sed vivebant sicut bestie.” (Neues Archiv, 1876. 164.)

⁶⁰ „Erat in Asia civitas que dicitur Troia, homines qui ibi habitabant fuerunt bellatores fortissimi. Pugnaverunt autem reges Grecorum adversus Troiam per decem annos et apprehenderunt eam. Egressus inde Eneas qui fuit gener regis Priami cum viginti navibus in Italiam venit. Alii autem de principibus Troie, scilicet Priamus et Antenor cum 12 milibus Troianorum intrantes fluvium Thanaim navigio venerunt usque ad Meotidas paludes, circa quas habitare ceperunt, et dilataverunt terminos suos usque ad terminos Pannonie. Fecerunt autem civitatem quam appellaverunt Sicambriam habitaveruntque ibi per multos annos, et creverunt in populum magnum. (Neues Archiv, 1876. 165.) V. ö, Aventinus Turmaair, 1554.

⁶¹ Neues Archiv, 1876. 170, 171.

⁶² Fábán (2021) uo.

⁶³ László (1974), p.: 103.

⁶⁴ László (1974), p.: 107.

⁶⁵ László (1974), p.: 156. Taylor (1998), p.: 402.

⁶⁶ Ascherson (1996), pp.: 223-224.

szkíták egyik törzse, a Pártus, azonban Perzsiában jelenik meg a Kr. e. IV. században és ott felváltva a médek uralmát szervez meg új és félelmetes birodalmat, a pártusok birodalmát.⁶⁷

A szkíta időkben a Kárpátok északi-keleti környezetében nyugalmat találunk. Ugyan föltehető, hogy a szkíták 'hatalma' átmenetileg kiterjedt erre a területre is, de a műveltséget illetően semmiféle drasztikus átalakulást nem lehet kimutatni. Hérodotosz maga is írta, hogy a szkíták nem egységesek, számtalan velük együttműködő, esetleg nekik adózó törzs tartozik alájuk, akiket egyaránt szkítáknak neveznek, de ezek akár meg is tagadhatják a szkíták katonai támogatását — mint ahogy ez Dáriusz hadjáratakor meg is történt.⁶⁸ A szkíták sztyeppei uralma a Kr. e. III. században megroppant, és a szarmaták elől részben Perzsiába vonultak, ahol közreműködésükkel megalapították a médek birodalmát,⁶⁹ míg egy másik részük a Kárpátokon belülre telepedett, ahol a helyi lakosságban feloldódtak.⁷⁰

A szkíták a magyar őstörténet szempontjából azért fontosak, mert a legendáink, mint a magyarok őseire hivatkoznak rájuk.⁷¹ Ha azonban a szkíta kultúrát a magyar népi kultúrával összevetjük, egyértelműen az látszik, hogy a kettő nem egyezik, egymást kizáró módon különbözik. Ez természetesen még nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy a magyarság, vagy annak egy része szkíta területen élt a szkíták fönnhatósága alatt. A letelepedett, gabonatermelő törzseket Hérodotosz nyomán a Kukutyin műveltség területére teszik⁷²

Rátérve most már a nyugat-európai lovas-pásztorok témakörére, megállapíthatjuk, hogy a kelták legrégebbi leletei a Kr. e. második évezredre nyúlnak vissza, és ekkor a dél-német síkságon, a Duna forrásvidékén lehettek. Később két helység környéke emelkedik ki a régészeti leletekből, ahol a későbbi kelta műveltség első csirái kimutathatók. Az egyik Hallstatt, ahol már a Kr. e. XI. századig visszamenőleg kimutatható a vasművesség.⁷³ A másik az erre épülő, de tőle északabbra elterülő ún. Le Tène műveltség.⁷⁴ Kr. e. 450 környékén alapvetően pásztor társadalmat jelöl, akik akkor még nem voltak agresszívak. Minden bizonnyal a bronzkori hódító elit (harang edény műveltség) és a meghódítottak, azaz Nyugat-Európa újkőkori letelepedett társadalmának ötvöződésével alakultak ki. Kultúrájukra ugyancsak a kettősség jellemző: a nemes pásztorok, lovasok és a nem-nemes földművelő réteg. Kelta rassz nem létezett, voltak alacsonyok, magasak, hosszú és rövid koponyájúak.⁷⁵ Az uralkodó elit és a letelepedett nép kultúrája sem volt azonos.

A kelták is a társadalom hármastagozódását (*tripartitum*) vallották. A két felső réteget a született katonai nemesség és a druidok alkotta. A druidok a társadalom papi értelmisége. Nem nevezhetők a későbbi keresztény műveltség kategóriái szerint papoknak, mert nem alkottak elkülönült csoportot, együtt éltek a népességgel. Tanítók, orvosok, hittudósok, a rítusok ismerői és végrehajtói voltak, tömören megfogalmazva: a kelta értelmiség. Ebbe a rétegbe tartoztak még a jogászok, a történészek és a művészek is. Ebbe a rétegbe az egyébként lenézett alsóbb földműves

⁶⁷ Roux (1992), p.: 418. A szkíták Pártus törzse elhagyja Turkesztánt Kr.e. 250 körül és Arsaces vezetésével a mai Irán északkeleti részére költözik.

⁶⁸ Herodotos 4:87, p.: 243, Taylor (1998), p. 381.

⁶⁹ Ascherson (1996), pp. 223-224.

⁷⁰ László (1974), p. 103.

⁷¹ Anonymus (1977): *Gesta Hungarorum*. Hasonmás Kiadás. Fordította: Pais Dezső Magyar Helikon, Budapest. I, pp. 77-78. *Kézai Simon Mester Magyar Krónikája*. Fordította: Szabó Károly. Magyar Elektronikus Könyvtár, <http://vmek.oszk.hu/02200/02249/02249.pdf> címről, 1999. I:5§. Káti (2004) Márk: *Képes Krónika*. Osiris, 2004. 5-6, pp. 37-40.

⁷² Herodotos 4:48. p. 231.

⁷³ Time-Life (1992), p. 25.

⁷⁴ Szabó (1971), Miklós: *A kelták nyomában Magyarországon*. Hereditás. Corvina Kiadó. Budapest. p.: 71. Lásd még Cunliffe (1998), Barry: *Iron Age Societies in Western Europe and Beyond, 800-140 BC*. In: B. Cunliffe (szerk.): *Pre-historic Europe*. Oxford Univ. Press, Oxford. pp. 336-372.

p. 359. oldalon a térképeket.

⁷⁵ Szabó (1971), p.: 26.

rétegek tagjai is bekerülhettek, ez a szerepkör nem korlátozódott a nemesi, katona rétegre. A harmadik réteg a szabadoké volt, ahová a képzetlen kézművesek is tartoztak. A rabszolgákat nem tekintették rétegalkotónak.⁷⁶

A keltákról legtöbb adatot a római forrásokból, de már csak a kelta műveltség végső idejéből kapunk. Ezeken azonban a rómaiak hasonló felfogása érződik, ezért az általuk tolmácsolt adatok nem föltétlenül hitelesek. Újabban többen komolyan foglalkoztak a kelta műveltség szellemi hagyatékának a feldolgozásával. Ellis és Chadwick munkája jó összefoglalása a műveltség lényegi elemeinek.

A keltáknál természetes az 'anarchia'.⁷⁷ Kifejlett oktatási rendszerük lehetett, de ez kizárólag a szájhagyományra, az emberi emlékezetre épült.⁷⁸ Az írást tiltották,⁷⁹ de a római korban már mind etruszk, mind latin betűkkel föllelhetők kelta írott anyagok,⁸⁰ (lásd pl. a Kölni naptárt az I. századból.)⁸¹ Ekkorra a kelták a rómaiak elől már a Brit-szigetekre települtek át. Az első áttelepülési hullám a Kr. e. VII. századból ismert. Ennek az eredménye a későbbi ír nép kialakulása. Az íreknél egyébként nem volt írási tilalom,⁸² náluk sajátos betűrendszer található, az ún. Ogham írás.⁸³ Ennek legkorábbi leletei az Kr. e. I. századból ismertek. Amikor megkezdődött az íreknek a római katolikus szervezethez való visszatérítése (Kr. u. VI–VII. század),⁸⁴ akkor már voltak saját könyveik, amiket pl. Szent Patrik oly nagy vehemenciával semmisített meg.⁸⁵ A legkorábbi keresztény csírák – a nazarén egyház – már a Kr. u. I. századában megjelennek a kelta területen. Joseph Arimathea már Kr. u. 36-ban Glastonburyben létrehozta az első keresztény közösséget, amihez az akkori király (*king Alviragus of Siluria*) ad nekik 120 acre (48,5 ha) földet. Itt tizenkét 'apostoli' személyről esik említés.⁸⁶

A kelta hitvilág önmaga is sok kérdést vet föl. Az indoeurópainak deklarált kelták hite mind az ind, mind az északi, tipikusan európai (germán) hitvilágtól alapvetően különbözik annak ellenére, hogy számos elemükben közösek, és a szerzők igyekeznek is minél több azonosságot kimutatni.

A kelták többisten hívők voltak. A legendáikból a 33 emelkedik ki, mint meghatározó jelentőségű szám, így 33 istenségről van tudomásunk.⁸⁷ Ezek között több totemisztikus is van. Ezek azonban nem állatok, hanem megszemélyesített elemek, zömmel vizek. Alapvetően dualisztikus a felfogásuk. Hittek a lélekben és annak halhatatlanságában. Két világban élhetett a lélek: az *innen-világban* és a *túlvilágban*. A halál a kelták számára nem volt tragikus esemény. Amikor az innen-világban valaki meghalt, akkor azzal egyidejűleg a túlvilágban megszületett. Az itteni születés meg az ottani halállal volt párhuzamos. A halál csak helyváltás.⁸⁸ *Truth* a túlvilág neve, és ennek jelentése: *béke*.⁸⁹ Ez a megnevezés kifejezetten emlékeztet a magyarban a *megbékélt* kifejezésre.⁹⁰ Ebben a felfogásukban alapvetően különböztek az északi, nordikus felfogástól (germán), és a későbbi magyar felfogás és a nordikus között foglalnak helyet. Mégis a felfogásuk sok szempontból egybecseng

⁷⁶ Chadwick (1996), Henry–Evans, G. R.: *Atlas of the Christian Church*. Time Life, Oxford. p. 115.

⁷⁷ Berresford Ellis (1994), Peter: *The Druids*. Constable, London. p. 140.

⁷⁸ Berresford Ellis (1994), pp. 177-161.

⁷⁹ Berresford Ellis (1994), p. 162.

⁸⁰ Berresford Ellis (1994), p. 163.

⁸¹ Berresford Ellis (1994), p. 163.

⁸² Berresford Ellis (1994), p. 164.

⁸³ Berresford Ellis (1994), p. 164.

⁸⁴ Az írek ugyanis katolikusok voltak már korábban is, csak nem ismerték el Róma fönnhatóságát. Róma és az ír katolikusok között hosszas alkudozások után szűnt meg az ellentét, és attól kezdve az írek a római rítust követték. Lásd erről bővebben: Gardner (1996), Laurence: *Bloodline of the Holy Grail*. Element, Brisbane. pp. 213-216.

⁸⁵ Berresford Ellis (1994), pp. 162-167.

⁸⁶ Gardner (1996), p. 134.

⁸⁷ Berresford Ellis (1994), pp. 114-116.

⁸⁸ Berresford Ellis (1994), p. 176.

⁸⁹ Berresford Ellis (1994), p. 170: "So we return to the basic Indo-European idea of Truth being the Word and synonym for divinity. For the Druids and Brahmins, the life-giving principle and sustaining power was the Word or Truth."

⁹⁰ Berresford Ellis (1994), pp. 168-169. Mivel a *truth* az angol igazság szó ma, a megigazult állapotra is emlékeztethet.

az Avesztáéval,⁹¹ ahol Asa a másvilág neve, és földrajzilag a Ganges forrását jelentette. Ez volt az Aveszta paradicsoma.

A kelta hitvilágban fontos szerepe volt a szónak, a fogalmak, tárgyak, személyek megnevezésének. Felfogásuk szerint, pl. Ra az őskáoszból úgy pattant ki, hogy saját magát a nevén nevezte.⁹² Magyarán mondva, a szó teremtette meg. A keresztényeknél az újszülöttnak nincs lelke, amíg meg nem keresztelik, azaz el nem nevezik. A keltáknál meg a megnevezés jelenti a lélek 'teremtését'. A lélek halhatatlan, és ez rezonál Pythagoras tanaival, akinek tulajdonítják ezt a gondolatot.⁹³ Ámbár ez a gondolat teljesen idegen a korabeli (Kr. e. VI. század) görög szemlélettől, ugyanakkor a keltával összecseng. Inkább úgy képzelhető el, hogy maga Pythagoras is a keltáktól vette át.⁹⁴

Hagyományaikban belső egalitáriusság a jellemző. De ez csakis az uralkodó rétegre, a nemesekre érvényes.

A totemisztikus származás legendákból a folyók, a víz, a folyóvizek isteni eredete kerekedik ki, és ezek nőiek. A kelta világ – a korabeli római és a görög legnagyobb megrökönyödésére – tisztelte a nőt. A kelta nő druid és akár harcos is lehetett. Sem a görög, a latin, sem a nordikus nő nem lehetett harcos. A királyság gyakran a női ágon öröklődött, jóllehet, női királyuk meglehetősen ritka.⁹⁵

A kelta társadalom eredetileg nem volt agresszíven harcos. Azzá csakis a 'Balkánról'⁹⁶ átvett vaskohászat és vasművességet követően váltak, de modellként a Római hódítás szolgálhatott. A rómaiak megmozdulása előtt nem hódítottak. A Pó-síkságon ugyan Kr. e. 600-ban már jelen voltak, de az igazi 'hódítást' két évszázaddal később, Kr. e. 400 körül kezdték meg. Ekkor még az etruszokkal álltak konfliktusban.⁹⁷ A keleti határuk a szkítákkal évszázadokig változatlan maradt, sem innen, sem onnan nincs hódításra utaló jel.

A Kárpát-medencében a kelta „*honfoglalás*” több évszázadot vett igénybe (a Kr. e. III–I. évszázadot).⁹⁸ Ekkor is sokkal inkább a kultúra terjedt, semmint a népesség.⁹⁹ A vaskohászat kiváltképp, mert az egész Kárpát-medencére jellemzővé vált ekkor már a vassfeldolgozás. Olyan mértékig, hogy „*hazánk területén voltak az első hivatásos vaskohók*” – véli László Gyula.¹⁰⁰ Kettős a kultúra a kelta világban is! Állattenyésztő elit és letelepedett falusi közösségek alkották a kelta világot. Azonban még ekkor sincs templom, nincs templomgazdaság, és az egalitáriusság mind a letelepedetteknél, mind a nemeseknél bár párhuzamosan, de fennmaradt. Erődített 'városok' alakultak ki, ahogy erről László Gyula is tudósít:

„Természetesen nem kell azt hinnünk, hogy a kelta uralom alá került területeken mindenütt kelták laktak volna. A megszállt területeken elsősorban a központokat kerítették kézbe, ezeket építették tovább (nagy méretű földvárak), és az úthálózatot fejlesztették. Erősen keveredtek a helyi, paraszti népességgel, úgyhogy a kelta műveltség ahány terület, annyiféle színezetűvé vált... Hogy milyen erős volt ez az összeolvadás, mutatja például az, hogy a halottaikat földbe temető kelták közt elterjedt a halott elégetésének, elhamvasztásának szertartása, azaz megváltozott a világról és ennek következtében a másvilágról alkotott képük.”¹⁰¹

⁹¹ Berresford Ellis (1994), p. 169.

⁹² Berresford Ellis (1994), p. 171.

⁹³ Herodotos 4:95., p. 245.

⁹⁴ Berresford Ellis (1994), pp. 172-177.

⁹⁵ Chadwick (1971), p. 118. Ez anyai családi folytonosságot, de nem női hatalmat, nem *matriarchális* társadalmat jelent.

⁹⁶ A Balkán a Kárpát-medencét is jelentheti, mert a nyugati történészek, genetikusok a Kárpát-medencét gyakran a Balkán részének tekintik.

⁹⁷ Cunliffe (1998), p. 362.

⁹⁸ László (1974), pp. 108-111.

⁹⁹ László (1974), pp. 111, 113.

¹⁰⁰ László (1974), p. 113.

¹⁰¹ László (1974), p. 111.

A kelták embertani anyagáról Kiszely Istvántól így értesülünk: „Embentani kutatásuk különösen jelentős, mert nagy részben itt maradtak az országban, és mint helyi lakosság, a későbbi korok új alaplakosságát alkotja. A több hullámban ideért keltaságnál két jellegzetes embertípus dominál: 1. a gracil-mediterrán és alpi típus keveredéséből keletkezett, ú. n. ‘gracil-alpi’; 2. a hosszú fejű, hosszú arcú, magas termetű, nordikus típus. A kelta temetőknél főleg közép-dunántúli anyagára jellemző e két típus uralkodó jellege (Ménfőcsanak, Cece, stb). Ez az etnikum hasonlóságot mutat a hasonló osztrák korú temetők anyagával... Észak-Dunántúlon – nagyrészt a helyi lakossággal való párhuzamosabb keveredés következtében – gyakori az alpi, alpi-dinár, crô-magnonid típusok keveredése (Pilismarót, Basaharc). Ez a kelta emberanyag inkább a szlovákiai hasonló korú anyaggal mutat egyezéseket.”¹⁰²

Kiszely adatai szerint tehát a Pilismarót és Basaharc embertani anyaga a mai szlovákiai anyaghoz hasonló, azaz nem a tradicionális keltához. Ez újabb adat arra vonatkozóan, hogy a kultúra, és nem a kelta ember terjedt, így a korábbi бүккi–kukutyini műveltségi terület embere továbbra is ugyanott található, ahol addig élt, sőt, ekkor már a Dunántúl északi területein is jelen van.

Fejlett vasművesség mellett, arany-, réz- és ezüstművesség erősödik meg. A hallstatti cserepek már – először Európában – korongozottak voltak.¹⁰³ Ennek ugyan ellene szól az, hogy korábbról már voltak erre utaló adatok, de elképzelhető, hogy a közbenső (kurgán) hódítások során ez az ismeret elfelejtődött (azaz a korongozó népesség kiirtódott).

A kelta ‘uralom’ nem fogta át az egész Kárpát-medencét. Elsősorban a Dunántúlt és a Duna-Tisza-közét érintette. Még a Kr. e. III. században a kelták megkísérelték elfoglalni a Balkánt, de ez nem sikerült nekik. Mégis, néhány törzsük, vagy törzs-töredékük átmert a Balkánon és Anatóliában telepedett le.

Maga a kelta típusú műveltség azonban elhatolt a keleti peremekig is. A Kr. e. II. századra az egész Kárpát-medence területén megjelentek a kelta típusú települések. Ezekben a korábbi lakosság (őslakosság, ill. a szkíta és a sigynna) is keveredik a keltákkal.¹⁰⁴

A kelták azután kétoldali nyomás hatására (délnyugatról a római, keletről meg a dákok és szarmaták) a század végére előbb az északi hegyvidékhez tömörödtek, majd a hatalmuk vesztével beleolvadtak a letelepedettekbe.¹⁰⁵ A Kárpát-medence nyugati felén a rómaiak váltották fel őket az időszámításunk kezdete környéki időkben. Hosszú, többszörös próbálkozás után sikerült a rómaiaknak a Dunántúlt Kr. e. 12-ben elfoglalniuk és ezzel a kelta ‘uralmat’ lecserélniük. Ezzel a Kárpát-medencében megint új jelenség költözött be. A rómaiak által ellenőrzött területeken ugyanis más társadalomszervezeti- és működési forma vette kezdetét: megjelent a templomgazdaság és a személyi földtulajdon.

Hogy a Kárpát-medencei földművesek érkeztek előbb Nyugat-Európába, innen indulva, és a kelták aztán őrájuk telepedtek, hódoltatva őket, Tímár is bemutatja: „DAGHDHA ‘szó szerint a Jó-Isten’ minden (h)ősnek ‘egy Sídhet, vagyis egy tündérdombot jelölt ki’ örökhelyül, amikor Ulajdh (öled) vagyis Előd népe alulmaradt a hódító kelt-ibérekkel (Mil Espáine vezette harcosokkal) vívott ‘cath’- / csatában. Így az (h)ősök a Túlvilágot is szétszították egymás közt. Ha az ír ‘SÍDH’ szót a welsh megfelelőjével – ‘SÍR’ – helyettesítjük, máris kiderül, hová költöztek a ‘megtért’ (h)ősök – istenek. Ez egy ‘szójáték’ is lehet (szójáték csak nagyon kifejlett nyelvekben fordulhatott elő, amilyen a koraközépkori magyar is volt, lásd Anonymus Gestájában). Szójáték azért is lehetett, mivel ismeretes, hogy a skótok egy része Írországból érkezett, itt meg ‘CLAN’-okba szerveződtek. Minden család ‘kapott’ Skócia hegyes-dombos vidékén egy-egy völgyet (GLEN = magyar KALÁN) osztályrészül, ahol letelepedett. Őket is, mint minden ‘kolonistát’ KÁL-ok vezettek (ír KAL > KAI). Természetesen, a ‘CLAN’ szóban KAL-ok vezette ‘KÁL-(H)ON’ fogalom rejlik.” (Jelen mű 50. oldal)

¹⁰² Kiszely (1976), István: *Sírok, csontok, emberek; Embertan a régészetben*. Gondolat, Budapest. p.: 199.

¹⁰³ László (1974), p. 108, Szabó (1971), p. 39.

¹⁰⁴ Szabó (1971), p. 16.

¹⁰⁵ Szabó (1971), p. 17.

Amikor Tímár felsorolja, hogy a kelta nép a Kárpát-medencében, az évezredek óta itt élt elő-ázsiai eredetű lakosság, azaz a fejlett társadalmú trójai műveltségű bevándorlók és a kaukázusi vasműveltségű szkíta telepések összeolvadásából született, több olyan feltevésre épít, melyet tehát már meghaladott a tudományos fejlődés. Lásd a három fentebb említett őstörténet kutatási előrelépést, fejleményt. Ám bárhonnán és bárhogyan is származzon a kelta nép, Tímár figyelemreméltó megállapítása, hogy a kelta etnikum mindhárom gyökere eredetében rokon egymással, hiszen mindegyik néprész a kultúra bölcsőjéből, a Folyamközből származó másodműveltségek sarja. Sőt egyenesen szumir elemeket is észlelhetünk a nemzetté válásnál, amely legnagyobb valószínűséggel már a bronzkor elején vette kezdetét. Ez azért figyelemreméltó, amint több más: sumér–magyar, egyiptomi–magyar, mükénéi–magyar, krétai–magyar, hettita–magyar, stb azonosítási kísérlet, mert a mai nagy földrajzi távolság ellenére is el meri ismerni a jellegbeli közelséget, amelynek magyarázata ezért esetleg a feltételezettnél is nagyobb együttes időbeli távolságuk tőlünk.

Ugyancsak – bár jóval későbbi – műveltségi hasonlóságokra, azonosságokra mutat rá Tímár akkor is, amikor hangsúlyozza, hogy a kelták és a lovasnomádok kultúra analógiája megnyilvánul a ló, a harcokcsi, a kard, a csatabárd, a vasfegyver, az arany, a nyakperec, a harciasság stb. esetében egyaránt. Szintén nagyfokúan egyezik a kelta és a szkíta rovásírás, a kelta pentaton és a magyaros zenestílus, és szembeötlő a kelta–magyar nyelvi rokonság. Viszont nemcsak a műveltségi azonosság tűnik föl azonban Tímárnál, hanem komoly embertani és nemzeti rokonságról is beszélhetünk szerinte, hiszen a kelta embertípus közeli rokonai a kaukázusi és a türk típusok (amelyek a magyaroknak is), elütve állítólagos indogermán rokonaitól.

Ez a kelták eredetéről szóló magyarázat tehát nem meglepő, ha látjuk szerinte, hogy a Kárpát-medencében létrejött nép egyformán, ugyanúgy kelta, mint magyar. A különbséget az teszi, hogy az innen nyugatra vándoroltakat nevezzük az ókori történészek nyomán keltáknak, az itt maradt népesség pedig a későbbiekben magyarnak nevezett nemzet alapját alkotta. Erre a szkíta–kelta alaprétegre a különböző korszakokban Tímár szerint ismételten rátelepedtek és vele békésen összeolvadtak hunnak, avarnak, onugornak, árpádi-magyarnak nevezett népek. Ez azonban énszerintem nem népi rátelepedést jelent tehát, hanem hatalmit, azaz katonai jellegű mozgást, térnyerést, többnyire a lakossággal egyetértésben, együttműködve, mely utóbbi mozzanatot Tímár is kiemeli. Ugyanakkor a fentebb említett három tudomány előrelépési fejlemény miatt nem szükséges annak további fenntartása, ami Tímár eredeti tanulmány-készítése idején még előremutatónak látszott, hogy iménti elődeink mindannyian a közös elő-ázsiai (szumir–szabír) típusú anyanyelv változatait beszélték volna. És itt nem a közös nyelvvel van tehát a probléma, hanem annak a magyartól távoli eredeztetésével.

Így aztán igaza is van Tímárnak, meg nem is, amikor megállapítja, hogy a mai magyar nemzet a Kárpátok ölében született az elő-ázsiaiak, szabírok, szumirok, trójaiak, kimmerek, szkíták, trákok és egyéb szkíta/szittya népek, mint jászok, hunok, avarok és végül a magyarok egybeolvadásából. Annyiban nincs igaza, ha ezeket a szereplőket abban a nagy földrajzi távolságban érti, amiben szókasosan ismerjük őket. Annyiban viszont igen, ha ezeket olyan elődöknek tekintjük, akik szerepet játszottak a magyarság előéletében, mégpedig a Kárpátokhoz köthető területen, és aztán műveltségi összefüggésük, eredményeik miatt névadói lettek később távoli szereplőknek is a történettudomány boszorkánykonyájában.

*Gog és Magog, London védő „óriásai”.
Minden év novemberének második szombatján london polgárai felvonulnak Gog és Magog szobrával az ún. „polgármester parádéján”.*

Kelta–magyar „rokonság” nyelvünk tükrében¹⁰⁶

I. Játék a szavakkal: „Én nem tudtam azt kérem...”

Az emberivé való fejlődés alapvető mozzanata volt, a „beszéd” kialakulása. A beszédhang konkrét, fizikai természetű jelenség, amelynek számos egyedi és alkalmi jellemzője van. A hang fiziológiai jelenség, mert képzésében beszélő (hangképző) szerveink vesznek részt; ugyanakkor fizikai-akusztikai jelenség, mert rezgés formájában terjed. A *beszédhang* képzésében a tüdőből kiáramló levegő járul hozzá. A kiáramló levegő akadályokba ütközik: ezek a hangszalagok (a gégefőben), a garattal a nyelvcsappal, a nyelv a szájpadlással és a két ajak vagy a felső fogsor az alsó ajakkal (*Zsuffa Zoltánné*: 'Gyakorlati Magyar Nyelvtan' nyomán).

A tüdőből kiáramló levegő a gégén, gégefőben halad keresztül. Ha a gégefőben lévő hangszalagok zárállásba helyezkednek, a levegő megrezgeti őket – ekkor zenei hangok, „zöngék” keletkeznek. Így keletkeznek a zöngével párosuló magánhangzók és a zöngés vagy lágy mássalhangzók. Nyitott állásban a hangszalagok nem képeznek akadályt, és ekkor a gégében nem keletkezik hang. Így keletkeznek a szájüregben a „zöngétlen” (kemény) mássalhangzók. Részállásban a H-hang keletkezik.

A *magánhangzók* képzésekor csak a hangszalagok képeznek akadályt a levegő útjában. Módosítja a magánhangzót a nyelv függőleges mozgása, az, hogy a nyelv a szájpadlás hátsó vagy elülső részéhez közelít, ill. ha az ajkak, működésük során, kerek vagy résszerű alakot vesznek fel, valamint a kiejtés időtartama.

A magánhangzó tehát a szájüregben keletkező zöngés hang. Ez lehet:

- alsó (A, Á, E), középső (É, O, Ó, Ö) vagy felső (I, í, U, Ú, Ü) nyelvállású,
- mély (hátulképzett: A, Á, O, Ó, U, Ú) illetve magas (előlképzett: E, É, I, í, Ö, Ü),
- ajakkerekítéses (A, O, Ó, Ö, U, Ú, Ü) és ajakréses (A, E, É, I, í).

Ismervén a gége fejlődésének történetét, biztosra vehető, hogy az első megszólalni kezdő ember, az alsó és mély, ajakkerekítéses és rövid (vagyis, a még fejletlen beszédtechnika számára a legegyszerűbben kimondható, tehát legkevésbé „energiaköltséges”) magánhangzóval próbálkozott először, vagyis az A-hanggal. A többi magánhangzó, idővel az A-hangot imitt-amott helyettesítette, színezetet adva ősnyelvünknek. Valószínűleg a mindennapi szükséglet, a szavak diverzifikálásának szükséglete, illetve a hangharmónia kifejlődése meghozta a magánhangzók megnyújtását.

Mássalhangzók képzésekor a tüdőből kiáramló levegő útjában valamilyen akadály áll. Egyetlen kivétel a H-hang, amelyet a részállásban lévő hangszalagok hoznak létre.

A többi mássalhangzó a szájüregben keletkező hang, amelynek olykor „zenét” ad a hangszalagok zárállása:

- P > B, K > G, T > D, Sz > Z, S > Zs, Ty > Gy.

Ismét a fejlődéstan ismereteihez folyamodva mondhatjuk, hogy nagy valószínűség szerint, az első kimondott mássalhangzópár, a „nyelvcsapi” (toroki vagy „guturalis”) mássalhangzók:

¹⁰⁶ A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizedik Magyar Őstörténeti Találkozóján Tapolcán 1995. augusztus 15-én tartott előadás írott változata. Megjelent: *A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizedik (Tapolca 1995) Magyar Őstörténeti Találkozó és Negyedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai*. Budapest-Zürich, 1996. 29-74. old. ISBN 963 85274 8 X *Acta Historica Hungarica Turiciensia X. évfolyam 1. szám*. ISSN 2297-7538 <http://mek.oszk.hu/06500/06505/06505.pdf>. Valamint a A Zürichi Magyar történelmi Egyesület Tizenhatodik Magyar Őstörténeti Találkozóján, Szentendrén 2001. augusztus 7-én tartott előadás írott változata. Megjelent a *Magyar haditechnika és magyar hadjáratok a kora középkorban. A második világháború és történelmi következményei Magyarországon szempontjából (1939-1949)*. (Szentendre 2001). Budapest-Zürich, 2002. 51-63. old. ISBN 963 86100 6 9 és *Acta Historica Hungarica Turiciensia XVI. évfolyam 1. szám*. ISSN 2297-7538 <http://mek.oszk.hu/06700/06790/06790.pdf>.

- K- és G-hang volt.

Az ajkak játékával már a B- (P-, V-, F-), illetve M- (N-) hang kiejtése is lehetővé vált.

A nyelv bevetése jelentette a nagy előrelépést és meghozta egy sor egyéb mássalhangzó:

- G-, Cs-, D-, J- és Ly-, L-, N-, R-, S-, Sz-, T-, Ty-hang)

kiejtésének lehetőségét.

A kifinomult vagy lágy mássalhangzók:

- Gy-, Ny-, Z-, Zs-hang) megszületéséhez már szükség volt a „primitív” beszédtechnika (és „beszédapparátus”: hangszalagok, nyelv és ajkak használata stb.) továbbfejlődésére. A kutatók egy hangtani átváltozási skálát is felállítottak.

E szerint így történik a hangok felcserélődése:

B (> V) = P (> F)

D(>Gy)=T(>Ty)>Z

G>Gy>J(G=K)

K >C> Sz > Z(K >X)(K >T), ill. K >C >Cs >S >Zs

L = R (L > Ly)

M = N (> Ny).

Az A betűvel kezdődik ábécénk (talán tényleg így is kezdtük). Az A-hang kiejtése a legegyszerűbb, csak szánkat kell kinyitni, majd egyszerűen kilélegezni. Ehhez kapcsolódtak mássalhangzók, vidékről-vidékre eltérően zöngés és zöngétlenek, feltehetően úgy, hogy a „zajos vagy hangos” tájakon (tengerparton, szeles pusztán, hegyekben) kemény hangok kerültek túlsúlyba, egyéb, „békésebb” területeken (nagy folyók mentén, mocsarak partján, berkek szélén, erdei tisztásokon, városokban) lágy hangok érvényesültek.

Minden egyes ember (nép) úgy kezdte, hogy nevet adott mindennek, ami őt körülvette. Ezek az első vagy kezdetleges földrajzi nevek mind egyszótagúak voltak, majd ezek összekapcsolásával több szótagú szavak alakultak ki s így újabb és újabb elnevezések.

Egyszerű, egyszótagú szavakkal kezdődött minden. Legősibb szavaink is ezt bizonyítják:

MA, TA, RA (úr), SU (ös), KA (kő), IL (élet), AN (hon) stb.

Ezek az egyszerű szavak „kombinációja” indította el az emberivé válás nagy forradalmát, a beszéd kialakulását – így lett többek között:

TA+ ÚR lett TARA és TÁR női, illetve TAÚR férfi változatában. Az ÚR (> ARA) szavunk nemtelen (!).

TARA ma is gyakori név a Brit-szigeteken. TÁR a női istenséget jelölte: IS-TÁR, TERRA (a Földanya);

TA-ÚR volt a „vezér”, ő volt a nép MÉNc, BIKAJa.

ÚR + TA lett ERDŐ (majd ÚR + ERDŐ = AR-ARÁT vagy ERDŐ + (H)ELY = ERDÉLY és így tovább).

A szavak fejlődéséről, vagyis a szavak számtalan kombinációlehetőségéből származó, lényegében végtelen változatok láncáról teljes képet festeni lehetetlen, csak pár példával szeretném illusztrálni, hogy mégis megéri a szavakat (ezen „szálló relikviák” <verba volant> régmúlt időknek?) egy kicsit bonckés alá venni.

Kezdjünk el, tehát, játszani (ös)szavainkkal.

MA(M) / MAMA / AN / ANU / NIN / NANA (MAMA, ANYA), és ennek végtelen változatai, amellyel mi mindig a NU (= NÖ) rokont neveztük meg:

MAMI, NAGY-MAMA, NÉNI, NAGY-NÉNI vagyis ÁN-GY(Ó).

Az ANGYO-val kapcsolatosan érdemes egy kitérőt tenni: az angol is így hívja nagynénjét, vagyis írAUNT (ánt), de még a német is a (ősjmagyarból vehette (A)ZANGYÓ = TANTE, (TOZ/ T=D<>Gy) szavát. Fordított irányú átvételről szó sem lehet, mert ekkor ez magyarul „tántyó” lenne. Valamikor az „őskorban” magyarul is, feltehetően „AN-D(O)” lehetett, az ángyó vagyis a „nagynéni” a „kisanya” volt (szumír kicsinyítő képzővel), amolyan „pótmama”.

Nem is beszélünk mi, magyarok, olyan csudabogár, rokontalan nyelvet... !

„MAMI” és „AN(U)” volt az „ŐS-ANYÁ”-nk is; ezért vált szükségessé a természetes anyánkat külön „ÉDES-ANYÁ”-nak nevezni, egyedül a magyar nyelvben ma is.

Jézus nagyanyja (Mária édesanyja), tehát az „Ősanya” neve: ANNA (=ANYA) volt.

A szumirek „AN”-ja és a kelták „ANU”-ja ugyancsak az Ős-Anya (a „Föld-Anya”) neve. *Proinsias MacCana* a 'Kelta mitológia' című könyvének 86-ik oldalán a következőket írja : „Az ír irodalomban DANU-t gyakran összekeverik ANU-val, akit Cormac 'Glosszáriuma' az ír istenek anyjaként említ ('mater deorum Hibernensium'). Egy Kerryben található hegység neve még nyilvánvalóbban mutatja Anu azonosságát a földdel – Dá Chích Anann, azaz Anu Csecsei” (így a magyar fordításban!), azaz az (Ős-)Anyá Csecse.

„Danu”, DÁ-NU (= kelta „JÓ ANYA”) a termékenység és bőség istennője (!).

(*Proinsias MacCana* 'Kelta mitológia': A szigeten élő kelták istennői, 86. oldal)

Ugyanebben a könyvben olvasható, hogy a kora-ír mesékben a túlvilág neve: ANNWN, azaz az „Asszonyok Országa” volt (ugyanott 80. és 86. oldal); vagyis helyes fordításban: ANN-WN (annún) = ANYA-HON.

Az Ős-Anya országa – tehát ahol mint „ember” megszülettünk, ahonnan elszármaztunk, ahonnan elkeztük benépesíteni az egyre „bővülő” és még békességben élő világot – neve:

MA (értelme : föld, ország, hon) = „Anyá-Ország”

összetett szavakban -AM / -EM (pl. a kelta „EM-HAIN” < „MA-HON”);

szumír MA (hon, föld, ország), egyiptomi MAT (föld), ó-szíriai MOT (föld),

manysi /vogul és hanti /osztják nyelven MA (hely, föld, vidék),

észtil MAA (hon, ország, haza), finnül MAA (föld, lakóhely).

DAD/DADA/A(D)DA/ABA (ATYA, APA)

szumírban ADDA, mint ÁDDÁMU (= ATYÁ-M) a bibliai „ŐS-ATYÁ”-nk. Innen származott a magyar ATYA (tata, nagytata, dédi), az ír ATHAÍR (á(t)har) és DAGH-DA (Jóisten „JÓ-ATYA”), a welsh DAD (dád) ül. az angol DAD (ded).

Ahogy az ANYA (ANU) szavunk az „Istenséggel” fonódott össze, ugyanúgy az ATYA mindinkább az ŐS- ATYÁ-t nevezte meg (ATYAÚRISTEN, MIATYÁNK). Helyét átengedte „APU”-nak, amely Őt a mindennapi szóhasználatból kiszorította.

A szumir „APSZU” (APA-ŐS?) azonos a magyar „APÁ”-val:

„Midőn fönn az ég névtelen

s alant a föld szintazonkép;

APSZU, az ősz-kezdet, minden

dolog teremtője, atyja

s Mummu-Tiátnat őszanyánk még

vizekkel egybemosódtak;

nem volt szárazföld se, láp se,

s egyike sem a tündéreknek;

név nélkül szunnyadóit a sors is,

betöltetlen várt a végzet –

Apszú s Mummu-Tiámat akkor

tündéreket nemzett és szült:

szülték Lahmut s Lahamut.”

(Gilgames eposz 18, 1 tábla).

(Dr. Zakar András 'A sumér hitvilág és a Biblia': I. A világ teremtése, 31. oldal)

APA szavunkat más ural-altáji népek is használják (koreai, japán). Törökül ellenben „BABA”. A törökök valószínűleg az aszír ABU ból vehették. Igaz a nyelvészek azt állítják, hogy az ABU „sémita eredetű”, habár ez egyáltalán nem valószínű. Az „ó-héber” Jehova (JEH-OVA) is annyi

mint „JÓ-/ÉG-ABA”. Az „ÉG” szó is szumir eredetű (lásd IGI-GIG a „nagy istenek”)! Az egyiptomiak két szóval jelölték papjaikat: ABU-/ AB-/ ABAS-nak és PAPA-nak (innen származ(hat)ik ABBÉ, PÁPA, PAP szavunk).

CERNE-ABBAS egy falu Angliában. Itt található a híres Fehér-Óriás „The White Giant” vagy másik nevén HELITH (=„ELŐD”). A domboldalra „festett” férfi alak egy Herkules-féle ábrázolás (bunkós)bottal egyik kezében. „Cernunnos” (kernunos) – „Koronás” – neve egy töredékes ESUS- („AZ ŐS”-t ábrázoló)-dombormű közelében, az ún. párizsi reliefen maradt fenn – olvasható *MacCana* tanulmányában. A domborműnek megmaradt része egy agancsos istent ábrázol, akinek az agancsán két oldalt egy-egy „TORQUES” („nyakperec” – a magyar fordításban – ugyan miért nem „TARKÓperec”?) függ. Ismeretes, hogy a „torques” (szépen franciásan) a kelták jellemző viseleti tárgya volt. Hasonló kép látható a dániai (kelta) ún. Gundestrup-üst külső falán: „Istenség, aki mindkét kezében egy-egy szarvasbikát tart.” (*P. MacCana* 'Kelta mitológia': Cernunnos, 39. oldal.)

TARANIS volt a kelták mennydörgés-istene (a „DURRANOS” – egyébként írül TORRAN [torrán] azt jelenti magyarul, hogy „zaj”, vagyis amolyan „durranás”) és róla azt mesélték, hogy a bunkósbotjával idézte elő a mennydörgést. Egy másik kelléke a kerék volt – a kelta CAR (=TARAN-IS „az égi kerekess”). Hasonlóan, a magyar népmesékben is, az Isten (néhánykor Szent-Péter) a „Göncölszekeren” utazik amikor dörög!

Az Ős-törzsről való leszakadás, a szétválás kisebb csoportokra (családokra), eredményezte a tovaköltözést, az új telepek (még nem kolóniák) létrehozását, a terjeszkedést. Így alakultak kisebb tájegységek – feltehetően már az „ATYÁK” vezetése alatt, de még szoros kötelékben az Ős-Anyával. Ezek feltehetően rokon (testvér) települések voltak, – nevük:

TA (ház, haza, vidék - táj),

mint HETI-TA ország, ÉGI-TA (Egyiptom), ELA-DA (Hellas), KEL-TA (Caldea);
összetett szavakban -AT (pl. ZIGGURAT = aZ-ÉGÚRn(H)ÁZa).

(H)ÁT, vagyis (T>Z) „HÁZ” – közös „finnugor” szó, egyébként szumirul is ÁSZ: innen (talán, kelta közvetítéssel) származhatott az angol (H)OUSE, a német (H)AUS, a latin és új-latin nyelvekben (C)ASA. Angolul HUT és németül HÜTTE házikót jelent.

Welshben TY (ta) – zárójelben a kiejtése – házat jelent, többesszámban TAI (táj); tehát, több „ház” az „táj”, azaz TANYA (= TA + HON) – mint az angol TO-WN (ta-un).

A kelták, településeiket (latinul „oppida”) DUN-nak nevezték: Da-HUN (az angol TOWN elődje) és nyelvükön feltehetően „erődöt” jelentett. (*Bili McKenney* 'The Celts: Europe's People of Iron': 21. old.), tulajdonképpen „tanya” értelemmel bír.

A magyar OTT / OTT-HON hangtanilag nagyon közel áll az angol AT / AT-HOME (et/et'houm) kifejezéshez, mindkét nyelvben ugyazt fejezi ki:

AS / IS / US / OS – az ősök megjelölése: „ISA or és hamu...” (Halotti beszéd),
magyarul OS, szumirul SU (legalább is annak olvassuk manapság):

„...az ég hős Asszonyát, aki a teljes fényt árasztja ki,

SU nagy leányát, Innanát akarom köszönteni!” (*Dr. Zakar András* 'A sumér hitvilág és a Biblia': Dal Innanához, 210. oldal)

„OS” szavunkkal találkozunk OS-IR-isz egyiptomi vagy akár Z-EUS („(A)Z OS”) ó-görögök „fő” isten nevében is. Mindkettőjük jelképe a sólyom, a SU-LI(L)-OM (az „ŐS-LELke-hONa)! A magyar ŐS-ök a regékben (nép)mesékben, mondákban HŐS-ökké váltak. Az ősöket nem csak lelkünkben őriztük meg, de kis szobrok-(az „isák” („izék”)-ként a házi, családi oltárokon is (*Dr. Padányi Viktor* 'Dentu-Magyararia' könyve nyomán). Később, az (h)őskor után (így az utolsó ír „honfoglalás” – összesen hat volt – utáni korban is, mikor a „zöld szigeten” megjelennek az ibériából származó, és már latinos kultúrával rendelkező, utolsó telepes hullámot képviselő kelt-ibérek, „gael”-ek), az (h)ősök-istenek a túlvilágba költöznek. Itt is felosztották egymás között a „világot”. Mindegyik „istennek” megvolt saját területe, birtoka, SIDH-je = magyarul SÁG-/ SZEG-je. A föld felszínéből kiemelkedő köralakú, művileg létrejött dombokat, „megaronokat” nevezték így. Az ír „SIDH”-nek Walesben „SIR” (az angol „SHIRE” [birtok] elődje) a megfelelője.

DAGHDHA „szó szerint a Jó-Isten” az aki minden (h)ősnek „egy Sídhet, vagyis egy tündérdombot jelölt ki.”¹⁰⁷

Az ír SÍDH szótagolva „ŐS-TA”, akárcsak a magyar SZEG / SÁG „ŐS-KŐ” („kö” szumirul „ország”, azaz UR-SZEG) – ilyen Magyarországon: SZEG-ed / SZEG-halom / Barca-SÁG / Maros-, Udvarhely-, Aranyos-, Csík-, ill. Három-SZÉK stb. Az „ŐS-ÚR-LÉ”, az Osúr itala (= SÖR) volt a kelták „táltos” itala is. Ma welshül CWRW (kúru) ismeretes, hogy az S-hang a K-hang „lágyabb” változata csupán; ua. Indiában SURA. Az angol „egyszerűen” A LÉ-(ALE – ejtsd: „éjl”)–nek nevezi. „ŐS” szavunkkal AS-ÚR (aszir), ES-UNNA (akad), OR-OS-HÁZA (magyar) városok nevében is találkozunk.

RA / AR / UR / IR / ER – az Úr neve volt: RÁ – „Főisten” az ó-egyiptomiaknál, UR-AN-OSZ egy „ógörög” isten.

RÁ-ból származik a magyar ÚR, ARA, ÁR-PÁ-D, ER-DŐ, AR-ANY valamint az ír RÍ („úr”) és a franciák ROI (keltáktól kapott „király”) szava; ugyanúgy a német UR-ALT (nagyon régi, ó értelemmel) vagy (H)ER(R) ami az Úr, ur, illetve (hím-)ő megnevezése.

Ismerünk ÁRJÁ-kat, (H)URRI népet, valamint UR, UR-UK, AR-PA-D, AR-AD, MA-RI stb. várost a Régi Keleten (és Magyarországon). Az angol telepes is vitte városai nevét, vitte „York”-ját, „London”-át, „Manchester”-ét az „Új-világba”. UR-ARTU (AR-ARÁT), IR-ÁN, EUR-ÓPA földrajzi (és bibliai) elnevezés.

Az ÚR-ral kapcsolatosan igen fontos összetett szavak jöttek létre, a „fiatal” (törzs)közösséget, társadalmat akár szabályozó értelmek, szimbolikák. Vizsgáljunk meg egy néhányat („ÚR” szavunk nemtelen!): MA + RA = „MÁRIA”, értelme „Anyá”, ha női személyt neveztünk meg, lehet férfi is, és ekkor „MAÚR”, vagyis az „Anyaföld (MA) ura”. TA + RA = női „TARA” (TA-ARÁja) és férfi „TAUR” (TA-URa) változatban:

TARA – ír istennő / TERRA – a latin Földanya / ISTÁR – folyamközi termékenységi istennő, valamint kánaán föld- és termékenységi istennő (utóbbiban: ŐS + TÁR): ISTÁR-templom volt Babylonban is, de volt Magharet(a bibliai „Názáreth”)–ben is. ISZTER az AL-Duna neve, ISZTER-GOM pedig Esztergom. ESZTER egy „bibliai” név. Ugyanakkor TERRA latin „föld”, TÍR ír „ország” (vö. magyar TER-ület). A magyar TÁR, TÁRól, TERhes, TARt (ölbe tart, törődik) szó is ezt az „összetett” fogalmat őrzi.

TAÚR – a táj („tartomány”) / tanya ura, a nép méné (bikája) és ez a szimbóluma is (lásd latin nyelvekben a bika neve) – feltehetően még egy-egy bikával is meg kellett mérkőznie, ereje és bátorsága bizonyítékául. A bikaviadal szokása a Földközi-tenger partjain ma is élő hagyomány (baszk, spanyol és katalán földön). THOR, a germánok – keltáktól átvett – egyik legfontosabb istene nevét innen kap(hatta; egyébként is a mondában ő mindig mint egy „Bauemhof (udvarház) főnöke, ill. mint családapa, mint a nagycsalád feje mutatkozik be – tehát mint egy valódi TAÚR (=ház ura). Európa közepén van egy TA-ÚR-(H)EL (Tirol).

Egy-egy ilyen kisebb település (TANYA) = „TA” (ház) élén az „Anyá” és az „Apa” állt, vagyis a: MA-TA-ÚR → MA-TÁR / MA-TER (mind szépen csengő „indogermán” szó?),

a MAT-ARA: MA-T =Anyaföld (szumir MADA) UR(nő)-/ARÁ-ja:

„Ó,Mada...

Országok országa, törvénytudás népe,

Napkelet és Nyugat közt a világnak fénye...”¹⁰⁸

BA-TA-ÚR → PÁ-T-ER, PÉ-T-ER (> rom. JU-PI-TER, felesége pedig a JU-NO). „Ba-Ta-Úr” hatalmának, erejének szimbóluma volt a „BOT” (FA-(d) szumir „fácska”),

¹⁰⁷ MacCana, P.: Kelta mitológia (A Tuatha Dé Danann), Budapest, 1993, 63-64.old.

¹⁰⁸ Dr. Zakar András 'A sumér hitvilág és a Biblia': I. A világ teremtése / Enki és Sumér, Garfield (USA), 45. old.

így ő a BOT-ÚR a BÁT-OR, az élenjáró (BÁTHORI, NYÍR-BÁTOR, ULAN-BATOR), a VIT-ÉZ (b = v), a BOT-OS. A bot (angol BAT) az „üt” (angol HIT) és férfiassági szimbólum – belőle származik, mássalhangzóromlással, a hímtag és a nemi aktus magyar neve (vö. BES(z) a kánaániak „termékenység és BŐSég” istene).

Idővel az APA „egyeduralkodóvá” válik, ő lesz a település, a tanya „feje” (vezére): felesége(i), gyerekei és esetleg cselédei felett szeretettel őrködő „családapa”: ABA + ÚR = (A)BA-ÚR. Ebből az összetett szóból alakulhatott ki magánhangzótorlódással „BER” szavunk:

B-ER,...mint a „hon” (MA) védelmezője és lakója, az EM-BER. (→ spanyol (H)OMBRE, ill. kelta AMBERIC („emberek”?); AMBER gyakori családnév Walesben.

Az „ember” szavunk, kezdetől fogva a férfit jelenthette, ’az asszony nem ember’ – mondja a székely közmondás és valójában ebben semmilyen sovinizmus nincs, az asszony akkor még „Anyá” (ANU) volt.

Egy másik továbbfejlődése az „(A)ba-Úr” fogalmának a „BŐ-ÚR” szavunk:

BŐ-ÚR: egyes családok meggazdagodtak, „földesurakká” váltak, hatalmas állatállománnyal, temérdek „holdak”-kal, cseléddel és rabszolgával és olykor saját hadsereggel „bírtak”. A magyar BÍRÓ, BÍRni (uralkodni), BÍRodalom szavunk is ezt alátámasztja. A német „BUR” (> der Bauer = a paraszt) a „föld” ura és megművelője, de még a szláv „bojár” vagy akár a román „BO-ER” is mind erről a „magyar” töről fakadnak.

Előfordulhat ugyan, hogy a „bőúr” fogalma az állattartással összefüggésben jött létre és később értelme bővült. A kelta BÓ (bó) szarvasmarhát jelent, a magyar BIKÁ ennek csupán becézése (BO-KA = BI-KA).

László Gyula, leírja a 9. századi magyar társadalom felosztását: Nagyfejedelem és kísérete (táltos, tárnok stb.), ÚR-törzsfők, BŐ-nemzetségfők, nemzetségi ELŐKELOK.¹⁰⁹

Hasonló felépítést mutat az ír társadalom is. „...a kora-ír társadalom druidákra, harcos nemesekre (flatha) és szabadokra (bó-airigh) való tagolódása, ...megfelel annak, ahogy Caesar a gallokat druidákra (druides), equites-re és plebs-re osztotta.”¹¹⁰

A kelta (ír) „BO-AIRIGH” (bóárák) akár csak a magyar „BŐ-URAK”, a gazdag (nem harcos) társadalmi csoport neve; nemcsak hasonló értelemmel bírnak, de mindkét nyelvben a kifejezés többszámúban van!

Az ABA-ÚR, ill. „BŐ-ÚR” idővel kialakította a gazdag és hatalmas „FŐ-ÚR” fogalmát. Feltehetően az első „vezérek” is így kezdték: egy-egy, hatalomra és egyre több gazdagságra vágyó, saját hadseregének erejében bízó BŐ-ÚR lerohanja és elfoglalja a szomszéd településeket, és egy bizonyos vidéken ő lesz a FŐ-ÚR (az uralkodó = a „Fáraó”). Fáraó volt a neve a történelmi Egyiptom királyainak.

Az egyiptológusok a Fáraó fogalmát „nagy ház”-nak fordítják. Először azt hittem, hogy ez egy amolyan vicc, amilyenektől csak úgy hemzsegnék a modern történetírások (pl. az Indiában használt „bierahnliche” indogermán „sura” stb-stb.). Idővel be kellett látnom, hogy (mint mindig) „igazuk” van... csak ennek nem felel meg a magyar hivatalos terminológia: görögül ugyanis PHARAON a neve, vagyis FO-ÚR-(H)ON, és ez valóban „Nagy Ház”. Talán helyesebb lenne egyszerűen magyarul FŐ-ÚR-ról beszélni!

A „FŐ-ÚR”-nak nem csak magyar etimológiája (eredete) van, de belőle egyéb magyar (és „nem-magyar”) szavak is továbbfejlődtek, kialakultak. Az ír FHIR (férfi), a magyarban még a (-fi) szótaggal is bővült; az angol „husband”-nek a magyar megfelelője ellenben a FÉRJ ((j) birtokos névmással), tehát észrevehető az összó, ami feltehetően magyarul is FÉR vagy FÍR volt, akárcsak az ír (kelta) nyelvben.

¹⁰⁹ László Gyula: Árpád népe, Budapest, 61. old. és 39. ábra.

¹¹⁰ MacCana, P.: Kelta mitológia, Budapest, 1993, 60. old.

A Főúr színe lett a FEH-ER, a Főúr felesége(i) a FEH-ÉR-NÉP, a Főúr „széke” (vára) a FEH-ÉR-VÁR. A kelta eredetű angol „FAIR” szó jelentése (világos)szőke – vagyis (majdnem) fehér. Ó-keltául FAIR volt az „Ősanya” megjelölése is, a mai szóhasználatban Szűz-Mária címe, mint a walesi „Llanfair” (angolul „Saint Marys Church”) helyiség neve is bizonyítja (magyarul a város neve: „Fehér(nép)-Temploma”).

Az „angol” mesékben (Fairy Tales = Tündéri mesék) a FAIR a „jó” tündér megnevezése, öneki meg mindig gyönyörű szép (világos)szőke haja van (azaz majdnem fehér).

A „Főúr” utódlása fiú ágon honosodott meg, a férfiak társadalmi vezető szerepüket biztosítva. Ő vitte a FAJ-t tovább (ír PÁJ (paj) = FIÚ és így ő lett „fő”-gyerek, vagyis a „FI” (apafi, atyafi) – a „FIÚ” (lat. „FILIUS”);

„Látjátok feleim szümtükkkel mik vagymunk, isa pór és hamu vagymunk” (Hallotti beszéd).

Érdemes még elidőzni FIÚ szavunknál: FIÚ (= PIÚ = BIÚ) nagyon „egybecseng” az angol BOY-jal, amelynek alapját a kelta eredetű és a mai ír nyelvben is használt „PAJ” (ejtsd : paj) szógyök képezi. Ugyanakkor a magyar BOJ-TÁR és az angol (amerikai, vagyis alapján kelta) COW-BOY ugyanazt a mesterséget űzi! Még a román BAI-AT is kelta-magyar eredetről vall (a román nyelvészek pedig nem ismerik eredetét).

A Főúrak természetesen meggazdagodtak, Bőségben éltek, BÓ-ÚRak módjára. A szakál viselete a „főúriság” szimbóluma lett (→ latin BARba / német BART), a „férfiak” ugyanakkor egyes tájakon fejdísz-(BER-ETT)-et is hordtak. (Franciaországban – Galliában – ma is).

A magyar BAR-ÁT („bar” + szumir kicsinyítőképző „-d”), akárcsak a kelta BAR-D szavunk is, a „férfi” jelentésű ős szótőre (BER) vezethető vissza. Waddell szerint Britannia ős neve a BARAT-HON: „*The original form of this name Britain ... was Barat-ana or Land oft he Barats*” – idézi őt Baráth Tibor 'A magyar népek őstörténete' című könyve 61. oldalán.

IL – szumírban „élet”: szumirul a „LU” a valamivé változás jele, (E)LU+IL = LIL – szumírban „lélek”: az „elő-élet”. ÉLettel és LÉLekkel gyönyörű magyar összetett szavak alakultak, mint például:

IL + (H)ON → (ILON) lény (élőlény) – mint URAS-LÉNY (oroszlán), BŐ-LÉNY (BŐ kelta szarvasmarha),

LIL + (H)ON → LILIOM (a „Lélek Hona”), Európában mindenhol a lelki „tisztaság” szimbóluma,

IL + AN(U) → ILONA (az „Élet-Anya”): mint a mesebeli „Tündérilona” vagy a trójai „Szépilona”,

TA-ÚR / AN + LIL → TURUL (magyar (A)TyA-ÚR-LIL = „Atyaúr-Lelke” / szumir Szentlélek ENLIL),

ŐS / SU + LIL + (H)ON → SO-LY-OM (az ŐS lelke honol benne - emiatt „totem” madár),

(A)BA + (L)IL → (BAAL) BÁL isten, a kánaáni „Ős-Atya”.

BÁL - a termékenység, a szerelem, a „BÁJ” és a BUJAság istene.

„Valentine-Day” a „szerelmesek napja” a mai Nyugat-Európában és az angol nyelvterületen. „Valentin” a középkori „szerelem lovagja” Britanniában, Belguimban és Észak-Franciaországban, vagyis a „kelta” vidéken. Írország közepén, a „tarai dombon áll Fái Köve, az a 'fállikus' kő, amely felsikoltott, ha az az ember érintette meg, akit királynak szánt a sors”, vagyis ez egy FÁLikus megalit, írja MacCana a 'Kelta mitológia'-ban, ahol a „szakrális” királyt megválasztották.¹¹¹

A kelták egyik fő ünnepe, a November 1-jei „SAMHAIN” („ŐSÖK-HONA”) napja mellett, a május 1-jei „BELTENE” (a tavasz, a szerelem, a termékenység) ünnepe volt.¹¹²

„BEL-TENE” a „BÁL-(EN)TEN”. ENTEN neve a Gilgames eposzban is fennmaradt:

„Enlil válaszol Emeshnek és Emennek :

¹¹¹ MacCana, P.: Kelta mitológia (Szakrális királyság), Budapest, 1993, 114 -117. old.

¹¹² MacCana, P.: Kelta mitológia, Budapest, 1993, 127. old.

*Az egész föld számára életet adó víznek Enten a 'tudója', mint az istenek gazdálkodója ő hozott létre mindent, Emesh, fiam, hogyan hasonlítod össze magadat Entennél, a testvéreddel?"*¹¹³

Tehát, ENTEN az „ÖNTÖ(N)”-zés mestere.

BÁL-ENTEN vagy „BÁJ-ÖNTÖN” nem lehet más, mint a „húsvéti” öntözés „istene”, egy pikusan „fálikus” jelkép, a „Valentine-Day” meg az öntözés napja. Mikor és hogyan kapcsolták össze a „keresztény” húsvétal, ezt ne taglaljuk, maga az ünnep – még a vallásos fátyol alatt is – mai napig egy „termékenységi” ünnep maradt. A húsvéti öntözés szokása Európában csak a „magyar” vidéken él ma is, a mi „életterünkbe” betelep(ed)ett más nemzetiségűeknél is (legyen az német, szláv vagy román, holott a „határon”-túli testvér ezt nem ismeri), ami annak bizonyítéka, hogy ez egy (nagyon !) ősi, a Régi Keletről (Kánaánból!) származó magyar szokás, a „BÁJ” isten, a „BUJA-ÖNTÖN” (Valentin?) napja. Hasonló az indiai, évente megtartott, a Gangesz szent folyóban való „megtisztuló” fürdés napja, és itt a nők (vederrel való) „lelocsolása”.

BÁL-isten nevéhez fűződik a szórakozást kifejező „BÁL” (meg „háziBULI”) szavunk, ugyanúgy, mint az olaszok CARNE-VALE-ja is: a kelta „koronás” (szarvas) (CERNUNNOS-BAL) Bál-isten ünnepe. Szexuális kicsapongásairól igen híres olasz „farsang” idején nem valószínű, hogy a „húst elhajtották”, hanem ellenkezőleg! Ma is azt a férjet, akit megcsalnak, „felszarvaznak” – ez a közmondás is a Szarvas-/ Koronás-Isten, Cernunnos-Bál emlékét őrzi: az ő papnőivel („feleségeivel”) lehetett egy ilyen termékenységi ünnep alkalmával „szórakozni”. Mi ilyenkor „MURI”-zni is szoktunk („MAUR”-ozni?), mint ismeretes MAURIA (a sumir MARTU) volt a későbbi Szíria és Phönícia neve – ez volt „Bál-isten” őshona.

BÁL-isten nevéből alakulhatott egyéb (összetett)szavak: BÁL-NU (bálna = német WAL) / BAL-ÚR (az ír mitológiában a Man-szigeti „egyszemű” BALOR), DIEU-BAAL (francia „diable” = ördög), / BEL (kelta „csodálatos”), BEL-LE (francia „szép”) / szláv BALsoj (nagyságos), BjELO (fehér), BELgrád (Főúr-/Fehér-Vár) / BAL-TI tenger, BAL-AT-ON, BAÁL (Basel), BOL-OGNA, BEL-G(I)UM stb. földrajzi elnevezés / BÉLA, HANI-BÁL („Bál ajándéka”), DECE-BÁL név.

AN – „csillag” és „hon”; ugyanakkor „ég” = a „csillagok hona” (mint a középkorban „kitalált” UNiVersum is). ANU feltehetően az Ős-ANYA fogalmából alakult ő (ANyA), aki „fentről” vigyáz ránk:

AN – sumir ősi Isten – Dávid és Joan Oats írásában olvashatjuk, hogy ő AN(U) „a legfontosabb sumér (szumér) isten, az Ég istene, eredetileg az ég”. (Dávid Oats, Joan Oats 'A civilizáció hajnala': 41. old.).

Anu gyerekei, és egyben megjelenési formái:

AN + KI (sumir „Ég-Föld”) → ENKI - „a Föld ura” és AN(U) fia,

AN + LIL (sumir „Ég-Lélek”) → ENLIL – Anu lelke, vagyis a „Szentlélek”.

Gilgames eposzában olvashatjuk miként ENLIL az „Isten előszülöttje, a Világ Világossága egy napon emberi testet ölt és leszáll a Földre” (Jézus?) és „népével”, a Kos jegyében született EMBER-rel szövetséget köt (a „Szent”-Fokos története). ENKI „a bölcsesség Isten, szervezi meg a földet és meghozza a törvényeket”.

Gilgames hősmeséje az „istenekről” is beszámol, valamint UR városról így szól:

„A te urad megtisztelt úr, AN-nal ül a király az ég szentélyében

A te királyod a nagy hegy, ENLIL atya, mint... minden ország atyja, ...

Úrhoz érkezett ENKI, a mélység királya, elhatározza a sorsot, ...

Ó, te város, melynek sorsát ENKI rendelte el,

*Ó, te, Úr szentélye, emeld föl nyakad az ég felé.”*¹¹⁴

Egyéb, AN-nal képzett összetett szavak:

IL + AN („Élet-Csillag”) → (LAN) – magyar LÁNY, kelta LEIAN (!), és „jány”, mint az ír „ÍNION” (jín).

¹¹³ Dr. Zakar A.: A sumér hitvilág és a Biblia (I. A világ teremtése / Emesh és Enten), Garfield (USA), 44. old.

¹¹⁴ Dr. Zakar A.: A sumér hitvilág és a Biblia (I. A világ teremtése / Enki és Sumér), Garfield, 45. old.

AN + ANNA („Ég-Anya”) → INANNA – főistenség Urukban.

„Az ég nagy Úrnőjét akarom köszönteni,

Az Istennek szenteltet, aki az égből jön, akarom köszönteni.

Az Istennek szenteltet, az Úrnőt, akit az angyalok félve tisztelnek,

az ég hős Asszonyát, aki a teljes fényt árasztja ki,

SU nagy leányát, INANNA-t akarom köszönteni!” (szumír „Dal Inannához”).¹¹⁵

AN + ABA („Ég-Apa”) → (NAB)

magyar NAP („Napisten” / a „Napkirályfi”), szumír NAP (→ NIPPUR város a „Nap-kultusz” központja, ó-egyiptomi NEBU (→ NAPATA város Nubiában. AN + NAP > ÜNNEP (az „Isten” napja).

NAP(O)-CA a Nap városa („Nap-Föld” – szumír „KA” = föld, ország, „KÖ”).

MA + AN → (MÉN)

Talán a Ma-hon (őshon) „csillaga”, az anyajogú társadalom termékenységi istene, ANU társa:

A-MUN a „Bika” képében ábrázolt Dél-Egyiptomi „Fő”-Isten, lásd: Amun-vallás.

MEN-ES az első (ismert) Dél-Egyiptomi „király”, MIN(O)-TA-ÚR-US az első „király” Kréta szigetén,

MÉN-UR-SZÉKE: magyar „Mennyország”,

MÉN-HÍR a „kelta” világban az Úr nevét „hirdeti” (a menhir a nagyon magas és egyedül álló megalit).

„Men” azt jelenti szumíruul, hogy „társ” (→ magyar MENYasszony / germán MAN(N) „ember”).

A germánokról azt írják a lexikonok, hogy nevük eredete bizonytalan, talán (?) a latin „germanus”, -ből származik, ami azt jelentené, hogy „valódi rokon” („echt verwandt”). Kivel? Bili McKenney is, a 'The Celts: Europe's Peoples of Iron' című könyvében, felteszi a „nagy” kérdést: „kik voltak a germánok? Az ősz-germánok, akiket a görög és a római ókor történetírói említenek, a mi egyenes ágú elődeink voltak?” – ő maga megadja a választ is: „Aligha.” (!) Az amerikai történész így folytatja: „A Kr.e. I. századig minden észak-európaít, a görögök és a rómaiak határozottan keltának és szkítának tekintettek” (!). Nem kelták voltak-e a germánok? – kérdezi a szerző. „Maguk a germánokkal kapcsolatba hozott szavak is kelta eredetűnek tűnnek: 'teutones' a kelta kifejezés általában emberre, míg 'germani' egyes szakemberek szerint egy kelta törzs neve volt” – fejezi be McKenney. (B. McKenney The Celts: Europe's People of Iron: Wer waren eigentlich die Germánén? 122-123. oldal: „Waren die frühere Germánén Kelten...? ...unsere direkte Vorfahren f Wohl kaum. Höchstwahrscheinlich waren sie eine Mischung aus germanischen, keltischen und anderen Völkern. Bis in I. Jahrhundert v. Chr. betrachten die Griechen und Römer alle Nordeuropaer als Kelten oder Skythen; die Germánén galten damals noch nicht einmal als eigenständiges Volk... J Caesar bezeichnete den Rhein als Grenzlinie zwischen den beiden Völkern, den Kelten im Westen und den Germánén, die im Osten siedeltenf...) Teutones' war der keltische Begriff für Menschen in allgemeinen, während 'Germani' für einige Experten der Name eines keltischen Stammes war.”)

TA + AN → (TEN) (Ta-hon „csillaga”, az apajogú társadalom „Hon-Isten”-e)

A-TON az „Egyisten” (a Napisten)-vallás Egyiptomban. Kánaánban (Egyiptommal való egyesítése után) gyakori isteni szimbólum a kis bika (TINÓ?), Phöniciában isten ISTÁR gyereke, A-DON-IS. Őt a „görögök” is majd átveszik és ő lesz a férf szépség szimbóluma. Az ó-görögök egyeb „TEN” isteneket is ismertek, így a vizek ura POSEI(=VIZEI)-DON (a latin NEP-TUN). Az ó-görög mitológiában harcias istennőkkel is találkozunk: mint A-TEN-NE („a férfias (ten) nő” – aki „védő-anyja” és névadója az ókori nem-dór, ill. a mai görög fővárosnak) vagy DEM-E-TER. A kelta

¹¹⁵ Dr. Zakar A.: uo. (XIV: Zsoltárrészletek, imák / Dal Inannához), Garfield, 210-211. old.

DON(N), a „Nagy-Apa”, akitől a legenda szerint „minden ír származik”, az avar IZ-TEN (szumir „íz” = „tűz”-ből), „Tűz-Ten” azaz „Hadúr”, a magyar IS-TEN („aki a Mindenható, Örök Isten, a Seregek Ura” [Biblia]) az „OS TEN” nevét őrzi, akár a germán (a keltáktól átvett) mondatkör főis-tene is O-DIN (aki ugyancsak a „hadak ura”).

A hun királyok címe TAN-HU (SANY-HU, Nimród TANA fia írja Kézai Simon Krónikájában (Endrei Antal 'A Nimród monda őstörténeti jelentősége') – ETANA meg egy sumér (h)ős, aki egy sas hátán elhagyja a földet és Anu égébe repül; ő az első földönkívüli utazás hőse. A japán „nap-császár” neve is TEN-NO (SANYO). Magyar „tenni” / „tanítani” / „táncolni” szavunk a TEN- / „TEVŐ”-ből származik. Sok európai folyó (IS)TEN nevét viseli: DUNA, DON, TANAIS (DONEC), TEMES, THAMSE (TEMZE). London: L(L)ON-DON(N) – keltául „Ten-Temploma”, mivel az angol főváros a „Ten-vizén” (Temze) fekszik. A magyar TEN-GER szónak az értelme, szerintem, a „(Nap)Isten Háza” – TEN-VAR (= GER, KER szumíru és keltául egyaránt VÁR). Az ír DON „háza” a tenger közepén áll (itt nyugszik le a nap a kelták számára!).

Ha az AN „égi” otthont is jelent, bizonyára volt egy „földi” hon is: a „TA-ÚR”-hona, vagyis a T(A)UR-AN = TÚRÁN. Itt „volt” a „Világ Közepe” a hun-magyar mitológiában – itt volt a „király” széke, trón-(TA-ÚR-ON)-ja, háttal mindig is pontosan a Sarkcsillag-(„EST-AN”)-nak.

AN/ON

(> ó-egyipt. lakóhely – a Napisten székvárosa (Heliopolis): „ON” / akárcsak a magyar HON (ház, otthon, haza) = észt HÖNE, finn HUONE, lapp HUONA és kelta HAIN (innen az angol HOME, német HEIM, francia OGNE, alpesi -ON/-IN).

„Honok”: (A)BA-BÁL-(H)ON (Babylon) > Bábolna kettő is van Magyarországon! IS-TÁR-(H)ON (Esztergom), (I)TIL-(H)ON (magyar Tolna és francia Toulon), BÁL-(H)ON (Belgium / Valonia); „BEL-LOVACI” az itt élő, őstelep kelták neve, BÁL-HON (Balánbánya – amely Bélbor, Balavásár, Bálványosvár vidékén található), BÁL-TÓ-(H)ON (Balaton), TO-HON (Tihany), PIS-(H)ON (Pozsony), HON(-D) (Hunyad és Hont vármegye) – „Kishon” sumérosan.

Egyéb „honok”: BIR-MIN-(G)HAM (Angliában – ősi kelta település), IN-GEL-HEIM vagy EDES-HEIM (Németországban – mindkettő ősi kelta település), BRET-AGNE, BOURG-OGNE, GASC-OGNE (Franciaországban), NEBIK-ON, RUBIK-ON, T-UR-IN (az alpesi térben).

A magyar (-NYE) rag is valószínűleg „hon”-t jelent, pl.: Er-NYE, Ger-NYE-szeg falvak nevében. Marosvásárhely környéke tele van ősi honokkal, ilyen a feljebb említeteken kívül: Bod-ON, Koron-KA, Sár-Omber-KE, Eger-SZEG, Pani-T, Berge-NYE, Agár-D, Csej-D, Kál, Bö, Mos-ON.

Átvitt értelemben is használjuk az „-any” (hon) rágott, mint pl.: ar-any, ásv-ány, bálv-ány, bizonyítv-ány, igazolv-ány, szerelv-ény, kötv-ény stb. szóban. Az „-any/-ány” ősi szórag, amelyet a „nyelvújítás” ismét életre keltett, „anyag” értelemmel (pl. „higany” = híg anyag).

„Honi” népek voltak az:

UNNI-k Alsó-Egyiptomban,

IONI-k a „szárazföldi” Görögország lakói,

HUNI-k az ÚR + HON (= Ta-UR-ÁN / IR-AN / HUR(I)KANi-tó vidékek) (ős)lakói.

Az „ÚR-HON”-hoz hasonló fogalmakkal találkozunk más szóösszetételekben is:

ÚR + MA → RÓ-MA (etruszk RU-MA vagyis az Úr-Hona, ezért „az örök Város”),

MA + ÚR → MAURIA, a szumir MAÚR-háza = MAR-TU, a kelták „boldogságos túlvilága” MAGH MÁR,

ÚR + TA („Úr-háza”) → ER-DŐ (ahol isten(ek), tündérek, szellemek laknak),

ERDŐ + (H)ELY / (H)ON (ERDÉLY Magyarországon / ARDENNE Franciaországban), ÚR + ERDŐ UR-ARTU (→ „AR-ARÁT”).

KI / KA / KO (szumírul „kö”, „ország”, „vidék”)

(lásd: „SÁ-G” (ŐS-KŐ) (BARCASÁG) és „SZE-G” (SZE-GE-D), valamint UR-UK, JERI-KÓ, KÁ-NAÁN, ARVORI-KA (Bretagne), MÉN-KÓ (Monaco, München) nevét).

KI + (E)LU (szumír. „LU” állítólag „urat” jelent, feltehetően helyesen „ELU” = élő / előkelő (→KÁL - az „ország-elő” : KŐ-ELŐ vagy KŐ-ÚR-ELŐ („KI-RÁ-LY”), KŐ-ÚR KER, GER (=VÁR). Ilyen „Kál-(vezette)országok” voltak a „KÁL-HON”-ok, a „COL-ONIÁ”k:

KAL(O)-TA (fővárosa „Hunyad”), KAL-ÁN (Hunyad (HUN-D) vármegyében),

(A)B-ÚR-KÁL-(H)ONA („Habúr(Ibér)-Kolónia”) Barcelona, és egyéb „római” kolóniák.

A kálok között az első lett az ELŐ-KÁL (ZD LUGAL, a „király” UR város(á)ban / LUGH, írek vezére (királya) / LUGAS, vezér Britanniában - mindketten a Tuatha dé Danann („Isten törzse”) népének vezére / Arpád magyarjainak egyik vezéri osztályát a „nemzetségi ELŐKELO”-k alkották! A sumerológusok „Lugal palotáját” É-GAL-nak hívják, értelme „nagy ház”. Ez egy magas (MAG NAGY), tehát nagy-az = mag-az = magas „épület” lehetett, az akkori ember számára egy amolyan „felhókarcoló”- vagyis egy „ÉG(nek)-ÁLL” (szumír-magyar közös szóalakítás: É-PÜL(-et) ÉG-FELÉ „ÉGAL”?). EGAL „magas” értelemmel ma is használatban van a bretoniai kelta nyelvben; a bretonok hazájukat két részre osztják: egy „felső” BREIZH UHEL és egy „alsó” BREIZH ÍZEL (ír ÍSEAL „alsót” jelent) nevű vidékre. Itt egy „Laita” folyó is van. Ehhez hasonló, az „égalját” érő paloták nem is lehettek olyan ritkák. Nimród is épített egyet, a bibliai „bábeli” torony. Valamennyi sumér városban volt egy-egy EGAL. Innen származik az AKOL szavunk – „nagy ház” értelemmel (valamint a zsidó OHEL, német die HALLE, angol HALL vagy a latin SCOLA – és majd az egyéb „iskolák”). A „scola” egyébként nem más mint mással-hangzótörődéssel kimondott AZ AKOL (‘Z KOL[A]). Ismeretes, hogy még a 13. században is táltosaink körkápelnait IGAL-oknak hívták (lásd Theuton János főinkvizitor vezette inkvizíciós perek jegyzőkönyvét, 1265 -1272). Itt még titokban továbbélt ősvallásunk – a Napisten, a „Kör-Isten” hite.

Próbáljuk most röviden, kicsit logikusabban, mint ahogyan ezt a történelmi könyvek megírják, áttekinteni az ősidők történelmét:

Az első korszak – a „Kezdet” – nevezzük úgy, hogy az „Őskor”:

Adva volt egy Anyaföld” (MA), ahol megszülettünk és a „Földanya” (Ősanya) (MA-MA). Kialakult az „anyajogú” társadalom, a maga sajátos rendszabályaival. A vérrokonyságon alapuló „nemzetség” élén a legidősebb NŐ – mindenki számára az ANYA – állt. Ezzel párhuzamosan kialakult a nőisten vagyis az Ősanya: ANU tisztelete. A művészetben az „anyaság”, „terhesség” ábrázolása, jelkép értelemmel bíró bemutatása uralkodik. Az emberi közösség élete az ANYA körül zajlik.

A második korszak – nevezzük úgy, hogy a „Középkor”:

Párhuzamosan a „belső” fejlődéssel zajlik a „terjeszkedés”, az „életter” kiszélesítése. Egy-egy család tovább, az Őstelep központjától távolabbra költözik és letelepszik („családi-telep”). Így jönnek létre a „tanyák” (TA), majd ezek köré kifejlődött „kiskirályság”, a (TA-TA)-k vezetésével. A döntési „hatalom” egyre inkább a férfiak kezébe csúszik, az „Ősanya” mindinkább csak „szakrális” szerephez jut. A férfi szaporodásban játszott szerepének felfedezése eredményezte, az Ősanya mellett, a férfi-„szex”-istenek („men” szumír „társ”, férfi-társ) és a phalusz-szimbólika megjelenését. Az ember- és állatállomány szaporodása állt a társadalom központjában.

A harmadik korszak – legyen ez az „Újkor”:

A népszaporulat következtében szükségessé válik újabb és újabb területek – sokszor távoli vidékek, amelyek már a nép „életterén” kívül estek – felkeresése „letelepedés” céljából. Ezt a folyamatot a magyar népmesék mutatják a legjobban. Itt a „királynak” mindig három fia

van. Az első kettő – különböző úton-módon – népével együtt tovább költözik, míg a harmadik, a legfiatalabb öröklí a család földjét (országát). Míg a nagyobbak apjukkal erre meg arra kóborolnak, vadásznak, harcolnak, kalandoznak... a legkisebbik fiú feladata a „ház tüzének” őrzése: „ez soha ki ne aludjon!” Ezt a szerepet viszi tovább később, a fivérek elköltözése után, a „haza” („hon”) gondviselésében és fejlesztésében. Ő – a harmadik – öröklí tehát a családi házat, ő tehát már születésétől fogva a „KISAPA” (> „KüSABA” > „ÜCS-ABA” > CSABA) vagyis az „Öcsi”.

A kelták „robbanásszerű” elterjedése Európában, formálisan „ellepik” Európát pár száz év alatt, csakis a „kolonista” eszmével, életmóddal magyarázható. Őket, a KEL-tákat, KAL-ok vezet(het)ték újabb és újabb „ismeretlen” világrészek felé. Az ókori történészek és utazók egy kimondottan terjeszkedési-örületnek tekintik a kelták, a szélrózsa minden irányában történő, szétvándorlást (=a gyarmatosítást). A skótok az Ír-szigetről költöztek mai szálláshelyükre – itt „KLAN”-(KÁL-HON)-okba osztják fel országukat.

A magyar „világban” az elsőszülött fiú neve a KÁL (~KA-(L)IL / GU-IL >) lett, mint „GIL-GAMES” / „GÜL-BABA” / „GYULA” nevében is. Hányszor mondjuk szeretett gyermekeinknek ma is: „kis életem” KA-IL / „kicsi lelkem” KA-LIL.

A kálok hozzák létre, tehát, a kálhonokat (kolóniákat). Ezek már nem családi / vérségi rokonságon alapulnak, ezek kizárólagosan politikai–gazdasági érdekközösségek. Így aztán szükség volt a „vezér” kiválasztására – a legjobb, legerősebb, legügyesebb kálok közül. Ez lett tehát az ELŐ-KÁL (LUGAL, LUGAS, LUGH).

Mint ahogyan már említettem, a „gyarmatok” a nép „életterén” kívül estek. Az élettér „határai” adva voltak. Vagy a természet szabott az élettérnek határokat – tenger, sivatag, magas hegyek – vagy az „összeütközés” más népekkel zárta el a terjeszkedés útját. Két „élettér” összeütközése vezetett az első háborúhoz. Az „állandó” határvillongás, a háborúk csak fokozták a közösség „polarizálódását” a férfi-vezérek köré. Kialakul a „férfijogú” társadalom. Ennek jelképe a katona-király és ezt a „katona-királyság” intézményét jelképező egyeduralkodó férfiisten (TEN), a „Mindent-TevŐ”, a „Mindenható” Hadúr-ISTEN, bibliai megfogalmazásban a „Seregek Ura”.

Az eddigiekből kivehető volt a „családtag” – „föld” párhuzamos megnevezése, ugyanabba a fogalomkörbe (és hangcsoportba !) tartozó szavakkal :

MAMA (anya) és MA (föld / „őshaza”), ill. TATA (apa) és TA (tanya / újabb keletű „hon”).

Ebből az analógiából kiindulva logikusan várható a KI / KO (föld / „ország”)-nak megfelelő „családtag” neve is... Feltehetően, ahogy a MAMA / ANA az anya megfelelője, valamint az ABA / ATA az apa neve volt, ugyanúgy várható egy valamilyen „(A)GU / (A)KA” szó, amely az utódot / a gyereket volt hivatott megnevezni. Van erre bizonyíték ? Aligha. Elvégre a régmúlt idők „bizonyítékai” sajnálatosan kevesek. Többnyire a logikára, az intuíciónak kell építeni, a tárgyilagosság és a „jóérzés” megőrzése mellett.

Pár példával szeretném még alátámasztani állításomat:

- EnKI, An(u) fia, a „Föld ura” (v. ö. Jézus az Isten fia, egyben maga az Isten),
- a kisbaba GÜGYÖG (ma is DU-DU-nak, TI-TI-nek vagy KI-KI-nek becézik); DUDU és TITI a gyerek neve volt (megszólítása) a szumíroknál és Egyiptomban,
- a (-KA, -KE, -KI, -EK, -K) (KIS=) kicsinyítő képző (nem szláv „átvétel”, mivel a kelták is használták), ez így megmaradt a mai francia nyelvben is: lásd Matini-que, Veroni-que stb., magyarul Martin-KA, Veron(i)-KA,
- KIS szavunk, elemeire bontva: KA-/KE-/KI-AZ, azaz „becézett értelemmel bír”,
- előszülött fiú a KÁL – mint már említettem, ennek országa: KÁL-HON (lat. COLON-ia) = KAL(O)-TA,
- „GA-U”-(„KO-U”)-kbe volt Egyiptom feloszva – mondják a német történészek; Németországban is találunk ilyen „ME-GYÉ-keket”: Breis-GAU, Rhein-GAU, GAU-Algesheim stb. a volt kelta vidéken,

– a mindenkori mítoszokban a Nap – mint Isten – valamelyik „ősibb” Isten/Istennő fia, a KÁL-ÖS / KOLOS (COLOS-US), majd „egyesül” az Ős-Atya szimbolikával: KÁL > KELŐ, az ATYA benne új életre kél, mint akár csak a NAP, ki minden reggel „újjászületik” (→RÁ-KEL = reggel).

Mindig is meg voltam győződve arról, hogy Kolozsvár latin nevében, a mi magyar „NAP” szavunk ékeskedik:

(KOLOS(z)-VÁR vö. NAPO-CA = NAP-KŐ vagyis „Nap-országa”, egyszerűen „KELET”, ill. KELŐ-TA / KALOTA – a KELŐ-(ŐS)-TÁja (-háza, -országa). Ezen dolgozat megírása közben „jött” a szükséges bizonyíték is. Kézhez kaptam a 'Magyarok világlapja' 1994-es novemberi számát, és ebben egy érdekes beszélgetést olvashattam Dr. Ferenczi István régésszel. A kitűnő tudós a következőket közli: „Kolozsvár területén, a trákokat jóval megelőzve, valószínűleg mezopotámiai kapcsolatokkal rendelkező népesség telepedett meg. A leletek jellege összecseng a Gilgames eposz egyik leírásával, mely szerint Mezopotámiából bizonyos időszakban „UTÁ-NAISTIN népe” nyugat felé költözött. Ha ez a monda valós, akkor feltételezhető, hogy a Folyamköz területéről Kis-Azsián keresztül, a Balkán-félsziget keleti részein haladva, a Maros völgyében, sőt Kolozsvár környékén is ilyen fajta népesség közösségei telepedtek meg.” Természetesen feltevődik a kérdés, miért hazudna a „Gilgames eposz” írója? Sem politikai, sem sovíniszta érdekek nem kötelezték erre! Csakis az igazat mondhatta.

Az „UTÁ-NAISTIN népe” bizonyára „UTU-NAPISTEN népe” és tudjuk, hogy UTU (=ATYA?) volt a szumírek Napistenének egyik neve! Tehát, nyilvánvaló az összecsengés NAPO-CÁ-val. Ez a néptöredék (telepések), természetesen az istenük védelme alá helyezték a várost. Feltehetően egy vallási központ is működött itt (> Szent-Mihály templom!). Waddell beszámol arról, hogy „Szent Mihály” személye mindig is egy „helyi” ősi istenség „pogány” kultuszát váltotta fel – így a skóciai Aberdeen város védőszentje „SAINT MACHAR” esetében is. (Baráth Tibor 'A magyar népek őstörténete': III. kötet, 46. oldal.) Skóciában egy helyi, tehát őshonos „Machar” istenség? Az óhéber NIKAEŁ (Mi-cha-el) jelentése egyébként „Istenhez hasonló, aki olyan mint az Isten”. Így volt ez tehát, a skót (Szent-)Machar vagy Makhair esetében is, ahogyan ez a brit tu-dósnál olvasható. Mikéél lágyabban kimondva MI-SA-ÉŁ / MÁSA-ÉŁ vagy ÉŁ-MÁSA? – mint ez AL-MOS nevében is nyilvánvaló. Említésre méltó, hogy a magyar Szent Koronán elől Jézus (Isten) képe látható, vele szemben, vagyis hátul az ellenoldalon „egy Mihály” tekint le ránk. Hogy ez a kép egy bizánci császárt ábrázolna, legyen az éppen egy Dukas névre hallgató Mihály, szerintem csak „belemagyarázás”, erre semmilyen bizonyíték nincs. Ellenben „Mihály” az Isten képmása, egy ősi istenség jelképe – így a magyar Szent Korona a múltat a jövővel ötvözte egygýe.

Kolozsvár vize a „SZAM-OS” a SZEM-ŐS (a sumerológusok „SÁMÁS”-a) nevét őrzi. Nem csak Erdély, de Skócia kelta „fővárosa” is a Napisten nevét dicsőíti: GLASGOW („KOLAS-KŐU”) mint KOLOS(z)-VAR.

A Gilgames-eposz másik fejezetében (XI. tábláján) is találkozunk „UT-NAPISTI” személyével, mégpedig ő menti meg az embereket (Enlil „népét”) a Vízözön elől:

„Ami engen magamat illet, semmi titkot ki nem fecsegetem, csupán eggyel, a legméltóbbal. láttattam jós-álmot, hogy végképp az emberi nem ki ne haljon!

A derék hajós, UT-NAPISTI, íme, tanácsot vár mitőlünk! - így ÉA.

Szavára megenyhült ENLIL s a fedélzetre lépett: ...

Ember volt eddig UT-NAPISTI, embermódra küzdött, törődött mostanától asszonyával együtt hozzánk, istenekhez hasonló!”¹¹⁶

UT(U)-NAPISTI(N) nevét „templom” szavunkban is megőriztük (és őrizték mások is). Ha ezt a szót felbontjuk elemeire : TE-MP-LOM megfejtethető a rejtélyt „uTU-NaP-LOM”, (LOM = LIL HON, „a Lélek hona”), vagyis „Atya-Nap Lelke-hona” a templom. Figyelemreméltó, hogy welshül LLON a templom neve. A Nyárád-menti ember ma is így hívja: „TENPLON”.

¹¹⁶ Dr. Zakar András: A sumér hitvilág és a Biblia (IV. A vízözön), Garfield (USA), 75. old.

Másik szavunk az „Úr házának” megnevezésére az „Egyház” (pl. Egyházasfalu). P. A. Diemel a 'Sumerisch-Akkadisches Glossar' című írásában azt találjuk, hogy szumír nyelven ISTIN, ISTANU, ESTÁN vagy ISTE jelentése „egy” elvont értelemben: egyetlen, egyedüli, az egyedülvaló¹¹⁷ – mint az Isten. Nem számjegynév, mert ez EG, GI, EDU vagy AS – mint a magyar EGY / és az ASz a kártyában(!). Ezek szerint nyilvánvalóan az Egyház az Isten-háza (uTU-NaP-LOM).

Az „ISTEN ISTEN” köszönésünkben, gyökereink köszönnek vissza, ma azt mondanánk: „EGY ISTEN”.

A „gyerek” fogalmát kifejező KA / GA összetett szavakban még nyilvánvalóbbá válik: GA + ÚR → G(Y)A-ÚR:

(H)ON-G(y)AÚR (HUN-GAR, UN-GAR, ONU-GOR, ÜN-GÜRÜSZ) – „a hon gyereke” és

MA + G(y)AÚR, értelme feltehetően az „Anyaföld (Óshaza) gyereke”, vagyis MAGYAR. A „magyar” az ősi (és újabb) krónikákban: MA-GI, MA-DI, MA-ARI, MA-RI, MA-ORI, MA-URI a Kr. e. 17–5. században, majd MA-GARI, MA-KARI, MA-CARI, MA-HARI, MA-TARI, MAZARI, MA-XARI a Kr. e. 5. századtól a Kr. u. 10. századig.

Minden egyes, a magyarokat megillető, másfajta név hasonló minta szerint jö(hete)tt létre: hon + gyar = HUN-GAR, UN-GUR, WEN-GER, MA-DJAR, MA-GHIAR, vagy BAS-KIR (bas-gúr).

Az az elképzelés, hogy GAÚR / GUR / GYAR „valakinek” (Istennek) vagy „valaminek” (őshazának) a gyereket jelenti, egészen bizonyosnak tűnik mivel, hogy

- az oszmán is mindig a „gyaurokat” akarta legyőzni, – és ezzel mindig is, izárolagosan a „MA GYA(U)R”-okat jelölték a Fényes Porta írnokai,
- GWR (gúr) a mai welsh nyelven „férfit”-t, „ember”-t jelent („man, husband”),
- GYAR is feltehetően eredetileg csak a „fiú”-gyereket jelölte (a Székelyföldön ma is),
- örmények telepedtek le a hajdani hurriak földjén (Urtuban) > ők az ÚR-MA-HON-iak; a germánok meg G(y)AR-MA-HON-iak („Gyarmat”-on lakók). Egy „GORMAN” (germán?) nevű népről *Josephus Flavius* is megemlékezik 'A zsidók történetében', és róla azt írja, hogy „így hívták egykor a mostani galatákat”. A galaták, a Kis-Azsiába került kelták görögök által adott neve. A „germán” névről állítja McKenney, hogy ez egy kelta törzs neve volt, ezek szerint az ún. indo-germánok egyik alappillére csak átvette nevét egy korábban ott élt néptől (törzstől)!

A két előbbi szó / fogalom: MA(T) és GYAR megfordítva, eredményezi a „GYAÚR-MA(T)”-ot, a „gyerekek” által létrehozott új település fogalmát, vagyis a „gyarmat”-ot.

QUALED-(D)JARMO (Kelet-Gyarmat) vagy JERI-KÓ a Régi Keleten, illetve GYAR-AK, JÁRA, GYERGYÓ, Balassa-GYARMAT és Kürt-GYARMAT a magyar világban.

A germánokról azt állítja McKenney, hogy az ókori leírásokban emlegetett „germánok” eredetileg nagyon vegyes népség – kelták, valódi „germánok” és más népek vegyülékéből álló közösség – voltak, és a kelta „élettértől” északkeletre éltek, kelta „vezetés” alatt - vagyis egy amolyan kelra „márkán”, „gyepün”, „gyarmaton”.

GYER-EK szavunk hasonló minta szerint jött létre mind a LÉL-EK, AL-AK, ÉL-ET vagy ÉPÜL-ET szavunk. A további példákban is a „gyerek” szavunkkal találkozunk:

- ANA + KA, értelme anyagyerek/anyácska → ANIKÓ, ENIKŐ /ANNEKE (dél-német keresztnév),
- a gyereket GYÁRtják, GYÚRják (Isten is „meggyúrta” Ádámot);
- a gyerek a család ÁGA és EKE, őt az ÉG küldi és az ÉG-LELek (az „IGI(G)-LIL”) hozza személyesen, vagyis az „ÉG-LIL-JA”, a (É)GO-LYA.

¹¹⁷ Dr. Zakar András: A sumér hitvilág és a Biblia, 20. old.

A Szentlélek szerepe a „Fogamzásban” valamennyi nép (amely egyáltalán „múlttal” rendelkezik) mondáiban szerepel. A mindenkori „Megtermékenyítő” madárként száll a földre, akárcsak a magyar TURUL (= aTa-UR-LÉLek [„Atyaúr-Lelke”]) vagy a „Szentlélek”, aki teherbe ejti ősanányánkat: Emesét / Máriát (/= „Anya”).

A mindenkori mitoszok, mondák „más” gyerekekről is beszámolnak: ezek a „szárnyas-”, tehát „égi-gyerekek”,

AN + GYAR, az „Ur harcosai”, AN + KÁL, az angyalok.

A „vizet” négyféleképpen neveztük: ada, (h)ab, pis és bor:

ADA (nagy víz, folyam)

- ez ma is az törökül, ADA – „nagy víz” (lásd: ADA-KALEH sziget neve = „víz-hegy”),
- IDI-KLATH – „Keleti-ügy” (vö. a kelták szava az „őshazára” GWLAD (gulad) → „Kelet”?),
- IDI = ÜGY (magyar, értelme folyó) → FEKETE-ÜGY Háromszék vármegyében,
- UDI-NE („Vízhona”) Olaszországban, pontosabban Friaulban, ott, ahol még most is avar várak dacolnak az idő múlásával (innen nem messze van Aquilea – ahonnan Velencét megalapítva menekült el a lakosság Attila hunjai elől, meg Gorizia – magyarul „Várad”, is).
- ADA + (H)ON → ÉD-EN (Éden kertje a Bibliában), az „ÜGYHON” – a mocsaras, csak lecsapolások útján lakhatóvá tett „Sumér”; a Paradicsom ettől keletre van?
- „(A)N-AR-Ada” a Nyárad / „Í-KÁL-hON-iDi az Ikland-patak Marosvásárhelynél. Az a tény, hogy szülővárosom vidéke egy „Kálhon” – egy „új” település – magyarázza a középkori „Novum Forum Siculorum” latin, ill. „Neumark” (vég „-t” nélkül!) német nevét is (a Neumarkt csak későbbi fordítás, az újabbkori magyar névnek, amelyet az ősi Székelyvár, Bethlen Gábor urunk kegyelméből kapta, a 17. század hajnalán).

Az „ADA” szó további fejlődése az ITIL szavunk, mint pl. ETELKÖZ, ITAL-IA, ATL-AN-T(isz) vagy TOL-NA Magyarországon és TOUL-ON Franciaországban, mindkettő egy-egy „Vízhon”.

Ebből az „itil”-ből származik az „ital” szavunk.

A nagy folyók („folyam” olaszul „fiume” / a kis „ár” neve meg „rio”!) a mindenkori Úr nevét őrizték:

Istár és Ten (Duna), Ten-(v)iz (Tanais / Temes / Temze ill, Thames); Jer-Ten (Jordán)-folyó azon a vidéken kanyarog ahol Jeri-kó (?) meg Tábor-hegy, Magharét („Nazarath”) és Skythopolis is fekszik, a Kánaánban. „Don” keltául hullámot jelent, a kelta nyelv fantasztikus „hajlékonyságának” bizonyítékául: „aDA-hON” amolyan „vizány” (erre még csak a „magyar” képes). Feltehetően a szkítáknál is ismert lehetett ez a fogalom (lásd: Don-Apa-Úr [> Dnyeper] vagy Don-Istár [> Dnyeszter]).

Ugy magyar ÜDE, ÜDItő, UDUló, ÜDVÖS, ÜD-vöztítő (innen a román UD - vizes, nedves), mind más idegen szó is (angol water – víz, wet – nedves, német Wasser, latin aqua vagy szláv woda – utóbbi három a „víz” neve) az ő ADA/IDI szótagot vitték tovább. Ide sorolható még a magyar „vizelet”-et kifejező HÜGY, és az ezzel kapcsolatos „ÜGYintézés” is.

(H)AB (a „habzó” vizek neve)

- HAB a Nílus, HABUR az Eufrátesz mellékfolyója, ABER egy skóciai folyó neve,
- *Baráth Tibor* ‘Magyar népek őstörténete’ című könyvében megemlíti egy „HABASHON”-t, Felső-Egyiptomtól délkeletre a Vörös-Tenger partján (> Abesszínia);

- az egyiptomi papok egy részének a neve ABAS volt, valószínűleg a Nílus vizét használták a szertartásokon (HAB [magyar] = HUFen [mai welsh „hab”]);
- a „HABUR” folyó volt a mindenkori természetes határ a keleti (folyamközi) és nyugati (hetita) népcsoportok között, átlépése „háború”-t jelentett (a „határzónában” élő törzsek nyelvét vették át a beköltöző zsidók > „héber”). Érdemes figyelni *Josephus Flavius* vagy *Ieronimus* által is emlegetett Noé fiainak történetére. Ők szétosztották a „Világot” egymás között: Japhet Európát kapta, Cham Afrikát, Samnak meg Ázsia jutott. A felosztás valódi földrajza majd a későbbi szövegből kitűnik, mivel Japhetnek hét fia volt, és ezek országa a Taurusz és Amánusz hegytől a Tanais folyóig húzódott, Cham utódai (pl. Kus) a ma „Mezopotámiának” ismert vidéken laktak (lehet, hogy Egyiptomban is). Az Ararátról kiindulva, valószínűleg a Habur az egyik „határfolyó” volt: a Japhet- és a Cham-nemzetség, a jap-hét-iták és ham-/hun-/kún-iták között.

Érdekes, hogy ADA és HAB az „atya, ill. apa” szavunkhoz közel áll, egyébként minden nagyfolyónak az „istenét”, a hellenisztikus művészet, egy idős férfiként ábrázolta!

PIS („víz”)

- innen származik a magyar VÍZ, valamint az ír UÍSCI (esk’) (=„víz”); a Whisky (vízke) értelme „életvíz”.
- PES-T („Víz-Ta”), POZSONY („Vízhon”), PIS-KI („Víz-kő”), PISA, PÉCS, VISE-GRAD („Vízvárad”), a német WES-ER folyó és die WIESE (berek) vagy az észti eredetű VISZ-TULA is az ősi (PIS) szóból alakult.
- „PIS” ó-egyiptomi szó, értelme egyszerűen „víz”, megmaradt eredeti formájában a mai magyar (és egyéb idegen) nyelvben és nemzetközileg a vizelet és vizelés kifejezése. A magyar női nemi szerv nevében valamint az angoloknál is a „BITCH” (bics) – magyar értelme „könnyelmű hölgy” – szóban ugyancsak a „pis” rejlik. Lásd még POCS-oly-a.

BOR (feltehetően gyógyvíz / sós vagy egyéb ízű víz / ásványvíz)

- a kelták „gyógyvíz”-isten „BOR-VO” neve mennyire közel áll, még a „hivatalosított” magyar történetírás által is honfoglalás előttinek tekintett „ORVOS” szavunkhoz. Elképzelhető ugyan, hogy VÉR szavunk is a BOR származéka (b = v). A vér ásványokat szállít, így egyben maga egy „gyógyvíz”.
- BOR-SZÉK, BÉL-BOR a Székelyföldön mind ásványvízzel állnak kapcsolatban, a francia BOR-DEAUX (a római kori BUR-DIGALA) Aquitánia („Ada-Tanya”) fővárosa nevében is ugyan csak a „bor” szógyök áll.
- BOR-OSTYÁN-KŐ („Víz-Östen köve”).

GAR (szumír „KŐR” / VÁR)

Az egyes településeket meg kellett a rablóktól, „barbároktól” vagy a szomszéd hadseregétől védeni, ezt szolgálta a települést vagy a település központját képező vezéri lakot KÖRÜL-fogó akadály, ZÁR (szumir DAR) megépítése (lásd: DAR-AMU = ZÁROM – a közös magyar-szumír nyelvtan egyik bizonyítéka: a ragozás).
→ MOHENJO-DARO az Indus nyugati partján, ZAR-A a dalmát parton.

Dr. Padányi Viktor ‘Dentu-Magyarica’ című rendkívül értékes könyvében olvasható, hogy: „GAR, GER, KUR dialektikai változásokban... annyit jekent, mint KŐR KERül, KERít, KERítés; fal, ami KÖRÜLvesz, eltakar, védelmet nyújt. A magyar KERT (eredetiieg udvart jelentett), KERÍTÉS, GARAD, KARÁM, KARIMA, GYÜRŰ” – tenném hozzá: KORONA – “mind a szumir GAR utódai.” Lásd még: KORON-KA, KORON-D (falu Maros-, ill. Udvarhelyszéken). Itt érdemes megemlíteni, hogy a kelták is „CORON”-t használtak, vezérüket ők is pajzsra emelték (ismerős ugye?). A rómaiak nem viseltek „koronát”, így Európa semmiképpen sem örökölhette tőlük a korona viselésének szokását, a „koronázást”. A fának is koronája van, ezért a „fa” írül „CRANN”. Szarvas (azaz

„agancsos”) keltául CERNNUNOS¹¹⁸ ugyancsak a KORONÁS-ra utal. A szumír GAR-ból származ(hat)ott a magyar VÁR és a kelta (welsh) CAER (ker), ill. (breton) KER. Más magyarázatot nem találok a közös VÁR szavunkra, mert senki más a környéken nem nevezi így erődítményeit. Egy keltakori település neve Bretagne-ban „GÉR-VRAS” / a francia fordításban „Grande Ville” – ez azt jelenti magyarul, hogy ÓRIÁS- (akár URAS / ERŐS)-VÁR. Az (ős)breton „GÉR” a mai breton KER, ill. welsh CAER, a magyar VAR megfelelője. A „VRAS” szó értelme még nyilvánvalóbbá válik, ha szem előtt tartjuk a magyar közép-(és újabb)-kori iratok latinbetűs kínlásait. Így, például, *Forrai Sándor* ’Az Ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig’ című könyve 201-ik oldalán, a névnapokat taglalva, az augusztus 6-iki „Úrszine” napjával kapcsolatban, a régi naptárainkban szerepelő beírásokból a következőket idézi:

„VRNAC MEGVÁLTOZÁSA NAPIA” (a müncheni-kódexben), illetve
 „WRAK WALTOZATYA” (a Batthányi-kódexben).

Hamár magyar szavak latinbetűs átírása megszülte a „VRNAC”, ill. „NWRNAK” torz szavait, holott mindkettő egyszerűen azt jelenti, hogy „ÚRNAK”, könnyen elképzelhető (sőt el is fogadható), hogy a kelta „VRAS” is egy latinbetűs át(el)írás szüleménye. Itt is a kezdő V-betű, a latin írásban ismeretlen U-betűt helyettesítette, vagyis a kelta település (romjai) nevében „URAS” szavunk rejlik, mégpedig tökéletesen helyes magyarsággal!

Az avarok híres vár- („avar-ring”)-építők voltak: nyilván, mivel a GER szumírban VÁR is, GYÚRÚ is, KÖR is!). Ők hagyták ránk: GYŐR (és egyéb Győr-ök), Vise-GRÁD (Víz-Várad), No-GRAD (Asszony-Várad), Cson-GRAD (Attila várának emlékét őrzi (?) - SEÁN (son) óst jelent írül), Aranyos-GYER-es, GÖR-gény, GYER-gyó, E-GER várát. A hyksosok fővárosát, a Nílus-Deltájában „AVARIS”-nak ismeri a történelem, Vercingetorix kelta vezér vára meg „AVARICUM” volt, „MAGYARÓVÁR” egy város Magyarországon. A kimondottan erőddé kiépített helyiségek nevében megjelenik (mint későbbi tolda-lék is) a GAR/KER szótag:

EGER, GYŐR, CAERDYDD (Cardiff). Így alakult ki a „váras” fogalma, azaz a VÁROS (breton KER).

Befejezésül még három rövid kis „játék a szavakkal”:

PENCE (pensz) – angol (apró)-PÉNZ többesszámban, egy az PENNY – ezek mindig „FÉM”-ből készültek. A „PÉNZ” nem egyéb mint „AZ PÉN” vagy „PÉN(= FÉM)-ES” (> PENGÓ) és ha sok pénz együtt van akkor „PENEK” (> PENEK > PANEK > BANK?!). Ahol a fémekeket kitermelik az a „FÉM-(hona)-NYA” (> „BÁNYA”), a FÉM azért „fém” mert „fénylik” – a „fény” (FÉNY = PÉN) pedig a „NAP” visszafelé.ű

CABALLUS – latinul (innen vették az új-latin nyelvek is szavukat) = LÓ. Lágyabban ki-ejtve „GA-BAL-LU” szumírul (GU nyak, torok, GÉGE, iGA + ABAL szarvasmarha) azt jelentené, hogy „keményen dolgozó, mint az igavonó ökör = GÖBÖLY (*Dr. Padányi Viktor* ’Dentu-Magyarica’ könyve nyomán), vagyis „gubálni” = keményen dolgozni – mennyire hasonlít a magyar a szumírra, hogy csinálták? A „lovass népek” a lovat mint közlekedési és harcászati eszközt felnyergelve használták (hurrik, aszír-(HÚSZÁR)-ok, szkíták, kimmerek, kelták, hunok, avarok, magyarok), A többiek ezt igazából használni soha nem tudták, harcban is csak „közlekedési” eszköz maradt. A többiek számára a

¹¹⁸ Cernunos: A párizsi Cluny múzeumban található dombormű egy szarvakkal díszített férfi alakot ábrázol. A szarvak láttán, és mert a régi (és a múltba ragadt agyú) történészek azt hitték, hogy a kelták udvariasságból latinul beszéltek, vagy ha mégsem, hát latinul nevezték el „isteneiket”, felkiáltottak örömeikben, hogy íme a „CER-nunos”, holott a felirat csak annyi, hogy „ERUNO”. Erre okosék azt mondták, hogy lekopott a kezdő „C”. Pedig ez a felirat keltául van: „Er-ninos” és megegyezik a breton AROUN, vels ARAWUN névvel. Ő volt a „Green Man” (a Zöldember), amolyan „ördög” (ír „úrduine”) aki a másvilág alján őrzi a ősök tudásának kútját. (Lásd később.)

„ló” csak igavonó „mezőgazdasági” funkcióval bíró háziállat, tehát CABAL-LO = GUBALU-LÓ (→ két magyar szó rejlik benne: GEBE(lő) + LÓ!

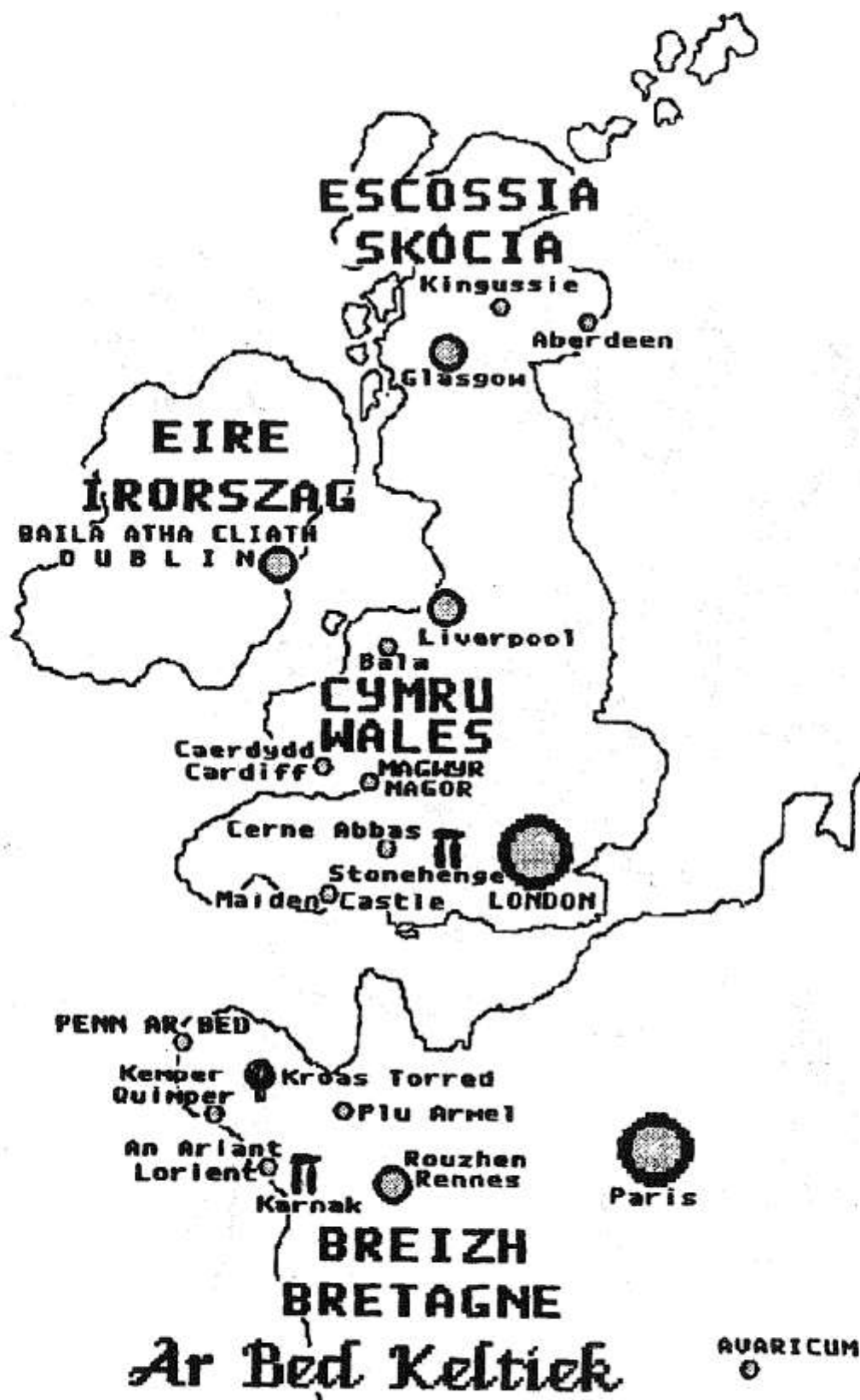
KAVALIÉR – németül „lovagias férfi”, magyarul GAVALÉR (udvarló). Miért „lett” ez magyarul G-vel? Nem tudtuk kimondani K-val? Hiszen más „átvett” szót képesek voltunk kimondani K-val (nem mondtuk sem azt, hogy „Girály”, sem azt, hogy „Gároly”)! Vizsgáljuk csak meg, ki volt az udvarló? – A vőlegény! Hogyan történt (történik) a menyasszony lakodalomba vitele? – A feldíszített „ökör”-szekéren! – a GÖBÖLY húzta nászszekéren! Tehát, a „GUBALU-ÚR” vitte nászútra a menyasszonyt, vagyis a GAVAL-ÉR!

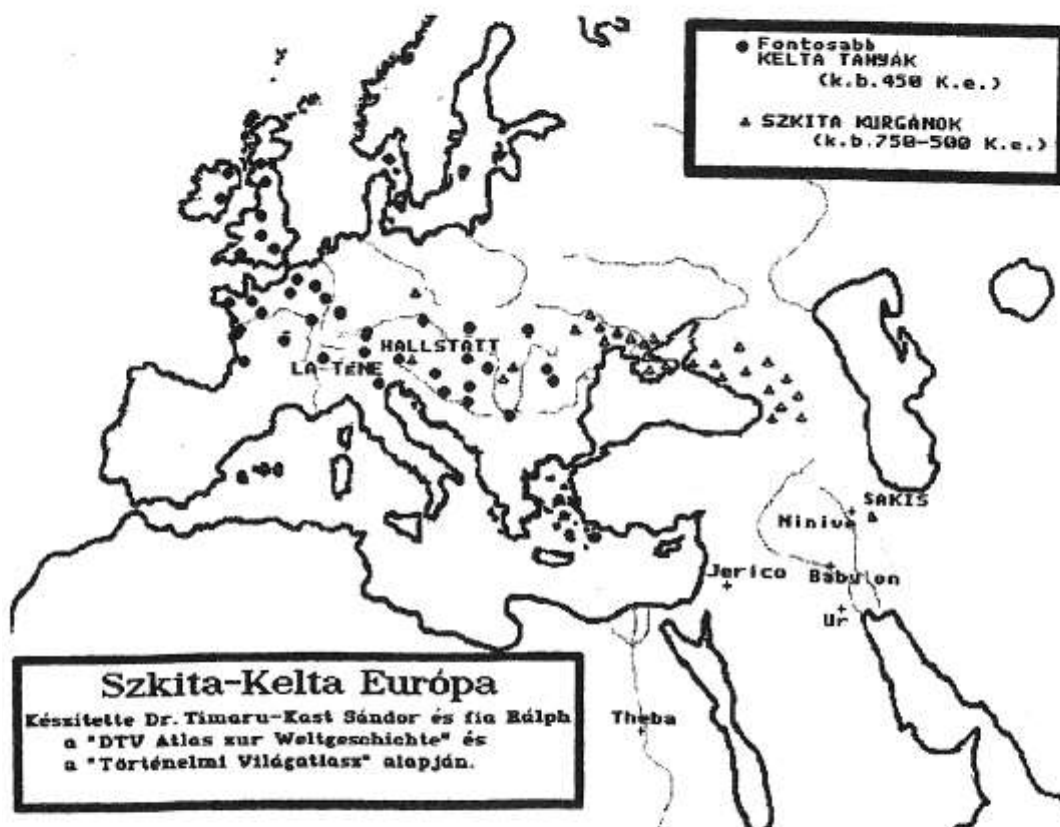
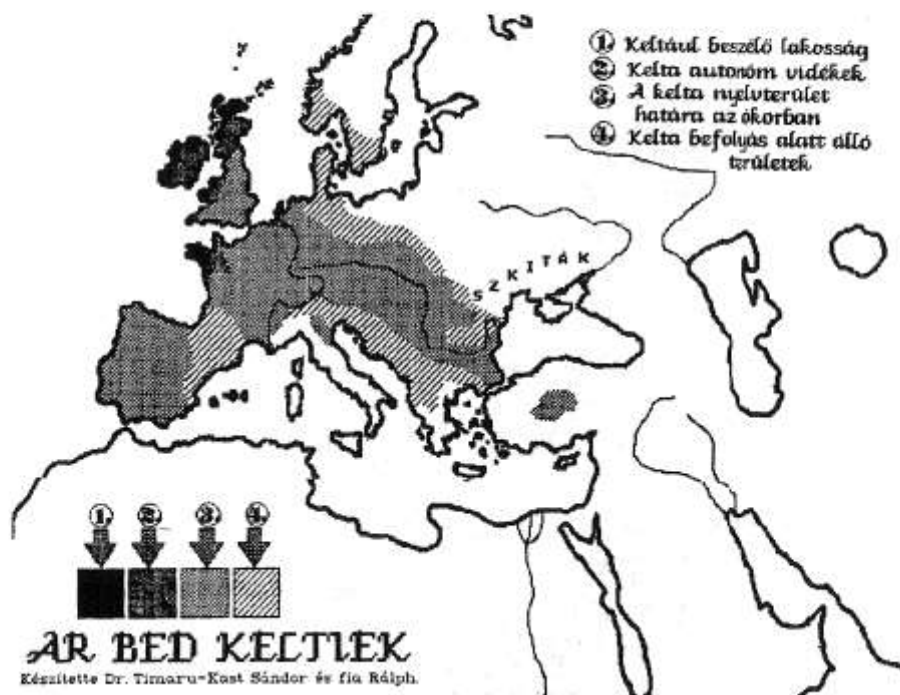
„Ernunos”

Szkíta íjász: a reflexíj felajzása.

Készítette: Dr. Timaru-Kast Sándor és fia Rálf.

Készítette: Dr. Timaru-Kast Sándor és fia Rálp.

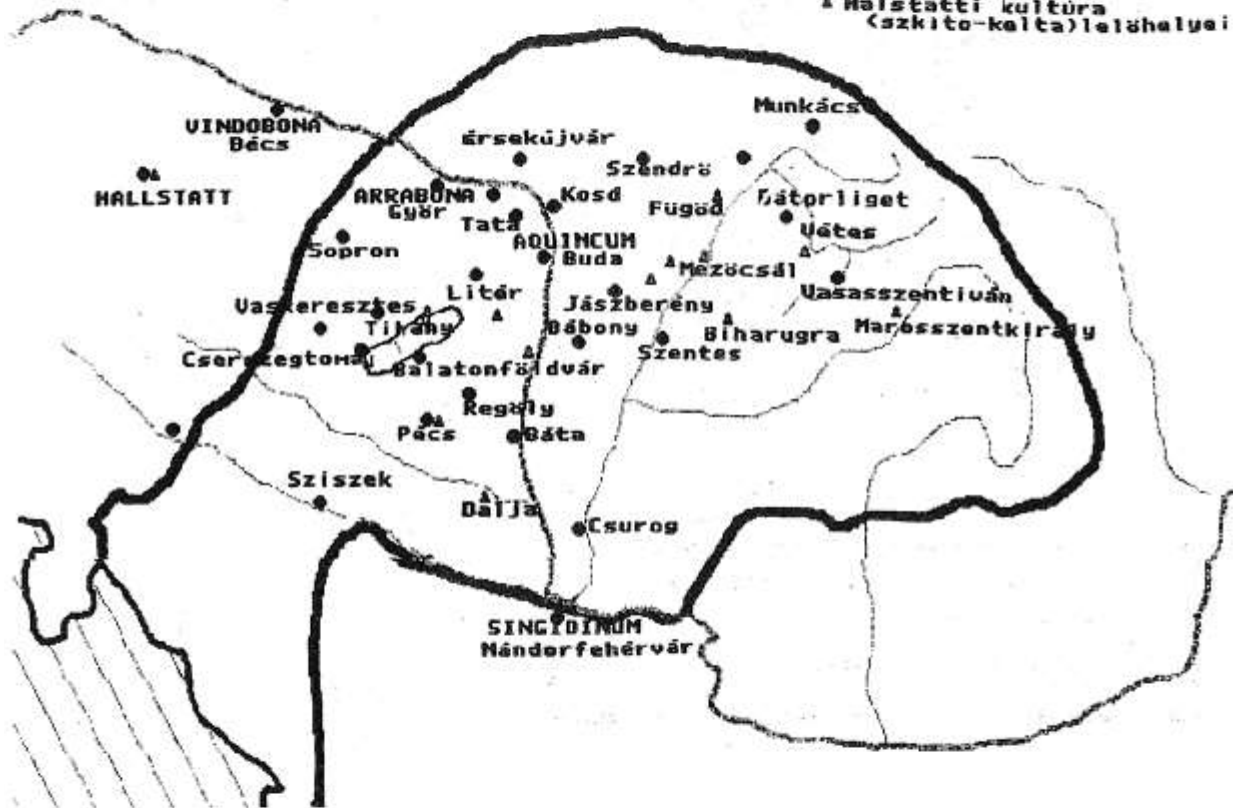
VASKULTÚRA MAGYARORSZÁGON

(k.b. K.e. I. évezred)

● KELTA TELEPÜLÉSEK
MAGYARORSZÁGON

(AQUINCUM) kelta eredetű
római név

▲ Halstatti kultúra
(szkito-kelta) lelőhelyei

Készítette: Dr. Timaru-Kast Sándor és fia Rálf.

II. „Ar bed keltiek, azaz „a kelták földje”. „Mert jól eltitkolták, hogy...”

„AR BED KELTIEK” egy kelta (breton) kifejezés, magyarul „A KELTA FÖLD”, vagyis szó szerint: A (AR) FÖ(L)D (BED) KELTIEKÉ / KELTÁKÉ (KELTIEK). Ilyen volt a hajdan magyar nyelv szerkezete is (v. ö. Hegymagas – Tapolca mellett a Balatonnál).

Az ősz kelták nyelvéről, őszintén szólva, az ég-világán semmit sem tudunk, illetve csak azt, amit a rómaiak feljegyeztek (és ellatinosítottak), valamint azt, amit a középkor hajnalán, a buzgó kereszténység korában, egy-egy hazafias érzelmű pap vagy szerzetes összegyűjtött – vagyis természetesen az, ami ránk maradt ebből, a katolikus egyház mindent látó cenzúrája után.

Az utolsó ír „honfoglalás” (összesen hat volt) főszereplői, Kr. e. 1. században, az ibériai „kelt-ibérek”, a már ellatinosodás útját járó „gaelek” voltak. Erre következett Britannia római megszállása, és az ezt kiegészítő újabb (többé-kevésbé sikertelen) romanizálás és kolonizálás. Nemrégiben felfedezett angliai római kori temetők, szokatlanul sok, főleg leánycsecsemő „leletanyagot” tartalmaznak, mely arra a következtetésre juttatta a kutatókat, hogy ez egy amolyan „családtervezés” lehetett (latin, „civilizált” módra); és a kislányok csecsemőkorban való meggyilkolása az ősz kelta lakosság számának csökkentését szolgálták (amolyan „etnikai tisztogatás” a római Albion provinciában).

Kr. u. 5. században az ősz-kelta nyelv már (szinte) kihalt. Az angol majdnem teljesen kiszorította, az évszázados elnyomás során, még az „új”-(római kor utáni)-őskeltát is. Az agyondicsért „francia forradalom” egyik „fő eredménye” a nemzetiségek „eltüntetése” volt, vezetőinek, intellektusának kivégzése. Ezt szolgáltatta majd, a bevezetett iskolatörvény is, a gyerekek „kötelező iskoláztatása”, természetesen kizárólagosan a „grand nation” nyelvén (és ezt a nemzetiségi még megtiszteltetésnek kellett hogy vegye!). Így sikerült a bretonok (Britanniából az angolszász bevándorlás elől menekülők) nyelvének elfeledtetése is.

A modern kori nemzeti ébredés eredményeként megszületik a „kelta” összetartozás eszméje, valamint új életre kél a már majdnem teljesen elfelejtett gaelek nyelve. A „nyelvújítás” Wales-ben a franciára (mint a gall testvér nyelvre), Bretagne-ban az angolra (mint az „őshazában” beszélt nyelvre) támaszkodott.

Ez az, ami ránk maradt...

Ennek ellenére, mint ahogyan a jelen tanulmányban többször rámutatok, magyar ősi alapfogalmak őrződtek meg a mai napig, még az új(keletű)-keltában is. Nem csak ősi „istenségek” neve, mint például: ANU (az ŐS-ANYA neve) – az összes „kelta istenek Anyja”, DAGHDHA (Jóisten) „szó szerint JÓATYA” (vö. DIAGA = DICSŐ), DON (TEN) „akitől minden ír származott”, de alapfogalmak is, amivel az ókor embere a mindennapi beszédét alkotta, közeli „rokonságot” mutatnak a magyar nyelvvel: ilyen a települést megnevező DUN (TANYA) és CAER (VÁR), CARBANTU (kerekes jármű: KERék-VONAT), CÚ (Kutya), CATH (CSATA / HAD / KAT-ona), HARTHA (HARC), TUATHA (TES / törzs), BÓ-AIRIGH (BŐ-URAK), RÍ (ÚR), TÍR (TÉR – TERület, ország), BAILE (FALU), FALLA (FAL), TA (ház), családtagok neve BAN (nő, asszony – BANYA), FHÍR / GWR (FÉRFI, ember), LEIAN (LÁNY), MAC és PÁJ (FIÚ, PAJTÁS), MÁTHAIR (anya) és ATHAÍR (apa), vagy földrajzi elnevezések, mint UÍSCI (víz) vagy MAGH (NAGY, MAGas, MAGasztos, MÁGikus); még (h)őseinket is egyformán neveztük: ULaidh (öled) – ELŐD népe. Ugyanakkor a kelták szokásai, hagyományai, az életvitelük, népművészetük, harcmodoruk, bátorságuk, vitézségük a magyarságéval könnyen azonosítható (összetéveszthető). Elvégre lovas nép voltak (FLATHA – LÓFÖ). Mi több, még a copfokba font haj mellé, a férfiak bajuszt is viseltek, nyakukban meg a torokperec („TORQUES”)-et. Zenéjük (ma is) „pentatonikus”, szent madaruk a Sólyom (a TURUL > vö. ír TUARÚL *teremtő, sorsot meghatározó*).

Lehetne ezt, természetesen, még tovább „ragozni”. Kutatásaim elején járok. Nem is szándékom teljes képet festeni a kelta–magyar kapcsolatokról, közös eredetünk, együttélésünk bizonyítékainak „emlékművet” állítani...

Még nem.

Amióta Nyugaton élek, szeretem a világot járni, szeretem magamba szívni Európa múltját s ennek titkait. „Múlt” mindenütt ott van – csak nyitott szemmel kell nézni, mert akkor látni is fogjuk. A múlt emlékei mindenütt ott fekszenek az „út porában”, várják, hogy valaki őket fölemelje és máris beszélni kezdenek. „Meséjük” nagyon izgalmas, csak jól oda kell figyelni... Útközben voltunk Wales, a kimmerek országa (CYMRU) felé. Az autó éppen csak átkelt a Severn-i hídon. Már Walesben jártunk, mikor Casnewydd (Newport) kapuja előtt megpillantottunk egy rejtélyes táblát – ez volt az első autópálya-kijárat Walesben – rajta a következő felirattal: MAGOR / MAGWYR. Hát lementünk...

Népnevünket sokan sokféleképpen írták és mondták a történelem során. Voltunk már hunok és ungarok, akik az isten ostorával rettegésbe hozták a még „fiatal” és „keresztény” Európát, voltunk avarok és griffes-indások, ugorok és onogurok, turkok, szabirok, gyaurok, baskírok, agerenik, stb., de magyarok soha. Ezért volt meglepő és megható ilyen ismerősen, és az „idegenben” magasztosan hangzó nevekkal találkozni: „Magor” angolul, „Magwyr” velsül. Értelme elkopott az idők kódében. Talán, mondja – a már csak angolul beszélő, a városka bejáratánál álló benzinkút tulajdonosnője – a város nevének értelme „nagy vár”. S mennyire igaza volt. A mai főtér előtt áll, egy romokba dőlt vár. Egyébként a városka (MAKOR) mára majdnem összenőtt a szomszéd helységgel, ennek neve – horribile dictu! – UNNI. Ez mind Walesben van, pár mérföldre Caerdydd (kérdad)- / Cardiff-től keletre, az „angol” határon. Annyira lázba hozott a „látvány”, hogy azon nyomban egy angol-vels szótárt is vettünk. Természetesen itt a mai, már jócskán ellatinosított és elangolosított vels nyelvről van szó, de még így is döbbenetesen sok a „magyar” szó benne, annak ellenére, hogy e két nép sohasem találkozott „hivatalosan”, és hogy a kelták évszázadokon keresztül elszigetelten éltek, a szó szoros értelmében is.

Ismerkedjünk meg, tehát a vels (kelta) nyelvvel, amit a walesi hagyomány Isten nyelvének tulajdonít: „The language of heaven”. Íme, egypár magyar „kapcsolatokkal” rendelkező vels szó:

AGOS (ágosz)	= KÖZ-el	HUFEN	= HAB
AR (ár)	= RÁ (pl. tenni)	IÁ	= JÉG
ARIAN (árián), PYS	= pénz (ARANY), PÉNZ	IFANC (ifánk)	= IFjú
CAD	= HAT / KAT-ona	KWPAN (kúpán)	= KUPA
CAE (káj)	= mező (KÖ)	LLE ('le)	= hELY
CEG (kég)	= SZÁJ	MÉL (mél)	= MÉZ
CHI (khi)	= TE, TI	MYND (mand)	= MEN(ni)
CWRW (kúru)	= SÖR (s = k)	NI (ni)	= MI
DA (dá)	= JÓ (gyó > jó)	PEN (pen)	= FEj (~ FENN)
DEWCH WA (dejuk ima)	= GYER-E / -TEK vissza (em-ide)	SWN (szún)	= ZAj (ZENE-bona)
DIM (dim)	= SEMmi	TY (ta)	= ház (~ szálló-DA)
DINAS (dinász)	= a belváros (city); TANYA	TÁN	= TÚZ
DIOG (djog)	= lusta (DÖG)	TEISEN (téjszen)	= TÉSZTA
-DD („Caerd-ydd”)	= -D (helynévrag ~ „Várad-od”)	TEULU (téjlu)	= CSALÁD
ENW (énu)	= NÉV	TORRI (torri)	= TÖRRni
GWR (gúr)	= . férfi, ember (~GYAR)	YSGOL (isgol)	= ISKOLA
HEN (hén)	= VÉN	Y (a), YR (ar)	= A, AZ (névelők)

Ma már tudom, hogy a „Magor” nem Magor és még kevésbé Magyar, hanem „Magwyr” (magúar), és értelme „NAGWÁR” (MAGWYR). A velsben az „y”-t a szó elején „i”-nek olvassák – pl. YSGOL azaz ISKOLA, a szó belsejében vagy végén jelentkezőt pedig „a”-nak. Egyedül is elfordul, mint Y [ejtsd: „a”], és pontosan ez is az értelme: pl. Y GWR – A FÉRFI. Van AZ is – YR,

és pontosan, mint a magyarban, magánhangzóval (valamint „h”-betűvel) kezdődő szavak előtt alkalmazzák : pl. YR IFANC – AZ IFJÚ.

Szóláncokban a vels nyelv „világabajnok” (Llanfairpwllgwyngyllgogerychwyrndrobwl – egy szó: jelentése angolul „Saint Mary’s Church in a dell of White hazel trees near the rapid whirlpool” – ugyanaz tizenöt szó!).

Tudom, ezt sokan megmosolyogják, és rögtön rávágják: ezek csak amolyan véletlenek. Ezekhez nekünk, finnugor bölcsőben született, majd törökök miatt az „orosz sztyeppére” kényszeredett, és a besenyők által a Kárpát-medencébe kergetett népnek, semmi közünk nem lehet...

Vagy talán mégis?

Történelemírásunk tele van dogmákkal:

Az első és legfontosabb az, hogy minden, ami az emberiség számára fontos előrelépést jelentett, és mint maradandó erekllye ma is kiállítás tárgya a világ nagy múzeumainak, azt csakis kizárólagosan egy olyan emberfia tehette, aki a nagy indogermán néphez tartozott. Ezért minden figyelemre méltó nép (pár kivétellel a semiták) automatikusan indogermán kellett hogy legyen (így a hetita, az ó-görög, a szkíta, a méd, a kelta...).

A második dogma azt sugallja, hogy ha mégis a világcsodák más népek kéz- és észügyességét fémjeleznék, akkor ezen népek a történelem fergetegében eltűntek, elvesztek, kipusztultak – nyomuk veszett. Kivétel itt is van, a kínai meg az indiai (választ a könyvek nem adnak, hogy melyik „kínairól”, melyik „indiairól” van tulajdonképpen szó). Így töröltük ki a történelemből (és tudatunkból) a mezopotámiaiakat (a szumirokat), az egyiptomiakat, a kánaániakat, stb.

A harmadik dogma azt erőszakolja a történészekre, hogy „valahol Oroszországban”, ahol már a földrajzi és klimatikus viszonyok olyanok voltak, hogy ott megélni alig lehetett, ott egy „nép”, egy „nyelv” született, a finnugor. Götz László 'Keleten kél a nap' című könyvének második kötetében következőket írja: „...őstörténet-kutatásunk az uráli-finnugor népek őshazáját, ... olyan földrajzi térségekben keresi, amely területeken a régészeti kutatások jelenlegi állása szerint a Kr. e. 4000-et megelőző időkben nem éltek emberek, 4000 és 2000 között pedig csak gyér paleolitikus-mezolitikus csoportok mutathatók ki, amelyek száma az újabb etnográfiai kutatások egyértelmű tanúsága szerint nem haladta meg – jobban mondva nem haladhatta meg – a halász-vadász-gyűjtögető gazdasági foknak megfelelő 0,01-0,09/km²-es népsűrűségét.” (ZMTE: [Az Első \(Szege di\) Iskola Előadásai és Iratai](#): Götz László 'Keleten kél a nap', 23-25 oldal). Itt álljunk meg egy pillanatra...

Hogy is van ez tulajdonképpen ?

Ott születünk, ahol ez képtelenség, közös finnugor nyelvünk pedig úgy alakult ki, ahogy ez lehetetlen; az említett népsűrűségnél maximum havonta találkozhatott, szót váltani egymással, egy-egy ember. A félreértések elkerülése végett, szeretném máris leszögezni, hogy nem azzal van a baj, hogy mi egy „finn-ugor” nyelvcsaládba tartozó nyelvet beszélünk, hanem azzal, hogy ebből egy irányított és hamis „vándorlási” teóriát erőszakolnak diákjainkra, valamint azzal, hogy maga az egész nyelvcsalád elmélete is félig sötétben hagyott (pl. szumir nyelv), egyenesen eltitkolt; így zűrzavarok keletkezését előre kiagyálva, a zavarosban jobban lehessen halászni a tudatlanság áldozataira.

Megborzadva jutnak eszembe a Szentírás sorai:

*„Ha el is jó a suhogó ostor, minket el nem ér,
Mert a hazugságot tettük reménységünkkel,
És a hazugság oltalmaz minket.”* (Biblia: Iz 28, 18-19)

Próbáljuk meg elvetni az agyunkat leláncoló dogmákat.

A dogma, igaz, hogy „örökigazság”, mert az „építményünk” pillére, és ezt megbolygatni igen veszélyes és sőt, nagy bűn ám, mert „történelemkutatásnak” nevezett kártyavárunk azonmód összeomlanék!

Kezdjük el inkább „játszázozni” a szavakkal, a gondolatokkal – ezek talán szabadok – még akkor is, ha néha keményen melléfognánk. Első lépésben tegyük fel, hogy a „dogmák” hamisak.

Nem építünk helyettük más, illúziókkal, kis huncutságokkal vagy nacionalista hazugságokkal körülbástyázott új elméleteket. Szófejtegetéseinkben abból az alapvető gondolatból induljunk el, hogy: sehol e földön, egy nép nem adott környezetének olyan nevet, amely saját nyelvén az ég-világon semmit nem jelent!

Erre az azonnali hivatalos válasz, hogy ma már nem tudjuk hogyan beszéltek az ős (közel-) keletiek, ős germánok, ős kelták, stb. Ez természetesen igaz. Ugyanakkor tény az is, hogy manapság Európában és peremén nagyon kevés az „értelmes” földrajzi elnevezés, de érdekes módon – „a véletlenek összejátszása úgy hozta”, hogy – az itteni helység-, víz- és hegyrajzi térkép zömével olyan neveket tartalmaz, amelyek magyarul értelmes gondolatokat fejeznek ki, és „a mai román, germán vagy szláv nyelvekből nem eredeztethetők” (A. Dauzat 'La toponymie française' – *Baráth Tibor* 'A magyar népek őstörténete' nyomán).

Kik alkották (Nyugat-)Európa legelső „civilizációját”? ... **A Kelták!**

A kelták krónikásaink előtt sem voltak ismeretlenek. A Képes Krónika, első részében a „Teremtés könyvé”-ben, Josephus Flaviusra és Ieronimusra hivatkozva Noé három fiáról ad rövid tájékoztatást: „...szétszéledtek három részébe a világnak, Sam Ázsiát, Cam Afrikát, Japhet Európát kapta osztályrészül.”¹¹⁹ *Josephus Flavius* 'A zsidók történetéből' tudjuk, hogy ennek a Japhetnek hét fia volt („hetiták”), „akiknek országai az ázsiai Taurus és Amanus hegyeitől a Tanais folyóig és Gadiráig terjedtek Európában. Ezek a területek addig lakatlanok voltak, így az ott letelepedő népek saját neveiket adták.” A zsidó történész Japhet fiainak nevét is ismerteti: GOMAR, MAGOG, MADAI, JAVÁN, TUBÁL, MOSOCH és THYRAS. Népük tőlük kapta nevét: „Így hívták egykor a mostani galatákat gomároknak (kimmerek?) és a mostani Scythákat magogoknak, ősapjuk Magog után...” – mondja Flavius. A Képes Krónika a galatákat GALLOK-nak nevezve, a Trója eleste utáni időben az ókori Pannoniába helyezi, ahol 400 esztendőig tartanak, és onnan majd Franciaországba költöznek (irodalom: *Berenik Anna* felsebb említett könyve).

Összegezve, tehát, Japhet fiától, GOMAR-tól származtak a kelták (gallok, galaták) és testvérétől, MAGOG-tól a magyarok (magorok, szkíták). Lásd még: CYMRU (kimmer?) „Wales” kelta neve.

A keltákat *Ephorosz*, a Kr.e. 4 sz.-ban élő görög krónikás, a szkítákkal, a perzsákkal és a libyaiakkal együtt a világ legnagyobb népéi közé sorolja. A kelták népesítették be Európát a Brit-szigetektől az Al-Dunáig és még azon is túl, Scythia és Kis-Azsia felé. Kr. e. 500 körül egész Európa „kelta kézen” volt. Mint ismeretes, miután a rómaiak megpróbálták letelepedésüket Észak-Itáliába megakadályozni, szétverték az ellenséges légiókat, még Rómát is lerohanták, „kifosztották” (sírnak a későbbi Birodalom krónikásai – csak tudnám mi volt benne kifosztani való: a pár szegényes és koszos viskón és rongyokba öltözött parasztokon kívül?) és elfoglalták. Pár hónap elteltével kénytelenek Rómát feladni, mivel (mint mindig kellő pillanatban) az Örök városban járvány robbant ki.

A legkorábbi kelta „emlékek” Kr. e. 800-ból származnak (felső-ausztriai Hallstatt-i leletek). Ezek képezik a „bronz”- és a „vas”-kultúra közti átmenetet. Ugyanitt egy korábbi, bronzkori szkíta kurgánt is felfedeztek. A település Kr. e. 4. században, egy „földindulás” következtében, megszűnt létezni. Ennek egyenes folytatása az ún. „La-Téne” kultúra, ami Kr. e. 450 körül alakulhatott. Ez már tipikus „vaskori” kelta település.

Friedrich Schwab, a La-Téne-civilizáció felfedezőjétől tudjuk, hogy a svájci Neuenburger-tó környékén végzett ásatásai közben bukkant, a ma már vízzel fedett ősi település nyomaira. Ez a kelta „falu” egy olyan helyen került napvilágra, a tó keleti partjánál, ahol a vízállás nagyon alacsony. Ezt a helyet a helybeliek (a francia-svájciak!) úgy hívják, hogy „LA-TÉNE”, amit a tudós „Untiefe”- vagyis „Nemmély”-nek fordít. (*McKenney* 'The Celts: Europe's People of Iron'

¹¹⁹ Berenik Anna: A félre-magyarozott Anonymus (I. rész. Magurától Lebediáig), 62. old.

(A kelták: Európa vaskori népe), 28. oldal). A hely, ahol a hajó a víz „nem-mélyisége” miatt fennakad, magyarul zátony, azaz: ZA-TONY.

„ZATONY” (ír ATOÍN) > „La-TÉNE”, két ugyanabba a fogalomkörbe tartozó, hasonlóan megnevezett és megközelítően egyformán kimondott szó.

Európa (és így a Kárpát-medence) első „telepeseiről” keveset tudunk. Egy német történelem-könyv (Kindermann, Hilgemann: 'Atlas zur Weltgeschichte') ezt írja a „Die Bronzezeit ca. 1700–800 v. Chr. [Bronzkor kb. Kr. e. 1700–800]” cím alatt: „Mivel az ércfeldolgozás eredete (forrása) a Közel-Keleten van (réz a Kr. e. 4. ezredben, majd bronz 2500-tól), az első bronzkultúrák Folyamközben keletkeznek. Innen terjed a bronz tudománya Északra (a Kaukázusba, Anatóliába), Egyiptomba, az Égei-tengeri térbe és Krétára, amely a nyugat-európai kultúrák számára egy fontos kisugárzóközponttá válik. A 2. évezred második felében Krétát felváltja Mykene. Magyarország nagyon hamar a mykenéi befolyás alá kerül, valamivel később következik a germán vidék. Írországban talált aranyleletek ugyancsak szoros mykenéi kapcsolatokra utalnak” – eddig a fordítás: „*Da das Ursprungsgebiet der Erzverarbeitung der Vordere Orient ist (Kuffer im 4 Jt., Bronze ab 2500), bilden sich die ältesten Bronzekulturen in Mesopotamien. Von dort dringt die Kenntnis der Bronze nach Norden (Kaukasus und Anatolien), nach Ägypten, in den ägäischen Raum und nach Kreta, das für die westeuropäischen Kulturen ein wichtiges Ausstrahlungszentrum wird. In der zweiten Hälfte des 2. Jts. wird Kreta abgelöst von Mykene. Ungarn gerät sehr bald unter den myken. Einfluß, etwas später folgt das germ. Gebiet. Goldfunde in Irland weisen ebenfalls auf die enge Verbindung mit Mykene hin.*”¹²⁰

Figyelemre méltó, hogy az ún. Folyamköz („Etelköz” / Sumér / Mezopotámia) van megjelölve, mint a bronz őshazája, s innen terjedt minden irányba, a „görög” világ felé is, kialakítva a krétai, majd mykenéi bronzkultúrákat. Majd innen sugárzik a tudomány Európa felé – az első állomás éppen a Kárpát-medence, (MAGYARORSZÁG! – csak úgy „cool”-on Ungarn, a német könyvben), ezt csak azután követi a „germán” – itt a mai, „aktualizált” földrajzi értelemben vett, akkor még „KELTA” – vidék, és ÍRORSZÁG!

Az ilyen „kulturárvitelek” gyakran a kultúrát hordozó nép tovaterjedésével álltak kapcsolatban.

A „tudás” megszerzése nem „tapasztalatcserére” kiküldött diákok „továbbképzésén” alapult, nem a „kábeltelevíziózással” került át az egyik néptől a másikhoz. Előfordult, hogy a kulturáltabb, fejlettebb (és emiatt szaporább) nép terjedt – idegen, vagy éppen „szűz” vidékeket foglalt el magának. Néha egy-egy másik (de alacsonyabb kulturális szinten) álló törzzsel is találkozott, ezt „bekebelezte”, ha ezen utóbbi ehhez eléggé fejlett, képes volt arra, hogy átvegye a fejlett kultúrát, asszimilálódjék. A „beolvasás” természetesen a fejlettebb nép számára is tudásgyarapítással járt. Ez a folyamat soha nem „békésen” ment végbe, fordított – vagyis a kulturált nép beolvasztása a primitívbe – végeredménnyel. Ha nincs beolvasás, a kapcsolatok csak amolyan csere-bere szinten maradnak, és sajnos, ha a primitívebb („barbár”) közösség – aki csak a „távolból”, és irigyen „figyel” – már eleget átvett a kínált tudásból (kulturális sugárzásból) és elég erősnek érzi már magát, rátör a mit sem sejtő békés „falusik/ telepések”-re és gyakran lemészárolja vagy elűzi őket (lásd: a kánaániak, ionok, kelták, stb. története). Majd, természetesen, a hódítók „beülnek” a már készen álló, a „mások”, a legyőzöttek (akik csak azért vesztek, mert nem voltak eléggé vadak, vérengzők, gyűlölettel telítettek – „manipuláltak”) által kialakított, apáról fiúra szálló „tudás”, évezredek eredményeként kivirágzó „kultúrába”, „civilizációba”. Ilyenkor, pár generáció elteltével, amikor már az idő szörnyű átka, a „feledés” leple mindent befedett, a győztes már magát állítja be a „kultúra” kialakítója és hordozójaként, a „mindennek” élenjárójaként, mivel ő „lett” az őstelepes. A valódi „tudáshordozók”, az igazi „civilizációt-teremtők” lesznek a „betolakodók”, a „barbárok”, akiket tüzzel-vassal irtani vagy erős kézzel igában tartani kell. Ha éppen akadt, aki nem akart vagy nem tudott „feledni”, azt a hatalom rögvest elhallgattatta. „Idegen” szavak idegen ajkakon kikeredtek, értelmüket veszítették, de mint „ösi” bűvös fogalmak megmaradtak. Így vált a történelem

¹²⁰ Kindermann, H.; Hilgemann, W.: Atlas zur Weltgeschichte (Band I. / Die Bronzezeit), Köln, 1993, 19. old.

mára „érthetetlené”, „zavarossá”, mert „átírták”, és sokszor olyanok vállalták ezt a felbecsülhetetlen értékű munkát – a régi idők felrovása a következő generációk számára, a régi tudás írásos emlékeinek „lefordítása” – akik vagy nem tökéletesen értették, vagy összekeverték a múltat. Ha akadt tudó, aki őszintén mindent leírt, még ha értelmetlennek is látszott, azt a mai „hivatalos” utódok hallgattatják el: nevetségessé teszik vagy átírják, meghamisítják műveit, a „kényes” szavakat, fejezeteket egyszerűen kihagyják. *Matthew Arnold* így vélekedik az írott őskelta mondavilágról: „A legelső dolog, ami az embert a Mabinogion olvastán szinte mellbe vágja, az, ahogyan a középkori mesemondó elpredálja az ősi hagyományt, s nem érti a titkát; olyan ez, mintha egy paraszt Halikarnasszosz vagy Epheszosz köveiből tákolná össze viskóját: épít ugyan, de amit épít, tele van olyan anyaggal, aminek nem ismeri a történetét, vagy nem több számára, mint valami távolról derengő hagyomány.”¹²¹ Nagyon jellemző ez a mondat számos ún. „hiteles” történelmi forrásra... Aki eleve tévedésekre épít, az csakis téves eredményre juthat – ha ezt a „tévedést” a hatalom akaratlagosan irányítja, akkor ez már bűncselekmény. A hamisítás legalantosabb és legbűnösebb formája a történelmi eseményeknek, az esetleges eredeti szövegtől eltérő, saját vagy kollektív érdekeknek alárendelt manipulálása. Így lesz semmiségekből világra szóló, az emberiség sorsát megváltó esemény, és a tényleg lényeges történetek másodrangú mesékre való lefokozása. A hamisítás csúcsa a népi hagyományok, mondák hivatalos elvetése és megvetése.

A Régmúlt történeteit ma már csak átírásokból ismerjük, ill. ezek számtalan átírásából.

Nehogy félreértés szülessék, ki szeretném hangsúlyozni: nem állítom azt, hogy csak nekem van igazam, csak én értem és értelmezem helyesen a múltat. Én egyszerűen egy másik utat szeretnék bemutatni, – az „így is lehetett” jelszóval – mert a Jelen, a Múlt alapján építi a Jövőt!... és emiatt a Múltat ismerni kell!

Visszakanyarodva a fenti idézethez, érdemes megfigyelni, hogy a Közel-Keletről eredő bronzkultúra, az „ógörög” világ (Mykene) „meghódításával” majdnem egyszerre – és ezzel nagyon szoros kapcsolatban – megjelenik MAGYARORSZÁGON (nem győzöm ezt eleget kihangsúlyozni!), megelőzve Európát – és átugorva a Balkánt; majd ezt követi az alpesi tér terjeszkedés), és az ettől függetlenül kialakuló, írországi „mykénéi” bronz-műveltség (= gyarmatosítás révén).

Az előbbieken felvázolt elmélet alapján a „mykénéi” kultúra hordozói terjeszkedtek a Magyar- és az Ír-hon irányában, víve „nyelvüket” is magukkal. Nem kell visszariadni a „gondolattól, hogy az ó-’görögök’ a dór korszakot megelőzően ’magyarosan’ beszélhettek” (lásd: *Baráth Tibor* ’A magyar népek őstörténete’). A Kréta-szigeti kultúrát ma már bizonyítottan nem egy „indogermán” törzs alapította, valahonnan a Balkánról leereszkedve, hanem az itt „a semmiből” megjelenő égei, ún. „minói” kultúra az egyiptominak (és folyamközinek) egyenes folytatása. Ha már a lakosság, legalábbis részben Egyiptomból hajózott ide, feltehetően döntő többségben, az Alsó-Egyiptom népének része kellett hogy legyen. Ezek az UNNI-k voltak. Az „unnik” első ismert „királya” OSIRISZ (ÖS-ÚR) volt, feleségét ISIS-nek hívták, fejdíszre pedig a kendő – KINDU (a „kindu” úgy mint szó, meg viselet is a Folyamközben is ismerős) volt. Osiriszt legyőzte Felső-Egyiptom „királya” (SET – v. ö. „Setéség királya”) és testét feldarabolta, „fel(tizen)négyelte”. Hitvese megkereste és összegyűjtötte Oszirisz szétszórt testrészeit (ISIS < „Eszes”?), hogy majd TOT, a nádor, az orvos, a történész, a matematikus, az asztrológus, mindennek TUDO-ja, őt összevarrja. Meg is teszi, és a „plasztikai” műtét sikerül (mert ő a nagy „Tudós”). Majd mikor a felgyógyult Ósúr megjelenik ismét népe előtt – a látványos „Feltámadás” képe teljes. „ÁLÉLUJÁ” kiáltja meghatottan az egybegyűlt tömeg – „ÁL-ÉL-ÚJJÁ”. A déli király szimbóluma a „Horus” madár, a KHERU – a „kuruly” > „karvaly” vagy „király” (> Király falu Erdélyben). A színek „szimbolikája” is lényeges: Felső-Egyiptom királya koronájának színe „FEHÉR” – ez után a győzelem után természetesen ő lett a FŐ-ÚR az „egyesített” országban. Alsó-Egyiptom koronája meg „VÖRÖS” – régiesen „VERES”

¹²¹ MacCana, P: Kelta mitológia (Britannia istenei), Budapest, 1993, 81. old.

– már „színeben” is az uralkodó nevét hordja ÚR-ÖS (vagy esetleg az első úr tragikus emlékét őrizi: „véres”). Az így egyesített országnak majd „egyesített” koronája is lesz. Ennyi „magyar” szó után már nem véletlen, hogy a krétai „királyság” első (ismert) uralkodója éppen a „Mén” vallás híve: „MINOTAURUSZ”-nak becézett – „MENTA-ÚR (-ÖS)” volt. A „szárazföldi” ó-„görögök” az IONI (vö. „UNNI”) vagy ACHAIOS („a hajós”) nevet viselték. Ők alapították Mykenét és a mykeni kultúrát, az „európai” bronzkor leghíresebb központját (irodalom: *Baráth Tibor* feljebb említett könyve).

Tehát, Magyarország (a Kárpát-medence) az „európai” bronzkor első állomása és „kisugárzó” központja. Akkoriban még, feltehetően, Közép-Európa és így a Kárpát-medence (legalábbis a mai, „európainak” tekintett, „kultúrát hordozó nép” szempontjából) még szűz (lakatlan?) vidék volt... Erre vonatkozik Thargitaosz meséje is. Hérodotosztól tudjuk, hogy a nagy szkíta király – „Hargita” – az első volt azon a vidéken, és hogy valahonnan keletről jött. A Tarih-i Üngürüsz és ún. „krónikáink” is arról számolnak be, hogy akárhányszor „hon(vissza)foglaltunk”, Hunortól egészen Árpádig, mindig is itt találtunk egy hasonló nyelvet beszélő népet. Gilgames hősmeséje is beszámol az Ut-naistin népéről, aki keletről jövet „nálunk” megtelepszik (Tordos, Tatárlaka, Erősd, a római kori „Napoca”, „Apulum” és „Potaissa”). Feltehetően a fenti források egy és ugyanarról a népről beszélnek, egy a Folyamközből (Szabir-végekről) érkező, és a Kárpát-medencét, mint lakatlan területet megszálló, megszerző (életter kiterjesztése), magas tudással, műveltséggel bíró (faze-kasság, házépítés, kerék- és szekergyártás, lovaglás, írás, matematika, asztronómia és ki tudja még, mennyi mindent tudó) emberközösség. Ez volt, tehát az „östelepes”, a „proto-magyar”, s ha ez elfogadhatatlan – felháborító – hát legyen „proto-kárpáti”. Az, hogy valaki egy másiknak a „protoja”, divatos lett, így a mára már tarthatatlanná vált indogermán nyelvűségét a keltáknak felcserélték a proto-indogermán nyelv elméletével. A „proto” azt jelenti: „elő – tehát a Kárpát-medencében is beszélhetünk egy „előmagyar / előkárpáti” népről (pl. a folyamközi [„etelközi”] szumir-bronzműveltség hordozói, Utu-napistin népe). A rájuk telepedett, mondjuk „Hunor népe” (a „Tarih-i Üngürüszből”), itt a Kárpát-medencében, egy velük rokon nyelvet beszélő népet talált. Milyen nyelvet beszélhetett ez a proto-kárpáti? – csakis „magyart”, még akkor is, ha az érkező Hunor népe „hun” volt. A szkíták voltak, ismeretesen, a Kárpát-medence „első” telepesei. Róluk *Josephus Flavius* azt állítja, hogy „magorok” (lásd feljebb). „Magyar” népnevünk pedig, feltehetően gyűjtőnév – hiszen, mi „kétnyelvűek voltunk”. Egyébként a fennmaradt hun szavak egyike a mézes bort jelentő „MEDOS”, vagyis „MÉZ(=D)ES” (keltául „MEDU”). Ebbe a szócsoporthoz tartozik „medve” szavunk is: MED-VE. Nagyon egyszerű volt valaha a névadás – hangutánzás: „kak-as”, „ku-tya” (~ ug-at), kinézés: „uras(erős)-lény” (=oroszlán) vagy akár tulajdonság: „méz(méh-íz)-evő” medve, stb. alapján.

A feljebb említett könyv a keletről jövő bronzkultúra Európa felé való terjedését is részletezi. Három utat feltételez:

Az első út Anatólián keresztül vezetett, és létrehozta a „Duna-menti / (-medencei)-kultúraközpontot”, amely az Appennini-félszigetre is kisugárzott. A másik út az Ibér-félszigeten keresztül haladt, és befogta a mai Franciaország és a Brit-szigetek területét. A harmadik út a Kaukázuson keresztül vezetett a Kárpát-medencébe. Ezen az úton érkezők, az ún. „tumulus” (kurgán / „korgány” – dombszerű temetkezési hely) kultúra hordozói, a „csatabárd” (szekerce)-népe. Ezek a telepések, itt a Kárpát-medencében, meggazdagodva az anatóliai úton érkező kultúrelemekkel, fogják a további, Közép- és Nyugat-Európa bronzkultúráját megalapozni (~ terjeszkedéssel!).

Kindermann és Hilgemann 'Atlas zur Weltgeschichte' című könyve a „Die Bronzezeit” fejezetében (21. old.) a következőket közli: „Die kult. Beeinflussung Europas durch die oriental Hochkulturen in der Brinzezeit vollzieht sich über drei Wegen:

1. über Anatolien in den Südosten Europas (Balkanraum). Folge: Entstehung der mittel-europ. Frühbronzezeit (Monochrome Keramik). Wichtigste Kulturen sind die Badener Kultur (Ungarn, Böhmen, Mähren, Österreich, Schlesien) und die Kultur von Laibach / Krain und Vucedol. Diese frühbronzezeitigen Donaukulturen strahlen auch auf die Apenninenhalbinsel aus...; .

2. von der Iberischen Halbinsel (Kultur von Almeira ... und Algar) breitet sich die (Glockenbecherkultur aus, deren Ausweitung in Europa den Beginn der Bronzezeit anzeigt;

3. über die transkarpatische Tumuluskultur, die durch ihre Abhängigkeit von der kaukasischen Kubankultur (kultische Opfer beim Tod der Fürsten, Prunkäxte) Elemente der anatolischen Kultur (Alaca hüyük) übernimmt. Die Träger der Streitaxtkultur werden von diesen Kulturen beeinflusst und bringen die Kenntnis der Bronze nach Mittel- und West-Europa.“

Az első út az ETRUSZKOK vándorlásának felel meg. Kis-Ázsiából a Balkánon keresztül haladva benépesítették az illyr partokat, majd megszállják Pannoniát is – a magyar rovásírás betűi, a föníciai után, épp az etruszk betűkhöz hasonlítanak a legjobban: 43,4%-os az egyezési arány – *Forrai Sándor* 'Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig' című könyve alapján. Majd Itáliába is megérkeztek, nevet adva a későbbi, római kori „Tyrrhaenia”-nak (Tur-hon, „Turán”?) – a mai „Toscana” – mivel ők „Turuszkok” voltak. A mai történetírás „hivatalosan” azt állítja, hogy a kelták is (!) az etruszkoktól vették írásukat (és adták át a germánoknak mint „Ru enschrift” – valószínűleg hozzácsatolták a használati utasítást is, megmagyarázván, hogy ezt „RÓNI” kell!).

A második „út” a „pikt”-nek nevezett nép vidékén halad északra, feltehetően föníciai hatásra (Kelet-Ibéria partjain föníciai gyarmatok – pl. itt is volt egy „Karthago”). A piktek Észak-Afrika felől jövet, Nyugat-Európába telepedtek, ők Európa nyugati felének kelták előtti lakói voltak. Hogy milyen úton-módon érkezett ide a kelták, az még bizonytalan. A „történelem” – a jelenlegi ismeretek alapján – azt állítja, hogy „Gallia felől” átkeltek a Pireneusokon (és váltak „kelet-ibéreké” a piktekkel való keveredés után), saját hagyományaik szerint hajón érkeztek a Régi Keletről (Phöniciából, Kánaánból).

Baráth Tibor 'A magyar népek őstörténete' című művében a pikteket Nubiából származtatja és a „kusokkal” azonosítja. A nubiaiak főistene a „Fekete Asszony” (NU-BU) volt. Szumirul „BU” azt jelenti „sötét” (fekete), „NU” meg a magyar „nő” megfelelője. A „piktek” is „feketék” voltak: p(=f)i-k(e)-t(e). Bőrüket „indigókékre” festették a harcba induláskor (az indigókék pedig egy „sötét” szín, majdnem „fekete”). Ki adott ennek a népnek „magyar” nevet? A brit („barát”) -okat egy Brutus („Barátos”) nevezetű vezér kalauzolta a mai hazájukba. Út közben megálltak a mai Franciaország északi részén, először itt akartak letelepedni de, itt annyi volt a „fekete” – írja a krónika szó szerint (*L. A. Waddell*) – hogy nem fértek el s tovább mentek. Ennek a tartománynak ma is „Pikárdia” a neve. A „pikt” nevet természetesen idegenek adták a Nyugat-Európába érkező sötét bőrű népnek. Ezek az „idegenek” csakis egy olyan nép fiai lehettek, akik „magyarosan” beszéltek legalábbis egy „szumir” nyelvet (szumir átvétel az akkád „bukitu” szó is, ez pedig „feketé”-t jelent). Spanyolország és Dél-Franciaország barlangjaiban ránk maradt freskókból tudjuk, hogy a piktek sötét bőrűek, de kaukázusi arcúak és alacsony termetűek voltak. A „piktek” Afrikából jövet az Ibér-félszigeten keresztül birtokba vették Nyugat-Európát Gibraltártól „Pikardiá”-ig. A Brit-szigetekre is letelepednek, itt a mai Cornwall, Wales, Skócia és Írország (a „fomorik” vagyis a BU MAURI-k) területét, vagyis az Ír-tenger partjait szállták meg és lettek e vidékek „östelepesei”. A piktek nagyon harciasak és büszkék voltak, társadalmuk anyajogú volt, „egyik első írországi vezetőjük egy CESAIR nevű asszony volt.” Cesair → KUS-ÚR(ARA).¹²²

Ismeretes népmeséinkben Piros-, Zöld-, Fehér- és Fekete-Király szerepel (valószínűleg az égtájaknak megfelelően) – érdekes, hogy Kék-Király nincs, mert ez az „Ég”-Király lenne.

Ugyanakkor az ún. francia kártya egyik színe éppen a „Pick”, és ez is „fekete”. Véletlen? Ugyan...

A harmadik út a SZKITÁK beérkezését írja le. A Kaukázuson keresztül, a Fekete-tengert megkerülve, betelepednek – az akkor még néptelen – Erdélybe. Hérodotosznál ez, a keletről jövő Thargitaoosz megérkezésével egyeztethető.

Mint ismeretes, neki három fia született, de csak a harmadik – a legkisebb – örököl(het)te apja trónját és országát. A két idősebb fivér népével továbbköltözött!

¹²² ¹²² Baráth Tibor: A magyar népek Őstörténete (A fekete magyarok bejövetele), New York, 1993, 41-44. old.

Bill McKenney, 'The Celts: Europe's People of Iron' (A kelták: Európa vaskori népe) című könyvének 122. oldalán olvasható: „A Kr. e. I.századig, a görögök és a rómaiak, minden észak-európaikat, határozottan keltáknak és szkítáknak tekintették”. Érdekes még megemlíteni, hogy ugyancsak Hérodotosznál olvasható a szkítákról, hogy (T)Hargita(osz) fiaikhoz négy arany tárgy hullott az égből: eke, járom (iga – a szumír „gu”), kupa (ivócsésze) és csatabárd („sagarisz” = szekerce). Egyszer egy vereség után menekülniük kellett, és az addig nagy becsben őrzött égi (arany)tárgyakat, az úr ajándékát (úr>ar-any/úr honol benne) „elrejtették az Ing pataka alá”.

Hol van az „ING” patak? Ilyen nálunk nincs, mondhatnánk hirtelenében... Pedig van, csak ma „UNG”-nak hívjuk. Így már érthető, világos miért volt fontos Árpádnak – akit nem behajtottak a „testvér” besenyők („bu” szumírul „sötét” [fekete] Sanyó népe), hanem egy kifogástalanul megszervezett, óriási méretű, céltudatos „visszaköltözést” vezetett (ő, aki az „UR (A)PÁ-D” / az „ÁR(=Arany) Apácska”) – éppen Ungvárott „bejönni”, és ott megpihenni, mielőtt mint jogos utód birtokba vette az országot (a „MADA”-t).

Nem vajon a jogutódlás, az Ég elismerését szolgáló szimbólumok felkeresését s megszerzését szolgálta a kiválasztott út, a Vereckén át vezető „honfoglalás” és az ungvári pihenő! Ha ezt a hipotézist így elfogadjuk, sok minden más is „érthetővé” válik a magyar „zavaros” múlt felett. Valószínűleg, Árpád nem találta meg a királyságát igazoló ereklyéket. A jelvények, jelképek hiányában meg kellett részből „hódítania” a hazát. Tudta, hogy a „Nagy” Karulu frank király elrabolta – és Európába szétszórta – a „szittya-magyarok” legszentebb jelvényeit. Hát éppen ezek visszaszerzésére és a szörnyű gaztett megtorlása végett indította vitézeit az ún. „kalandozások” útjára. Nem rablás volt ez, hanem Urunkkal kötött „szövetség” jelképeinek visszaszerzését szolgálták csupán. Géza (a „Géza” név mellé, érthetetlenül? régi, névnapjainkat tartalmazó, naptáraink a „Szent Viktor” fordítást írták. Csak úgy véletlenül? vagy akkor még tudták, hogy Géza az „Győző” és nem „Gyejcs”) urunk rájön, hogy a szkita eredetű Szent Korona visszaszerzésére szükséges a megbékélés Európával. Egyébként a „mi” Szent Koronánkkal koronázta meg sebtiben Kr. u. 800-ban III. Leó pápa a frank Károlyt római császárrá, mert szüksége volt rá Róma érdekeinek megvédésére a terjeszkedő Bizánccal szemben. Az igazi római császári koronát Bizáncban őrizték, és csak a kelet-római császárnak állt méltóságában és hatalmában – de érdekében soha – valakit ilyen címmel megilletni.

Hogy mennyire értékes volt a magyar korona, azt az is bizonyítja, hogy visszaszolgáltatása előtt a Német-római Birodalom császárait is vele koronázták. Hosszú alkudozás után, a pápánál féltve őrzött „lopott” kincs, Géza rugalmasabb (megalkuvó?) politikájának köszönhetően, visszakérülhetett jogos tulajdonosaihoz, Árpád örököseihez (és II. Szilveszter pápa felkiálthatott: „Miénk, miénk a római birodalom. Erőt ad gyümölcsben Itália, katonát adó Gallia és Germánia, s nem hiányzik nálunk a szkíták hatalmas királya sem.”), a SZKITÁK nagy királyához!¹²³

A korona visszaadása fejében a magyar király szabad utat engedett a „keresztényítésnek” (ennek az átírt, „magyar” napisten, „pogány” vallásnak), a KÖR-ISTEN hitének.

A kelták is (akár a szumirek, szkíták, hunok, avarok, magyarok) a Napistent tisztelték. A kelták is (akár a szumirek, szkíták, hunok, avarok, magyarok) egy „ragyogó” kör, egy sugaras kerék formájában ábrázolták az (Nap)Istent, a KÖRISTENT. A „sugaras kerék” egy körbe helyezett függőleges „küllőn” egymást X-ben keresztező másik két „küllő”, vagyis az ÚR jele a szumiroknál. Ha ezt a szimbólumot kibontjuk, és az X-alakban álló léceket vízszintes helyzetbe hozzuk, egy körbe helyezett „kettős keresztet” kapunk (a Magyar Ország mindenkori jelképét), ami ugyanakkor a rovásírás GY-betűje (=egy, mint „Isten”) is, vagyis a „KÖR-ISTEN” jelét kapjuk. Az előbbi szimbólum továbbfejlődése a kelta „triskele” jele, amiből Írország mai jelképe, a „háromlevelű lóhere” is kialakult.

¹²³ Sebestyén László: Szkíták, hunok, magyarok, Budapest, 42.old.

A magyar címerben is, a kettős kereszt értelme: (EGY)ISTEN, mely a hármashalmon („ország” jele) nyugszik. A „korona” a KÖR-t helyettesíti, vagyis a címer arról tudósít, hogy ez a „(KÖR)ISTEN ORSZÁGA”. A „négyyszervágott mező” a Gilgames eposzban leírt ’Teremtés’ festői (vizuális) reprodukciója: „Telepedjete meg és gyarapodjatok a NÉGY FOLYO vidékein” – vagyis, „Ott, ahol zúg az a négy folyó...” (Erdélyi dal).

Egy hegycsúcs neve Bretagne-ban, melyen egy „pogánykori” szentély helyén felépült „Szent-Mihály templom” áll, keltául (bretonul) a „KROAS TORRED” (francia fordításban „La Croix cassé”), vagyis magyarul a „TÖRÖTT KERESZT”. Egyébként a kerek jármű kelta neve: CARBANTO = KÖR-VONTató („kerekes vonat”)! és ebből származik az angolok „car” (autó) és carpenter (ács – aki egy nagy szekérrel járt faluról-falura) szava is (McKenney ’The Celts: Europe’s People of Iron’: 55. old.)

Kiket talál(hat) itt Árpád népe, a Kárpát-medencében ?

Avarokat, hunokat, szkíta-székelyeket és kelta-pannonokat (utóbbiak ittlétét a Kárpát-medencében bizonyítja számos helyiség-, vidék-, és egyéb földrajzi név is – lásd később). A szlávok nem valószínű, hogy az „ezeréves Magyarország” határai között laktak, mivel őket az avarok telepítették a peremvidékekre. Az Avar Birodalom peremvidékei a Cseh-medence, a Bajor-erdő, a mai Felső-Ausztria („Operencia”) és Karintia valamint Friaul-Szlovénia vidéke voltak. Tehát, nyilvánvaló, hogy a „Kárpát-medencében” szlávok nem voltak, vagy ha igen, elhanyagolható, csekély számban. Az avarokat, mint népet, írott forrásaink meg sem említik. Ők hunok voltak (a szumir „avar” [ubar] „társultat” jelent). Érdekes módon, az itt talált népek mind „magyarul” beszéltek, vagy legalább is, nagyon rövid időn belül mind „magyarokká” váltak – még a félig-meddig ellatinosított pannonok is. Ha ez nem így lett volna, a „bejövő” magyarok elvesztek volna az őslakosság tengerében (lásd: frankok, longobardok, gótok – ahol a kelta elem mind felülkerekedett, vagy bolgárok – akik a szláv tömegbe vesztek bele), magyar nyelvünknek pedig még nyoma is alig maradt volna. Hogyan beszéltek valójában a kelták, ezt mára már nehéz megállapítani, de egy biztos, a „magyarításnak” nem álltak ellen (nem úgy, mint „Brithonban” a latin vagy akár Galliában a frank nyelvvel szemben).

A keltákat *Caesar* mint kimondottan „lovasnépet” ábrázolja a ’De bello Gallico’ című írásában. A kelta vitézeket szeretett lovaikkal temették el. „Még teljes ügetésben is képesek lovaik felett az ellenőrzést, irányítást megtartani”, a kengyelben állva harcolni, nyilazni, vagy a lovak vágtában a harckocsi rúdján állva vívni a hírhedt kétélű „kelta karddal”. Az ellenség fejét, a ló hátán ülve, egy csapásra levágták és kantárjukra akasztották. A vezérek sisakot hordtak, rajta a SOLYOM madárral, mert „a magassan szálló solyom” volt az Isten képe, jelképe, ami a harcban megsegít. A harcba indulás előtt „óriási lármát” csaptak – írja Livius, egy római krónikás Kr. e. 1 században, és „szörnyű dalokkal és ordításokkal” bátorították magukat és riogatták a rómaiakat, „csatakiáltásaik és csataénekeik, valamint a szörnyű zaj, amit a pajzsok döngetésével csaptak, egyetlen célt követett, és pedig az ellenség megfélemlítését”.

Ugyancsak a megfélemlítést szolgálta a hajuk mészkővel való megkeményítése, hátrafésült állapotban – így a lovak sörényét utánozva – és, ami *Diodorus* szerint a riasztó képet még fokozta, a hosszú, lelógó, dús és lombos bajusz!¹²⁴

A kelták a harcban rendkívül bátrak voltak, vakmerők, önfeláldozók és a vitézség számított a legnagyobb dicsőségnek. Meztelen indultak a harcba, ezzel is Isten segítségét kérve, mivel az emberi test számukra még lelki tisztaságot sugárzott.

Véletlen párhuzam lenne ez csupán?

Caesar a Galliáról szóló leírásában meséli, hogy neki azt mondták a kelták, hogy az ég-világon semmitől sem félnek, csak attól, hogy „a fejükre esik az ég”! Melyik nép tud magának vallani még ilyen „kitekert” észjárás? – Csak a magyar! Nekünk is fejünkre „szakadhat (és szakadt már egy

¹²⁴ McKenzie: The Celts: Europe’s People of Iron, Amsterdam, 1994, 64-65. old.

jónéhányszor!) az ég”. „Égszakadás-földindulás, fejemen egy koppanás, szaladj te is pajtás” – olvashatjuk népmeséinkben.

Akkor még egy „véletlen” párhuzam.

Magyarul az a madár, amelyikre jellemző, hogy ő tiszteli énekével minden áldott nap elsőnek a Felkelő Napot (Istent), a KAKAS. Ismeretesen ez annyit tesz, mint AZ KAK. Ez feltehetően egy ősi szó, mert onomatopeikus (hangutánzó) névadás eredménye. Angolul és franciául őt ugyanúgy hívják: THE COCK / LE COQ, de sehol máshol a környéken. A római annyira nem ismerte, hogy egyszerűen „keltalény”-nek (galinus) nevezte, a német pedig Hahn-t mond neki. Hogyan „vettünk” át mi egy angol-francia közös szót? Valahol kellett egy összekötő láncszem, egy kapocs legyen – és, mint láttuk, ez nem lehetett más, mint a kelta. Egyébként a kakas magyarul KUKOREKOL azaz „kuko (= a hangutánzás) reggel” vagyis azt mondja, hogy reggel van, azt kürtöli a világnak, hogy „RÁ KEL!”.

A kakas sajnos nem túlságosan fogékony idegen nyelvek iránt. A kakas – „the cock” – angolul, de még németül is (der Hahn) „magyarul” kelti a falu népét: azt mondja reggelente, hogy KIKI-RIKI., franciául pedig azt, hogy KEKE-REKE., de még a román falu is magyar szóra ébred: CUCU-RIGU !

Mindenhol ugyanazt üzeni a kakas = KI-KI... RA KEL!, REGGEL van.

Tehát elképzelhető, hogy a gall-kelta is hasonlóan nevezte kakasát és annak énekét is. Ebből csak az következik, hogy a kelta is valamiféle „magyart” beszélhetett – vagy, csak nem nevezte kedvenc, majdnem „totem” madarát („gall kakas”) egy ismeretlen nyelv szavával!?

És még egy „véletlen” párhuzam.

Az írek egyik „kedvenc” istennője BIRGHID. Róla azt mesélik, „hogy a költészet és a műveltség, a gyógyítás és a mesterségek védő istennője” (P. MacCana). „A történet szerint nem házban, és nem is házon kívül született napkeltekor” – így a magyar fordításban (azaz „magyarul” pirkadatkor). Tehát, Birghid = Pirkad a mi PIROSKÁ-nk. „A ház, amelyben tartózkodik, olyan, mintha lángokban állna” – azaz PIROS. Solinus (Kr. u. 3. században) közli velünk, hogy britanniai szentélyében „öröktűz égett” (ennek színe ugyancsak „piros”). Az istennő „egy fehér, piros fülű tehén tején nevelkedett” – majd a szerző hozzáteszi, hogy a PIROS fülű FEHÉR tehén Írország (a ZÖLD sziget) lakói előtt egy természetfeletti, táltos tehén!¹²⁵

A kelta mitológiából több „istenséget” ismerünk. A „fő”isten, az ősi isten, ANU volt, az „Ős(Föld)-Anyá”, akárcsak a szumirek AN-ja. Proinsias MacCana a 'Kelta mitológia' című könyvében a következőket írja:

„Az ír irodalomban DANU-t gyakran összekeverik ANU-val, akit Cormac 'Glosszáriuma' az ír istenek anyjaként említ ('mater deorum Hibernensium'). Egy Kerryben található hegy neve még nyilvánvalóbban mutatja Anu azonosságát a földdel – Dá Chích Anann, azaz Az Anu Csecsei” (így a magyar fordításban).¹²⁶ (P. MacCana 'Kelta mitológia': 86. old.).

Ha valakinek ez túl gyors volt – mert szédületes ám! – még egyszer lassításban:

DÁ CHÍCH ANANN = AZ ANU CSECSEI

(szó szerint: DÁ=AZ CHÍCH=CSECSE, ANU=ANYA – ragozva, ANANN=ANYANAK).

Kell-e nagyobb bizonyíték a magyar-kelta nyelvi „rokonságnak”? Az életet adó ANYA-nak és első táplálékunk forrásának (CSECSE) neve (majdnem) azonos!

Az „anyaistennők” – akiknek alapvető szerepük van a kelta mitológiában – „egyik állandó jelzője, SULEVIA ... mind a szárazföldön, mind pedig Britanniában az 'anyák' címe” – írja MacCana, könyvének 32. oldalán. „SULEV-IA” egy latinos átírás, de még felismerhető a mai magyar „SZÜLŐ” szavunk: hát, ez csakugyan az anyák „egyik állandó jelzője”, „címe” – úgy mint főnév, melléknév vagy ige. Egyébként, a feljebb említett Danu, DÁ-NU (JÓ-ANYA) a termékenység és bőség istennője. Az istennő neve magyar „fejlődést” mutat, a szó kialakulása

¹²⁵ MacCana, Proinsias: Kelta mitológia, Budapest, 1993, 33-34. old.

¹²⁶ MacCana, Proinsias.: Kelta mitológia, Budapest, 1993, 86. old.

teljesen megegyezik a magyar megfelelőjének kifejlődésével: MA > MAMA > AMA > ANA > AZ ANU > Z' ANU > (ZA)NU > „DÁNU” (da nu) = „A Nő”.

Ugyanebben a könyvben olvasható, hogy a kora-ír mesékben a túlvilág neve: ANNWN, az „Asszonyok Országá” volt (80, 86. old.), ANN-WN (annún) = ANYA-HON (*mint DA-WN (DUN) = TA-HON, az angolban TD-WN elődje, vagyis TANYA*).

Mind az etruszk-római, mind a kelta, de még a hun-magyar „hitvilág” is az Isten (istenek) „honát” a fák koronájában, az öreg és erős fák törzsében, a nagyon magas fák tetején hitték. Réges régen, amikor „még tündérek, óriások és emberek laktak együtt a Földön”, s boldogságban éltek, a „Felső Világ ura, Arany Atyácska” a Világ Végén – „az Üveghegyen is túl, az Óperenciás-tengeren is túl, ahol a kurta farkú malac túr, de két bakarasszal azon is túl” – álló hatalmas, égigérő fán, a „Tetejetlen Fán” lakott. Arany Atyácska a „Tetejetlen Fa hegyéből” szemlélte minden reggel gyerekeit, az embereket, és vigyázott rájuk – olvasható *Komjáthy István* 'Mondák könyvé'-ben, Így alakult ki az „Életfa”, meg a „Tiltott Erdő” és a „Szent Hegy” fogalma. Életfák szimbolikája ismeretes a magyar, a kelta, a sumir, az indiai

(szaka) művészetből, irodalomból. A kelták minden egyes törzsének volt saját „istenfája” a település közepén. Rá csak a táltos (druida / torda) mászhatott, és mászott! – az Istennel való kapcsolat felvétele céljából. Minden más akkori néptől eltérően (római, semita), a kelta druidák, akárcsak a hun-magyar táltosok az „áldozati” gyógynövényeket nem megégették (tömjén), hanem üstben megfőzték (*Dr. Cey-Bert R. Gyula*). Ily módon készítettek erősséget, bátorságot adó „varázs”-italokat is. Ha egy törzs legyőzte a másikat, de főleg bosszúból, kivágta annak az „istenfáját”... Ma is, ha valakire haragszunk, akkor annak – s esetleg családjának – az „istenfáját” szidjuk és átkozzuk; az átok a „mi istenfánkat” nem érheti, ez egy „másik istenfá”!

A hun-magyar mondákban a Tetejetlen Fa (Arany Atyácska lakóhelye) mögött állt a „Nagy Hegy”, ott volt „Arany Atyácska erdeje” (=ÚR-ERDŐ > „URARTU”). Az erdőben laktak a tündér-(szumir „dingir”)-ek. Az erdőbe nem volt szabad bárkinek bemenni – főleg annak nem, aki „rossz fát tett a tűzre” – és nem volt szabad azt tönkretenni. Az „erdő” az Isten „háza” volt és ezt közösen használták az emberek. Ez így a mai napig fennmaradt a székelyeknél. Az erdőt mindig is a székely (akárcsak a kelta) falvak lakói közösen használták, mert senki emberfia tulajdonában nem lehetett. Az erdő az „ÚR”-é, az Úr „háza” ÚR-TA („TA” keltául ház). ERDÉLY Magyarországon / ARDENNE Franciaországban, mindkettő „erdő-táj”.

Egy ilyen istenség volt DAGHDHA. DAGHDHA DAGH-DHA a Jó-Isten (szó szerint JÓ-ATYA) minden (h)ősnek „egy Sidh-et, vagyis egy tündérdombot jelölt ki” örökhelyül, amikor Ulajdh (öled) vagyis Előd népe alulmaradt a hódító kelt-ibérekkel (Mil Espáine vezette harcosokkal) vívott „cath”- / csatában. Így az (h)ősök a Túlvilágot is szétosztották egymás közt. Ha az ír „SÍDH” szót a welsh megfelelőjével – „SÍR” – helyettesítjük, máris kiderül, hová költöztek a „megtért” (h)ősök – istenek. Ez egy „szójáték” is lehet (szójáték csak nagyon kifejlett nyelvekben fordulhatott elő, amilyen a koraközépkori magyar is volt, lásd Anonymus Gestájában). Szójáték azért is lehetett, mivel ismeretes, hogy a skótok egy része Írországból érkezett, itt meg „CLAN”-okba szerveződtek. Minden család „kapott” Skócia hegyes-dombos vidékén egy-egy völgyet (GLEN = KALÁN) osztályrészül, ahol letelepedett. Őket is, mint minden „kolonistát” KÁL-ok vezettek (Glasgow lehet „Kálas-Köu” is). Természetesen, a „CLAN” szóban KAL-ok vezette „KÁL-(H)ON” (család) fogalom rejlik.

DAGH-DHA, tehát a Jóisten, vagyis a „DAGH” jó (> DIAGA = DICSÖ) + „(A)DHA” = ATYA. Ő, a Tuatha dé Danann „nép nagy örege és királya volt, akit 'Eochaidh, a Nagy Atya' néven is ismertek. Bölcsnek tartották, egyik másik neve, 'Ruadh Rofhessa' (*Rőt Rov(ott)eszű*), a 'Nagy Tudású Fenség' is erre utal.”¹²⁷

Próbáljuk meg az átírás átírásának, ki tudja hányadik átírását „lefordítani”:

EOCHAIDH > magyarul kimondva „ÜKATYA”, ugyanaz, mint a NAGY ATYA,

¹²⁷ MacCana, P.: Kelta mitológia, Budapest, 1993, 64-65. old.

RUADH = RÖT (vörös hajú),
ROFH-ESSA, pedig a „Nagy Tudás(ú)”, azaz valamilyen (rovott?) ESZÜ, „ravasz”?
ugyanakkor „vág az esze valakinek, ha okos” (vö. „rovás”, rovásírás). A kelták is fa pálcákra róttak, a kelta rovásírás betűi az etruszk betűkhöz hasonlítanak, a magyar rovásírás ugyancsak az etruszk meg a föníciai íráshoz hasonlít a legjobban (*Forray Sándor*).

Tehát, ROFH-ESSA lefordítva a „ROV(=kirívó)ESZÜ”.

Daghdhának „két attribútuma van, a bot és az üst” – olvasható *MacCana* könyvében.

DON volt a „Nagy Apa” – „akitől minden ír származott”. *MacCana* 'Kelta mitológiájának' 36. oldalán többek között a következőket írja róla: „Az írek szerint a 'bama' (vagy 'sötét') Donn a holtak par excellence istene” – magyarul a „BUTEN”, a „bú” (szumir 'sötét', magyar 'barna') a „búbánat” istene!

Rögtön a következő oldalon (37. old.) jön a másik (kellemes) meglepetés: „A szakirodalomban felmerült, hogy mivel Donnt isten-ősként (!) tisztelik, azonos Daghdhá-val – akit időnként 'a Nagy Apa'-ként említenek –, illetve Nuadhu-val (= a „Nagy-Atya”), akitől a legenda szerint minden ír származik, ... más szóval, ugyanannak a nagy isten-ősnek, a túlvilág urának csak az egyik megnyilvánulása.” (*Proinsias MacCana*). Az „isten-ős” magyarul egyszerűen „ŐS-TEN”, vagyis „ISTEN”, a kelta „DON(N)”.

Az „ősökből” a mondákban „hősök” lettek.

Az „(h)ősök” ugyanakkor „elődök” (v. ö. német HELD „hős”). Az írországi „Ulster” tartomány alapítóinak és névadóinak a neve: „ULADH (ejtsd „öled”) népe” – ők az „első urak” (*P. MacCana*), az első telepések, vagyis ELÖD népe. Az ír mesevilág sok (h)öst és hőstettet, de csak egy (h)öskort ismer – ennek főszereplői az „elődök”. Egyik vezérüket egyszerűen úgy hívták, hogy CÚ ROI (kuroj) – mint KURULY / KIRÁLY(?), egy másikat BUADHACH (bádák / bádács vagy búdák – mint a hun „BUDA”, Attila testvére / de van egy „BADACS-ONY” is, hegy és város a Balatonnál), MIDHIR (midjir!) pedig a „főváros” EMHAIN („MA-HON”) ura volt. Ezek az „elődök” az „Isten népe”, a „TUATHA DÉ DANANN” – (magyarul „TESE TENNEK”), azaz „Ten Törzséhez” tartoztak (TUATHA = TES (TÖRZS) / DAN (IS)TEN).¹²⁸ Ezek a „Tuatha dé Danann” voltak az (h)ősök, kiknek majd „Daghdha”, a Jóisten, egy-egy ír „sídh”-et, ill. welsh „sír”-t kioszt „örök” helyül.

László Gyula 'Árpád népe' című könyvében leírja a 9. századi magyar társadalom felosztását: „Nagyfejedelem és kísérete (táltos, tárnok, tolmács, stb.), ÚR-törzsfők, BŐ-nemzetségfők, nemzetségi előkelők” (ELÖKÁL ~ szumir „LUGAL” – *Dr. Padányi Viktor* 'Dentu-Magyararia') és köznép kategóriákba.¹²⁹ (László Gyula 'Árpád népe': 61. old.). Hasonló felépítést mutat az ír társadalom is. „...a kora-ír társadalom druidákra, harcos nemesekre (flatha) és szabadokra (bó-airigh) való tagolódása, megfelel annak, ahogy Caesar a gallokat druidákra (druides), equites-re és plebs-re osztotta.”¹³⁰

Próbáljuk csak „lefordítani” azt, amit *MacCana* ismertet velünk. A harcos nemes „FLATHA” (flászá), Cézárnál az „equites” (latin „lovas”), nem lehet más mint a „LOVAS”, azaz FÖLÓS(a), a székely „LÓFÓ” (a „Lugal” egy másik értelmezése a „LÓFÓ” – *Dr. Csibák György*). A „BÓ-AIRIGH” (bó-árak) fogalmát még a leghiteltlenebbeknek sem kell lefordítani : „BŐ-URAK” (írül is többes számban van – még a kiejtése, a fonetikája is azonos! / egyes számban „AIRE” [ár] a magyar UR). DRUIDA a táltos, a mágus – TORDA ugyanaz a (hun-)magyaroknál! „ELÖKÁL” névvel is találkozunk a kelta mondavilágban, az ír „LUGH”, illetve a welsh (britanniai) „LUGAS”, vezér nevében. Ő vezette az íreket (és briteket) a „fomori” (bu mauri – sötét bőrű ma-urak, akik indigókékkal befestették testüket a harcba indulás előtt – a piktek, piketék, feketék, a kusok – lásd feljebb). Lugh harcolt Balor (Bál-isten hívője?) nevű „egyszemű” szörnnyel is, hogy Partholon népet felszabadítsa.

¹²⁸ MacCana, P.: Kelta mitológia, Budapest, 1993, 96-99. old.

¹²⁹ László Gyula: Árpád népe, Budapest, 1988, 61. old.

¹³⁰ MacCana, P.: Kelta mitológia, Budapest, 1993, 60. old.

A kelták településeiket DUN-nak nevezték (latinul „oppida”), és értelme feltehetően „erőd”: DA-WN (daún) (TANYA), az angol „TO-WN” elődje (TY (ta) = ház).

A településeket, ha kinőtték a „tanya” stádiumot, védelem céljából körülvették egy fából, nádból sárral összeragasztott fallal. Ez lett, tehát, a „falas” – a FALU. „Fal” írül FALLA, „Falu” meg BAILE (egyformán kialakított b=p=f, ugyanabba a fogalomkörbe tartozó, ugyanúgy alkalmazott s hasonlóan kimondott szó!). Dublin Írország fővárosa – neve írül BAILA ÁTHA CLIATH (báljá kliát) – magyarul „Falu az átkelőnél (gázlónál)”, vagyis FALU (BAILA) ÁT(AL) (ÁTHA) (ÁT)KELŐ (CLIATH) *gázló*. A monda szerint, Dublin¹³¹ ott keletkezett, ahol az „Ósatya” átkelt a folyón / a gázlón (angol „ford”) és „falu”-t alapított.

Ha már eleve a tanya (a „town”) – a későbbi település magva – is fallal védve volt, ez megmaradt mintegy „belső vár” a falu közepén, ahol a „vezér” honolt. A „FALU” közepén állott tehát, a vezér „háza” (TA), ott, ahol a „faluközösség” fontos ügyeit is intézték: a „Falu-háza”, (kelta-) magyarul a „FALU-TA”. Ugyan ez (magyar-)keltául (írül) BAILE-TA (báljá-ta) és (bretonul) PLU-TA (plú-ta) lenne – vagyis „PALOTA”.

„PALOTA” (azaz „Faluháza”) szavunk átkerült más nyelvekbe is, és latin közvetítéssel öröklődött a mai „világ” nyelvekben (PALACE, PALAZZO, PALAST, stb.). „FALU” a megfelelője az ó-görög „POLIS”-nak, valamint a latin „VILLA”-nak. A mai „város”, ill. „falu” értelme későbbi keletű.

A kimondottan erőddé kiépített helységek nevében megjelenik (mint későbbi toldalék is) a GAR/KER szótag: KARTHAGO, EGER, GYÖR, CAERDYDD (értelme: „Várad-hely”, angolul Cardiff – Wales fővárosa); szumirban „GAR” vagy „KER” várat jelent. A magyar VÁR megfelelője a kelta (welsh) CAER (ker) és (breton) KER (ker). Hasonló a „kör” és „kerék” neve is: CAR (kár vagy ker). A várakat, kezdetben mindig kör alakúra építették, mert csak így nyújtottak valóban védelmet („avar ring”). A vár közepén áll(ott) a „vár-úr”, a KER + URALU (= „Vár-uralója”, tehát KIR-ÁLY) háza is. Így alakult ki a „váras” fogalma, azaz a magyar VÁROS és a breton KER.

(A román nyelv a magyarból örökli településeinek nevét: így lett „oras” a városból, „sat” a szegből, vagy „catun” a katona nevéből, aki egy előretolt (és eldugott) kis telepen – Őrségen – élt családjával.)

Bretonul „Városháza” TA KER (ta ker) – mai magyar sorrendbe téve: KER-TA. Ehhez hasonló, de más szolgáltatású házak (TA) mai is élő fogalmak a magyar nyelvben: „csár-DA”, „szálló-DA”, „író-DA”, „óvó-DA”, stb.

A szumir GAR-ból származ(hat)ott a magyar VÁR és a kelta CAER vagy KER. Bretagne-ban található egy híres kelta kori romváros, neve GÉR-VRAS (francia fordításban „Grande Ville”, magyarul az „Óriás Vár”).

A „GÉR” a mai KER, a magyar „VÁR” megfelelője; a VRAS egy latinós át(el)írás a latin írásban hiányzó U-betű miatt, vagyis itt „URAS”-t kell olvasni (lásd első részben). Tehát, GÉR-VRAS az magyarul URAS-VÁR. Az „ÚR”, „URAS” szóból alakul(hat)ott „ERÖS”, meg „ÓRIÁS” szavunk is.

Az avarok híres „vár”-építők voltak: GYÖR(ök), Vise-GRAD, Cson-GRAD, No-GRAD, Aranyos-GYERes, GÖR-gény, GYER-gyó („Jer(i)-kó?”), E-GER, stb. A hyksosok fővárosa „AVARIS” volt a Nílus-Delta vidékén. Caesar ’De bello Gallico’-jából ismerjük a kelták önfeláldozó harcát a szabadságért. Egy galliai vezér, VERCINGETORIX vezetésével fellázadnak a rómaiak ellen, miközben a római légiók éppen a belga keltákat („Bellovaci”) sanyargatják. Vercingetorix keltáinak hadiszállása, egy magaslaton épült, bevehetetlennek tekintett „erőd” volt – neve „AVARICUM”(!), a későbbi „császár” szavai szerint Gallia legszebb települése. Az „erőd” több hónapos ostrom után kerül római kézre, és Caesar katonai zsenialitása és kulturált, „européer” mivoltának köszönhetően 50.000 kelta lakos (menekült és felkelő) esik a „civilizált” latin mészárlás áldozatául. (McKenney ’The Celts: Europe’s People of Iron’: 128. old.) A kelta „Avaricum” erődnak

¹³¹ Az angol „Dublin” neve: DUBH-LINN, fekete tavat jelent.

szétrombolt maradványai ma is megtekinthetők. A helyében felépült város neve – könnyű kitalálni – BOURGES, Burgundia fővárosa (a mai Franciaországban). A majdani betelepülő germánok tudták, hogy valaha ott egy híres „VÁR” állott, és nevét le tudták fordítani! (német „BURG”). Budapest is egy ősi kelta település romjain épült fel. Nevében a “PÉIST” a kelta sárkányt (griffet) jelenti, ahogyan címerének egyik oldalát griff tartja.

A hunok „vezérük” vezetésével megostromolják az itteni, a Duna vonalát (limes-t) védő római őrseget, és talán, a helybeli kelta-pannonok segítségével is, fényesen győznek. „Győzelem” keltául „BOUDA”.

A győztes hun vezért „BUDA” néven ismeri meg az utókor.

Egy győzelem után magyar ember is „boudog” lehet.

Boldogok lehettek a szerencsétlen pannonok is, hogy végre felszabadultak a római iga alól, lehet, hogy még „BOUDA-BOUDA” örömkriálásokkal is fogadhatták a bevonuló hun sereget. A hunok – már azért is felszabadítóan hatottak, mivel társadalmuk nem ismerte a kegyetlen „civilizált” római rabszolgatartást. Egyébként „szolga” keltául „GWAS” (ejtsd: GUASZ) – a magyarok egyik legjobb „szolgája” ma is a „KUVASZ” nevű kutya.¹³² Előfordulhat ugyan, hogy a kelta-pannonok és a hun-magyarok „megértették” egymást – egy pohár finom kelta MEDU = hun MEDOS (magyar „MÉZES”) mellett bizonyára igen,

Buda itt építette fel „szállás helyét” →BUDA VÁRA („A Győzelem Vára”?). AQUINCUM neve (a latinosan átírt kelta „VÍZ-HON” [UÍSCI-WN] – a kelta nevet én alakítottam, általam ismert kelta szavakból és névalkotási példákból: v. ö. ANN-WN [Anyahon], természetesen másképp is mondhatták-írhatták, kelta eredetét ellenben, ma már senki sem vonja kétségbe) is fennmaradt a mai napig: PES-T („VÍZ-TA”), csak a túlsó a parton.

A Kárpát-medence helység-, víz- vagy hegyrajza is tanúskodik a kelták (esetleg az ún. Honfoglalást is megérő ittlétéről. Ide tartoznak, elsősorban, a számos GÁL-falvak (pl. Bereg vm., és Maros vm.), GÁLOS(-fa / -háza) (Moson vm., Somogy vm., Bihar vm.), GALAC(-falva) (Fogaras vm., Hunyad vm., Beszterce-Naszód vm.), GALACS (Krassó-Szörény vm.), GALSA (Arad vm.), GÁLOCS (Ung vm.), GÁLSZÉCS (Zemplén vm.), GALVÁCS (Borsod vm.), GÁLYA (Temes vm.), GALÁNTA (Pozsony vm.), GAL(P)ONYA (Krassó-Szörény vm., Szilágymén vm.). Hasonló kiterjedést mutat a KAL szógyökkel képzett helységek neve: KÁL (Heves vm.), SzékelyKÁL (Maros vm.), KALÁN (Hunyad vm.), BudaKALÁSZ (szerintem : „Buda-Kál-Háza”, Pest vm.), KÁLBOR (Nagy-Küküllő vm.), KÁLD (Vas vm.), KALENÓ (Zemplén KÁLLÓ (Máramaros vm., Nógrád vm.), KALLÓS(-D) (Zólyom vm., Zala vm.), KÁLNA / KÁLN-O / KÁLN-OK (Szolnok-Doboka vm., Nógrád vm., Háromszék vm.), KALOCSA (Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.), KALOTA(szeg) (mint GALATA Törökország egyik, a kelták emlékét őrző, része), stb-stb. Ugyancsak a keltákra emlékeztet: BADACSONY („Buadach” kelta vezér) Zala vm., BUDÁK (keltául „óriás”) Maros vm., vagy KOMÁROM („Gomár”-[Cymru]-hona. Folyóink közül, talán, a MAROS neve kelta eredetű, mivel a kelta mondákban „a boldogságos túlvilág” neve MAGH MÁR (mág mar) azaz „MÁGIKUS MAR” (a „magh” szó ugyanakkor: nagy, magas, magasztos). A „Maros” pedig „MAR-AZ”, vagyis A(Z) „MAR”.

Egyik erdélyi hegy neve a COHARD – ilyen Svájcban is van: SUCHARD, ezt pedig kelta eredetűnek vallják.

(Ne keressük a szlávokat ott, ahol semmi keresni valójuk! A hivatalos modell szerinti eljárással még a „Bodeni-tó” vagy „Baden-Baden” nevében is szláv „vizeket” kéne találni, még megduplázva is. Még szerencse, hogy annak idején megállították Sztálin felszabadítóit a Tübingiai Erdőnél. Kelet-német nyelvészeknek sikerült, ugyebár, kimutatni az összes (kelet-)német helység nevének szláv eredetét a séma ismerős, ugye!)

Diodorosz, görög krónikás, megismertette a kelták mindennapi életével, szokásaikkal is. Ő azt írja róluk, hogy imádtak enni, de ezt rendkívül tisztán tették: urak és szolgák együtt ettek, a nagy

¹³² „Kuvasz” hetitka nyelven a kutya neve.

húsos üstöt körbe ülték. A harcban vitézkedők kapták a legfinomabb falatokat. A nagy csülköket lerágták, a le nem harapható részeket pedig az oldalukon, külön hüvelyben tartott törrel vágták le. Evéskor mindig ételmaradékok akadtak fenn a hosszú, lombos bajszaikon. Az impozáns bajusz, iváskor mintegy „szűrő” engedte át az édes nedűt. A kelták sört s mézes bort (= MEDU) ittak. Ennek előállításához mézet(!) használtak: „*Zugabe von Wasser und etwas Honig.*”

Gyakran lerészegedtek, összevesztek (állítólag nagyon lobbanékonyak voltak) és véresre verekedtek. Ugyanebben a leírás ban olvashatjuk, hogy a kelták „rikító színű ingekhez nadrágot viseltek, amelyet BRACAE-nak neveztek”. Bevallom, nem tudom „lefordítani” a ruhadarab nevét, de nevében könnyen észrevehető a NAD-RÁG szavunk utóragja, vagyis a -RACA(E) < -RÁG, („rág” mint „ruha”). A kelták egy kockás kabátot is hordtak állandóan, nyáron vékonyat, télen vastagot.¹³³ (McKenney 'The Celts: Europe's People of Iron': 88-89.).

A kelták szórakozni is szerettek – a lakomákon a zenészek (lantosok) mindig jelen voltak (amint ez egy Sopronban felfedezett edényen is látható), imádtak mindent agyonbeszélni, verselni (> „bárdok”), labdás csapatmérkőzéseket játszani vagy sakkozni, amit „FIDCHELL”-nek hívtak, vagyis olvasom a német fordításban: „hölzerne Weisheit” (azaz „fás okosság”).¹³⁴ Diodorosz elmeséli, hogy egy táblán, fabábukkal játszott háborúról van, tehát egy amolyan „FA-CSELL”-ről.¹³⁵

Mindezek mellett imádtak harcolni – a háború „bolondjai” voltak, halljuk minden egyes krónikástól. A középkori ír papok által lejegyzett Cú Chulainn (kú-kulén) nevű hős meséje is ezt visszhangozza, címe MACGHNÍMHARTHA (mákg'ním-hár(t)ha) – ami a hős „gyermekkori cselekedeteiről” szól – olvasható MacCana „Kelta mitológia” magyar fordításában. Vizsgáljuk hát meg, milyen nemű gyerMEKkori cselekedetéről van tulajdonképpen szó? Először is Cú Chulainn-nak két lova volt (iker csikó) – az egyik neve MACHA Szürke, a másiknak SAINGLIU Fekete. „Macha” a vaddisznó kelta neve (mivel „makkot” eszik?), „Saingliu”-t pedig próbáljuk magyar helyesírással leírni: SANY(O)-LÓ. Így már érthető: az egyik csikó „szürke” volt, mint a vaddisznó (a kelták kedvenc vada), a másik „fekete” mint a Sanyó (hun „Tanhu”) lova.

Cú Chulainn első „gyermekkori cselekedete” az volt, hogy megölte a Culann nevű kovács kutyáját. „Culann keservesen panaszkodik az őt ért veszteség miatt, mire a fiú vállalkozik arra, hogy amíg csak szükséges, maga fogja elvállalni a kutya szerepét. Ezért hívják ettől fogva Cú Chulainnak, vagyis 'Culann Kutyájának', hiszen korábban Sédanta volt a neve”.¹³⁶

Feltehetően ősmagyarul is, a kutya „KU” volt – hangutánzásos névadás. Később szumir kicsinyítő képzőt kapott, és lett KUD(LÓ, majd KUTU > KUTYU(s) > KUTYA. A kelta nem becézte kutyáját, ezért csak „CÚ (ejtsd: ku!) – micsoda különbség!? Lásd még: Kuv-asz.

Hősünk, később Emhain urára tör, ahol háromszor ötven, Conchobhar védelme alatt nevelkedő ifjút ver tönkre, majd megöli egy másik törzs főnökének három félelmetes fiát. Cú Chulainn, egy másik alkalommal, lefejezi a, Bricriu (~ Bereck?) lakomáján erejével dicsekedő, „hatalmas termetű és szörnyen csúnya paraszt vagy csordás- (bachlach)”-ot (BACHLACH [bahlak] a csordás – amolyan VA(CH)LACH, esetleg „oláh” a pásztor?) (> vö. A középkorban a Balkánon, főleg olasz [Dalmácia] és görög vidéken a 'vlach' szinonimája volt a juhásznak, hegyi lakónak, faragadtlan parasztnak).

A „BA-CHLA-CH” szó, elemeire bontva feltehetően BO-GuLA-K, értelme: „Bika(= marha)-GULYÁ-S”.

Az állandó csatározást, vérengzést, öldöklést így tovább lehet folytatni. Ezek tehát, a „gyermekkori cselekedetek”, a „MACG-NIM-HARCÁ”-ról: MAC – ír „fiú” (gyer-MEK), aki NIM-(Ö)VÉ

¹³³ McKenney: The Celts: Europe's People of Iron, 88-89 old.

¹³⁴ Írül FID fa + CHELL csel, cselezés (dribbling) > innen az angol „jolly” (cseles kártya) „mókás ember” neve is → angol: jolly joker „cseles tréfamester (zsukás)”.

¹³⁵ The Celts: Europe's People of Iron, 104. old.

¹³⁶ MacCana, P.: Kelta mitológia, Budapest, 1993, 102. old.

(=G[Ó]NÍM) – „hőstetteiről” szóló mesék, mondák. Hogy ki volt NÍM úr, nem tudom, én csak egy NIMRUD urat ismerek.

Egyébként is Cú Chulainn „hős csatalázban” szenved, ez – „egy mágikus – vallási élmény, ami jelzi, hogy belépett a harcosok osztályába”. Ez az állapot „ideiglenes fizikai torzulással jár (RI-ASTRADH): teste forogni kezd bőrében, haja égnek áll, mintha minden egyes hajszála végén egy szikra lenne, egyik szeme annyira összeszűkül, mint egy tű foka, a másik meg szörnyűségesen kitágul, szája a füléig húzódik, és feje búbjából harcos fény kél.” Idáig az idézet – ez valóban „RI-ASZTÓ (rád)”! Később, nevezetes hősünk külföldre megy, „hogy a természetfeletti SCÁTHACH Ószkaták képzésében részesüljön”, meséli az ír monda, azaz „magyarul”: meglátogatja a skóciai SZKITÁK- / SKÓTOK-at.¹³⁷

A mai kelta nyelvek egy ellatinosított, majd szász-angol, norvég- és dán-viking, valamint normann-angollal keveredett új(keletű) ír, vels, skót vagy breton. Ha sikerülne lehámozni a „rárakódásokat”, meglepő eredményre juthatnánk. Még így is, imitt-amott „átütnek” magyar(os) ősi szavak.

Az ír mondák „magyar” szavai után, íme egy kis ízelítő a mai ír nyelvből: a lejjebb közölt pár szó nem a teljes ír nyelv átszűréséből eredő ír–magyar közös szókincs, hanem egy írral – aki még soha életében nem hallott magyar szót – folytatott rövid beszélgetés eredménye, amikor is felkértem, mondjon egyszerűen egy pár szavat a mindennapi „konyha”-nyelvből: a lejegyzett, kapásból összeszedett összesen 56 szóból 27 azonos gyökökre vall vagy nagyon hasonló – 48.2% az egyezési arány.

AN, AR	= A, AZ (névelők)	CÓNAITHE (konihá)	= KUNYHÓ
ATHAIR (á[t]ahr)	= apa (~ „ATYA-AZ”)	SEAN (sén)	= VÉN
MÁTHAIR (ma[t]hár)	= anya	ÓR (ar)	= ARany
BAN (bán)	= NŐ (> „BANYA” a mesében)	UÍSCI (eska)	= VÍZ
FHIR (fir)	= FÉRFI	LEON (lian)	= oroszLÁN
ÍN (jín)	= LÁNY (jány)	LOCH (lok)	= tó (vizes „LUK”)
MAC (mák)	= fiu (~ MAG)	PAJ (paj) (~ang. BOY)	=FIÚ (>„PAJTÁS”)
RÍ (rí)	= ÚR, uralkodó, „király”	TÍR (tír)	= ország (~ TERület)
BANRÍON (bánríon)	= „királynő” (~NŐ-ÚRé”)	ISEAL (isel)	= ALSO
CATH (kát)	= CSATA (>HAD / KAT-ona)	SAIGHEAD (szájed)	= kard / ang. „sword”
BAILE (balja)	= FALU	TARRAING (tarajn)	= TÖRRNI
FALLA (falá)	= FAL	TORRAN (torrán)	= zaj (~ „DURRAN”-ás)
LEITHSCIÚL (lüskel)	= LUSTA	LUCH (luk)	= egér („LUK”-ban él)

PÁJSTE (pajste) valakinek „gyereke”, / -STE kicsinyítő képző („-cske”), vagyis a „PAJCSKE” a „fajocska / fiúcska”, a „PAJTÁS” – lám, még a becézési forma is hasonló. Elvégre a nyelv és vele a tudás „apáról fiúra” szállt, ahogyan az ír mondásban: „Ó ATHAÍR GO MAC” (ó á(t)har go mákk) – szó szerint magyarul „TÓL ATYA(az) HOZ MAG”. Névelőrag: MAC (mák) (lásd: MacAthair = Atyafi, „Atya Magja”) és O' (öu) (pl. O'Neal), = „ő tőle származó, ÖVÉ” (~ „Neal-é”). Ugyanakkor GYERE (TÉRJ) IDE TAR AR AÍS (tár ár ajs), vagyis magyarul „gyere (térj) az ide”.

Befejezésül egy táblázatot szeretnék bemutatni a magyar–kelta nyelvrokonságról:

Az alábbiakban használt rövidítések magyarázata: wel. =új-kelta, welsh nyelv; ír. =új-kelta, ír nyelv; bre. =új-kelta, breton nyelv; kel. = (ős)kelta; mag. = magyar nyelv; ind. ger. = indogermán nyelvek.

ANYA, MAMA (mag.) – MAM (wel.), MATHAR (ír.), ANU (kel.) (ue.: Mutter, mother, mére [ind gr.])

¹³⁷ MacCana, P.: Kelta mitológia, Budapest, 1993, 98 -102 old.

ATYA, APA (mag.) – DAD (wel.), ATHAÍR (ír.) (ugyanaz: *Vater, father, père* [ind ger.])
 GYEREK (mag.) – PLENTYN (wel.) ↔ a magyar „kis palánta” (ue. *Kind, child, enfant* [ind -ger.])
 NŐ, ASSZONY, FEHÉRNÉP (mag.) – BAN (ír.) O magyar népmesékben: BANYA, a „jó öreg anyó”.
 ugyanakkor LLANFAIR (wel.) – „Szent-Szűz” (szó szerint: „Szent Fehérnép”) vagyis Mária „címe” (ue.: *Frau, woman, fetnyne, l Madonna* [ind gr.])
 FÉRFI, EMBER (mag.) – (ír.), GWR (gúr) (wel.) ↔ magyar „GYAR” (ue.: *Mann, man, homme* [ind gr.]) (a külföldön élő welsh „ember” neve: WASGAR (uasgár) — „baskir”/”bozgor”(?), értelme welshül is „hazátlan”)
 LÁNY (mag.) – ÍN (jín) (ír.), MERCH (merkÓ (wel.), LEIAN (kel.) (ugyanaz: *Mädchen, girl, fille* [ind ger.])
 FIU (mag.) - MAC (mák) (ír.), PÁJ (paj) / PAJSTE (pajste) (Ír.) – „fiacská” < magyar „PAJTÁS” (ue.: *Knabe, boy – a kelta „páj” átvétele, fils* [ind ger.])
 („MAC GWR” keltául: „ember fia” / magyarul GWR-MAC (gúr-mek) a magyar „ember fia”, a „GYERMEK”)
 TÖRZS (régén „TES”) (mag.) – WATHA (kel.) (ugyanaz: *S’tamm, tribe* [ind ger.])
 CSALÁD (mag.) – TEULU (wel.) (ugyanaz: *S’ippe, familia* [ind gen])
 VÉN (mag.) – HEN (hén) (wel.), SEAN (sén) (Ír) (ugyanaz: *alt, old, vieil(le), ill. vieux* [ind -ger])
 HÁZ (mag.) - (ta) (Ír., wel., bre.) ↔ szumir „-AT” (HÁT(=ház) (ue.: *Haus house, maison, casa* [ind ger.])
 TANYA (mag.) – DUN (kel.) – „TA-HON” (általában „település”) > az angol TOWN elődje (? ind. ger.)
 ORSZÁG (mag.) – TÍR (ír.) ↔ magyar TÉR, TERület (ugyanaz: *Land, land pays* [ind. ger.])
 HON (mag.) – HAIN (kel.) (ue.: *Heiyn, home* [ind gr.] – feltehetően keltából átvétel).
 FŐ (L)D (mag.) – BED (bre.) > „BED AR KELTIEK” (kelták fő[l]dje) (ua.: *Erde, Earth* [world], *terre* [ind. gr.])
 FALU (mag.) – BAILE (ír.) > BAILA ATHA CLIATH (Dublin), PLU (bre.) (ue.: *Dorf, village* [ind. ger.])
 (a breton ősi települések a „PLU” vagy a „KER” szótagot tartalmazzák (pl. PLU ARMEL – „(Szent)-Armel falva”).
 FAL (mag.) – FALLA (ír.) (ugyanaz: *Wand (Mauer), wall* – keltából átvéve, *micre* [ind. ger.])
 VÁR (mag.) – CAER (kel.) > CAERDYDD (Cardiff), KER- (bre.) (értelme „VÁR” és „VÁROS”) (ugyanaz: *Burg, fort(ress), château* [ind. ger.])
 (összetett szavakban: TY KER (a „városháza” – szó szerint: „ház vár”); így a magyar „csárda”, „szálloda”, stb.
 KÖR (mag.) – CAR (kel.) a „kerekes jármű”: CARBANTO („körvont(at)ó”) (ue.: *Rad, wheel, roue* [ind. ger.])
 KERESZT (mag.) – KROAS (bre.) > „KROAS TORRED” (TÖRÖTT KERESZT) (ugyanaz: *Kreuz, cross, croix* [ind. gr.] – átvétel a kelta nyelvből)
 (IS)TEN (mag.) – DON, a kelta „Nagy Apa” (akitől „minden ír származott”) (ue.: *Gott, God, Dieu, Deus* [ind. ger.] – a magyar „Jó” [isten])
 FEJ (~ FENN) (mag.) – PEN(N) (wel., bre.), mint a „PENN AR BED” (Nyugat-Bretagne neve) (ue.: *Kopf head, tête* [ind. ger.])
 PÉNZ (mag.) – ARIAN (wel.) > a magyar „arany” (egyébként az arany írül ÓR [ar]) (ue.: *Geld / Gold, money / gold, argent / or* – a keltából [ind. ger.])
 ISKOLA (mag.) – YSGOL (isgol) (wel.) (ugyanaz: *Schule, school, École, scola* [ind. ger.])
 A, AZ – Y (a), YR (ar) (wel.) / AN, AR (ír., bre.) – névelő (ue.: *der/die/das, the, le/la* [ind. ger.])
 -(CS)KE, -KA (mag.) < -STE (ír.) – becézés (ue.: *-lein, ?, -it(te)* – utóbbi keltából átvétel [ind-ger.])

Nem lehet a „rokonság” felmérését befejezni anélkül, hogy a szavak mondatba helyezéséről, a mindennapi élő beszédről ne essék szó.

A kelták is ragoznak, akárcsak mi magyarok, csak magyar szemmel nézve hibásan, „helytelenül”, azaz nem ott, ahol kéne – mint pl. „Ar Bed Keltiek” fogalomban, ami mint ismeretes, magyarul „A kelták földje”, szó szerinti fordításban „Az Fö(l)d keltáké”. A kelta nem azt mondja, hogy „a világ vége”, hanem azt, hogy „vége a világnak” (PENNARBED), PEN *vég, fej (fenn), végrész (fenék), de kéz-/ láb- „fej”*, AR *az*, és BED *föld (világ)*. Ez az, ami sokunkat félrevezet, főleg azért, mivel többnyire ez mind egybe van írva, amolyan szumiros „szólanc”-ba: VÉGEAVI-LÁGNAK (és nem AVILÁGVÉGE) – micsoda különbség!

„Nyelvcsaládok” választanak el – mondanám: csupán ezért...

Természetesen vannak különbségek. Elvégre, több mint 1000 éve elszakadtunk egymástól.

A kelták elvesztették majdnem teljesen anyanyelvüket.

A 19–20. századi nemzeti ébredés eredményeképpen megszületett az új-kelta. A már elveszett szavakat indogermán nyelvekből kölcsönöztekkel helyettesítették (a brit szigetiek a franciából, a bretonok az angolból, az írek meg egyenesen az olaszból), a „jó” eredet bizonyítása végett, jó „hírnevük” megőrzésére. Ezért nincs miért őket lenézni, vagy (ma már) esetleg kinevetni, akkoriban ez volt az egyetlen út a kék-vérűek klubjába bejutni, na meg akkoriban, mindenki az indogermán eredetet vall(hat)ta – és még sok helyen ma is – anélkül, hogy valaha ezt valóban valaki ellenőriz(het)te, vagy legalábbis megkérdőjelez(het)te volna. Ki tud(ott) kérem keltául? Írhattak a nyelv-„gyártók”, amit akartak – a fő az, hogy „indogermánul” jól hangzott. Így jöhetett a „sajátkezűleg-csinált” nyelvrokonság is, és Európa össz indogermánosságán senki sem csúfított (csak mi, magyarok, mert mertük megpofozni a Habsburg sást).

A mai „kelta” végre ébredszik Csipkerózsika álmából, és keresi buzgóan rokonait, mivel ő is rájött, hogy valami „nem stimmel”. Élni kéne a lehetőséggel. Ne beszéljük – ugyan „kelta módra” – ezt is agyon, mint sok minden mást. A német gyerek a suliban azt tanulja, hogy hunok-avarok-magyarok (majdnem) ugyanaz, és közben, mi belefáradunk és beleununk finnugorságunkba (mert azt sem tudjuk, hogy tulajdonképpen mi az).

Kirándulásunk végén Magorból egy rövid körutat tettünk a Kimmerföldön, mielőtt visszafordultunk volna Angliába. Megálltunk BALA-ban, egy kis városka Észak-Walesben. Ez a hely, ahol „egy folyó BELE-ömlik egy tóba”(!). A városka határában egy tó terül el – „Tegid” a neve (ILYN TEGID).¹³⁸ A tó úgy keletkezett, hogy egy szikla gurult a folyócska medrébe és ezt lezárta – itt a víz „meg-DEGEDT”. Innen majd ismét Anglia felé vettük utunkat; átkeltünk ismét a „Severn” folyón: a legenda szerint egy „szép tündér (=úrno)” (SZÉP-ERNU) lakik benne! Útközben megcsodáltuk a híres kréta-óriást (The White Giant), „HELITH” (ELŐD)-öt vagy másik nevén „HELIS”(KEL[Ö-]-ÖS = KOLOS)-t, egy domboldalra festett(?) fehér – rendkívül férfias – óriásalak, a CERNE-ABBAS nevű helységben: KERNE-AB(A)-BAS, sok-sok ismerősen csengő szó egy névben: KERNE, „szarvas” értelemmel, vagyis „KORONÁS”, ABA – „apa”, BAS(z) / BES(z) – a kánaáni (és később egyiptomi is) „szerelem és bőség istene”.

A fehér alakot soha le nem mossák, le nem tisztítják, nem védik az eső – vagy egyéb – szennyezések ellen mégis mindig csillogó fehér (=főúr) – a fű soha be nem női!

Kirándulásunk utolsó állomása Dorchester volt, egy Dél-Angliai kikötőváros. A rómaiaknak csak hosszú és keserves (négy évig, Kr. u. 40–43-ig tartó) harcok árán sikerült bevenniük a kelták (Britanniában utolsó) várát, a „Maidon Castle”-t. „Maidon” nem a germán „Maid”-(fiatal lány)-ból származik, írja Bill Mac Kenney a 'The Celts: Europe's People of Iron' című könyvében (134. old.), hanem értelme „MAI DUN”-ja, azaz erődje (tanyája). A város római kori neve: DURNNOVARIA. Itt is egy TA-ÚR honolt, és ennek meg „vára” is volt. Dovernél („Tó-Vár”?) elhagytuk a Barátok Honát... Szervusz, Britannia.

¹³⁸ Angol neve: Lake Bala – azaz, „Bala-tó”.

SZIA, vagy C-I-A-O (CS-I-Á-O sz-I-A) olaszul, avagy ahogy a német mondja TSCHÜSS (CSÜSZ) > (CS-I-U- SZ, tehát megint csak SZ-I-U-SZ). Ebbe bele lehet örülni! Inkább akkor „viszlát”, vagy ahogy a tengerészek mondják: AHOJ,... mikor messzire mennek. Hol is van „messze” székelül?... AHAJT!

„Slussz, ez a téma be van fejezve...” mondaná Sajó Hacseknek.

A sok „badarságnak” vége. Mi is az, hogy „badarság”? Kik beszélnek „badarságokat”? A „badarok”?

Badareni – egy nép volt az ókori Délkelet-Egyiptomban, a „Badar-(H)oni”.

Miért használjuk mi ezt a kifejezést?... Ismertük mi ezt a népet? Ez „szamárság”.

No, de ki „szamárkodik”? – A számár nem. Hát akkor ki? Vajon nem a keresztény korban, a „SZEMÚR” (Napisten)papok rituálisa – a többszörösen ismételt szavak, mondatok gyors elhadarása (imádkozás), gesztusok, víz-ceremónia (keresztelés), oltáron végzett áldozathozás (ostya) lett már mind „szamárság”?

Hogy-hogy nem ezt is csak magyarul „értjük” és használjuk.

E fejezet végén, utószó helyett álljon itt pár verssor a kelták boldogságos túlvilágáról, a MAGH (magasztos, isteni, mágikus) MAR (mág mar)-ról, másik nevén TÍR MÁR (tír mar), a MAR-ORSZÁG, amit egyik látogatásuk alkalmával feljegyeztek, az ír *Proinsias MacCana*, magyarul is megjelent 'Kelta mitológia' című könyvéből, Boreczky Elemér fordításában.

*Ott pedig nincs sem 'enyém' sem 'tiéd',
a fog fehér, a szemöldök sötét;
vendéglátóink pompás öltözte kész gyönyörűség a szemnek:
gyűszűvirág-színű árnyalatokban tündökölnek az orcák.*

*A síkságok felszíne bíbor,
s a rigótozás a szépség kész csodája,
bár szép elnézni Fál Síkságát,
Magh Már után kopár vidéknek tetszik.*

*Bár azt hiszed, hogy jó az ír ser,
Tír Márban a sertől még szilajabb a kedved,
csodás a föld, amelyről neked szólok,
hol ifjúságra nem köszönt öregkor.*

*Édes langyvizű folyók országa,
bő választéka mézsernek vagy bornak,
feddhetetlen szép emberek,
bűn és kéj nélküli fogantatás.¹³⁹*

¹³⁹ MacCana, P.: Kelta mitológia, Budapest, 1993, 125. old.

III. A magyar nyelv (kódolt) üzenetei. „...világon legszebb hely MAGYARORSZÁG”

A múlt ismerete alapvető fontosságú minden egyes ember, közösség, nép számára. Nincs jövője annak népnek, amely múltját nem ismeri – mert a „jelen” a „múlt” alapján építi a „jövőt” – mondta valaha egy nagy gondolkodó (hogyan volt ő, már sajnos nem is tudom...). De, hány múltunk vala...

A „Magyarország” című hetilap, 1995. március 10-ei számának „Hírek a világból” rovatában egy, a „Herald Tribune”-ből átvett cikkben, amelynek címe: „A magyarok keresik gyökereiket” olvasható, hogy „A kommunista idők alatt a szovjet tudósok támogatták azt a gondolatot, hogy a magyarok, mint a finnek, a oroszországi Urál hegység mellől származnak; és ez egy olyan hipotézis, amely valahogy igazolta Magyarország beletartozását a szovjet érdekszférába. Friss kutatások azonban kérdésessé tették ezt a hipotézist, és a magyarok még keletebbre keresik kultúrájuk forrásait... Magyar tudósok különféle képpen állítják, hogy népük Közép-Ázsiában, türk törzsekből származott, vagy a mongoloiktól, vagy a szibériai ősi finnektől, vagy saját népük egy törzsétől, amely a 13. századi mongol inváziók közepette elveszett. A legutóbbi kutatások 1986-ban kezdődtek el, mikor a kínai kormány lehetővé tette magyar kutatóknak, hogy egy sírkertet tanulmányozzanak Xinjiang tartomány fővárosától, Urumchitól 50 kilométerre keletre, Kína északnyugati szögletében... A sírhelyek közelében Kiszely István és más kutatók véletlenül akadtak össze egy kis etnikai csoporttal, amelyet a kínaiak ugaroknak neveznek – egy olyan népcsoport, amely különbözik a népesebb uighuroktól, egy türk néptől, amely túlsúlyban van Xinjiang tartományban. A tudósok felfedezték, hogy az ugaroknak, akik mindössze csak kilencezren vannak, 73 olyan daluk van, mely pontosan összeillik a pentatonnal, az ötfokú hangsorral, amely világhírűvé tette a magyar népzene.” A cikk szerint Kiszely István elmesélte, hogy „vélekedése szerint az ősi magyarok Xinjiang tartomány területét nem később, mint az V. században hagyták el, majd nyugat felé vándorlásuk sorozata következett. Ahogy az évszázadok múltak és az ősi finnekkal keveredtek, szokatlan nyelvük kifejlődött. Idők során megközelítették Európát és jelenlegi hazájukat” – fejezi be a cikk írója. Hirtelen nem tudtam mit tegyek, nevessek vagy inkább sírjak...

Hála Istennek, felfedeztünk (csupa véletlenül) még egy jelentéktelen népecskét, amelytől majd eredeztethetjük magunkat – az „új” vándorlási teória máris zsebünkben van, csak úgy flottul ki kell húzni.

Egyik indiai monda nagyon találóan lefesti mai helyzetünket: „Volt egyszer Srawastiban egy bizonyos király, aki szolgálóinak parancsba adta, hogy gyűjtsék össze városa minden vakon született polgárát. Amikor ez megtörtént, egy elefántot hajtottak a vakok elé. Egyesek a fejét tapogathatták meg, miközben a király azt mondta nekik: 'így néz ki egy elefánt'. Mások a fülét, mások meg agyarárt, mások az ormányát, mások a testét, mások a lábát, mások az elefánt hátsó részét, megint mások a farkát, az utolsó csoport pedig a farka végén lévő szőrpamacsot kellett hogy megérintsék. Ezek után a király megkérdezte őket: 'milyen egy elefánt?' Erre azt felelték azok, akik az elefánt fejét tapogatták meg, 'olyan az, mint egy fazék'; azok, akik a fülét fogták, 'olyan, mint egy fonott kosár a búza rostálására'; akik az agyarárt érintették meg, azt válaszolták, 'olyan ez, mint egy eke'; akik a testét tapogatták, 'olyan, mint egy magtár'; akik a lábát fogták, 'olyan az, mint egy cölöp'; akik a fenekét vizsgálták, 'olyan, mint egy mozsár'; akiknek a farka jutott, 'olyan, mint a mozsárütő'; végülis azok, akik a farka végi szőrt tapogatták meg, azt felelték, 'olyan, mint egy seprű'. Majd aztán, 'az elefánt ilyen, és nem olyan' kiáltással, ököllel rontottak egymásra, a király élvezetére...”

„Folyton veszekednek a brahmánok és az aszkéták,

Akik emezt meg amazt a tanítást vélik,

Ők, háborítatlanul saját álláspontjukon maradnak,

Mert csak egy részét az igazságnak ismerik.” – fejezi be meséjét Buddha.

Buddha (azaz „BUDA” – akit, még egypár álszemérmes nyelvész kedvéért sem hívtak „Budhá”-nak(!)

Siddharta Gautama, aki körülbelül 560-ban Krisztus előtt élt, és Suddhodana a „SÁKYA” (fehér hunok, szakák) nemesi köztársaság választott „RAJA”-nak, „királyának” egyik fia volt.

Eljön vajon az az idő, amikor végre lemondunk holmi, egyre távolabb élő ugri-bugri népecskékben keresgélni őseinket / testvéreinket? Rá fogunk valaha döbbsenni, arra, hogy valaha mi az „elefánt” voltunk, és nem valami szürke kis egér (ugar / ugor / ogur)? Lesz-e valakiben annyi bátorság, az elefántot teljes egészében végigtapogatni? Nagyon félek, hogy nem – nehogy ezzel „szomszédainkat megsértsük”. Vagy ha mégis, csodák még adódnak, ne legyen már túl késő...

Mondjuk ki végre öntudatosan: „nem jöttünk sehonnan, mások jöttek ránk...” Mi, mindig itt voltunk, itthon voltunk a Kárpát-medencében, Dáciában – Dácsiában – Dicső-honban (>„Dicsőszentmárton”) – a Dákok / Dácsok / Décsek / Dések (> „Dés”) / Tések azaz Aga-Tések / Aga-Törzsek / Agathyrsek földjén, és Pannóniában – Panhonban – Ban(=kelta „Asszony”)-honban azaz Anyahonban / a „Szűz-Anya” országában vagyis Ma-honban / Ma-(gyar)-országon egyaránt. Árpád egyik (a leghíresebb) vezérünk volt.

Mi, egy történelem előtti hatalmas nép agyonsanyargatott „utolsó morzsái” vagyunk.

Mi a „Föld Fiai” vagyunk, MA-GYAR-ok, mondja Pia Steinbauer Németországban: „...ihr name, Magyaren (Söhne der Erde), hat sich bis heute als Bezeichnung für die Ungarn erhalten” (*nevük, magyarok (a Föld(Any) Fiai) máig megmaradt, mint az ungarok megnevezése*) a 'Die Magyaren und das Ungarische Reich' című írásában (az eredeti írás sajnos nem áll rendelkezésemre, az idézet, az ingelheimi újságban megjelent ismertetőből való, amely az Ingelheimi Magyar Napok – alkalmával jelent meg).

Ettől még nem leszünk sem nagyobbak, sem jobbak a többiekénél. Végre tekintsünk „föl” és ne „le” őseinkre és múltunkra, őseink (szüleink, nagyszüleink) tetteire. Ne szégyelljük a múltat, amilyen volt, olyan volt – de mindig egyenes volt. A „múlt” nem kér szépítést, helybeigazítást, őseinket nem kell sem szebbre festeni, se kirádirózni tudatunkból. Fogadjuk el végre őket olyannak, amilyenek voltak, és ne keressünk új szülőket magunknak. Őseink, a Kárpát-medencét, legkésőbb, a csiszolt kőkorszak hajnalától, megszakítás nélkül itt élő népesség. Ha „mi” nem fogjuk ezt kimondani, más, helyettünk soha nem fogja.

Idővel minket is, mint a sumirokat „ad acta” el fognak könyvelni: „volt, de már nincs”.

Népünk rohamosan fogy, nemzettudatunk annál inkább. Mi, már nem hallgatjuk a Nemzeti Múzeum lépcsőin áhítattal vagy forró fejjel a „Talpra Magyar”-t. Mi legfeljebb felvigyorítatjuk rokkant, megbetegített lelkünket a „PeCsá”-ban (a kevésbé informáltaknak: a „Petőfi Csarnokban”). Ennyire futotta a mai magyar (cseles) észnek...

Pedig (régén) többre is képesek voltunk:

Elvégre az angol magyarul köszönti ma is egymást: HELLO/ HALLO/ HALLJA / HALLOD-E „MENDE MONDA”-inkat a civilizált világ még (német „SZÁJ”) MUND-ról MUND-ra is tovább adta, hogy majd megszülethessenek a „SAGÁ”-k, nem utolsó sorban a többiek csodálatára RAJTOLTUNK lovaink hátán, hogy megtanítsuk a Világot REITEN-olni, és ugyanakkor ajándékba adtuk „DEM OKRACIÁ”-nkat, az igazságos kormányzást, a TÖM(-b/-eg) AKARA TA -szerint, a KÖR-ISTEN segítségével.

Hogy, mi egy szokatlan, fura nyelvet beszélünk? – a tudatlanoknak, az ignoránsoknak igen...

L. A. Waddell, a 30-as évek híres angol történésze, mondta egyszer: „Most kiderül, hogy a legtöbb angol-szász szó se nem kontinentális angol, sem germán szász... A mai angol nyelv leghasználtabb szavainak ötven százalékáról kiderült, hogy sumér eredetű ugyanazzal a szóformával, hangtannal és értelemmel.” (*Baráth Tibor 'A magyar népek őstörténete' című könyvéből*)

Nyugati (angol és francia) nyelvészek megállapították, hogy Európában a legrégebbi helynevek – vizek, hegyek, városok neve – a jelenlegi román vagy germán nyelvekből nem magyarázható. A nevekben olyan szavak, képzők és jelzők szerepelnek, amelyek egy egész „más” nyelv sajátosságai. *Albert Dauzat 'La toponymie française' című 1946-ban kiadott könyvében* ezen kutatás adatainak térképre vetítése alapján, meglepetéssel észleli, hogy az „ismeretlen nyelv” Európa egészét elborítja,

vagyis Európában az ókorban mindenütt azonos nyelven beszélő népesség lakott (ha nem is volt esetleg fajilag egységes)! „Francia és angol nyelvészek országuk ókorinak minősült helyneveit elemeire bontották, és úgy találták, hogy a ’névelemek vizsgálata a legizgalmasabb kérdés, amit a helynévkutatás napjainkban felvet’, mert ’forradalmi jellegű eredményhez vezethet és új Látószöveget nyit meg előttünk; rokonságot mutat az Égei-szigetvilág és a Földközi-tenger keleti felével (vagyis a Régi Kelettel), valamint a helynevekben sűrűn megjelenő: Mező, Táj, Pala, Csúcs, Kő, Hon, Ar, Hab, Bor, Víz, Fű ugyanazon földrajzi környezetre voltak használatosak.” (*Baráth Tibor* feljebb említett könyve nyomán). *Edgar U. Saks* montreali történész véleménye szerint : „Az ősi britek és piktek eredetileg finn-ugorok voltak, az összeurópai finn-ugorság népességnek törzsei, és olyan idiómákat (nyelvi sajátosságokat) használtak, melyek a Ví(s)ztula-folyó völgyében élő észti nyelvhez álltak közel... Európa őslakói emlékezet előtti időkből a finn-ugor törzsek voltak(!).” (*E. V. Saks* ’Esto-Europe’). A fentiek alapján jogosan feltételezhető, elképzelhető, hogy Európa és a Régi Kelet ősi közös nyelve a MAGYAR („finnugor”) volt.

A magyar, nem volt – jobban mondva, nem lehetett – egy együgyű, primitív halász-vadász-madarász népecske még úgy Kr. e. 2000-ben is, mikor kell jöjjön a török felmentő sereg, hogy megtanítsa minket beszélni (addig még apánkat sem voltunk képesek megnevezni?). Majd jött a „ragyogó” szláv zsenialitás, és megtanított minden „alapvető dologra”, úgymond végre „kiemelt a suta sötétségből”. Hogy ezt „magyar” ún. tudósok állítják, szégyellem is leírni. Hogyan is képzelhető el mindez egy népről, aki például olyan magas anatómiai ismeretekkel rendelkezett, – sok más „kulturált” nép előtt, – hogy, belső szerveit működésük (!) alapján nevezte meg. Amolyan „Funkcionális anatómia” pár ezer évvel Szentágotthai előtt:

SZÍV	> SZÍVÓ, SZÍVNI, SZIVATTYÚ (egyébként szumirul „SZAAB”),
AGY	> az EGYéniség meghatározója,
ÉSZ	> szumir „AS” EGY,
FEJ	> a „FŐ”, a „FENN” (kelta PENN), a „BÖL” – a „BÖLcsesség helye”,
MÁJ	> szétMALJa a táplálékot, akárcsak a MAL-OM,
VESE	> a VÍZelet kiválasztója,
HERE	> (h)EREdetünk helye, (h)EREdet (latin öröklés is „HEREDITAS”),
TÜDŐ	> hangutánzó „DÖ-DÖ” a hangos (a mellkason keresztül hallott) szuszogás,
SZEGY	> a mai „mellkas” (SZE-TU / GY(E)=DU → SZÉGYen helye,
CSECSE	> a nő „szegye” (CSE-SZE / CSE-GYE), a CSECSEmő (kisDED) táplálója (ír „Chích”),
HAS	> az „ÖS”-ből, a hely ami az „ÖS”-sel összeköt (köldökszínór),
NYELV	> NYELő, NYELés, NYÁL (nem „beszéd”!) (> NYELőcső, hasNYÁLmirigy, stb.),
GÉGE	> (szumir GU), IGE (=SZÓ) „a beszéd szerve” (v. ö. GÜGYÖg, GAGYOG, GÁGOg, UGAt),
GERINC	> a „gerely”: alakjában „Életfa”, idegfonataival „kettős kereszt”, szelvényezettségében (v. ö. „hindu” CSAKRA, ahol az energiahullámok összecsokrosodnak) pedig „táltos létrája”,
KOPONYA	> az „(É)G-AP(A)”-hona (> kupa, káprázat, kopjafa, a lélek kapuja), és egyben a GAP / „GÉP”-hona (szumír. GU guba, gubálni = dolgozni); nagy tudású nagy KÉPességű nagy GÓBÉ / KÓPÉ valaki, ha „eszes”,
LÉLEK	> a szumir LIL-ből: a LIL-t ki-LE(h)EL jük mint LEvegő, majd ismét be-LÉL-egezzünk / aZ-liL elSZÁLL („szél”) (v. ö. angol SOUL),
VÉR	a BOR (gyógyvíz) nevéből; vérünk maga egy „gyógyvíz”.

Ugyanakkor a : SZÁJ > SZÓra nyílik, tehát SZÓL, néha meg SZÁJal (v. ö. angol SAY); KEZ> KEZez, meg KEZeskedik, KETő van belőle és KÖTni is tud; KAR > átKARol (> KÁR-pát), KÖRbe vesz, aKAR és KÉR; LÁB > LÉP és testünk aLAPját képezi, LUBickol és LIBeg is. Az egyik testrészünk a „COMB”. A francia is annak nevezi „JAMBon” – sőt, az angol meg így használja „to JUMP” mikor ugrik. Mi, csak „TOMBolunk” vele, öröm vagy üröm kifejezésekképpen.

Mi megneveztük szüleinket: ANA – ADA nyitott, ill. MAMA – ABA zárt ajkakkal. Ugyanúgy lett a gyerek .GU-GU (a szumír „EGY-ÉN”) vagy BU-BU (a „baba”)

Nevet adtunk környezetünknek is:

- a suhogást utánzó (ISS...) és a csobogást hangban kifejező (PSS...) alkották a PÍS / VÍZ-et (ír UÍS-CI),
- (BUD-BUD) dübörgött a lábunk alatt a FÖD (FÖLD) – (> kelta BED „AR BED KELTIEK”) / angol „Pottery” (Pot < Föd): az agyagedény készítése,
- a sercegő parázs IZZ-ik és TŰZ lesz belőle, ami FORRÓ (→ német FEUER),
- LIL, LEL-et, LE(H)EL-et lett „levegő” és „szél” (IZ LIL-ből).

Mi „computerizáltuk” beszédünket. Egyes szavak egyszerű visszafelé történő olvasásával meghatároztuk az addigi állítás ellenkezőjét (negatívumát): így megneveztük a BAL oldalt, majd a JOBB megszületett azáltal, hogy az előbbi fogalmat hátulról előre mondtuk, azaz visszafelé = BAL < L(Y)OB.

A „FEJ” (FEL)-nek ellenpontja az „(A)LAP” (p = f), azaz az Ü-LEP vagy a LAB (p = b). Ha nincs SZERves összetartozás, a RÉSZre bomlás veszélye fenyeget; a SZERvezetlenség a RÉSZek együttműködésének hiányát okozza. Ugyanúgy, a „fordított” beszéd eredményeként lett, a „szabad” (EM)BER-ből „RAB” (mivel ez a fogalom az előbbinek ellentéte); és így tovább.

Mi beszédünket (hanglejtésünket) a mondanivaló értelméhez igazítottuk. A „KEL-ET” az a hely, ahol a Nap (Isten) KEL, azaz a láthatár fölé bukkan: ezért a mély K-hangból kiindulva emelkedünk az L-hangra, hogy kimondjuk azt, hogy „kelet”. Ellenkezőleg teszünk, ha a NYUG-AT-ról beszélünk: a magas NY-hangról megyünk a mély G-hez.

A szülőföld – az Anyaföld – neve lett a „MA(DA)” (→ MA-GYAR-ORSZAG).

„Ó, Mada...

Országok országa, törvénytudás népe,

Napkelet és Nyugat közt a világnak fénye,

Nagy a te nemzedet, nagy a te végzedet,

Oly messze magasztos, hogy föl sem érheted;

Mint a magas mennyiség szíved mérhetetlen,

Életed gyökere szent és sérthetetlen.

Hegyek, árnyas erdők, hősföld büszke népe,

Ez a te végzedet ősi öröksége:

Erős gazdag vár vagy, de az örök törvényt,

Amit Isten rád rótt, vállalnod kell önként,

Hogy beteljesüljön győzelmes végzedet

Úr oltára te vagy, emeld fel a fejed!” (Gilgames eposzból.)¹⁴⁰

Minden MA, MAG, MAK, MAH, MAJ kezdetű szó a világ minden nyelvén a legszebbet, legfennköltebbet, legértékesebbet, leghatalmasabbat, legcsodálatosabbat jelent – „MAG” szavunk előfordulása:

(magyar) MA-G, MAGZAT / MAG-AS, MAGASZTOS; (kelta) MAC (fiú) / MAGI-I (nagy, magasztos).

(indiai) MAH (nagy), MAH-AR-ADJA („Magyar-Atya” vagy „Nagy-Ur-Atya”?) – a király, MAH-AR-ANA – a királyné („-Anyá”), MAH-ATMA, MAH-ABHARATA.

(európai / latin) MAG-NA (nagy), MAG-NUM (nagyság), MAG-IA (varázs), MAG-US (varázsló, pap) MAG-I (a „három király” a Bibliában), MAG-ISTER (mester, művelt ember, tanár), MAG-NIFICENT (gyönyörű), MAG-NITUDE (hatalmas), MAJ-OR, MAJ-ESTY (Fenség).

¹⁴⁰ Dr. Zakar András: A sumér hitvilág és a Biblia, Garfield (USA), 1973, 45. old.

Mint ismeretes, a „civilizáció” a Közel-Keleten jött létre, mind a „beszéd”, mind ahogyan az „írás” is – így nem meglepő a rengeteg mezopotámiai–kánaáni–egyiptomi eredetű szó a világ ma beszélt nyelveiben, és ez, mintha **magyar** közvetítésre, gyökerekre utalna. Nagyon gyakran éppen ezért a magyar nyelv a nyitja sok, még mindig a tudás elől lezárt, titoknak.

Sir John Bowring, angol nyelvész és költő, India kormányzója, a *Poetry of Magyar's* (1830) előszavában egyenesen Isten igéjével azonosítja a magyar nyelvet'.

„*The Hungarian language goes far back. It developed in a very peculiar manner and its structure reaches back to times when most of the now spoken languages did not even exist. It is a language which developed steadily and firmly in itself and in which there are logic and mathematics with the adaptability malleability of strength and chords. The Englishman should be proud, that his language indicates an epic of human history. One can show forth its origin; and alien layers can be distinguished in it, which gathered together during the contacts with different nations. Whereas the Hungarian language is like a rubbberstone, consisting of only one piece, on which the storms of the lime left not a scratch It is not a calendar that adjusts to the challenges of the ages. It needs no one, it doesn't borrow, does not buckstering and doesn't give or take from anyone. This language is the oldest and most glorious monument of national sovereignty and independence. What scholars cannot solve, they ignore. In philology its the same way as in archeology. The floors of the old Egyptian temples, which were made out of only one rock, cant be explained. No one knows where they came from, or from which mountain the wondrous mass was taken. How they were transported and lifted to the top of temples. The genuineness of the Hungarian language is a phenomenon much more wondrous than this. He who solves it shall be analizing the Divine secret; in fact the first thesis of this secret: **In the beginning there was the Word, and the Word was with God, and the Word was God.***”¹⁴¹

A magyar nyelv, a magyar nemzet kiváló ismerőse és barátja – Sir John Bowring (neki kéne Budapesten szobrot felállítani vagy róla kéne teret elnevezni, inkább megérdemelné, mint egy Roosewelt vagy Moszkva!) tehát a következőket írja a magyar nyelvről: „A magyar nyelv messzire megy vissza. Egész sajátos módon fejlődött, és szerkezetének kialakulása olyan időkre nyúlik vissza, amikor a legtöbb európai nyelv még nem is létezett. Önmagában következetesen és szilárdan fejlődött nyelv, amelyben logika és matematika van, az erő, a hangzatok minden hajlékonyságával és alakíthatóságával. Az angol ember legyen büszke arra, hogy nyelve az emberi történelem eposzát tünteti fel. Ki lehet mutatni eredetét, kivehetők, szétválaszthatók benne az idegen rétegek, amelyek a különböző népekkel való érintkezés során rávakolódtak. Ezzel szemben a magyar nyelv egyetlen darabból álló terméskő, amelyen az idők viharai karcot sem ejtettek. Nem az idők változásától függő naptár. Nem szorul senkire, nem kölcsönöz, nem alkudozik, nem ad és nem vesz senkitől. E nyelv a nemzeti önállóság legrégibb és legfényesebb emléke.

Amit a („hivatalos”) tudósok (scholars) nem tudnak megfejtetni, azt mellőzik. Ez a nyelvészetben is így van, éppen úgy, mint a régészetben. Az egyiptomi régi templomok egyetlen kőből készült padlózatait nem tudjuk megmagyarázni. Senki sem tudja, e kövek honnan jöttek, vagy melyik hegy-ségből vágták ki e csodálatos tömegeket. Hogyan vitték őket oda, és hogyan emelték a templomok tetejére? A magyar nyelv eredetisége még ennél is csodálatosabb tünemény. Aki megfejtí, az isteni titkokat boncoland, annak is az első tételét:

Kezdetben vala az Ige s Istennel vala az Ige, és Isten vala az Ige.”

A magyar nyelv – úgy, mint sok más is – rengeteget átvett (örökölt!) az Ó-Világ – mondjuk ki bátran – nyelvéből, mert csak egy vala! (legyen az szumir, ó-egyiptomi, kánaáni, vagy akár továbbfejlődött ógörög, etruszk stb.) és ezt vitte a maga módján tovább, a gyökereket nemcsak megtartván, de ezeket a régi minta szerint tovább is fejlesztvén. A kelta (még az újkori ír, vels vagy breton) tele van ősi, **magyar** fogalmakkal, de az idegen és ellenséges környezet, az évszázados barbár elnyomás (azaz „européer” elnemzettelenítés) sajnos már elfeledtette vele gyökereit, de azért

¹⁴¹ Magyar Adorján: A magyar nyelv: Függelék, Budapest, 1991, 42. old.

még tud velük bánni. A többi (indogermán) nyelv, amely a gyökereket csak „átveszi”, nem ismeri azok értelmét, de azért még rengeteget használ belőle még burkolt formában is. Emiatt már nem érti, nincs tisztában azzal, amit ősei megneveztek, már sok minden csak „magyarul” érthető, és értelmetlen dolgokat nem produkált az emberi génusz sem szóban, sem írásban, sem rajzban, sem faragásban. Mindennek ezen a világon valamilyen szerepe volt és van, valamilyen „üzenetet” tartalmaz az utókor számára, tanításokat és intelmeket egyaránt. Azzal, hogy a magyar nyelv az ősi fogalmakat megtartotta, egy óriási lehetőséget biztosított az utókor tudósainak. Régi írások, kőbe dermedt üzenetek „lefordítása” gyakran éppen a magyar nyelv segítségével válik „érthetővé”. Élni kéne ezzel a rendkívüli lehetőséggel!

Az „Özönvíz”-ről a világ összes mondája megemlékezik, Noah – a Bibliában – az Isten szorgalmazására bárkát(=BOR-KÁ[D]) épít, hogy a „családját” (népét) megmentse. Noah népe beszállt és elhajókázott az Ararát(ÚR -ERDŐ)-ig, és így megmenekülhetett a Föld elpusztítása alkalmával, mivel ő az Isten „kiszemeltje” volt.

A hun-magyar 'Mondák könyve' szerint maga az Isten („Arany Atyácska” ÁR - PÁ - D) mikor elhatározza a Föld elpusztítását, épít az emberek („az Ő gyerekei”) számára „titokban, az Ő (vagyis Úr-) erdejében, ami palotája mögött terült el”, egy hajót, hogy őket megmentse; a többi földi lakosra – tündérekre és óriásokra – pedig megnyitja az „ég zsilipeit”. Hol máshol készíthette azt a bizonyos „mentő” hajót, ha már munkáját titokban akarta tartani, ha nem ott, ahol az erre szükséges (fa)anyag meg is termelt, és ahová más nem léphetett be, hogy titkát ellesse..., ha nem az UR-ERDŐ-ben.¹⁴² Tehát, ki készít „népe” számára mentőhajót? – Az Isten maga, vagy Noah (Noé) azaz „aN-ÉA” (AN-ÉA). Mint már szó volt róla, „AN” volt az „első” istenünk – az Ős-ANYA! Másik neve „EA.”

A Gilgames meséje is beszámol az özönvízről. Itt is AN/ÉA az, aki Ut-napisti álmában megjelenik, és így szól: „Ubar-tutu bölcs fia! Bontsd le az ékes házat, melyben annyi sok öröm és gond vala részed; bontsd le a házad mindenestül, építs erős hajót helyette...”¹⁴³ „Ubar-tutu”? Csak nem „avar- atya?! vagy talán a „BU- (szumir „fekete”) ÚR-ATYA”. Gilgames népe is bu (sötét bőrű) volt. Az avarok is „bu”-k voltak (a „partu-sziak”, az ap(=b)arnik is – mint akár „barna” színünk is), tehát nem állunk messze a valóságtól, ha feltételezzük, hogy Ut-napisti apja „AVAR-TATA” volt. UBAR ugyanakkor azt jelenti szumirul, hogy „társult” – vagyis az Isten(ek)hez „Társult avar) Atya”. Nem a „pannóniai” avarokról van itt szó, hanem a „névadás” hasonlóságáról! (ezen utóbbiak esetében „a hunokhoz társult népről” vagy „társult népek” (várok és hunok) fogalmáról beszélünk, vagy csak egyszerűen „barna (BU) azaz sötét bőrű urak”-ról?).

Szóval valójában az ISTEN (a Gilgames-eposzának „An/Éa”-ja), ahogyan a hun-magyar mondák tisztán megőrizték, menti meg „népét” (az EM-BAR utódait; akivel szövetséget kötött EN-LIL képében) a Vízözön elől. A hajóépítő mester pedig maga a még fiatal Napisten... A bibliai „Noah” az átírás átírásának, újra átírásának ki tudja hányadik átírásából kelt életre.

AN (=ISTEN)-től származunk, mi az ő gyerekei vagyunk.

Mi „An Földjén” születünk (→ HON / HUONE / HAIN / HOME / HEIM).

De „An az „Csillag” (EST-AN) is meg „Ég” („UNiversum”) – csillag – „HON”) is – tehát ebből logikusan az következik, hogy mi a csillagokból, az égből származunk, és oda is megyünk vissza, (csak nem valamilyen repülő eszközzel jöttünk ide erre a „Földre”?) ...

A Gilgames eposzból ismerős ETANA (Nimród TANA fia – mondja Kézai!) világhírű, az utókor olvasóját (és tudósait) megdöbbenítő földön kívüli utazása:

Szóval szól a keselyű ETANA-hoz:

'Induljunk föl, ANU egébe!

Mellemre fessítsd melledet,

fogóddz két szárnyamba,

oldalambhoz nyomd oldaladat!'

¹⁴² Komjáthy István: Mondák könyve (II. A vízözön mondája), Budapest, 1993, 15. old.

¹⁴³ Dr. Zakar András: A sumér hitvilág és a Biblia (IV. A vízözön), Garfield (USA), 68-70. old.

...
*Repül a sas kétszer két óra hosszat, =
 ily szóval szólott végül ETANA-hoz:
 'Nézz le barátom, milyen lett a föld?
 Tekintsd a tengert Ékur partjain!'*

*'Nézem, barátom – nem látom a földet
 Tekintenék, eltűnt a tenger is!' ...
 'Állj meg, állj meg te barna keselyű,
 Hadd térhessek vissza a földre!' ...*¹⁴⁴

De továbbra is megmaradtunk HUN / HONI – („homo” / „homme” / „uomo” / „om”)-nak.
 Ki volt „AN(U)” – csakis az ókor emberének az (Ős)Anyja – MAMA – neve:

*Kiáltottak az istennőhöz.
 A nagy istennőhöz, a bölcshez, az istenek segítőjéhez,
 MAMI-hoz ekként kiáltottak:
 Isten-anyánk, teremts hát embert! Anyai tested melegéből,
 verejtékkal, véres lucokban hozd az emberfiát világra.
 Szülőanyánk, ne késlekedj hát: Az ember hiányzik a földnek!
 Felséges száját szóra nyitja MAMI, s így szól az istenekhez:
 EN, egyedül, bármint szeretném, nem szülhetem világra mégsem!*¹⁴⁵

Így tehát az Ős-Anya gyermekei voltunk: az ő MAG-jai (MA-GU szumir Ma-Egy-jei) (MAG)= „magzat” – az élet kezdete / „maga” – ön, „magam” – én személyem.

MAGYARORSZÁG védelmezője, védőszentje éppen a (Szűz)ANYA.

Mi Istent sok néven dicsértük:

IGI-GIK – az „ÉGI-(J)EK”

*„Az IGIGIK, a nagy istenek akkor szóval mondják: ...
 KINGU volt az, aki szított vizsályt
 s fölkelésre bújtotta Tiamatot, harcot kevert!”*¹⁴⁶

AN(U) volt az ŐS-ANYA, a Teremtő (IS-TÁR). Később férfi „lesz”, társa EÁ- nak.

*„A felső és alsó világ már elválasztatott a vizektől, .
 istenek és istennők sorra méltó helyüket megtalálták,
 állott a föld, szilárdan állott, kiemelkedett a vizekből,
 csatornák és árkok futása a megszabott mederbe terült
 a Tigrisz és az Eufrátesz sáncokként övezték a partokat;
 ekkor ANU, SAMAS és ENKI, valamint a hatalmas ENLIL
 s a hét angyal a szent ház tanácskozó termébe gyültek, .
 számot adtak a teremtésről...”*¹⁴⁷

AN gyerekei (és egyben megjelenési formái):

EN-KI („ANY-AG”) és EN-LIL („Égi / csillag (Szent) LÉLek”)

EN-KI – az „ég-föld” – sumér bölcsesség isten, aki megszervezi a földet;

EN-LIL – az „ég-lélek” – a földre szállt Isten, aki szövetséget köt az EM-BAR-ral.

¹⁴⁴ Dr. Zakar András: A sumér hitvilág és a Biblia (III: Képek a föld történetéből), Garfield (USA), 1973, 55-60. old.

¹⁴⁵ Uo.: Gilgames 47, Teremtés I., 39. old.

¹⁴⁶ Uo.: Gilgames 4042, VI. tábla, 33. old.

¹⁴⁷ Uo.: Gilgames 48-49, Teremtés, 11., 40. old.

AMUN (a MÉN) a thébaiaknál és BAAL (BÁL) a kánaániaknál – mindkettő termékenységi isten; ekkor még nagyon fontos volt a nép és az állatok szaporulata. Habár „férfi”-istenek, még a matriarchalizmus jelképei, az Ősanya „társa” – szumirul „MEN”-je – a hímnek, a szaporodásban való fontos szerepének felfedezésével „keletkezett” istenségekről van szó.

Termékenységi szimbólum volt BACCHUS (BAKÓS) meg BES(z) is.

KEL(-ÚR) / UTU(-ÚR) / SZEM-ÚR. stb. a sumérok Istene, a Nap-Isten.

A Folyamköz (Mezo-Potam) szumir lakosságának Istene – a férfijogú társadalom tipikus Istene (szimbóluma az oroszlán). Észak-Egyiptom (Egi-Potam = Égi-Folyam)-ban az unnik is őt tisztelték; kezdetben ÓÓ-ÚR- / Osirisz-t, akinek személyével majd a „Napisten” egybeolvadt.

A mezőgazdaság kialakulásával, az ember felismerte a Nap fákat rügyeztető, magokat kikeltető, „germináló” (gyermináló <> gyermek), a termés megérésében játszott fontos szerepét, általában az élet számára nélkülözhetetlen létét – ő volt a „minden”, és ő volt „mindenben, és ő volt az egyetlen (ISTIN = egyedülvaló), az (örök) „Isten”, a Hatalmas KOLOS, a Midentlító SZEMES, a Teremtő UTU(=ATYA).

ATON (a TEN) nem más, mint a Napisten – az egyedüli, örök Isten.

Ez a „tüzes korong” volt a Mindenható, az IZ-TEN (szumir „íz” = tűz) az avaroknál, vele és érte szálltunk harcba, mert ő volt a Hadak Ura, az ISTEN. Első szent-királyunk neve is azért lett Vajkból (akinek ugyebár hat ujja volt szent-jobbján (-balján?), mint a druida-tordáknak!) megkoronázásakor „István”, mert ő Isten akaratából lett király, ő Isten követője, ő a Táltos”-nak született ISTE(N-FAN. Az ir FEÍN (fějn) azt jelenti, hogy „(ön)magunk” – így módon István nevében „maga / magunk az Isten”-t olvashatjuk. A visszkapott Szent Koronával, ő ismét az összes magyar népek „Ura” lehetett – Isten földi helytartója, ezen a Földön „maga az Isten”! (v. ö.: Géza urunk is felveszi az „István” nevet – csak úgy, vagy akkor még ismertük e név jelentőségét). A „fan” angol szócska mindenki számára ismerős – első szent királyunk is az „Isten-fan”-je lehetett.

MARDUK volt Babilon „fő” istene, mellette még tisztelték a kánaáni ISTÁR-t is.

„Hallván Marduk az istenek szavát

Nagy jeles művet teremteni vágyott.

Szóval mondja, fölfeleli Éának,

szíve szándékát ekként közli véle:

Vért kötök meg, csonttal csipkézem a húst;

íme életre hívom Lullát l <Ember> legyen a neve.”¹⁴⁸

Eleinte csak a babiloniak – mint a város istenét – tisztelték őt, később Hammurabi alatt, úgymond „birodalmi isten” lett. Mardukról azt írják a történészek, hogy a Napisten fia („borja”), „Kalb des Sonnengotes” írja D. M. Brown 'Untergegangene Kulturen' című könyvében. Ő a Felkelő Nap Istene („Gott der Frühsonne”). Fia NABU volt, a „bölcesség” istene. Ez a természetes körforgása a Világnak. A Napisten fia a Felkelőnap, az övé pedig „Nabu” a ragyogó és bölcs Nap! (lásd: „ragyogó tudással rendelkezik” valaki, egy „lángész” az illető, ha okos). MAR-DUK, tehát a Napisten „borja”. „Ki fia-borja vagy?” – kérdezzük a népmesében. Ismeretes, hogy szumirul (MAR) annyit jelent, mint „(állati) sarj” – mint az (A)SZA-MÁR (>aszirul ASZA a

¹⁴⁸ Dr. Zakar A. : A sumér hitvilág és a Biblia (Gilgames 39, VI. Tábla), Garfield, 1973, 33. old.

„ló”, innen az „aszó” szavunk) vagy az (O)ROZ-MAR a „tengeri oroszlán” nevében. Ebből az következik, hogy (DUK) a (Nap)Istent jelöli. „...Bau az Istenanya, a termékenység anyja egyik másik elnevezése (epiteton) Sumérban, a Dug jelentése pedig hős, szent. Az összetétel: Baudug – Boudug – Bódog – Boldog önmagában is kifejezi a nép nyelvén a Boldogasszony jelentését” írja Dr. Zakar András 'A sumér hitvilág és a Biblia' című könyve 49-ik oldalán. Tehát egyértelmű, hogy DUG – DUK csakis az Istent jelentette „Marduk” nevében. Emlékezzünk csak a mássalhangzók ellágyulási skálájára, Mi is lett a kemény (K)-ból? Minden nép „szája íze” szerint lágyította (CS)-, (SZ)-, vagy akár (X)-re. Így lett a „duk”-ból: DUX, DUKE, DUCE és DICSŐ.

Mi lehet dicsőségesebb, mint az Isten?

Itt rögtön mindenkinek egy másik név is eszébe jut: DECEBAL(US) – ez sem jelent egyebet, mint „DICSŐ-BÁL(ŐS)” – és egy „mellbeverekedősdí” szöveg: (DECEBALUS) PER SCORILO (=„PER” az annyi mint „FÉR[fi]” akárcsak az ír „FHIR” vagy az angol „PEER” – előkelő, gazdag úr [az ősi, nem-normann származású „lord”-okat hívják így], „SCORILO” feltehetően „(A)Z KARULU”; vagyis az ékes latin szöveg egyszerűen csak arról tudósít, hogy egy „DICSÓ BAL FÉRFI A KIRALY”). Valószínűleg egy irredenta kis dák diák írhatta már a római korban, a „dicső” múltat visszaszírván. El tudom képzelni, milyen „románt” (oláht) beszélhettek ezek a „napkői”, „Dicső Béla” vezette dák/daha ősök! Küküllő vármegyénk fővárosa egyébként is „DICSŐ”-Szentmárton. Ide sorolható az arabok „szent” háborúja is: DZSIHAD.

A „DUK” szumír szó más értelemmel is megmaradt a mai nyelvekben, és mégpedig mindennap használjuk világszerte. Mi mindenhol minden reggel más és más „istent” dicsőítünk, csak az istenek minden hetedik reggel ismétlik magukat. A hétről van szó.

Ha megvizsgáljuk – most már elsősorban a magyar – nevét a hét napjainak, észrevehető a minden napi „-duk” ragoeska: a magyar -D, -DA, -TÖK, -TEK, -T. (*Ugyanúgy németül -TAG [’germán – esetleg kelta eredetű „DAGAZ”], welshül DYDD, franciául -DI, angolul -DAY. A német és az angol nyelvben a „nap” szava is.*)

Tekintsük át a hét napjait :

KED-D → a HAD(UR)-DUK, a „Hadúr (Kádár) dicső napja” értelemmel;

„Mars” napja: MAR-DI (francia), DYDD MAWRTH (dad maursz) (welsh).

SZER-DA > keményen kiejtve „KER-DA”, vagyis a „GER / GUR” = GYA-UR napja, azaz valaki (?) gyerekének a dicső napja. Azonos kultúrkörhöz tartozó nyelvek összehasonlítása meghozza a választ: „MER”.CUR-(=„fia”)-napja.

Ki volt „MER” úr nem tudom, de tény az, hogy „keletről” származott a görög-római hitvilágba (mint majdnem minden „isten”) és a kereskedelem istene volt (MER < MAUR, vagyis egy nagyon „dicső” úr – vö. arab „EMÍR”).

Az írek Boldogságos Túlvilágának neve MAGH MAR (mág mar) (=MAGÍkus [nagyaságos, magasztos] „MAR”). A szumirok, a tőlük nyugatra fekvő országot MARTU-nak nevezték („Maúria” – vagyis Fönícia, Szíria, Kánaán – a szabiok [SU-BAR-ok] földje!).

Az ó-görögök őt, HERMES-nek mondták. Az akkori világ mindig is nagyon plasztikusan fejezte ki gondolatait, Pompeiiben (pompa, pompás) „Hermes”-t három phallosszal ábrázolták. Vajon nem azt akarja a freskó szuggerálni, hogy a „Hármas”-ról van szó..., a „három” Világ (Ázsia, Európa, Afrika) uráról. Tehát (MER)-KER-DA.

Hogy a magyarok számára miért nem volt már lényeges, a talán népi hovatarozást kifejező „MER / MAUR”-t külön megjelölni, nem is kétséges. Ezt külön kihangsúlyozni csak az „idegen” számára volt értelemadó: MER-CRE-DI (fran.).

CSÜTÖR-TÖK → CSÖDÖR-DUK, a „Mén – az 'Égi Bika' dicső napja”:

„Jupiter” napja: JEU-DI (francia), „Thor” napja: THURS-DAY (angol), ill. DONNERS-TAG (német) –

„Donner” a német „Mennydörgés”, Zeus-Jupiter-Thor (és a kelta TARANIS) jelképe. PÉN-TEK / PAN-DUK > itt két elemzés is elfogadható, mindkettő ugyanazt eredményezi:

PÁN – a kecskelábú, kifejezetten erotikus, „keleti” (phöníciai) ógörög isten;

BAN – írül (magukat kánaánból származtatják, „Partholon” nevű vezérükkel, sok kalandozás után végre „partot” értek a mai Írországnál) BAN „nő”-t jelent.

Magyar népmesékben is találkozunk vele: BANYA (a „jó” Öreganya), aki a mesehőst mindig megsegíti. Természetesen az ír BAN (nő) – mint minden ős nyelvben az anya (kelta ANU nevéből származott. A kezdő B-betű ne tévesszen meg senkit, hisz a magyar ANNA, amely ugyancsak az ANYA (talán a szumir AN-U) szóból eredt, beceneve PANNA, kezdő P-vel!

BAN „átváltozott” VAN-ra s lett VEN(-ERA), vagyis „Ven”-Ara vagy VEN-US, a női szépség szimbóluma, a csábítás istennője.

Mint látható, a két értelmezés végeredményben ugyanarra utal: a „szexualitás” Ünnepe, a vele kapcsolatos „dicső” isten napjára:

➤ VENDRE-DI (francia), DYDD GWENER (dad gúener) (welsh) – „Venus” napja,

→ FREI-TAG (német), FRI-DAY (angol) – „Freyja” ősgermán szépség-istennő és fiú testvére „Freyr”, az ősgermánok termékenység-istene, lettek a névadói e „dicső” napnak.

Talán éppen azért, mert sok volt a „szex” e nappal kapcsolatban, vált a péntek átkozottá, „üldözött” a (keresztény)vallás „institucionalizálása” után, az államvallás (a „hatalom” vallása) jogára emelésével.

Minden rossz pénteken történt: Jézust is pénteken feszítették keresztre – a „gyalázatos” kánaániak (galiléaiak – zsidóul „galil hag goüm”-iak, azaz „máshitűek”!) termékenység-kultusza dicső napján.

SZOM-BA-T >régen még az ünnepnap, a hét „fő” napja. Kinek nevét dicsőítettük volna ezen a napon, ha nem a „fő istenét, a Napisten: „SZEM-(A)BA-DUK”. Ezt bizonyítja a francia SAME-DI vagy akár a német SAMS-TAG is. (A románok SIM-BA-TA-ja is a magyar „szombat”-ból származik. Ez „szabad” nap is volt →SABADO (olasz), SABATH (zsidó).

VASÁR-NAP >talán a vásár (VÁSÁR <> BAZAR) tartásával kapcsolatban áll (ez semmi esetre sem lehetett az „Isten” napján – Jézus kikergeti a kupeczeket az Isten-házából! – legfeljebb a VEZER napján. Más nyelvekben is a vásárnap a „Dominus” – egyszerűen a „Vezér” – napja (erre a kereszténység később ráerőszakolta az „Úr” [Deus] napjának fogalmát).

HÉT-FO >magyarul „csak” a hét feje, első napja, a többi, e kultúrkörhöz tartozó népeknek a „Hold” napja:

LUNE-DI (francia), MON(D)-TAG (német) / -DAY (angol).

Valószínűleg, régen, ez magyarul is így volt – ekkor feltehetően a hétfő még „SZIN-DUK” volt. „Szin” a szumir neve a „hold” (férfi)istenének – ő volt a Napisten éjjeli helytartója, azaz ő a Napot helyettesítette, ő volt a „színész” (>szín játék, szín-ház). Idővel nő lett és „HOLD”, az ezüstös, fátyolos, gyönyörűséges „tündér” – egy „hölgy” (erre a német régen azt mondaná „Holde”!) DYDD LLUN welshül a „Szűz” napja.

Elképzelhető ugyan, hogy HÉT-FŐ az etruszk (H)UD „hold”-ból származik. Az UD lett ÉD, majd ÉT és aztán kezdő H-betűt is kapott (mikor anatómiailag odáig fejlődött gégénk, hogy ezt ki is tudtuk mondani!).

Mint ismeretes, a napot két szakra osztjuk: egy NAP-szakra (NAP-pal, a NAP nevéből, mivel a NAP jellemzi a huszonnégy óra ezen szakaszát) és egy ÉJ-szakra. Az utóbbi jelképe a sötétség és

benne a reményt keltő éjjeli fény – a HOLD. Az éjszaka a HOLD-szaka, az etruszk UD-szaka, a magyar ED-szaka (éccaka). Ez is csak az amolyan hihetetlen, délibábos, magyar– etruszk nyelvi rokonság jegyében.

Az írek a hét első négy napját, az INA szógyökkel képezik. Az INA azt jelenti, hogy „bőjt (így a hétfő a katolikus íreknél a pénteki bőjt előtti negyedik nap, a kedd a harmadik, a szerda a második, a csütörtök meg a bőjt előtti nap). Valamilyen ősi kelta szó lehet az INA, ami mára rokontalan maradt az ír nyelvben, de ugyanakkor hasonlít a magyar ÉHEN szóra a bőjt jellemző „vonására”.

ISTEN /ÖSZ-TÖN/ a mi JOATYÁNK (GOD, GOTT), tanítómesterünk és védelmezőnk, nem egy bosszúálló, sovíniszta, saját fiát szörnyű kínok között megölni hagyó, cinikus Vezér.

Mi a MEN-UR-SZEKe mellé vágytunk, a „Mennysországba”. Így a halál is széppé vált, ez a pillanat az Úrral való „mennyegezöt” jelentette. Szereteteinket „eltemettük”. A búcsú szertartása egy „magas ház”(É-GAL)-ban zajlott, a „bú” vagy „bánat” házában – a BÚ-AKOL-ban. Azt a helyet, ahová eltávoztunk, egy kutyafejű lény, az „Anubis”(=Aneb, az Ég kutyája) védte. Feltehetően a „BÚ-AKOL”-ból származik a „POKOL” neve is – őre az OR-DOG volt (angol kutya „DOG”). *Baráth Tibor* 'A magyar népek Őstörténete' című könyvében azt írja, hogy Ur-ban volt egy hely, ahol át lehetett jutni a túlvilágra – neve „ABLAK” („ub-luk” ~ „üv-eg”?).

Az ó-egyiptomi királyok első temetkezési helye ABYDOS volt (legalább is ez, az „elgörögösített” neve). A helyiségről azt írja Hérodotosz, hogy itt volt a „Túlvilág Kapuja”, egy kénes katlanban. „...ezennel megátkozlak téged, s megfosztalak minden tisztetől, hatalmadtól és rangodtól és a Pokol feneketlen mélyére vetlek, s ottmaradsz az ítélet napjáig, a ... tüzes, kénköves tóban” – olvashatjuk a Bibliában. A-BUDÖS-ben (Udvarhely mellett is van ilyen!).

Idővel hatalmas lépcsőzetes PEREMES-(pyramis)-t építettünk FOUR-(fárao)-nknak

Mi mindig kapcsolatba álltunk Istenünkkel és mindig elfogadtuk tanácsát. Jövőnket az istenekkel beszélni tudó személy jósolta – az UR-AKOL-(orákel)-ben. Az Istennel való kapcsolat keresése eredményezte a híres KÖR-EML-EK (cromlech), kör-emel-vény felállítását. Ott, ebben a mágikus körben, történt az „isteni hangok”, isteni tanácsok meghallgatása és elfogadása (→ISTEN-HANGJA [Stonehenge]). A „HARANG” is az (H)ÚR-(H)ANG- ját hozza hozzánk és hirdeti a nagyvilágban.

A „jó” kormányzás biztosítása végett az isteni származású, Istent a földön helyettesítő, hun Sanyó trónja a „Világközepén” állott, háttal a Sarkcsillag-(EST-AN)-nak: így mindig is ISTEN „mögötte” volt, az Urat „a hátában” érezhette, jó és rossz időben egyaránt! Így lehetett ó a Világ Ura, csakis Isten segítségével.

Ennek jelképe volt a „kardvágás” a négy világtáj irányába a mindenkor magyar királyok koronázási szokása is, egészen a legmodernebb korig (még Ferenc-József urunkat is így koronázták!). Hol van a Világközepe? Erről lehet ám bőven vitatkozni. Természetesen bárhol lehetett... Ilyenkor mindig egy velem megtörtént, mesébe illő találkozás jut az eszembe: Budapesten jártam 1994-es esztendő (=ISTEN-IDŐ) novemberében. Ismét, mint minden egyes alkalommal, végig akartam járni a Rákóczin, az üzleteket, az embereket, a mindennap nyüzsgő várost akartam látni, A Múzeum-körútnál kiszálltam a metróból. Az aluljáróból kifelé jövet, egy gyerek utánam szaladt és megkért, egy hot-dogot vegyek neki, mert nagyon éhes. A szerencsétlen, nem valami fényesen öltözött, elég barna bőrű, olyan 12 éves körüli fiú, koldult. Hát nyilván megsajnáltam, és szoba elegyedtünk. Elmesélte, hogy Erdélyből jött (!) egy háromszéki, Telegd mellőli faluból, amelynek nevét nem ismertem. Így megkérdeztem tőle, merre van az, Szentgyörgy felé vagy a Kárpátok felé?

„Nem, a Világközepe felé”, feleli... Tudja ez a kis nyomorult – aki, ha járt is iskolába mi az, hogy a Világközepe...? Hol a VILÁGKOZEPE? – kérdeztem tőle. „Hát, a Hargitán!” – válaszolta tökéletes természetességgel ... „a HARGITÁN” – csengett még napokig a fülemben, Hát persze, nyilvánvalóan a Hargitán van a Világközepe. Itt estek az égből, az Ur szövetségét jelképező, aranytárgyak (eke, járom iga, ivócsésze – kupa és csatabárd – szekerce) a szkiták királyához –

ahogyan a saját fülével hallott történetet elmeséli Hérodotosz. „Telepedjete meg és gyarapodjatok a négy folyó vidékein” – mondja az Úr (Enlil) Gilgames hősmondájában. „Ott, ahol zúg az a négy folyó...” – az Erdélyi Dalban, vagyis a MAROS, a „MAR-AZ” / AZ MAR – mint „MAGH MÁR” (mág mar) a kelták Boldogságos Túlvilágának nevében vagy a szumir MAR-TU nevű ország nevében is megtaláljuk, az OLT – amely az „ALDás” - / az „OLTár”-ra emlékeztet, és a két Küküllő („KIKELŐ”). Ott kanyarog a Nyárád „(A)NUR-AD(A)” is, és a „világon a legkékebb az ég”, mondta valaha Szinyei Merse Pál.

Ha már volt a Világnak egy közepe, akkor kellett, hogy legyenek szélei is, „tájai” azaz „házai” (TA)-ÉGTÁJAI / ÉGHAZAI, volt tehát...

KELET („KEL-TA”) – a KELŐ NAPISTEN „háza” (TA), ahol az Ég (AN) KÁL-ja KEL, ő, aki a KÁL-ŐS, a KOLOS (KOLOSZUS). Keleten KÉL AZ ŐS, a szumirek „SHUBUR” (SU-ABA-ÚR) földjén, ott, ahol az „ŐS-TA” / OS-T / ES-T / EAS-T, „a bőség helye és az igazságos végzéseké” (Gilgames eposzban).

A Paradicsom az ÉDEN (Idi-hon = „Etelköz = Sumér) kertjétől „KELETRE” van: ez a „Dilmun”, vagyis a „Dal(ia)-Ma-(h)on” (DAL→ „Tol-di” / „Tell”). A kelta „dolmen” is az (Nap)Isten házát volt hivatott jelképezni. Előfordulhat, hogy a magyar „dolmány-unk épp erről a vidékről származik.

A walesi kelta himnuszban az Őshaza neve: „GWLAD” (gulad) (v. ö. Kalota) – tehát a „KELET”, mivel ők „KEL-TA”-iak. Íme, két verssor a himnusból ebből: „Mae hen wlad fy nhadau < En vén föld (ö)vé n'atyái (=Atyáink ős földje / ős hazája) Gwlad! Gwlad! < Kelet! Kelet! (~ az általam használt angol fordításban: Hazám! Hazám!).

Az „Őshazából” (UR-ERDO = URARTU)-ból kijövet megalapították őseink a KELETI-GYARMAT-ot, a QUALED-JARMO-t, itt kezdődött a „CALDEA” (KELTA - a „KELŐ” / a KÁL háza [TA]).

NYUGAT (ahol a Napisten le-”nyugszik”) – a „MARTU'S a Gilgames eposzban (MA-UR-TA, MA(u)rs és Mer-Kur isten hazája), „Martu országa biztonságban nyugvó. Az egész világegyetem, a nép egyetértésben, Enlilnek egy nyelven mondott dicséretet”.

„Kezdetben vala az Ige s Istennel vala az Ige, és Isten vala az Ige”. Mint ismeretes, IGE ugyanaz mint SZÓ, ugyanakkor a szumir ISTEN értelme EGY. Vagyis: „Kezdetben vala a Szó s Egy vala a Szó, és Isten vala a Szó” – azaz „... Enlilnek egy nyelven mondtak dicséretet”.

Nyugaton, a kelták számára a nagy Víz (írül „UÍSCI”) – az Oceán (ES-KA-ON) terül el, itt van tehát a „mart” - a „VÍZ-TA” / WES-T / OUES-T.

DÉL (a „Dalia” – magas, erős, ragyogó értelemmel) – a hely, ahol a legerősebb a NAP SÜTESE – a „SÜTŐ” nap „háza” (TA), az örökké meleg táj, a SÜ-D / SU-D / SOU-TH – ott ahol a „Dallamos nyelvű Sumér fekszik, a fejedelemség rendeleteinek nagy országa” (Gilgames eposzból).

ÉSZAK (az „örök” Éj-SZAKa vidéke) – ahol az „URI, az ország; melynek megvan mindene, ami szükséges...” (Gilgames eposzból) terül el, az „EST-AN” háza – az „AN-UR-TA” / a N-OR(-D/-TH) – irányában.

Az a vidék - mai ismereteink szerint - amelyben legkorábban kialakul a civilizációt létrehozó „civilizációs feszültség” (*Padányi*), a Kaukázustól délre elterülő Mezopotámia (Folyamköz) – görögül: „mezo” annyi mint „közép”, „potam” meg „folyam”. Mezopotámia alatt azt a vidéket értjük, amelyet északon a Van-tó, délen a Perzsa-öböl, keleten a Tigrisz, nyugaton az Eufrátesz határol. A vidéket, ahol a két folyó nagyon közel kerül egymáshoz, majdnem egybefolyik, a történelem „Akkád” (elakadt?) néven ismer. Ettől délre terül el az ún. „Sumér” (a két határfolyó egy

„SZEM” alakú vidéket zár közre). A szumir nyelv egy „műszó” a múlt századból. A szumir civilizáció felfedezője, *Sir Henry C. Rawlinson*, még „szkitának” nevezi.

Ma már bizonyított a szumirek nyelvének „finnugorsága” (*Dr. Padányi Viktor* 'Dentu Magyaria' című könyvében írja: „Mikor Arany János, a maga csodálatos magyarságával leírta híres alliterációját, – „Rögbe rejtett Isten kardja, régi rege róla” – nem tudta, hogy csupa szumir szavakat ír le).”

A szkitákat Hérodotosz is megemlíti (Kr. e. 5. században), és mindent leír róluk, – semmit sem titkol el – mint egy valódi történész („a történelemtudomány atyja”), még akkor is, ha néha a halottakban kételkedik: „Amint a szkiták maguk mondják, ők a legfiatalabbak az összes népek közül... Az első embert, aki az akkor még néptelen tájon élt, Thargitaosznak hívták. Ennek a Thargitaosznak szülei pedig azt állítják, – én ugyan nem hiszem, de ők így vallják, – hogy maga Zeus és Borys thenes (>vagyis Z'ÖS és BOR-ÜS-T[E]HENE) lettek volna. ... Azt beszélik, hogy fentebb, és szakon, túl a benépesített földeken, a lehullott tollak özöne miatt sem tovább látni, sem tovább menni nem lehet, mert a föld is, a levegő is tele van tollakkal, ezek zárják el a kilátást.”

Így beszélnek a szkiták önmagukról és a rajtuk túl elterülő földekről.

A görög „kentaur”, ember-ló mitológiai alakja („hon-ta-úr”), valamint a horoszkóp „nyilas” képe is a szkiták emlékét őrzi.

A SZÉKELY népnévben a „szkiták” nevét kell keresni.

Thargitaosz, – meséli Hérodotosz – aki keletről jött és első volt „azon a földön”, fia elé arany tárgyak estek az égből; végül is a legkisebbik fivér(!) tudta csak ezeket felvenni, és így az Úr döntése alapján, az Úr akaratából ő örökölhette az apja országát. Arról, hogy itt egy igazi magyar népmesével állunk szemben, nincs miért kitérni. Hanem ismerkedjünk meg inkább a fiúk nevével.

Az „első” hérodotoszi eredetmonda szerint: Lipoxais, Aipoxais és Koloxais. A legkisebb fivér, aki az apa országát örökölte (a nagyobbik kettő meg elköltözik népével, azaz tovább telepszik meg, a természetes terjeszkedésnek megfelelően) tehát KOLOS volt, és ezért az ő népét a görögök Skoloszok-(SZIKULUSZ)-nak hívják. Talán „ÜCSKOLOS” népe, mind „ÜCS-ABA” a szumirban a legkisebb fiú, aki egyben a családi „birtok” örököse(!), a ház tüzeinek őrzője (>CSABA). Sem Csaba, sem Hargita nem idegen fogalmak a székely hit- és mondavilágban,

A „második” eredetmonda szerint a fiúk neve Agathyrszosz, Gelonosz és Skythesz. Itt is a két idősebb testvér tovább telepszik népével az Agathyrszek egy nép volt a Kárpát-medencében (AGA-TÖRZS), Gelonosztól a (GAL) nevű nép származott (→ Gallok, Gália, Gelo vezér Anonymus Krónikájában a [G=K] Kalo-Tá-ban), Skythesztől pedig a szkiták. Ezek szerint a három „testvérnép” az AGA-TÖRZS, a KELTA és a SZKITA (hasonló felosztással találkozunk Régi Keleten is: akkádok, káldiak, iskuták). Szkythesz itt is a „csaba”, tehát érthető, hogy annak ellenére, hogy Ők, a szkiták az „őstelepések” apjuk, Hargita, országában, mégis azt állították magukról, Ők a világ „legfiatalabb” népe.

Mindkét, Herodotosz által lejegyzett, eredetmondában (függetlenül attól, hogy a másodikban a szkitákat Herkules(>HER[A]KOLOS, Héra [ARA] fia, akit ő – Zeus (Z'ÖS) felesége – szoptat, tehát így, az „Ara-Kál-Ös-től származtatja) a legkisebb fiú örökli a trónt s marad „népével” az apja országában. A trónörökös neve „KOLOS”, ill. „SKYTHESZ”, az ő népe meg S'KOLOSZ, ill. SICULUS vagy SKYTOSZ (SZKÍTA) – mondja a „történetírás atyja”. Hérodotosz leírása alapján a Kárpát-medence őstelepesei a „sz(i)kulusz” vagy „szkíta” nevű nép – a híres nyilasok, íjászok (JÁSZOK – JAZYGOK), a „szegyütő” („sagitta”) forgatói. Ide sorolhatók a hunok, a „MAS-SAGITTA”-k (MAH – „óriás”, SAGITTA – „nyíl”) is – vagyis a hunok is SZKITÁK; de a SZÉKELYEK is hunok – Csaba királyfi népe – vagyis ők is szkiták. Csaba a legkisebbik hun királyfi, mint ahogyan Koloxais (vagy Skythes) a legkisebbik szkita királyfi, „Hargita” harmadik fia. Ismeretes a „Nyugat” jajveszékelése: „A magyarok nyilaitól ments meg Uram minket!”, valamint az, hogy a székelyek középkori neve latinul SICULUS volt. Mindez véletlen lenne?

Szikta – hun – avar – székely – magyar mind egy és ugyan az a nép, különböző elnevezése (esetleg törzse), különböző korból származó neve. A székelyeket nem csak Árpád, de Attila már itt

találta „...a Maros menti fenyveserdő aljában”! Marosvásárhely a „Novum Forum Siculorum” (az „Új” Székelyvár/-főváros), a régít, feltehetően Udvarhelyt kell keresni („Budvár”?). „Csík”-szék nevében is a „szaka” / „szkita” szó rejlik. SZKI-TA (v. ö. KEL-TA) – a SZ(E)K(E)I „törzse”(=TES)-éből (~ lásd: szaka, székely, csiki) vagy országá(TA)-ból (~ lásd: ISKU-TA) származik.

A SKÓT is ugyancsak „szkita” (ugyanakkor a „szigeti” nagyon is talál rájuk).

Mikor megkérdeztem egyszer egy skót ifjút, miért nem beszéli őseinek nyelvét, azt válaszolta, hogy azt nagyon nehéz megtanulni; „hangzásában olyan, mint a magyar(!) vagy az arab”. Vajon butaság, amit egy „törzsgyökeres” skót saját anyja(őseinek)-nyelvéről vélni mer?

Egy kánaáni népet az asszirok ISKUTA-nak neveztek; valószínűleg tudták, hogy miért! Az iskuták földjén állott (Jeru)Salem, mely nevét a szkíták madaráról, a SOLYOM-ról kapta (írja *Albright*). A skót (kelta) vitézek a sisakjukon viselték az Isten jelképét, a „Solymot”, aki a harc-(HAR-THA)-ban, a csatá-(CATH)-ban megsegít. A legenda szerint a skótok a Régi-Keletről származnak. Az ország neve skótul „ESCOSSIA”, kelta fővárosa GLASGOW: (g=k) „KOLAS-KÖU” (vö. KALO-TA, KOLOS-VAR). Skóciában, Aberdeen város védőszentje „Saint Machar”. Innen nem messze, egy szép romantikus fekvésű falunak a neve KINGUSI (híres pálinka [whisky]-főzdeje is van). Skócia turisztikai attrakciója a Loch Ness-i szörny. A legenda szerint minden évben, egy szűz lányt kapott „nászul a tó partján élő skótoktól. Ami a „vizes lyukat” illeti, ez nem afféle „bizonygatási huncutkodás” – a földrajz azt tanítja, hogy itt (a mai Highlands [„Felvidék] és Lowlands [Alföld] határán) a föld „meghasadt”, és ide beszivárgott a tenger!

A skót zene (akárcsak az ír, a walesi, de még maga az angol is) „pentatonikus”, akárcsak a magyar!

Egyéb földrajzi nevek is „magyar” gyökerekre utalnak. Íme egy „csokor” ebből a témakörből:

IR-ország neve másképpen „EIRE”. Írül „AIRE” annyit jelent, hogy „vezér”; vagyis „UR”; többesszámban „AIRIG” – „URAK” (előszeretettel „szabadok” a magyar fordításokban). ERIU az ír mitológia szerint az egyik „fő” istennő, akit a Tuatha Dé Danann (Isten törzse) népének legyőzője, a beköltöző „gael”-ek vezére MÍL ESPAINE (= miles hispanie, vagyis hispániai katona latinul) feleségül vesz. Így ÉRIU a vezér „ARÁJA” és (hivatalosan) az ország névadója lesz (legalább is a gaelek, azaz MÍL népének bejövetelét és TEN népének „visszavonulását” [a „sídh”-”sír”-okba] elmesélő monda alapján [„Leabhar Gabhála”]).

A gaelek voltak a brit szigetek utolsó „honfoglalói” – valamilyen módon csak kellett igazolják a letelepedéshez való jogukat: ezt szolgálta ÉRIU meséje. Ez a jellegzetes „játék a szavakkal”, ahol az ősi szó már értelmét elvesztette, de régisége folytán „mágikusságát” megtartotta, és új (isten)nevek kialakítását szolgálta.

HELLAS Görögország neve, vagy (H)ELADA, talán az ELŐ-TA. Az első telepesek az égei (vö. ÉGI-TA = Egyiptom) tenger szigetvilágából érkeztek, a „pelaszgok”. Tehát így a Balkán-félsziget ezen része egy „előretolt” bástyája volt az égei (krétai) kultúrának. Rájuk telepednek az „ionok”, az etruszk – pannon – illir népcsoport rokona és a mykenei bronzkultúra megteremtője. Az ionokat leigázzák a dórok – a későbbi spártaiak. A leigázott népet HELOT-oknak nevezték (~ ELŐD-ök!). A hangtani összecsengés eredménye a mai Görögország-(„Hellas”)-ot szimbolizáló HAL. (Találós kérdés: Na, milyen nyelven?...)

ITÁL-ia (a Víz-(ITIL)-hona) déli részén ó-görögök telepedtek le – a „(H)ELLÁSZ”-iak, netán... „ELASZ”-ok vagyis „OLASZ”-ok, akik Romulus és Remus mondája szerint megalapítják Rómát (etruszk „UR-hona”, ezért „Örökváros”) – de mivel csak férfiak voltak, elrabolták a „SZAABI(szumir ’szívi’/szép)NŐ”-ket. Visszatérve Itália nevéhez, megkérdezném, hogy valójában nem egy ITIL-HON-e? Három oldalról tenger veszi körül és még egy fél nap sem kell keresztbe, nyugatról a Tiréniai-(TURÁNI=„TURK”)-tengertől keletre az Adriai-(ADa-RI = „UR-UGY”)-tengerig, átszelni. Itt szent61-

szemben, a túlsó parton van (I)DAL-MAT („VÍZHON”) és ennek gyöngyszeme, RA-GUZA („ÚR-HAZA”).

KAUKÁZUS – a „KÖ-KÖZ” két tenger között a „Magyar Tenger” („Mar Magior”), a mai Fekete-tenger és a HURKANI-(ÚR-HONI)-tó (Káspi-tenger) között.

JERU-(Z)SÁLEM első ismert neve „SOLYMA” volt; a szkíták (iskuták?) totem madarától („SÓLYOM”) kapta nevét – olvasható D. M. Brown 'Das Heilige Land' című könyvében. Ebből lett HIERO-SOLYMA (vagyis a „Szent-Sólyom”) a görög-makedón időkben, és majd Jeru-Salem. Jeruzsálem ugyanazon a vidéken fekszik ahol egy MAGHARET (a bibliai Názáreth), a TABOR-hegy, valamint egy SKYTHoPOLIS nevű város (falu) is megtalálható. Nem zsidó alapítású város (először a Kr. e. 19. században említik a krónikák), hanem Dávid király foglalta el (Kr. e. 10 században) a kánaániaktól.

KÁNAÁN – Istár istennő országa – KA-NAAN („Kő-Anya” vagyis „Anyá-Hon”), vagy lehet, hogy egyszerűen „KIS-HON”. A „magyar ősgeszta” Kánaánba helyezi a KUNokat. Ez nagy felháborodást keltett a dicső utókor tudósai körében: a krónika írójáról mint „bigott” keresztény papról, buzgóan „magyarkodóról” vagy naiv középkori firkásról emlékeznek meg kegyesen a mai magyarázó történelmi „tanulmányok”. Pedig szegény csak őszinte volt. A „kánaániak” jellemző hajviselete (akár a szkita-hun-magyarnak, akár a keltáknak is!) a copf(-ok), a „farokként” befont haj volt. Szumirul a farok az „KUN” (pl. a „BU-SZIR-KUN” a „fekete sárkány” vagy szó szerint „fekete farkos-kígyó” szóban). Érdekes lenne utánanézni, hogy miért hívták, a „Szent-István”-i magyar „apostoli királyságon” kívülrekedt (a római kereszténységet el nem fogadó) „magyar” népet „KUN”-nak (a keleti „farok” – velük végetér a „magyar” népek világa?).

A japánok védelmező istennője, a Földanya neve „KANAN”, a Mennysors „kapu”-ja meg „Kobé”

A jelen írásban korábban mutatott, az Igigig-Isten(ek) megnevezésével kapcsolatos idézet teljes egészében így hangzik:

*Hallván Marduk az istenek szavát
Nagy jeles művet teremteni vágyott.
Szóval mondja, fölfeleli Éának,
szíve szándékát ekként közli vele:
„Vért kötök meg, csonttal csipkézem a húst;
íme életre hívom Lullát! <Ember> legyen a neve!
Megteremtem Lullát, az embert!
Tiszte és kötelessége legyen az istenek szolgálata
öröme az ég és alvilág urainak!
A tündérek útját is okosan egyengetem:
egyformán tiszteltessenek, de mégis
két részre osztom őket!”
Szóval mondja Éa Marduknak
szíve szándékát ekként közli vele:
„Egy istent kell fölláldozunk avégből
hogy véréből embert teremtsünk
Gyűljön össze hát valamennyi isten!
Egyet fölláldozunk közülük,
a többi békességben élhet!”
... Az Igigik, a nagy istenek ekkor*

szóval mondják, fölfelelik
 az istenek, menny és föld királyának
 istenek tanácsadójának, nagy Uruknek
 „Kingu volt az, aki szított viszályt
 s fölkelésre bujtatta Tiamatot,
 harcot kevert!”
 Megkötözve vitték Ea elé
 büntetésből fölvágták ereit
 véréből gyúrtak embert.
 Istenek szolgálatát bízva erre – elbocsátották az angyalokat.
 Ekként, embert teremtvén, az angyalokat Ea megmenté.
 Ember tiszte s kötelessége lett az istenek szolgálata.
 Elgondolhatatlan mű született
 Marduk és Éa törvényei szerint.
 Angyalok csapatát Marduk ketté osztá:
 ők vigyázták az országot fönn és lenn.
 Megbízta Anut, őrizze parancsát,
 ég-tetőre állítván őrszemül...
 Atyái, a nagy istenek, előtt szavát íven hallatta:
 „Imhol székhelyetek, Báb-ili!
 Ujjongjatok, örvendjete hát e szent helyen!”
 Ha ő száját szóra nyitja, kőbe kell vésni beszédét!
 Mindennél nagyságosabb legyen!
 Marduk neve magasztalhassék, magas kőszálként magasodjék!
 Hatalma mindenható legyen: járom az ellenség nyakán!
 Feketefejük pásztora legyen!
 Dicsősége megőriztessék késői korokig!
 Atyáinak áldozzék áldozatokkal!
 Gondja legyen hajlékaikra, istenségük tiszteletére!
 Áldozat füstjét szagoltassa velük!
 Megépíté Báb-ili földi mását,
 Eszagilát székhelyül alapítá.
 Ha ő száját szóra nyitja,
 kőbe kell vésni beszédét!

A fenti idézet a Gilgames eposzból (Gilgames, 39, 40-42, VI. tábla) több ismerősen csengő ősfogalmat tár elénk, és ugyanakkor pár „rejtélynek” is felpattan a zára.

Először is Marduk életre hívja Lullát (a „hullát”?) – és így megszületik az „embernek” nevezett. Ezen döntését EA-val (akinek jelképe a „hal” – a sumér „HA” – tehát, esetleg nem Éával hanem HA-val) beszéli meg, aki azt javasolja, hogy egy istent kell majd ezért feláldozni, annak véréből majd az embert meggyúrt. Az Igigik tanácsot tartanak (az Égiek tanácsa) és úgy döntenek, hogy KINGU-t kell erre a célra feláldozni, és majd belőle születik meg az ember. *Forrai Sándor* 'Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig' című könyvében megemlíti, hogy régi naptárainkban a július 2-ai „Bódogasszony” napjára a következő magyarázat volt beírva: „maria el mene Gen lathny” (vagyis Mária meglátogatta Erzsébetet). A szerző magyarázza, hogy a GEN szó „az asszony ősi fogalmát fejezi ki, mely átörökléssel kapcsolatos” és hozzáteszi, hogy ez így van a szumir nyelvben is! Tehát, jogosan felmerül(het) a gyanú, hogy a szumir KIN-GU nem más, mint a későbbi magyar GEN, vagyis aki az örökléssel kapcsolatban van, akinek „véreből gyúrtak embert”. Hogy is van ez? A génekről manapság is hallunk. A „GÉN” netán szumir-magyar eredetű szó?! Ezek alapján

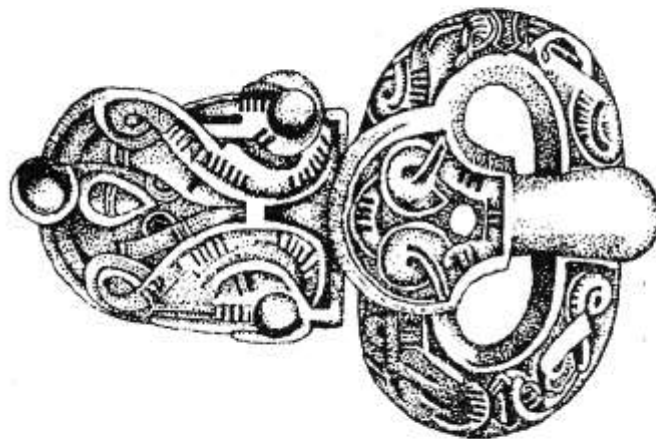
jogosan feltételezhető (habár mi semmivel sem járultunk hozzá a világegyetem fejlődéséhez, mi csak mindent másoktól átvettünk, mivel vadak voltunk...).

Az utolsó érdekessége az előbbi idézetnek a BAB-ILI szó. Ez Babylon neve is. Bab-ili volt az idézet alapján (így állítják legalábbis maguk a babiloniak, talán ők csak tudták) az istenek lakóhelye, vagyis az „(B)ABA-HELY”. Ennek képmását felépíti Marduk a Folyamköz-(Etelköz)-ben is, a bibliai BAB-EL-t, „...Eszagilát székhelyül alapítá”. Bábel tehát, ESZAG-ILA helyén épül fel, A helység (vidék?) neve valószínűleg IZEK-/ISÁK-HELY, vagyis Bábel az „ősök” vidékén keletkezik, ezért hívják „BAB-ILI” / „BABY-LON”-nak, azaz „Apa-Hely” / „Apa-Hon”-nak.

Forrásmunkák:

- Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete (New York, 1993.)
Berenik Anna: A félremagyarázott Anonymus / 1. Magurától – Lebediáig (1993.)
Brockhaus Lexikon (1972-es kiadás)
Brown, D. M.: Das Heilige Land (Amsterdam, 1993.)
Brown, D. M.: Ägypten: Das Land der Pharaonen (Amsterdam, 1993.)
Cohn, Norman: Európa démonai (Budapest, 1994.)
Collins: Dictionary of Archaeology (Glasgow, 1992.)
Endrey Antal: A Nimród monda őstörténeti jelentősége (A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kiadásában megjelent: „Az Első (Szegedi) Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai.” Zürich, 1993. 1165-126. old. és [Acta Historica Hungarica Turiciensia VII. évfolyam 3. szám.](#))
Dr. Ferenczi István: Interjú a Magyarok Világlapjában (1994. nov.)
Forrai Sándor: Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig (Lakitelek, 1994.)
Gerő János: Évezredek üzenete / miért vagyunk magyarok? (Budapest, 1994.)
Götz László: Keleten kél a nap (A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kiadásában megjelent: „Az Első (Szegedi) Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai.” Zürich, 1993. 19-38. old. és [Acta Historica Hungarica Turiciensia VII. évfolyam 3. szám.](#))
Green, Miranda Jane: Keltische Mythen (Stuttgart, 1994.)
Jones, W. J.: Welsh with Easy (Denbigh, Wales / UK)
Kinder, H., Hilgemann, W.: Atlas zur Weltgeschichte (XXII. kiadás, Köln, 1987.)
Komjáthy István: Mondák könyve (Budapest, 1993.)
László Gyula: Árpád népe (Budapest, 1988.)
Mátés Károly: A magyar nemzeti állameszme (Budapest, 1994.)
MacCana, Proinsias: Kelta mitológia (Budapest, 1993.)
MacKenney, Bill: The Celts: Europe's People of Iron (Amsterdam, 1994.)
Magyar Adorján: A magyar nyelv
Magyar Adorján: A Csodaszarvas („Magyar Adorján Baráti Kör”, 1991.)
„Magyarország” XXII. évfolyam 10. (1623.) szám: 1995. március 10.
Marjalaki Kiss Lajos: Anonymus és a Magyarság Eredete (Miskolc, 1929.)
Nagy Gyula: Az ellopott magyar őstörténet II. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 4 5 és [Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 6. szám](#) ISSN 2297-7538
Oates, David / Joan: A civilizáció hajnala (II. kiadás, Budapest, 1993.)
Dr. Padányi Viktor: Dentu-Magyararia (Veszprém, 1989.)
Phillips, Ellen: Spektrum der Weltgeschichte (Amsterdam, 1992.)
Radics Géza: Eredetünk és Őshazánk (A szerző kiadása, 1993.)
Ross, Philip E.: Streit um Wörter („Spektrum der Wissenschaft”, Stuttgart, 1991.)

- Sebestyén László: Szkiták, hunok, magyarok (A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kiadásában megjelent: „Az Első (Szegedi) Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai.” Zürich, 1993. 39-54. old. és [Acta Historica Hungarica Turiciensia VII. évfolyam 3. szám.](#))
- Dr. Zakar András: A sumér hitvilág és a Biblia (II. kiadás, Garfield / USA, 1973.)
- Zsuffa Zoltánné: Gyakorlati Magyar Nyelvtan (Budapest, 1993.)

A kelta-magyarok¹⁴⁹

Kelta magyarok – magyar kelták

A tavalyi előadás¹⁵⁰ a magyar és a kelta nyelv(ek) hangtani, alaktani és lélekbeli struktúrájával foglalkozott, most a közös ősi szókincsük viszonyáról szól, azaz egy esetleges rokonságot taglal, amely nem annyira a közös őshazában és „anyaországban” és azonos eredetre utal. Hivatalosan a kelta nyelvek az indogermán nyelvcsaládba tartoznak. Igaz, hogy ki lehet mutatni az indogermánisztika „törvényei” alapján a kelta szókincs kb. egyharmadáról a feltételezett indogermán eredetet (a másik kétharmad elhallgatása mellett), de a kelta mondatszerkesztés a kelta kifejezési mód, a kelta nyelv „lelke” nem indogermán – állítják maguk a kelta „keltológusok”. Ha figyelembe vesszük csak az itt bemutatott testrészek neveit, illetve ezek működésének szavait, ezek a kelta szavak nem rokoníthatók egyik ún. indogermán nyelv hasonló fogalmait megnevező szavaival sem, hanem a magyar hasonló szavakkal mutatnak rokonságot, így leszögezhetjük: a kelták nyelve nem indogermán eredetű, csak hathatósan befolyásolta az európai indogermán (főleg germán) nyelvek fejlődését (Keltisierung Europas). A magyar szavak rokonságát illetően: a keltával kapcsolatba hozható testrészeinket megnevező szavaink felülmúlják a finnugor nyelvek „rokon” szavait, de még e törökkel azonosítható szavaink hányadát is. Nem hanyagolható el a magyar–japán (amiről már mások bőven írtak), de főleg a magyar–inka viszony sem. Mit mond a statisztika? Az egyszerű számvetés szerint a 83 megtárgyalt testrész magyar neve a keltával írásban hasonló és értelemben azonos 54 szó, a keltával pedig közvetve rokonítható (egyik-másik, de közelálló testrész neve hasonló vagy a működés szavával hozható kapcsolatba) 25 szó. Tehát a magyar–kelta szóegyeztetés: 54+25; ezzel szemben a magyar–török 36+16, magyar–finnugor 32+9, magyar–japán 14+8, magyar–inka 12+9 szó. A többi kapcsolat elhanyagolható: magyar–latin 6, magyar–német 5, magyar–angol 5 (feltehetően kelta hatásra), magyar–dravida 3, magyar–szláv 3 („koponya” a délszláv nyelvekben, „zsír” csak a szlovákban, „csecse” feltehetően átvétel a magyarból, akárcsak az előbbi kettő), magyar–görög 2 („kéz” és „kar” azonos szavai), magyar–hindi 2, magyar–perzsa 1, magyar–tibeti 1. Lényeges, hogy a testrészek kelta nevei hasonlóan arányulnak az indogermán nyelvek szavaihoz, mint a magyar. Így igazán egyre nehezebben esik elhinni a kelták „indogermániségét”. A nyugati (német, angol, francia) nyelvészek már emlegetnek egy feltételezett összeolvadást az „indogermán” kelták egy őshonos „preindoeurópai” néppel, ami elvezetett a kelta nyelv teljesen eltérő voltához, nemindogermán jellegéhez. Ez persze csak feltételezés. A valóság az, ami kitűnik a testrészek ősi neveinek a magyarhoz való viszonyából, de ugyanakkor a török, a japán, az inka. és nem utolsósorban a finnugor nyelvek hasonló szavaihoz való kapcsolódásából is. Többször észrevehető lesz az ilyen többirányú szóegyeztetés, holott az indogermán szavak ezektől teljesen eltérnek:

- közös magyar–kelta–finnugor–török–japán–inka szó: a csont, homlok, szem, száj, ajak, fog, szív, hát neve;
- magyar–kelta–török–japán–inka közös szavakkal találkozhatunk a kéreg, zsír, orr, kacs neve esetében;

¹⁴⁹ A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenharmadik Magyar Őstörténeti Találkozóján Tapolcán 1998. augusztus 11-én tartott előadás írott változata. Megjelent: *A honfoglalás és az 1848-1849-es magyarországi polgári forradalom és szabadságharc évfordulójára. A Tizenharmadik magyar Őstörténeti Találkozó és a Hetedik Magyar Történelmi Iskola Tapolca 1998. előadási és iratai.* Budapest–Zürich, 2001. 48-108. old. ISBN 963 86100 5 0 és ISSN 2297-7538 [Acta Historica Hungarica Turiciensia XIII. évfolyam 2. szám.](#)

¹⁵⁰ A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenkettedik Magyar Őstörténeti Találkozóján Tapolcán 1997. augusztus 16-án tartott előadás („Utazás Britanniába. Kelta–magyar nyelvi összehasonlító” címmel), amelyről nem készült írásos anyag a találkozó kötetébe (<http://mek.oszk.hu/06800/06837/06837.pdf>). A diavetítéses és zenés összeállítás képzeletbeli kirándulásra vezetett a keltáklakta nyugat-európai peremekre. A képek Britanniában készültek, a zene meg ír, skót és breton népzene mutatott be, és a kelta és a magyar zene, illetve általában a (nép-)művészet páthuzamaira próbált választ keresni.

- magyar–kelta–finnugor–török szóegyeztetések: a bőr, hám, haj, fürt, farkocs, szakáll, izom, fej, agy, fül, nyelv, torok, mell, csecse, tüdő, pete, gerinc, far, kar/kéz neve, valamint a cselekvés szavainak többsége.

Ezek a szavak minden kétséget kizáróan ősi szókincsünk szerves részei, átvételről nem lehetett szó. Mindamellet szembeötlően erőltetettek a finnugor „eredet” szolgáló magyarázatok, szóegyeztetések. A magyarhoz sokkal közelebb állnak a kelta (ír) szavak, mind írásmódjukban, mind értelmükben. Legyünk őszinték és mondjuk ki nyíltan: a magyar és az ír nyelvben ugyanazokkal a szavakkal állunk szemben! Akárhol születtünk, testünk egyes részeinek közösen adtunk nevet, működésüket is hasonlóan neveztük. Azonos szavakat használunk, azonos képzőkkel.

1995 tavaszán egy egyhónapos kiállítás nőtt a magyarok tetteiről és Magyarországról a német-honi Ingelheimben. A kiállítás mottójaként cikk jelent meg az Ingenheimer Zeitung 1995. április 28-ai számában a „Die Magyaren und das Ungarische Reich” [A magyarok és az (H)ungár birodalom] címmel. Ebben a szerző, Pia Steinbauer – Hösch Edgar, Herm Gerhard, Maczynska Magdalena, Weithmann M. V. és Wucher Albert munkáira hivatkozva – szószerint a következőket írja: *Sogar Magyaren (Schöne der Erde) hat sich bis heute als Bezeichnung für die Ungarn erhalten.* [Magyarul: Sőt, nevük, Magyarok (Föld Fiai) máig fennmaradt mind az (H)ungarok elnevezése.] MAGYAR, „a Föld fia”! Igen ám, de milyen nyelven?

Nagy meglepetéssel vettem tudomásul, hogy ez ír nyelven van: MA-GEARR [ejtsd: MA-GYAR] azt jelenti, hogy „Mező, Pusztá Gyereke, Fia”. Lehetséges ez?

Találkoztunk valaha mi „magyarok” írekkel, keltákkal?

Erre a kérdésre kétszer is igennel lehet válaszolni.

Csomaközi (Szatmár megye) kelta sisak, kb. Kr. e. 3. századból¹⁵¹ (eredeti lelet¹⁵² és újjáépítése¹⁵³). A

Turul-sólyom szárnya félelmet keltve csapdosott, mikor a harcos mozgott vagy futott.

A Magyar Értelmező Kéziszótár <MÉK> (Budapest, 1985) szerint „tót” szavunk kelta eredetű, akárcsak az „oláh” és az „olasz”(!). Valóban keltául TUATHA népet, törzset jelent (innen származik a németek TEUTSCH ’saját’ neve is), BACHLACH meg a pásztor. A kelták „megélték a római

¹⁵¹ „A nyírségi homokterület és a termékeny síkság találkozásánál fekvő község a régészeti leletek tanúsága szerint igen régen megtelepült hely. Bronzkori leletei mellett legjelentősebb a vaskori kelta lelet-együttes. A ’60-as években egy fejedelmi sírból a világon egyedülálló, madárral díszített kelta sisak került elő (eredetijét Bukarestben őrzik, másolata a Megyei Múzeum régészeti kiállításában megtekinthető). A 35 sírból álló temető közelében egy település nyomait is feltárták.” (<http://www.zothmar.ro/comune/ciumesti/index.html.hu.html>)

¹⁵² https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e2/Celtic_Helmet_from_Satu_Mare%2C_Romania.jpg

¹⁵³ <https://i.pinimg.com/originals/03/a8/f9/03a8f96f1c5f096edb03a713dbf50ad7.png>

uralom évszázadait, és a baranyai háromszögben átvészelték a népvándorlás viharait... Az avarok oldalán nemcsak szkíták, azaz alánok, hanem kelta utódok... is részt vettek a harcokban” – írja Makkay János. 'Indul a Magyar Attila Földjére' (Budapest. 1996) című könyvében [119. old.] Alapszóinkünkről megállapították tudósaink, hogy ennek 49,3%-a ismeretlen eredetű” szavakból áll: Hary Györgyné a magyar nyelv eredetéről egy statisztikai analízist közölt, (1976), amely szerint nyelvünk 2516 megvizsgált szavából – alapul véve a Benkő Lóránd szerkesztette 'A Magyar Nyelv Történeti-Etimológiai Szótárát (1976) – ismeretlen és bizonytalan eredetű 1039 szó (41,2%), valamint hangfestő, gyermeknyelvi és indulatszó 206 (8,1%).

Sok-sok ilyen „ismeretlen eredetű” szavunk csak azért ismeretlen eredetű, mert a dogmák, felállított normák, határok, csapdák sűrűjében még egyik nyelvészünknek sem jutott eszébe belepillantani egy kelta (ír, skót, mannini, vels vagy breton) nyelvű szótárba. Már idestova öt éves kutatásaim során nemcsak megismerkedtem a kelták nyelvével, de (a MÉK szerinti) „ismeretlen eredetű” szavaink 96,5%-át megtaláltam, hasonló írással és kiejtéssel, e titokzatos népesség szókincsében (az AJÁNLÁS-tól a ZSUGOR-ig).

A mellékelt képen egy, lovaglaskor, fejét és szárnyát mozgató sólyom látható egy ókori kelta vitéz (BUATÓR *bátor*) sisakján. A sólyom volt az őskeltáknál a „szakrális” királyság és az Isten jelképe: TUARÚL az „isteni jóslat”.

Nemcsak egyforma ősi szavakkal, fogalmakkal találkozunk a keltáknál és a magyaroknál (> ARBODAH „élvajda” vagy ADTILA „hatalmas ár, folyam”, TILE-AGOS „folyamköz”), de még magyar zsargonunk is tele van ír szavakkal (SRÁC *legény*, CAITHRI *serdülő* > *csitri*, CAMAS *kisfiú, fickó* > *kamasz*, BUALLEY *sztrájk, vita* > *balhé*, BACAI *botlás, akadozás, dőcögés* > *baki*, stb.) Zsargon beszédünk a múlt század iparosodásával (> v. ö. ír OB AIR *munka*) terjedt el, amely az „ősi” (OES) szavakat, fogalmakat a fővárosba magával hozó proletariátus, vidéki származású közösségének, nyelve volt. Ezt nem lehet csupán a „véletlenek” kategóriájába sorolni vagy „kölcsön” *sleng*-nek tekinteni.

Kik voltak ezek a titokzatos kelták? Ha a keltáiról szó esik, mindenkinek eszébe jut Asterix rajzfilm figura, de eszünkbe (> régi ír ÉCSE = magyar ÉSZ) jut az is, hogy az, aki Első Szentkirályunknak Rómából koronát hozott, ugyancsak egy kelta volt? – Asterik. Ki emlékszik még arra, hogy Attila személyes orvosa is kelta volt, EUDOXIUS (> Bóna István). A turistát, aki Budapestre (> BOUDA „győzelem”) látogat, felvezetik a Gellérthegyre is, MEN-HIREk („hori-horgas monykövek”) őrzik a kelták emlékét.

*„Az első, e földön fakó nép, melynek neve megmaradt, a kelta nép volt. mely Krisztus születése előtt 5-600 esztendővel rajzott ki Ázsiából. Ez a nép már ismerte a kőnél, bronznál tökéletesebb vasat. Ez már vasból kovácsolt fegyverrel foglalta el a földet, lett ura ennek a hazának. Művelte, a földet, foglalkozott állattenyésztéssel, űzte a kereskedést...”*¹⁵⁴

A kelta nyelvről azt állítják a „hivatalosított” nyelvészek, hogy indogermán, holott a csak egy-néhány földrajzi, valamint „istenek” vagy fontosabb személyek nevéből, ami ránkmaradt – ez is ellatinosított alakban – Írországtól Gallián keresztül Magyarorszáig, alig mondható, hogy indogermán jellegű lenne. Ha csak, ANU, az 'Ősanya', „az összes ír istenek Anyja” ('Mater Deorum Hibernensium' – Cormac) Clossariuma nyomán > MacCanna, P. 'Kelta mitológia', Budapest, 1993, 86. old.), vagy ESUS (az „ÖS”), a gallok főistenének nevére, vagy az ír DAGHDHA, a „Jóisten” (DICSŐ ATYA), akit még úgy is hívtak, hogy NUADHA a „NAGYATYA” vagy EUCHAIDH az „ÜKATYA”, aki DANU („JÓ-ANYA”) anyaismennő és BÁL apaisten fia volt és így az összes írek „Ősatyja”, nevére gondolok, vagy az ír UL AID [ejtsd: „ÖLED”] vezérre, aki az első volt az ő földjén (> v. ö. „ELŐD”!) a mai ír „Cúigé Ulaidh” / az angol Ulster (Észak-Ír) tartományban, vagy akár a gall hősré, VERCINGETORIX-ra és várára AVARICUM-ra utalok, nehéz lenne ezekből minden kétséget kizáróan indogermán eredetű szavakat, neveket kihámozni.

¹⁵⁴ Benedek Elek 'Hazánk története', Budapest, 1927 /1995, 5. old.

Érdekes, hogy a Galliába beköltöző frankok, még nem álmodoztak közös indogermán alapokról, hisz a szétvert „Avaricum” romjaira (ami ma is megtekinthető) a francia „Bourges” (német *Burg*-ból, értelme „vár”) város épült: véletlen egybeesés vagy egyszerűen fordítás?

Az írek őshazája a MAGH MÁR volt – magyarul „Mező-Széles” (> ilyei volt hajdan a magyar nyelv szerkezete is: lásd *Hegymagas* Tapolca mellett a Balatonnál vagy *Becskerek* a besenyő „kerek erőd”). Ez a másik nevén az ANNWN („Anyahon”) vagy BANNWN („Asszonyok országa” > *Pannónia?*), DANU ősanya és BÁL ősapa földje volt. Már tudjuk, hogy DANU („Jó-Anya” > v. ő. régi török ITI, hun EDI *jó*) nevéből származott a Duna, de mi lett Bál nevéből? Netán a Balaton: BAL-TANAÍ szószerint „Bál (sekély vizű) tava”? Csak egy olyan „Széles Puszta (Mező)” van Európában, ahol együtt DANU és BAL nevének emléke ma is él, és ez mindig is a „Föld fiá”-nak, MAGEAR (Föld Fia) azaz a MA-GYAR-ok hona volt.

Létezik valamilyen „titkos” kapcsolat a magyar és a kelta nyelv(ek) között?

Hogy a kérdésre válaszolni tudjunk, vizsgáljuk meg a kelta nyelvek jellemző vonásait:

- A kelta nyelvekben a *szó jelentése* szempontjából a hangsúlynak nincs meghatározó szerepe. (Nem így az olasz vagy a német).
- A beszédben a *hangsúly mindig a szavak első szótagára esik*, azaz a szó első szótagja a főhangsúlyos.
- Az egyszerű (nem összetett) szavak átlátában vagy magas, vagy mély hangrendűek, a szótőhöz illesztett toldalék (az indogermán nyelvektől élesen elkülönülve) ezt a hangharmóniát követi, például:

URRA (úr) > URR-AM („megbecsülés, tisztelet jele”)

GAOÍS [gís] (okosság, bölcsesség) > GAOÍS-EACH [gíseh] (okos, bölcs).

- Hangrendi okok miatt az ír nyelv alkalmaz olykor *toldalék hangokat* ragilleszkedésnél;
> FUIL (vér) → FUIL-T-EACH (vér-es)
- Az ír nyelv nyomatékosan megkülönböztet, úgy írásában mint beszédében, *rövid és hosszú magánhangzókat*: A - Á / E - É / I - Í / O - Ó / U - Ú:

ALTÁN (szurdok), BÉODE (boldog), CIPÍN (kis bot), ORÓ (oly), URRÚS (erő)

*Koriosolit (armorica-[bretagne]-i) gall érme, stilizált fejjel és lóval (Kr. e. 100–50).*¹⁵⁵

- Továbbá, a kelta használja beszédében a nagyon *lágymássalhangzókat* is:

Gy (amit mai írásmódjában G- vagy D-vel jelöl)

GEÁRÚ [gyérú] = felgyorsulás, ROGILE (rogylé) = ragyogó;

DIÚNAS [gyúnasz] = önfejtés, ÉIDE (égye) = egyenruha;

Ty (írásjele T) > TIMIRE [tyimere] = küldönc, AINTIN [antyin] = ángy;

Ny (írásjele N) > NÍOCHÁN [nyisán] = mosás, BAIN [bány] = bánya;

Ly (írásjele LL) > LLE [lye] = hely, SÁIBLE [száblya] = szablya;

¹⁵⁵ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f9/Celtic_Stater_Coriosolites.jpg

- lány **R** [rzs] > **BÁIRE**-oir [báirsór] = **VERS**-eny-ző < > **BÁIR**-se-oir [bársór] = **BIR**-ás-kod-ó (bíró)
- A kelta nyelv *kerüli a mássalhangzó-torládást*, még „átvett” szavak esetében is:
> vels **YSGOL** (iskola), **YSBATA** (kórház > **ISPOTÁLY**)
 - Egyéb nyelvtant egyezések:
a *melléknév egyes számban marad* akkor is, ha a főnév többes számban van(!):
STOCA UAINE *zokni zöld* (> *zöld zokni*), **STOCAÍ UAINE** *zoknik zöld* (> *zöld zoknik*);
a *számnevek után a főnév egyes számban marad*:
(**AON**) **DUINE** (*egy*) *személy*, **DHÁ DUINE** *két személy*, **CÉAD DUINE** *száz, sok személy*;
> megjegyzendő, hogy az angol „one of them” (az egyik) írül **DUINE ACU** „személy”(= egy)-**IK**,
Az ír nyelv egy másik „magyaros” vonása az, hogy amikor páros szervek egyikéről szól, azt a „fél” (**LEATH**) szavával fejezik ki, és ezt egybeírja: **LEATHLÁMHACH** *félkezű*, **LEA-TAOBHACH** *féloldali*, stb.
 - *Névelő* (határozott) > nincs határozatlan névelő > az „egy” [*aon*] teszi a névszót határozatlanná.
– vels **Y** [a] mássalhangzóval kezdődő szavak előtt, és **YR** [ar] magánhangzóval kezdődő szavak előtt:
> **Y** **GWR** [a gúr] = **A FÉR**-fi, **FÉR**-j / > **YR** **YFANC** [ar ifank] – **AZ** **IFJÚ**, **IFJONC**
– ír **AN**, **A**, **N’** (magyar **AZ**, **A**, **Z’**) és a mannin **Y**, **YN** (magyar **A**, **AZ**) – alkalmazása ugyanúgy:
> **A** **CUACH** (az ölelés) = **A CSÓK** / > **AN** **OS** = **AZ** **ÖZ**
 - *Névmások*
– személyes névmás:
ír **MÉ** (én), **TU** / **TÉ** (te), **É** / **Í** (ő), **MUID** [mid] (mi), **SIBH** (ti), **IAD** (ők);
vels **MI** (én), **CHI** [hi] (te), **E** (ő), **NI** (mi), **CHI** [hi] (ti), **NHW** [nyú] (ők);
mannin **MEE** (én), **OO** (te), **EH** / **EE** (ő), **SHIN** (mi), **SHIU** (ti), **AD** (ők).
igei ragozás > ír **FUIR-IM** (**VÁR-OM**), **CEANGALANN TÚ** (**GÖNGYÖL-ÖD**), **BEIR** (*el-BÍR*);
vels **MAE E** (**VAN Ó**), **MAEN NHW** (**VAN-NAK**).
– visszaható névmás: ír **FÉIN** [hény], mannin **HENE** (ÖN) > **MÉ FÉIN** (önmagam);
ír **SÍNN FÉIN** („saját ÖN-ünk” ~ önmagunk), **MUID-NE** (mink).
– az „emphatikus” (kiemelő) névmást a **-SA**, **-SE**, **SI(N)**- utó- vagy előragok segítségével alkotják:
> **MI-SE**, **TU-SA**, **SÍ-SE**, **SIN-NE**, **SI-SI**, **SI-AD** (**SZÁM-OM**, **-OD**, **-A**, **-UNK**, stb).
– birtokos névmás: ír **ME** (enyém), **DO** (tied), **A** (övé), **-NA** (miénk), **BHUR** (tietek), **A N’** (övék);
vels **MI** (enyém), **EICH** (tied), **E** (övé), **EIN** (miénk), **EICH** (tietek), **EU** (övék);
mannin **MY** (enyém), **DTY** (tied), **E** (övé), **NYN** (miénk, tietek, övék).
főnévi ragozás > ír **M-ATHAIR** (*apá-M*), **D-ATHAIR** (*apá-D*), **A ATHAIR** (*ap-jA*),
ATHAIR-NA (*apá-Nk*);
mannin **CHASS AYM** (*láb-AM*), **CHASS AYD** (*láb-AD*), **CHASS E** (*láb-A*), stb.
– mutató névmások: ír **SIN**, **SEO** / régi ír **SA**, **SE** = magyar **AZ**, **EZ** (> japán **SONO** ez, az)
> ír **ÚD** = magyar **AZ A**, **AZ OTT** / **OTT**, **ODA**, **OSAÁT**
ír **UILE** = magyar **ILYEN**, **OLYAN** [> **GACH UILE DUINE** minden **OLYAN** személy]
 - *Kötőszavak, ragok, képzők*
– „kopula” (kötőszó):
ír **IS**, **S**, **S-** = magyar **ÉS**, **IS**, **S’** / régi magyar **ISA** (> v. ö. török **ISE** de, és, is, még)
> **IS** **MAITH LIOM TAE** *ízlik a tea* ~ **ISA MÉLTÓ** (> török **METIN**) **NÁLAM TEA**
> **SCUMA LIOM** *nem érdekel, mindegy* ~ **S’UGYAN NÁLAM** (> ír **CUMA** = ugyanaz)
A magyar nyelv is megtartotta az ősi „kopulát” (kötőszót), így:
– a régi magyar szövegekben, mini például
„**ISA** **KI NOPUN EMDUL EZ FA GIMILCZÉBEN, HALÁLNAK HALÁLA VAL HALSZ**”
„**ISA** **POR ÉS HAMV VOGYMUNK**” (*Halotti Beszéd* < Magyar Adorján ’Csodaszarvas’, 1991)
– a népmesék szövegében:
„**FÖL IS ÉBRED MAGYAR NAPISTEN, PIHENŐ ÁLMA UTÁN...**”

- „*IDEJE IS VOLNA NŐSÜLNÖM...*”¹⁵⁶
 - a mindennapi beszédben, mint „témaváltó” kötőszó:
 „*ÉS HOGYINT VAGYOK?*” / „*ÉS ADDIG KERESTEM MÍG MEGTALÁLTAM.*”
 - a népdalokban:
 „*S’ MIKOR MENTEM SZOVÁTÁRA, SEJ HAJ...*” / „*MEG NEM IS MARADOK...*”
- „konjunkció” (kötőszó):
 ír **AGUS**, **IS**, régi ír **OS**, **mannin AS**, vels **AC** = magyar **ÉS**, **S** (> v. ö. japán *SHI és*)
 (> **AGUS** olvasata [ês] vagy [s]: *SEÁN ÊS PÁDRAIG János és Patrik i LÁ S BLIAIN nap s év*)
- tagadószó:
 ír **NÍ**, **NEAMH**, breton **NE**, **NAM** = magyar **NEM** / ír **NÁ** = magyar **NE** (imperatívusz)
 ír **AIN-**, **AN-**, **MI-**, **mannini NEU-**, **MEE-** (igei előrag) = magyar **NEM-** (> török **MA**, **ME**)
 ír, man., skót **CHA** = magyar **SE**, **SEM** / > ír **NACH** (NA-CHA) = magyar **NEM IS** (**NE**, **SE**)
 ír **NIL** (**NÍ-BHFUIL**) = magyar **NINCS** [**NÍ** = **NEM** + (**BH**)**FUIL** = **VALA**]
- egyéb kötőszavak:
 ír **ACH** = magy. **CSAK**, **HA** [> **NIL AGAM ACH É** ez mindenem ~ **NINCS KEKEM CSAK Ő**]
 ír **AMH** = magyar **ÁM**, **ÁM-de** (> v. ö. török *AMA* / japán *DE MO de*, mégis, ám, ámde)
 ír **NO** = magyar **NÓ**, **NOHA**
 ír **DÁ** = magyar **HA**, **DE** (> v. ö. török *DE és, de, mégis*)
 > ír **DÁ ÉIS** (**D’ÉIS**) *azonban, ámde* ~ **DE IS**
 > ír **DÁ BHARR** = magyar **HABÁR**, **DEBÁR** (> v. ö. török *BARI pedig, habár*)
 ír **CO** = magyar **ÚGY** / ír **GO** = magyar **HOGY**
 ír **FARA** = magyar **FÉLE** [> **FARAS-barr excess, surplus** = **FELES-leg** (> *BARR csúcs, bérc*)]
 ír **MAR** = magyar **MER** (**MERT**) / **MÁR** (**MINT**)
 ír **ÉM** = magyar **ÍME**
 ír **NÍ** = magyar **MI**, **AMI**, **vala-MI** (ugyanakkor ’csodálkozást’ fejez ki > ír **NÍ** = magyar **NÉ**)
- határozószavak (ragok):
nominatívusz és akkuzatívusz – az ír nyelvnek nincs tárgyas esetragja, a régi magyar nyelv sem ismerhette, egyes mai kifejezések is ezt bizonyítják: széna kaszálni, adó-szedő, szőlő-szedő, stb.
vokatívusz
 ír **A** > **A DHUINE UASAIL Uram** (> *TENO*), **A CHAILÍN leány** (> v. ö. török *GELIN lány*)
 ↔ v. ö. magyar **AP-U**, **ANY-U**, **ÖCS-I**, **BÁTY-A**, **ÁNGY-Ó**, **NÉN-E**, stb.
birtokos eset (genitívusz) ragja
 ír **AG**, **NA** = magyar **-NAK**, **-NEK**.
 > **SIN AG-ATÉ tied** ~ **AZ(ON) NEK-ED-É**
 > **MAITHIE NA TÍRE a vidék, terület földesura** ~ **MÉLTÓ-sága TÉR-NEK**
 ír **-N** vagy **-A** / **-E** (> magyar **-É** / **-I**), sok esetben a *birtokos személyrag* utóragként szerepel:
 > **CÚ-N kutyá-NAK** (> v. ö. finn birtokos rag **-N**: *talo-N háznak, maa-N földnek*)
 > **CIAPTH-A csapás-É**, **CÉIR-E feketeség-I** (> török *KARA*), **CEAN-A szerelm-I**
 ír **-SA** *birtokos jelleggel bíró „emphatikus”-nak mondott utórag*:
 > **SEO MO INION-SA ez enyém lány-JA** (> birtokosrag: *cseremisiz -SÖ*, török *-SI*)
 összetett szavak alkotásakor érvényesül a jelöletlen birtokviszony is:
 > **FOIRCEANN vég, végrész (szó szerint: „hát-fej” > FAROK)**
részes eset (datívusz) ragja – van igeikötő funkciója is, akár a magyarban:
 ír **AR** = magyar **-ON** / **RÁ-** / **-RA**, **-RE** [> **AR CHÚL** = **HÁT-RA** / **UR-RÚ** = **ELŐ-RE**]
 ír **AG** = magyar **-NAK**, **-NEK** / **-NÁL**, **-NÉL** [> **AG AN ABHAINn** = a folyó-**NÁL**]
helyhatározó (latívusz)

¹⁵⁶ Magyar Adorján ’Csodaszarvas’, 1991, 143. old.

- ír **DÁ, DE, DO** = magyar **-ETT, -OTT** (> török **-DA, -DE**);
 > ír **AIT hely** > magyar **ITT, OTT** (> török **-DA: YUKARI-DA fenn, ASAGI-DA lent**)
 > ír **UAIDH** = magyar **ODA-való, OTT-ani**
 > ír **DÚ-** = magyar **ITT-, OTT-** [> ír **DÚCHAIS szülőföld** ~ magyar **ODAHAZA (OTTHON)**]
 ír **SA(N)** = magyar **-BA(N), -BE(N)** [> **SAN OICHE = ÉJ-szaká-BAN**] (> finn **SSA-ban, -ben**)
 ír **INNIU, mannini NOON** = magyar **INNEN** / ír **UAINN** = magyar **ONNAN**
 ír **THALL, THAR** = magy. **TÚL, ÁTAL** [> **THAR TOINN tengerentúl – ÁTAL TEN-ger-eN**]
távolító eset (ablatívusz)
 ír **DÁR, DE** = magyar **-TÓL, -TŐL** (> török **-DAN, -TAN**) / > ír **DE** = magyar **TOVA**
 ír **Ó** = magyar **-BÓL / -RÓL** [> **Ó ATHAIR GO MAC apáról fiúra ~ ATYÁ-BÓL MAG-HOZ**]
 családnevekben a leszármazás jele: **Ó BRIAN, UÍ NÉILL** <> magy. **JÁNOS-I, FERENCZ-I**
eszközhatórozó
 ír **LE** = magyar **-VAL, -VEL** [> **CARA LI-OM barátom ~ BAR-át VEL-EM**]
 > ír **MAILLE** = magyar **MELLÉ, MELLETT, VELE** (> v. ö. török **ILE, -LE -val, -vel**)
terminatívusz
 ír **GO, mannini GYS** = magyar **-HOZ, -HEZ** / > vels **AGOS** = magyar **-KÖZ, KÖZ-EL**
határvető (rag)
 ír **GO** = magyar **-IG** [> **GO GLÚINE SAN UÍSCE = térd-(HORONY)-IG VÍZ-BEN**]
 > ír **NUGE** = magyar **MÍG, AMÍG** / > ír **NÓ GO** = magyar **EMÍGY, AMÚGY**
időhatározó
 ír **Ó** = magyar **Ó-ta** [> ír **Ó BREACHAD (man. DROGH) = PIRKADAT, REGGEL ÓTA**]
 ír **GO** = magyar **-IG** [> **GO AN T'EARRACH = TAVASZ-IG**]
 ír **CUAIRT** = magyar **-KOR** (> v. ö. régi török **QUR kor, idő, rang**)
számhatározó
 ír **UAIR, CUAIRT** = magyar **-SZER, -SZOR** (> v. ö. török **KERE -szer, -szór**)
 (> lásd még: ír **SRAITH sor, vonal, rend** <> magyar **SOR** <> török **SIRA sor, vonal, rend**)
egyéb határozó szavak
 ír **ATH, ATTAN** = magyar **UTÓ-, UTÁN / OD-ébb** (> török **ÖTE messzebb**)
 ír **ÁTII, ATTAN** = magyar **UTÓ-, UTÁN / OD-ébb** (> török **ÖTE messzebb**)
 ír **AIS** hátra, vissza, ismét = magy. **IS-MÉT** (japán **MADA ismét**) <> török **ISRÄ mögött, hátul**
 ír **AIS-** = **VISSZA-** (> v. ö. török **IZA vissza**) [> ír **AIS-CHOTU feed-back = VISSZA-HATÁS**]
 – képzők:
 -**L** igeképző (gyakorító funkcióval <> koreai **IL csinál, tesz**)
 > ír **ADHARC-ÁIL szúr, döf. hergel ('szarv-AL'), GUAILL-EÁIL vállal** [denominális];
SÁBH-ÁIL vág, fűrész ('szab-d-AL'), **TÓCH-AIL gyökerezik ('tök-ÉL' ~ töked),**
COM-ÁIL összeköt, befön ('hám-OL'), CEANG-AIL megköt, összekapcsol [deverbiális]
 > v. ö. magyar **SZÉP-ÜL, JAV-UL, VÁLL-AL, KIAB-ÁL** [denominális];
UGR-ÁL, DOB-ÁL, ZÁR-UL, REP-ÜL, ASZ-AL, FORR-AL [deverbiális]
 ótörök **ÖRT-UL takarózik** [denominális]; **QAT-IL keveredik** [deverbiális]
 török **KURT-UL menekedik, DOGR-UL felemelkedik, IS-LE dolgozik**
 mongol **SAGHU-L ültet, UGHU-L itat; tunguz BUTÄN-ÄL- beteg kezd lenni**
 finn **ELE-LE éldegél; lapp ADNE-LE visszatart; vogul UN-L ül, TOS-L- szárít**
 -**L** névszóképző
 > ír **SÁIBH-ÁIL szabadítás** [denom.]; **TOG-ÁIL építés, GABH-ÁIL elkapós** [deverb.]
 > v. ö. magyar **SZEM-ÉLY, ÉT-EL** [denominális]; **KÖT-ÉL, FED-ÉL** [deverbiális]

- *Fokozás jele* a vels, breton -AFF (mint a magyar -ABB):
TEC-AFF (sze-**BB** > DICS-**ÖBB**), HYN-AFF (VÉN-**EBB**), GUER-AFF (SZERET-ett-**EBB**)
rendhagyó fokozás (az ír nyelvben):
BEAG (régi ír BEC) kicsi > LÚ (LUGU) kisebb, kevesebb: fiatal (junior) > LUGAM legkisebb
ÓG (régi ír ÓC fiatal (> ÖCS) > ÓGA fiatalabb / ÓGH szűz (> HÚG) > ÓGHAM legfiatalabb
→ PÁISTE LAG fiatal fiú, ifjú, kisfiú (> LEG-ény) > ÓGLAG legény (v. ö. török OGLAN legény)
MAITH jó, méltó (v. ö. török METIN) > FEARR jobb > DI AGA legjobb, legméltóbb, isteni (> DICSŐ)
OLC rossz, szegény, nyomorult (> OLCSÓ, ÓCS-ka, OCS-mány) > MEASA rosszabb >
MEASAM legrosszabb
- *Kicsinyítő képző* ír -ÓG (régi ír -AC, -IC, -OC, -ÓC, -UC) és breton -IK (magyar -KA, -KE)
> OSS-OC = ÖZ(I)-KE, FÉSS-ÓC = BAJ(U)SZ-KA, INÍON-ÓG = JÁNY-KA
új szót képez > CAOR-ÓG [kíróg] = VIR-ÁG (köröcske), YAR-IK = JÉR-CE (tyúkocská).
- *Többes szám:* az ír nyelv három képzőt használ (-ACHA, -ANNA, -THA):
> MÁTHAR-ACHA *ánya-K*, ATHAIR-ACHA *apá-K*, INÍON-ACHA *leány-OK*, CINÍ-OCHA
népek, fajok > hun-OK (?), TANAÍ-OCHA *tav-AK*, URSAIN-EACHA *őrség-EK*, stb.
> CARR-ANNA *autók*, DOS-ANNA *bokrok*, LEAID-EANNA *legények*, LAÍ-ONNA *nyelek*, stb.
(ez megmaradt a magyar nyelvben mint többesjel > menetel-NE-k, hoz-NA-k, esz-NE-k, stb.)
> GÁR-THA *kiáltások*, DÚN-TA *tanyák*, stb. (v. ö. finn TALO-T *házak*, POJ-AT *ifjak, fiúk*).
- *Névrag*, a női nevek megkülönböztetésére: ír NÍ = magyar -NÉ (> Máire Ní Ógáin)
- *Kérdőszavak*
ír CÉ = magyar KI, MI / ír CAD = magyar MIT [> ír CÁ HUAIR = magyar MI-KOR]
ír CÉN = magyar HÁNY [> ír CÉN UAIR = magyar HÁNY-SZOR]
ír CÉNÁIT (régi ír CUN) = magyar HUN („HUN-OTT”) > HOL
- *Kérdőszócska:* AN [é] > AN TÁ T’ARRAN AR AN MBORD = VAN-E KENYÉR AZ ASZTAL-ON?
- *Szóképzés*
Melléknév képzése főnévből:
> az -EACH, -ACH rag (képző) segítségével (> magyar -ES, -OS)
CÁIDH-EACH = KOSZ-OS FUIL (vér) > FUIL-t-EACH = VÉR-ES
DÉARC-ACH = ÜREG-ES GAOIS-EACH = OK-OS („AGY-AS”)
ÉAGMAIS-EACH = MAGÁNY-OS MEIRG-EACH = MÉRG-ES (dühös)
> az ÚIL, -OIL rag segítségével (> magyar -I)
AITHRI-ÚIL = ATYA-I (ÁTYÁ-S) NEAMH-OIL = MENNY-EI
BIS-IULL *termékeny, szapora*
- *Főnevek képzése:*
> az -ADH, -EADH rag segítségével (> magyar -AT)
FILL-EAD *visszafordulás* > „FOR-dul-AT”
SILL-EADH *csillogás* > „CSILL-AT” [> v. ö. szumír ZAL *ragyogó*, ZIL *fény, fényes*]
DEIR-EADH *ritkaság* > „GYÉR-ET”
GUTH (hang, szó) > GUÍ (ima, ige) > GU(Í) > ADH = imá-d-AT (> SZÓ-z-AT)
adh-MHOL (meg-emei) > adh-MHOL-ADH = dicsér-ET (szó szerint: „meg-EMEL-és”)
> az -ACH, -AGH (> magyar -AK, -AG)
DIÚLT-ACH *tiltás* > „TILT-ÉK” (> v. ö. magyar CSILL-AG, SZALL-AG, GYER-EK)
BAR-ACH *reggel* > „VIRR-ÉK” (VIRR-ad-ÁS)
BIS (növel, gyarapít, áld) > BISH-AGH *bőség* > BÖ(S)-(S)ÉG
FIOR (való) > FIRRI(n)-AGH *valóság* > „VALÓ-ÁG”
> -ACHT, -AGHT (> magyar -SÁG, -SÉG)
CAIRDE-ASÍ-OCHT *fraternizáció* > „BARÁTI-AS-SÁG”

CÓGAS-EOLAÍ-**OCHT** gyógyszerészet > „GYÓGYÁSZ(-tudomány)-**SÁG**”

> a **-SE, -YS** rag segítségével (> magyar **-AS**)

SOIL-**SE** - CSILL(~og)-**ÁS** [>jakut SÜLÜS *csillag*]

FIOR (való) > FIRRI(n>**YS** = VALÓ-**S** (> magyar **FIR-tat** *vallat!*)

> az **-ÁIL** rag vagy képző segítségével (> v. ö. magyar SZEM-ÉLY, KÖT-ÉL)

SÁIBH-**AIL** *mentés, szabadítás*, TOG-**AIL** *építés*, GABH-**AIL** *meგრადás, megkapás*

> az **-AÍ** [í] képző segítségével (> magyar **-Ó**)

ASARL-AÍ = VARÁZSL-**Ó**

CEARD-AÍ *kézműves, kisiparos* > GYÁRT-**Ó**

ROBÁL-AÍ = RAB(O)L-**Ó**

TÓGÁL-AÍ *házépítő* > TÁKOL-**Ó**

> az **-AIN** [-any] vagy **-AM** képzővel (> magyar **-ÁNY**)

URS-**AIN** *őrség* = „ÖRS-**ÖNY**”

ABH-**AINN** *folió* = „HAB-**ÁNY**”

A(th)-TIT-**IM** *visszaesés* (hÁT-ra-TOTTY-an-ás)

URRA-**IM** *tisztelet, megbecsülés* = „ÚR-az-**ÁNY**”

DHÉAN-**AMH** *tevékenység* = „TEN-**ÉNY**” (> DÍNOM-DÁNOM?)

Névszó képzése igéből vagy másik főnévből ↔ foglalkozást jelző főnevek (actor-nouns) alkotása:

> ír **AOS** [ész / ísz] képző segítségével (> magyar – **IZÉ** / > **-ÁSZ, -ÉSZ, -ÁCS, -OS**)

AOS CÍUIL (zenész, énekes) = KURJ-ant-**ÁSZ** (> CIUIL [kulj] *ének, csengő hang*)

AOS DÁNA (költő) = DAN-OS, DAN-ol-**ÁSZ** (> DÁN *egyfajta költészet*)

AOS CEIRD (kézműves) = GYÁRT-**ÁSZ** (> CEARDAÍOCHT *kézművesség*)

→ilyen még a magyar: vad-**ÁSZ**, hal-**ÁSZ**, lo(v)-**ÁSZ**, gyógy-**ÁSZ**, gyógyszer-**ÉSZ**, méh-**ÉSZ**,

zen-**ÉSZ**, szín-**ÉSZ**, cip-**ÉSZ**, kert-**ÉSZ**, kov-**ÁCS**, szak-**ÁCS**, tak-**ÁCS**, orv-**OS** [> török ÇI, CI]

(>v.ö. tör. ASI bevétel, haszon, jöv.-em < > ír ÚS haszon, kamat, részesedés > magy. UZS-ora)!

> ír **-OIR** [ór] képző segítségével (> magyar **-OR**): FUAID-**IRE** *utazó, csavargó* > FUT-**ÁR**,

BÓTHRE-**OIR** *útonálló, csavargó* > BETY-**ÁR**, BUATE-**OIR** *győző* > BÁT-**OR** (VIT-ÉZ).

Igeképzés

> a főnévi igenév képzője, az ír **-IGH** [íg], illetve a breton **-IN** (> magyar **-NI**):

ID-**IGH** = ESZ-**IK**

SAOLA-**IGH** = SZÜL(et)-**IK**

FUIR-**IGH** = VÁR[-**ik**]

FÁLA-**IGH** = FAL(az)-**IK**

FOLA-**IGH** - BÚJ-**IK**

SERR-**IN** = ZÁR-**NI**

BORR-**IGH** = FORR-**IK**

TANA-**IGH** = (el)-TÜN-**IK**

TERR-**IN** = TÖR-**NI**

Igeragozás: különvált az **alanyi** és a **tárgyas ragozás**, hiányzik a „to have” (vanni) ige (> kifejezik a lenni ige tárgyi ragozásával: „van”!), ismeretlen a modális (segéd-)igék alkalmazása az igeragozásban.

(Ezek az alapvető jellemvonások élesen elkülönítik az ír nyelvet az indogermán nyelvek struktúrájától!)

- az ír igeragozásban különvált az „alanyi” és a „tárgyas” ragozás, ezen utóbbinak a LENNI ige esetében két formája van, az ún. „independent” (kötetlen) és „dependent” (kötött) ragozása:

jelen idő alanyi ragozás

jelen idő tárgyas ragozás – independent / dependent

BÍM (vagyok)

TÁIM (van nekem) / NÍLIM (nincs nekem)

BÍMÍD (vagyunk)

TÁIMID (van nekünk) / NILIMID (nincs nekünk)

múlt idő alanyi ragozás

múlt idő tárgyas ragozás – independent / dependent

BHÍNN [vín] (voltam)

BHÍ [ví] (volt) / RAIBH [rev] (nem volt) MÉ (nekem)

BHÍTEÁ [vítá] (voltál)

TÚ (neked)

BHÍODH [víd] (volt), stb.

SÉ (neki)

jövő

feltételes mód

BEIDH [ben] MÉ (leszek)

BHEINN [ven] (volnék)

BEIMID [bemid] (leszünk), stb.

BHEIMIS [vemis] (volnánk), stb.

- az ír nyelv nem ismeri a „to have” (van) igét, hanem ezt a lenni ige tárgyas ragozás egyes szám ik személyével (TÁ *van*) fejezi ki, akárcsak a magyar nyelv (az indogermán nyelvektől eltérően)!
TÁ SÉ AGAM (van az nekem) / AGAT (neked) / AIGE (neki) / AGAINN (nekünk), stb.
NÍL SÉ AGAM (nincs az nekem) / AGAT (neked) / AIGE (neki) / AGAINN (nekünk), stb.
A „lenni” ige esetében (lásd feljebb) TÁ értelme ’van’ és a ’to have’ igét helyettesíti, míg NÍL értelme ’nincs’. Itt csak azt tenném még hozzá, hogy a japán DA hasonlóan a ’lenni’ ige egyik alakja, változata és ugyancsak ’van’ értelemmel használják.
Megjegyzendő, hogy a régi ír nyelvben létezett még egy ú.n. „személytelen” (impersonal) ragozása is a ’lenni’ igének, amit FAIL, FEIL, FU, vagy FILE alakban írtak > magyar VALA.
- az ír igeragozás nem ismer segédigéket, három típusú igeragozás létezik:
(> FUIN *fon*, LÉ-IGH *ol-vas(-ik)*, CEANGAIL *köt, beköt, megköt* > *göngyöl, kenyel-ez*)

jelen idő, alanyi ragozás

FÍM (fonok). FÍONN TÚ (fonsz), FÍONN SÉ (fon), FÍMID (fonunk), stb.

LÉIM (olvasok). LÉANN TÚ (olvasol), LÉANN SE (olvas), LÉIMID (olvasunk), stb.

CEANGLAIM (göngyölök), CEANGLATONN TÚ (-sz) / SÉ (*az*); CBANGLAIMID (-ünk), stb.

jelen idő, tárgyas ragozás

FÍ MÉ (fonom), FÍ TÚ (fonod), FÍ SÉ (fonja), FÍMID (fonjuk), stb.

LÉ MÉ (olvasom), LÉ TÚ (olvasod), LÉ SÉ (olvassa), LÉIMID (olvassuk), stb.

CEANGLAI MÉ (göngyölöm) / TÚ (göngyölöd) / SÉ (-i) / CEANGLAIMID (g...-jük), stb.

múlt idő, alanyi ragozás

D’FHINN (fonák), D’FHITEÁ (fonál), D’FHÍODH (foná), D’FHIMIS (fonánk), stb.

LÉINN (olvasám), LÉITEÁ (olvasál), LÉADH (olvasá), LÉIMIS (olvasánk), stb.

CHEANGLAI-NN (göngyölék) / -TEA / -ODH / -MIS, stb.

múlt idő, tárgyas ragozás

D’FHIGH MÉ (fontam) / TÚ (fontad) / SÉ (fonta); D’FHIMIS (fontuk), stb.

LÉIGH MÉ (olvastam) / TÚ (olvastad) / SÉ (olvasta); LÉAMAR (olvastuk), stb.

CHEANGAÍL MÉ (göngyöltem) / TÚ (-ed) / SÉ (-e); CHEANGLAIOMAR (-tük), stb.

jövő

FIFIDH MÉ (fon(ni)fogom) / TÚ / SÉ, FIFIMID (fon(ni)fogunk), stb.

LÉIFIDH MÉ (olvas(ni)fogom) / TÚ / SÉ, LÉIFIMID (olvas(ni)fogunk), stb.

CEANGLÓIDH MÉ (göngyöl(ni)fogom) / TÚ / SÉ, CEANGLÓÍMID (göngyöl(ni)fogunk), stb.

feltételes mód

D’FHIF-INN (fonnám) / -EÁ / -EADH / -IMIS. stb.

LÉAIF-INM (olvasnék) / -EÁ / -EADH / -MIS, stb.

CHEANGLÓINN (göngyölném), stb. (mint följebb).

Még három, lényeges, magyar–ír közös vonás fellelhető az igeragozás kapcsán:

1. Az első igeragozási típusnál látható, hogy a **D’** (régi ír *DE, DO*) a múlt idő jele [> magyar –**T**]

2. A jövő idő jele **FIDH** rag, a **FAIGH** (fog, képes lesz) igéből képezve > a mai magyar „**FOG**”:
> LÉI-FIDHMÉ (szószertint: OLvas-**FOG**-OM) > el-FOG-OM olvasni

3. Érdekes még megfigyelni a magyar–ír–török feltételes mód hasonló kialakítását is:
> magyar OLVAS-NÁ-M <> ír LÉA-IF-INN <> török OKU-SA-M.

❖ A régi ír igei személyragok is különböznek aszerint, hogy a ragozás *alanyi* vagy *tárgyas*:

ÍCC (ma ÍOC) gyógyít, (beteget) gondoz = ÁP-ol, ÜGY-ei

> jelen idő, alanyi ragozás:

ÍCC-U ápol-**ok**, ÍCC-AI ápol-sz, ÍCC-ID ápol ÍCC-MI, ÍCC-THE, ÍCC-AIT

jelen idő, tárgyas ragozás :

ÍCC-IM ápol-om, ÍCC-I ápol-od, ÍCC-A ápol-ja, ÍCC-AM, ÍCC-ID, ÍCC-ÁT

> folyamatos múlt (imperfekt), csak tárgyas ragozása van:

ÍCC-AINN ápol-ám, ÍCC-THA ápol-ád, ÍCC-AD ápol-á, ÍCC-MIS, ÍCC-THAE, ÍCC-TAIS

> befejezett múlt, alanyi:

D'ÍCC-OS, D'ÍCC-IS, D'ÍCC ápol-t, D'ÍCC-SAM, D'ÍCC-SID, D'ÍCC-SAT

befejezett múlt, tárgyas:

D'ÍCC-SU, D'ÍCC-SI, D'ÍCC-IS ápol-t-a, D'ÍCC-SAIMMI, (?), D'ÍCC-SAIT

> jövő, alanyi:

ÍCC-FA ápol(-ni) fogok, ÍCC-FAE, ÍCC-FAID, ÍCC-FAIM-MI, ÍCC-FAI-DE, ÍCC-FAIT

jövő, tárgyas:

ÍCC-UB ápol(-ni) fogom, ÍCC-FE, ÍCC-FA, ÍCC-FAM, ÍCC-FAID, ICC-FAT

> feltételes mód (csak tárgyas ragozás):

ÍCC-FAINN ápol-nám, ÍCC-PADA, ÍCC-FAO, ÍCC-FAIMMIS, ÍCC-FAIDE, ÍCC-FAITIS

- ❖ Az ír nyelv fejlődésében előfordult, hogy egy -N- beékelődött a -D vagy -G betűk előtt (Pokorny):
DHÍGH > DENG-AT [lenyom, lefolyt ~ DUG > DÖNG-öl]; BOCHT > BONG-AT [tör, zúz, tép – VÁG-at (BAKÓ) > BONC-ol]; FULACHTAE > FO-LOING [eltűr, elvisel ~ (BE-)LÁGY-ul > (BE-) LANK-AD].
- ❖ A kelta nyelv(ek)re jellemző az igenélküli mondatalkotás (> NI MEBUL LEM nem szégyen nálam, FIR való), valamint az egy kérdésre maga a kérdésben foglaltatott igével való válaszadás, ilyenkor az 'igen'-t helyettesítő igét a kérdéssel azonos nyelvtani módban (időben) alkalmazzák, személyes név- más nélkül, vagy az AG- (meg-), AR- (el-) előraggal való helyeslés, akárcsak magyarul:
> AN TÁ TEACH TABHAÍRNE ANM (van-e csárda errefelé)? → TÁ (van) / NÍL (nincs),
> AN TUIGEANN TÚ GAEILGE (tudsz-e írül)? → TUIGIM (tudok) / NÍ THUIGIM (nem tudok),
szerint: tudod-e te (az) írt? → tudom / nem tudom.
- ❖ Az ír nyelv nem ismeri a modális konstrukciókat, azaz nem használ – akárcsak a magyar – parancsoló jellegű szavakat. Úgy az írben, mint a magyarban, a KELL értelme 'belső indíttatásból szükségeltetik' vagy 'az előzmények; a körülmények alapján szükségszerű vagy valószínű' – a parancsoló szavakat csak körülírással tudja kifejezni, noha az indogermán nyelvekben (pl. német) különálló igék:

dürfen (szabad vkinek vmit tennie) → TÁ CEAD AG...(=személy)...(=igefőnév) – magyarul: (szó szerint) *van engedély neki...*

figyelemre méltó, hogy: ír CEAD-igh *permit, ailow / to ask permission (megenged, engedélyez / engedélyt kér)* > ír CEAD *leave, permission (engedély)* = magyar -HAT, -HET(?)

> TÁ CEAD AG DAOINE CAMPÁIL ANSIN AG AN ABHAINN

(van-HAT emberek-nek sátorozás ottan a folyó-nál) *az emberek sátorozhatnak ott a folyónál*
müssen („muszáj” – kényszer kifejezése) → TÁ AR...(=személy)...(=igefőnév) – magyarul ma-
gyarul: (szó szerint) *van rá...*

> TÁ AR AN BHFEAR DEIFIR A DHÉANAMH

(van RÁ a férfi sietés a tevékenység) *a férfinak sietnie kell*

können (tud, ért vmhez) → IS FÉIDIR LE...(=személy)...(=igefőnév) – magyarul: magyarul: (szó sze-
rint) *(isa) lehetséges vele...*

> IS FÉIDIR LE PÁDRAIG UNGÁIRIS A THUISCINT

(ISA lehet Péter-rEL magyar az értekezés / „tudósítás”) *Péter tud (bizony) magyarul*

wollen, *möchten* (akar, szívesen tenni) → BA MHAITH LE...(=szem.)...(=igefőn.) – magyarul:
(szó szerint) *volna méltó vele...*

> BA MHAITH LE TOMÁS SIÚL

(VOLNA jó (~ MÉLTÓ) Tamás-(s)al szaladás) *Tamás szeretne szaladni*

sollen (kell, illik – parancs, követelmény kifejezése) → IS CEARD DO...(sz.)...(ig.) – magyarul:
(szó szerint) *(isa) igény hozzá...*

> IS CEART DO MHÍCHEÁL NÍOS MÓ GAELIGE A FHOGHLAIM

(ISA igény Mihály-hoz még írül a tanulás) *Mihály még kell (bizony) írül tanuljon*

Nem fejezhetném be a nyelvtani részt anélkül, hogy megemlítssem a régi ír nyelv agglutináló voltát(!).¹⁵⁷

> NACH M'THÁN(A)IC *welcher nicht zu mir gekommen ist (az) aki nem jött hozzám*

NACH = NEMIS, SEM

TEÁNA = jön, megy, TENg-leng: M'THÁN-AIC = JÖN(-IK) → „NEMÍS JÖNÉK-eM”

(Á)ICC seit zu mir gekommen ist *amióta eljött* → „(ami-)Ó-ta hoz-ÁM JÖTT”

> CO-NACHA(I)C(C)ED damit niemand sie sehen sollte *hogy senki se lássa* > v. ö. szumir IGI látni, innen a magyar IGÉZ-és (> ír AICID *betegség*, „igézet”) „HOGY-NESEIGÉZZÉK”

> RO-D'CHLU(I)NED *welcher es hörte az, aki meghallotta* → „MEG-HALLOTTANDÓ”

> NU-DETOIG(SOT)AR *welche sie zugedeckt haben ami betakarta őket* → „AMI-TAKART”

> CE NÖ-DCHARA obgleich er liebte *ámbar szeretett* → „AKI ÁM-SZERET-eTT”

> FO BÍTH DO-M-D'INGELL *weil er es versprochen hatte mivel megígérte(vala)* → magyarul:
„BE VÓT IGÉRTETT-VE”

> ISSAT-ÉCEN es ist für dich nötig *szükséged van rá* > *szükséges* → „VISSZA-IGÉNY-el-ED”

> ATAMGRENNAT sie verfolgen mich *üldöznek, kergetnek* > szétbontva elemeire: AT-AM = ÚTán-AM, GUAREN = kering, -NAT = -nek → „UT(án)AMKEREN(ge)NEK

A régi ír előragozás **AD-**, **AR-**, **RÍ-**, **RO-**, **RÓ-** előragokkal befejezett (végleges) cselekvést jelöl:

AD-TREBA *letelepedik* (**MEG-TELEP-szik**), **AR-BEIR** (= **EL-BÍR**), **RÍ-GÉNI** *készít* (= **meg-CSIN-ál**),

RO-ÁNIC (= **EL-JÖNÉK**), **RÓ-AIG** (= **EL-ÉR**).

Ezek után, vizsgáljunk meg néhány (mai) ír mondatot:

NÍ BAINEANN SÉ DÚIT („nem érint”)

> NÍ = NEM

> BAINEANN = BÁNT (régir ír BÉNAID *bánt*)

> SÉ = Ő (AZ)

> DUIT = TÉgED

→ **NEM BÁNYÁSZ (AZ) TÉgED**

GEOBHAI DH TÚ É ACH ÍOC AS („megkapod, ha fizetsz”)

> GABH = KAP, el-KAP

> TÚ = TE

> É = ÖT

> ACH = CSAK, HA

> ÍOC [ík] = fizet, viszonz, jutalmaz; meglakol, vezekel

> AS = ki

→ **KAPOD (TE) ÖT CSAK fizess ki**

NÍL ORM OBAIR A DHÉANAMH („munkánélküli vagyok”)

> NÍL = nincs

> ORM [orem] = ÉR(t)-EM [OR ~ AR = vm-ÉR(t)]

> OBAIR = munka (> IPAR)

> A = A, A-mit

¹⁵⁷ Pokorny, J.: Altirische Gramatik, Bécs (1969) könyve nyomán.

> DÉAN = TEN-ni

→ **NINCS ÉRTEM IPAR A-mit TENNEM**

TAR AR AIS („gyere vissza”)

> TAR = jön, megy, jár (TÉR-ül)

> AR = RÁ

> AIS (as) = VISSZA

→ **TÉRJ VISSZA**

Magyar fülnek igen ismerősen csengő mondatok. A kelta mondatszerkesztésről Sir John Morris-Jones a 'Pre-Aryan Syntax in Insular Celtic' írásában, azt véli, hogy „*annak ellenére, hogy a 'szigeti' -kelta nyelveket 'árjának' tartják nyilván, mondatszerkesztésük szempontjából mégsem azok*”.¹⁵⁸ Nemhiába nevezi az ír saját magát a „Nyugat Magyarjának”!

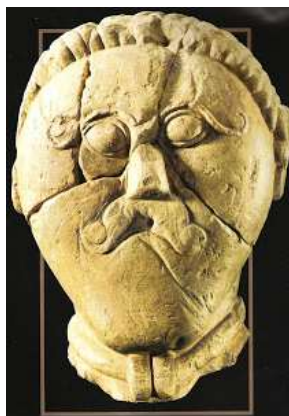
Csórszájú (nyerítő?) kelta lovak bronzvödrön*

Halántékkorong Tiszaeszlár-Bashalomról**

* [British Museum](http://www.britishmuseum.org)

** László Gyula: Árpád népe. Helikon Kiadó, Bp. 1986. 92. kép. 92. old.

Kelta fej, Kr. e. 1-2 század¹⁵⁹

Arra a kérdésre, hogy ragoznak-e ma is a kelták, egy vels városka neve szolgáljon példaként:

„**LLANFAIRPWLLGWYNGYLLGOGERYCHWYRNDROBWLL**” – a térképeken csak „**LLANFAIR**” (angol neve: Saint-Mary's Church in a Dell of White Hazel Trees, near the Rapid Whirlpool) – szétbontva elemeire:

LLAN-FAIR-PWLL-GWYN-GYLL-GO-GER-Y-CHWYRN-DRO-BWLL, vagyis

> **LLAN** = „templom” → „**LLANFAIR**” = a 'Szűzanya' neve (> „FEjÉR-nép” asszony)

¹⁵⁸ Ellis, P-B.: 'Die Druiden', 1994, 46. old.

¹⁵⁹ Lelőhelye: Bohémia (a kelta bojok földje).

- > FAIR = jóságos, szeretett, boldog (> FIR ~ FIRTOS, a „jó tündér”)
- > PWLL [púly] = kis völgy, bemélyedés (> VÁLYÚ völgy)
- > GWYN [gúan] = fehér (> ír FIONN *fehér* ~ FÉNY)
- > GYLL [gyíly] = mogyoró (> DIÓ, régiesen GYIJÓ)
- > GO = -HEZ, -HOZ
- > GER = KÖZEL
- > Y [a] = A
- > CHWYRN = GYORSAN
- > DRO ~ TRO = forduló, forgó, örvénylő (> TÉRŐ)
- > BWLL ~ PWLL = tó, tócsa (↔ PAL- szkíta szó, értelme ’tó’ > ÖBÖL)¹⁶⁰

magyarul: LEÁNY-FEJÉR-VÁLYÚ-FÉNY-GYIJÓ-HOZ-KÖZEL-A-GYORSAN-TÉRŐ-ÖBÖL azaz „GYORSANTERELŐÖBÖLHÖZKÖZELIFEHÉRMOGYORÓVÖLGYBOLDOGASSZONY”.

A szumir nyelvvel kapcsolatosan Padányi ezt szóláncnak nevezte. Ebben a velsek „világbajnokok”.

Több mint 1600 alapszót találtam azonosnak vagy hasonlóknak, főleg az ír nyelvben, és ezek közeli rokonságra utalnak; ilyen a:

– testrészek neve: ÉICSE ész, AIGNE agy, EAGNA okosság, ÉIGEAS ügyes, COND értelem (> gond), PENN fej (fenn), FOLT haj, fűrt, SÚIL szem, CLÚAS fül, hallás, FROAN (> vö. török BURUN) orr, FÉSS bajusz, SÚIL száj, FIACAL fog, COGUAS garat, gége, BEACH nyak, SCÓG szegy, CHÍCH csecse, CLIABH kebel, TARR törzs, GUAILEÁIL váll, CROBH kar, kéz, karom, CNÚCH könyök (> CUAN kanyar), CUISLA csukló, DERNÚ terenye (tenyér), MÁM marék (DÓID ököl), CORRÓG forgó, GARA lábszár, GLÚIN térd (> horony), COS láb (> kacs), SEIR sarok, BALL bél, has, BOLG hólyag, CÚL hát (> gerinc), BUN fenék, FOIRCEANN farok, BIANN bőr, bőnye, EITE (> vö. török TÜY) toll, FIONN-adh szőr, fan, FUIL vér > FUILEADÁN véredény (ér), stb.;

– rokonságot jelentő szavak: ANU anya, (régí ír) ADHA atya (> ma: AITE nevelőapa), SEOL szüle, GARLACH gyerek, GARMHAC gyermek, unoka, GEARRCACH fióka (> gyermek), MAMÓ

¹⁶⁰ → *szkíta* „PAL-us Meotis” a *meotisi tavak*, PAL-ki-na (> VOL-chi-nia) a *pripetyi mocsarak neve* / *etruszk* BAL-si-na (> BOL-za-no-i tó) ↔ *magyar* BAL-aton, PALI-szi ~ PALI-csi tó, EPEL ~ IPOLY; > ÖBÖL (↔ vogul BÖL két kanyarulat között tószzerűen kiszélesedd folyórész), PÁLL-ik vízzé válik, PO(LY)-cso-lya sekély, piszkos kis állóvíz, PÁL-in-ka ’vizecske’, PUL-isz-ka vízben főzött kukoricakása, VÁL-ad-ék szerves folyadék, NYÁL szájban képződő váladék, NYÁL-ka híg, nyúlós váladék, stb.)

nagymama (nanó), DAIDEO nagytata (dádó), MAC fiú (> mag), LEIAN leány, PÁISTE báty, ÓG öcs (> vö. jakut OGO gyerek), ÓGLAG, LAG, HOGYN legény (> vö. török OGLAN legény), AN-NIR nővér, ÓGH hűg, CÚILEANN (> vö. török GELIN) menyecske, AINTIN ángy, BÉ, BAN nő, néne (> banya), MNÁ nő, FEAR férfi, GAOL család; (régí ír) NASADH (> ma: POS) nász, SUIRI szerető, CUACH csók, COLL kéj, stb.;

– **természetbeli tárgyak, jelenségek neve:** GRIAN¹⁶¹ nap (> GAR óriás / GOR gyúló, forró + AN fény), GEALACH¹⁶² hold („fehéres”), REALTA¹⁶³ csillag (> rivalda), SILLEADH csillogás, EAYST¹⁶⁴ hold, majd IST(-OICHE) est(-éj), OICHE, OIE éj, BREACHAD pirkad (> BIRGIT „pirkadat” istennő), BARACH,¹⁶⁵ GWAWR virrad, ROGILE ragyog (> reggel?), BÁNÚ hajnal („fehérel”), GOLAU világ (fény), GEALÁN villám, TOIRNEACH dörgés (> TARÁN zaj, durranás), GÁLA szél, GAOTHAIRE vihar, NÉAL felhő (> török BULUT, finn PILVI), EAS vízesés (> eső), CEO köd, DÚREO dér, FUACHT fagy, IÁ jég (> finn IÄÄ), UÍSCE víz, BOR „pezsgő víz” (> bor-víz), FIORUÍSCE forrásvíz, TUILE folyó (> etel, itil), AUB folyó (> hab), LOCH tó (> LOG lyuk), TANAÍ „sekély víz” (> tó), TONN hullám, tenger (> GÊR gar, óriás), ATOÍN zátony, BED föld, (vels) GWLAD föld, THALLOO talaj, TULLACH dűlő, BARR bérc, BRIO hegyszoros (Verecke, Bereck?), (breton) MAEZ mező, LÉANA róna, BRUACH part, MÚR mart, BEARNA verem (> BERN svájci város neve), LÁIB láp, SÁIL sár, CRÉ por (> PÚR-óg törmelék, kavics), TAN tűz (> TEAS forróság), DE dél (> TEOLAI meleg), stb.;

– **növényvilág és mezőgazdaság:** FÉR fű, FÓD gyep (> fű), FID fa, GÉAG ág, CAORÓG virág, TÓCH gyökér (> tő), SIOL sarj, csira, szem, ARBHAR árpa, GENAU fenyő, DAIR tölgy, ULL alma, GYLL dió (gyijó), CABÁISTE káposzta (> v. ö. japán KYÁBESTY), CÁER eper, CASTÁN gesztenye, GART, GARRAÍ kert, VETU vet, ÁR levág (> arat), SÁBH csépel, ÁITH aszal, GRÚDA-igh erjed, gerjed, stb.;

– **állatvilág:** ALLAID állat, FIATA vad (> FIÁIN vadon), LOEN lény, LEON oroszlán, AG, CARV szarvas, OS őz, MARCA marha, ló, LÓTH [ló] ló, kanca (magyar LÓT ↔ ír LÚTH mozgáserő, fürgeség), EACH ló > asza (> ACHADH legelő > aszó), BOCK mokány, BEITHÍOCH pejlo (> pejkó), BOOA(G), BÓ tehén (> buga), POC bak, bika, BEARACH borjú, BODÓG boci (> v. ö. török BUZAGI), DAM tinó, YCH ökör, MAIRT szarvasmarha, BUABHAL bivaly, CÚ kutya, CÚILEN (kutya-)kölyök, FAOLCHÚ farkas, (MADRA)RUA róka, MADRA(UÍSCE) vidra, MATH medve, BROC borz, MÍOL nyúl, ADAR madár (> japán TORI), SEABHAC sólyom, IOLAR ölyv, ülü, GÓIC kakas, YARIK tyúk (jérce), CIRCE csirke, LACHA réce (kacsa), GÉIS hatytyú, FRAO, CARÓG varjú, (> v. ö. török FLARGA), CÁG csóka, COLÚR ger/e, COLM galamb, CORR gólya, kárókatona (> magyar GÓR hosszú lábú), FILIMÉALA fülemüle, GEARG fürj, BEACH méh, FÉILECAN pillangó, FÍOGACH fogas-hal, SLÍGE csiga, stb.;

– **lakás, háztartás, ruházat:** TEACH, TY [ta] ház (> ODU, szálló-DA, óvó-DÁ / > v. ö. török ODA szoba; japán TAKU ház, lakás; finn TALO ház), TO tető, TACA dúc, CONAITHE [koniha] konyha, FÁL fal, CAB nyílás (> kapu), CLO kilincs, COISCÉIM küszöb, GWELY ág (> háló), SUIOCHÁN szék (> régi török SÄKU), FOTHRUCUD fürdő(-kád), CITH zuhany, COIRE kályha, JYST üst, TÚLÁN (nagy-)tál, CRÚSCA korsó, MEADER veder, CWUPAN csupor, kupa, CÁS kas, SCUAB seprű, CÁITH kosz, CAM hajlított, görbült (> gamó, kampó), CORR horog, SAOBH csavar, SAIGHID szeg, COM-ÁIL hám(-ol), CEANGALL kantár, kengyel, TÉAGAR takaró, PÚIC pokróc, PLUID pléd, PALLENN pelenka, GÚNA gúnya, CÓITIN kötény, MEALLAN mellény, (GARA)- OSÁN harisnya, BRÍSTE (priccses-)nadrág, SAC zeke, BOSSÁN batyu, DÚIDIN duda, stb.;

– **ipar, közlekedés:** BAIN bánya, BONN fém(-pénz), UMHA bronz (ón), OBAIR munka (> ipar),

¹⁶¹ A keltáknál egy GEIS (kus) tiltotta az égitestek „nevének” kiejtését.

¹⁶² Lásd az előző lábjegyzetet.

¹⁶³ Lásd a 161. lábjegyzetet.

¹⁶⁴ Lásd a 161. lábjegyzetet.

¹⁶⁵ Lásd a 161. lábjegyzetet.

GOBHA *kovács*, TÁIRGEÓIR *tárkány* (> TÁRGE *termék ~ tárgy*), GAIREAS *gép* (> *gyúr*), KERE varga (> BRÓG *cipő*), BOTHAR, TU *út* (> „*utoálló*” ~ *betyár*), CARR *szekér* (> CAR *kerék*), CÓISTE *kocsi*, HWYL [húal] *hajó* (> HWYLIO *hajózni*), CWCH *csónak* (> török *KAYIK*), RÁMH [ráv] *rév*, stb.;

– **táplálkozás, mulatozás:** ITH, (vels) EE *esz-ik*, IU *isz-ik*, ÓL *ital (lé)*, OIL *eledel, élelem* (> MARTE-OIL „*marhahús*”), ARÁN, CURNAGHT *kenyér*, CIG *hús*, TAL (*anya*)-tej (> DIÚL *szopós*, DIÚL-FHIACAL *tejfog*), COIP, HUFEN *hab* (> *köpiül*), TAOS *tészta*, MEZ *méz*, CWRW *sör*, TORA *tor*, MULACH *mulatság*, SCORAIOCHT *szórakozás*, CÉILLÍ *kaláka*, SEINN *zene*, CIUIL *kurjant*, stb.;

– **település, ország(-lás), hadsereg:** DÚN *erőd* (> *tanya*), BAILA, PLU *falú, város*, (vels) CAER, (breton) KER *vár*, CATHAIR *city, vásár(-hely)*, LUCHT *lakos*, URRÁ *úr, őr, erő*, ÚIR *föld, ország* (> török *YER föld*), CÚIGE *megye*, DORÚ *határ*, CEANN *vezér, fejedelem* (> *kán*), BODACH *vezér* (> *vajda*), CYNTA *első, előljáró* (> *kende*), GIOLLA *vezér, védelmező* (> *gyula*), BUAITE-OIR *bátor*, BÓ AIRIGH „*bő urak*”, SABHIR *gazdag*, SAOR *úr, szabadember*, CÓRE „*megegyezés, szerződés, béke*” (> *szer*), BRIOD *birtok*, BRIW *bíró*, (breton) SEKELL *fokossal (csákánnyal) harcló, lovasharcos* (> SUCELLUS „*csákányos*” *isten*), SLUAG *sereg*, CIPE *csapat*, BUACHA *baka* (> BACÁN (*katonai*) *kiképzés*), BAT *bot*, GÁI *kopja*, SÁFACH *szekerce*, SAIGHEAD *nyíl* (> *szeg*), SAIGHDIÚIR *nyilas*, AIGE [ajé] *íjász*, COLG (CLAID) *kard*, SÁIBLE *szablya*, RIATH *erőd*, RATH *raj*, CATH, CAD *csata, had* (> *katona*), CABHAR *háború*, CURADH *harcos* (> *kuruc*), GAISCE *hős* (> GUS *erő, életerő*), COIMHÉADAI [kovédi] *követ, kém*, AIGNESA *ügynök, ügyvéd*, SOITH *szajha*, stb.;

– **vallás, hit és tudomány világa:** DRAOTA *druida* (> *torda*), DIAIL *táltos*, OES *ős*, DON *Isten*, NEAMH *menny* (> v. ö. vogul *NUMI felső, égi*), RÁMHAILLE *révülés*, ALTÚ *áldás*, HUD *csoda*, CEALL, CILL *templom* (> v. ö. vogul *KUALA*), GUÍ *ima, ige*, AICÍD *igéz*, LIA *orvos* (> török *ILAÇ, finn LÄÄKÄRI*), CÓGAS *gyógyászat*, ÍOC *ápol*, BA *báj*, BAI *baj*, CEARR *kár*, CUR *kór*, BABTHA *betegség*, RUAIG (*rosszulléti*)-roham, BÁS *halál* (> *vész*), SÍR *sírhalom*, TÓRRAMH (*halotti*)-tor, FAIRE *virrasztás*, VIJ *bőjt*, BINE *bűn*, GEIS *tilalom, tabu* (> *kus*), TAIGHDE *tudás*, TEIDHE *tét*, TAIDE *titok*, TÁTEL *tétel*, RIONN *róni*, RIABH *rovás*, BETH *betű, írás* (> *IRIS hírlap*), CÍN *könyv*, RAGÚS *kívánságolás* ↔ REIC *regölés*, DEILBH *tünemény, megjelenés ami nem szellem* (> *délibáb?*), SÍÚIL *tündér, sellő*, DIACH *ördög*, PÚICIÚIL (*vak*)-sötét, komor, mogorva (> *pokol?*), stb.;

– **idő és helyzetre vonatkozó szavak:** CUAIRT -kor, INNIU *ma*, ANOIS *most*, MEANDER *mindjár(t)*, ATH *majd* (> *odébb*), SUTHAIN *soha*, AGOS *közel*, YMAITH *messze*, AIT *itt, ide*, UAIDH *ott, oda*, stb.;

– **tulajdonság és mennyiség:** HEN *vén*, AOIS *idős, ősz*, YFANC *ifjú* (> *ifjonc*), ATH *ó, ódon*, ÚR *új*, DIAGA *dicső, szent*, MÁITH *jó, méltó*, DA, (vels) IAWN *jó* (> *hun EDI*), REZEUDIG *rossz*, DONAS *gonosz*, SADB *szép*, SCÉIMH *csinos*, GRÁNNA *csúnya* (> *varangy, fránya*), DEAS *díszes*, (vels) GWRM *komor*, SAONTA *jóhiszemű* (> *őszinte*), OILBHÉAS *aljas*, DOUS *édes*, SEARBH *savanyú*, (breton, vels) HIR *hosszú* (> *hori-horgas*) – (> vö. japán *HIRO*), CORR *gór (hosszú)*, GÊR *gar (óriás)*, MEAD *nagy*, BEAG *kis, apró* (> *pici*), URRÚSACH *erős*, ÁINEAS *inas (izmos)*, (vels) GWAN *gyenge*, EAG *lágý*, BOG *puha*, ANSAE *nehéz*, KUNV *könnyű*, CÉAD *sok* (> vö. *kabard KOD*), TUIL *tele*, DOS *dús*, DEIREADH [gyerê] *gyér*, GEIR *kövé*, SEANG *sovány*, MÉITH *módos*, SÍOGAI *gyenge* (> *szegény*). ANÁS *ínséges*, FUÁR *hideg*, LAS *láz*, FUAD-RACH *gyors, szorgalmas* (> *fudri*), LHIASTEY *lusta* (> *LEASC lassú*), LADÚSACH *hetyke, pimasz, huncut, merész* (> *ludas*), MOAL *lassú, buta, gyenge* (> *málé*), ÉIGEAS *ügyes(-ség)*, PLEOTA [pjota] *buta*, BODHAR *badar*, BUILE *bolond*, DAILLE *dilis* (> vö. *finn TYLSÄ*); SNUA *szín*, GEAL *fehér* (> *világos*), BÁN, FIONN *fehér* (> *fény*), DEARG *veres*, GWYRRD *zöld*, GORM *kék, sötétkék* (> *korom*), BUÍ *vörösesbarna* (> *pej*), DUBH *fekete* (> vö. *finn TUMMA*), stb.;

– **a lét és cselekvés igéi:** ACHAIR *kér*, AGAIR *akar*, ACAOIN-igh *könnyez*, AIDHM [ajm] *ajánl*, ALTA *áld*, BÉIC *bőg*, BEIR (el-)bír, BÉNAID *bánt*, BIS-igh *baszik*, BUILLE *fúj*, CAITH *hajít*,

CALL kell, CEALL akar, CÉIDE hajt, CAEWCH csuk, COR gurul, CORRA kever, DÁIL gyűl, DAR dereng, (ki-)derül, DÉAN tenni (> DEN személy), EAD utál, ÉCEN igény(-el), EFFRO ébred, ÉIR kél, ÉIRI ér, (el-)ér, (meg-)érik, FAIGH fog (> AR FOGNI neki-fog, elkezd), FAIL fal, nyelv, FAIR. (el-)vár, FEADAIL fűtyöl, FOLA-igh bújik, FUAIGH megfog, FUAIL var, FUÍN fon, FUIR (meg-)vár, GABH kap, megragad, elkap, (vels) GWELD néz, HUN huny, IARR követel (> neki JÁR), IARR jár, IMIGH (vels MYND) megy, ÍDU vajúdik, TORRACH terhes, ITH eszik, IU iszik, KOLL kallódik, LAGHDA lohad, LÁMH lő, LÁTHAIR látogat, LUÍ áll, LUTH lőt, lódul, MAÍGH magyaráz, MAÍGH büszke (> magyarkodik?), NEAD-igh nyugszik, AR MOAS beáztat, mos, OIDHE üt, OIL aljz, ORR öl, PACAIL pakol, bugyolál, PAOR perel, PIARDÁIL prédál, PÚRÁIL el-ver, (> porol), RÁBÁL robog, RAD rúg, RÁIG rúg, RAPÁIL (táncot-)rop, RÉAB reped, robban, REIC regöl, RINC ringat, rángat, RIONN róni (RABH rovás), RITE rogyik, RITH riad, ROBÁIL rabol, RÓG lők, ROIS riszál, RÚID rajtol, RUTHAG rohan, SÁBH szab, SAOLA születik, SCAR szel, SCOL szól, SCIÚCH szuszog, SEAD szed, SEÁP csap, SÉID szít, SEIM simít, SEINM zenél, SERR zár, SIAN sípol, SIOLP szopik, SITHEAD siet, SIÚL szalad, SUAN alszik (> szuny), TAFLU (el-)dob, TÁIN tenyészt, TÁIR (le-)jarol, TAR tér, TARRAÍL halad, vmerre tart > terel (> TARLA-igh összegyűjt ↔ török TIRIL-mäk összegyűjt), TÉAGAR takar, TERR tör, TOBA-INNE hirtelen (> meg-döbben, be-toppan), TÓG tágul, dagad, TOGHYR teker, TOILL talál, TOIR (rá-)tör, TOLL tol, TOLG tolakszik, TÓRA-igh törekszik / keres (> túr), TYWALLT tölt, UMER merül, URRÁ-igh őriz, ÚSCADH izzad (> vö. UÍSCE víz), stb.

Nem csak alapszókincsünk hasonló, de művészetünk is bizonyítéka a magyar–kelta rokonságnak. A kelták ismertető nyakéke az ún. „TORQUES” vagy TORC (torokpercec) volt [> v. ö. ótörök TARYQ-mag = szorossá válni]. Európa egyik népére sem jellemző ez, egy kivétellel: „A hun vezetőréteg keletről nyugatra vándorlását Belső-Ázsiából, a nyugat-szibériai Léna folyó egyik mellékfolyójának vidékétől egészen a Rajnáig a férfisírokban talált, igen súlyos arany torquesek / nyakperecek előfordulásain keresztül követi a régészet. Igen jellemző, hogy e nyakperecek majdnem egyharmada, s tegyük hozzá, a legsúlyosabbak, a Kárpát- és a Bécsei-medencéből került elő.”¹⁶⁶

Kelta arany tork, Derry, Anglia

¹⁶⁶ Garam Éva, Kiss Attila 'Népvándorlás kori aranykincsek, a Magyar Nemzeti Múzeumban', 1992, 8. old.

A Magyar Szent-Korona¹⁶⁷

Ósi szibériai táltos korona¹⁶⁸

Az angliai Norfolkban talált Druida (Táltos) boltíves, keresztpántos korona, Kr. u. I. századból¹⁶⁹

Az európai ötvösművészetről Csomor Lajos az 'Őfelsége a Magyar Szent Korona' című könyvében a következőket írja: „Nyugat-Európa ötvösművészetének a kora középkor tekintetében a legfőbb alapja a sumér és egyiptomi eredetű **kelta**.”¹⁷⁰ „Az ilyen jellegű csüngőket először Mezopotámiában készítették. Innen a technika – módosult formában – eljutott a keltákhoz... Ez a művészi később a hunokkal és a magyarokkal együtt – Urartun és Iránon át – jut el Baktriába a Kr. e. II. század és a Kr. u. II. század között, és jelen van a Turáni-alföldön a hunoknál – egészen az V. századig. Feltehetően ugyanitt sajátítják el az avarok, akik alkalmazzák mind kelet-európai szálláshelyükön, mind a Kárpát-medencében (Darufalvi lelet).”¹⁷¹

A druidák egy „nem-árja papság” – vélekedik Sir Jota Khys a kelták vallásáról Julis Pokorny véleménye szerint: „A Druidizmus olyan vallást képvisel, olyan jelleggel bír, ami az indoeurópai hitvilágnak idegen.”¹⁷² A kelta vallás „heroikus” (azaz hősekből áll, és ezek ugyanakkor „istenek”

¹⁶⁷ <https://hetnap.rs/cikk/A-Szent-Korona-szellemisege-22132.html>

¹⁶⁸ Oszttyák-szamojéd (szőlőkup) sámán agancsos vaskorona. <http://www.arvisura.van.hu/keret.cgi?/0646-koronarej-tely.htm>

¹⁶⁹ Green, M. Jane 'Keltische Mythen', 1993.

¹⁷⁰ Csomor Lajos: Őfelsége a Magyar Szent Korona, Budapest, 1996. 57. old.

¹⁷¹ Uo. 157. old.

¹⁷² Ellis, P. B. 'Die Druiden', 1994, 46-48. old.

→ „ÍS” ŐS > „GAS” HÖS): „A kelták az Isteneiket nem Teremtőiknek, hanem Őseiknek tekintették.”¹⁷³

A kelták zenéje pentatonikus, és a magyarra nagyon hasonlít, az írek legszebb tánca a COR (= fordulni, forogni, pörögni a táncban), amely a DEAS szép, díszes értelmű szavukkal a magyar „CSÁR-DÁST” eredményezi (> lásd: latin „CORDAX” *díszes tánc*). A „bekiáltós” ír dalokat, táncokat úgy hívják, hogy RÍL – ezeket a „bekiáltásokat” magyarul meg úgy, hogy RÉJA. Az ír zene: „*ein uns fremd anmutender, beinahe orientalisch klingender Klagegesang*” (ránk idegenen ható, majdnem keletiesen hangzó sirató) – olvasható Kabel Lars 'Irish-Gälisch Wort für Wort' című könyvében. A máig élő kelta (breton) népviselet, akár a zene gyökereit is, maguk a kelták a Turánban keresik, A breton népművészet a kalocsaival majdnem azonos, a breton népviselet, népszokások, táncok, lovas felvonulások, stb, a kalotaszegivel vetélkednek. Az ősi kelta írás a rovásírás volt, amit botokra róttak, amiről már Sebestyén Gyula is beszámol a 'Rovás és Rovásírás' című cikksorozatában, az „Ethnographia” folyóiratban (1903–1904): „*Írország őslakói között az öregebb írek az imádságaikat nem ún. rózsafüzérről, hanem rovásbotról olvassák le.*”¹⁷⁴

Ami. a keltának FWNTACH, az a magyarnak is FONTOS kell, hogy legyen!

Nyugat-Európa legnagyobb és leghíresebb lótenyésztője Írország, ahol a 18. életévét betöltött fiú egy lovat kap ajándékba, hogy majd menyasszonyát [> MIONN eskü], akárcsak a breton vőlegény, lóháton vigye, maga mellé a nyeregbe ültetve, a templomi esküvőre, *menyegzőre*.

Kell-e még nagyobb bizonyíték népeink rokonságának, kelták és magyarok azonosságának?

A kemperi breton népművészeti múzeum plakátja

Breton legény

¹⁷³ Ellis, P. B. 'Die Druiden', 1994, 124, 129. old.

¹⁷⁴ Magyar Adorján 'Ős Magyar Rovásírás', 1970, 22. old.

Breton „autó” művészet, Kemper főterén

Breton minta

Breton díszes edény

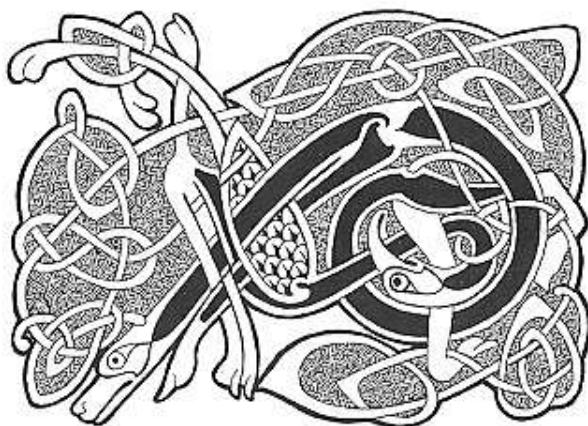
Breton faragott fakanalak

Breton zeke (suba)

Kelta „Szarvas isten” – a kelták a Szarvas népe

Kelta ősnemzés „griffes-indás” képes és kelta érmen (Kr. e. 1. század, London).

Nemcsak magyar települések emlékeztetnek a keltákra, mint GAL (Veszprém vm., Baranya vm.). KAI (Heves vm., Maros-Torda vm.), GÁLFALU (Liptó vm.), GÁLFALVA (Bereg vm., Maros-Torda vm., Kis-Küküllő vm.), GÁLAC (Fagaras vm., Hunyad vm., Moldova), GALACFALVA (Beszterce-Naszód vm.), GÁLOCS (Ung vm.), KALOCSA (Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm., Máramaros vm., Szolnok-Doboka vm.), KALOTA (Bihar vm., Kolozs vm.), GYALU (Kolozs vm., Szolnok vm.), GÁLOS (Moson vm., Szeben vm.), KOLOZS és KOLZSVÁR (Kolozs vm.). GELENCE (Háromszék vm.), KELEN (Zemplén vm.), KELENCE (Szilágy vm.). KELENFÖLD (Budapest), stb., hanem a Keltahonban is találkozunk olyan nevű helyiségekkel, mint MAGOR / MAGWYR (Wales), PORT MUGER és PLUMAGOR (Bretániában).

Befejezésül még megemlíteném, hogy magyar víznevek (DUNA, TISZA, MAROS, OLT, SZAMOS, KÖRÖS, TEMES, DRÁVA, RÁBA, ZALA, SZERET, LATORCA, LÁPOS, LAJTA, RÉKA, BALATON, stb.) vagy településnevek (BUDAPEST, ESZTERGOM, EGER, PUSZTASZER, SZEGED, KOLOZSVÁR, POZSONY, KASSA, DEBRECEN, KECSKEMÉT, GYULA-FEHÉRVÁR, TORDA, RÉGEN, SEGESVÁR, KOMÁROM, GYŐR, MOSON, NYITRA, AB-RUDBÁNYA, RUDABÁNYA, TOROCKÓ, DOBOKA, SZATMÁR, LADÁNY, stb.) egyaránt őrzik a kelta-magyarok emlékét.

Barátaim, nem kell ám MAIGH-AR-kodni, csak MAIGH-AR-ázni.

Stonehenge

Magor nevű városka Caerdydd (Cardiff), magyarul 'Várad' közelében

Szóbokrok, szócsaládok

KELTA

Egybetűs (-hangú), azaz mássalhangzó-nélküli szavak:

A *who* = aki (vonatkozó nm.)

A (vocative particle > megszólító 'rag')

ÓFELSÉGE

A *his, her, its* = övé (birtokos nm.)

A poss. adj. 3sg m & f (birtok, mellékn. 3. sz. egy. szám)

[> BHI SÉ Á CRÁ ACU

É, EH *he, him, it* (ő, őt) / **Í, EE** *she, her, it* (ő, őt)

Ó (-ÚIA) *from* (-ból, -ből / -i)

Ó *in surnames* (családnevében)

János-I)

Ó *since* (-óta)

Ó *-wards* (-felé)

MAGYAR

⇔ **A**-ki, **A**-mi, (az) **A**

⇔ **Ó** [> **A** DHUINE UASAIL =

⇔ **-A** [> **A** ATHAIR = AP-j-A]

⇔ **-A**

= VÓT AZ KÁR-A NEKI]

⇔ **Ó, Ó**-t

⇔ **-I** (> marosvásárhely-i)

⇔ **-I** [> **Ó** BRIAN ~ O'BRIAN] (>

⇔ **Ó**-ta

⇔ **O**-da, **I**-de / **E**-hejt, **A**-hajt

Két- vagy hárombetűs (-hangú), egy mássalhangzóval képzett szavak:

ACH <i>ha</i>	⇔ HA
ADHA „ <i>Atya</i> ” (<i>Isten</i>)	⇔ ATYA
> ATHA-ir <i>apa</i> (> vogul ATIR „ <i>Atya</i> ”)	
> AITE <i>nevelőapa, úr, gazda</i> > ATYA	
AED <i>tűz</i> (DO <i>ég</i>)	⇔ ÉG, IZZ-ik
ÁIG-e <i>íjász</i>	⇔ ÍJ-ász
ÁITH <i>aszal, szárít</i>	⇔ ASZ-al
ALA <i>sugallat</i>	⇔ ILLA
ÁMH <i>ámbár, ámde, noha</i>	⇔ ÁM
ÁN <i>csillogó</i> (> ÁN-AFF [<i>leg-</i>]/ <i>fényesebb</i>)	⇔ NAP)
AN-ás <i>ínség, szegénység</i>	⇔ ÍN-ség
ANU „ <i>Any</i> a” (<i>az Ősanya</i>)	⇔ ANYA
BÁ <i>báj</i>	⇔ BÁJ
BAI <i>hiba, bűnösség</i>	⇔ BAJ
BÓ (BOOAG) <i>tehén</i>	⇔ BUGA
BUÍ <i>sárga, vöröses-barna</i>	⇔ PEJ
ÇHEH [<i>heh</i>] <i>hő</i>	⇔ HÖ
DA <i>jó</i>	⇔ ÉD-es[- <i>anya</i> /- <i>apa</i>] (> hun EDI <i>jó</i>)
(> lásd még: IACH, IAWN = JÓ, JÓL)	
DÁ <i>azonban, de, ámde</i>	⇔ DE
EACH <i>ló</i>	⇔ ASZA
(> v. ö. ACHADH <i>rét, legelő</i>)	⇔ ASZÓ)
ÉAD <i>irigység</i>	⇔ UT-ál
AIG-ne <i>agy, ész</i>	⇔ AGY
> EAG-na <i>bölcsesség</i> (AGY)	
> GA-ois <i>okosság</i>	⇔ OK-os
> GEA-ois <i>tudás</i>	⇔ ÉSZ
> ÉIC-se <i>bölcsesség</i>	⇔ ÜGY-es
(> lásd még: GOND <i>ész, értelem</i>)	⇔ GOND,
ÉARD <i>értelem</i> , TAIGHDE <i>tudás</i> ,	
TEIDHE <i>tét</i> , TÁTEL <i>tétel</i> , TÁIDE <i>titok</i>)	
AOIS [<i>is</i>] <i>kor, öregkor</i>	⇔ ÖS
> AOÍS-igh <i>megöregedni</i>	⇔ ŐSZ-ül

AOS [isz] <i>ember, személy (ált.)</i>	⇔ IZÉ
ÁR <i>mészárol, pusztít, feldúl</i>	⇔ ÖL (> ÁR-t, AR-at)
ÁR-sa <i>öreg, idős</i>	⇔ ÖR-eg
ARAE, ÓIR, -AR <i>-ért</i>	⇔ -ÉRT
AS <i>el. elinnen</i>	⇔ OSZ-olj, ISZ-kolj, ISZ-kiri
ATH <i>öreg, régi</i>	⇔ Ó, ÓD-on
ATH <i>később, majd</i>	⇔ OD-ább, OD-ébb
> ATH-LA <i>elhalaszt</i>	⇔ (el-)OD-áz
ATH- <i>következő</i>	⇔ UT-án, UTÓ-
ÁTH <i>gázló</i>	⇔ ÁT, ÁT-kelő, HÍD
BÉ <i>fiatalasszony, menyecske</i>	⇔ NŐ
(> v. ö. BAN, BEÁN <i>asszony, férjesasszony, öregasszony ~ BANYA</i>)	
CU <i>kutya, agár</i>	⇔ KU-tya, AG-ár
DE <i>ha</i>	
> DE BHARR <i>habár, pedig</i>	⇔ DEBÁR
DE <i>dél</i>	⇔ DÉL
EAS [ász] <i>vizesés</i>	⇔ ESÖ, ÁZ-ni
(> v.ö. EIS-igh <i>kifolyik, kiered, kifakad, ÍS-L-igh leesik = „es-el-ik”</i>)	
EDD <i>fészek</i>	⇔ ODU
EE <i>evés</i>	⇔ EV-és
ÉM <i>valóban</i>	⇔ ÍME
ÉRI-igh <i>kel, emelkedik, nő</i>	⇔ KEL, fel-ÁLL
ÉRI-igh <i>ér, elér, megér, megérik</i>	⇔ ÉR, ÉR-ik
EISI-au <i>szüksége van, akar</i>	⇔ ESE-dez
EITE <i>toll</i> (> török TÜY, jakut TŰÖ <i>toll</i>)	⇔ TOLL
EARR <i>végrész</i>	⇔ ORR / KAR
> RÍ <i>alkar</i>	⇔ ÖL (> török EL <i>kéz, kar</i>)
EARRA <i>áru</i>	⇔ ÁRU
FAI <i>sírás, kiáltás, jajveszékelés</i>	⇔ FÁJ
GA <i>sugár</i>	⇔ HÚGY
IÁ <i>jég</i>	⇔ JÉG
IACH, IAWN <i>jó, jól, ép, egészséges</i>	⇔ JÓ

(> japán YO, YOKU <i>jó, jól</i>)	
> IOC [ík] <i>ápol, gyógyít</i>	⇔ ÁP-ot
IAR <i>szentséges</i>	⇔ URI
JEH <i>egy</i>	⇔ EGY
LEÁ <i>olvad, oldódik</i>	⇔ OL-vad, OL-dód-ik
> v. ö. ÓL <i>ital, folyadék</i>	⇔ LÉ
LÉ-igh <i>olvasni</i>	⇔ OL-vas
LIA <i>orvos</i>	⇔ OR-vos
LLE [lye] <i>hely</i>	⇔ HELY
MÉ <i>én</i>	⇔ ÉN
NÍ <i>valami</i>	⇔ AMI
NÍ <i>a csodálkozás kifejezésére</i>	⇔ NE
NÍ <i>„kisasszony” családnevekben</i>	⇔ -NÉ („neje”)
ÓC-ád <i>ok, indok</i>	⇔ OK
ÓG <i>fiatal, öcs</i>	⇔ ÖCS
> ÓGH <i>szűz</i>	⇔ HÚG
OES, UZ <i>ős</i>	⇔ ŐS
OET <i>öreg, idős</i>	⇔ ID-os
OIE, OICHE <i>éj, éjszaka</i>	⇔ ÉJ
(> v. ö. török AY <i>hold</i>)	
RÉ <i>időszak, korszak</i>	⇔ RÉG
TE <i>meleg, forró</i>	⇔ TŰZŐ
> TE-as <i>forróság, hő</i>	> TŰZ
^ TE-as-ai <i>forró, égő, tüzes</i>	> TŰZ-es
> TE-ol-at <i>me/eg</i>	> DEL-el, „TULI”-piros
UBH, WY, VI <i>tojás</i>	⇔ ÍV-ás, IV-ar, IV-ad-ék
ÚD <i>ázott, amott, oda, odaát</i>	⇔ OTT, ODA
ÚIR <i>föld, ország</i>	⇔ OR-szág {> török YER <i>föld</i> }
UIRE-asa <i>hiány, hiányosság</i>	⇔ ÚR, ÜR-es
ÚLL, OOYL <i>alma</i>	⇔ AL-ma
ÚR <i>új</i> (> ÚIRE <i>újdonság</i>)	⇔ ÚJ
ÚR- <i>elé-, elő-</i>	⇔ ELÉ-, ELŐ-
ÚS <i>kamat</i>	⇔ UZS-ora
(> török ASI <i>haszon, bevétel</i>)	

EOL <i>jel</i>	⇔ JEL
> EOL-ach <i>okos, ügyes</i>	⇔ JEL-es
> EOL-ais <i>útjelző, útmutató</i>	⇔ JEL-ző
FIÚ <i>érték, becs; méltóság</i>	⇔ FŐ
GO <i>hogy</i>	⇔ HOGY
IB, IU <i>ivás</i>	⇔ IV-ás
IDU <i>vajúdás</i>	⇔ VAJÚD-ás
INA <i>fenn, fent</i>	⇔ FENN
INN IU <i>ma, mai nap</i>	⇔ MA
ITH <i>eszik, etet</i>	⇔ ESZ-ik, ET-et
YAR-ík <i>fiatal tyúk</i>	⇔ JÉR-ce
LUÍ <i>álló, mozdulatlan állapot</i>	⇔ ÁLL, ÜL
LUÍ <i>tevékenység, történés iránya</i>	⇔ EL-
LUÍ <i>vm-re irányuló törekvés</i>	
> -AIL, -ÁIL	⇔ -AL, -ÁL, -EL, -ÉL, -OL, stb.
(> RAP-ÁIL <i>dohog, kopog, zörget, ritmust veri</i>)	
MÓ (~ MÓR) <i>nagyon sok</i>	⇔ MENNYI-ség
-NE <i>'miénk'</i>	⇔ -UNK
NÓ <i>ámbár, ámde, noha</i>	⇔ NO, NO-ha
NUI-ge <i>amíg</i>	⇔ AM-íg
OIL <i>felhúz, felajz</i>	⇔ AJ-z
(> v.ö. OILIÚ-int <i>edzés</i>)	⇔ AJZÓ-szer)
ÓIR <i>vm-hez illik, vk-it megillet</i>	⇔ ILL-ik, ILL-et
OLW-yn <i>kerék</i>	⇔ ORÚ, ÖRŰ
ÓR <i>arany</i> (> AR-ian <i>pénz</i>)	⇔ AR-any
OS, OSS, OIS <i>őz</i>	⇔ ŐZ
OS- <i>felső, fenti, mindenekfeletti</i>	> IS-ten
(> v. ö. török ÖZ- <i>fő, legfőbb</i>)	
SA, SE <i>az, ez</i>	⇔ AZ, EZ
TÉ <i>a személy-aki</i> (TÚ <i>te</i>)	⇔ TE
TO, TO-enn <i>tető, háztető</i>	⇔ TETŐ
TU <i>út, mód</i>	⇔ ÚT (> finn TIE, japán TO, DO)
TY [taj (TEACH) <i>ház</i>	⇔ ODU, [szálló]-DA
(> finn TALO, török ODA, japán TAKU)	

URRA <i>erő, testi erő</i>	⇔ ERŐ
> URR-ús <i>erő, erősség</i>	> ERŐ
> URR-ús-ach <i>erős</i>	> ERŐ-s
URRA <i>őr</i>	⇔ ÖR
> URR-igh <i>óriz</i>	> ÖR-iz
> UR-s-ain <i>őrs, őrség</i>	> ÖRS, ÖR-ség
URRA <i>főnök, vezér</i>	⇔ ÚR
> URR-am <i>megbecsülés</i>	> „URAM”
> URR-ad <i>szabadember, gazda</i>	> URA-ság (> URA-da-lom)

Három-(vagy több)-betűs, de csak két mássalhangzóval képzett egyszerű szavak:

B-R

ABAIR <i>beszél</i>	⇔ BESZ-él (ABAJ-gat)
BAAR <i>időt tölt, pénzt költ</i>	⇔ el-VER
BÁIRE <i>verseny</i>	⇔ VERS-eny
> BÁIRE-oir <i>versenyző</i>	⇔ VERS-eny-ző
> BÁIR-se-oir <i>játékvezető</i> (BIR-ás-kod-ó)	⇔ BÍRÓ)
BARR-óg <i>birkózás</i>	⇔ BIR-ok
BEAR-ach <i>borjú</i>	⇔ BORJÚ (> török BURAGU)
BEIR <i>hord, hoz, visz, cipel</i>	⇔ BÍR, el-BÍR
BEIR-igh <i>forral, főz / süt</i>	⇔ FORR-al, PIR-ít
BÓR-ach <i>görbe, ferde</i>	⇔ FER-de
BOR <i>zúgó, pezsgő víz</i>	⇔ BOR-víz
BORR <i>dagad, emelkedik</i>	⇔ FORR
> BORR-adh <i>forrongás</i>	> FORR-ad-al-om
BRI (BARR) <i>hegy, csúcs</i>	⇔ BÉR-c
> BRIO <i>hegyszoros</i> (~ „VER-ec-ke”, „BER-ec-k”)	
BRIW [briú], BARN <i>bíró</i>	⇔ BÍRÓ

R-B

RÁB-ach <i>gondatlan, tapintatlan</i>	⇔ RIB-anc
RÉAB <i>tép, tör, hasít, szakít</i>	⇔ RIB-ál, REP-ed
RÉAB <i>szétfűz, repeszt</i>	⇔ ROB-ban (> REP-esz)

RIABH *vonás, csík*

⇔ ROV-ás

ROB-ál *rabol*

⇔ RAB-ol

F-R

FAIR *vár, elvár, megvár*

⇔ VÁR

> FAIRE *őrzés, virrasztás*

⇔ VIRR-aszt

FARA *vele*

⇔ VELE

FARA *olyan mint*

⇔ FELE

> FARAS-barr *felesleg*

> FELES-leg

FEAR *férfi, férj*

⇔ FÉR-fi, FER-j

FIAR *ferdít, forog, ferdül*

⇔ FER-dít, FER-dül

> FIAR *lejtő, kanyar, hajlat*

> FER-de, FOR-gó

> FIAR *átlós*

> FER-de

> FIAR *ferde hajlamú*

> FER-de (> FURA)

FÍOR *zálog, jogadalom, ígéret*

⇔ BÉR-mál

FÍOR *igaz, való*

⇔ VALÓ (> FIR-tat)

> FÍORA-igh *jósol, jövőndöl*

FIOR-úisce *forrásvíz*

⇔ FOR-ás-víz

FOR-ás *növekedés, kifejlés*

⇔ FORR-ás

FUAR-án *kút, (fűrt) forrás*

⇔ FÚR-ás

FUIR-igh *vár, megvár*

⇔ VÁR

R-V

RÁMH [ráv] *evező*

⇔ RÉV

> RÁMH-ái [ráví] *evezős*

> RÉV-ész

> RÁMH-ail-le [rávéle]

> RÉV-ül-és

B-L

BAIL *bőség*

⇔ BŐ (> török BOL)

BAILI *érvényes, helyes*

⇔ VALÓ

BALL *bel, belsőszerv*

⇔ BEL, BÉL

BALL, BOAYL *hely*

⇔ HELY

> BAILE *helyiség*

> HELYS-ség

BALLA *fal*

⇔ FAL, VÁLY-og

> BAILE (PLU) *falu*

BÉAL *száj, nyílás*

> BEAL-aith-r-is *szájhagyomány, elbeszélés*
VALL-ás)

BUAIL *üt, verekszik*

> BUAL-adh (BWOALLEY) *vita, verekedés*
(~ BALHÉ)

> FALU

⇔ VÉL, VALL

⇔ NYÍL-ás

⇔ NYIL-at-koz-ás / VALL-at-ás,

L-B

LÁIB *sár, láp*

> LÁIB-ach *láros*

LUB-án *labda*

LUIBH *növény, gyógyfű*

⇔ LÁP

> LÁP-os

⇔ LAB-da

⇔ LAP, LAPÍ, LAPU

F-L

FAIL *nyelés, falás*

FÁL *fal, kerítés*

> FÁLA-igh *bekerít*

> FÁIL *gyűrűvár, bekerített település*
(~ FALU / VÁR)

⇔ NYEL, FAL

⇔ FAL, PAL-ánk

> (be-)FALA-z

FALL *rossz, gonosz*

FÉIL *fátyol, lepel*

> FÉILE-ac-án *pillangó*

FUÁIL *varrás, horgolás*

FUAL *vizelet*

FUIL *vér*

> FUIL-t-each *véres*

>FUIL-EADA'N *véredény*

⇔ BAL-[szerencse]

⇔ PILLE, PÓLYA

> PILL-an-gó

⇔ VARR

⇔ FOLY-ad-ék, FOLY-ás

⇔ VÉR

> VÉR-es

> VÉR-EDÉNY

L-F (V)

LÁMH [láv] *kar*

>LÁMH-ach *lövés*

⇔ ÖL, ÖLEM (> v. ö. török EL *kéz*)

ÖL *a kizárt karok távolsága*

⇔ LÖV-és

M-R

MAIR *él, átél*

⇔ MAR-ad

MAIR-g *bánat, szomorúság*

⇔ MÉR-eg

> MAIR-g-each *dühös, ingerlékeny*

> MÉR-g-es

MAR-ca *ló* (> v. ö. MAR-t *szarvasmarha*)

⇔ MAR-ha

MAR *azért, mert, mint*

⇔ MER(-t), MÁR

MAR *ha, hamar*

⇔ MÁR

> MEAR *hirtelen, hamar*

> MÁR-is

MÍR *darab* (> v. ö. finn MURU *darab, töredék*)

⇔ MOR-zsa

MÚR *part*

⇔ MART

MURA *már, csak*

⇔ MÁR

R-N

RIN-c *táncol*

⇔ RÁN-g, REN-g-et, RIN-g-at

RIONN *bevésni*

⇔ RÓNI

RIAN *út, keskeny víziút*

⇔ RIAN, RÓNA

RAON *út, irány*

⇔ IRÁNY

(> v. ö. „RAJNA”/ „RÓN” – folyók neve kelta eredetű)

P-R

PUR-óg *kerek kő, kavics*

⇔ PÓR, PÖR-gő

M-L

MAELL-an *mellvédő*

⇔ MELL-ény

MAILLE *vk-vel, mellé, mellett*

⇔ MELLÉ

MÉALA *bánat*

⇔ MÉLA

MIOL *nyúl, állat*

⇔ NYÚL

MIOL *féreg, rovar, tetű*

⇔ NYÜ

MOAL *lusta, buta, gyenge*

⇔ MÁLÉ

N-L

NÉAL *felhő*

⇔ FEL-hő, FEL-leg

(> v. ö. török BUL-ut / finn PIL-vi)

L-N

LÁN <i>görbület, hajlítás</i>	⇔ LAN-ka, LAN-kad
LANN <i>lemez, pikkely</i>	⇔ LEM-ez
LÉANA <i>gyep, rét</i>	⇔ RÓNA
LEIAN <i>leány</i>	⇔ LEÁNY
LEON <i>oroszlán</i>	⇔ orosz-LÁN
LOEN <i>állat</i>	⇔ LÉNY
LONNA-igh <i>áll, megáll</i>	⇔ ÁLLON-gál

„BOR-” (kelta–magyar) szócsalád:

ír BEIR-igh	= FORR-al, FŐ-z, PIR-ít
> BEIR-f-ean	= FORRÓ-ság
ír BORR	= FORR-ik
ír BORR-adh	= FORR-ong-ás / FORR-ad-al-om
vels BRAF	= FORRÓ
> BERWI [berúj]	= FORR-al, PÁR-ol
ír BRU-ith	= FORR-al-ás, PIR-ít-ás
> BRU-ith-en	= FORRÓ-ság
ír FIUCH	= FŐ
ír BREAC-adh	= PIRK-ad, VIRR-ad
> „BIRGHID” <i>a pirkadat istennője</i> (jelképei a „PÍROS” szín és az öröktűz)	
régi ír BÁR-ach <i>reggel</i>	> VIRR-ad-ás
régi ír BOR <i>zúgó, pezsgő, forró víz</i>	> BOR-víz
> „BORVO” <i>a gyógyvizek istene</i>	
ír FOR- (igei előrag)	= FÖL-
> FOR-ás <i>növekedés, fejlődés</i>	> FORR-ás
> FIOR-ÚÍSCE	= FORR-ás-VÍZ (BOR-VÍZ)
ír FUR-án <i>kút, fűrt forrás</i>	> FÚR-ás
ír FAAR-key, FAAR-aige	= FÜR-dő, FÜR-ed
ír FOLC	= FÜRD-és
> FOLCADÁN <i>fürdőkád</i>	> FÜRDÖ-EDÉNY
ír BÓR-ach	= FER-de

ír FIAR(-igh)	= FER-dül FER-dít
ír FIAR	= FER-de
ír FILL	= (meg-)FOR-dul
> FILL-eadh	= FOR-dul-at
ír FRE-an-ga	= FOR-g-ás (> „FOR-on-gó")

A „vizeket" négyféle néven neveztük:

szumir **ADA** > ír TUILE (*nagy*) folyó ⇔ magyar ITIL, ETEL (> török ADA. *nagy víz*)

szumir **BOR** > ír BOR zúgó, pezsgő, forró víz ⇔ magyar BOR-víz, FORR-ás-víz

szumir **HAB** > ír AUB folyó, COIP (HUF-en) hab, krém (> köp-ül) ⇔ magyar HAB hullám, krém

szumir **FIS** > ír UÍSCE víz, BÁIS-t-each eső („víz-es") ⇔ magyar VÍZ, ESŐ (> finn PESTÄ mosás)

B-C(G)

ABHÓG indulat	⇔ BOK-r-os, BOG-ar-as
ABHÓG ugrás	⇔ BUK-ik, BUG-dács-ol
BAC gerenda, akadály	⇔ BAK, BÖK-ken-ö
> BACAI botlás, akadozás, dőcögés	> BAKI
BACH, BEAG kicsi, PIOC parányi	⇔ PICI
BAIC nyak	⇔ NYAK
BEACH méh	⇔ MÉH
BÉIC bőgés	⇔ BÖG (> török BÖGÜR bőg)
BOC tör, zúz, tép	⇔ VÁG (> BAKÓ)
> BONG-at vág, tép	> BONC-ol
BOCK kicsi zömök ló	⇔ MOK-ány
BOOAG (BÓ) tehén	⇔ BUGA
BUACHA fiatal katona	⇔ BAKA
> BAC-án kiképzés, (katonai) edzés	

M-C(G)

MAC fiú	⇔ MAG
MAGH, MAEZ mező	⇔ MEZŐ
MAG-adh tréfa	⇔ MÓKA
MAÍGH dicsekszik	⇔ MAGY-ar-kod-ik(?)
MAÍGH közöl, ismerttet	⇔ MAGY-ar-áz

IMIGH *megy*

⇔ MEGY

C-B(P)

CAB *nyílás, száj*

⇔ KAPU (> japán KÖBE)

CABH-all *alak*

⇔ KÉP

CABH-all *keret*

⇔ KÁVA

CABH-all *mellény*

⇔ KAB-át

CABH-air *harc, üldözés*

⇔ HÁB-orú

CABH-air *segélynyújtás*

⇔ „KABAR törzsek”

COIP (HUF-en) *hab. krém*

⇔ HAB

> COIP-eadh *rázás, erjesztés, habzás*

⇔ KÖP-ül

G-N

GEAN *szeretet*

⇔ GYÁM / GYÖN-géd

GENAU *fenyő*

⇔ FENYŐ

GÚNA *ruha*

⇔ GÚNYA

GWAN [gúan] *gyenge*

⇔ GYEN-ge

B/P/F/M-S(Z)

BÁS *halál*

⇔ VÉSZ

BIS-igh *nyom, baszik, 'illetlenkedik'*

⇔ BASZ-ik

BIS-igh *téved, hibázik*

⇔ (el-)BASZ-ik

BÚS *füst*

⇔ FÜST

FÉSS *bajusz*

⇔ BAJSZ

MAES, MAEZ *mező*

⇔ MEZŐ

MEZ *méz*

⇔ MÉZ

PÓS *házasodik*

⇔ NÁSZ

PUS *száj, mogorva beszéd*

⇔ BESZ-él, PUS-mog

P-C(G)

PAC-áil *fog, megfog*

⇔ FOG / FOG-oly

PAC-áil *csomagol*

⇔ PAK-ol, BUGY-ol-ál

PEOC'H *béke*

⇔ BÉKE (> baszk BAKÉ)

POC *kecskebak, őzbak*

⇔ BAK, BIKÁ

PÚIC *vak*

> PUIC-in *vakon, vaktában*

> PÚICI-úil *sötét, komor, mogorva*

⇔ VAK

> VAK-on

⇔ POK-ol

F-C(G)

FAICH-ill *figyel, ügyel, vigyáz*

FAIGH *fog, képes lesz (megtenni)*

FIAC-ail *fog*

>FIAC-I-oir *fogász (FOG-ász)*

> FIÓG-ach *fogas (hal)*

FUAIGH *megköt*

⇔ FIGY-el

⇔ FOG

⇔ FOG

> FOG-ász

⇔ FOG-as

⇔ (be-)FOG / > FOG-at

C-M

CAM *hajlított, görbült*

> CAM *folyókanyar*

CAM-as *kisfiú, fickó*

COIM-eád *megfigyelés*

>COIMH-eád-i [kovedí] *megfigyelő*

⇔ GAMÓ

> „ESZTER-GOM”

⇔ KAM-asz

⇔ KÉM / KÖV-et (?)

G-B

GABH *kap, elkap*

GABHA *kovács*

GOBÁN „minden lében kanál”

⇔ KAP

⇔ KOV-ács

⇔ GÓBÉ

C-N

ACAOIN-cadh *szomorú sírás*

ACAOIN-t-each *szomorú, fájdalmas*

ÉCEN *szükségesség*

CEANN *fej / fő, főnök*

> CYN-ta [kanta] *első*

CÍN *könyv*

CÍNE *nép, faj*

CUAN *kanyar*

CUN-ús *szemét / gyalázatos*

⇔ KÖNNY

⇔ KÍN-os

⇔ IGÉNY

⇔ KÁN

> KEN-de (?)

⇔ KÖNYV

⇔ HUN, KÚN

⇔ KANY-ar

⇔ GANÉ / GON-osz

S-B/N

SÁBH *vág, fűrész*

> SÁIB-le *szablya*

SA(D)B *szép*

SAIBH-ir *gazdag, jómódú*

SANN *követel*

SEÁP *ütés*

SÉIMH-igh *lágýt, szelídít*

SEINN *zenéi, énekel*

SWN *zaj*

⇔ SZAB

> SZAB-lya

⇔ SZÉP

⇔ „SZABIR”(?)

⇔ SZÁN-dék-oz-ik

⇔ CSAP

⇔ SIM-ít, SIM-og-at

⇔ ZENE

⇔ ZENE-bona

B/F-D/T

BAT, BATA *bot*

BED *föld*

FEAD *fűtő*

> FEAD-ail *fűtő*

> FEAD-aire *fűtő*

FIATA *vad*

FID *fa*

FOD *fű, gyep*

FUAD-ar *sietség*

⇔ BOT

⇔ FÖ(L)D

⇔ FÜTTY

> FÜTY-öl

> FÜTY-ülő

⇔ VAD

⇔ FA

⇔ FÜ

⇔ FUD-ri / FUT-ás

T-B/P/F

TAF-lu *dob*

> TÁBALL *parittya*

TAOBH-ach *téves, ferde*

TAPA *fürge* > TAPA-igh *felgyorsul*

> TAP-óg *düh, indulat*

> TAPÁ-íg-ean *ugrás*

TIUBH *tömör*

> TIUBHA-igh *tömít*

TIUBH *vm-nek vastagabbik része*

TIUBH *tömeg, sereg*

⇔ DOB(-ál)

> „DOBÁLLÓ”

⇔ TÉV-es

⇔ TIP-eg, TAP-og, TAP-os

TAP-og (> DOB-og, DÜB-ög)

⇔ TAP-od, > TAP-od-tat

⇔ TÖM-ör

> TÖM-ít

⇔ TÖ

⇔ TÖM-eg / TÁB-or, TOB-or-oz

B/P/F-N

BAR BEÁN asszony	⇔ BANYA (> BÉ nő)
BÁN, FÍNN <i>fehér</i>	⇔ FÉNY
> BÁNÚ <i>hajnalodik, világosodik</i>	> FÉNY-l-ik
BAIN <i>kitermel, kiás, bá nyuszik</i>	⇔ BÁNYA
BÉN-aid <i>ver, elver</i>	⇔ BÁN-t
BONN <i>fémpénz, érem</i>	⇔ FÉM
BUN <i>fenék, alj</i>	⇔ FEN-ék
FONN <i>vágy vonzalom</i>	⇔ VON-z
FÚIN <i>fon, összejön. mintáz</i>	⇔ FON, VON
FÚIN <i>vonás (vk-nek vonása)</i>	⇔ VON-ás
PEN(N) <i>fej</i>	⇔ FEJ (> FENN)

M/N-T/D

MAT <i>merő</i>	⇔ MEZŐ (> KECSKE-MÉT)
MAITH <i>méltó, jó</i>	⇔ MÉLTÓ (> török METIN)
MEAD <i>hatalmas, nagy/</i>	⇔ NAGY
MEITH <i>kövér, bő, gazdag</i>	⇔ MÓD-os
METH <i>megrövidülés</i>	⇔ MET-él, MET-sz
MIDH-ir <i>főbíró, felhatalmazott</i> (> tör. MÜDÜR)	
MÓIDE <i>még</i>	⇔ MÉG
NEAD-igh <i>lefekszik</i>	⇔ NYUG-sz-ik
NUADHU „Nagyvezér”	⇔ NÁD-or (?)

D/T-M/N

DAM <i>tinó</i>	⇔ TINÓ
DÁM, TEANN <i>támasz</i>	⇔ TÁM-asz
DÉAN, DÚINN <i>tenni</i>	⇔ TENNI
> DÉAN-ta <i>teljes, befejezett</i>	> DÖN-tő
> DLIINE, DEN <i>személy</i>	> TEVŐ (TENŐ)
DON(N) <i>Isten</i>	⇔ IS-TEN
DÚN <i>megerősített hely, erőd</i>	⇔ TANYA
EADAN <i>edény</i>	⇔ EDÉNY

TÁÍMHE <i>részvétlenség (letargia)</i>	⇔ TUNYA
> TÁM-áil-te <i>lusta, nehézkes</i>	> (el-)TUNY-ul-t
TÁMH [táv] <i>transz, kábulat</i>	⇔ TÉB-oly
TÁIN <i>csorda; sokaság</i>	⇔ TUMÁN, TÖM-eg
TONN <i>hullám, tenger</i>	⇔ TEN-ger (> GER <i>nagy</i>)

M-N

MAN-da <i>inda</i>	⇔ IN-da (> MIN-ta)
> MAN-d-áil <i>mintás</i>	(IN-dás)
MÍN-igh <i>előad, mesél</i>	⇔ MON-d
MIONN <i>eskü</i>	⇔ MENY-eg-ző
MNÁ <i>nő (asszony)</i>	⇔ NŐ

N-M

NAOMH <i>szent, áldott</i>	⇔ NEM-es
NEAMH <i>mennyország, ég</i>	⇔ MENNY
(> v. ö. vogul NUMI <i>felső, égi</i>)	
NEM-ed <i>szentélv, menedékhely</i>	⇔ MEN-ed-ék

A helyzetváltoztatás szavai: LUÍ áll = ÁLL

→ LUAD-ar *mozgás, megmozdulás* ↔ LÓD-ul (> LÓT *fut*) [> LUTH *fürgeség, gyorsaság*]
→ 1M1GH (> MYND) *megy* ↔ MEGY (> MEND-)
→ IARR *valamerre tart* ↔ JÁR [> IARR *törekedik- „abban JÁR” / IARR követel- „neki JÁR”*]
→ TAR *jön, megy, jár* ↔ TÉR [> TAR AR AIS *térj vissza I* > TARR-áil *vmerre tart ~ TER-el*]
→ CORRÁ-igh *mozog, megy* ↔ KER-ül [> CORRAÍ *siess, gyere* = GYERE]
→ SIÚIL *gyorsan megy, sietve megy* ↔ SZAL-ad
→ SITH *rohan* ↔ SIET
→ FUAD-ar *sietség, gyors tevékenység* ↔ FUT (> FUD-ri. FIJT-ás) [> FUAIDIRE *utazó ~ FUTÁR*]
→ RITH *futás* (> RIAD) > RUID *rajt, vágta, sprint* ↔ RAJT
→ TÉANA-igh *jön* (rég magyar „DJÜN”) + LEAN *megy. követ G* ↔ TENG-LENG
→ TANÁ-igh *csökken. eltűnik* ↔ TÜN-ik

C-R

ACHAIR <i>kér, kérlel</i> / AGAIR <i>akar</i>	⇔ KÉR, AKAR
CAER, GÊR, WYR <i>vár</i>	⇔ VÁR
CAOR <i>kerek tárgy</i>	⇔ KÖR, KARI-ka

CAR <i>kerék</i>	⇔ KER-ék
CAR <i>gurul</i>	⇔ GUR-ul
CARR <i>jármű</i>	⇔ GÖR-gö, GÖR-dül
CARR <i>karéj, kéreg</i>	⇔ KAR-éj, KÉR-eg
CAUR <i>nagy, óriás</i>	⇔ GAR
CEARR <i>károsodás</i>	⇔ KÁR
CIAR <i>sötét</i>	⇔ KOR-om (> török KARA <i>fekete</i>)
(>GORM sötét (>GWRM <i>korom</i> > GOURM <i>komor</i>) ⇔KOM-or	
CÍORRA-igh <i>vág</i> (> japán KIRI <i>vág</i> , KORO <i>öl</i>)	
COIR <i>hiba</i>	⇔ KÁR
COR <i>forog, pörög (a táncban)</i>	⇔ CSÁR-dás
CÓRE <i>szerződés, béke</i>	⇔ SZER
CORR <i>kerek</i>	⇔ KER-ek
CORR <i>dobás, hajítás</i>	⇔ GÓR (<i>doh, hajít, elhány</i>)
CORR <i>hosszúlábú</i>	⇔ GÓR (<i>hosszúlábú</i>)
> CORR BHÁN <i>gólya („fehér gosszulábú”)</i>	> GÓLYA
> CORR ÉISC <i>kárókatona</i>	> KÁRÓ-katona
CORRA-igh <i>mozog, kever</i>	⇔ KER-ül, KEvER
>CORRAI <i>siess</i>	> GYERE (> japán KURU <i>jön</i>)
CORR-ág <i>csípő</i>	⇔ FOR-gó
CRÉ <i>pór</i>	⇔ PÓR (> japán CHIRI <i>pór</i>)
CRÓ <i>gyűrű/ karám</i>	⇔ GYÜRÜ / KAR-ám
CUAR <i>'görbe</i>	⇔ GÖR-be
CUIR <i>kering</i>	⇔ KER-ing
CUR <i>betegség</i>	⇔ KÓR
CUR <i>kö, futam (sport)</i>	⇔ KÖR.

G-R

GAIR-eas <i>gép</i>	⇔ GYÁR
GÁ1R <i>sír, káromol</i>	⇔ SÍR / KÁR-om-ol
GÁIR <i>kacag</i> (> török GÜL-mek <i>kacag</i>)	
GEARR- <i>kicsi</i>	⇔ GYER- / GYAR-ló (<i>kis képességű</i>)
> GEARR-c-ach <i>fióka</i>	> GYER-k-őc
> GAR-LACH <i>gyerek, 'kislegény'</i>	> GYER-ek

>GAR-MACH <i>gyerek, kisfiú</i>	> GYER-MEK
GÉARÚ <i>felgyorsulás</i>	⇔ GYORS
GEIR <i>zsír</i>	⇔ ZSÍR
GOR <i>forróság, szerelmi hevület</i>	⇔ GYÚL
> GRI-AN <i>Nap („gyúló-fény”)</i>	
GOR <i>sebgyulladás</i>	⇔ GYULL-ad
GWAWR [guaúr] <i>virrad (> török GÜR fényes)</i>	
GWR [gúr], GOUR <i>férfi, férj</i>	⇔ -GOR, -GUR
(> pl. KUTI-GUR, ONU-GOR, ONO-GUR)	
> WAS-GAR <i>„idegenbeszakadt (vels)”</i>	⇔ BAS-KIR (?)

C-L

CAIL-in <i>cseléd lány, menyecske</i>	⇔ CSEL-éd
CAILL, KELL <i>here</i>	⇔ HERE
CAL, KAL <i>hímtag (> v. ö. CUAOLLE kolló, karó)</i>	⇔ KALLÓ (<i>bot, rúd</i>)
> CAL-ed <i>kemény, szilárd</i>	⇔ SZIL-árd
> COLL-ai <i>érzéki, nemi</i>	⇔ KÉJ (> KÉJ-i)
CALL <i>szükség, követelés</i>	⇔ KELL
CEAL <i>kell, akar</i>	⇔ KELL
CEALL, CILL, KEEILL <i>templom</i>	⇔ IGAL
CÉILE <i>társ</i>	
> CEIL-li <i>baráti összejövétel, bál</i>	⇔ KALÁ-ka
CEOL, CIUIL <i>ének, csengő hang</i>	⇔ KURJ-ant
> CEOL-án <i>kis harang, kolomp</i>	⇔ KOL-omp
CHELL <i>furfang</i>	⇔ CSEL
> CAL-aois <i>szemfényvesztés, csalás</i>	> CSAL-ás
CLA-wdd <i>kerítés</i>	⇔ KER-ít-és
CLO <i>ajtózár</i>	⇔ KUL-cs, KIL-incs
COL-g (CLA-id) <i>kard</i>	⇔ KAR-d
(> COL-g <i>hirtelen, lobbanékony, haragos</i>)	
CUIL-én <i>kutyakölyök</i>	⇔ KÖLY-ök
CÚL, KIL <i>hát</i>	⇔ KULL-og (<i>hátsó</i>)
KOLL <i>elvéssz</i>	⇔ (el-)KALL-ód-ik

H-R/L

HIR <i>hosszú</i>	⇔ HORI- (> japán HIRO)
HOLL-t <i>hasít</i>	⇔ KALLÓ-z
HWYL [hual] <i>hajó</i>	⇔ HAJÓ
> HWYLIO <i>hajózni</i>	
UCHEL. UHEL <i>fel-, felső</i>	⇔ HÍJÚ

G-L

AGAILL <i>giliszta</i>	⇔ GIL-iszta (> FRID <i>féreg</i>)
AGALL, GAAL <i>kiáltás</i>	⇔ KIÁL-t
GAL <i>gőz</i> (> GAIL-EADÁN <i>gőzkazán</i>)	⇔ GŐZ > GŐZ-EDÉNY
GEAL <i>fehér, csillogó</i>	⇔ CSILL-ag, VIL-ág
> GEAL-an <i>felcsillanás</i>	⇔ VILL-ám
> GEAL-ach <i>Hold</i> („csillogás, világos”) (> v. ö. török GÜR <i>fényes</i> , GÜR-AY <i>hold</i>)	
GEALL <i>eskü, ígéret, fogadalom</i>	⇔ ÍGÉR-et
GIALL <i>fogoly</i>	⇔ KALO-da
GIOLLA <i>szolgalegény, pásztor</i>	⇔ GULY-ás
GOIL <i>sír, sírdogál</i>	⇔ GILI-ce (<i>gerle</i>)
GYLL <i>mogyoró</i>	⇔ GYÍJÓ

KÖR

MAGYAR	KELTA	ANGOL	FRANCIA	NÉMET	OROSZ
KÖR	CUR	CIRCLE	CERCLE	KREIS	KRUG
KEREK	CORR	ROUND	ROND	RUND	KRUGLEJ
KEREK	CAR	WHEEL	ROUE	RAD	KOLJESZA
KARIKA	CAOR	FIOOP	CERCLE	REIFEN, RING	OGRJCS
KORON-g	CEIRN-in	DISC	DISQUE	SCHEIBE	KROG
KER-ing	CUIR	ROTATE	TORN-er	KREIS-en	OKRUZSAT
KAR-éj, KER-eg	CARR	CROUST	CROUTE	KRUSTE	?
GYŰRŰ	CRO	RING	BAGUE	RING	KOLCA
GYŰRŰS (göndör)	CRYCH	CURLY	BOUCLE	LOCK-ig	KUDRAVEJ
KEvER	CORRA	STIR	REMU-er	RÜHR-en	MJEZSAT

KER-ül, GYERE	CORR	MOVE	MOUVO-ir	BEWEG-en	DVIGAT
GÖRGŐ	CARR	ROLLER	ROULE-ment	ROLLE	KATUSKA
PÖR-ög, CSÖR-öl	COR	REEL	en-ROUL-er	WICKEL-n	MOTAT
FOR-og, GUR-ul	CAR	TURN	TOURN-er	WEND-e	POVORJACIVAT
FOR-dul-at	COR-adh	TURN	TOUR	WENDE	POVOROT
GÖR-be (KANY-ar)	CUAR (CUAN)	CURVE	VIRAGE	KURVE	KRIVOJ
GÖR-be	CUAR	BENT	CROCHU	KRUMM	KRIVOJ
(meg-)GÖR-bít-ett	CORR	CURV-ed	COURBÉ	ge-KRÜMM-t	KRIVOJ
KOR-csoly-a	CARR-sleamh-na	SKATE	PATIN	SCHLIT(-schuh)	?
HOR-og	CORR	ANGLE	CROC	HAKEN	KRJUG
SAR-ló	CORR-án	SICKEL	FAUCILLE	SICHEL	SZERP
KORSÓ	CRÚSCA	JUG, JAR	POT	KRUG	KRUSKA
KER-et	CLI-ath	FRAME	CADRE	RAHMEN	RÁMA
KER-ít-és	CLAI, CLA-wdd	FENCE	ENCLOS	ZAUN	ZABOK
KERT	GORT, GARTH	GARDEN	JARDIN	GARTEN	SZÁD
KA RAM	CRÓ	FOLD	PARC	SCHAFHORDE	ZAGON
GÖRÖN-gy	GREAN	GRAVEL	MO'ITE	(Erd-)KLUMPEN	GLEJBA
KER-es (KÖR-öz)	CUAR-d-aeh	SEARCH	RECHERCHES	SUCH-en	ISZKAT
CERU-za (KÖR-ző)	CRÓ	PEN	CRAYON	BLEISTIFT	KARANDAS
SZER	CORE	TREATY	TRAITE	VERTRAG	DOGOVOR
KORONA	COROIN	CROWN	COURONNE	KRONE	KARUNA
VÁR, VÁR-os	CAER, GÊR, WYR, KER	FORT, TOWN	CITADELLE, VILLE	BURG. STADT	GÓROD, MESTO

B-C/G

AIRIUC örök

⇔ ÖRÖK

RÁCA állvány, váz

⇔ RAK.ás

RAC-án láрма, zajongás, zendülés

⇔ RIK-kann, RIK-olt RIK-ít

RÁIG lökés, tasztítás, rúgás

⇔ RUG, LÖK

REIC nyilvános előadás, verselés

⇔ REGÖ-lés

(> v. ö. RÁG-ús kívánság, kívánságolás)

ROC ránc, redő

⇔ RAK-ás (> ROK-olya)

ROG-ile *ragyogó*

⇔ RAGY-og-ó

I-L

IALL *szíj, póráz*

⇔ JÁR-om

L-C

LACHA *kacsa*

⇔ RÉCE

LAG *gyenge, puha*

⇔ LÁGY

LOG *lyuk, üreg*

⇔ LYUK, LÉK

>LOCH *tó*

LOIC *kivonja magát vm. alól*

⇔ meg-LÓG

> LOIC-each *munkakerülő*

> LOG-ós

LUCH *egér*

⇔ LÜKE *apró, mafla*

L-R

JAR-ík *tyúk*

⇔ JÉR-ce

IARR *valamerre tart*

⇔ JÁR

> IARR *kér, követel, óhajt*

⇔ JÁR (neki)

C-D/T

CAD, CATH *csata, hadtest*

⇔ CSATA, HAD (> KAT-ona)

CÁ1DH *piszok, kosz*

⇔ KOSZ

CAÍT-in *gomolya, csomó*

⇔ KÖT-eg

CAITH *dob, eldob*

⇔ HAJÍT

(> v.ö. CÁITH *szemét*)

CÉAD- *első*

⇔ KEGY(-ed)

CÉAD- *sok, száz* (> kabard KOD *sok*)

⇔ KÉT, HÉT [> „HET-ed HÉT’]

az íreknél is a „hetes” értelme „rengeteg”(!)

CEADA-igh *hagy, engedélyez*

⇔ HAGY [> -HAT, -HET]

CÉIDE *járat, út*

⇔ HAJT

CITH *zuhany*

⇔ ZÚD-ít, ZÚD-ul

CÓIT-in *kötény, köpeny*

⇔ KÖT-ény

COTHÚ *hatás, ráhatás, buzdítás*

⇔ HAT-ás

CUD *mosó, mosdó, fürdő*

⇔ KÁD

> FOTHRU-CUD

> FÜRDŐ-KÁD (?)

CUID *vág, szel, oszt* (> szumir CUD *vág, bevág*)

G-D/T

GEAD-án *fenék, segg*

⇔ GATYA (?)

GUTH *hang, szó, kifejezés*

⇔ IGE

GUÍ *ima*

⇔ IGE

C-G / G-C

CÁG *csóka*

⇔ CSÓKA

CÉACH-ta *eke*

⇔ EKE

CAEWCH *csuk*

⇔ CSUK

CEG *száj* (> japán KUCHI *száj*)

CHEH *forró, meleg*

⇔ HÖ

CHÍCH *csecse*

⇔ CSECSE

CUACH *csokor, ölelés*

⇔ CSOK-or, CSÓK

CWCH *csónak* (> török KAYIK *csónak*)

⇔ CSONAK

GÉAG *ág*

⇔ ÁG

GOIC *kakas*

⇔ KAK-as

> COC-ach *hetyke, bóbítás*

⇔ GÖG-ös

C/G-S

CÁS *keret, kalitka, ketrec*

⇔ KAS

CÉIS *vékony, sovány, csínos*

⇔ KECS-es

CIS-eán *kosár*

⇔ KOS-ár

COS *láb*

⇔ KOS-l-at, CSOSZ-og, CSÚSZ-ik

COS-m-úil *hasonló*

⇔ HAS-on-ló

GAISCB *hős, hősködő*

⇔ HÖS

> GAISC-ioch *harcos, hős* {> török OGUZ)

GAOIS *okosság, tudás*

⇔ OKOS

> GAOIS-each *okos, ügyes*

GEAOIS *bölcsesség*

⇔ ÜGYES

> GEAOIS-each *bölcs*

GEIS *tiltott szó (tabu)*

⇔ KUSS

GÉIS <i>hattyú</i>	⇔ KACSA
GUAIS <i>veszély</i>	⇔ VÉSZ
GUAS <i>szolgáló</i>	> (KUvASZ?)
GUS <i>erő, életerő</i>	⇔ GYÖZ

D-C/G

DIACH <i>ördög</i>	⇔ ÖR-DÖG
DIAGA <i>isteni, szent, legjobb, legméltóbb</i>	⇔ DICSŐ

T-C/G

TACA <i>támasz, dúc</i>	⇔ DÚC
TAGH-d <i>indulat, makacsság</i>	⇔ DAC
TEACH, TY [te] <i>hm</i>	⇔ -DA (> óvó-/ író-/ szálló-/ csár-DA)
TÓCH <i>gyökér</i>	⇔ TŐ, TŐKE
TOICE <i>bőségjómód</i>	⇔ TŐKE (> TOKA)
TÓG <i>épít</i>	⇔ TÁK-ol
TÓG <i>növekszik, emelkedik</i>	⇔ TÁG-ul, DAG-ad
TOGH-yr <i>teker, gömbölyít, csavar</i>	⇔ TEK-er

D-T / T-D

DÚID-in <i>duda, bőrduda</i>	⇔ DUDA
> DÚID-ire-acht <i>sípolás</i>	⇔ DUD-ál-ás
TÁIDE <i>titok</i>	⇔ TIT-ok
TAIT-in <i>tetszeni</i>	⇔ TETSZ-ik
TÁT-ei <i>következtetés</i>	⇔ TÉT-cl
TEIDHE <i>tét, ötlet</i>	⇔ TÉT
TIT <i>esik. dől, elájul</i>	⇔ TOTTY-an
TUATH <i>vidék, táj</i>	⇔ TÁJ
> TUATHA <i>nép, vidéki, pornép</i>	⇔ TEUT-on, (> „TEUT-sch”) TÓT
> TÚT-ach <i>buta, tudatlan</i>	⇔ TUTYI-mutyi

S-C/G

SAGH-as <i>jelleg, fajta</i>	⇔ SZAK, SZAK-asz
SÁIGH <i>út, szűr, döf</i>	⇔ (át-)SZEG

> SÁIGH-ead *nyíl, szeg, nyílallás*

SCIUCH *hang*

SCOIG *nyak, szegy*

SÉAC-la *elsorvasztott*

SEK-el *kiváló katona*

SÍÓG-ai *gyenge, szegény*

SÚIGH *hely, helyzet*

SUIOCH-án *szék*

SYCH *száraz, terméketlen*

SYCH *folyadékmentes*

⇔ SZÓ

⇔ SZEGY

⇔ ZSUG-or / SEK-ély

⇔ SZÉK-ely (?)

⇔ SZEG-ény

⇔ SZEG, ZEG, ZUG

⇔ SZÉK (> régi török SÄKU)

⇔ SZIK-es

⇔ SZIK-la

D-L/R

ADER-yn *madár* (> japán TORI *madár*)

DÁIL *gyűlés, gyülekezet*

DÁIL *kitölt, kiönt*

DAILLE *ostobaság*

DAIR *tölgy*

DAR *dereng, kiderül*

DÁR -tói, -tol

DEALA-igh *szel, szeletel*

DEAL-ra-igh *kivilágít, megvilágít*

DEIL-ín *éneklő elbeszélés, ének*

DBOIR *tör, letör*

DEYR *kedves, sokba kerül*

DIAIL *csodálatos, táltos*

D1LE *ár, áradat*

DIOL-aim *gyűlem, gyűjtemény*

DIÚL *szopás, szoptatás*

> DIÚL-thiacail *tejfog*

DIUL-ta-igh *megtagadni*

> DIÚL-t-aehtilos

DRAOTA (DRAOI) *druida (táltos)*

DÚ1L *dolog (előállított tárgy, elem)*

> DUAL-g-as *munka, feladat*

⇔ MADÁR

⇔ GYŰL

⇔ TÖL-t

⇔ DILI (> finn TYLSÄ)

⇔ TÖL-gy

⇔ DER-eng, DER-ül

⇔ -TOL, -TÖL

⇔ GYALU

⇔ DEL-ej-ez

⇔ DAL

⇔ DAR-ab-ol, DAR-ál

⇔ DRÁ-ga

⇔ DALI / TÁL-t-os

⇔ DÚL-ás

⇔ GYŰL-em

⇔ DAJ-ka (?) / TEJ

⇔ TEJ-FOG

⇔ TIL-ta-ni

⇔ TIL-os

⇔ TORDA

⇔ DOL-og

> DOL-g-oz-ás

DÚR *durva, kemény*

⇔ DUR-va (> török DIRI)

DÚREO *dér*

⇔ DÉR

L-D/T

ALLAID, ALLTA *vad, vadállat*

⇔ ÁLLAT

ALTA-igh *áldani*

⇔ ÁLD

>ALTÚ *áldás*

⇔ ÁLD-ás

LÁD *vizes medence, teknő*

⇔ LAD-ik

LAD-ús-ach *hetyke, pimasz, huncut*

⇔ LUD-as

LÁITH-r-igh *jelentkezni, előtűnni*

> LÁITH-air *megjelenés*

> LÁT-om-ás

LÁM *íme (lám)*

⇔ LÁM

LÚTH *mozgáserő, fürgeség*

⇔ LÓT, LÓD-ul

D/T-S(C)

DEAS *szép, kellemes, illő*

⇔ DÍSZ-es

DOUS *édes, gyöngéd*

⇔ ÉDES

DUAIS *ajándék, díj*

⇔ DÍJ

TAIS *nedves, dohos*

⇔ DOHOS

TAOS (TEIS-en) *tészta*

⇔ TÉSZ-ta

TÁSC *dicsőség, hírnév*

⇔ TISZ-tel-et

TEAS *forróság, hő*

⇔ TÜZ

> TEAS-ai *forró, égő, tüzes*

> TÜZ-es

TIÚS *sűrűség*

⇔ DÚS (> DÚS-ít)

TOISC *kérés, feladat, szándék*

⇔ TESSÉK

T-L/R

ATHAIR *apa*

⇔ ATYA (> vogul ATIR)

TÁIR-g *gyárt, készít*

⇔ TER-m-el

> TÁIR-ge *termék*

⇔ TER-m-ék / TÁR-gy

> TÁIR-ge-oir *gyártó / áldozatot bemutató*

⇔ TÁR-kány

TAL *anyatej*

⇔ TEJ

TAR *tér, betér, megtér*

⇔ TÉR

TARR *törzs*

⇔ TÖRZS

TEOL-ai meleg

⇔ DEL-i (> TÚLI)

TERR-in törni

⇔ TÖR-ni

> TORR-ed törött

⇔ TÖR-ött

Bretániai kelta szentély. Ma itt kettős kereszt áll.

THALL, THAR túl, át, átal

⇔ TÚL

THALLOO föld

⇔ TALAJ

TÍR ország, vidék

⇔ TÉR (terület)

TOILL talál, beleillik

⇔ TAL-ál

TOIR-t alak

> TOIR-té-is büszkeség

⇔ TAR-t-ás

TOL-g támad, lök, lökdös

⇔ TOL-ak-od-ik

TOLL összerak

⇔ TOL, TOL-at

TÓRA-igh törekszik

⇔ TÖR-ek-ed-ik

TÓRA-igh keres, kutat vm. után

⇔ TÚR

TORR-ach terhes

⇔ TER-h-es

TÚARE étkezés, lakoma

⇔ TOR

TUÍL tele (> TUILE árvíz, áradat; nagy folyó)

⇔ TELE (> ETEL, ITIL > „Etelköz”)

TUL-ach dűlő, sírhalom

⇔ DÜLŐ

R-D/T

ÉARD ért, vm-nek értelme

⇔ ÉRT

OIREAD sokaság

⇔ ÁRAD-at

RAD rúg

⇔ RUG

RÁTH <i>raj</i>	⇔ RAJ
RIATH <i>erőd, földvár</i>	⇔ ERŐD
RIT <i>gázló</i>	⇔ RÉT (<i>mocsaras, vizes terület</i>)
RITH <i>jutás</i>	⇔ RIAD-ás
RUD <i>dolog, ügy, állapot</i>	⇔ LÉT
RÚID <i>rajt, vágta, sprint</i>	⇔ RAJT

S(C)-D/T

ASCAID <i>szédülés, émelygés</i>	⇔ SZÉD-ül
SCATA <i>tömeg, csoport</i>	⇔ SZKÍTA (> SKÓT) ¹⁷⁵
SCOITH <i>levág, letép, elválaszt</i>	⇔ (le-)SZED
SEAD <i>üt, tép, súlyt, szakít, leránt</i>	⇔ (le-)SÚJT
SÉID <i>fűj, felfűj, fokoz</i>	⇔ SZÍT
SIDH <i>'tündérdomb' (vels SÍR) / vármegye</i>	⇔ -SÁG (lásd: angol SHIRE vármegye)
SITH-ead <i>sietés, rohanás</i>	⇔ SIET-ség
SOITH <i>kurva</i>	⇔ SZAJHA
SOITHE-in <i>suhogó, suttogó hang</i>	⇔ SÓH-aj / SUTT-og
SUTHA-in <i>örökké tartó</i>	⇔ SOHA (el nem múló)
JYST <i>tál, serpenyő, edény</i>	⇔ ÜST

S-L/R

SÁIL <i>rúd, dorong, dúc</i>	⇔ SZÁL-fa
SÁIL, SEIR <i>sarok</i>	⇔ SAR-ok
SÁIL <i>kosz, salak</i>	⇔ SAL-ak, SÁR
SAILL <i>kövér-hús, zsír</i>	⇔ SZAL-onna
SAOL <i>élet (> SAOLA-igh születik)</i>	⇔ SZÜL-et-ik
> SAOLU <i>szülés, születés</i>	⇔ SZÜL
> SEOIL <i>szülőágy, gyermekágy</i>	
SAOR <i>'szabadember' (> török SER úr, fejedelem) → francia, angol SIR(E)</i>	
SÁR- <i>hatalmas, szertelen</i>	⇔ SZER- [~ se SZERI se száma]
SÁRA-igh <i>megsebesít, zaklat</i>	⇔ SÉRT
SCÁIL <i>szellem</i>	⇔ SZEL-lem

¹⁷⁵ A skótok a szkítáktól származtatják Írországból átlepeült kelta (gael) népüket.

SCAR oszt, elválaszt, szétszór	⇔ SZEL, SZÓR
> SCAIR rész, szelet, réteg	⇔ SZEL-et
SCOL hív, szólít, megszól	⇔ SZOL
SCOL-óg paraszt, szolgál	⇔ SZOL-ga
SCOR vág, hasít, leüt, lecsap	⇔ (le-)SZEL
SEARR nyújt, feszít	⇔ SER-ít
SEARR iparkodik	⇔ SÜR-ög, SIR-ül
SERR-in zárni	⇔ ZÁR-ni
SÍR sírhalom, kunhalom, 'tündérdomb'	⇔ SÍR
SILL-eadh csillogás	⇔ CSILL-ag
SIOL mag, csira	⇔ SARJ (> CSIRA)
SIOL, utód	⇔ SARJ
SIUIL tündér	⇔ SELLŐ
SIÚL gyorsan megy, sietve megy	⇔ SZAL-ad
SÚIL szem	⇔ SZEM
SÚIL száj	⇔ SZÁJ
> SÍL vél. vélekedik	⇔ SZÓL

Breton népviselet

„SZÁJ” a kelta nyelvekben:

- **BÉAL** [bél] (ír) száj, nyílás, ajak ↔ **VÉL, FEL-el, VALL** / > NYIL-at-koz-ik
 - > BÉAL-aith-r-ás szájhagyomány, népi szokások, mesék előadása
 - > BÉAL-oid-eas szájhagyomány, népművészet
- **CAB** (ír) száj, nyílás ↔ **KIAB-ál** / > KAPU
- **CEC** (ír) száj (↔ japán KUCHI)
- **MIN** (vels) ajak > **MIN** (breton) szól, kiabál > **MÍN**-igh magyaráz, előad, mesél ↔ **MON-d**
- **PUS** (ír) száj / mogorva. rosszkedvű beszéd ↔ **BESZ-éd** / PISSZ-en, PÖSZE / PUS-mog
- **SÚIL** [szúly] száj ↔ **SZÁJ**
- SCOL** szól, szólít, hív, megszól ↔ **SZÓL**, (meg-)SZÓL

SÍL vél, vélekedik ↔ **SZÓL** (> török SÖYLE-mek *beszél, mond, szól*)

SCIÚCH hang ↔ **SZÓ** [> SÍOGAI *pletyka* > 'szóbeszéd')

Lásd még → **ABAIR** mond (abajgat)

AGALL kiáltás

MAÍGH közöl, ismertet, előad, kifejt, magyaráz / dicsekszik.

Ősi szókinszünk a magyar–kelta rokonság jegyében

Amikor két nyelv rokonságáról igyekszünk véleményt alkotni, három fő témakörrel kell foglalkoznunk. A magyar–kelta viszonylatban az első kettőről, a nyelvtani szerkezetek és a mondat-szerkesztés hasonlóságáról már szó esett a tavalyi előadássorozatomban. Itt most az ősi szókinszről szólok. Ez alatt, ahogy Zsuffa Zoltánné, a 'Gyakorlati Magyar Nyelvtan' című könyvében írja: „*Kétségtelen azokat a szavakat értjük, amelyek az egyszerű életforma, együttélés, az emberi körülvéő világ növényei, állati, a vele való foglalkozás jelölésére szolgálnak.*” [379 old.] A szerző a következő fogalom családokat sorolja fel: a névmások, egyszerű számok, testrészek, a rokonságot jelentő szavak, természeti jelenségek, a természetben előforduló tárgyak, állatvilág, növényvilág, ásványok, lakás, eszközök, fegyverek, ruházat, tulajdonság, mennyiség, helyzet, igék (a lét és a cselekvés szavai) és képzők, valamint egyéb szavak; majd hozzáfűzi, hogy : „*Szókinszünk megőrizte eredeti hovatartozásának bizonyítékait...*”

Erről a kérdésről Götz László a következőket írja: „*Róna-Tas András 'A nyelvrokonság' című könyvében olvashatjuk, hogy a magyar nyelv tőszavainak mintegy 68 %-a jövevényszó... Megdöbbenve állunk e hatalmas tömegű kölcsön-szó réteg előtt, s önkéntelenül is fel kell tennünk a kérdést: ha ez valóban igaz lenne, mennyiben beszélhetünk egyáltalán önálló magyar nyelvről? De éppoly nyomatékkel feltevődik az a kérdés is, hogyan lehetséges ilyen körülmények között, hogy bár nyelvünk tőszavainak több mint kétharmad részéi idegenektől kölcsönöztük, mégis hiánytalanul, egy tömbben meg tudtuk őrizni – 1100 éve teljesen elütő szerkezetű nyelvi környezetben élve – nyelvünk sajátosságos, Európában szinte egyedülálló nyelvtani, nyelvszerkezeti és hangtani jellegét, semmilyen szomszédos nyelvhez nem mérhető különlegességeit: csodálatra méltó tömörségét, hajlékonyságát, feltűnően kifejtett belső nyelvi logikáját. S végül – de nem utolsó sorban – mivel magvarázható az a meglepő, egész Európában úgyszólván példátlan jelenség, hogy a magyar nyelvterület viszonylag nagy kiterjedése (az Őrség és a Székelyföld között 1000 km-es távolság van!), évszázados történelmi izoláció (a török hódoltság 150 évre valósággal három részre vágta a magyar nyelvterületet) és idegen nyelvű etnikai elemek évszázadokon keresztül szakadatlanul folyó tömeges beáramlása ellenére egységes tudott maradni, minden jelentősebb nyelvjárási eltérés nélkül? ... Ha nyelvünk tömörségét, a tiszta, pontos hangartikulációt s a szógyökök rövidségét, hangállományunk egyszerűségét is figyelembe vesszük, akkor meg kell állapítanunk, hogy mindezek rég kiforrt, igen ősi nyelvi alapokra vallanak. Ugyanezt bizonyítja az is, hogy a magyar már a honfoglalás korában is messzemenően megközelítette a mai nyelvi állapotot s 1100 év óta alig változott – vagy amint nyelvészeink mondják: 'fejlődött' – ... s ugyanakkor Kárpát-medencei hazánkban, ahol 1100 éve mindenünnen teljesen elütő szerkezeti felépítésű és belső logikájú nyelvek vesznek körül bennünket, úgyszólván egyetlen idegen képzőt vagy nyelvtani elemet sem vettünk át szomszédainktól, emezek viszont jónéhányat tőlünk. Márpedig a nemzetközi nyelvtudomány újabb felismerése szerint a nyelvek nem csak szavakat kölcsönöztek, – ahogy régebben gondolták – hanem nyelvtani, nyelvszerkezeti elemeket, ragokat, képzőket is. Amint ez éppen a szomszédos népek nyelveiben található magyar nyelvszerkezeti sajátosságok is egyértelműen bizonyítják.*”¹⁷⁶

Jelen dolgozatban a magyar ősi szókinsz szavait vettem össze más nyelvek hasonló szavaival, első sorban az írrel és a többi kelta nyelvekkel, a finnugor nyelvekkel, a török és türk nyelvekkel, a japánnal és a dél-amerikai Andokban még beszélt 'runa-simi' (emberi-beszéd) inka indiánok nyelvével. Ezeken kívül, és mint ezek szöges ellentéte, megtekinthető minden egyes megvizsgált fogalom ún. indogermán: hindi, perzsa, görög, latin, germán, litván, szlovén nyelvű megfelelője. Igen fontos a litván, mert a szakavatott nyelvészek leginkább támogatott véleménye szerint a litván – elszigeteltsége folytán – őrizte meg leginkább az ősi indogermán jelleget nyelvében, úgy szókinsz-

¹⁷⁶ Götz László 'Keleten kél a Nap', Budapest, 1994, 545-546. old.

ében, mint nyelvtanában, ellentétben például a göröggel, amelyet leginkább befolyásolt a 'pre-indogermán' Európa (Gimbutas Marija). A szláv nyelvek közül a szlovént választottam, mert, a nyelvészek állítása szerint, ez áll legközelebb úgy a magyarhoz, mint a keltához.

Kezdjük el, tehát, ősi szókincsünk vizsgálatát egyik legősibb fogalomcsoportjával, az 'önmagam' leírásával: testrészeink és azok működésének megnevezésével.

Kelta regös ['The Art of Celtia'].

TESTRÉSZEINK

TEST, TÖRZS

- magyar TEST [a 'Magyar nyelv történeti-etimológiai szótára' (MTESZ) szerint ismeretlen eredetű] > alapszava, talán, TES ~ TUS (↔ v.ö. a perzsa eredetűnek mondott török DUS váll szóval) > TUSKÓ *valaminek a vastagabbik, szélesebbik ('vállasabb'?) része, töve* → TES-T
 kelta: ír TUS *eredet, származás* ↔ török TÖZ *eredet, származás* ↔ magyar TO *eredet, származás* (> v. ö. ír TÚIS *feldühödés, felbőszülés* ↔ magyar TUS-ak-od-ik *verekszik, küzd* ↔ régi török TUŞUR-mak *szembefordulni, küzdeni*, török TUTUS-mak *egymást megragadni, verekedni*)
 – ír TATHAG *test* [<TATH *köteg, halam, rakás, tömeg*] > ír TUATHA *névtelen tömeg, törzs, nép* (→ TEUTH – DEUT'sch *német*) → magyar TÓT *névtelen tömeg, nép. szláv* (→ szlovén, szlovák);
 > lásd még: ír TUATA *népies, laikus, tudatlan* > TÚT-ach *buta, faragatlan* ↔ magyar TUTY-i
 – ír TOIRT [ejtsd: 'torzst'] *tömeg; alak* (↔ magyar TEST, TESTES) > TOIRTÉIS *góg. büszkeség* (> lásd még: ír AR AN TOIRT *rögtön, mihelyt, nyomban* ↔ magyar TÜST-ÉN-t)
- magyar TÖRZS, régi magyar TÖRZSÖK [bizonytalan eredetű] ↔ kelta: ír TARR *törzs, has*.
 Ide tartozik még a latin TORUS *dudor, izom, öl*, TURSUS (*növény*)szár, *torzsa* > olasz TORZO *torzsa, felsőtest, törzs* is; de hiányzik a többi indogermán nyelvekben, így kérdéses honnan származik a latinba?
 A magyar meg a kelta szónak nincs kapcsolata az indogermán: hindi BADAN (> angol BODY) *test, törzs*; görög KÖRPÓSZ *test. törzs* > latin CORPUS (> német KÖRPER) *test*, TRUNCUS *törzs*; német RUMPF, STAMM *törzs*, litván KEPALAS *test* (↔ görög KEPHALOSZ *fej*), szlovén TELO *test*, stb. szavakkal.
 A magyar–kelta összefüggés nyilvánvaló: TEST ↔ TATHAG. TOIRT ill. TÖRZS ↔ TARR.
 Sokatmondó az a tény is, hogy úgy a kelták, mind a magyarok a körülöttük élő, az elnevezés pilanatában egy állami kötelékbe még nem szerveződött 'névtelen' tömeget „tót”-nak nevezték!

BÖR, BÖNYE, HÁM, (HÉJ, KÉREG)

- magyar BÖR [valószínűleg ősi örökség az uráli korból (MTESZ)]
finnugor: osztják PER, szamojéd PIR „a nyírkéreg vöröses belső kérge; a bendő nyálkahártyája”
türk: mandzsu FERI bőr
kelta: ír BARR felület (↔ magyar BÖR)
→ ír BRAT borító, takaró, burkolat ↔ magyar BOR-ít > BUROK ↔ török BÜRÜLÜ burok, BÜRÜM takaró, BÜRÜ-mek beborítani, betakarni (↔ magyar PÖRK ↔ angol BARK kéreg)
- magyar BÖNYE [ismeretlen eredetű]
kelta: régi ír BIANN bőr, ír BIANNA borító, védő, záró kupak, feszes burok
- magyar HÁM [finnugor töből] bőr; kötő (lószerszám)
kelta: ír SCAMH hámoz, lecsupaszt > SCAM-all úszóhártya; SCANNÁN bőnye (> angol SKIN bőr)
→ ír COMH-ad takaró, borító, oltalmazó, €OM-áil összeköt, megköt, átköt
finnugor: finn KUM, KALE bor, hám
türk: kalmük HALM bőr, mongol KÁLIM bőr, szőr, bunda (↔ ír CLÚMH szőr, bunda, gyapjú)
- magyar HÉJ [? finnugor] (→ ? HEJT ~ HAJT megbont, FEJT hámoz, SEJT megérez)
kelta: ír SEITHE bőr, héj (↔ magyar SZÜTYŐ hártyás burok; zacskó, tarisznya)
finnugor: finn IHO bőr
türk: csuvas HUIJÊR kéreg, héj; jakut XAJ beborít, bejed (↔ német HÜLLE burok)
japán HIFU bőr, héj
- magyar HÁRTYA [? egyiptomi eredetűnek tartják]
kelta: ír CRAICEANN bőr, hártya, kéreg, felület (’-eann’ vagy ’-ann’ névszóképző > magyar ’-ány’)
finnugor: vogul CHART hártya, felület, felszín
- magyar KÉREG, régi magyar KÉR [finnugor eredetű]
kelta: ír CARR kéreg, héj
türk: kazah KAJRÊ kéreg, héj
japán KAWA bőr, héj, hártya
inka (kecsua) indián QARA bor
(> lásd még: latin CORTEX kéreg, CURRIUM érdes bőrfelület; hindi CHARMÍ bőr)

Úgy a magyar, mint a kelta szavaknak nincs kapcsolata az egyéb ’indogermán’: perzsa (fárszi) PUST bőr, héja; görög DERMA bőr, FLOTÓSZ kéreg, héj; latin CUTIS, PEUS bőr, hám, MEMBRANA bőnye: német HAUT bőr, bőnye, RINDE kéreg; angol SHELL, HUSK héj. burok; stb, szavakkal.

HAJ (FÜRT, COPF, VARKOCS, KONTY), BAJ(U)SZ, SZAKÁLL, SZŐR, FAN (> BUNDA)

- magyar HAJ [finnugor]
kelta: ír FOLT haj
türk: régi török QYL haj, szőr, török KIL szőr, sörte
finnugor: finn HIUKSET haj
- magyar FÜRT [finnugor]; VARKOCS (szláv, „etimológiája nem tekinthető tisztázottnak” (METSZ))
kelta: ír FOLT haj, GRUAIG haj
finnugor: votják PER (szőlő-)fürt
türk: török PÜRÇEK fürt, rojt, PURCEKLI göndör, bodros [a „szláv” szó a törökből származik!]
- magyar COPF ~ régi magyar COP, CAP [a MTESZ szerint német eredetű, valójában kelta ’eredetű’]
kelta: ír CIABH haj, copf (> francia CHEUVEAU haj, német ZOPF copf)

japán KAMI haj

- magyar KONTY [hangfestő]
kelta: ír CUACH hajfonat, konty, copf; csokor
dravida KUNTÁL haj, szőr, szakáll
- magyar BAJUSZ – BAJSZ [ismeretlen eredetű]
kelta: régi ír FÉSS, ír FÉAS-óg bajusz (-óg kicsinyítőképzővel > 'bajszka'
türk: török BIYIK bajusz; jakut AS haj, szőr
- magyar SZAKÁLL [ótörök eredetű]
türk: török SAÇ haj; uigur, türkmén, kun, mongol SAQAL, török SAKÁL, csuvas SUCHAL szakáll
kelta: ír ULCHA szakáll, CUACH hajfonat, konty, copf; csokor
inka (kecsua) CHUKCHA haj
finnugor: finn TUKKA haj
- magyar SZÖR [ősi örökség az ugor korból]
finnugor: finn SAR szőr; vogul SÄR. lófarok SOÄR lószőr
- magyar FAN [finnugor] > BUNDA (ismeretlen eredetű – „a szlávban és a románban magyar eredetű”)
kelta: ír FIONN-adh szőr, fan
finnugor: vogul PÖN toll, szőr, gyapjú, cseremis PÉN toll, szőr, mordvin PONA szőr, gyapjú

Nincs semmilyen kapcsolat a magyar–kelta–finn–török–inka és az indogermán szavak közt > hindi BAAL haj, görög TRICHA haj, szőr, latin PILUS haj, szőr, CIRRUS hajfürt (> német HAAR haj), litván LASJE haj.

ZSÍR, HÁJ / IZOM, ÍN, HÚS / IDEG / CSONT

- magyar ZSÍR [szláv eredetűnek mondják < ZÍR 'makk, makkoltatás']; ÍR [? finnugor]; HÁJ [finnugor]
kelta: ír SAILL zsír, zsíros hús (↔ magyar SZAL-onna) > SAILL-each zsíros, hájas; GEIR kövér
finnugor: finn RASVAINNEN zsíros, kövér (nem mondható éppen, 'rokonszónak')
török YAG zsír, szalonna; régi török QAJAQ zsír, vaj > valamennyi türk JAG zsír, vaj (↔ HÁJ)
japán ABURA zsíros, kövér
inka (kecsua) WIRA [ejtsd : 'uira'] zsír (↔ magyar ÍR)
 - magyar IZOM [< az 'ÍZ'-nek származéka, finnugor]; ÍN [finnugor]; HÚS [ismeretlen eredetű]
kelta: ír FEITH ín, izom, AENEAS sport (↔ magyar INAS izmos, erő); vels CIG hús
finnugor: észti PII ín, izom (↔ ír F'É-ith, 'ith' képző, akár a magyar -at, -et > pl. 'ÍZ-ül-et' szóban)
türk: török AZA tag (↔ magyar ÍZ). ET hús japán KIN-NIKU izom, ín; NIKU hús
inka (kecsua) AYCHA [ajcsa] hús (↔ magyar HUS, vels CIG)
 - magyar IDEG [< ID- kötél, húr 'finnugor' többől]
kelta: ír TÉAD kötél, ín, húr
 - magyar CSONT [ősi örökség a finnugor korból]
kelta: ír CNÁMH csont, SIUNTA izület; ír COS, vels COES láb;
vels ASGWRN csont (↔ magyar GERNYE szikár, száraz, sovány)
finnugor: finn LUU csont, KONTTI lábszár; észti KONT csont; lapp CSUTTA bokacsont
türk: régi török SÖNÜK, türkmén SÜNK csont, jakut CSONKU sípcsont
japán HONE csont
inka (kecsua) TULLU csont (↔ magyar CSÜLÖK – ismeretlen eredetűnek tartják), CHAKY lábszár
- ↔ egyéb: hindi MAANS hús, HADDII csont; perzsa GÛST hús; görög PACHOSZ zsír, MIS izom (KRÉASZ hús), NEVRON ideg (> latin NERVUS > német, angol NERV ideg); KÓKALO csont; latin PINGUE zsír (ADEPS háj), MUSCULUS izom (CARO hús), OS csont; német FETT,

SCHMALZ *zsír*, FLEISCH *hús*, BEIN *csont* (KNOCHEN < a keltából); szláv: szerb-horvát *ZÍR makk*, *makkoltatás*, szlovén *ZÍR makk*, *táplálék*; szlovák *ZÍR zsír*, *háj* (a szlovák szó a magyarból való, a magyar 'zsír'-nak semmi köze a dél-szláv 'makk'-hoz!)

A felsorolt szavak esetében a széles magyar–kelta–finnugor–török összefonódás nyilvánvaló, még akkor is, ha egyes kelta szavat az angol, a francia vagy a német is átvett, és ma is használ. A magyar nyelvben használt szavak egytől-egyig 'magyar' szavak, de nem kerülheti el figyelmünket e sokrétű kapcsolatrendszer sem, az irtól a japánig, és még azon is túl, az inkáig, ami majd a továbbiakban is többszörösen kimutatható.

FEJ, FŐ, FENN

- magyar FEJ, FŐ (> FŐ-, FŐN-ök), FENN (> FEN-t, FEN-ség) [örökség a finnugor v. az uráli korból]
 kelta: breton PENN, vels PEN *fej*, *vég*, ír CEANN *fej*, *vég*, *végrész*; egy; fá (> CÍONÁ *vezér*)
 finnugor: vogul PEN *fej*, zürjén PON *vég*, *kezdet*, vm-nek a *hegye*, votják PUN, szamojéd PUM
vég, *határ*, vm-nek a *hegye*, mordvin PÄ vm-nek a *vége*, finn PÄÄ *fej*
 török BAS *fej*, *fő*, BEY *úr*, *nagyságos úr* (> *főnök*): régi török QAN *vezér* (> *kán*)

KOPONYA (> KOPJA, KOBÁK, KÓPÉ)

- magyar KOPONYA [? déli szláv], KOBÁK [török], KÓPÉ ~ GÓBÉ [ismeretlen eredetű]
 kelta: ír AN CHINN *koponya*; vels CWPAN *kupa*, *csésze*; ír GOBÁN „minden lében kanál”
 türk: török KAP *tök*, *edény*, KAPAN-mak *bezárni*, *befedni* (> KAPAK *fedő*)

HOMLOK

- magyar HOM-L-OK [finnugor többől]
 kelta: ír CUMA *alak*, *külső*, *külső*; CHINN *koponya*; ÉADAN *homlok*, *lapos felület*, *edény*
 finnugor: finn KIM, vogul KHAM, mordvin KOMONS, zürjén KIM *homlok*,
 türk: török OM *fejecs*; mandzsu KUM-CUHIJN, mongol XUM-SURI *homlok*
 japán ATAMA *fej* (< TAMA *gömb*, *golyó*, *teke* > TÁMAGO *tojás*); NO *agy*
 inka (kecsua) UMA *fej*

Egyéb: hindi SIR, perzsa SAR *fej* (↔ mongol SUR > magyar SZÁR *kopasz fej*);
 görög KEFÁLOSZ *fej* (> latin CAPUT *fej*, *csúcs*, *vég* > olasz CAPO *elő*, *vég* > német KOPF *fej*);
 latin CAPUT *fej*. *csúcs*, *vég* (↔ svéd HUVUD, német HAUPT, holland HOOFT, angol HEAD *fej*, *fő*);
 latin CALVA *koponya* (> litván GALVÁ, szlovén GLAVA *fej*);
 latin TESTA *tető*, *teknő* (> olasz TESTA, francia TÊTE *fej*, *csúcs*).

AGY, ÉSZ

- magyar AGY (> OK-os) [bizonytalan eredetű, talán finnugor]
 kelta: ír AIGNE [agynê] *elme*, *hajlam*. EAGNA *bölcsesség*, ÉIGEAS *tudós okos. bölcs*;
 ír GAOIS [gis], GEAOIS [gyis] *okosság*, *tudás* > GAOTS-each, GEAOIS-each *okos. ügyes*
 finnugor: finn SONGE *agy*, AIVO *halánték*, *agy* > VIIAS *okos*;
 mordvin UJ *velő* (> PRE-UJ *agyvelő*), osztják UX, észt UJ *agy*, *velő*
 türk: török AKII *agy*, OKU-mus *képzett*, *művelt*, *okos* (< OKU-mak *olvasni*)
 japán SIN-KEI *ideg*; ZŪNJI-ru *tudni*
 inka (kecsua) YACHA-y *tudni*, YACHA-ku-y *tanulni*, YACHA-ch-iq *tanár*, *tanult*, *bölcs*; NUTQU *agy*
- magyar ÉSZ (> ESZ-es) [ótörök eredetű]

kelta: régi ír ÉICSE *bölcsesség, tudás, jóslási és költői képesség legmagasabb foka*;

ír AITH-ín *tudni, SAOI tudós, bölcs; tanár, mester, szakértő* > SÍL *meggondol, megfontol*
türk: ujgur, kun, kirgiz ÄS, csuvas AS, tatár, baskír IS *ész*; mandzsu SA *tud* (> SA-man *tudó*)

➤ magyar GOND [ismeretlen eredetű]

kelta: régi ír COND *ész, értelem*

türk: régi török QADYU *gond, gondoskodás*, török KAYGI *gond. gondolat*

japán KANGAE *gond*, KANGAE-ru *gondolkozni*

Nem mutatható ki rokonsági viszony az ún. indogermán nyelvekkel: perzsa ASÁB *ideg*; görög MIALÓ *agy, ész*; latin MENS *agy, ész* (> angol MIND *elme. értelem*); svéd HJÄRNA. német HIRN, angol BRAIN *agy, ész*.

Az agy működése:

→ ír COTHU *előmozdítás, kihívás; fenntartás, megtartás, alátámasztás; ingerlés, ösztönzés, biztatás, felpezsdítés, izgatás, serkentés, ösztönzés* ↔ magyar HAT-ás, rá-HAT-ás [> ír AIS-CHOTHÚ *feedback* (a központi idegrendszer 'visszajelzésen' alapuló működése) = magyar VISSZA-HATÁS]

→ ír ÉARD ~ IS ÉARD *vm-nek az értelme* ↔ török AKIL ERDIR-mek *megérteni, felfogni* (~ *ésszel elérni*) ↔ magyar ÉRT, ÉRT-el-em [származékszó, tartják < ÉR]:

– magyar ÉR [vitatott, talán ótörök eredetű → ÉR, el-ÉR] meg-ÉR. meg-ÉR-ik, ÉR-t-ék

– török ER-mek *érni, elérni* (türk IR-, ujgur ÄR-, csagatáj IR-, oszmán-török ER- *elér*)

– ír ÉIR-igh *ér, elér, megér, megérik* → ÉIR-c *érték, jutalom, fizetség*

→ ír AÍR-igh *érez, érzékel, észlel* ↔ magyar ÉR-ez [származékszó, tartják < ÉR – lásd feljebb]

→ ír TOIG *ért, megért, felfog*, TUIG *tud, ért, ismer* ↔ magyar TUD ↔ régi török TUT-maq *megtartani, észben tartani, megfogni, felfogni, megérteni*, török TUT-mak *megfogni, felfogni, megérteni*, türkmén TUT-mak *fogni, megfogni, felfogni, megérteni* ↔ finnugor: zürjén TEDNI *tud, ismer, megtud, felismer*, TÖD *tud*, finn TUNTEA *észlel, érzékel, érez*, TÍTÄÄ *tud, észt TUNDMA érez, ismer, tud*; ír TEIDHE *fogalom, ötlet* (↔ magyar TÉT) > TÁTEL *következtetés* (↔ magyar TÉTEL);

– lásd még: ír TÁIDE *titok* (magyar TIT-ok) > TAIDH-1-oir *diplomata, ügynök* (magyar TIT-k-ár) ↔ régi török TYDYG *tilalom, tiltás*, TYDYG-lyg *tiltott* ↔ ír DIÚLTA-igh *megtagad, elutasít, megtilt*, DÍULT-ú *megtagadás, megtiltás*. DIÚLT-ach *tilos* ó magyar TILT, TILT-ás, TIL-os.

ARC (ORCA)

➤ magyar ARC, ORCA [összetett szónak tartják: orr-száj]; TÜGY *állkapca, pofa* [ismeretlen eredetű]
ír amh-ARC *nézet, kép, kinézés, külső, látvány*, AGHA-idh *arc, arculat, arckép*, GNÚIS *arc, kép*;

EADAN *arc, elülső oldal, vm-nek az eleje, homlokzat, homlok* (↔ magyar TÜGY)

finn KASVOT, NAAMA *arc, arckép*

török YÜZ *arc*

japán KAO *arc*

inka (kecsua) UYA *arc*, USIKU *pofa*

Egyéb: hindi CHÉHRAA *arc*; perzsa SÛRAT, RÛ *arc*; görög PRÓSSOPO *arc* (> szlovén OBRAZ *arc, kép*); latin VULTUS (> litván VEIDAS) *arc*, FACIES *küllem, kép* (> angol FACE *arc*); német GESICHT *arc, kép*.

ORR

➤ magyar ORR [finnugor eredetű]

kelta; ír EARR *végresz*; ír SRÓN, breton FROAN *orr*; ír BARRAICÍN (*hajó*)*orr, (cipő)orr*

türk: régi török, török, türkmén BURUN, jakut MURUN
finnugor: finn NENÄ. vogul NOL, zürjén, votják NIR orr
japán HABA
inka SENQA

Egyéb: hindi NAAK orr; perzsa BÎNÎ, DAMÄGH orr; görög MÍTI on; latin NASUS orr (> német NASE, angol NOSE, szlovén NOS), NARES szaglószer, (↔ zürjén, votják NIR orr); német RIECHEN szagolni, szimatolni

→ ír SMÚR szimatol, szagolászik (> angol SMELL szimatol) ↔ magyar SZIM-at-ol [< SZIM < SZÍ(v)]
 (> lásd még: magyar SMÁR-ol csokolódozik, végigcsokol – ismeretlen eredetűnek mondják)
 → ír SRAOTH prüszköl, tüsszent ↔ magyar SZORTY-og [hangutánzó]

FÜL

- magyar FÜL [ősi örökség a finnugor korból] → HALL [finnugor, a 'fül*' származéka]
 kelta: ír CLUAS, vels CLUST, mannini CLEAYSH *fül*, *fogantyú* → ír CLUIN *hallani*
 (> az ír '-as' és a mannini '-ys' névszóképzők ↔ magyar '-ás' > pl. 'hall-ÁS')
finnugor: vogul PIL, zürjén, votják PEL, mordvin PILE, cseremis PELES *fül*, osztják PEL *fül*,
fogantyú; finn KORVA *fül* → finn KUULLA *hallani*
türk: török KULAK, csuvas XELXA [chelcha] *fül*; türkmén GULAK, jakut KULGAAX *fül*, *hallás*
japán MIMI *fül*
inka RINRI *fül*; UYARI-y *hallani*

Egyéb: hindi KA AN *fül*; perzsa GŪS *fül* > GŪS dâdan *hallani* ('fület tenni' – *fülelni*); görög ÁVTÍ *fül*
 (> latin AUDIRE *hallani* > AURIS *fül* > német OHR, angol EAR *fül* > német HÖR-en, angol HEAR *hallani*); görög ÁKOÍO *hallani* (> litván AUSÍS, szlovén OHO *fül*); litván KLAUSÝTIS (> szlovén SLIŠATI) *hallani*.

→ magyar HÍR [ismeretlen eredetű] ↔ ír ÚR *új, friss, zöld* (↔ jakut JRAAS *nyers*) → ÚIRE *újság, újdonság, hír* (↔ inka UYARI- hall), IRIS *újság, hírlap* > IRIS-OIR *újságíró* („hír-ász”).

SZEM

- magyar SZEM [ősi örökség az uráli korból]
 tibeti SEM szem
finnugor: vogul, osztják SEM, mordvin SELME, finn SILME szem
 kelta: ír SÚIL, mannini SOOILL [szúly] szem (> v. ö. ír SÍOL szem, mag, sarj, csira, ivadék);
 vels LLYGAD szem (?> angol LOOK *néz*) → GWELD [guelld] lát
türk: török GÖZ szem, GÖR-mek *lát*; csuvas KUŠŠI szem, SANA. *néz, figyel*
japán ME szem (> MIRU *lát*); koreai NUN szem
inka NAWI [nyáui] szem (RIKU-y *lát*, QAWA-y *nézni, figyelni*)

Nem mutatható ki rokonsági viszony az ún. indogermán nyelvekkel: hindi AANKH szem, DEK-HAA *lát*; perzsa CHESM szem, DÎDAN *lát*; görög MÁT1 szem, KITÁSZO *nézni*, VLÉPO *lát*; latin OCULUS szem (> német AUGÉ, angol EYE, litván AKIS, szlovén OKO szem), SPECTA-re *nézni*, VIDE-re *lát* (> szlovén VIDE-ti *lát*); német SCHAU -en *nézni*, SEH-en (> angol SEE) *lát* ↔ szlovén ZI URÈ-ti *nézni*.

→ magyar NE-z [finnugor] ↔ finn NÄHDÄ *néz* (↔ inka NAWI szem) ↔ ír NÍ csodálkozás jele
 → magyar LÁT [? finnugor] ↔ ír LÁM *íme*, LÁTHR-igh *megjelenik, előtűnik*, LÁTHAIR *megjelenés*
 → magyar GUVAD [?] ↔ vels GWELD tói ↔ török GÖR- lát ↔ inka QAWA- *néz, figyel*
 → magyar FIGY-el [?] ↔ ír FEIC lát, FÉACH *néz, figyel* > FAICHILL *figyelmesség*

→ *ír* amh-ARC *nézet, kép, kinézés, külső, látvány*, vels ERDRYCH *néz* ↔ *inka* RIKU-y *látni*
 → *ír* adh-AIN *megvilágít* (rég *ír* ÁN *ragyogás*) > FIONN *fehér* (↔ magyar FÉNY – ismeretlen eredetű)
 [> v. ö. az indogermán: görög FOS, ill. latin LUX > olasz LUCE, szlovén LUC, német LICHT, stb. *fény*].

SZÁJ

- magyar SZÁJ [ősi örökség az uráli korból]
kelta: *ír* SÚIL [szúly] *száj*. (*edény*)-száj, *folyó torkolat*, *nyílás*, BÉAL *száj*, *ajak*, *nyílás*, PUS *száj*.
CAB *száj*, *nyílás*, *ajak*; vels CIG *száj*, MIN *ajak*
finnugor: *finn*, észt SUU *száj*, *torkolat*, *nyílás*; *vogul* SUNT *folyó torkolata*, SÚP; *votják* IM *száj*
türk : *török* AGII [ajiz] *száj*, *nyílás*; *jakut* AJAX [ajach] *száj*; SÖYLE-mek *beszélni*, *mondani*
japán KUCHI *száj*, AKA *nyílás*; *koreai* IB *száj*, MAL *beszéd* (↔ magyar VÉL, FEL-el)
inka SIMI *száj*, *beszéd*; UCHKU *nyílás*, UKU *lyuk*; WILLA-y *beszélni*, *közölni* (↔ magyar VÉL)
Egyéb: görög STÓMA > latin OS ~ OSTIUM (> szlovén USTA), GULA (> román GURA) *száj*.
nyílás, *torkolat*; olasz BOCCA {> francia BOUCHE) *száj*; svéd MUN (> német MUND, angol MOUTH) *száj*, *nyílás*, *torkolat*
A kelta nyelvek több szavat használnak a 'száj' megnevezésére; lássuk ezek viszonyulását a magyarhoz:
 → *ír* SU1.L *száj* ↔ magyar SZÁJ
 < *ír* SÍL *vél*, *vélekedik* ↔ magyar SZÓL ↔ *török* SÖYLE-mek *beszél*, *szól*, *mond*
 < *ír* SCOL *szól*, *szólít*, *megszólal* ↔ magyar SZÓL, SZÓL-ít, meg-SZÓL-al
 < *ír* SCIÚCH *hang*, *szó(zat)* ↔ magyar SZÓ •» *török* SES *hang*, SÖZ *szó*
 ↔ *finn* SANOA *mond*; *inka* SIMI *száj*, *beszéd*; *japán* IU *mond*, SODAN *beszélgetés*)
 → *ír* BÉAL *száj* ↔ magyar VÉL, FEL-el (↔ *inka* WILLA- *mond*, *közöl* ↔ *koreai* MAL *beszéd*)
 ír BÉAL *száj*, *ajak*, *nyílás* ↔ magyar NYÍL-ás (> NYIL-at-koz-ik)
 → *ír* PUS ↔ magyar BESZ-él, PÖSZ-ög, PUS-mog (< *írül* 'mogorva, rosszkedvű beszéd'-et is jelent)
 → *ír* CAB ↔ magyar KIAB-ál (↔ *koreai* IB *száj*; *japán* YOBU *szólít*, *kiált*)
 → vels CIG ↔ *török* AGIZ *száj*, *nyílás* ↔ *japán* KUCHI *száj*, AKA *nyílás* ↔ *inka* UCHKU *nyílás*-
 → vels MIN *ajak* > *ír* MÍN-igh *elmond*, *előad*, breton MIN *szól* ↔ magyar MON-d (> MON-da) ↔
 inka (kecsua) NI-y *mondani* (> lásd még: *votják* IM *száj*).

A száj működése, ill. a hangadással kapcsolatos szavak:

- *ír* ABAIR *mond* ↔ magyar ABAJ-og *cseveg*, *fecseg*, *pletykál*; *kiabál* [bizonytalan eredetű]
- *ír* SCAIRT *felkiált*, *hirtelen éles hangot ad* ↔ magyar CSER-(e)g-et, CSÖR-(ö)g-et. CSIR-i-el ↔ régi *török* ÇAR-la- *sír*, *ordít*, ÇIR-la- *visít*; *türkmén* ÇIR-la- *hangosan sír* (↔ magyar SÍR)
- *ír* GÁIR *kiált*, *kurjant* ↔ magyar KURJ-ant [hangutánzó] ↔ *török* KAYIR-mak *keseregni*, *sírni*
- *ír* GÁIRE *kacag* ↔ *japán* WARAU *kacagni* ↔ magyar VIR-og (~ VIR-d-ít) *rikácsol*, *kornyikál*
- *ír* GOIL *sír*, AGALL *kiáltás* ↔ magyar KIÁL-t [hangutánzó] ↔ *török* GÜL-mek *kacagni*
- *ír* CAOIN *sír* > ACAOIN-eadh *szomorú*, *fájdalmas sírás*, ACAOIN-t-each *szomorú*, *fájdalmas* ↔ magyar KÖNNY-ez (rég *magyar* KÖNYÜ *könny*) [finnugor] ; KÍN-os [török eredetű]
- *ír* BÉIC *ordít* ↔ magyar BÉG ~ BÖG [hangutánzó] ↔ *török* BÖGÜR-mek *ordítani*, *bögni*, *bömböl*
- *ír* DEILÍN *éneklő beszéd*, *éneklés* ↔ magyar DAL
- *ír* REIC *nyilvános előadás*, *koncert*; *pletyka*, *fecsegés* ↔ magyar REGE, REG-öl
- *ír* CIUIL *ének*, *csengd hang* ↔ *török* ÇAL-mak *hangszeren játszani* ↔ magyar CSÍL-ing~ CSEN-g
- *ír* ITH *eszik*, *etet*; *mannini* EE *ev-(és)*, IU *iv-(ás)* ↔ magyar ET-et, IT-at; ESZ-ik, ISZ-ik; EV-és, IV-ás
 [> lásd még: *ír* COTHA-igh *etetni*, *táplálni* ↔ *japán* CHO:DAI *suru enni*, *inni*; *ételt*, *italt elfogadni*].

AJAK

- magyar AJ-ak < 'AJ'-ból [ősi örökség az uráli korból] értelme 'nyílás, bevágás, szakadék, köz':
 AJ 'nyílás' ↔ *ír* ÁTH *nyílás* ↔ *japán* AiTA *üres*

AJ 'bevágás' ↔ ír AICE *lék, rés* (↔ japán AKE-ra *nyitni* > AKU *nyitva* ↔ inka UCHKU *nyílás*)
 AJ 'szakadék' ↔ ír AICE *lyuk, verem* (↔ inka UKU *lyuk*)
 AJ 'köz' ↔ ír AICE *köz* (> IN AICE *közel*), vels AGOS *köz, közel* ↔ japán AIDA *köz*)
 → ír CAB *száj, nyílás, ajak* ↔ magyar KAPU (↔ török KAPI *kapu, ajtó*)
 → ír BÉAL *száj, nyílás, ajak* ↔ magyar AJ-ak (↔ finn HUULI *ajak*)
 → vels MIN *ajak* (↔ votják IM *száj, zűrjén* VOM *száj, nyílás*)

Egyéb: perzsa LAB *ajak, szél* > latin LABIUM (> német LIPPE) *ajak*; görög KELÍOSZ *ajak, szél*
 → ír FEAD *füty* > FEAD-ail *fütyöl* ↔ magyar FÜTTY > FÜTY-öl [hangutánzó]
 → ír PÓG *csókol* (↔ magyar BÖK? [hangutánzó], PUSZI [német eredetűnek vélik])
 → ír CUACH *csokor; hajfonat, copf; hajlás, meghajlás; ölelés* (> „MO CHUACH THÚ” *szeretlek*)
 ↔ magyar CSÓK (ősi hangutánzó az ugor korból) ↔ vogul ŠÔCHEL *csókol*, finn SUUKO *csók*;
 ↔ magyar CSOKOR [vitatott eredetű: 'összeszorít, egy tömegbe, csoportba gyűjt, zár'] ↔ v. ö.
 magyar CSUK ↔ ír CAOCH-adh *csukás, zárás* (> GCAOCH-adh *kacsintós; CAOCH vak* >
 CAOCHÁN *vakond*); vels CAEWCH *becsuk* ↔ japán KAGI *kulcs* ↔ inka (kecsua) WICHQA-y *becsukni*
 (↔ török ÇAK-mak *hever, beüt; ÇEK-mek húzni, vonni* ↔ zűrjén TSUKER *rakás, nyáj, csoport*).

FOG

- magyar FOG [ősi örökség a finnugor korból]
 kelta: ír FIAC-ail *fog, vm-nek foka* (> FIAC-1-oir *fogász*); FIOG-ach *fogas (hal)*
 (↔ v. ö. ír FAIGH *fog, megfog, megkap*; ír FUAIGH *megköt, befog*)
 finnugor: vogul PENG, osztják PÓNGK *fog*; zűrjén PIN. votják PINY *fog, vm-nek fogazata*;
 cseremisiz PÜ, mordvin PEJ *fog*; finn PII *fog, pecek*; észt PII *fog, ín, izom* (↔ ír FÉITH *ín, izom*)
 török DIŞ *fog*; BOGUS-mak *megfogni, megragadni*
 japán HA /dg (↔ finn HAMMAS *fog* > HAMMAS-lääkärin *fog-orvos*)
 inka (kecsua) KIRU *fog* (v. ö. ír GREIM *harapás, erős fogás, rászorítás*; magyar HAR-ap)

Egyéb: hindi DAANT > perzsa DANDÁN > görög DÓNTI > latin DENS (-TIS) > olasz DEMTE
 > francia DENT > svéd TAND (> német ZAHN) > litván DANTÍS.

→ magyar HAR-ap [finnugor ? ↔ finn PURRA *harap*] ↔ ír GREIM *harapás, erős fogás, rászorítás*
 ↔ török HARLA-mak *ropog, csikorog, mormol* ↔ inka KIRU *fog* (hangtanilag közelebb állnak).

NYELV (> NYÁL, NYAL, NYEL)

- magyar NYELV (↔ NYÁL, NYAL, NYEL) [finnugor]
 dravida NALIGE *nyelv*
 finnugor: finn NUOLLA *nyal*: KIÉLI *nyelv*,
 kelta: ír BUAILE *nyal*; TEANGA *nyelv, beszéd* (↔ angol TONGUE, svéd TUNGA, német ZUNGE)
 türk: török DİL *nyelv*, SALYA *nyál*; régi török JALGA-maq, türkmén JALA-mak *nyalni*
 inka (kecsua) QALLU *nyelv* (↔ finn KIELI)

Egyéb: hindi DJIIBH, perzsa ZABÂN, görög GLÓSSA, latin LINGUA, litván JEZIK *nyelv*,
 görög LEICHÓ > latin LINGE-re > német LECK-en > angol LEEK *nyalni* (↔ inka LLAQWA- *nyal*)

→ magyar ÍZ [finnugor] ↔ japán AJI *íz*, OISHI *ízletes* (SHITA *nyelv*), ↔ v. ö. perzsa MAZE *íz*: görög
 GOUSTO (> latin GUSTATUS) *íz*; holland SMAAK (német GESCHMACK) *íz*
 → magyar ÉD-es (származékszó < ÍZ] ↔ török TAT *íz, zamat* ↔ breton DOUS *édes*;
 magyar MÉZ (< MÉH) [finnugor] ↔ breton MEZ *méz*; ír BLAS *íz* (BEACH *méz*) ↔ török BAL *méz*,
 MAZE *íz* (iráni eredetű?) ↔ finn MAKEA *édes* (MEHILÄINEN *méh*) ↔ inka (kecsua) MISKI *méz*,
édesség

- ↔ koreai MAT *íz* (↔ hindi MÍTHAA *édes*) ↔ japán AMA *édes* ↔ ír MIL *méz*. > MILIS *édes*; MEDVE 'mézevő' magyar fejlemény (orosz 'méz' magyar eredetű).
- ↔ v. ö. hindi SAHÁD *méz*, MÍTHAA *édes* (↔ perzsa MAZE *íz*); perzsa ASZAL *méz*, SÎRÎN *édes*; görög MÉLI (> latin MELLEUS) *méz*, GLIKÓS (> latin DULCIS) *édes*; litván SALDŪS (> szlovén SLADEK) *édes*.
- magyar SÓ > SAV-as [? magyar fejlemény < 'SAV-' (finnugor)] ↔ japán SHIO *só* > SHIOPPA *sós* ↔ ír SALANN *só*, GOIRT *sós*, SEARBH *savanyú* (↔ magyar SARV-al) ↔ finn SUOLA *só*, cseremis SAPA *savanyú*, vogul SAB- *savanyít* (↔ inka KACHI *só*).
- ↔ v. ö. hindi NÁMAK > perzsa NAMA *só*; görög ALÁTI > latin SAL *só* (> olasz SALE, szlovén SŪL, német SALZ, svéd, angol SALT); litván DRUSKÁ *só*, SURŪS *sós*

GÉGE, TOROK, TARKÓ, NYAK

- magyar GÉGE, GIGA, GEGU, GUGU, GUGA [hangutánzó] > GÖG
 kelta: ír COGUAS *garat*, gége: COC-ach *büszke*, gőgös (GAIGE *piperkőc*)
 türk: török AGIAZ *nyak*. GÖGÜS *mell* (> GÖGÜS *gyermek büszkélkedni, ellenszegülni*)
 inka (kecsua) KUNKA *nyak*
 → ír GU-th *hang, megszólalás, hangadás* ↔ magyar AG ~ (H)AnG, UG(-at) [hu] ↔ japán KOE *hang*
 magyar IGE (*szó*) [< ótörök ÜGE *szó*] → ír GAEL-GE *ír nyelv* ↔ japán NIHON-GO *japán nyelv*
 magyar IGE (*ima*) [török eredetű] ↔ ír GUÍ *ima* (↔ japán IU *mond*)
 → „Kezdetben vala az IGE [magyar IGE *szó* ~ AG > (H)AnG ↔ ír GU-th *megszólalás, hangadás*]
 és az IGE vala Isten [magyar IGE ↔ ír GUÍ *ima*], s ISTEN vala az 'ige' [> AGGA = finn UKKO,
 hun UKKON 'Égi Atya' ↔ ír OGHMA *isten*, a 'grianainech' *aki olyan mint a Nap* > Napisten]”.
 - magyar TOROK [finnugor korból]; TAR-kó [ugorkori örökség]
 türk: régi török TARIQ-mak *szorossá válni*
 kelta: ír TORC *nyakperec* (↔ angol THROAT *garat, gége, torok*)
 finnugor: vogul TOR, osztják TUR *torok*; finn TURJA *nyakszirt*, észt TURI *nyakszirt*
 - magyar NYAK [? finnugor] (↔ angol NECK *nyak*, NAPÉ *tarkó*; német NACKEN *tarkó*)
 kelta: ír BAIC *nyakszirt*
 türk: török BOGAZ *nyak*
 japán NODO *nyak*; koreai MOK *nyak*
 - magyar SZEGY ~ SZÜGY [bizonytalan eredetű]
 kelta: ír SCÓIG [ejtsd : 'szkógy'] *nyak, torok*
 finnugor: szamojéd ŠUDO *mell*, karjalai (finn) SIZELI ~ SISÄLÖ *kebel*
- Egyéb: hindi GÁLAA *nyak* > perzsa GALŪ *gége* > latin GULA *nyelőcső* (IUGULUM *gége*) ↔ német KEHLE *gége* (HALS *nyak*) [↔ finn KAULA *nyak*]; görög STÓMA *garat* (> latin STOMA *száj*), LARYNX *gége*; latin FAUCES *garat*, GUTUR *torok*, GURGULIO *torok, garat, gége* > német GUR GEL *torok, gége* > litván GERKLÉ *nyak* [↔ finn KURKKU *nyak, torok*]; német RACHEN *garat* (> szlovén VRAT *nyak*).

MELL, KEBEL, CSECS

- magyar MELL [finnugor]
 kelta: régi ír MAELLANN *mellvédő* (> *mellény*); ír MEALL *gömb, gombóc, csórná, dombocská*
 finnugor MEL *mell, emlő*
 dravida MEL *mell, emlő*
 török MEME *mell* csecs türkmén MEME, jakut EMIJ *mell, emlő* (↔ latin MAMMA *emlő*)
 türk: török KABALIK *duzzadság, teltség*; Jakut KOBOO *megdagadni, feldagadni*

- magyar CSECS [gyermeknyelvi szó]
kelta: régi ír CHÍCH csecs, ír CÍOCH csecs; *kása* (↔ magyar KÁSA - szláv eredetűnek tartják)
koreai DSAD csecs; (↔ japán KASHI *kalács, pogácsa*)
finnugor: cseremisiz TSEZE csecs, osztják TUTI *mellbimbó* (↔ vogul TSÜTDÜ *tej*), *szopik*
↔ ír TÁL *tejelés*; DIÚL *szopni* > DIÚL-FHIACAIL *tejfog*, DIÚL-ach *ifjú, legény* ('*tejes*')
(↔ német ZITZE, szerb-horvát CICA csecs; cseh CEC *mellbimbó*)
- magyar BORDA [szláv eredetűnek mondják < szerb-horvát, szlovén, szlovák BRDO *takácsborda*]
kelta: ír BRÁID *mell, kebel*; (EAS- *bordás váz, alj* → EASAIR *hordágy*, EASNA *borda*)
Lásd még: ír BARDA *őrszoba, őrhely, őrtorony* ↔ magyar BÜRDÜN - BÖRTÖN [ismeretlen eredetű]

HAS, BEL, GYOMOR

- magyar HAS [ismeretlen eredetű]
török İÇ *belső rész, has*, kazah IS *has*, jakut IS *has, belső rész*; türkmén IC *has*
finn VATSA *has*
inka WIKSA *has, gyomor*
- magyar POCAK [bizonytalan eredetű]
kelta: ír PUTÓG *bél, belsőség, has*
hindi PET *has*
- magyar BEL, BÉL [ősi örökség a finnugor korból]
kelta: ír BALL *bel, belső, belsőség*, vels BOL *has* (> angol BELLY *has*)
finnugor: votják POLIN *benn, belül*, POLI *be, közé* (↔ litván PILVAS *has*)
japán BEI *derék*
inka (kecsua) CHUNCHUL *gyomor, bél, belsőség*
- magyar GYOMOR [ótörök eredetű]
kelta: ír BOLG *gyomor, hólyag* (↔ magyar BEGY, HÓLYAG)
török: ótörök YUM- *összenyom* > török YUMUR, kirgiz ZUMUR, üzbég JUMUR *gyomor*
japán I *gyomor*, CHO [cső] *bél*

Belső szerveink:

- magyar SZÍV [ősi örökség a finnugor korból]
kelta: ír SU-igh *szívni*, SÚRAIC *szívni, szívatni*, SÚMAIRE *szívó, szipó*; vels CALON *szív*
finnugor: vogul ŠEM, osztják SEM, cseremisiz SÜM, mordvin ŠEDEJ, finn SYDÁN. észt SÜDA *szív*
török: régi török JÜRÄK, török YÜREK, kazah ZÖREK, türkmén JÜREK, jakut SÜREX *szív*;
török CAN [dzsán] *szív, lélek* (KAN *vér*), KALP *szív*; csuvas SIV-la *szuszog*
japán SHIN-ZO: *szív* [<? kínai eredetű], KOKORO *szív, lélek*; CHI *vér*
inka (kecsua) SONQO *szív*
- magyar VÉR [ősi örökség a finnugor korból]
kelta: ír FUIL *vér* > FUIL-EADÁN *vér-edény, ér* (> német BUJT, angol BLOOD *vér*)
finnugor: osztják UER, zürjén VÍR, cseremisiz BÜR, mordvin VER, finn VERI *vér*

- magyar TÜDŐ [bizonytalan eredetű, alapszava ősi örökség lehet az uráli korból]
 finnugor: zürjén TI, votják TŰ, mordvin TEVÍLAV, finn TÄVI, TÄTI, észt TÄÜ, TÄVI *tüdő*
 török DÜDÜK *duda. hosszú üreges test; DUDAK ajak*
 kelta: ír DÚIDIN *duda, rövidszárú pipa* (> DÚDAIREACHT *pöfékelés; az üst hangja, füttye*)
 → magyar SZUSZ-og ↔ ír SCIÚCH *hörgő, torok; hang, szó(zat)* ↔ török SES *hang, SÖZ szó*;
- magyar MÁJ [finnugor]
 ↔ kelta: ír AE *máj* (< japán HAI *tüdő; KAN-ZO: máj*)
- magyar VESE [ugor kori < vogul ÖSTÜ *hím vessző* átvétele és értelemváltozása – a MTESZ szerint];
 szerintem inkább a VÍZ (> VIZELET) szavunkból származik (↔ ír UÍSCI *víz*)
 ↔ kelta: ír ÁRA *vese* (> ÁRACH *szennylé*); FUAL, MÚN *vizelet* (↔ finn MUNUAINEN *vese*)
 egyéb: hindi DIL *szív*, perzsa GHALB (↔ török KALP) *szív*, görög KARDIA > latin COR > német HERZ
 (angol HEART) > litván ŠIRDIS > szlovén SRCE *szív* (> KRI *vér*); perzsa CHÛN (↔ török KAN) *vér*
 > görög (H)AIMA > latin SANGUIS *vér*; hindi PHEPHRÉ *tüdő*, görög PNEUMÓNIA > latin PULMO
 > litván PLAUCIA > szlovén PLUJCA *tüdő*, német LUNGE *tüdő*; hindi DJÍGAR *máj* > perzsa JIGAR
máj, szív (> török CIGER *máj, tüdő, szív együtt* > magyar ZSIGER *belső szerv*) > latin IECUR (>
 szlovén JETRA; német LEBER, angol LIVER) *máj*, VISCERA *belsőség*, görög SÍKÓTI *máj* (>
 olasz FEGATO *máj*), litván KEPENYS *máj*; hindi MUUTRÁASAYA *vese*, perzsa EDRÂR
vizelet, görög NEPHRO (> német NIFRE, svéd NJURE) *vese*, latin REN (> olasz RENE) *vese*,
 angol KIDNEY *vese*, szlovén LEDVICE *vese*.

Nemi szerveink

Ezek nevét és működését a magyarban és a kelták nyelvében hasonló szavakkal fejezzük ki:

- magyar PICSA [? szláv eredetű], PINA [bizonytalan eredetű, talán a 'FAN'-ból], PETE [?]
 kelta: ír P1T *szeméremrés (vulva)* [↔ magyar PETE *tojás, női ivarsejt* (> PET-él *közösül*) > PICSA]
 FAIGHIN *hüvely (vagina)* [< FAIGH *fog, megfog*]; FIONN-adh *szőr, fan*
- magyar FASZ [bizonytalan eredetű], PÖCS [ismeretlen eredetű]. PETE *hímtag* [< 'a Péter névből']
 kelta: ír BOD *hím vessző* [↔ magyar PETE > PÖCS > FASZ]
 > lásd még: BODACII *fajankó; zsugori ('faszi')*;
 FÁS *vessző, pálca, virgács* (↔ magyar VESSZŐ – finnugor eredetűnek tartják)
 finnugor: vogul BÄŠI, lapp BOUTSE *hím vessző*; vogul BASE *rúd*, cseremisiz BAZE *vessző*
- magyar BASZ-ik [ótörök eredetű]
 ↔ kelta: ír BIS-igh *nyomni; baszni; növelni, szaporítani*, BISI-úil *szapora, termékem*;
 ↔ türk: török, türkmén BAS-, jakut BATTÁ- *nyom, baszik*
- magyar HERE [finnugor], MONY [finnugor] TÖK (tojás) – TEK(E) [?], GOLYÓ(K) [olasz eredetű?]
 kelta: vels CAILL, breton KELL *here*; (> lásd még: angol GOOLIES *herék* ↔ hind. GOLĪ *golyó*, olasz COGLION [kol'ion] *here*); breton MEN (tojásdad) *kő* (→ MEN-HÍR *kő-óriás*)
 ↔ v. ö. vels CAL, breton KALC'H *hím vessző* (↔ ír CUAILLE *karó, cölöp* ↔ magyar KOLLÓ);
 ↔ ír COLLAI *érzéki, nemi* (↔ magyar KÉJ) ↔ v. ö. japán KOI *szerető; inka KUY-ay szeretni*
 finnugor: finn MUNÁ *tojás, here* (↔ breton MEN *kő*)
 türk: török MENİ *ondó, mag* [< ? arab eredetű]
- magyar ÍV > ÍV-ik, IVAR(-szerv), IV-ad-ék [? finnugor]
 kelta: ír UBH, vels WY, breton VI *tojás* (↔ latin OV-um *tojás*)

A magyar ÍV- nem lehet finnugor vagy török (finn MUNA, török YUMURTA, japán TAMAGO) eredetű, esetleg kelta, vagy közös töről a keltával s a latinnal (etruszk ráhatással), de még latin vagy 'indogermán' eredetű se lehet, hisz:

hindi ÁNDAA, görög AÍGO (> svéd ÄGG, angol EGG, német EI, szlovén JAJCE, litván KIAUŠINIS) *tojás*.

- magyar TERHES [> MTESZ szerint valószínűleg bajor-osztrák 'TRÁCHT' *teker, terhesség* szóból]
 - ↔ ír TOIRCH-igh *megtermékenyít*, TORCHEAS *terhesség*, TORRACH *terhes*
 - magyar VAJUD-ik [ismeretlen eredetű] ↔ régi ír IDU *vajúdás*
 - magyar SZÜL, SZÜL-et-ik [ősi örökség az ugor korból: vogul SELI *szerez* értelmű szó átvétele(?)]
 - ↔ ír SAOL *élet* (↔ régi magyar ZÜL > el-ZÜLL-ik 'el-él'), SAOLA-igh *születik*

Szembeötlőn ferdék a finnugor eredetet erőszakoló áltudományos magyarázatok. Mindenki előtt világos a magyar és a kelta szavak közös eredete. Nemi szerveink nevéből, s ezek működésének megnevezéséből is, teljesen nyilvánvaló mindenki előtt a magyar–kelta rokonság (talán, közös eredet?), hisz ilyen alapfokú szavak esetében átvételről nem lehet szó. A földrajzi viszonyok is ennek ellentmondanak, hacsak nem találtak Árpád magyarjai itt a Kárpát-medencében a masszív kelta lakosságot, és 'elkeltásodtak'(?). Ezek a szavak többségükben már az Árpádi Honvisszafoglalás előtti időkben is megvoltak a magyar nyelvben, és megvoltak a kétezer kilométerrel nyugatabbra élő íreknél is. Megjegyzendő, hogy az erre vonatkozó indogermán szavak teljesen eltérnek a közös magyar és kelta szavaktól; ez pedig teljesen kizárja a kelták feltételezett, és a göttingai iskola által erőszakosan irányított, indogermánságát.

HÁT, GERINC

- magyar HÁT [finnugor], GERINC ~ GERNYE [bizonytalan eredetű, talán hangfestő(?)]
 - kelta: ír DEIRE-adh *hát, hátsó rész* > DROIM *hát* > DROMLACH *hátgerinc*, GEADÁN *hát, far*
 - ír ATH- *majd, később, hátra* (> ATH-chum *visszaállít*, ATH-rá *ismétlés*, ATH-shondas *visszhang*);
 - ír AIS *vissza, hátra, ismét* (> TAR AR AIS *térj vissza*); ír CUL, breton KIL *hát, hátsó rész*
 - finnugor: SELKÄ *hát* > SELKÄ-RANKA *hátgerinc*; ugor KUTAI, szamojéd KOTTI *hát*
 - türk: régi török KÖT *hát, hátul, mögött*, KIDIN *vissza, hátra*; török GOT *hát, far*; jakut XATA
 - fordítva*: török GERI *hát/hátsórész*, GERIZ *árok, csatorna* (↔ v. ö. német GRAT *perem, párkány*)
 - japán ATO *hát, hátsó rész* (> ATO DE *hátul, mögött*, ATONI *később, majd*); USHIRO *hátul*
 - inka (kecsua) WASA *hát*, KUT- *vissza, hátra* (> KUTI-y *visszatérni*)

Röviden rendszerezve:

- régi török KÖT *hát, hátul, mögött*; KIDIN *vissza, hátra* ↔ ugor KUTAI, szamojéd KOTTI *hát* ↔ inka (kecsua) KUT- *vissza, hátra* ↔ török GOT *hát, far* ↔ ír GEADÁN *hát, far* ↔ magyar HÁT ↔ japán ATO *hát, hátsó rész* > ATO DE *hátul, mögött*; ATO M *később, majd* ↔ ír ATH- *hátra, majd, később* > AIS *vissza, hátra* ↔ japán USHI-ro *hátul* ↔ inka (kecsua) WASA *hát*
- magyar GERINC ↔ török GERI *hát, hátsó rész* ↔ ír DEIRE-adh *hát, hátsó rész, far; vég, befejezés* > DROIM *hát, gerinc* (> DROMLACH *hátgerinc* ↔ D(E)R-OM-(A)L-ACH 'ger-in-el-es' - gerinc)
- ír CUL, breton KIL *hát* ↔ finn SELKÄ *hát* (> SELKÄ-RANKA *hátgerinc*) ↔ japán SENAKA *hát*

A felsoroltak ismét jól igazolják a magyar–kelta rokonságot, és ugyanakkor egy széles 'turáni' szócsalád bizonyítékai. Ezek a kapcsolatok annyira összefonódtak, hogy még egy csoportosítás is lehetetlennek bizonyul. Egy ilyen lényeges fogalom esetén mint a 'hát–hátul–hátra', amely nemcsak testrészt jelöl, de a térben való tájékozódást is biztosítja, azonos vagy hasonlóan írott és kiejtett szavakkal találkozunk úgy a magyarban, mint a keltában (írben), a türk és a finnugor nyelvekben, a japánban és a dél-amerikai indiánok inka (kecsua) nyelvében! Ez már több mint bizonyíték egy nyelvi rokonságnak, ez már sugallja a közös eredetet.

Nincs fellelhető rokoníthatóság 'indogermán' szavakkal: hindi PIITH *hát* (> PIITH KI HÁDÍT *gerinc*, 'hádlí' *csont* > 'hát-nak *csont*'), GARDÁN *tarkó*; perzsa AGHAB *hát*, *hátsó rész*; görög PLÁTI *hát*, SPONDILKI *gerinc*; latin TERGUM, DORSUM *hát*, SPINA *gerinc* (> angol SPINE *gerinc*); svéd RYGG *hát*, német RÜCKEN *hát* > RÜCK-GRAT *hátgerinc* (GRAT *szél*, *perem*, *párkány*; 'hát-foka' > GRÄTE, *halcsont*, *szálka*).

FAR, FENÉK, SEGG

- magyar FAR [ősi örökségnek tartják az uráli korból] > FAR-K, FAR-OK, FAR-KA
kelta: régi ír FÉRT *a szekér hátsó rúdja*; ír FÓIR *szél*, *perem*, *szegély* > FOIR-CEANN *vég*. *vég rész*
(> lásd még: ír FOR- *fel-*, *felső*, *magasabban fekvő*; BARR *csúcs*, *tető* > BRI *hegy*, *bérc*)
finnugor: vogul PÍR *hátsó oldal*, *háttér*, PERU *vissza*; zürjén BER *hát*, votják BER *hátsó rész*, *vm-nek hátulja*, fara, finn PERÄ *hátsórész*; mordvin PRE *csúcs*, *tető* (↔ ír BARR *csúcs*, *tető*)
türk: török ART ~ ARKA *hát*, *hátsó rész* (↔ német ARSCH *segg*)
- magyar FEN-ék [bizonytalan eredetű]
kelta: ír BUN *alap*, *alj*, *fenék* (> lásd még: ír BUN *fatuskó*, *tönk*, *bunkó* ↔ magyar BUN-kó)
- magyar SEGG [ősi örökség az ugor korból]
kelta: ír SUIGH *ülni* > SUÍ *ülő helyzet*, SUÍOCHÁN *szék*, *ülés*, *pad*; üle *(segg)*; lakhely *(szék)*
finnugor: vogul SON *ágyék*, cseremiszen SENGEN *hátra*, *vissza*
türk: török SAGRI *hátsó rész*, *far*; régi török SÄKU *szék*, tatár SEKE *pad*, mongol SEGÜKE *szék*
japán SEKI *ülés*, *ülőhely* inka (kecsua) SÍKI *far*, *ülep (segg)*; SILLA *szék*

A finnugor egyeztetések most sem túlságosan meggyőzők, sokkal közelebb állnak a kelta, a török, de még az inka (kecsua) szóegyezések is. Ez nem jelentheti azt, hogy a magyar nyelv nem lenne rokona a finnugor nyelveknek, csak a 'hivatalosított' magyarázat sántít. Eredetetésről szó sem lehet, ezek mind **magyar** szavak, csak egy töről fakadnak a finnugor, a türk és a kelta nyelvek azonos értelmű szavaival.

VÁLL

- magyar VÁLL [ősi örökségnek mondatik a finnugor korból]
kelta: ír GUAL-ainn *váll* (g > v ismert, a kelta nyelveken belül is; '-ainn' rag > magyar '-ány')
> GUAILLE-áil *váll-al* (*elvállal*, *felvállal*); *felvág* ('vádaskodik'), GUAILLE-og *válldísz*
finnugor: vogul BOILEP *széles övszerű szíj a szán vontatókötelén a vállnál*; finn OLKAPÄÄ *váll*
türk: régi török QOL *kar*, türkmén GOL *kéz*, *kar*, török KOL *kar*
japán KATA *váll*
inka LLIK *váll*

A bemutatott szavak bizonyítják, hogy a testrészek neveiben a magyar a keltára hasonlít leginkább.

Nincs kapcsolat sem dél: görög ÓMOS *váll* (↔ török OMUZ *váll*) > latin UMERUS *váll*, olasz SPALLA *váll*; sem észak felé: (germán) svéd SKULDRA > német SCHULTER > angol SHOULDER *váll*

KAR, KÉZ

- magyar KAR [török eredetű], KÉZ [finnugor]
görög CHÉRI *kar*, CHÉSI *kéz*
kelta: ír CROBH *kéz*, *karom*, CUISLE *alkar*; LÁMH *kar*, *kéz*, vels LLAW *kéz* (↔ magyar ÖL)
finnugor: finn KÄSI *kéz* > KÄSIVÄRSI *kar*
türk: régi török QAR *kar* ~ QOL *kar*, ÄLIG *kéz*; török KOL *kar*, EL *kéz*; türkmén GOL *kéz*, *kar*;

jakut ILLII *kéz, kar* (↔ magyar ÖL – finnugor örökségnek tekintik: finn SYLI *ölelés*)
 japán KATA *váll*; UDE *kar*, TE *kéz* (↔ ír DÓID *kéz, ököl*)
 inka (kecsua) MAKI *kéz* (↔ magyar MANCS – ismeretlen eredetűnek mondják)

A magyar–(ó)görög hasonlóság nyilvánvaló, de a többi 'indogermán' nyelvekben ezek a szavak hiányoznak, lásd: hindi BAANH *kar*, HAATH *kéz*; perzsa DAST *kar, kéz*; latin MANUS *kéz*, BRACHIUS *kar*; germán (német, angol) ARM *kar*, HAND *kéz*; litván RANKA (> szlovén ROKA) *kar, kéz*.

Egy kis rendszerezés:

- magyar KAR ↔ régi török QAR *kar* ↔ kelta CROBH *kéz* ↔ magyar KÉZ ↔ finn KÄSI *kéz*
- magyar ÖL ↔ török EL *kéz*; jakut ILLII *kéz, kar* ↔ ír LÁMH, vels LLAW *kar, kéz, öl*

- magyar ÖL ↔ ír UILLINN *könyök* (↔ latin ULNA *könyök, kar* > német ELLEN-bogen *könyök*); LÁMH *kar, kéz, öl* ↔ török EL *kéz*, jakut ILLII *kéz, kar* (rég. török ÄLIG *kéz*)
 - magyar KÖNYÖK [finnugor töből eredeztetik] ↔ ír CUAN *kanyar*, CNOCÁN *dombocska, dudor* ↔ kirgiz ÇIKANAK *könyök*, jakut KINARI *görbe, kanyargós*
 - magyar CSUKLÓ [< a CSUK, CSUKLIK származéka] ↔ ír CUACH *csokor, ölelés, meghajlás*: CAOCH-adh *hunyorít, pislog, kacsint*, vels CAEWCH *estik, becsuk*: ír CUISLE *alkar*
 - magyar TENYÉR [vitatott eredetű] ~ palóc TERENYE ↔ DÉARNA *tenyér, pofon* (> 'tenyeres'): DÉAN *tenni* igéből származtatják; feltehetően magyarul is a TEN-ni (> TENY-ér) igéből származik, és nem a 'tér'-ből, ahogy ezt hivatalosan állítják, mert ez logikátlan, de nem is átvétel az ófelnémetből, ahogyan MTESZ mondja (lásd még latin TENEÓ *fog, fogva tart* > ófelnémet TENAR *tenyér*)
 - magyar MAR-ék [finnugor] ↔ ír MEAR *ujj*, MÁM *marék* {az indogermán nyelvekben nincs szava!}
 - magyar ÖKÖL [ismeretlen eredetű] ↔ török EKLE-mek *összekapcsol*, régi török ÖKLÜN-mek *összenyomni, összeszorítani* ↔ ír ACOMH-al *összekapcsolás*; ír DÓID *kéz, ököl* ↔ japán TE *kéz*
 - magyar UJJ [ősi örökség az uráli korból < osztják LUI *ujj*, IUI *gyűszű* állítja a MTESZ] – szerintem kapcsolatban áll ÍZ szavunkkal ↔ török AZA *tag* ↔ vels BYS, breton BIZ *ujj* ↔ japán YUBI *ujj*
- Egyéb: hindi UNGLII, perzsa ANGOSHT, görög DACHIOSZ, latin DÍGITUS, német FINGER, szlovén PRST *ujj*

KACS

- magyar KACS *kéz, fogantyú*; KACSÓ *kéz, láb (kedvesen)*
 kelta: ír COS, skót CAS, vels COES, mannini CASS *láb*; ír COS *fogantyú*
 türk: török KOS-mak *futni, szaladni*, KOSU *futás* (↔ magyar KOS-l-at)
 japán ASHI *láb*
 inka (kecsua) CHAKY *láb*, CHANKA *lábszár, comb*

CSÍPŐ/ FORGÓ

- magyar FORGÓ [finnugor töből]
 kelta: ír CORROG *csípő* (< CORR- *forog, pörög, csőröl*)

LÁB

- magyar LÁB [? finnugor: finn JALKA *láb*] > (LÁB-)SZÁR
 kelta: ír LAPA *állati láb, mancs* > LAPADAIL *lubickolás*, LAPADÁN *botorkálás, ügyetlen járás*:
 régi ír GARA *lábszár* (↔ finnugor : vogul KÄT-SÄR *alkar*)

TÉRD

- magyar TÉRD [csuvasos jellegű ótörök 'jövevényszónak' tekinti a METSZ]
türk: csuvas ÇER *térd*, uigur TIZ, török DIZ, tatár TEZ, üzbég TIZ *térd*; mongol TÜREI *csizmaszár*
japán HIZA *térd* (↔ *kelta* ; ír GLÚÍN *térd*, *horony*); koreai TARI *lábszár*

BOKA

- magyar BOKA [ótörök eredetű] (↔ v. ö. inka MOQO *térd*)
türk: török BACAK *láb*, csagatáj BAKAY *a birka sípcsontja*, kirgiz BAKAY *a pata feletti csontok*,
mandzsu BAQALJI *a ló patája és csüdszőre közti csontok*

SAROK

- magyar SAROK [< a SIR-ít, SER-ít származéka]
kelta: régi ír SEIR ~ ír SÁIL *sarok* (↔ v. ö. ír SÁIL *sár*, *salak*); SEARR *kinyújt, kifeszít* > *sírít*

TALP

- magyar TALP [bizonytalan eredetű (↔ 'középfelnémet' TALPE *mancs, kéz, láb* (megvető kifejezés))]
kelta: ír TAPA *fürge* > TAPA-igh *felgyorsítja lépteit (tipeg)* > TAPAIG-ean *letaposás, letiprás*
finnugor: zürjén TOPJÖDNI *lábhal dobog, topog*, TAPEDNI *apró léptekkel fut*
türk: uigur TÄP *lép, lök, tapos*: csagatáj TÄP *rúg, lábbal lök*; kirgiz TEP *eltapos, letipor*

Egyéb: hindi TAANG *láb, lábszár*, PAIR *láb, lábfej* (> perzsa PÁ, görög PODI, latin PES, német FUSS),

GHÚTNNA *térd* (> perzsa ZÁNU > görög GHÓNI > latin GENU > német, angol KNIE *térd*) ↔ ír GLÚIN *térd*; latin CALX *sarok* (> litván KOJA *láb* > szlovén KOLENO *térd*); szlovén NOGA *láb*; angol LEG *lábszár*.

A végtagokkal kapcsolatban: egyes cselekvések magyar szavai

(Mint már mondtam: egyenes zárójelben [] a 'hivatalos' magyarázat, a „Magyar nyelv történeti-etimológiai szótára” szerint)

A helyzet megtartására vonatkozó „szavak”:

- magyar ÁLL [finnugor] → votják SIL- *áll. megáll, megnyugszik*, cseremisz SALLYEM *áll*
→ ír LUÍ *teljes mozdulatlansági állapot*, LONNA-igh *állni* (↔ magyar ÁLLON-gál)
ÜL [ismeretlen eredetű] ↔ ír LUÍ (*ua.*), LU-igh *leülni, letelepedni*, LUIOCHÁN *lefekvés*
ALUD-ni [altáji] ↔ uigur UDY-, UDU-, kirgiz UJU- *alszik* ↔ ír COD-ail *aludni*
HÁL [finnugor] ↔ régi török QAL-maq *maradni*, jakut XAAL *maradni*, XAALAA *lerak, lefektet*
↔ vels GWELY *ágy* ↔ ír SEÜL *ágy, szülőágy* (↔ magyar SZÁLL-ás – ismeretlen eredetű)
HUNY [finnugor] ↔ vels, breton HUN *alszik* (↔ inka (kecsua) HINA-y *lefektetni*, PUNU-y *aludni*)
SZUNY, SZÚNY *alvás, álom* [bizonytalan eredetű] ↔ ír SUAN *alvás*
VÁR ↔ ír FUIR-igh *várni, időzni* ↔ jakut BIARDAA *állni, ülni* [ugor korinak mondják]
> VÁR (> el-VÁR) ↔ ír FAIR *elvár* ↔ vogul URI *vár, őriz, fenntart*, VORETI *őriz*
VIRR-asz-t ↔ ír FAIR *figyel, örködik*, FAIRE *virrasztás, örködés* ↔ türkmén BÜRE-mek *őrizni*

A helyzetváltoztatás szavai:

- NYUG-sz-ik [finnugor több] ↔ ír NEADA-igh *lenyugszik, befészkel* (> neadh gréine *napnyugta*)

KEL [finnugor] ↔ finn HEREE *ébred, kel* ↔ ír ÉIR-igh *kel, emelkedik* (> éiri na gréine *napkelte*)
 ÉBR-ed, ÉBR-en, ÉBER [ismeretlen eredetű] ↔ vels EFFRO *ébren, éber*
 LÓD-ul [< LÓG] ↔ ír LÚTH *mozgáserő, életerő* (> ír LÚTHNIRE *atléta* ↔ magyar LÓT *fut*)
 LÓG [finnugor] ↔ ír LÚT-áil *csóvál, lógat* (↔ LÓD-it *nehéz tárgyat meglendítve valahova dob*)
 MEGY ~ MEND [finnugor] ↔ finn MENNÄ *menni* ↔ IMIGH *menni*, vels MYND *megy*
 JÁR [? finnugor] ↔ ír IARR *keres, valamifelé tart* ↔ török YÜRÜ-mek *járni* ↔ inka RI-y *járni*
 JÖN ~ DJÜN [finnugor] ↔ ír TÉANA *jön, megy* ↔ finn TULLA *jönni*
 TŰN-ik [ismeretlen eredetű] ↔ ír TÉANA *jön, megy*, TANA-igh *csökken, elfogy, feloldódik* ↔
 török TŰY-mek *elfutni, eltűnni*, jakut TŰNKELEJ *eltűnni, elmenni*
 TÉR [vitatott eredetű] ↔ ír TAR *jön, megy, jár, valahová elér, térül-fordul, visszatér, 'megtér'* ↔
 altáji TER- *kerül, körbejár*, török DEVIR- *megfordul, visszatér* ↔ zürjén TERNI *befér, bemegy*
 KER-ül, KER-ing [finnugor] > GYERE [ismeretlen eredetű] ↔ ír CORRA-igh *mozog, kering* >
 CORRA *ort «£», gyerünk* ↔ török YÜRÜ *mozog, indulj, lódulj*
 GUR-ul [hangutánzó] ↔ ír COR *forog, fordul, pördül; forog, kavarg, leng a láncban* (> CSAR-dás)
 SZAL-ad [ősi örökség a finnugor korból] ↔ ír SIÚIL *sétál, gyalogol*, SIÚL-ach *gyors, futó(lagos)* ↔
 zürjén CULAL *megijed* ↔ török SOLU-mak *lihegni, pihegni*, SOLUT-mak *erősen kifárasztani*
 SIET [? finnugor] ↔ ír SITHEAD *hajsza, sietés, rohanás* ↔ csuvas SÍT *elérni, utolérni*, jakut
 TIETEJ *sietni, igyekezni* ↔ zürjén TSUEDNI *nyugtalanít, felizgat*, mordvin TŠIJEMS *fut*
 FUT (ősi örökség az uráli korból) ↔ osztják PÓTTA *elfut, elmenekül*, cseremisiz POKTEM *hajt, űz*
 ↔ ír FUADA-igh *megszöktet*, FUADAR *hirtelen, gyors cselekvés; fürgesség* (↔ magyar FUDRI)
 RAJT-ol [< RÁ 'vitatott eredetű' szó származéka] ↔ ír RUID *sprint, vágta*; (> ír, vels AR *rá, rajta*)

Akaratot kinyilvánító igék:

- AKAR [bizonytalan eredetű < finnugor: vogul ANKWÄTI *tekint, pillant*, osztják ONGERDA *megnéz*]
 → ír ACHAIR *kér* ↔ török YAKAR-mak *kérni, könyörögni*
 KÉR [finnugor] ↔ ír AGAIR *kér, kérlek, (jog.) megkeres* ↔ régi török KÄRÄK *kényszerűség*.
 török GEREK *szükséges, kell*, jakut KÖRDÖ *kér, kíván* ↔ finn TARVITA *felhasznál, alkalmaz*
 KEL [finnugor] ↔ ír CALL *kíváncsi, követelmény, igény, jog*; CEAL *hiány, szükséglet, igény* ↔
 török KÁLIK *nem elég, nem teljes* ↔ finn HALUTA *akar*
 JÁR (> JÁR-AD-ék) ↔ ír IARR *kér, követel* (> IARR-AT-as *elszámolás, számvetés*)
 IGÉNY-el [< IGEN 'nagyon' származéka – ismeretlen eredetű] ↔ régi ír ÉCEN *szükségesség*
 SZÁN [ótörök] ↔ ír SANN *kijelöl, kioszt, kiutal, felajánl* ↔ csuvas SUN- *kíván, akar*
 HAGY (> -HAT, -HET) *megenged* [finnugor] ↔ ír CEADA-igh *megenged, engedélyez*, CEAD
szabadság, távozási engedély ↔ régi török QOD-maq *hagyni, engedni*, türkmén GOJ-mak *hagyni*.
elhagynia ↔ finn JÄTTÄÄ *elhagyni*, SALLIA *hagyni, engedni* ↔ inka (kecsua) SAQE-y *hagyni*,
engedni

Építő tevékenység szavai:

- TEN-ni [ősi örökség a finnugor korból] → finn, észt TEEN *tenni* ↔ ír DÉAN *tenni*
 CSIN-ál ↔ vels GWNE-ud *tenni, csinálni* (szláv eredetűnek mondják, habár magyar: Ten-el > CSin-ál)
 FOG (> meg-FOG) [ugor kori] ↔ vogul PÓB *megfog* ↔ török BOGUM *köteg, csomó*, BOGUS-mak
megfogni, megragadni ↔ ír FUAIGH *megkötöz, összeköt*
 > (neki-)FOG *elkezd megtenni* ↔ ír FAIGH *indít, ösztönöz; képes megtenni* (a jövő idő segédigéjét
 adja, akár magyarul – lásd feljebb) > ar FOGNI *nekifog*
 KAP [? hangutánzó] ↔ ír GABH *elkap, megragad* ↔ török KAP-mak *elkapni, megragadni*
 (↔ inka (kecsua) KAPU-y *van*, HAPI-y *megfog, megragad*)
 ŐR-íz [bizonytalan eredetű] ↔ ír URRÁ-igh *őrizni*, URRÁ *őr*, URRÚS *őrség*, URDHÚN *őrhely*;
 AOIR-igh *óv, vigyáz, gondoz* > AOIRE *pásztor* ↔ török ORUÇ *őrhely*, régi török ÖRTÄ-mak
eltakarni, befedni, jakut UUR *őrizni*, mongol YRYZY *pásztor* ↔ vogul URI *őriz, fenntart*
 ÜGY-el [bizonytalan] → FIGY-el [vitatott eredetű] ↔ ír FAICH-ill *ápolás, oltalom, figyelmesség*

GYÓGY-ít [< JÓ származéka – finnugor eredetű] ↔ finn HYVA *jó*, EHYT *egészséges* ↔ vels JACH *jó, jól*, IECH-ad *egészséges*; ír ÍOC *gyógyít, ápol, ügyel*, CÓG-as *orvosság, gyógyszer* ↔ török ÖGÜ *igaz, jó*, IYI *jó*; türkmén EYE *jó* ↔ japán II *jó*, YOI *jó, jól*; KENKO: *egészség*
 ÁLD [< ÁL- 'finnugor többől'] ↔ ír ALTA-igh *megáldani*, ALTU *áldás, hálaadás* ('thanksgiving')
 ↔ finnugor: osztják ÁLLITÁ *elátkoz*, cseremis ULTEM *imádkozik*
 RÉV-ül [ősi örökség az uráli korból < vogul RÉY *meleg, forró; forróság, hév*] ↔ ír RÁMH-aillé *mámor, révülés* (> lásd még: angol RAV-ing *mámor, delírium*, RAVE *örjög, rajong, ábrándozik*)
 KEVER [ismeretlen eredetű] ↔ ír CORRA-igh *kever, mozog; felkever, zaklat* ↔ török KIVIR-mak *csavarni, forgatni*, régi török QABAR-mak *dagasztani*, QAR-mak (> türkmén GAR-mak) *keverni*
 CSAVAR, CSÖR-Öl ↔ ír COR *forog, fordul, pördül; csavar, motolál* (> CSÖR-öl, CSŰR-csavar)
 ↔ török ÇEVIR-mek *forogni, csavarni*, régi török CAVRAT-mak *forgatni*, csuvas ŠAVÊR-, uigur CABIR-, csagatáj CAVUR- *forgat*, türkmén ÇEVUR *csavar, kicsavar* (< török ÇEVRE *kör*)
 [> lásd még: ír CUR *kör*, CORR *kerek*, CAOR *karika*, CAR *kerék* ↔ magyar KÖR 'szóbokor']
 TEKER [bizonytalan, ? ótörök eredetű] ↔ jakut TÖGÜRÜY- *körbejár*, mongol TEGERE- *teker*; régi török TEKREK, türkmén TIGIR, török TEKERLEK *kerék* > TEKERLE-mek *görgetni, gurítani*
 ↔ ír TOCHRAIS, mannini TOGHYR *teker, gömbölyt, csavar*
 TAKAR [ismeretlen eredetű] ↔ ír TÉAGAR *takaró, hajlék, rejtékhely, menedék*
 TÁK-ol [ismeretlen eredetű] ↔ ír TOG *épít, emel, növel* > TÓGÁLAI *építő* (↔ magyar TÉGLA)
 TOL [ismeretlen eredetű] ↔ ír TOLL *összerak* (↔ magyar TOL-at, meg-TOL-d);
 TÖLT [< TELE, TEL-ik 'finnugor'] ↔ vogul TEUL, osztják TEL *tele*, zürjén DELA *teljesen*, finn TÄY-si *tele*, TÄYTE-en *teletölteni* ↔ török DOL-mak *telni*, DOLU, türkmén DOLI *tele, teljes*
 ↔ ír TUIL *tele*, DLŰS *teljesség, teltség*, DÁIL *tölt, kitölt*, vels TYWALLT *tölt*
 AJ-(o)z ↔ ír OIL *felhúz, felkészít, felnevel, edz* (↔ magyar AJ-(o)z-ó-szer *sportban*)
 DUC-ol [ismeretlen eredetű] ↔ ír TACA-igh *megtámaszt, alátámaszt*
 TÁM-og-at [?] ↔ régi ír DÁM *támogatás, segítség*, ír TEANN *támasz, biztosíték* [> lásd még:
 régi török TAM *fal, falazat* ↔ DÖN *erőd, fallal védett település, lakóhely* ↔ magyar TANYA]
 GYÜL, GYÜJ-t [ótörök] ↔ ótörök JIGIL *gyűjt*, koreai DIL *csoport* ↔ ír DÁIL *gyűlés, gyülekezet*
 SÍM-ít [ismeretlen eredetű] ↔ ír SLIM *sima*; SÉIMH-igh *enyhít, lágyít, szelídít* (↔ SIM-og-at)
 MOS [finnugor] ↔ ír NIGH *mos* > NÍOCH-an *mosás, mosni való*, AR MAOS *beáztat, átnedvesít*
 VARR [ősi örökség a finnugor korból] ↔ zürjén VURNI, cseremis URYEM *varr* ↔ török ÖR-mek *kötni, horgolni, javítani*, türkmén URNA *toldani* ↔ ír FUA-igh *varrni, horgolni, kötni*
 FON [finnugor] ↔ vogul PUN, zürjén PNNI *fon*, votják PEN *fon, befon*, finn PUNOA *sodor, fon*
 ↔ ír FIGH (igei főnév: FIONN) *szőni, horgolni, kötni, fonni*
 RÓ [finnugor] ↔ osztják RO-em *ver, üt, vág, vés* ↔ ír RIONN *bevés, RIABH rovás, vonás, csík*
 OL-(v)as [? finnugor többől] ↔ ír LÉ-igh *olvasni*
 ZEN-él [hangutánzó] ↔ ír SEINN *zenél, hangszeren játszik*, SIAN *zene, zümmögés, siratódal*,
 SIANSA *dal, ének, nóta*; vels SWN [szún] *zaj* ↔ török ÇENGE *dal, nóta*, ÇINLA-mak *zengeni*
 SZOR-ak-oz-ik [< SZÓR] ↔ ír SCORAI-ocht *mulatozás* (< SCAIR *szór*), SORCHA *vidám*.

Romboló tevékenység szavai:

→ BÁN-t [ismeretlen eredetű] ↔ régi ír BÁN-aid *ver, elver*, ír BAIN *megütni, verni, háborgatni*
 ÜT [bizonytalan eredetű] ↔ ír OIDHE *csapás, ütés; hirtelen halál* (> angol HIT *ütni*) ↔ régi török
 IT-mak, török IT-mek *lökni, taszítani*, KÜT *ütni, verni* ↔ vogul IIHT, osztják OGETA *vág*
 VER (> meg-VER) [ismeretlen eredetű] ↔ ír PÚR-áil *verés* ↔ török VUR-mak *verni, megverni*,
 régi török UR-maq, türkmén UR-mak *ütni, verni*
 RÚG [bizonytalan eredetű] ↔ ír RAD *rúg*, RÍOG *lökés, rúgás* ↔ vogul RANK *gázol vízben*
 LÖK [finnugor] ↔ ír RÁIG *lökés, rúgás, taszítás*
 FÚJ [ősi hangutánzó az uráli korból] ↔ ír BUILLE *fúj* ↔ vogul PUW-, osztják PQY-, cseremis
 PUEM, szamojéd PWLEM *fúj* ↔ török PUFLA-mak *fújni*, PUF *fújás*
 DOB [ugor kori] ↔ vogul TAMP *lő*, TAMPI *verődik* ↔ török TEP-mek *riig-nf, /öfojz*, régi török

TÁP-mak *lökni, taszítani* ↔ vels TAF-lu *dobni, röpíteni* (> régi ír TÁBALL *parittya*)
HAJÍT [? finnugor többől] ↔ finn HEITTÄÄ *dob* ↔ ír CAITH *dob* (> CÁITH *szemét* ↔ KOSZ;
CÁITHÍL *torkot köszörül* ↔ magyar KÖHÉCSEL) ↔ türkmén XAJDA *gyorsan csinálni valamit*
HAJT [finnugor] ↔ ír CÉIDE (*oda-/rá-fel-hajtás, kocsit* ↔ török CADDE *út, kocsit*; HAYDALA-mak
hajtani, üzni, jakut HAAJ *beterelni, behajtani* ↔ inka (kecsua) QATI-y *állatokat hajtani, terelni*
RÁZ, RISZ-ál [hangutánzó] ↔ ír RIOS *lenget*
RÁNG-at, RENG-et, RING-at [bizonytalan eredetű, hangutánzó-hangfestő?] ↔ ír RINC *táncol* ↔
török IRGAN-mak *mozogni, inogni, ringani*, türkmén IRAN-mak *hintázni, ringatni*
TOLAG-sz-ik [< TOL] ↔ ír TOLG *támad, lökdös* (< TOLL *tol*) ↔ régi török TALKOL-mak *ellök*
SZÍT [ismeretlen eredetű] ↔ ír SÉID *fűj, felfűj, fokos*
SZED [bizonytalan eredetű] ↔ ír SCOITH *levág, letép*; SEAD *út, tép, sújt* (↔ magyar SÚJT) ↔
csuvas SÊDÊR *rabolni*, török SEÇ-mek *kiválasztani* ↔ mordvin SINDEMS *tör, letör, széttör*
SZAK-ít, SZAG-gat, SZEG [finnugor] ↔ ír SÁIGH *átüt, átszúr, átdöf* ↔ török SÖK-mek *kitépni*.
kiszakítani ↔ vogul SÄNG *tör, zúz, osztják* SAKHA-tem *összetörik*, finn SUKKU *széztűzött*
TÖR [ismeretlen eredetű] ↔ vels TORRI, breton TERR-in *törni* ↔ régi török TAR-maq *széttörni*
TÚR [bizonytalan eredetű] ↔ ír TÓRA-igh *keres, kutat*, TARA-thar *földfúró, földtúró* ↔ finn
TÖYRIÄ *túr, vág, felás* ↔ török DÖR-mek *túrni, turkálni*, jakut TŮÖR- *kivájni, kiásni*
TAR-ol [csuvasos jellegű ótörök eredetű] ↔ ír TAIR *lealacsonyít, megrongál* ↔ régi török TÄZ,
ujgur, kun TAZ, török DAZ, tatár TAZ *kopasz, kalmük TAR csupasz, kopasz*
[> v.ö. török TIRIL-mák *összegyűjteni, összeszedni* ↔ 0 ír TARLA-igh *összehúzni, összegyűjteni*)
RAB-ol [vitatott eredetű] ↔ ír ROB-áil *rabol* > ROBÁLAI *rabló*
CSAL [ismeretlen eredetű] ↔ török ÇAL-mak *lop, ÇAL-ik ferde, ÇALDIR-mak játszani, becsapni*
↔ régi ír CHELL *furfang, csel* → FID-CHELL *sakkjáték* ('fás-okosság' ~ 'fa-csel'), ír CALAOIS
csalás, CEALG csálni, becsapni; (régí ír) horgászni (↔ magyar CSAL-i, CSAL-ét-ek, CSAL-fa)
[> v.ö. török ÇAL-ik *ferde* ↔ ír CLÉ *bal, rossz* ↔ magyar CSÁLÉ *bal oldali, bal oldali marha*]
VÁG [finnugor] ↔ vogul BANK *út, ver* ↔ régi ír BONG-at *tör, zúz, tép* (↔ magyar BONC-ol),
BÁG *verekedés, harc* (> BAKÓ)
SZAB [ismeretlen eredetű] ↔ ír SÁBH *vág, fűrészel* (< SÁ *ütés, döfés, szúrás*), SÁIBLE *szablya*
CSAP [ösi hangutánzó] ↔ ír SEÁP *ütés* (↔ baszk ZAPAR *erős eső* ↔ magyar ZÁPOR) ↔ régi
török ÇAP-mak *ütni, leütni*, csuvas SAP *ütni*, kazah GAP *tapsolni, pofozni*, türkmén ÇAPAK
tapsolás, jakut SAP *csapni* ↔ votják CAPKI- *üt, tapsol*, lapp COUP-pât *vág, levág, darabol*
GYAL-ul [ótörök] ↔ ír DEALA-igh *elválaszt, elkülönít* ↔ török YAL, jakut DJULXA *sima*
SZEL [finnugor] ↔ vogul SIL- *szel, osztják* SŪLTÄ *felvág, cseremiszel SELAM, finn SÄLIÄ hasít*
↔ ír SCOR *vág, hasít, leüt* ↔ török ÇEL-mek *ütni, vágni, levágni, átvágni*
SZÓR [ótörök eredetű] ↔ ír SCAIR *oszt, választ, szór* ↔ régi török SAVUR-, török SAVUR-,
üzbég SOVUR-, csuvas SEVER-, tatár SUIR- *szór, hint, dob*
DAG-ad [bizonytalan eredetű, hangfestő?] ↔ ír TÓG *növekszik, emelkedik* (↔ török DAG *hegy*)
LOHAD [hangutánzó] ↔ ír LAGHDA-igh *csökken, zsugorodik* < LAGA-igh *lágyl*
KALL-ód-ik [ismeretlen eredetű] ↔ breton KOLL *elveszni, elvesztődni, elveszíteni*
REP-ed [finnugor] ↔ finn REPIÄ *széttép* ↔ ír REAB *tép, széttör, széztűz, repeszt* (↔ ROBB-an)
LŐ [finnugor] ↔ ír LÁMH-ach *lövés* (↔ v. ö ír LÁMH *kar, öl*)
ÖL | finnugor] ↔ vogul ELÍ- *ölni fog, osztják* UEL- *öl* ↔ török ÖL-mek *meghalni, elpusztítani*,
régí török ÖL-mak *meghatni, ÖLDÜR-mák öl, megöl* ↔ breton ORR *megöl, agyonüt*
> (meg-)HAL ↔ régí ír (ad-)BAIL *meghal* (↔ török és finnugor *megfelelőket lásd felsebb*)
VÉSZ [bizonytalan eredetű] ↔ ír BÁS *halál, BÁSA-igh kivégezni, megöl* (↔ el-PUSZ-t-ít) ↔
régí török BOZ-maq *leöl, török BOZ-mak elpusztítani, megsemmisíteni* ↔ osztják VEZ- *eltűnik*

Ezek tehát, testrészeink és működésük szavai. Még ha egyik-másik hiányzik is a felsorolásból, mégis bátran kimondható, hogy nyelvünk nem finnugor 'eredetű', sőt, ösi szavaink többsége a

keltával azonos gyökökre vezethető vissza, és egy kelta–türk világban született. Hogy ez hol lehetett, azt csak gyaníthatjuk. Egy finnugor–török vegyülést még el lehet képzelni a Fekete-tenger feletti pusztákon, a 'Honfoglalást' megelőző időkben, de hogy mikor keveredhetett nyelvünk a keltával (úgy, hogy a ma kétezer kilométer távolságban élő írek nyelvtanával, mondatszerkesztésével is azonosá váljon!), arról bizony kevés sejtelmünk lehet. Ha elfogadjuk a 'keveredés' elméletét, akkor, itt a Kárpát-medencében, Árpád magyarjainak egy hatalmas kelta népességgel kellett volna találkozniuk. Erről pedig a történészek, régészek hallgatnak. Minthogy egy ilyen keveredés, mai ismereteink szerint, nem fordulhatott elő, nem marad más, mint az a feltételezés, hogy valahol máshol – vagy itt, a Kárpát-medencében, de más, korábbi, időkben – kellett ez megtörténni, vagyis mindez egy közös őshazában ment végbe a történelemelőtti időkben. Erről, pedig, csak akkor nyilatkozhatunk, ha ősi szókincsünk további szócsaládjait is megtárgyaltuk. Tekintettel arra, hogy a kelta testrészek és azok működésének szavai nem rokoníthatók egyik ún. indogermán nyelv hasonló fogalmait megnevező szavaival sem, leszögezhetjük, hogy a kelták nyelve nem indogermán eredetű, csak hathatósan befolyásolta az európai indogermán (főleg germán) nyelvek fejlődését (> *Keltisierung Europas*). A magyar szavak rokonságát illetően: a keltával kapcsolatba hozható testrészeinket megnevező szavaink felülmúlják a finnugor nyelvek „rokon” szavait, de még a törökkel azonosítható szavaink hányadát is. Nem hanyagolható el a magyar–japán vagy a magyar–inka viszony sem. Mit mond a statisztika? Az egyszerű számvetés szerint a 83 megtárgyalt testrész magyar neve közül a keltával írásban hasonló és értelemben azonos 54 szó, a keltával pedig közvetve rokonítható (egyik másik, de közelálló testrész neve hasonló vagy a működés szavával hozható kapcsolatba) 25 szó. Tehát a magyar–kelta szóegyeztetés: 54 + 25; ezzel szemben a magyar–török 36 + 16, magyar–finnugor 32 + 9, a magyar–japán 14 + 8, magyar–inka 12 + 9 szó. A többi kapcsolat elhanyagolható: magyar–latin 6, magyar–német 5, magyar–angol 5 (feltehetően kelta hatásra), magyar–dravida 3, magyar–szláv 3 ('koponya' a dél-szláv nyelvekben, 'zsír' csak a szlovákban, 'csecse' feltehetően átvétel a magyarból, akárcsak az előbbi kettő), magyar–görög 2 ('kéz' és 'kar' azonos szavai), magyar–hindi 2, magyar–perzsa 1, magyar–tibeti 1. Lényeges, hogy a testrészek kelta nevei hasonlóan arányulnak az indogermán nyelvek szavaihoz, mint a magyar, így, igazán egyre nehezebben esik elhinni a kelták 'indogermánságát'. A nyugati (német, angol, francia) nyelvészek már emlegetnek egy feltételezett összeolvadást az 'indogermán' kelták egy őshonos 'pre-indoeurópai' néppel, ami vezetett a kelta nyelv teljesen eltérő voltához, nem-indogermán jellegéhez. Ez persze csak feltételezés. A valóság az, ami kitűnik a testrészek ősi nevének a magyarhoz való viszonyából, de ugyanakkor a török, a japán, az inka és nem utolsó sorban a finnugor nyelvek hasonló szavaihoz való kapcsolatából is. Többször észrevehető volt az ilyen többirányú szóegyeztetés, az indogermán szavak ezektől teljesen eltérő volta mellett. Ilyen közös magyar–kelta–finnugor–török–japán(-inka) szó a: *csont, homlok, szem, száj, ajak, fog, szív, hát* neve; magyar–kelta–török–japán–inka közös szavakkal találkozunk a: *kéreg, zsír, orr, kacs* nevek esetében; magyar–kelta(-finnugor)–török szóegyeztetések a: *bőr, hám, haj, fürt, farkocs, szakul, izom, fej, agy, fül, nyelv, torok, mell, csecse, tüdő, pete, gerinc, far, kar/kéz* neve, valamint a cselekvés szavainak többsége. Ezek a **szavak** minden kétséget kizáróan ősi szókincsünk szerves része, átvételről nem lehet szó. Mindemellett szembeötlően erőltetettek a finnugor 'eredet' szolgáló magyarázatok, szóegyeztetések. A magyarhoz sokkal közelebb állnak a kelta (ír) szavak, úgy írásmódjukban, mint értelmükben. Legyünk őszinték, mondjuk ki nyíltan a magyar és az ír nyelvben ugyanazokkal a szavakkal állunk szemben! Akárhol is születtünk, testünk egyes részeinek közösen adtunk nevet, működésüket is hasonlóan neveztük meg. Azonos szavakat használunk, azonos képzőkkel.

FÜGGELÉK: KÉPZŐK („PRODUKTÍV SZUFFIXEK”)

-L igeképző

- magyar SZÉP-ÜL, JAV-UL [denominális]; UGR-ÁL, DOB-ÁL, REP-ÜL, FORR-AL [deverbális]
- kelta: ír GUAILLE-ÁIL vállal COM-ÁIL összeköt, -tart, CEANG-ÁIL megkötöz [denominális]; TARR-ÁIL jön, megy, tér (> járkál), TÓCH-ÁIL bedug, befűr, beszúr (töked) [deverbális]
- türk: ótörök ÖRT-UL takarószik, TIGH-UL bedug, töm [denom.], QAT-IL keveredik [deverb.]
török KURT-UL menekedik, DOGR-UL felemelkedik, TIK-LE dug, IS-LE dolgozik
mongol SAGHU-L leültet, UGHU-L itat; tunguz BUTÄN-ÄL- beteg kezd lenni
- finnugor: finn ELE-LE éldegél, vogul UN-L ül, TOS-L- szárít, lapp ADNE-LE fékez

-L névszóképző

- magyar SZEM-ÉLY [denominális]; ÉT-EL, IT-AL, KÖT-ÉL, HAL-ÁL [deverbális]
- kelta: ír AIRDE-ALL örködés, BUACH-AILL fiú, ifjú, szolgálékony, bojtár [denom.]; TOG-ÁIL építés, GÁBH-ÁIL elkapás, megragadás, SÁBH-ÁIL mentés, szabadítás [deverb.]
- türk: török EV-LI házasság, GÜZEL-LI-K szépség;
mongol ÜKÜ-L halál, SAGHA-LI fejtés, BARI-L-GHA épület
- finnugor: vogul RANXI-L kurjantás, cseremisiz SIMÄ-L-GHÄ fektetés

-D / -T igeképző

- magyar ET-ET, IT-AT, NÉZ-ET, KÉR-ET, VÁR-AT, KOND-IT, TÖK-ED
- kelta: ír I-TH etet, SAIGH-ID) átfűr, átdöf, nyilalik, BALC-ADH zuhog, szakad az eső
- türk: ótörök OQ-IT olvastat, OLUR-T ültet;
török TAN-IT ismerttet, SÖYL-ET- mondat;
mongol GEM-TE- romlaszt; tunguz HONG-IT- ríkat
- finnugor: vogul ÁI-T- itat, volják TOD-IT- tudósít, tudat

-D / -T névszóképző

- magyar SZÓ-z-AT, TERÜL-ET, DOLGOZ-AT, GYÓGYÁSZ-AT, FAL-AT
- kelta: ír SILL-EADH csillogás, MAG-ADH móka, CIAP-ADH kínzás, ROIS-EADH rés

-G / -K névszóképző

- magyar GYER-EK, HUR-OK, AD-AG, CSOM-AG, HOR-OG, VIL-ÁG, ÜR-EG
- kelta: ír BÁIST-EACH eső, URRAM-ACH uraság, TATH-AG test, CEAL-G család

-G / -K igeképző

- magyar IN-OG, MOZ-OG, FORR-OG, CSILL-OG, SZÉDÉL-EG, DOLGOZ-IK ALSZ-IK
- kelta: ír SLO-G toboroz, TOL-G tolakszik, FÁLA-IGH falaz; mannini SOILSH-AGHEY 'csillog

A kelta (ír) nyelv a mai napig ragozó nyelv. Íme, vegyünk példának okáért egy közismert mai ír szót:

DROMLACH (hát-)gerinc. Most fölbontjuk elemeire, és így a következő képletet kapjuk:

→ **DROM-L-ACH** = **DROIM** hát, gerinc + **(A)L** képző + **-ACH** képző.

Már maga a **DROIM** szó is eleve képzett = **DEIRE(-ADH)** hát, hátsó rész, far, vég (-ADH képző) ↔ török **GERI** hát, hátsó rész.

Behelyettesítve a **D(E)R(E)-OIM** szót kapjuk, ahol az -O(I)M ugyancsak képző (főnévképző). Tehát

ily módon a 'gerinc' szava a következő képpen fest (az I írásjelet kihagyjuk, mert jelen esetben csak lenition-/lágyító-jel):

→ **D(E)R(E)-OM-(A)L-ACH**, vagyis magyarul:

G E R - I N - (E)L - E K → **GER-IN-C**

Heftalita lovas harcos (460–479.)¹⁷⁷

Folytassuk most ősi szókincsünk átvilágítását, és nézzünk át másik három fontos fogalomcsaládot: a névmások, a számok és a családtagok nevének viszonyát a testvéri nyelvek azonos értelmű szavaihoz.

Hasonlóan az előbbi fejezethez, ahol testrészeinkről számoltam be, most is magyar szavainkat a kelta, a finnugor, a török, a japán és az inka indiánok nyelvéhez viszonyítom.

NÉVMÁSOK

A névmásokat az elsősorban nyelvtani egyezésekkel foglalkozó „Kelta magyarok – magyar kelták” c. fejezetben (jelen kötet 112-132. oldal) bőven tárgyaltam, ezért itt csak egy rövid felsorolás:

ÉN

- *magyar* ÉN [vitatott eredetű: örökség az uráli korból vagy magyar fejlemény < 'EZ' származéka]
 - > ENY-ÉM ~ -M: anyá-M (főnévi ragozásban); leír-oM ill. mesél-eK (igék ragozásánál)
- *kelta*: ír ME én (MISE én személyesen, sajátmagam), vels Ml, mannini MEE én
 - > ír MO enyém ~ M' (főnévi ragozásban): M' athair apám / -IM (igei ragozásban): fuir-IM várom
 - > mannini MY enyém ~ -YM (főnévi és igei ragozásnál): chass AYM. cipőm / caill-YM elveszítem
- *finnugor*: finn MINÄ (MÄ), észt MINA, MA, cseremis MIN, zürjén ME, lapp, mordvin MON én
 - > finn MIN-UM enyém ~ -NI (főnévi ragozás): kirja-NI könyvem / -N (igei ragozás): puhu-N beszélek
- *türk*: régi török BEN ~ MEN, török BEN én; mongol BI ~ MINÜ én
 - > török BEN-IM enyém ~ -(I)M (főnévi és igei ragozásban): ev-IM házam / gid-iyor-UM megyek
- *japán* (W)ATASHI én > WATASHI NO enyém ~ WATASHI NO chichi atyám / nomi-MASU iszok
- *inka* NOQA én > -Y (főnévi ragozás): churi-Y gyerelem / -NI (igei ragozás): tapu-NI kérdezem

Egyéb:

- *hindi* MAIN én; > MÉRRA enyém (MÉRRA bhái bátyám, testvérem); MAIN kháataa huun eszek (vagyok)
- *perzsa* MAN én > -AM (főnévi ragozásnál): lebâs-AM gyerelem / (igei ragozásnál): MAN mi-kon-AM én csinállok, (MAN) hast-AM (én) vagyok
- *görög* EGÓ én > MOU enyém (mitéra MOU anyám); -O (igei ragozás): taxidév-O utazok
- *szlovén* JAZ én > MOJ enyém (MOJ moz férjem); -AM (igei ragozásnál): del-AM dolgozok
- *litván* ÀŠ én > MÀNO enyém (MÀNO sesuo leánytestvérem); -U (igei ragozás): vālgys-U eszek

¹⁷⁷ <https://www.wikiwand.com/hu/Heftalit%C3%A1k>

- német ICH én > MEIN *enyém* (MEINE Flasche *üvegem*); ICH spiele *játszok*

Ahogy a felsorolásból látható, egy „én – enyém” (személyes névmás – birtokos nm.) szerves összetartozás csak a ’turáni’ (magyar, kelta, finnugor, török, japán, inka) nyelvekben létezik, az indogermánoknál ez hiányzik (az ’enyém’ fogalma teljesen elűt az ’én’ szavától), kivétel a hindi és a perzsa (iráni). Nézzük át a többi névmást is, és egyúttal figyeljünk a magyar és a kelta többesszám képzésének azonos voltára:

TE

- magyar TE [ősi örökség az uráli korból] > TI-ED ~ -D (könyv-ED); takar-OD, ás-OL, hajít-(A)SZ
- kelta: ír TÚ *te* (TUSA *te személyesen*, TÉ ’te’ – *általában*), vels CHI, mannini OO (> angol YOU *te* > ír DO *tied* (DO gharmhae *gyermeked*); tuig-eann TÚ *tudod, érted*, ceanglai TÚ *megkötsz* > vels EICH *tied* / mannini DTY *tied* ~ AYD (ushag AYD *madarad*)
- finnugor: zürjén TE, cseremisiz TIN, mordvin, lapp TON, mari TEN, finn SIMÄ (SÄ), észt SINA > finn SIN-UN *tied* (talo-SI *házad*); näc-T *nézel*
- türk: régi török SÄN, török SEN, türkmén SEN, jakut EN *te*; mandzsu SI, mongol CI *te* > török -(I)N *tied* (agaç-IN *fád*); seç-iyor-SIN *válogatsz*
- japán ANATA ön (KIMI *maga*, OMAE *te*) > ANATA NO *tied* (öné) ~ ANATO NO zubon *nadrágod*
- inka QAM *te* > -YKI *tied* (lawa-YKI *levesed*); tipi-NKI *letéped*

Egyéb: hindi TU *te* (TUM *maga*); perzsa TO *te* > -AT *tied*, šomor-Î *számolsz*; görög ESSÍ *te* > TA *tied*; szlovén TI *te* > TEBE *tied*, -Š ~ nes-eŠ *szállítsz*; litván TŪ *te*, TÁVO *tied*; német DU *te*; DEIN *tied*

Ő

- magyar Ő [ősi örökség a finnugor korból]; EZ, AZ [ősi örökség az uráli korból – állítja a MTESZ] > Ő-vÉ ~ -A (főnévi ragozásnál): ház-A / az igeragozásnál: -IK ~ játsz-*IK*, vagy utórag nélkül: fut
- kelta: ír É, Í ő > A *övé*, SEO *ez*, SA (SIN) *az*; vels E, HI ő > E *övé*; mannini EH, EE ő > E *övé* > ír A cóitin *köténye*; (lé-IGH *olvasni* >) lé-ann SE *olvas* / beir *elbír* (utórag nélkül) > mannini booagh E *tehene* (*bugája*); çhea EH [csá é] *menekül, elszalad*
- finnugor: finn HÄN, mordvin SON, votják SO, vogul TŪ ő ↔ zürjén ATA *íme üt*, ATI *íme ott* > finn HÄN-EM *övé* ~ -NSA (korva-MSA *füle*), puhuu *beszél* (megduplázódik az utolsó magánhangzó)
- türk: török O, régi török, türkmén OL, üzbég U ő > török -(S)I(N) ~ çocuk-lar-I *gyerekei*; gel *jön*
- japán KARÉ ő (*férfi*), KANOJO ő (*nő*); KO-re *ez*, SO-re *az*, SONO *az, amaz*, azon
- inka PAY ő > -N *övé* ~ unku-N *inge*; KAY *ez*, CHAY *az*; tapu-N *kérdez*

Egyéb: hindi YAHÁ ő > ÍSKAA *övé*; perzsa Ū ő > -AŠ *övé* (mû-Š *haja*), ast *van*; görög AFT(-ós, í, -ó) ő > pij-E *megy*; szlovén ON, (-A, -O) ő > kupuje *vásárol*; litván JİS, Jİ ő > JO, JOS *övé*; német ER, SIE. ES ő > SEIN, IHR *övé*,

MI

- magyar MI (MINK) [finnugor / én + ’-k’ többesjel] > MI-ÉN-K ~ lov-UN-K. / utaz-UN-K
- kelta: ír MUID *mi* [én + ’-d’ többesjel] (MUID-NE *mimagunk*, SIN-NE ’azonmagunk’) > -NE *miénk* → mannini-NE *népünk*, ith-MID *eszünk*; vels NI *mi* > EIN *miénk*, mannini SHIN *mi* > NYN *miénk*
- finnugor: finn ME *mi* > MEIDÄN *miénk* ~ -ME (lippu-ME *lobogónk*); mennä-MME *megyünk*.
- türk: régi török MU, csuvas MEN, türkmén NEME, török BIZ *mi* > török (I)MIZ *miénk* ~ inek-İMİZ *tehenünk*, -UZ (igeragozásnál): kalk-UZ *felkelünk*
- japán WATASHI-TACHI *mi* (’watashi’ *én* + ’tachi’ többes számjele)
- inka NOQA-NCHIK *mi* (’noqa’ *én*) > misi(qo)-NCHIK *macskánk*; uyari-NKU *hallunk*

Egyéb: hindi HAM *mi*; perzsa MÁ *mi* > -EMÂN *miénk*, îst-ÎM *állunk*, görög EMÍS *mi* > plén- OUME *mosunk*; szlovén MI *mi* > zbira-MO *gyűjtünk*; litván MES *mi* > MUSU *miénk*; német WIR ~ MIR *mi* > UNSER *miénk*.

TI

- magyar TI (TIK) [finnugor / *te* + ‘-k’ többesjel] > TI-ET-EK ~ ház-aT-OK / kiabál-T-OK
- kelta: ír SHIB *ti* > BHUR *tietek*, vels CHI *ti* > EICH *tietek*, mannini SHIU *ti* > NYN *tietek*
> ír BHUR *ngúna ruhátok, gúnyátok*. (‘gúna’ *ünnepi ruha, díszruha*): beir-ann SIBH *forraltok, főztök*
- finnugor: finn TE *ti* > TEIDÄN *tietek* ~ -NNE (kala-NNE *halatok*); -TTE (juo-TTE *isztok*)
- türk: török SIZ *ti* > -(I)NIZ *tietek* ~ kapi-NIZ *kaputok*; -(S)INIZ ~ taniyor-SUNUZ *megtanuljátok*
- japán ANATA-TACHI *ti* (‘anata’ *te* + ‘tachi’ többes szám jele)
- inka QAMA-KUNA *ti* (‘qam’ *te* + ‘-kuna’ többesjel) > -YKICHIK - allqo-YKICHIK *kutyátok*; qallari-NKICHIK *elkezdtek vm-t, nekifogtok ~ nekivágtok vm-nek*

Egyéb: hindi TUM *ti*; perzsa ŠOMÂ *ti* > -ETÂN *tietek*, nûs-ÎD *isztok*; görög ESSÍS *ti* > théle-TE *akartok*; szlovén VI *ti* > govori-VA *beszéltek*; litván JUS *ti* > JUSU *tietek*; német IHR *ti* > EUER *tietek*.

ŐK

- magyar ŐK [magyar fejlemény: *ő* + ‘k’ többesjel] > Ő(v)-ÉK ~ vár-UNK / szab-NAK
- kelta: ír IAD *ők* [*ő* + ‘-d’ többesjel] > A *övék*, vels NHW *ők* > EU *övék*, man. AD *ők* > NYN *övék*
> ír A mbaile *falujuk* (‘baile’ *falu*); coip-ann SIAD *habosítanak, habot* ‘vernek’ (*köpiülnek*)
- finnugor: finn HE *ők* > HEIDÄN *övék* ~ -NSÄ (polvi-NSÄ *térdük*); -VAT (asu-VAT *lagnak*)
- türk: török ON-LAR [*ő* + ‘-iar’ többesjel] > çay-LARI *teájuk*; iç-LAR *isznak*
- japán KARE-TACHI *ők* (‘kare’ *ő, férfi*), KANOJO-TACHI *ők* (‘kanojo’ *ő, nő*); ‘tachi’ többesjel
- inka PAY-KUNA *ők* (‘pay’ *ő* + ‘-kuna’ többes szám jele) > maqta-NKU *fiúk*; kuchu-NKU *vágnak*

Egyéb: hindi WE *ők* (AAP *ők*) > AAPKAA *övék*; perzsa ÎŠAN *ők* > sag-EŠAN *kutyájuk*, nevîs-AND *írnak*; görög AFT (í, -és, -á) *ők* > tréch-OUN *szaladnak*; szlovén ONI *ők* > gre-jO *mennek*; litván JOS *ők*; német SIE *ők*.

Tehát, a névmások alapján bármilyen nyelvi vagy ‘genetikai’ rokonságot vagy eredetététést felállítani képtelenség, sőt irányított csalás (lásd: indogermanisztika és torzszülötte a ‘finnugorisztika’). A névmások alapján nincs közös indogermán, illetve finnugor ősnyelv és ősnép, így a kelta nem lehet indogermán és a magyar nem lehet finnugor ‘eredetű’, mert ilyen nem létezett, csak a göttingai fasisztoid elméletekben.

SZÁMNEVEK

A számok hasonlítása alapján – gondolják ‘hivatalosított’ tudósaink – lehetne a legbiztosabban, elkülöníteni az ún. indogermán nyelveket a nem-indogermánoktól. P. B. Bilis véleménye szerint: „Solche Vergleiche von Zahlwörtern sollen demonstrieren, daß zu einer bestimmten historischen Epoche alle Völker Europas (mit Ausnahme der Finnischen, Estnischen, Ungarischen und Baskischen) sowie Mesopotamiens und Nordindiens von einer gemeinsamen Sprachgruppe ausgingen. In grauer Vorzeit soll eine indoeuropäische Sprache existiert haben, doch kann eine solche nicht zu-friedenstellend beschrieben und auch nicht mit Sicherheit einer spezifischen Periode zugeordnet werden,” – magyarul: A számnevek ilyen összehasonlítása bizonyítani hivatott, hogy egy bizonyos történelmi korszakban Európa összes népei (a finn, észt, magyar és baszk kivételével) valamint Me-

zopotámia és Észak-India népe egy közös nyelvcsoporthból keletkezett. Egy igen régi történelemelőtti időben kellett lennie egy indoeurópai nyelvnek, de megbízhatóan illet sem felvázolni, sem egy meghatározott korszakhoz kötni nem lehet.¹⁷⁸ Ehhez csatlakozik Kinder és Hilgemann német történészek megállapítása is, miszerint: „*Es ist daher falsch, vereinfachend von einer 'Urprache', einem 'Urfolk' oder der indogerm. 'Urheimat' zu sprechen... Die Entstehung der indogerm. Einzelsprachen braucht nicht durch Abspaltung, sondern kann auch durch Mischung mit fremden Sprachelementen erklärt werden,*” – magyarul: Ezért hibás, leegyszerűsítve 'ősnyelvről', 'ősnépről' vagy az indogermán 'őshazáról' beszélni. Az indogermán nyelvek, külön-külön való kialakulása nem annyira lehasadással, szétválással, mint inkább idegen (értsd 'nem-indoeurópai') nyelvi elemekkel történt keveredésével magyarázható.¹⁷⁹ Hagyjuk tehát a tényeket beszélni, nézzük át az egyszerű számok magyar nevének kapcsolatait, 'rokonsági fokát', viszonyát más nyelvek szavaihoz.

EGY

- magyar EGY [vitatott eredetű < 'EZ' származéka vagy finnugor eredetű] ↔ ÉN ['ez' származéka] → EGY-, EGY-es, EGY-ik. EL-ső, EGY-ed-ül, EGY-en-, EGY-etlen. stb. (↔ hurri AIKA egy) → EG-ész (EGY-es) [bizonytalan eredetű < ? osztét 'IGAS' egész, teljes < ? szkíta eredetű (MTESZ)] → ED-z [ismeretlen eredetű], ID-(e) ['ez' származéka], ÜD-ül [ismeretlen eredetű] (↔ akkád ID egy)
- kelta: ír AON egy (CÉAD első); vels UN egy, CYNTA első), mannini UN egy → ír UATHA egyes (szám), egyenként, egyedül; AIT egyedül, egyedi (o ÜD az, az ott) → ír ÉIGIN egy ~ duine ÉIG1N egy ember, valaki (↔ magyar EGYÉN) > ÉIGIONTA-igh (ki-)egyenlíteni, 'egyenesbe' hozni (pl. tartozást); ÉIDE-ann-as (meg-)egyezés, feszültségmentessé tévés ~ üdülés („DÜN ÉIDEANN” üdülőtanya ~ „Edinburgh” kelta neve) → mannini JEH egy, FER egy (egy fő)
- finnugor: finn YKS1 egy (ENTE- ~ ENSI- első); vogul EKVE, mordvin VEIKE egy → osztják IT az, egy; finn YHDES '-egyedik' (összetett számokban),
- türk: ujjur, jakut, türkmén, török BIR egy (> török BIR-incin első) → türkmén AZ egy (↔ szumír AS egy) → török YEG ~ YEK egy (valaki) [perzsa eredetű]
- japán ICHI egy [<? kínai eredetű] → régi japán HITO-tsu egyes (> ma: 'egy') > HITO-ri egy fő (egy személy), egymaga
- inka (kecsua) UJ, KUK egy > HUK-nin egy másik, HLIK neqen első
- baszk BAT egy

Egyéb: hindi EK egy > EK baar egyszer; perzsa YEK egy > YEK-om első; görög ÉNA(S), MIA egy, PRÓTO(S) első; latin UNUS egy > UNI-tas egység, PRIMUS első; angol ONE egy > A(N) egy (vki, vmi), FIRST első, ODD egyedül; német EINS egy > EIN(-er, -e, -es) egy (vki, vmi), ERSTE első; svéd ETT egy > EN, ETT egy (vki, vmi); litván VÍENAS egy, PÍRMAS első; szlovén EN(A) egy, PRVI első; orosz ODIN egy.

Semmilyen 'indogermán' közösséget nem lehet kimutatni, hanem két csoport különül el: a hindi-perzsa '(Y)EK' és az európai 'UN-' (görög ÉNA- > latin UN- > germán: angol-német 'ONE – EIN' > litván (V)IEN- > szlovén EN-). Ezen kívül áll a svéd ETT egy (> orosz OD-in), kérdés az, hogy honnan került a svédbe? (> v. ö. finn YHD-, osztják IT ↔ régi japán HITO- ↔ baszk BAT).

A kelta AON, UN egy a latinból származik, de egyéb, ősi szavak arról tanúskodnak, hogy a kelták az 'egy' fogalmát máshogy is nevezték, lásd: ír ÉID- ~ ÉIG-, mannini JEH vagy FER (↔ török BİR).

¹⁷⁸ Ellis, P. B. 'Die Druiden'. München, 1996, 22. old.

¹⁷⁹ Kinder, H., Hilgemann, W. 'Atlas zur Weltgeschichte', Köln, 1987, 33. old.

A 'turáni' nyelveket is két csoportba lehet osztani: EG- ~ EK-, illetve ET- ~ ED- hangpárok csoportjába. Az első a magyar EGY ↔ ír ÉIG-in, mannini JEH ↔ finn YK-si ↔ török YEG ↔ japán ICHI ↔ inka (*kecsua*) HUK (> emiatt kétségbe vonom a török 'YEG' *perzsa*, vagy a japán 'ICHE' *kínai* eredetét). Természetesen ebbe a csoportba tartozik a hindi EK és a perzsa YEK is. A második az ír UATHA, AÍT ↔ finn YHD-es, osztják IT (> svéd 'ETT', illetve az orosz 'OD-in' is) ↔ régi japán HITO-tsu, HIT-ori ↔ baszk BAT. Az angol ODD *egyedül, egyedi* nyilván a kelta (ír) UATHA (AIT) szóból származik.

Tehát, a felsoroltakból kiderül, hogy az 'egy' fogalmát négyféleképpen jelöljük:

EK- ~ EG- hangpárral	ET- ~ ED- hangpárral	EN- hanggal	BIR ~ FIR hangpárral
magyar EGY, ELSŐ, EGYÉN <i>egy (valaki)</i>	(magyar ID-e ~ ez)	(magyar ÉN — ez, <i>egy</i>)	(magyar BÍRÓ 'első')
ír EIGIN <i>egy (valaki)</i> mannini JEH <i>egy</i>	ír UATHA (AIT) <i>egyes</i> ír CÉAD <i>első</i>	ír AON <i>egy</i> mannini UN <i>egy</i>	mannini FER <i>egy, egy fő</i>
finn YKSI <i>egy</i> mordvin VEIKÉ	finn YHDES '-egyedik' osztják IT <i>egy, az</i>		
török YEG <i>egy (valaki)</i>	türkmén AZ <i>egy</i>		török BIR <i>egy</i>
japán ICHI <i>egy</i>	japán HITO- <i>egy (vki)</i>		
inka HUK, UJ <i>egy</i>			
	baszk BAT <i>egy</i>		
hindi EK <i>egy</i>			
perzsa YEK. <i>egy</i>			
		görög ÉNA(S) <i>egy</i>	görög PROTO(S) <i>első</i>
		latin UNUS <i>egy</i>	latin PRIMUS <i>első</i>
	angol ODD <i>egyed -ül, -i</i> svéd ETT <i>egy</i>	német EINS <i>egy</i> angol ONE <i>egy</i> svéd EN <i>egy (vk.)</i>	német ERSTE <i>első</i> angol FIRST <i>első</i> svéd FÖRSTA <i>első</i>
	orosz ODÍN <i>egy</i>	szlovén ENA <i>egy</i>	szlovén PRVI <i>első</i>
		litván VIENAS <i>egy</i>	litván PIRMAS <i>első</i>

KÉT, KETTŐ

- magyar KET, KETTŐ [finnugor] > KÉT-, KÉT-es > KÉT-ked-és (↔ egyiptomi KETI *pár*)
→ MONNO *mindkettő* (↔ japán MINA *mind* + NI *kettő*) ↔ szumir MIN *két*; MÁS-od-ik
- kelta: ír DHÁ *két*, DÓ *kettő* > DÍŚ *kettes, kettős, pár*; mannini JEES *kettő, kettős, pár*
→ ír CÉAD- *száz. sok* (↔ kabard KOD-GOD *sok. bőséges*): mannini (YN) NAH (*a*) *második*
- finnugor: vogul KIT, mordvin KAVTO. finn KAKSI *kettő*, KAHD-es *'-kettedik'* (összetett számokban)
- türk: csuvas ÍKKE, jakut IKKI, ujugur, türkmén, török IKI *kettő* > IKI-nci *második*
- japán NI *kettő* > NI-ban *második*; régi japán FuTA-tsu *két* > FuTA-ri *kettős, pár*
- inka (kecsua) ISKAY *két, kettő* (↔ török IKI)

Egyéb: hindi, perzsa DO > görög DÍO > latin DUO > angol TWO, holland TWEE (német ZWEI), svéd TVÁ > szlovén DVA > litván DŪ *kettő*. Lásd még: hindi BI- > latin BI- *két-* (> BIS *kétszer*, BINI *pár*) ↔ baszk BI *két*.

HÁROM

- magyar HÁROM (HÁR-om) [finnugor eredetű] > HAR-ma-(a)d-ik
- baszk HIRUR (HIR-ur) *három* – nyilvánvalóan a baszk szó áll a legközelebb a magyarhoz!
- kelta: ír TRÍ, mannini THREE [ejtsd HRÉJ - TROOR (TRO-or) *három* > YN TRA-(a)ss *harmadik*
- finnugor: cseremisiz KUM, vogul KHUREM, finn KOLME *három* > KOLM-as *harmadik*
- türk: jakut US, török ÜÇ *három* > ÜÇ-üncü *harmadik* (↔ szumir IS, akkád ESSA *három*)
- japán SAN *három* [? kínai eredetű] (↔ perzsa SE *három*); régi japán MI-tsu *három*
- inka (kecsua) KIMSA *három* (↔ cseremisiz KUM)

Egyéb: hindi TI IN (TI-in) ↔ görög TRÍ(s) > latin TRE(s) > angol THREE, német DREI, svéd TRE > szlovén TRI > litván TRYŚ; lásd még: a 'családból' kilógó perzsa SE (↔ török ÜÇ ↔ japán / kínai SAN) *három*.

NÉGY

- magyar NÉGY [finnugor eredetű] > NEG-Y-ed-ik, NEG-Y-ed
- koreai NEED *négy* (japán YON, YO-tsu *négy*) – a koreai számnév bizonyára legközelebbi rokonszó
- finnugor: vogul NILA, mordvin NILE, észt TNELLI, finn NELJÄ *négy* > NELJÄ-s *negyedik*
- kelta: ír CEATHAIR [kjahêr], mannini KIARE, vels PEDWAR, breton PEVAR [pejár] *négy*
- türk: török DÖRT *négy* > DÖRT-üncü *negyedik*
- inka TAWA *négy*

Egyéb: hindi TŠAAR, perzsa TŠAHÂR *négy* > görög TÉSSER(-is) *négy* ↔ latin QUATTUOR *négy* (> litván KETURÌ > szlovén ŠTIRI *négy*) > germán: német VIER, svéd FYRA > angol FOUR *négy*.

ÖT

- magyar ÖT [ősi örökség a finnugor, esetleg az uráli korból] (↔ szumir ID *öt*)
- fgr: vogul EIT, osztják UET, mordvin VETE, votják VIT, lapp VITTÄ, cseremisiz V1S, finn VIISI *öt*
- japán (rég. japán) ITSU-tsu *öt* (↔ magyar ÖT); GO *öt* [? kínai eredetű] (↔ kelta CÚIG)
- kelta: ír CÚIG, mannini QUEIG *öt*; (vels PUMP *öt* < átvétel a viking-germánból)
- türk: török BES, jakut BIES, ujugur BIS *öt* (↔ inka PICH-qa); csuvas PILIK *öt*
- inka (kecsua) PICHQA *öt* (↔ türk BES, BIS)

Egyéb: hindi PAANTŠ, perzsa PANDJ > görög PÉNTE > latin QUINQUE (> olasz CINQUE) > litván PENKI (> szlovén PET) > német FÜNF (> angol FIVE), svéd FEM *öt*

HAT

- magyar HAT, HAT-os [finnugor]
→ HAT-ás, HAT-al-m-as
- kelta: vels CHEWCH, breton C'HOUEC'H *hat*; ír SÉ, mannini SHEY *hat* (↔ szumir AAS *hat*)
→ ír CÉAD- *száz, sok* (↔ kabard KOD *sok*); COTHA-igh *hatni, ráhatni* > COTHÚ *hatás*
- finnugor: vogul K AT, mordvin KOTO, cseremisiz KUT, finn KUUSI *hat*
- türk: török ALTI, jakut ALTA, csuvas OLTA *hat*
→ török KAT *erős, kemény*, KAT-mak *növelni*; jakut XAT *erős*, XATAN *hatol, behatol*
- japán (rég. japán) MU-tsu *hat*; KATAI *erős, kemény*
- inka (kecsua) SOQTA *hat* (a latin szó átvétele?); HATUN *nagy, hatalmas*

Egyéb: hindi TŠAH, perzsa SÎS > görög ÉXI > latin SEX > angol SIX, német SECHS > litván ŠEŠĖ > s szlovén ŠEST *hat*

HÉT

- magyar HÉT [finnugor] > HÉT-, HET-ed-HÉT
- kelta: ír SEACHT, mannini SHIAGHT, vels SAITH, breton SEIZH *hét*
- finnugor: vogul SOT, finn SEITSE-man *hét*
- türk: török YEDI, türkmén JEDI, üzbég ETTE uigur SAT, jakut SETTE. csuvas SICCE *hét*
- japán (rég. japán) NANA-tsu *hét*; SHISHI *hét* [? kínai eredetű] (↔ török, finnugor, kelta egyezések)
- inka (kecsua) QANCHIS *hét*
kabard (kaukázusi nyelv, nem-indogermán, nem-türk, nem-sémita) KOD ~ GOD *sok, bőséges*

Egyéb: hindi SAAT / perzsa HAFT > görög EFTÁ / latin SEPTEM > német SIEBEN > litván SEPTYNĖ > szlovén SEDEM *hét*.

NYOLC, KILENC

magyar NYOLC (NYOL-c) [finnugor]; KILENC (KIL-EN-c) [származékszó < ? finnugor elemekből]
japán (rég. japán) YA-tsu *nyolc*, KOKONQ-tsu *kilenc*; (modern: HACHI *nyolcas*, KYU *kilences*)
finnugor: vogul NALATU, osztják NIDE, finn KAHDEKSAN *nyolc*; finn YHDEKSÄN *kilenc*
kelta: ír OCHT, mannini HOGHT, vels WYTH *nyolc*; ír NAOL, mannini NUY, vels NAW *kilenc*
türk: török SEKIZ *nyolc*, DOKUZ *kilenc*
inka (kecsua) PUSAQ *nyolc*, ISQON *kilenc*

Egyéb: hindi AATH, perzsa HAŠT > görög (OCHTÓ > latin OCTO > német ACHT > litván AŠTUONI > szlovén OSEM *nyolc*; hindi NAU, perzsa NOH > görög ENNÉA > latin NOVEM > német NEUN ↔ litván DEVYNI > szlovén DEVET *kilenc*.

TÍZ

- magyar TÍZ [iráni eredetű < óiráni DÁSA, avesztá DASA, szogd THAS *tíz* (MTESZ)]
- kelta: ír DÉAG, vels DEG *tíz*; ír TOISE *mérték*
- finnugor: osztják. YON, cseremisiz LU, finn KYMMENEN *tíz*; -TOISTA *'tíz'* (összetett szavakban)
- türk: török ON, csuvas VONNA, uigur LAVA *tíz*; török DIZI, rég. török TIZIK *sor, vonal*
- japán JU [dzsu] *tíz*; rég. japán TO: [tó] *tíz* (↔ magyar TÍZ)

➤ *inka (kecsua) CHUNKA [csunka] tíz*

Egyéb: hindi DAS, perzsa DAH > görög DÉKA > latin DECEM (> angol TEN, svéd TIO, német ZEHN) > litván DEŠIMT > szlovén DESET *tíz* (nem 'közös' indogermán találmány ez, hanem sorra egymástól átvették!)

A 'tíz' megjelölésére két magyar ragot (képzőt) ismerünk:

- magyar -I(N)C > har-(o)m-INC
↔ ír -(0)CHA > fi-CHE *húsz*, tri-OCHA *harminc*, nó-CHA *kilencven*
↔ finn KY-mmen-en *tíz* > kaksi-KY- *húsz*, kolme-KY- *harminc*, neljä-KY-mmen-ta *negyven*, stb.
- magyar -VEN > négy-VEN, öt-VEN, hat-VAN, het-VEN, nyolc-VAN, kilenc-VEN
↔ türk: csuvas VONNA, török ON *tíz* (> az osztják 'yon' török hatásra alakult)
↔ inka UNU *millió*.

HÚSZ

- magyar HÚSZ [finnugor] (O szumír HIIS *húsz*)
- finnugor: vogul KHUS, osztják KOS, votják KEZ, zürjén KIZ *húsz*
- görög ÍKOSSI *húsz* (a 'rokonság' nyilvánvaló, a görög 'húsz' teljesen elüt a többi indogermán szótól)
- kelta: ír FÍCHE, mannini FEED *húsz*; vels UGAIN, breton UGENT *húsz*
- baszk HOGEI *húsz* (↔ magyar HÚSZ, g>sz hangcsere)
- török YIRMI *húsz*
(szóképzéssel alakult: japán NI JU: [ni dzsú] 'két tíz' ↔ inka ISKAY CHUNKA 'két tíz').

Egyéb: hindu BIIS (BI-IS 'két tíz') *húsz* (> perzsa BÎST) > latin VI-GINTI (BI- ~ VI- két + GENT-is *nemzedék*); latin mintára > német ZWA-n-ZI(n)-g (> angol TWENTY) ↔ litván DVÌ-DEŠIMT (> szlovén DVAJSET) 'két-tíz'.

Magyarázat: zárójelben mindig az értelemnélküli, vagyis a hangos szó, átvétele,

SZÁZ

- magyar SZÁZ [ősi örökség a finnugor korból – MTESZ] (↔ szumír SUS *hatvan* > akkád SUS *száz*)
- kelta: ír CÉAD *száz*, CÉAD- *száz*, sok, mannini KEEAD *száz* (↔ kabard KOD *sok. bőséges*)
- finnugor: zürjén SO, vogul SAT, finn SATA, észt SADA, mordvin SADO, lapp CUODE *száz*
- türk: török YÜZ, üzbeğ JUZ, türkmén JÜZ, jakut SÜÜS *száz*
- japán HYAKU *száz*
- inka PACHAK *száz*; (SAY-ay *nagyság, érték*)

Egyéb: [szanszkrit ÇATAM > avesza SATAM *száz*] > hindi SAU, perzsa SAD *száz* < (s→k hangcsere) > görög EKATÓ, (> szlovén STO) > latin CEnT-um (> német HUND-ert > angol HUNDRED / > litván ŠIMT-as) *száz*.

Megállapítás: nincsenek 'satem' és 'kentum' indogermán nyelvcsoporthoz, hanem egyszerűen a sorozatos átvétel során, a latinban egy -N beékelődik a szájpadi -T (-D) hang elé a beszéd 'dalamosítása' végett, ahogyan ez más nyelvekben is előfordul(-t), pl.: régi ír 'dhígh' *dug* > 'deNg-at' *döng-öl*. Minden olyan nyelv, amely a latinból vette át a 'száz' fogalmára vonatkozó szavát, az, ezt a beékelődött -N-t is átvette. A magyar száz természetesen kapcsolódik az ősin-dogermánnak tekintett óiráni SATAM szóhoz, de nem úgy, ahogyan 'hivatalosított' nyelvészeink elképzelni szeretnék vagy elképzelni kötelesek, hanem mindkettő, a magyar SZÁZ és az avesza SAT-em alapja a szumír SUS *hatvan*, 6-os számrendszerben a mai 'száz'-nak a megfelelője. Ezt az akkád is átveszi, először mint 'hatvan', később a 'száz'-at jelöli vele. 'Száz'

szavunk is bizonyítja kaukázusi gyökereinket, a kelta, a finnugor és a türk–japán–inka szóegyeztetések ennek nem mondanak ellent, a lapp–kelta összefüggés is ezt alátámasztja: (1) szumir SUS *hatvan* > akkád SUS *száz* > magyar SZÁZ > finn SATA > észt SADA > lapp CUODE > ír CÉAD *száz* > kabard KOD *sok* / (2) > jakut SÜÜS > török YÜZ > japán–kínai HYAKU *száz* / (3) > inka SOQ-ta *hat*, SAY-ay *nagyság, érték*.

EZER

- magyar EZER [iráni, alán eredetű: AZARION *ezer* állítja a MTESZ] ↔ szumir SARA *háromezerhatszáz*, a 6-os számrendszerben az '*ezer*' megfelelője > akkád SÁRU *ezer*
- kelta: ír SÁR- *felülmúlhatatlan, szertelen* (↔ magyar SZER-); MÍLE (újkori átvétel a latinból)
- finnugor: zürjén SURS, votják SURES *ezer* (iráni eredetű – írja a MTESZ: *oszét ÖRZÖ rengeteg, töméntelen* ↔ magyar ÓRIÁS]; finn TUHAT *ezer*
- türk: török BIN *ezer*
- japán SEN *ezer*
- inka (kecsua) WARANQA *ezer* (WARAN + '-qa' főnévi rag) (↔ régi magyar EZEREN, EZEREK (MTESZ])

Egyéb: hindi HASÁAR ↔ perzsa HEZÂR, görög CHÍLÍ > latin MILLE, német TAUS-end > szlovén TIS-oč *ezer*.

Megint nincs indogermán összetartozás, ezzel is meghazudtolva a 'közös eredet'. Az '*ezer*' számnév alapján az indogermánnak nevezett nyelveket három csoportba sorolhatjuk:

- (1) – hindi HASÁAR és perzsa HEZÂR [↔ a magyar EZER-rel egy töből eredő szavak: szumir SARA]
- (2) – görög CHÍLÍ(Í) > latin MILLE (> újkelta, ír MÍLE) [lásd még : görög CHLI-th *luxus*]
- (3) – germán (német) TAUS-end > szláv (szlovén) TIS-oč [< elképzelhető, hogy a kelta (ír) TOISE *mérték* jelentésű szó átvétele, és 'értelemváltással' való alkalmazása; lásd még: régi japán TO: ↔ magyar TÍZ].

Az eddigiek alapján is nyilvánvalóvá válik, hogy nincs 'ős-indogermán' közösség, eleve az egyszerű számok nevének összehasonlítása alapján az indogermánizmus utolsó bástyája is megdőlt az **egy** és az **ezer**, de minden bizonnyal a **tíz** és a **száz** számnevek esetében is, úgy mondván „az alfánál és az ómegánál”. Nem lehet egy közös indogermán szóalkotásról beszélni, hanem kirajzolódik egy 'közel-keleti', szumir örökségen alapuló ősi (magyar–kelta / perzsa–hindi) és újabb európai (görög–latin) nyelvterület. Az európai térségben belül.

SZÁM

magyar SZÁM [„csuvasos jellegű ótörök jövevényszó” – véli a MTESZ] > SZÁM-ol, SZÁM-la, SZÁM-ít
 kelta: ír SUIM *szám* > SUIM-igh *számolni, összeadni* > SUIM-lú *összeadás, számla*
 → ír SUIM *megfigyelés, megtekintés* (> *számbavételezés*); *érdek* (> *számítás*)
 türk: csuvas SUM *szám*, ujugur SAN *szám, mennyiség*
 inka SAY-ay *nagyság, érték*; (YUPA-y *számolni* ↔ ír ÍOC *fizetni, megfizetni*)
 (> japán KAZU *szám*; KANJO: [kándzsó] *számlálás, számla* ↔ hindi GIN *szám* > GIN-naa *számolni*)
 (> finn LASKEA *számolni* > LASKU *számla*).

Egyéb: perzsa ŠOMORE ↔ latin NUMERUS / görög ARITHMÓS / német ZAHL ↔ szlovén ŠTEVILO *szám*.

SZÁM-olnunk kell ismét egy 'közös' kelta–magyar–türk nyelvterülettel. Lehetséges ez? Ha igen, ez csak úgy magyarázható, hogy a magyar a közvetítő a kelta és a török világ között, (vagy több? mert: a MAGYAR az ír MIDHIR *főbíró, ítélőbíró, 'felhatalmazott'* ↔ török MÜDÜR *főigazgató*,

fővezér, mint ahogyan Attila is 'hennar MADIR'-nak nevezte magát). A magyar–kelta és a magyar–török közeledést meg lehet magyarázni külön-külön, de egy kelta–török nyelvi közeledést, közös-séget, amire rábukkanunk jelen írás bármelyik fejezetében, ősi szókincsünket taglaló bármelyik szó-/fogalomcsaládja tárgyalásánál, igazán elképzelni, megérteni csak úgy lehet, ha egy nagyobb 'érintkezési' felületet figyelembe veszünk. Ez pedig csakis egy kaukázusi ősi hon elképzelésével lehetséges. A magyar krónikások szemére azt vetik, hogy túloztak, 'magyarkodtak' (mint Kézai), nagyképűségükben a magyar ősiségét bibliai népekkel kapcsolták össze. Ezzel próbálkoztak az ír (!) középkori krónikások is, állítják ugyanazok a fasisztoid indogermanisták, akik a magyar Krónikák gyalázói is. Miért tették éppen a magyarkodó és 'írkedő' papok, miért nem kísérleteztek ugyanezzel a német, francia vagy orosz 'tárgyilagos' krónikások? Az ír legendák szerint az első írországi telepések Partholón és Nemed népe volt, amely Kis-Ázsiából származott. Partholón és Nemed Magog fia volt. „*Sowohl Partholón als auch Nemed sind Nachkommen Magogs, Sohn Jafets.*” – magyarul: Úgy Partholón, mint Nemed, Jafet fiának, Magognak utóda volt.¹⁸⁰ Josefus Flaviustól tudjuk, hogy Magog, Jafet második fiától származtak a szkíták, akiket régen Magog nevről még MAGOG-oknak hívtak!... Ezek tehát azős-írek is:ős-„magorok”.

A CSALÁD

A magyar CSALÁD szót 'hivatalosított' nyelvészeink (> MTESZ) a szlávból eredeztetetik, és a CSELED szavával kapcsolják össze. Bizonyítékul a MTESZ a következő példákkal szolgál: óegy-házi szláv (óbolgár) CSELJADÍ *háznép* > bolgár CSELED *leszármazottak, nagycsalád* > szerb-horvát CSELJAD *háznép, fehérnép, 'emberek'* > szlovák CSELJAD *család, cselédség, háznép, az ifjak* > régi orosz CSELJADÍ *cselédség, háznép*; majd így folytatja: „Feltűnő a szláv 'LJ' ~ magyar 'L' megfelelés; talán hanghelyettesítéssel magyarázható.” – így a MTESZ írója. Először is, igaz, hogy meglepő, de gratulálni szeretnék nyelvészeinknek, hogy egy ekkora ökörség 'feltűnt' nekik. Tehát, valami nem stimmel az ercdeztetésben Ezért kell el-(értsd: félre-)magyarázni, azzal, hogy 'hanghelyettesítést' végeztek őseink, azaz, magyarul: felcserélték a 'LJ' (magyar 'LY') hangot, ami eredetileg 'L' volt, 'L'-re. Érthető? Nem. Tudniillik a hangtanban (fonetika) csak az 'L' lágyulhat (lenition) 'LY'-('LJ')-re, tehát az idő múlásával, a beszéd dallamosítása végett vagy a 'hanyagabb' beszéd folytán, egy akármelyik nyelvben a kemény 'L'-hang lágyul 'LY'-hangra. Visszaút nincs. Tehát őseink visszaállították a szláv szó ősi alakját (a még kemény 'L'-hanggal) és majd átvették, vagy esetleg elvették. Az oroszról olyannyira 'átvették', hogy ma már, szegény nem is ismeri (mert ugye az orosz közelében vándorolgattak őseink, évszázadokon keresztül, míg majd 'honfoglaltak'). A 'család' szavával megrövidítettük orosz – még nem is olyan régen – 'testvéreinket'. Egy értelmes nyelvész erre azt mondaná, hogy hangtani okok miatt lehetetlen, hogy mi magyarok átvettük volna ezt a szláv szót, de hangtanilag bizonyítható, hogy a szlávok kölcsönözték a magyaroktól a 'család' szót és fogalmat, hiszen a szlávok, még a magyar 'vándorlások' idején is csoportokban, nemzetségekben éltek, akár a keresztényítés előtti germánok (SIPPE *nagycsalád, nemzetség*). Egyes szlávok bekerül(het)tek magyar 'családokba' is, mint 'cselédek'. Ilyen lágyítás minden nyelvben végbement. A magyarban is lágyult az L > LY hangra, így lett a LOK-(LIK)-ból > LYUK, GULÁ-ból > GULYA vagy akár ARDEL-/ ERDELU-ból > ERDÉLY (ami sosem volt 'Erdőelve' ahogyan magyarázkodunk és félremagyarázunk ismét, hanem az 'ERD-' *magasság, magaslat* + EL *ország, föld*). A fenti MTESZ-féle magyarázatnak még van egy bökkenője. Éspedig, az 'óegyházi szláv' nyelv. Ez tulajdonképpen 'ó-bolgár', és Methodius és Cyrillus írásainak nyelve volt (Kr. u. 9. század). Alapját a türk-bolgár képezi. Ezt az ősi türk eredetű bolgárt öltöztették görög-szláv köntösbe. „*Diese Altbulgarische hat auf die kirchliche Literatur aller slavischen Völker, soweit sie der orthodoxen Kirche angehören, und darüber hinaus auf deren Schriftsprachen großen Einfluß ausgeübt.*” – magyarul: Ez az óbolgár nagyban befolyásolta az összes szláv népek egyházi irodalmát,

¹⁸⁰ Ellis, P. B. 'Die Druiden', München, 1996, 127. old.

amennyiben az ortodox egyház alá tartoztak, de még ezen is túl mindezek irodalmi nyelvét is.¹⁸¹ Vagyis, más szóval, az „óegyházi szláv”, a szlavisztika (és az indogermanisztika egyik) alappillére, tulajdonképpen nem is ’szláv’, hanem csak elszlávósított óbolgár, egy műnyelv, ami eredetében türk volt. Emiatt, semmit sem bizonyít egy szó ’szláv eredetéről’ az, ha megvan az óbolgárban, és akkor sem, ha az óbolgáron keresztül még egyéb szláv nyelvekben is megtalálható, főleg nem, ha ezeket a szláv nyelveket Magyarország területén vagy határai mentén beszélik. Ami megvan az óbolgárban, lehet egyszerűen türk eredetű, ez pedig az egyházi nyelven keresztül bekerült a valóban szláv nyelvek szótárába is. Ezen tények miatt, nyelvtörténeti és hangtani tények miatt, a magyar CSALÁD szavának szlávból való eredetétetése hibás (és ezt egy valódi nyelvésznek ki is kéne mondani, még akkor is, ha a politikai ’zubzony’ szorít). A magyar CSAL-ÁD szavunknak van magyar ’etimológiája’. Közvetlen alapját SZÜL- szavunkban kell, hogy keressük. Ennek eredetét az ÉL-et (régii ZÜL) > SZÜL-et képezi (v. ö. ír SAOL *élet* > SAOLA-igh *születik*) és nem a finnugoristák által erőszakolt vogul SELI *keres, szerez*. Az ’sz > z > cs’ hangfejlődés nagyon jól ismeret a hangtanban (> pl. SZENDE > CSEND-es). Ezek a hangok mind ’sájpadi’ hangok, az előbbi kettőt ’réses’ hangképzéssel keletkeztetjük, azaz a hangképző szervek, a nyelv hegye és a felső fogsor, rést alkotva engedik ki a tüdőből kiáramló levegőt, egy ’sziszegő’ hangot eredményezve (SZ-hang), illetve az orrmelléküregekben megzöngésítve ’zizegik’ a ’Z’ hangot, a nyelvizmok finom lebegése mellett. Ha kilélegzéskor ugyanezt a ’kijáratot’ használjuk (azonos a hangalakítási hely), de a feljebb említett hangképző szervek nem rést, hanem ’zár-rést’ képeznek, azaz lezárják a kiáramló levegő útját, hogy majd hirtelen megnyíljanak, akkor a levegő ’csattanásszerű’ hangot képez (CS-hang): SZÜL-ő > CSAL-ád.

Tehát, a CSAL-ád az egy SZÜLŐ-től származók közössége, idővel ez a ’család’ (nem mindig monogámiás) nemzetséggé nőtt ki magát, s így a ’család’ az egy őstől (SZÜLE *anya*) való származók összességét jelentette.

Nézzük át ezek után magyar eredetű **CSALÁD** szavunk rokonságát:

magyar CSALÁD: CSAL-ád – SZÜL-eD (’-d’ főnévképzővel) *rokonság, nemzetség, utódok*
 kelta: ír GAOL *rokonság, nemzetség* (? > GAEL *ír nép, kelta*); SÍOL *sarj, csira, ivadék*
 koreai DIL *közösség, ’nagycsalád’* > EDİL *gyerekek utódok* (É *gyerek, ivadék*)
 türk: török AILE *család*, HALK *nép*; SÜLALE *nemzetség, utódok, ivadékok* [< ? arab eredetű]
 inka (*kecsua*) AYLLU *rokonság, nemzetség*
 hindi KUL *rokonság, nemzetség, nagycsalád*

(A törökben és az inkában hiányzik a kezdőhang; ez máshol is előfordul. Lásd még: török UC > magyar CSÚCS, török JIL > magyar SZÉL, régi török AJYZ > magyar SZÁJ vagy török KARJ > csuvas ARIM *feleség*, ill. türkmén GOL > jakul ILII *kéz, kar*. Ugyanezt észleljük az indogermánoknál is, pl. görög ALÁTI > latin SÁL *só*).

Egyéb, a feljebb említett, egy szócsaládot alkotó nevekkel nem rokonítható szavak: hindu PARI-WAAR *család*, perzsa (farszi) CHANEWÂDE *család*, CHÎŠEWAND *rokonság*; görög IKOJÉNIA *család*, SINGENÍS *rokon*; latin FAMÍLIA *család, cselédség, a háztartáshoz tartozók* > FAMULARIS *szolgák népe*, PROPINQUUS *rokon*; germán SIPPE *nemzetség, nagycsalád* > SIPP-schaft *rokonság, nemzetség* (< gót SIBJÁ *nemzetség, ’nagycsalád’*); litván ŠEIMÁ *család*; szlovén RODNIKI *rokonság*, DRUZINA *család*.

Kezdjük a rokonságot jelentő szavak összehasonlítását az ’ANYA > NŐ’ fogalmával:

¹⁸¹ Krahe, H. ’Indogermanische Sprachwissenschaft’, Berlin, 1985, 27. old.

ANYA

- magyar ANYA (EME- > EME-se 'Ősanya') [ősi gyermeknyelvi szó a finnugor, esetleg uráli korból] ↔ a MTESZ egy alapnyelvi ANA szót is feltételez, a felhozott példák pedig ennek ellentmondanak > v. ö. vogul ANY *anyai nagyanya*, zürjén ÁNY *asszony*, mordvin ANAKA *testvérnéne*, votják ANYI *kenderkéve(?)*; → ÉDESANYA = ÉD(E) *jó, jóságos* [↔ hun ED(I)-*jó?*] + ANYA
- szumir ANNA *anya* (MTESZ)
- kabard ANE, NANE *anya*
- türk: török ANNE, türkmén ENE, tatár ÄNEJ, tunguz ANI, kirgiz EMA, jakut IJE *anya*
- finnugor: vogul ÜNO, votják ANAI, lapp OED'NE *anya*; finn EMÄ *nőstény, anya*, ÄITI *anya* → ILMATAR *istennő* ('Élet Anyja' – a Kalevalában az élet és a levegő istennője)
- kelta: ír MÁTHAIR *anya*, MAMAI *mama*; vels MAM *anya, mama*; mannini MUMMIG *anya* → lásd még: régi ír ANU 'Anyaiistennő' („*Mater deorum Hibernensium*” ~ az ír 'istenek' anyja); DANU az Anyaiistennő másik neve = DA *jó, jóságos* + ANU *anya* [↔ magyar ÉD(es)ANYA]
- baszk AMA *anya* (> AMATARSÜN *anyaság*)
- koreai OMMA *anya*; japán HABA *mama*, O-KA:(-SAN) [oká] *anya* (SAN *tisztelt* > 'szent')
- inka MAMA *anya* (> hindi MAANY *anya* ↔ perzsa MÂMÂN ↔ görög MÂNÁ *anya, mama* <feltehetően hun-türk hatás)

NŐ

- magyar NŐ *asszony*, NÉNE *női rokon*; -NÉ *női névképző (feleség nevében)* [finnugor eredetű]
- kelta: ír BEAN *asszony, feleség* (↔ magyar BANYA *Öregasszony, anyóka*) > MNÁ *női*, MNÁ *nők*; BÉ *fiatal asszony*, AINNIR *menyecske*, NÍ *női névképző* ('kisasszony' jele); breton MAOUEZ *nő*
- finnugor: finn NAÍNEN *nő*, zürjén ÁNY *asszony, nő*
- türk: török MINE *anya, szüle, no, asszony*
- japán ONNA *asszony, nő*, ONNA NO KO *kislány, kisasszony*

NAGYANYA, NAGYMAMA

- magyar NANÓ [gyermeknyelvi szó] (↔ hindi NÁANAA az anyai nagyanya)
 - kelta: ír MAMÓ *nagymama, 'nagy'* (> nanó)
 - finnugor: vogul ANY *anyai nagyanya*
 - türk: török NINE *anya, szüle, hanim NINE nagyanya, öreganya*
 - japán OBA:(-SAN) *nagymama*; AMO, koreai AMANI *anyóka, mama*
 - inka MAMA *anya, anyóka, mama* (> MAMAY 'anyám, öreganyám, néném'); PAYA *öregasszony*
- Egyéb:
- hindi MAATÁADJII ↔ perzsa MÂDAR (> görög MITÉRA > latin MATER > német MUTTER > svéd MODER > litván MÓTINA > szlovén MATI) *anya*; litván MÓTERIS *nő, asszony*;
 - hindi DÁADII *apai nagyanya*; perzsa MÂDAR *bozorg*, görög JIAJIÁ, latin AVIA, német groß-MUTTER, litván SENELE, szlovén stara MAMA (BABICA) *nagyanya*
 - hindi PÍIVII, PATNII, görög JINÉKA, latin MULIER, német FRAU (> svéd FRU), WEIB (> angol WIFE), angol WOMAN ↔ litván ZMONÁ (> szlovén ZENA), szlovén SOPROGA *feleség*;
 - svéd KVINNA *na, hölgy* ↔ litván PONIA *hölgy* (↔ ír BEAN *asszony, magyar BANYA öregasszony*); [lásd még: lengyel PAN *úr*, szerb-horvát BÂN *bán* < magyar FSÂN *úr* < mongol BAJAN *gazdag*].

A bemutatott szóegyeztetésekből kiderül, hogy egy ősi 'indogermán' közös 'matar' szó nincs, hanem egy sorozatos átvétel, illetve átadás létezik a görög (hellenizmus) és a latin révén; '(A)MA-TAR' feltehetően a *terhes* anyát jelöli ↔ v. ö. baszk 'amatar-'; a '-TAR /-TÄR' ősi finnugor

'nőieségi'-rag, ezzel mindig a nőt jelölték: a Kalevalában ILMA-TAR az 'élet és levegő' istennője, ILOP-TAR az 'Észak' istennője, KALEVALA-TAR Kaleva-törzsbeli asszony, SINE-TAR a kék asszony, stb. Ide tartozik még: finn TYT-TÄR *leány*, *vk. leánya*, amely lehet nem indogermán eredetű (> német TOCH-TER), vagy ősi finnugor ↔ v. ö. vogul TEH-TER *leány*, *vk-nek leánya*.

LEÁNY

- magyar LEÁNY (LÁNY) > JÁNY [? finnugor elemekből < vogul LE- kis + zürjén ANY asszony – amúgy vogul-zürjén koprodukcióban!]
- kelta: régi ír LEIAN *leány*; ír LEANBH (*leány*-)gyermek, LEANBÁN *szerető* (> ír 'BAN' *nő*), LEANNÁN *szerető, meny*; feleség (*képletesen*); CAILIN *fiatalasszony, menyecske, szolgálóleány*; CŪILEANN *szépleány, székeleány* (> ír CUI, breton C'HWAY, C'HOAO *mutató, csinos, szép*)
- türk: török GELIN *menyecske, fiatalasszony*; KIZ *leány*
- koreai DAL *leány*; japán ONNA NO KO *leány*
- finnugor: finn TYTTÖ ~ TYTTÄR *leány, vk-nek a leánya*; szamojéd NEJJE *az anya húga*
- inka PASNALLA *kisleány* (-LLA *kicsinyítő képző* ↔ v. ö. vogul LE- kis)

NÉNE

- magyar NÉNE [? gyermeknyelvi szóalkotás]; NŐVÉR, [nő + 'vér' *vérokon* – a MTESZ szerint]
- kelta: ír INÍON *vk-nek leánya, leánytestvér*; AINNIR *fiatal leány, menyecske* (↔ magyar NŐVÉR)
- inka NANA [nyanya] *az anya nővére*, PANI *az apa nővére* (↔ ír BEAN *nő*)
- koreai NUNA *testvérnéne*; japán O-NE: [oné] *néne, nővér*
- finnugor: finn HOITAJA *nővér, néne*; mordvin ANAKA *testvérnéne*
- türk: török ABLA *testvérnéne* (NÍNE *anya, szüle, nő* ↔ magyar NÉNI)

HÚG

- magyar HÚG [ismeretlen eredetű]
- kelta: ír ÓG *fiatal, ifjú* > INÍON ÓG *fiatal leány, -ÓG kicsinyítő képző*; OGH *szűz*
- türk: török OGLAN *fiatal kicsi* > OGLAN KIZ *szűz leány* (> KIZ *leány*); jakut OGO *gyermek*
- finnugor: finn SISKO *leánytestvér*
- japán IMO:TO [imóto] *húg*; (CHIISA *kis*)
- inka (kecsua) SIPAS *leány, kisleány*; (UCHUY *kis*)

ÁNGY

- magyar ÁNGY [valószínűleg ősi örökség az uráli korból – állítja a MTESZ]
 - kelta: ír AINTÍN *nagynéni, ángy*
 - finnugor: vogul ANI *az apa fiútestvérenek a felesége, zürjén ONA ángy*
 - türk: régi török JÄNGÄ *a báty felesége, ángy*; török YENGE, türkmén JENNÉ, kazah (J)ÍNGE, tadzsik (Y)ANGA *ángy*
 - japán OBA *nagynéni*; (ONNA *nő, asszony*)
 - inka (kecsua) NANA *az anya leánytestvére (néne, nagynéne)*
- Egyéb:
- hindi LÁRKII *leány*, BÉTII, PUTRII *vk-nek leánya*; perzsa DOCHTAR *leány, vk-nek leánya*; görög KOPÉLLA *leány*, KÓRI *vk-nek kánya*; latin PUELLA *leány*, FILIA *vk-nek leánya*;
 - hindi BEIIN *leánytestvér*, NÁNAD *a férj leánytestvére*; perzsa CHÂHAR *leánytestvér*, CHÂLE

az *anya leánytestvére*, ÂMME az *apa leánytestvére*; görög ADELFI *leánytestvér*, THIA *nagynéne* (↔ inka TIYA): latin SOROR (> német SCHWESTER > angol SISTER > szlovén SESTRA / > litván SESUO) *leánytestvér*: latin AMITA (> német TANTE > litván TETÀ > szlovén TETA / > angol AUNT) *nagynéne*;

- ógörög KORA (↔ török KARI) *meny* > német GÖRE > angol. GIRL *leány*; német MAGD ~ MÄDCHEN, litván MERGÁITĖ *leány*, TOCHTER > litván DUKTE *vk-nek leánya* > szlovén DEKLE *leány*, HČI *vk-nek leánya*.

A szóegyeztetések bizonyítják, hogy a magyar–kelta–türk 'LEÁNY–NÉNE–ÁNGY' szócsaládot alkotnak és teljesen eltérnek az ún. indogermán nyelvek szavaitól. A magyar 'HÚG' fogalma is lényegében csak a keltában és a törökben van meg, közvetetten még a japánban és az inkáknál, a finnugoroknál pedig hiányzik.

ASSZONY

- magyar ASSZONY [alán eredetű < oszét 'ÂKSTN' *úrnő, fejedelemasszony*]
- perzsa ZAN *nő, asszony*; CHÂNOM *feleség* [nem lehet 'indogermán eredetű' szó, mivel → japán, inka]
- japán KÂNAI *feleség* (< KANOJO *ő, női*)
- inka CHINA *nőstény* (> 'kanca')

ASSZONY szavunk nem lehet 'alán', illetve 'iráni' (értsd: indogermán) eredetű. Egyrészt azért, mert az ún. irániak (alánok) nem indogermánok, és általában olyan szavakat használtak, amelyek csak a magyarral rokoníthatók, a 'többi' indogermán nyelvből hiányoznak, másrészt azért nem, mert ez azt feltételezné, hogy a japánok és az inka indiánok ugyancsak ezektől az 'indogermán' alánoktól kölcsönözték szavukat. Ennek ellentmond eleve az a tény, hogy az inkák nyelvében CHINA nőstényt jelent (alapszó), a perzsában pedig CHÂNOM feleséget (kikövetkeztetett szó). A perzsában a CHÂN-om és ZAN ugyan az a szó, és az utóbbi zöngésítéssel (k>z) alakult az előbbiből. Így, gondolom, érthető, hogy a magyar 'asszony' természetes rokona a japán KÂNAI feleségnek, és valószínűleg magyarban is egy ehhez hasonló ősi szó kellett, hogy létezzen, de valamikor a 'szkíta-' vagy a hun-korban megtörtént a zöngésítés, a beszéd dallamosabbá tételéért. A perzsa feltehetően két különböző korszakban kapta – esetleg örökölte – az 'irániból' szavát, és ennek mindkét válfaját megtartotta. A szláv ZENA lehet a magyar ASSZONY elszlávosítása is, a kezdő magánhangzó elejtésével, akár a 'HČT' (< HUG) 'szlávós' hangtorlódással.

ARA

- magyar ARA [bizonytalan eredetű]
- kelta: vels GWRAIG [gúrag] *feleség*
- türk: csuvas AREM *asszony, feleség*; török KARI *feleség*
- inka (kecsua) WARMI *nő. asszony, feleség*
- finnugor: finn ROUVA *nő, asszony*
- hindi ÂURAT *nő, asszony* > perzsa ÂRÛS *menyasszony, meny* ↔ görög KIRÍA *feleség*

Bizonytalannak tekintett ARA szavunk nyilvánvalóan összefügg a felsorolt nyelvek hasonló szavával, amely nyelveket ha térképre vetjük, ismét kirajzolódik a már jól ismert széles nyelvterület, amely nyugatról keletre közrefogja a keltákat, finnugorokat, törköket, japánokat (és az Amerikába 'kivándorolt' inkákat), valamint az 'indo-irániakat', e nyelvterület közepén találjuk a magyart.

Tekintsük most át az 'ATYA ↔ APA' / 'FÉRFI'-re vonatkozó szavainkat is:

ATYA

- magyar ATYA [bizonytalan eredetű: ősi finnugor (esetleg uráli) kori vagy magyar gyermeknyelvi szó] (?)
- kelta: ír AITHIR *apa*, AITE *nevelőapa*, tanítómester (*atya*);
→ régi ír ADHA *Ősatya* ~ DAGH-DHA 'Dicső-Atya', EOCH-AIDH 'Felső (Magasságos) Atya'
- finnugor: finn ÄTTI *apa*, ATI *após*; szamojéd ATA *apa*; mordvin ATA *nagyapa*;
→ vogul (A)TAR- ~ NUM I-TAREM *az Isten neve* ('Felső ~ Mennyei Atyám')
- türk: csuvas ATTA *apa*, török ATA *apa*, *ős* > ATÇA *bácsi*, *bácsika*
- japán O-TO: (-SAN) [otó] *apa* (SAN *tisztelt* > 'szent'); OTOKO *férfi*
- inka TAYTA *apa*, *atya*, 'Atya' (Isten) > TAYTALLAYÁ 'Atyám' (Istenem); TIYU *nagybátya*
- baszk AITA *apa*
- kabard ATE *apa* (a kabard nyelv a kaukázusi, nem-indogermán és nem-türk, nyelvek közé tartozik) (> görög ÁTTA, latin ATA, gót ATTA, albán AT *apa*; szlovén stari ATA *nagyapa*, 'öreg-atya')

APA

- magyar APA [ősi, ugor kori örökség, vagy magyar gyermeknyelvi szó – állítja a MTESZ]
- türk: régi török ABA *apa*; *medve*; török BABA, türkmén ABA, jakut AGA, mongol ABA *apa*
- finnugor: vogul APA *apa*, *bátya*; *medve*; osztják OPA *apa*; cseremis OBÁ, finn APP1 *após*
- koreai ABA *apa* (> ABUDZI 'apuci'), OBBA *bátya*
(> hindi BĀABĀA *apai nagyapa*, perzsa BĀBA 'apu' < feltehetően hun-türk hatásra)

NAGYAPA, NAGYTATA

- magyar TATA, DÁDÓ, DÉDE [tévesen szláv eredetűnek véli a MTESZ]
- kelta: ír DAIDEO *nagyapa* (> angol DAD 'apu')
- türk: török DEDE *nagyapa*
- inka (kecsua) TAYTA *apa* > TAYTAY 'apám, öregapám' (*atyám*)
(> szerb-horvát DED, szlovák DED, orosz DED *nagyapa*; szlovén stari ATA *nagyapa* - DEDEK 'tata')

Ha egy magyar szó a környező szláv nyelvekben is megvan, nagyon kicsi a valószínűsége annak, hogy az a magyarban 'szláv' eredetű, sokkal inkább magyar–hun–türk eredetű a szláv nyelvekben, ahogyan itt is bizonyítható!

Egyéb: hindi PITĀADJII *apa*, BĀABĀA *apai nagyapa*, NĀANĀA *anyai nagyapa* (↔ DĀADII *apai nagyanya*); perzsa PEDAR *apa* (> PEDAR *bozorg nagyapa*) > görög PATĒRAS *apa* (PAPPŌUS *nagyapa*) > latin PATER *apa* (AVUS *nagyapa*, *előd*) > német VATER *apa* (> groß-VATER *nagyapa*); litván TEVAS *apa* (> TETE 'tata'), SENELIS *nagyapa*; szlovén OČE *apa* < a magyar 'ATYA' elszlávosítása (↔ v. ö. japán OJII *nagyapa*).

ŐS

- magyar ŐS [ősi örökség az uráli korból – a MTESZ szerint]
- kelta: vels OES *ős*, *előd*; breton OET *ős*; ír AOIS *életkor* > AOSA-igh *megöregedni*
- finnugor: vogul AS *anyai nagyapa*, cseremis EZA *bátya*, finn ISÄ, észt ISA *apa*
- türk: régi török ĀSKI *öreg*; török ESI *bátya*, ESKI *öreg*, *régi*, ECE *aggastyán*
- japán CHICHI *apa*, OJTI *nagyapa* (TOSHI-yori *idős*)
- inka (kecsua) MACHU *öregember*

ÜK

- magyar ÜK [ősi örökség az ugor korból, de a MTESZ bizonyítéka nem meggyőző: vogul IEK asszony]
 - kelta: régi ír EOCH-AIDH 'Felső (Magasságos) Atya' (> 'Ük'atya') ↔ magyar AGA, finn UKKO 'Égi Atya' [< régi ír EOCT- ~ breton UCH- *magas, felső* ↔ magyar ÁK- (~ ÁK-hegyek) > ÉG]
- finnugor: finn UKKO 'Égi Atya' (Kalevala); IKÄ *élet, életkor* (↔ japán IKU *élni*)
- türk: jakut AGA *apa*, török AGA *úr, gazda, előkelő (férfi); bátya*
- japán O:KI *nagy* (> O:KI-SA *nagyság, érték*)

Mielőbb folytatnánk a 'férfi, fiú' fogalmakkal kapcsolatos egyéb szavakat, tegyünk egy kis kitérőt és vizsgáljuk meg 'ember' szavunkat, ami véleményem szerint ugyancsak – kizárólag – a férfire vonatkozott:

EMBER – a MTESZ szerint: „Valószínűleg összetett szó. Elemei feltehetőleg nyelvünk ősi örökségéből valók: az **em-** 'nő, nőstény' előtag azonos lehet a népnyelvi **eme, emse** 'nőstény; anyadisznó' szavak alapszavával (> finn **emä** nőstény, anya; észt **ema** anya); a **-ber** utórag talán az eredetileg 'férfi' jelentésű férj szónak változata.” – Tehát, csupa találgatás, feltételezés, még a MTESZ sem zárja ki, még ha nyíltan nem is mondja, hogy lehetett volna másképpen is. A 'spekulálás' csattanója a végén jön, mikor a MTESZ szerzői egyszerűen kijelentik, hogy: „Az összetétel szerkezete arra mutat, hogy nem sokkal az obi-ugor rokon népektől való elválás után alakulhatott ki.” – habár erre vonatkozólag semmilyen bizonyíték nincs, hacsak nem az a bizonyíték, hogy az 'obi-ugoroknál' nem lehetett kibúvászni semmilyen 'ember'-hez hasonló szavat, de sebj, vannak 'obi-ugor' rokonok (> lásd: 'ugorok' a nyugati törkök neve). Tehát:

- magyar EM-BER ('nő-férfi?') *férfi, ember* (↔ spanyol HOMBRE *férfi, ember*)
- kelta: breton PAR *férfi, ember*
- török ADAM *férfi, ember*
- kelta: ír DUINE *férfi, ember, személy ('tevő')* < DÉAN *tenni* (v. ö. ír DON ↔ magyar IS-TEN)
- japán DAN-sei *hím, férfi*, TENNO: *császár (a 'Napisten' fia)*; JIN [dzsin] *ember* (< kínai eredetű)

FÉRFI

- magyar FÉRFI (FÉRFIÚ) ~ FÉRJ [ősi örökség a finnugor korból]
- kelta: ír FEAR *férfi, férj*; vels GWR [gúr] *férfi, férj*; breton GOUR *férfi, férj*, PAR *férfi, ember*
- finnugor: finn YRKÖ *férfi*, cseremisiz PÜERYE *férfi, fiúgyermek*
- türk: török ER *férfi, férj*, ERKEK *férfi, ember*; UGUR, OGUR *nép, törzs (a nyugati törkök neve)*
- koreai GIORE *nép, a mondában 'Isten gyerekei'* (> v. ö. on-OGUR ↔ ma-GYAR)
- inka QARI *férfi* (> lásd még: inka QOSA *férj* ↔ török KOCA *férj*)

GYERMEK, GYEREK

- magyar GYERMEK ~ GYEREK, GYERKÖC [ismeretlen eredetű]
- kelta: ír GEARR- *kicsi, fiatal* > GEARRCACH *kicsiny, kölyök, fióka*, GARLACH *gyerek, fickó*, GARMHAC *unoka* (> MAC *fiú*)
- finnugor: finn YRKÄ *legény*, cseremisiz ERYE *vk-nek a fia, fiú* (↔ török ER *férfi*)
- türk: török YAVRU *kölyök fióka, gyerek* (> YAVRULA-mak *szülni*)
- koreai GIORE *nép, a mondában 'Isten gyerekei'* (↔ török OGUL *fiú, vk-nek a fia*)
- inka CHURI *gyerek, fiúgyerek, saját ivadék, utód*; TURI *az anya fiútestvére*; WARMA *kamasz* → UN A *gyermek, aki nem saját ivadék* (↔ magyar UNOKA)

FIÚ (MAG)

- magyar FIÚ [ősi örökség a finnugor korból]
- finnugor: vogul PŮ *vk-nek a fia, fiú*; votják PI *gyermek, fiú, legény, férfi*; mordvin BUJA *unoka*; finn POIKA *vk-nek a fia, fiú*; észt POEG *vk-nek a fia, állat kölyke*
- kelta: ír BUACH-aill *fiú, legény* (> angol BOY); vels BACHGEN *fiú, legény*, breton BUGEL *fiú*
- magyar (rég.) MAG *fiú, ivadék* [finnugor] > MAGA *ön*
→ MAG-AR ~ MAGY-AR 'Föld Fia' (> hun AR, török YER föld, ország ↔ magyar OR-szág)
- kelta: ír MAC *fiú, ivadék, vk-nek a fia* (> egyébként: ír ÚIR *föld*)
- japán MAGU (*fiú*)*unoka, utód* (> v. ö. MUGI szem, mag, búza)
- inka MAQTA *ifjú, legény*

BÁTYA

- magyar BÁTYA [vitatott eredetű: gyermeknyelvi szó / szláv eredetű¹⁸² - a MTESZ szerint]
- kelta: ír PÁISTE (*fiú*-)gyerek
- türk: csuvas PITTŠE *bátya*, jakut BÁČIKA *öreg, bátya* (↔ magyar BÁCSI) > v. ö. perzsa BATSTSE *gyermek, utód* (↔ hindi BATSÁA *fiúgyermek*, BATSÍ *leánygyermek*)
- japán BOT-CHAN *vk-nek a fia, fiú*; koreai OBBA *bátya, fiútestvér*

ÖCS

- magyar ÖCS [ősi örökség a finnugor korból – állítja a MTESZ] (↔ hindi KÁAKAA *az apa öccse*)
- kelta: ír ÓG *ifjú, fiatal* > ÓGAN-ach *öcs, 'öcskös'*
- finnugor: vogul EŠ, osztják IŠ *öcs* > ITŠEKI *kisfiú megszólítása*
- türk: török ÇOCUK *gyerek*, OGUL *vk-nek a fia, fiú*, ÖGLAN *fiatal, ifjú*; jakut OGO *gyerek*
- japán OTOTO *öcs*

IFJÚ

- magyar IFJÚ [*<? a 'fiú' származéka*], IFJONC (rég.) magyar *fiatal férfi: éretlen fiatalember*
- kelta: vels IFANC *ifjú, fiatalember*
- türk: török GENÇ *fiatal*
- inka (kecsua) WAYNA *fiatal*
- Egyéb:
 - hindi ÁADMII *férfi*, PÁTI *férj*, INSÁAN *ember*, perzsa MARD *férfi, ember*, görög ÁNDRAS *férfi*, ÁNTHROPOS *ember*; latin HOMO *férfi, ember*, V1RJLIS *férfias*; litván VÝRAS *férfi*, ZMOGS *ember*; német MANN *férfi, ember*; szlovén MOŠ *férfi*, CLOVEK *ember*;
 - hindi BÉTAA *vk-nek a fia*, PÓTAA *a fiú fia (unoka)*, NÁATII *a leány fia (unoka)*, PÚTRA *fiú, ifjú, fickó*, LARKAA *legény* (> magyar LURKÓ *fiú, legény*); perzsa PESAR *vk-nek a fia, fiú*; görög JIÓS *vk-nek a fia*, PEDÍ *gyermek*, ENGÓNI *unoka*, AGÓRÍ *fiú*, PAÍS *fiú, fickó*; latin FIL-IUS *vk-nek-a fia*, NEPOS *unoka*, PUER *gyermek, fiú* (> német BURSCHE *fickó*), IUVENIS *fiatal férfi, ifjú*; német SOHN (↔ litván SUNÚS, szlovén SIN) *vk-nek a fia*, KNABE *fiú*, JUNGE

¹⁸² MTESZ szerint; v. ö. bolgár BACSA *apa*, BADO *bátya*, szerb-horvát BATA (*bizalmas használatban*) *fiútestvér*, cseh BATA *együgyű, ügyefogyott ember*, morva BATA *nagybácsi*, szlovák BÁTJA *bácsi*, orosz BADA *atya, pápa*. Természetesen ez szörnyű zaggyvaság, hiszen a cseh BATA a magyar BUTA megfelelője és nem rokona a többi szláv szónak, amely egytől-egyig átvétel a türk-bolgár (> dél-szláv) ill. hun-magyar nyelvből (> morva, orosz, szlovák).

ifjú, ENKEL (↔ litván ANURAS, szlovén VNUK) *unoka*; litván VAIKAS *gyermek*; szlovén OTROK *gyermek*, DECEK *fiú*, *ifjú*, MLAD *fiatal*;

- hindi BHÁAI *fiútestvér*, TÁAUU *az apa bátyja* ↔ perzsa DÂYÎ *az anya fiútestvére* (> görög THÍOS *nagybácsi*); perzsa BARÂDAR (> latin FRÁTER > német BRÜDER, szlovén BRAT, litván BRŪLIS) *fiútestvér*; görög ADELFOΣ *fiútestvér*, német ONKEL, litván DĖDĖ, szlovén STRIC *nagybácsi*.

Egy különösen foltos kép tárul elénk. Van is szóegyeztetés (és ebből levezethető rokonság) és nincs is. Hiszen a magyar FÉRFI, amit ősi finnugorkori örökségnek tartanak, habár csak a cseremiszen van egy ehhez hasonló szó (PÜERYE *férfi*, *fiúgyermek*), sokkal közelebb áll a kelta (ír) FEAR *férfi*, *férj* értelmű szóhoz. A többi kelta nyelvben: breton PAR *férfi*, *ember*, ill. az f>g tipikus ír-brit hangváltással: vels GWR, breton GOUR *férfi*, *férj*. Így nem meglepő, hogy a rokon koreában a 'GIORE' *nép* értelemmel bír, akár a nyugati törköket megnevező UGUR ~ OGUR szó (innen alakították a finnugoristák az 'ugor' műszavat > Götz László 'Keleten kél a Nap'). Az ON-OGUR név bizonyára 'tíz törzs'-et jelent (török ON *tíz*), de nyilván 'tíz nép'-(tíz emberi közösség)-et jelent, és 'tíz HUN törzs' szövetségét jelentette (> HUNGAR). 'FÉR-fi' szavunkkal összefügg a litván VÝRAS *férfi* és latin VIR-il *férfi*as szó is. Az összekötő kapocs a szittya-kelta-etruszk nyelv terjedésében és hatásában keresendő. Az inka indiánok nyelvén QARI a 'férfi' neve. Hasonlóan állunk az előbbi fogalommal összefonódó 'gyermek' szavunkkal is. A magyar GYERMEK szavat ismeretlen eredetűnek vélik, habár a kelta (ír) nyelvben is megtalálható (GARMHAC), sőt ennek párja is (GARLACH ~ GYEREK). Az inkák CHURI [ejtsd: csuri]-nak nevezik fiaikat, utódaikat. A koreai mondákban a GIORE az „Isten gyerekei, fiai”, a szentséges (> v. ö. japán 'san' *tisztelt*) törzs, amely elhagyva a Turánt hont foglalt és megalapította a koreai népet. Több érdekes és tanulságos tény tárul elénk. Egyrészt a kelták 'honfoglaló ~ honalapító' törzsét Isten népének: „Tuatha de Dannan”-nak hívták, másrészt pedig, a 'honfoglaló' magyarokat az oszmán törökök 'GYAUR'-oknak nevezték. Nyilván mindez összefügg a görög AGÓRI *fiú* szóval, valamint a kelta (ír) GEARR- *kicsi*, *fiatal* szógyökkel, illetve a GEARRCACH *kicsiny*, *kölyök*, *fióka* (> *gyerkőc*) szóval is. FIÚ szavunknál még tarkább képet kapunk, mert ez annyira lehet rokona a finn POIKA-nak, mint a litván VAIKAS-nak, és ugyanakkor a latin FILIUS *gyerek* szónak is. Ismét csak a 'szittya' nyelvek Nyugat- és Észak-felé való terjedésével állunk szemben.

Magyar UNOKA szavunkat szláv átvételnek mondják (> v. ö. szlovén VNUK ↔ litván ANUKAS ↔ német ENKEL), de ennek a bökkenője (> írül 'bac' *akadály*) az, hogy az inkák kecsua nyelvén UNA 'gyermek'-et jelent, általában (nem a saját gyermeket, ennek a neve 'churi'), magyar UNOKA szavunkban a '-ka' csak kicsinyítő képző (az inkában ez '-cha'). Így már nyilvánvaló, hogy nem mi kölcsönöztük a szlávból, hanem ennek ellenkezője igaz, mi (hun-magyarok) adtuk át a szlávoknak, mert az inka nem kölcsönözhetette a szlávból, hanem mint ősi fogalmat a Turánból magával vitt Dél-Amerikába!

LEGÉNY

- magyar LEGÉNY [ismeretlen eredetű]
- kelta: régi ír ÓGLAG *ifjú harcos* (> ír ÓGLACH *önkéntes*); vels HOGYN *fiú*, *legény*
- türk: török OGLAN *fiatal* (rég. török OGHLAN *gyerek*, *ifjú*), YEGEN *unokaöcs*
- finnugor: finn ALEN *gyerek* (↔ mongol ULAN *ifjú harcos*)
- inka WAYNA [uajna] *legény*

KAMASZ

- magyar KAMASZ [ismeretlen eredetű] (↔ japán KOMAKA *apró*, *parány*, *pici*)
- kelta: ír CAMAS *kisfiú*, *fickó*.

v é g e

Itt be is fejezhetném, de utóirat gyanánt essék néhány szó a „szittyá” kérdésről, avagy a szeppei népek ’iráni’ eredetéről. Habár manapság Nyugaton már egyik történész sem gondolja komolyan a szkíták indogermán eredetét, sőt már egyre inkább hangoztatják a szkíta–hun folytonosságot, az indogermanisztikai dolgozatokban és (ebből kifolyólag, a ’finnugraszok’ megingathatatlan hatalmának árnyékában íródott) magyar történelmi könyvekben, cikkekben a legutóbbi időkig és még az aránylag ’szabadgondolkodású’ történészeknél (> Makkai János ’Indul a Magyar Attila földjére’, Dümmerth Dezső ’Az Árpádok nyomában’) is, még mindig vissza-visszatér az elavult 19-ik századbéli, a pángermán ’*über alles*’ sovinizmusában kikiáltott indogermán ’felsőbbrendűség’ szelleme, és ebben foglaltatott ’iráni szkíták’ koholmánya. Nézzük át Götz László segítségével azokat a tudományosnak ugyan nem nevezhető módszereket, amelyek által Zeuss, Tomaschek, Müllenhoff és indogermanista követők megállapították a szkíták irániságát: „A szkíta nyelvből egy-két közszón kívül csak mitológiai és egyéb személyneveket ismerünk. Elsőrangú jelentősége van tehát ilyen körülmények között a Herodotos által feljegyzett néhány közszónak. Herodotos szerint az ’arimasp’ népnév szkíta nyelven ’egyszemű’-t jelent, mert a szkítáknál *arima*=egy és *szpu*=szem. Az amazonok neve pedig a szkítáknál ’*oiorpata*’, azaz: ’férfiölő’, mert szkíta nyelven *oior*=férfi és *pala*=ölni. Ezek az adatok, mint láthatjuk, teljesen egyértelműek, főleg pedig egykorúak. Mivel azonban az indoiráni nyelvekben csupán az *oior*=férfi szóra található megfelelő analógia, a zend és szanszkrit *viras*=férfi, a többi háromra pedig még a legkörmönfontabb okoskodással sem, lehet párhuzamot felhozni, az említett kutatók a ’forráskritika’ jól bevált módszeréhez folyamodtak és egyszerűen kijelentették, hogy Herodotos ’bizonyára’ félreértette a szkítákat, minélfogva közlése e szempontból értéktelen. Figyeljünk már most jól erre a ’bizonyára’ szóra, mert a továbbiakban ismételten tapasztalhatjuk majd, hogy előkelő helyet foglal el az indogermán szemléletű történelemkutatás tudományos bizonyító apparátusában. Azaz közérthető nyelvre lefordítva: mivel Zeussék eleve feltételezték, hogy a szkíták indoirániak voltak, e hipotézisük érdekében az egyetlen saját tapasztalatból merítő egykorú kútfőt egyszerűen értelmetlennek nyilvánították.’¹⁸³ Nem akarok most arra kitérni micsoda zagyaságokat kotyvasztottak ezekből a szkíta szavakból, amit Herodotos ’bizonyára’ félreértett. Így lettek tehát szittyá elődeink ’indogermánok’... Ugyanazon módszer alkalmazásával indogermánosítottak egyéb népeket is. Elsőnek a médek estek áldozatul Zeuss és követői hazudozásainak, így M. Mayrhofer (’Die Rekonstruktion des Medischen’, 1968) is próbálkozik a teljesen ismeretlen méd nyelv ’rekonstrukciójával’, amit különböző iráni nyelvjárásokból igyekszik összetákolni. „A klasszikus források sohasem nevezik a szkítákat a perzsák rokonainak. Sőt maguk a perzsák írják a későbbi törökökről, hogy ezek szaka, azaz szkíta fajú népek.’ – idéz Götz a feljebb említett könyvének 236-ik oldalán Nagy Géza ’Egy pár szó a szkítákról’ című cikkéből. Es mégis „...ezen ’yüe-csi’-k XX. századi utódai, a ’tochárok’, még ma is vígan ügetnek az eurázsiai szteppén, többi indoiráni lovásnomád rokonaikkal, a ’szai’-szakákkal, ’usun’-ázokkal, szkítákkal, masszagétákkal stb. együtt – az indogermán szemléletű történetírásban. Annak ellenére, hogy pl. a ’yüe-csi’-ket minden ismert kínai forrás tibeti fajú és nyelvű népnek mondja.’¹⁸⁴

A szarmatákat azért tartják iráninak, mert Herodotos szerint – aki most már ’bizonyára’ nem téved(het)ett – nyelvük hasonlított a szkíta nyelvhez (ez pedig ’bizonyára’ iráni). „Moravcsik Gyula ’Byzantinoturcici’ című monográfiájának I. kötetében kiemeli, hogy Herodotos, Hippokrates, majd később Plinius közlései a szkítákról turáni népekre mutatnak, nem irániakra. Plinius szerint a szarmaták egyik törzsének neve *tyrcae* volt. Jellemző, hogyan ’értékelte’ ezt az adatot az indogermán szemléletű történetírás. Marquart egyszerűen kijelentette, hogy ’semmiesetre se törökök’

¹⁸³ Götz László: Keleten kél a Nap, Budapest, 1994, 58. old.

¹⁸⁴ Uo. 65. old.

(Östeuropaische und ostasiatische Streifzüge). Ezzel a 'megállapítással' az akkori indogermanisztika módszereinek értelmében a kérdés elintéződött... F. Altheimtől (Weltgeschichte Asiens im griechischen Zeitalter) azt is megtudjuk, hogy a pártusok is hasonló módon kerültek bele az iráni lovasnépek nagy családjába: nyelvüket ugyan nem ismerjük, de mivel Apollodoros azt írja, hogy a pártus nyelv a szkíta és a méd között állt, csakis irániak lehettek. Ebből egyúttal azt is észrevehetjük, miért kellett a médeket is 'irániásítani'.¹⁸⁵

Így állunk hát a mesterségesen felállított (azaz kitalált) indogermán nyelvcsaláddal. Minden valamire való nép automatikusan csakis a 'nagy és csodálatos' indo-germán (a hangsúly a második szótagon) ősnépből fejlődhetett ki, az indogermánok 'kulturprioritása' és 'kulturfölénye' fasisztoid elmélete alapján.

Az ősiráni nyelvvel kapcsolatban olvashatjuk, hogy: „F. Altheim 'Das Alte Iran' című értekezésében írja, hogy az Aveszta legősibb szövegeit a *gathá*-kat még ma sem értik meg, mert 'igen sajátos, tömör, szintaktikus' nyelven vannak írva. R. Stiehllel közösen írt 'Geschichte Mittelasien im Altertum' című könyvéből pedig az is egyértelműen kitűnik, hogy az avesztai óiráni nyelv szinte kibogozhatatlanul össze van szövődve az őstörökkel”,¹⁸⁶ és ugyanott olvashatjuk, hogy Eberhard W. szerint ('Die Kultur der alten zentral- und westasiatischen Völker nach chinesischen Quellen'): „A különböző ókori türkménisztáni, kelet-iráni (baktriai, szogdiai, stb.) népekről csak annyi bizonyos, hogy életmódjukban, szokásaikban, de jórészt embertani jellegükben sem különböztek a hun, majd a későbbi török népektől.”¹⁸⁷

Nézzünk át most néhány ősiráni (méd) és óiráninak mondott Aveszta-beli szót Götz László¹⁸⁸ 'Keleten kél a Nap', és Harmata János¹⁸⁹ 'Irániai és finnugorok, irániai és magyarok' könyve nyomán (zárójelben saját kiegészítéseimmel): ősiráni ARBA ↔ finn ORPO *árva*; óiráni ARYA- ~ ALYA- *férfi*, ↔ mordvin AL'A *férfi* (↔ török ER *férfi*); óiráni ARYAMAN- ~ ALYAMAN- *ember, idegen* ↔ mordvin LOMAN *ember, idegen*; ősiráni ASURA- *úr* ↔ mordvin AZORO *úr*, vogul OTAR *úr, fejedelem* (↔ ír ATHAIR *apa*); ősiráni BANDU- *nővér férje* ↔ vogul PÁNT *nővér férje*; ősiráni JANI- *anya* ↔ vogul SÁN *anya*; óiráni XŠAINÁ- *asszony* ↔ vogul KISNO *asszony*; óiráni XŠAYA *úr, fejedelem* ↔ votják EKSEI, zürjén EKSI *fejedelem*; óiráni MARYA- *ember, férj* ↔ cseremisiz MARIJ *ember, férj, cseremisiz*; óiráni MARTYA- *férfi, férj* ↔ mordvin MIRDE *férfi, férj*, zürjén-votják MORT *ember, férfi*; óiráni STRÍ *leány* ↔ mordvin STIR *leány*; óiráni SURA *úr* ↔ magyar ÚR (↔ ír SAOR *szabad ember, nem szolga*; URRÁ *úr, vezér*); ősiráni SVASÁR *nőtestvér* ↔ mordvin SAZOR *nőtestvér*. (óméd TAR *gyerek* ↔ inka TURI *fiútestvér*); óiráni VADU-, VANTÁ- *feleség* ↔ cseremisiz BATE *feleség, asszony*, vogul BOANT *feleség*; óiráni VANTÚ- *kérő, vőlegény* ↔ lapp VINTIM *kérő, vőlegény*; óiráni VASTA, VASTÁ *férj, feleség* ↔ mordvin VASTA *férj, feleség*; óiráni ZANA *fiú, ifjú* ↔ zürjén ZON *ifjú, gyermek fiú*.

„Nos, így festenek a valóságban azok a 'szteppe-i iráni népek', akiknek létezésével a magyar történettudomány mint vitathatatlan, minden kétséget kizáróan bizonyított ténnyel számol, és a tőlük állítólag átvett szavakra építi fel a finnugor, majd az ún. ugor-magyar népek fejlődésének művelődéstörténeti koncepcióját.” – írja Götz László.¹⁹⁰

¹⁸⁵ Uo., 239. old.

¹⁸⁶ Uo., 236-237. old.

¹⁸⁷ Uo., 241. old.

¹⁸⁸ Götz László: Keleten kél a Nap, 999-1001. old.

¹⁸⁹ Harmata János: Irániai és finnugorok, irániai és magyarok, Budapest, 1977.

¹⁹⁰ Götz László: Keleten kél a nap, Budapest, 1994, 239. old.

Barry Cunliffe szerint: „Nördlich des Kaukasus war die Lage etwas anders. Eine endlose weite Steppe, von China bis nach Europa reichend, bietet den nötigen Raum für ständige Wanderungsbewegungen. Die mächtigen Ströme Wolga, Don, Dnjepr, Bug, Dnjestr und die Unterläufe der Donau durchziehen dieses Gebiet mit den Grassteppen im Süden und der Tundra im Norden. Durch diese Weiten zogen nach namenlose Gruppen von Reiter- und Hirtenvölkern, die erst später in verschiedenen historischen Texten Kimmerier, Skythen, Sarmaten, Alanen, Hunnen, Magyaren, Bulgaren und Mongolen genannt werden. Auch sie haben die Kulturen Europas beeinflusst, als sie durch den Donaukorridor zogen oder nach Norden um die Karpaten herum in die Ebenen Nordeuropas abgedrängt wurden, Intensität und Art dieses Einflusses, besonders in vorgeschichtlicher Zeit, bieten reichlich Stoff für Kontroversen; aber niemand wird leugnen, daß diese Steppenvölker für die entstehende europäische Kultur wichtig waren.” – magyarul: A Kaukázustól északra más volt a helyzet. Egy végtelen Puszta, amely, Kínától Európáig terjed s az állandó vándorlásnak szükséges feltételeket biztosít. Hatalmas folyók: Volga, Don, Dnyeper, Bug, Dnyeszter és az Al-Duna szabdalják ezt a vidéket, amely délen pusztaság és északon meg tundra. Ebben a „végtelenben” kóboroltak még névtelen lovas és állattenyésztő népek, akiket majd később a különböző történelmi írásokban kimmereknek, szkítáknak, szarmatáknak, alánoknak, hunoknak, magyaroknak, bolgároknak és mongoloknak neveztek. Ők is befolyásolták Európa kultúráját, amikor is a Duna-folyosón átjutottak vagy, a Kárpátokat megkerülve, Észak-Európa sík területeire terelődtek. Ezen befolyás határfoka és milyensége, főleg a történelemelőtti időkben, bőven kínál vitaanyagot; senki ellenben nem vonja kétségbe, hogy a Puszta népei fontosak voltak (fontos szerepet játszottak) a kialakuló európai kultúra számára (az európai kultúra kialakulásában).¹⁹¹

Fehér Ló, Cherhill Calne, Marlborough megye, Anglia.

¹⁹¹ Cunliffe, Barry 'Illustrierte Vor- und Frühgeschichte Europas' (*The Oxford Illustrated Prehistory of Europe*), Frankfurt, 1996, 11. old.

Kelták és magyarok¹⁹²

1. Európa vaskori népe: a kelták eredetéről, Európába való megérkezésükről és a Kárpát-medencében való letelepedésükről

A kelták

„Az első, e földön [Magyarországon] lakó nép, melynek neve megmaradt, a **kelta** nép volt, mely Krisztus születése előtt öt-hatszáz esztendővel rajzott ki Ázsiából. Ez a nép már ismerte a kőnél, bronznál tökéletesebb vasat. Ez már vasból kovácsolt fegyverrel foglalta el a földet, lett ura ennek a hazának. Művelte a földet, foglalkozott állattenyésztéssel, üzte a kereskedést...” - írja *Benedek Elek* a 'Hazánk története' című könyvében.¹⁹³

Ha a keltákról szó esik, mindenkinek eszébe jut *Asterix* rajzfilm figura, de eszünkbe jut az is, hogy az, aki Első Szentkirályunk fejére tette a koronát ugyancsak egy „kelta” volt? – *Asterik*. A turistát, aki Budapestre látogat, természetesen felviszik a Gellérthegyre (KELEN-hegyre). Itt *men-hírek* őrzik a kelták emlékét. Vajon hány magyar tudja, hogy Budapesten a 3-ik kerületben van egy 'Kelta utca' is, vagy hogy maga Budapest is egy ősi kelta település helyén épült: *Aquincum*. E római kori név nyilván a település ősi kelta nevének fordítása (vagy latinosítása), amely feltehetően AUBHWN [ejtsd: AVÚN] „Vízhon” volt („Ofen” a koraközépkorban a város neve, aminek semmi köze német – ahogyan „Pest”-nek sem szláv – kemencékhez). Tőle északra emelkedett hajdan a SICAMBRIA híres kelta vára, aminek neve SICAN¹⁹⁴-BHARR lehetett ellatinosítása előtt, azaz 'Szék-bérces' (magas dombon álló 'Szék') – ilyen (is) volt hajdan a magyar nyelv szerkezete, lásd még: 'Hegy-magas' a Balatonnál vagy 'Becs-kerek' a Bánságban. Írül SUÍOCHAN [szikán] azt jelenti, hogy: *szék, ülés, pad; szék > székhely, lakhely; ülés, gyűlés, törvényszéki ülés(-szak)* [↔ vö. ótörök SÄKU *szék*, tatár SEKE *pad*, japán SEKI *ülés, ülőhely*] + BARR *csúcs, bérc*.

A hunok megostromolják az itteni, a Duna vonalát (limes-t) védő római őrseget, és talán, a helybeli kelták segítségével is, fényesen győznek. A (pannon-)kelták állandó ádáz harcot folytattak a római megszállók ellen, a lázadások sora arra készítette a megszállókat, hogy egyre nagyobb számban telepítsenek hadsereget a kelta vidékekre, és egyre kíméletlenebbül rombolják a kelta civilizációt. Még az emléküket is ki akarták törölni a tudatból és a történelemből, mint ahogyan az etruszokkal is ezt tették. Ezért teljesen kézenfekvő a hun-kelta együttműködés, ami még Attila korában is működött (Eudoxius – AUDAX az „Ádáz” – gall druida, Attila orvosa és tanácsadója volt. Ő az, aki elkíséri nagykirályunkat a galliai hadjáratban is, és aki a helyi kelta vezérekkel tárgyal). Győzelem keltául BOUDA. Lehet, hogy még „bouda” örömköltésekkel is fogadták a bevonuló hun se-

¹⁹² Első megjelenés a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület „Magyar történelem. Tízezer év – ezer oldalról. (Zürich–Budapest, 2002. 243-264. oldal)” című, a KJF-ZMTE közös történelemtanár továbbképzése Oktatási segédanyagában: ACTA HISTORICA HUNGARICA TURICIENSIA XVIII. évfolyam 1. szám, <http://mek.oszk.hu/05900/05939/05939.pdf>.

¹⁹³ Benedek Elek: *Hazánk története*, Budapest, 1995, 5. old.

¹⁹⁴ „Ezt a paradicsomi vidéket ő [Páris] azonnal megkedvelte, és megparancsolta, hogy a Szikan hegy tetejére egy hatalmas várat építsenek.” ('Tárh-i Ungürusz' avagy a Magyarok Története).

reget. A győztes hunok már azért is felszabadítóan hatottak, mert társadalmuk nem ismerte a 'civilizált' római kegyetlen rabszolgatartást. A „Győzelem” után felépült BUDA, az 'Ős-Buda', amelyet „Attila-várá”-nak (Etzilburg) ismerünk a történelemből.

Előfordulhat ugyan, hogy a kelta-pannonok és a hun-magyarok megértették egymást, egy pohár finom kelta MEDU = hun MEDOS (magyar "MÉZES") mellett bizonyára igen. *Diodor* görög krónikástól tudjuk, hogy a kelták imádtak mulatozni, szórakozni, lakomázni, de ezt rendkívül szertartásosan tették: urak és szolgák együtt ettek, a nagy húsos üstöt körbeülték. A kelták is, akárcsak a hunok, többnyire óriási üstökben főzték pörköltszerű ételeiket. A druida (torda) az ételeket megáldotta (ír ALTA-igh *áldani*), hálát adott Istennek (ír ALTÚ *hálaadás*) segítségéért. Ezután elkezdődhetett a lakoma. A harcban vitézkedők kapták a legfinomabb falatokat. A nagy csülköket lerágták, a le nem harapható részeket, pedig az oldalukon, külön hüvelyben tartott törrel vágták le. Evés-kor mindig ételmaradékok akadtak fenn a hosszú, lombos bajszaikon. Az impozáns bajusz, íváskor mint egy „szűrő” engedte át az édes nedűt. A kelták sört (CÚRÚ) s mézes bort (MEDU) ittak. A medu előállításához mézet használtak (> vö. breton MEZ = magyar MÉZ). A lakomákon gyakran lerészegedtek, majd összevesztek és össze is verekedtek, mert állítólag nagyon lobbanékonyak voltak. A kelták szórakozni is szerettek (lásd: ír SCOR *szór* > SORCHA *vidám, derűs* > SCORAI-OCHT *mulatság*). A lakomákon a zenészek mindig jelen voltak, ami egy Sopronban felfedezett edényen is látható. A kelták kedveltek mindent agyonbeszélni, verselni (danósok, regösök), erejüket versenyekben¹⁹⁵ megmérni, birkózni¹⁹⁶, lóversenyeket rendezni, csapatmérkőzéseken részt venni, egy futbalszerű labdamérkőzést¹⁹⁷ (ezt Írországbán ma is kedvelik, és ír vagy kelta labdarúgásnak hívják) vagy FIDCHELL-t játszani, ami annyit jelent, hogy – olvasom a német fordításban: „*hölzerne Weisheit*” („fa-okosság”).¹⁹⁸ *Diodor* elmeséli, hogy egy táblán, fabábukkal játszott háborúról van szó, egy FA-CSEL-ről! Lásd: írül FID *fa* + CHELL *furfang, csel, játék*, CALAOIS *csalás*, CEALG *csal, becsap; horgászik*, CEALA-igh *eltüntet, elrejt*¹⁹⁹ ⇔ magyar CSAL, CSEL, CSALI (> vö. török ÇAL-mak *lop*, ÇAL-dir-mak *játszik, becsap*).

Kik voltak és honnan jöttek a kelták?

Myles Dillon és Nora Chadwick szerint a Brit-szigeteken az első kelta települések a korai bronzkorban (Kr. e. 1180 körül) jelentek meg, ők Anglia kőkorszakvégi őslakóit is proto-keltáknak minősítik. Leon E. Stover és Bruce Kraig angol régészek Wessex és Magyarország egyes történelem előtti korból származó leleteiből arra következtetett, hogy a kelták talán már a Kr. e. harmadik évezredben is jelen voltak Európában. Régen meghaladta az idő azoknak a 19. századi nyelvészeknek és néprajz-kutatóknak az elképzeléseit, akik indoeurópai eredetűnek vélték a keltákat.²⁰⁰

A mai kutatások eredményeként nyilvánvalóvá vált, hogy a keltáknak nagyon kevés kapcsolódási pontjuk van az (indo-)európai népekhez, akiket az újkőkor vége felé beállott masszív belső-ázsiai bevándorlási hullám itt talált Európa peremein, az északi és a déli tenger mellékeken. Ekkor még Európa középső részét, az Alpok északi lejtőitől a németföldi Középhegységig, azaz a Duna-Majna-Rajna vidékét sűrű és kiterjedt erdők borították. Itt számottevő lakossággal nem lehet számolni.

Háromezer évvel ezelőtt az égetésszerű erdőirtások mennyisége Közép-Európában ismét ugrásszerűen megnőtt, amire a talajrétegekben talált elégett fa és faszén mennyisége után lehet következtetni. Ez azzal függ össze, hogy belső-ázsiai lovasnépek fokozatosan Közép-Európába nyomultak.

¹⁹⁵ Vö. ír BÁIRE [ejtsd 'bárzs'] *verseny* > BÁIREOIR *versenyző*.

¹⁹⁶ Írül BARRÓG *birok, birkózás* neve

¹⁹⁷ Lásd még: ír LUBÁN *labda*, IMIR *mérkőzés*, LUTH *fut, szalad*

¹⁹⁸ 'Die Kelten – Europas Volk der Eisenzeit' (A kelták – Európa vaskori népe, 1995, 104. old.).

¹⁹⁹ Az ír CEALA-igh ige egyéb jelentései: el-KEL *elfogy* / KÖLT *költekedik, elpazarol*; vm-it hirtelen felfüggeszt, beszüntet (például egy alvást, egy álmot vagy egyszerűen egy nyugalmi állapotot, ilyenkor: fel-KEL / KÖLT).

²⁰⁰ Matthews, Caitlín: Kelta hagyományok, 13-14. old.

Arra a kérdésre, hogy miért indultak el Nyugat felé, egyértelmű választ nem adhatunk: talán bajok voltak a túlnépesedéssel, de lehet, hogy klímaváltozások okolhatók. A terjeszkedést, illetve elvándorlást azt tette lehetővé, hogy a lovasnépeknek sikerült szállításra alkalmas szekereket gyártani és olyan izmos lovakat kitenyészteni, amelyek elég erősek voltak ahhoz, hogy ezeket a szekereket hosszú távolságokra elhúzzák. Ehhez a terjeszkedéshez tartozik egyébként a szkíták és a történelmileg nehezen megfogható kimmerek (hon)foglaló és portyázó hadjáratai is, az utóbbiak, amikor a Duna-medencébe benyomultak, magukkal rángatták a trákokat is a Balkán északi tájaira.²⁰¹

Már sokan rájöttek arra, hogy Európában (és ennek nyugati részein) sok az olyan földrajzi elnevezés, amely a ma ott élő lakosság nyelvén az ég-világon semmit nem jelent, és sem a latinból, sem a germánból nem értelmezhető, ellenben élőfogalmak a magyar nyelvben, mint például a helységnevekben 'nyakatekert' jelentkező kő, mező, falu stb.

Kik is alkották meg (Nyugat-)Európa legelső „civilizációját”? – **A KELTÁK!**

A keltákat Ephorosz, a Kr. e. 4. században élő görög krónikás, a szkítákkal, a perzsákkal és a libyaiakkal együtt a világ legnagyobb népei közé sorolja. A kelták népesítették be Európát a Brit-szigetektől az Al-Dunáig és még azon is túl, Scythia és Kis-Ázsia felé. Kr. e. 500 körül egész Európa „kelta kézen” volt.

A kelták krónikásaink előtt sem voltak ismeretlenek. A Képes Krónika, első részében a „Teremtés könyvé”-ben, Iosephus Flaviusra és Ieronimusra hivatkozva Noé három fiáról ad rövid tájékoztatót: „szétszéledtek három részébe a világnak, Sam Ázsiát, Cam Afrikát, Japhet Európát kapta osztályrészül.”²⁰² Iosephus Flavius-nak 'A zsidók története'-ből tudjuk, hogy ennek a Japhetnek hét fia volt (> hettiták?), „akiknek országai az ázsiai Taurus és Amanus hegyeitől a Tanais (Don) folyóig és Gadiráig terjedtek Európában”. Ezek a területek addig lakatlanok voltak, így az ott letelepedő népek saját neveiket adták. A zsidó történész Japhet fiainak nevét is ismerteti: Gomár, Magóg, Madai, Javán, Tubál, Mosoch és Thyras. Népük tőlük kapta nevét: „Így hívták egykor a mostani galatákat gomároknak és a mostani Scythákat magoroknak ősapjuk Magóg után” –mondja Flavius. A Képes Krónika a galatákat GALLOK-nak nevezi, és azt írja, hogy Trója eleste után Pannóniába menekültek. Összegezve, tehát, Japhet fiától, GOMÁR-tól származtak a **kelták** (gallok, galaták) és testvérétől, MAGÓG-tól a **magyarok** (magorok, szittyák).

Az ír hagyomány szerint az első ír honfoglalók: Partholón és Nemed, **Magóg** utódai voltak.²⁰³

A legkorábbinak tekintett kelta régészeti leletek Kr. e. 1000-ből származnak (a felső-ausztriai hallstatti leletek). Ezek képezik a bronz- és a vas-kultúra közti átmenetet. Ugyanitt egy bronzkori szkíta kurgánt is felfedeztek. A település Kr. e. 4. században, egy „földindulás” következtében megszűnt létezni. Ennek egyenes folytatása az ún. „La-Tène” kultúra, ami Kr. e. 450 körül alakulhatott. Ez már tipikus vaskori kelta település. Friedrich Schwab, a La-Tène-civilizáció felfedezőjétől tudjuk, hogy a svájci Neuenburger-tó környékén végzett ásatásai közben bukkant, a ma már vízzel fedett ősi település nyomaira. Ez a kelta „falu” olyan helyen került napvilágra, a tó keleti partjánál, ahol a vízállása nagyon alacsony. Ezt a helyet a helybeliek, a velsek (francia-svájciak) úgy hívják, hogy „LA-TÊNE”, amit a tudós 'Untiefe' – vagyis „zátony”-nak fordít²⁰⁴ → ZÁTONY, írül ATÓIN [atóny] ⇔ „La-TÊNE”.²⁰⁵

A keltákra gyakorolt szkíta „hatás” nem csak a régészet által világra hozott fém (arany és vas) tárgyakban, de a „kurgános” temetkezési szokásban is kimutatható. Számtalan hasonló sírhalmokkal (kunhalmokkal)²⁰⁶ találkozunk úton-útfélén úgy a Brit-szigeteken – Stonehenge vagy a híres 'búza-körök' vidékén álló Marlborough megyei Óriás-kurgán –, mint a Bretagne-ban, Karnakban, a híres

²⁰¹ Förster, O., Spielvogel, G., Nägele, G.: Auf der Suche nach dem Gold der Kelten, 52. old.

²⁰² Berenik Anna: A félre-magyarozott Anonymus: 1. rész 'Magurától Lebediáig', 62. old.

²⁰³ Ellis P.B.: Die Druiden (A Druidák), 127. old.

²⁰⁴ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 23. old. [→ 'Die Kelten – Europas Volk der Eisenzeit'].

²⁰⁵ Lásd még: BALA két kanyarulat között kiöblösödött folyószakasz + TANAI sekély víz.

²⁰⁶ Németül „HÜNEN- (régiesen) HIUNEN-gräber” – szó szerint: HUN-sírok (> Kluge, F: Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache, 388. old.). A 13. századtól a HÜNE „óriás” értelmet is kap. A HUNNE hun fogalom csak a humanizmus korában született. Lásd még: HÜNENHAFT *óriási, hatalmas*.

kelta 'kőtenger'-telepen, álló „Szent-Mihály tumulusz”. Karnak neve a breton-kelta *kurgán*-ból származik, amelynek az ír CARNÁN *dombocsa*, sírhalom²⁰⁷ a megfelelője. A hatalmas „kunhalmok”-kal egyidőben megjelennek az első jelentősebb aranyleletek is Közép-Európában, a korábbiak általában a kereskedelemmel kerültek ide. Ezek a sírhalomok azonosak a Káspi- és a Fekete-tenger feletti részeken élő lovasnépek kurgánjaival, népek, amelyeket az arany imádata és a fémfeldolgozás tudása tett híressé. Jellemző rájuk még az állattenyésztés, a vadló megszelídítése és az áru szállítására alkalmas nagy szekerek gyártása. Társadalmuk egy tiszta (áttekinthető, világos) felépítés mutatott, keménykezű fejedelmek (kánok) uralkodtak a törzsek felett.²⁰⁸

A keltákat már *Caesar* mint kimondottan „lovasnépet” ábrázolja a '*De bello Gallico*' című írásában. A lovak központi szerepet játszottak a kelták életében. A „lovak bolondjai” voltak, egy jó lóért, amit „Keletről” szereztek be, összes vagyonukat képesek voltak odaadni. A kelta vitézeket szeretett lovaikkal temették el (> bronzkori lovastemetkezés Ribemont-sur-Ancre, Galliában). Még teljes üggetésben is megtartották lovaik felett az ellenőrzést, irányítást, vagy a lovak vágatában a harcokosi rúdján állva vívtak a hírhedt kétélű „kelta karddal”. Az ellenség fejét, a lovakon rohamozva, egy csapásra levágták és kantárjukra akasztották. Mint minden lovasnép számára a lélek óriási szerepet játszott hitvilágukban. Az ellenség fejének (ahol a lélek "kapu"-ja van) levágása, nem csak a vitézség igazolását szolgálta, hanem a legyőzött lelkének birtokbavételét is, így a lélek bosszúállását megakadályozván. A vezérek sisakot hordtak, rajta a SOLYOM madárral (mert a "sólyom" volt az (Had-)Isten képe, jelképe, "aki a harcban megsegít"). A harcba indulás előtt "óriási lármát" csaptak – írja *Livius*, egy római krónikás Kr.e. 1 században, "szörnyű dalokkal és ordításokkal" bátorították magukat (és riogatták a rómaiakat), "csatakiáltásaik és csataénekeik, valamint a szörnyű zaj, amit a pajzsok döngésével csaptak, egyetlen célt követett, éspedig az ellenség megfélemlítését" – fejezi be a krónikás. Ugyancsak a megfélemlítést szolgálta a hajuk mészkővel és egy növényi eredetű „sapo”-nak nevezett vörös festékkel²⁰⁹ való megkeményítése, hátrafésült állapotban (így a lovak sörényét utánózva) valamint a hosszú, lelógó, dús és lombos bajusz, ami *Diodor* szerint a riasztó képet még fokozta. Egyébként a kelta férfiak és nők egyaránt a hosszúra növesztett hajukat copfokba (ír CIAB) fonták; kettő, három vagy négy ilyen hajfonat is díszítette fejüket. A kelták viselete rendkívül színes és tarka volt: a férfiak bőgatyát (BOLAG „zsák- vagy hólyagszerű széles nadrág”) viseltek, amihez – a rómaiak szerint rikító színű – inget és sötétkéék vagy fekete mellényt (MAEL-LAN), gyapjúköpenyt (SEAC zeke) vagy rövid, testhezálló kabátot (CABHAIL) hordtak, ruhájukat (GÚNA) összefogó széles derékszíjon (CRIOS) díszes tarsoly lógott, a lábukon meg rövidszárú csizmát (BRÓG) viseltek.

A kelták a harcban rendkívül bátrak voltak, vakmerőek, önfeláldozóak és a vitézség számított a legnagyobb dicsőségnek. *Caesar* a Galliáról szóló leírásában közli, hogy neki azt mesélték a kelták, hogy az ég-világon semmitől sem félnek csak attól, hogy "a fejükre esik az ég"!²¹⁰ Melyik nép tud magának vallani még ilyen kitekert észjárást? Csak a magyar! Nekünk is fejünkre "szakadhat (és szakadt már egy jó néhányszor) az ég". *Égszakadás-földindulás, fejemen egy koppanás, szalad te is pajtás...* – olvashatjuk népmeséinkben. Véletlen párhuzam lenne ez csupán?

Mint említettem, a Képes Krónika is megemlékezik a keltákról, mint Magóg testvére, Gomár néperől, aki a vesztes trójai háborút követően elmenekül Kis-Ázsiából és letelepedik Pannóniába.

²⁰⁷ Írül TUAİM a sírhely (TEM-et-ő) egyik másik neve; velsül SÍR *sírhalom, tündérdomb*.

²⁰⁸ Förster, O., Spielvogel, G., Nägele, G: Auf der Suche nach dem Gold der Kelten (A kelták aranya nyomában), 51. old.

²⁰⁹ Innen származik az a hiedelem (klisé) miszerint a kelták vörös hajúak. A mai ír lakosságnak is csak elenyésző 3-4%-a vörös hajú [→ Susanne Tschirner: Irland, 19. old.]. Bretagneban vagy Walesben ez az arány 1% alatti. A kelták (írek, skótok, velsek, bretonok) döntő többsége (95% felett) barna hajú. Ebből a kelta „sapo”-ból származott a koraközépkori francia „sabún” (szappan) is.

²¹⁰ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 30. old. [→ 'Die Kelten – Europas Volk der Eisenzeit' [A kelták – Európa vaskori népe], 64-65. old. nyomán].

Innen, 400 éves tartózkodás után, továbbköltözik Galliába. Itt nem az a lényeg, hogy krónikásunknak igaza van-e vagy sem a két nép (magyar-szittyá és kelta) ősenek bibliai személyekkel való azonosításában, hanem az, hogy tulajdonképpen leírja a hallstatti kultúra emelkedését és bukását, 5 évszázaddal ennek felfedezése előtt !

Több bizonyíték is arról tanúskodik, hogy itt a Kárpát-medencében egy „új” nép született. Első sorban a „főistennő” DANU (DEA-ANU, szó szerint: JÓ-ANYA ~ ÉD-es-ANYA), az ANU „Ősanya” egyik másik neve, itt született meg. DANU isten-anyáról nevezték el a DUNÁ-t is, felcserélve ennek régebbi ISZTER nevét. Az Iszter nevet a görögök hagyták ránk, de, feltehetően, ez egy szumir-szabir-szittyá eredetű szó, ISTÁR istennő nevével kapcsolatos. DANU ennek a pontos mása. A Kárpát-medencéből „elköltöző” – véleményem szerint, innen, Európát a szélrózsza minden irányában, gyarmatosító – kelta telepések, habár az Ősanyát, DANU-t, „nem tudták magukkal vinni” (írják az ír krónikák), nevét továbbéltették folyóikban: az angliai és skóciai DON-ok-tól a franciaországi DON-ig, hisz ők a „DANU-fiai” (Tuatha Dé Dannan ‘*Danu*’ törzse) voltak. A DUNA lett a druidák „szentfolyója” mivel benne élt az Ősanya, DANU. Azt a vidéket, ahol kénytelenek voltak az Ősanyát, vagyis Istent! – hisz Anya vala az Isten – hátrahagyni „Anyahonnak” vagyis ANNWN-nak [ejtsd: ANNÚN] nevezték. Az ANNWN lett a „Másvilág” neve is, ahová szeretetteik vissza-/megtértek. Ez volt másik nevén az „Asszony országa” – a BANNWN [ejtsd: BANNÚN], szó szerint: NÉNE-/ BANYA-HON).²¹¹ BANNWN nevében könnyen felismerhetjük a későbbi latin „Pannóniá”-t, a DANU/DUNA (és férje BÁL/BÉL) országát, a „Jóanya” (ÉD-es-ANYA), a későbbi „Szűzanya” (Boldogasszony) országát.

Ezt az országot még úgy is hívták, hogy MAGH MÁR, magyarul: „Mező-széles”, amely „*édes langyvizű folyók országa*” hol „*bő választéka mézsernek és bornak*” és ahol „*fedhetetlen szép emberek*” élnek; ebben az országban „*nincs sem ‘enyém’ sem ‘tiéd’ [...] vendéglátóink pompás öltözete kész gyönyörűsége a szemnek; gyűszűvirág-színű árnyalatokban tündökölnék az orcák*” és „*bár szép elnézni Fál Síkságát* (írországi „alföld”), *Magh Már után kopár vidéknek tetszik...*”²¹²

Európában csak egy „Széles Mező” (Magh Már) van, ahol még ma is elevenen él az „Ősanya” emléke: Magyarország a „Boldogasszony országa” – Európában egyedülállóan !...

Figyelemre méltó, hogy Írország is az „Isten anyjának országa”: Az a tisztelet, amely a pogány Írországból az istennők (ANU, DANU) számos megjelenési formáját övezte, részben átszállt a Szűzanyára. A kelta társadalomban az anya központi szerepéről egy szájhagyományban fennmaradt, a Hebridákról származó mondás szól: „*Isten szívében egy anya szíve van*”.²¹³ Érthető tehát, hogy az íreknek is egy „Anyországuk” van.

Attila halála és a Hun Birodalom kárpát-medencei részének elvesztése után is a pannóniai kelták (a szittyá-hun-székelyekkel együtt) továbbra is itt kellett, hogy maradjanak a DANU-DUNA földjén, azaz az „Anyországukban” hisz majd az avar hadseregben keltákkal is találkozunk. A kelták „*megélték a római uralom évszázadait, és a baranyai háromszögben átvészelték a népvándorlás viharait.[...] Az avarok oldalán tehát nem csak szkíták, azaz alánok, hanem kelta utódok [...] is részt vettek a harcokban.*”²¹⁴

A kelták emléke nem csak a Magyarország területén megszületett kelta eredetű „európai rangú magyar kardstílusban” vagy művészetünkben általában (szarvas, griffes-indás ábrázolások stb.), hanem mai élő nyelvünkben és egyes települések nevében is fennmaradt.

A kelták ismertető jele a nyakék, az ún. *torques* (TORC) *nyakperec* volt (vö. ótörök TARYQ-mag *szorossá válni*). Európa egyik népére sem volt ez jellemző, egy kivétellel: „A **hun** vezetőréteg keletről nyugatra vándorlását Belső-Ázsiából, a nyugat-szibériai Léna folyó egyik mellékfolyójának

²¹¹ Írül BAN férjes asszony, öregasszony – vö. BÉ fiatal (férjetlen) asszony, CAILÍN menyecske (> török GELIN).

²¹² Mac Cana, P.: Kelta Mitológia, 125. old.

²¹³ Matthews, Caitlín: Kelta hagyományok, 165. old.

²¹⁴ Makkay János: Indul a magyar Attila földjére, 199. old.

vidékétől egészen a Rajnáig a férfisírokban talált, igen súlyos arany *torquesek* / nyakperecek előfordulásain keresztül követi a régészet. Igen jellemző, hogy e nyakperecek majdnem egyharmada, s tegyük hozzá, a legsúlyosabbak, a Kárpát- és a Bécsi-medencéből került elő.²¹⁵

Csomor Lajos 'Öfelsége, a Magyar Szent Korona' című könyvében megállapítja, hogy: „Nyugat-Európa ötvösművészetének a kora középkor tekintetében a legfőbb alapja **a sumér és egyiptomi eredetű kelta** ötvösség.” [57. old.], majd maga a Magyar Szent Koronával kapcsolatban hozzáfűzi, hogy: „Az ilyen jellegű csüngőket először Mezopotámiában készítették. Innen a technika - módosult formában - eljutott a keltákhoz. [...] Ez a művészet – később a hunokkal és a magyarokkal együtt – Urartun és Iránon át, jut el Baktriába a Kr.e. II. század és a Kr.u. II. század között, és jelen van a Turáni-alföldön a hunoknál – egészen az V. századig. Feltehetően ugyanitt sajátítják el az avarok, akik alkalmazzák mind kelet-európai szálláshelyükön mind a Kárpát-medencében (Darufalvi lelet).“²¹⁶

A szkíta-kelta viszonyról szüksézuak a régi írások, akár csak a modern történelmi könyvek, de ma már tudjuk, hogy, ha nem is volt ez mindig békés, sokkal intenzívebb volt, mint ahogyan ezt eddig hittük. Erről a kapcsolatról így vélekednek *Kinder* és *Hilgemann* német történészek: A (szkíta-)kimmerek, tauricai²¹⁷ (meotiszi) kulturelemek átvételével, erős hatást gyakorolnak a Hallstatt-i kultúrára, és így elő-ázsiai kulturelemek közvetítői lesznek, a szkíták a fiatal (késői) Hallstatt-kultúrára és a La Tène-kultúrára hatnak.[...] A holtakat sírhalmokba temetik egy szekérre fektetve (jóllehet szkíta hatásra).²¹⁸ A szerzőpáros a (tipikusan kelta) La Tène kultúráról így folytatják: *A kisugárzó területeken az őshonos lakóság erős keltásítása megy végbe*. Ezt a folyamatot *Christiane Éluère*, francia történésznő is, a 'Die Kelten' (1994) című könyvében: *Keltisierung Europas* – Európa keltásításának nevezi. A Kr.e.-i első századig, a görögök és a rómaiak, minden észak-európaikat, határozatlan keltáknak és szkítáknak tekintenek.²¹⁹

O.F. Meinander Helsink-i történész, aki, miután leszögezi, hogy a tipikus fésűs-kerámia kultúráját hordozó ős-finnek letelepedése a Kelet-Baltikumban lezárult Kr.e. 3. évezredben, megállapítja, hogy: A fonaldíszes-kerámia, csatabárd-kultúra hordozóinak [értsd **szkíták**] megérkezése (Kr.e. 2400-1900), akiket habár nyelviileg gyakran indogermánnak tekintenek, mégis egy fontos szerepet játszott a finn nép kialakulásában.²²⁰ Más szóval, az ős-finnek és az (ős)szittyák, a Baltikumban lezajlott, keveredéséből megalakult a finn nép és nyelv. Ezzel az elmélettel *Meinander* keltaképpen meg is magyarázza a magyar-finn „rokonságot“!

A 'csatabárd' (fokos)-népének indogermánosságát megcáfolja *Kinder* és *Hilgemann*, akik rámutatnak, hogy: A fonaldíszes-kerámia (csatabárd) népe habár nem indogermán, Európa indogermánosodásában kivette részét.²²¹ Mára már ezt az „indogermanodásban” betöltött szerepet is kétségbe vonják: Az akkori közép-európai és a kurgán-kultúra között észlelt egyes hasonló vonások miatt azt képzelték egyes történészek, hogy nyelvi párhuzamokat is rekonstruálhatnak. Így jött létre az az elmélet miszerint „dél-orosz” félnomádok célzottan nyugatra vándoroltak és ott beindították Európa indogermánosítását. Ennek az elméletnek a leghíresebb képviselője az 1994-ben elhunyt, balti (litván) származású Marija Gimbutas, aki Los Angeles-i egyetem régész-tanáráként szerzett magának hírnevet; elméletét sokan elfogadták és így közismertté is vált. Csak hogy nem minden kutató értett ezzel egyet, és meg is cáfolták. *Rieckhoff* a „Faszination Archeologie” (1990, 52. old.) című könyvében írja, hogy: Sok jel arra mutat, hogy Európa az Újkőkor végére az indoeurópai nyelvcsaládba tartozott. De semmi nem bizonyítja, hogy ez az eredménye lenne egy dél-orosz sztyeppei harc-

²¹⁵ Garam Éva, Kiss Attila: Népvándorlás kori aranykincsek a Magyar Nemzeti Múzeumban, 8. old.

²¹⁶ Csomor Lajos: Öfelsége, a Magyar Szent Korona, 157. old.

²¹⁷ Kelta / breton DOOR (nagy) víz – innen származik a Dover angliai kikötőváros, valamint a „Dráva” neve is.

²¹⁸ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 31-32. old. [→ Atlas zur Weltgeschichte, 21. old. nyomán].

²¹⁹ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 32. old.

²²⁰ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 32. old.

²²¹ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 32. old. [→ Atlas zur Weltgeschichte, 15. old. nyomán].

nomádok beözönlésének, egy olyan időben mikor még sem harckocsi, sem lovas-harcosok nem léteztek. A pusztáról valami más jött: gazdasági és technikai újítások, amelyek meghatározóan befolyásolták Közép-Európa kultúráit. A kurgános temetkezés (kunhalmok) valamint az arany kultikus és ékszereként való használata bizonyára alkotórészei voltak ennek az (kultur-) importnak.²²²

A szittyá-magyar viszonyról már bővebb bizonyítékokkal rendelkezünk. Erről *Barry Cunliffe*, angol történész így ír: A Kaukázustól északra [...] Egy végtelen Pusztá, amely, Kínától Európáig terjed s az állandó vándorlásnak szükséges feltételeket biztosítja. Hatalmas folyók: Volga, Dón, Dnyeper, Búg, Dnyeszter és az Al-Duna szabdalják ezt a vidéket, amely délen pusztá és északon meg tundra. Ebben a „végtelenben” kóboroltak még névtelen lovas és állattenyésztő népek, akiket majd később, a különböző történelmi írásokban **kimmereknek, szkítáknak, szarmatáknak, alánoknak, hunoknak, magyaroknak, bolgároknak és mongoloknak** neveztek. Ők is befolyásolták Európa kultúráját, amikor a Duna-folyóson átjutottak vagy, a Kárpátokat megkerülve, Észak-Európa sík területeire terelődtek. [...] a Pusztá népei fontos szerepet játszottak az európai kultúra kialakulásában.²²³

A lovas-nomád kelták Közép-Európába érkezve, letelepedtek. A már eddig is többször idézett 'A kelták aranya nyomában' című könyvben, a kelták eredetéről és megtelepedéséről (*Die Kelten: Herkunft und Sesshaftwerdung*) szóló fejezetben magyarázatot kapunk a letelepedés okairól és körülményeiről is: Azt, hogy milyen módszer szerint keresték ki maguknak az új hazát, csak feltételezni tudjuk. Bizonyára az arany szerepet játszott ebben a kiválasztásban, hisz aranyat birtokolni, annyit jelentett, mint részesedni az örökkévalóságban, és így kapcsolatban lenni halhatatlan istenségekkel. A nemesfémnek csak másodsorban volt anyagi értéke. A kelták magukkal hozták az őshazából, a Káspi- és a Fekete-tenger feletti területekről nem csak az arany imádatát, de az arany kitermelésének és megmunkálásának tudását is. A bevándorló nomádok óriási mennyiségű aranyat találhattak itt háromezer évvel ezelőtt – a későbbi évszázadokhoz képest – mivel ők voltak az elsők, akik képesek voltak ezt az aranyat rendszeresen kibányászni (> ír BAIN *bányászni, kiásni*). Keleti bevándorlók révén, a Duna völgyét, mint természetes utat, használták a közlekedésre. A folyót követni többet is jelentett, mint egy természetes utat választani, hisz a Dunában még ma is lehet aranyat mosni, mint például Magyarországon. A lovas-nomádok követték az arany nyomvonalát.²²⁴ A német kutatócsoport így folytatja: A letelepedés választásánál, a megtelepedett életforma előnyeinek túlsúlya, az ebből származó hátrányokkal szemben, döntő lehetett. Mert a letelepedés nehézségekkel is járt. Mint minden lovas-nomád nép, a kelták számára is a legnagyobb gondot a megváltozott lótarás jelentette. Lovakat nem lehet olyan könnyen tartani, mint a kutyákat, mivel a végtelen pusztá életteréhez szokott állatnak szüksége van megfelelő környezetre. Aki a lovait kihozza a megszokott világból és egy teljesen megváltozott környezetben tenyészt, ahol nincs természetes száraz legelő (aszó), legelőket és mozgásteret kell nekik biztosítani. A Kelet végtelen pusztájával szemben Nyugat-Európa, különösen az Alpok előterében, hatalmas és sűrű lomberdőkben, lápokban és vizes rétekben bővelkedett. Ezért a megérkező lovas-nomádok magaslatokon telepedtek meg – távol a folyóktól – mert csak így tudták lovaikat megfelelő környezetbe hozni és megvédeni a nedves rét okozta patagyulladástól.²²⁵

²²² Förster, O., Spielvogel, G., Nägele, G.: Auf der Suche nach dem Gold der Kelten, 51. old.

²²³ Cunliffe, B.: Illustrierte Vor- und Frühgeschichte Europas, 11. old. Ugyan ő véli, hogy a kelták és a szkíták Európában való megérkezésével beindult „Európa keletiesítése” (’Die Kulturen der alten Welt’, 2000). Továbbá, a híres oxfordi egyetem professzora a dákokat is egy kelta-szkíta keverék népként tekinti (’Die Kelten’, 2000).

²²⁴ Förster, O., Spielvogel, G., Nägele, G.: Auf der Suche nach dem Gold der Kelten, 52-53. old.

²²⁵ Förster, O., Spielvogel, G., Nägele, G.: Auf der Suche nach dem Gold der Kelten, 55. old.

Ki is tehát a kelta ?

Egy belső-ázsiai (szkíta) eredetű lovasnép, mely Európába érkezve letelepedett. A keltákat a középtermet, zömök testalkat, kerekfejűség, ovális arc kiálló járomcsontokkal, barna haj copfokba fonva valamint hosszú, lelógó, dús és lombos bajusz (FÉSS) jellemez.

Társadalmuk ugyanazt a hármas felosztást mutatja, mint a magyar honfoglalóké: Nagyfejedelem (ír CEAN *fej, fő, fejedelem*) és kísérete (táltos, tárnok, tolmács stb.), a harcosok (ír FLATHA *lófő*) és a bő-nemzetségek, ill. nagyállattartók (ír BÓ-AIRIGH).

Orvosaik (druidáik, tordáik) ismerték az Eurázsiaiban egyedülálló, és csak a „magyar” (turáni) népeknek használt koponyalékelést, mint gyógyítási módszert.

A kelták zenéje ma is pentatonikus, és a magyarra nagyon hasonlít, egyik legszebb táncuk a COR (*fordulni, forogni, pörögni a táncban*), amely a DEAS *szép, díszes* értelmű szavukkal a magyar „CSÁR-DÁS“-t eredményezi. A rómaiak egy „transalpinus” (alpokontúli, idegen) nép táncát úgy hívták, hogy CORDAX – a szótár szerint: „díszes, pompás tánc” (*üppiger tanz*)! Vajon milyen nép, kelta vagy szittya-hun-magyar volt-e az, amelynek tánca annyira megtetszett a rómaiaknak?

Az ír zene „*ein uns fremd anmutender, beinahe orientalisch klingender Klagegesang*” (egy reánk idegenen ható, majdnem keletiesen hangzó sirató) – írja Lars Kabel 'Irish-Gälisch Wort für Wort' zsebkönyvében.

„*Az írek és a moldvai magyarok zenei világa nemcsak lelkületben, az azonos hőfokban találkozik, de pentatóniában, a táncok tagozódásában, felépítésében és fajtáiban is megegyezik. A jig,*²²⁶ *a legrégebbi ír legényesek egyike erősen hasonlít keleti párjához, az összekapaszkodó férfi és nő forgást és megtorpanást váltakoztató lépései mindék vidéken megtalálhatók.*” – áll a Magyar Nemzet 1998. november 5. számában: Tiszán innen Dublin túl (Ír és moldvai csángó népzene a Fonóban) cím alatt.

A máig élő kelta (breton) népviselet, akár a zene gyökereit is, maguk a bretonok a Turánban keresik. A breton népművészet, a breton népviselet, népszokások, „botostáncok” vagy lovas felvonulások a magyar párjukhoz közel állnak.

Írország ma Nyugat-Európa legnagyobb ló tenyésztője. A felnőttkort elért ifjú, akár csak a breton legény egy lovat kapott ajándékba, hogy azzal vigye babáját (ír BÁB *menyecske, szerető*), a nyeregbe ültetve, a templomi menyegzőre (ír MIONN *párta*, óír NAS-*adh nász*).

Az ősi kelta írás a rovásírás volt. A kelta rovásírás egyik legszebb példánya a spanyol-országi Saragosa-vidéki bronz lemezen található. Az írek botokra róttak, amiről már Sebestyén Gyula is beszámol a 'Rovás és Rovásírás' cikksorozatában, az „Ethnographia” folyóiratban (1903 - 1904): „*Írország őslakói között az öregebb írek az imádságaikat nem ún. rózsafüzérről, hanem rovásbotról olvassák le.*” A skóciai, írországi és észak-angliai óriás-köveken fennmaradt írásjeleket OGHAM-írásnak nevezzük (vö. óír OG *bevés, bevág*) ~ magyarul ÉK-írásnak [> magyar 'ÁKOM-bákom' *ormótlan, gyerekes írás*]. Ez az írás a kövekbe vésett vagy fába vágott egyenes, vonalszerű ékekből, rovátkákból álló jelrendszer, amit csak a különböző szertartásos eseményekre, ünnepélyekre való megemlékezés céljából használtak.²²⁷

Manapság a latinnak nevezett betűsírást használják, és kínlódnak vele, akár csak mi is. A „rovás” fogalmát nem vehettük át semmilyen más néptől, hisz a „rovás” csak magyarul és írül érthető (magyar ROV-ás ⇔ ír RIABH *csík, sáv, nyom*), és a RÓNI (bevésni) igéből származik (vö. ír RIONN *bevésni, róni*). Az írás a kezdetben még minden nép saját „titka” volt: írül RÚN titkot jelent. Ezt a „titkot” vette át a korai germán, és így a más néptől átvett írását "Runenschrift" vagyis 'titkos írásnak' nevezte – a rovás német neve „gravieren, stechen, einmeißeln” (> gót 'gameleins' *írás*). Ki kinek „kölcsonzott”, mikor és meg minek?

²²⁶ Az angol 'jig' *kapaszkodó, fogódzó* tánc ír neve: PORT (> vö. PORTA-igh *merül, márt*).

²²⁷ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 46. old. [→ 'Die Kelten – Europas Volk der Eisenzeit' (A Kelták – Európa vaskori népe), 17. old. nyomán].

Ha most befejezésül a magyar-ír lelki azonosságot akarjuk megvizsgálni, elég lenne idézni Margaret Mac Curtain ír történésznőt, aki így fogalmaz: Agresszív-imperialista országoknak van egy „Apaország”-uk (pátriájuk), míg, az évszázadokig idegen uralmat megszenvedő országoknak, mint amilyen Írország is, egy Anyaországuk van.²²⁸

Felhasznált irodalom:

Berenik Anna: A félremagyarázott Anonymus, I. Magurától Lebediáig (1993)
Csomor Lajos: Ófelsége, a Magyar Szent Korona (Székesfehérvár, 1996)
Cunlife, B.: Illustrierte Vor- und Frühgeschichte Europas (Frankfurt, 1996)
Ellis, P.B.: Die Druiden (München, 1996)
Förster, O., Spielvogel, G., Nägele, G.: Auf der Suche nach dem Gold der Kelten (München, 2002)
Garam Éva, Kiss Attila: Népvándorlás kori aranykincsek a Magyar Nemzeti Múzeumban (1992)
Mac Cana, P.: Kelta mitológia (Budapest, 1993)
Makkay János: Indul a magyar Attila földjére (Budapest, 1996)
Matthews, Caitlín: Kelta hagyományok (Budapest, 2000)
Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták (Budapest, 1999)

Egyéb forrásmunkák:

George / Brown / Anker: Die Kelten – Europas Volk der Eisenzeit (Time Life, 1995)
Kinder, H., Hilgemann, W.: Atlas zur Weltgeschichte (Köln, 1987)
Kluge, F.: Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache (Berlin, 1999)
Tschirner, Susanne: Irland (Köln, 2000)

2. Kezdetben vala az ige... A kelta nyelv és magyar párhuzamai

Mai nyelvünk annyira hozzánk nőtt, hogy senkiben sem merül fel az a kérdés, hogy milyért is használunk a mindennapi beszédben olyan fogalmakat, mint: SRÁC, CSITRI, BAKA, GÓBÉ, BALHÉ vagy BAKI. Ebben semmi különös nem volna, ha ez nem keltául is így lenne. A fenti szavak értelme a mai ír nyelvben: SRAC *derék, élénk, izgága, csintalan (legény)*, CAITHRE *serdülő (leány)*, BUACHA *fiatal közkatoná (BACÁIN katonai kiképzés)*, GOBÁN *tréfás, furfangos, 'minden lében kanál'*, BUALLEY [bahlé] *viszály, veszekedés, vita* és BACAÍ *botlás; nyelvbőlés (BAC akadály, korlát)*!

Ezen szavaink, sok más fogalommal egyetemben a múlt század iparosodásával (> ír OBAIR *munka*) elterjedt zsargon "szüleménye", amely az ősi szavakat, fogalmakat a fővárosba magával hozó proletáriátus, falusi származású közösségének, nyelve volt. Gondolom, egyik nyelvészünknek sem jutna eszébe azt állítani, hogy valamelyik kubikos Írországból hozta magával, mint „kölcson” *slang*...

Sir John Bowring (1792-1872), angol nyelvész, aki sok magyar költeményt fordított angolra, az 1830-ban kiadott 'Poetry of Magyar's' verseskötet előszavában a következőket írta: „*A magyar nyelv messzire megy vissza. Egész sajátos módon fejlődött és szerkezetének kialakulása olyan időkre nyúlik vissza, amikor a legtöbb ma beszélt európai nyelv még nem is létezett. Önmagában következetesen és szilárdan fejlődött nyelv, amelyben logika és matematika van, az erő és a hangok minden hajlékonyságával és alakíthatóságával. [...] a magyar nyelv egyetlen darabból álló terméskő, amelyen az idők viharai karcolást sem ejtettek. Nem az idők változásától függő naptár. Nem szorul senkire, nem kölcsönöz, nem alkudozik, nem ad és nem vesz senkitől. E nyelv a nemzeti önállóság, a*

²²⁸ „Aggressiv-imperialistische Länder, so sagt die irische Historikerin Margaret Mac Curtain, haben ein Vaterland, jahrhundertlang von fremden Herren besetzte Länder wie Irland dagegen ein Mutterland.” (Susanne Tschirner: Irland, 20. old.).

szellemi függetlenség legrégebb és legfényesebb emléke. Amit a tudósok nem tudnak megfejteni, azt mellőzik. Ez a nyelvészetben is így van, éppen úgy, mint a régészetben. Az egyiptomi régi templomok egyetlen kőből készült padolatait sem tudjuk megmagyarázni, honnan, melyik hegységből vágták ki e csodálatos tömegeket. A magyar nyelv eredetisége, még ennél is csodálatosabb tünemény. Aki megfejti, az isteni titkokat boncoland, annak is az első tételét: **Kezdetben vala az Ige és az Ige vala az Isten, s Isten vala az Ige.**“

- kezdetben vala az IGE: ír GÚ-th megszólalás, hangadás, szó (⇔ magyar IGE, HANG),
- és az IGE vala az Isten: ír GUÍ ima (magyar IGE),
- s ISTEN vala az Ige: magyar AGA ⇔ finn UKKO ⇔ hun, ótörök OGAN **‘Égisten’** ⇔ ír OGHMA „nagy erejű ékesen szóló védőisten, a halál, de ugyanakkor az öröm, gazdagság és bölcsesség istene is, aki olyan, mint a Nap“ (grianainech like the sun) > **‘Napisten’**.

Az említettek fényében jogosnak látszik a kérdés, hogy: *Milyen nyelvet beszélnek a kelták ? Rokona-e a magyar nyelv a keltának, rokona-e a kelta a magyarnak ?*

Az ős-kelták kilétéről sajnálatosan keveset tudunk, ránk maradt ellenben egy hatalmas nép óriási tárgyi és szellemi hagyatéka. Mára az is kiderült, hogy nem csak egyes fegyverek neve (pl. ‘gladius’ – keltául CALAD kard), hanem mindenféle technikai fejlődéssel kapcsolatos szavak kerültek át a keltából a latinba (mint átvétel !). Így, a latin „sagi“ (zsák) szó is a keltából származott, és eredetileg „köpenyt“ (ír SEAC zeke) jelentett. A mai kutatások fényében (> Ellis: ‘Die Druiden’) kiderült továbbá az is, hogy az Európát átszövő római kori úthálózatot nem a rómaiak, hanem a kelták építették, még a római megszállás előtti időkben, az általuk széles körben használt CARBANTU-k, az (ökör-)vontatott szekerek részére: CAR *szekér*, BAINTE *hozzácsatolás, kapcsolás, egybevonás (vonat)*.

A kelta nyelvről azt állítják a „hivatalosított“ nyelvészek, hogy indogermán, holott a csak egy-néhány földrajzi, valamint „istenek“ vagy fontosabb személyek nevéből, ami ránk maradt – ez is ellatinosított alakban – Írországtól Magyarorszáig alig állítható, hogy indogermán jellegű lenne. Ilyen ANU az „Ösanya“, „az ír istenek Anyja“ (‘Mater deorum Hibernensium’ – Cormac Glossarium > Mac Cana: ‘Kelta mitológia’), vagy ESUS (az „ÖS“), a gallok ősi istene (> vels OES *idős, ős*), vagy az ír DAGHDHA, a „Jóisten“ (Jó Atya) – akit még úgy is hívtak, hogy NUADHU a „Nagy Atya“ vagy EUCHAIDH az „Ük-atya“ és még úgy is, hogy RUADH ROFESSA azaz „Rőt(hajú) Ravasz“ –, aki DANU (Jó Anya) anyaistennő és BÁL (BÉL) apaisten fia volt és így az összes írek „Ösatyja“. Gondolhatok akár az ír ULAID [ejtsd „ÖLED“] vezérre, aki az első volt az ő földjén (> vö. „ELŐD“ !), a mai ír „Cúige Ulaidh“ – ‘Ulaid (Előd) Vidéke’ – az angol Ulster (Észak-Írország) tartományban, vagy a gall szabadságharc hőisére VERCINGETORIX-ra²²⁹ és várára AVARICUM-ra is, nehéz lenne ezekből minden kétséget kizáróan indogermán eredetű szavakat, neveket kihámozni. Érdekes, hogy a Galliába beköltöző frankok, még nem álmodoztak közös indogermán alapokról, hisz a szétvert „Avaricum“ romjaira a mai francia „Bourges“ (német Burg-ból, értelme **vár**) város épült. Véletlen egybeesés vagy egyszerűen fordítás?

Létezhet, tehát, valamilyen ’titkos’ kapcsolat – rokoni viszony – a kelta és a magyar nyelv között?

Hogy a kérdésre válaszolni tudjunk, vizsgáljuk meg a kelta nyelv(ek) jellemző vonásait:

- A **szó jelentése** szempontjából a hangsúllynak nincs meghatározó szerepe.
- A beszédben a **hangsúly mindig a szavak első szótagára esik**, azaz a szó első szótagja a főhangsúlyos.

²²⁹ Az arvern királyfi és a gall szabadságharc (‘szentháború’) vezérének neve elemeire bontva: ‘Ver-cin-getor-ix’ > vö. ír URRÁ-CIONA (~ CEANN) *fővezér, élharcos, bajnok* + GEATAIRE *hajtóvadászat, ostrom, roham* : magyarul ‘Várkony’ a rohamozó (gyötrő ?) > lásd még : VÁRKONY, VALKÁNY, VALKONYA, VALKÓ-vár.

- Az egyszerű (nem összetett) szavak általában vagy magas vagy mély hangrendűek, a szótőhöz illesztet toldalék, az indogermán nyelveknél ismeretlen, hangharmóniát követ:
URRA *úr* > URR-AIM *tisztelet* / GAOIS [gís] *okosság* > GAOIS-EACH [gíseh] *okos*
- Hangrendi okok miatt az ír nyelv alkalmaz olykor toldalék hangokat ragilleszkedésnél:
FUIL *vér* → FUIL-T-EACH *vér-es*, ACAOIN- *fájdalmas sírás* → ACAOIN-T-EACH *kín-os*
- Az ír nyelv nyomatékosan megkülönböztet, úgy írásában, mint beszédében, rövid és hosszú magánhangzókat: A – Á, E – É, I – Í, O – Ó, U – Ú: **ALTÁN** *szurdok*, **patak**, **BEITHÉ** *gúny*, **csúfolódás**, **CIPÍN** *pálca*, **vessző**, **virgács**, **ORÓ** *óly*, **URRÚS** *erősség*.
- Továbbá, az ír használja beszédében a nagyon lágymássalhangzókat is: **Gy** (> **GÉARÚ** *gyorsulás*, **ROGILE** *ragyogó*; **DIÚNAS** *önfejlés*, **ÉIDE** *egyenruha*); **Ty** (> **TIMIRE** *küldönc*, **AIN TIN** *ángy, néne*); **Ny** (> **NÍOCHÁN** *mosás*, **BAIN** *bánya*); **Ly** (> **LEANNÁN** *szerető*, **SÁIBLE** [száblya] *szablya*); lágymássalhangzó **R** (> **BÁIRE**-oir [báirsór] = **VERS**(eny)-zö ⇔ ellentétben a 'kemény R'-rel > **BÁIR**-se-oir [báirsor] = **BIR**-ás(-kod)-ó *játékvezető, bíró*).
- A kelta nyelv kerüli a mássalhangzó-torlódást, még „átvett” (kölcson-)szavak esetében is: vels **YSGOL** (iskola), **YSBATA** (kórház > **ISPOTÁLY**), stb.
- Névelő (csak határozott), ugyanaz mint a magyarban: Velsben **Y** [a] és **YR** [ar]: **Y** **GWR** [a gúr] = **A** **FÉR**-fi, **FÉR**-j és **YR** **YFANC** [ar ifanc] = **AZ** **IFJÚ**, **IFJONC**. Ugyanez írben **A**, **AN**, **N'** (manninban **Y** [a], **YN** [an]): **A** **CUACH** (az ölelés) = **A** **CSÓK** és **AN** **OS** = **AZ** **ÖZ**.
- Névmások:
személyes névmás: ír **FUIR-IM** (vár-**OM**), **CEANGALANN TÚ** (göngyöl-**ÖD**), **BEIR SÉ** (el-bír ő); vels **MAE E** (van **Ö**), **MAEN NHW** (van-**NAK**).
birtokos névmás: ír **M-ATHAIR** (apá-**M**), **D-ATHAIR** (apá-**D**), **A ATHAIR** (ap-j**A**), **ATHAIR-NA** (apá-**N-k**); mannin **CHASS AYM** (láb-**AM**), **CHASS AYD** (láb-**AD**), **CHASS E** (láb-**A**).
visszaható névmás: ír **FÉIN** [hény], mannin **HENE** (ÖN-) > „**SÍN FÉIN**” („mimagunk”).
mutató névmások: ír **SIN**, **SEO** / óír **SA**, **SE** = magyar **AZ**, **EZ** (> japán **SONO** *ez, az*); ír **ÚD** = magyar **AZ A**, **AZ OTT** (> **AN TULÁN ÚD THALL** *az a dűlő A DÜLŐ OTT TÚL*).
- Kötőszavak, ragok, képzők:
kötőszó: ír **ES**, **IS**, **S**, óír **OS**, mannin **AS** = magyar **ÉS**, **IS**, **S** (> vö. japán **SHI** *és*)
kopula (kötőszó, amely a névszói-igei állítmány igei része): ír **IS** (magyar **IS** > vö. török **ISE** *de, és, is, még*) > **IS** **MAITH LIOM TAE** (*igenis*) *teát kérek* ~ **IS** **MÉLTÓ VELEM TEA**²³⁰
tagadó mondatokban: **NI** *nem*, **CHA** *se, sem* / kérdő mondatokban: **AN** [e'] > **AN TÁ** *van-e*
tagadószó: ír **NÍ**, **NEAMH**, breton **NE**, **NAM**, magyar **NE**, **NEM**; ír **NÁ** ! magyar **NE** !
ír **AIN-**, **AN-**, **MI-**, mannin **NEU-**, **MEE-** *igei előrag* (magyar **NEM-** > vö. török **MA**, **ME**)
ír, skót **CHA** *se, sem* = magyar **SE** > **CHA BHÍ** *se lesz*, **CHA BHIODH** *se lehet*, **CHA CHUALA** *se hall*, **CHAN ANN** *sem van (nincs)*, **CHAN FHAIGH** *sem fog* / ír **NACH** (**NE-** + **CHA**) = magyar **NE-SE** ~ **SE-NEM** > **NACH MÓR**, **NACH BEAG** *se-nem nagy, se-nem kicsi*
ír **NIL** (**NÍ-BHFUIL**) [**NÍ**=**NEM** + (**BH**)**FUIL**=**VALA**] = magyar **NINCS** [**NEM-IS**]
- egyéb kötőszavak:
ír **ACH** (magyar **CSAK**) > **NÍL AGAM ACH É** *ez mindenem* **NINCS NEKEM CSAK Ö**
ír **ÁMH** (magyar **ÁM**, **ÁM-de** > vö. török **AMA**, japán **DE MO** *de, ámde*)
ír **DÁ** *ha* / **DÁ** [**DE**+**A**] *de* (magyar **DE**, **HA** > vö. török **DE** *de, mégis*)
> ír **DE BHARR** *habár* (magyar **DEBÁR** ~ **HABÁR** > vö. török **BARI** *habár*)
ír **GO** (magyar **HOGY**) > **DEIR SÉ GO BHFUIL DEIFIR AIR** *mondja, hogy siet*
MONDJA, HOGY VALA SIETSÉG REÁ *mondja, hogy sietnéke van*
ír **FARA** *olyan mint, aféle* (magyar **FÉLE**)²³¹
ír **MAR** *mert, mint, hamár* > magyar **MER** (**MERT**), **MÁR** (**MINT**), **ha-MÁR**
> **MAR** **ATÁ**, **MAR** **A BHÍ** *éspedig* **MÁR** **VAN**, **MINT** (**A**) **VOLT** *úgy van, amint volt*

²³⁰ Lásd még: török **METIN** *méltó, jó, megbecsült*

²³¹ Lásd még: **FARAS-barr** *excess, surplus* = **FELES**-leg (> ír **BARR** *csúcs*)

ír **NÍ** (magyar **MI, AMI, vala-MI**)²³²

• határozó szavak (ragok):

- alanyeset és tárgyeset - az ír nyelvnek nincs tárgyas eset-ragja, a régi magyar nyelv sem ismerhette, egyes mai kifejezések ezt igazolják: széna kaszálni, adó-szedő, szőlő-szedő stb.

- vokatívusz (megszólító eset):

ír **A DHUINE UASAIL Ó** Felség, **A CHAILÍN Ó** leány (> török *GELIN menyecske*)

- birtokos eset ragja

ír **AG, NA** (magyar **-NAK, -NEK**) vagy ír **-N, -A, -E** (magyar **-É**) mint birtokos utóragok:

SIN AG-AT É tied AZ NEK-ED Ó (AZ NEK-ED-É)

MAITHE NA TÍR-E a vidék, terület (földes)ura MÉLTÓ(ság)A A TÉR-É

CÚ-N kutyá-NAK, CEAN-A szerelem-É, CÉIR-E feketeség-É (> török *KARA fekete*)

- részeseset ragja - van igekötő funkciója is, akárcsak a magyarban:

ír **AR** (magyar **-ON / -RA, -RE**) > **AR GHRÁ DÉ** (az) Isten szerelmé-**RE**

ír **AG** (magyar **-NAK, -NEK / -NÁL, -NÉL**) > **TÁ BEIRT MHAC AIGE** van két fia **NEKI**

- helyhatározó:

ír **DO** (magyar **-BA, -BE / -RA, -RE** > török **-yA, -yE**) > **DUL (indul) DO BÚDAIPEIST**

⇔ lásd még: ír **ÁIT hely** (magyar **ITT, OTT**) → óvó-**DA**, csár-**DA**, szálló-**DA**, jár-**DA**

> ír **ÚD** (magyar az-**OTT**, am-**OTT**) > vö. török **-DA** (EV-**DE házban**)

ír **SA, SAN** (magyar **-BA(N), -BE(N)** > vö. finn **-SSA, -SSÄ -ban, -ben**)

> **GO MALL SAN OICHE későéjjel KÉSŐ-IG ÉJ(szaká)-BAN**

ír **INNIU** (magyar **INNEN**), ír **UAINN** (magyar **ONNAN**)

ír **THALL** (magyar **TÚL**) > **THALL TOINN tengeren túl**

- távolító eset:

ír **DÁ, DE, DEN** (magyar **-TÓL, -TÖL / -BÓL, -BŐL / -RÓL, -RÖL** > török **-DAN, -TAN**)

ír **Ó ból-,ből** (magyar **-I**) > családnevekben: **Ó NIALL** ⇔ Magyar-**I**, Gyula-**I**, Miklós-**I**

- közelítő eset:

ír **GO**, mannin **GYS** (magyar **-HOZ, -HEZ**) ⇔ vels **AGOS** (magyar **KÖZ-el**)

> **DUL MÉ GO MO MNÁ** indul-ok asszony-om-**HOZ**

- eszközhatározó

ír **LE** (magyar **-VAL, -VEL** > török **ILE, -LE**) > ír **MAILLE** (magyar **MELLÉ, MELLETT**)

- határvető

ír **GO** (magyar **-IG**) > **GO GLÚINE SAN UÍSCE térd-IG víz-BEN**

ír **NÓ GO** (magyar **AM-ÚGY, EM-ÍGY**) > ír **NÓ** (magyar **ÁM, NOHA**)

- időhatározó

ír **Ó** (magyar **Ó-ta**) > **Ó BREACHAD reggel óta PIRKADAT-ÓTA**

ír **GO** (magyar **-IG**) > **GO AN T'EARRACH tavasz-IG** / ír **NUIGE** (magyar **MÍG**)

ír **HUAIR** (magyar **-KOR** > vö. régi török **QUR kor, idő, rang**)

- sámhatározó: ír **CUAIRT** (magyar **-SZER, -SZOR** > vö. török **KERE -szer, -szor**)²³³

- egyéb határozó szavak

ír **ATH-** (magyar **ÁT- / UTÓ- / ÓD-on régi, elavult / OD-ébb** > vö. török **ÖTE messzebb**)

ír **AIS hátra, vissza, ismét** (magyar **IS-MÉT** > japán **MADA ismét**)

> **AIS-** = **VISSZA-** (> vö. türkmén **IZ hát** > **IZA vissza; ótörök ISRÄ mögött, hátul**)²³⁴

• képzők:

-**L** igeképző (gyakorító > vö. koreai **IL tesz**): ír **ADHARC-ÁIL szúr, döf (agancs-OL)**, **GUAILL-EÁIL vállal** [denom.]; **SÁBH-ÁIL vág, fűrész** ('szab-d-**AL**'), **TÓCH-AIL gyökerezik (töked)**, **COM-ÁIL összeköt, befon (hám-OL)**, **CEANG-AIL megköt** [deverb.]

(magyar **SZÉP-ÜL, JAV-ÜL, VÁLL-AL, KIAB-ÁL, UGR-ÁL, DOB-ÁL, REP-ÜL. ASZ-AL**)

²³² Ugyanakkor az ír **NÍ** 'csodálkozást' is kifejez (> **NÍ MÉ** csodálkozom): magyar **NÉ**, Na-hát!

²³³ Lásd még: ír **SRA-ith sor, sorozat, vonal, rend** ⇔ magyar **SOR** ⇔ török **SIRA sor, vonal, rend**.

²³⁴ Ír **AIS-CHOTU feed-back = VISSZA-HATÁS** (ír **COTHA-igh hatni, ráhatni vm- / vk-re**).

-L névszóképző: ír SÁIBH-**ÁIL** *szabadítás* [denominális]; TOG-**ÁIL** *növekedés* (dagály), GABH-**ÁIL** *elkapás, megkaparintás* [deverbiális] (magyar SZEM-ÉLY, KÖT-ÉL, FED-ÉL)

-D / -T igeképző (cselekedtető): ír SCAIR-**T** *csörget*, SCAIR-**D** *csurgat*, SAIGH-**ID** *átszeg* (magyar ET-ET, IT-AT, NÉZ-ET, KÉR-ET, VÁR-AT, SZAGG-AT)

-D / -T névszóképző: ír MAG-**ADH** [maga] *móka*, ROIS-**EADH** [rosë] *rés* (magyar SZÓ-z-AT, TERÜL-ET, SZIG-ET, DOLGOZ-AT, FOGÁSZ-AT)

-G / -K igeképző: ír SLO-**G** *sereget gyűjt*, TOL-**G** *tolakszik*, CEAL-**G** *csal(-og)* (magyar MOZ-OG, FORR-OG, CSILL-OG, VILL-OG, IN-OG, CSOSZ-OG)

-G / -K névszóképző: ír BÁIST-**EACH** *eső*, BEAL-**ACH** *út, szoros, nyílás*, TATH -**AG** *test* (magyar GYER-EK, ÖR-EG, HOR-OG, ÜR-EG, VIL-ÁG, ÜV-EG)

Az **ír nyelv** mai nap is egy **ragozott nyelv**, ami ismét csak elkülöníti az indogermán nyelvektől - a szlávban található „utórag-halmazással“ való szóalkotást Julius Pokorny finnugor hatásnak (!) nevezi. Íme egy ír agglutináció, azaz utóragokkal való szóképzés:

ír TE *meleg*, *forró* [> régi ír AED *tűz*, *tűzhely*, ír DÓ-igh *izzik*, *ég* / vels DE = magyar DÉL];

TE-**AS** *forró-ság*, *hő-ség* (> TŰZ) > TE-AS-**AI** *forró, égő, tüzes* (> TŰZ-I),

TE-**OL** *melegít, hevít* > TE-OL-**AI** *meleg* (DE-L-I ~ TULI-piros) > TE-ALL-**ACH** *kályha*,

TE-NE *tűz* („IZZ-ÁNY“ > TŰZ) [> vö. szumir UDUN *tűzhely*]

Szóképzés

Melléknév képzése főnévből:

- az **-EACH**, **-ACH** rag/képző segítségével (> magyar **-AS**, **-ES**, **-OS**):

BÁ-**CH** (BÁJ-**OS**), DIAIL-**ACH** (DALI-**ÁS**, TÁL-t-**OS**), MEIRG-**EACH** *dühös* (MÉRG-**ES**)

- az **-ÚIL**, **-OIL** [ejtsd: úly/oly] (> magyar **-I**): AITHRI-**ÚIL** (ATYA-**I**), NEAMH-**OIL** (MENNY-**EI**)

Főnevek képzése:

- az **-ADH**, **-EADH** (> magyar **-AT**, **-ET**) képzővel: adh-MHOL-**ADH** *dicséret* (> adh-MHOL *meg-emel*), SILL-**EADH** *csillogás* (CSILL-**AT**) > szumir ZAL *ragyogó*; ZIL *fény, fényes*, FILL-**EAD** (vissza-)fordulás (FOR-dul-**AT**)

- **-ACH**, **-AGH** (> magyar **-aK**, **-aG** : CSILL-**AG**, SZALL-**AG**, GYER-**EK**):

BAR-**ACH** *reggel* (VIRR-**ÉK** *virradás*), DIÚLT-**ACH** *tiltás* (TILT-**ÉK**) > ír DIÚLT-igh *megtilt*, BISH-**AGH** *bőség* (BUSA-**SÁG**), CEARD-AÍ-**OCHT** *kézművesség* (GYÁRT-Ó-**SÁG**), FIRRIN-**AGH** *valóság* > ír FIOR *való* (vö. magyar FIR-tat *vallat*)

- **-aS** (> magyar **-ÁS**): CAL-**AOIS** (CSAL-**ÁS**), SOIL-**SE** (CSILL-**ÁS** > jakut SŪLŪS *csil-lag*)
- **-ÁIL** (> magyar **-ÉLY**, **-ÉL** : SZEM-**ÉLY**, SZENT-**ÉLY**, KÖT-**ÉL**): TOG-**ÁIL** *növekedés*, GABH-**ÁIL** *megkap(arint)ás* (> GABHÁILA *Honfoglalás*)
- **-AÍ** [í] (> magyar **-Ó**): ASARL-**AÍ** (VARÁZSL-**Ó**), ROBÁL-**AÍ** (RABL-**Ó**), CEARD-**AÍ** *kézműves*, kisiparos (GYÁRT-**Ó**), TÓGÁL-**AÍ** (ház)építő (TÁKOL-**Ó**)
- **-AINN** (> magyar **-ANY**): ABH-**AINN** *folyó*, ACH(AR)-**AIN**-Í (KÉR-v-**ÉNY**)
- **-AM** (> magyar **-aM** : SZELL-**EM** > ír SCÁIL, TIL(t)-AL-**OM** > ír DIÚLT-Ú): URR-**AIM** *tisztelet*, DÉAN-**AMH** *tevékenység, ténykedés* („TÉNY-ÉNY”)
- ír **-OIR** (> magyar **-OR**): BUAITE-**OIR** *győző* (> BÁT-**OR**), FUAID-**IRE** *utazó* (> FUT-**ÁR**), BÓITHRE-**OIR** *útonálló, bujdosó* (> BETY-**ÁR**) ⇔ vö. ír BÓITHRE-OIR-EACHT *koborlás, csavargás, bujdosás*;

Foglalkozást jelző főnevek alkotása:

ír AOS [ejtsd: ísz, ész] ⇔ magyar **IZÉ** (> **-ÁSZ**, **-ÉSZ**, **-ÁCS**, **ÁS**, **-OS**)

AOS DÁNA (költő, regös) = DAN-**ÁSZ** > DAN-**OS** (> DÁN „egy fajta költészet”)

AOS CEIRD (kézműves) = GYÁRT-**ÁSZ** (> CEARDAÍOCHT *kézművesség*)

➔ ilyen még a magyar: vad-**ÁSZ**, hal-**ÁSZ**, lo(v)-**ÁSZ**, gyógy-**ÁSZ**, méh-**ÉSZ**, cip-**ÉSZ**, zen-**ÉSZ**, szín-**ÉSZ**, kert-**ÉSZ**, kov-**ÁCS**, szak-**ÁCS**, tak-**ÁCS**, munk-**ÁS**, or(v)-**OS** stb.

[> vö. török **-ÇI, -CI** > ari-**ÇI** *méhész*, sati-**CI** *eladó*, duvar-**CI** *kőműves* stb.]²³⁵

Igeképzés

- a főnévi igenév képzője az ír **-IGH** (breton **-IN**): BORR-**IGH** *forr(-ik)*, FÁLA-**IGH** *falaz*, FUIR-**IGH** *megvár* (⇔ FAIR *elvár*), TANA-**IGH** *(el-)tűnik* / SERR-**IN** *zárni*, TERR-**IN** *törni*

Igeragozás:

■ Az ír nyelvben különvált az alanyi (independent *kötetlen*) és a tárgyias (dependent *kötött*) ragozás: óir ÍCC-U *ügyel-ek* ⇔ ÍCC-IM *ügyel-em*; D'ÍCC *ügyel-t* ⇔ D'ÍCC-IS *ügyel-t-e*.

■ A lenni igének két alakja van: BÍ és TÁ (> ír BÍM *vagyok* ⇔ TÁIM *van nekem*).

Megjegyzendő, hogy a régi ír nyelvben létezett még egy ún. „személytelen” (impersonal) alakja is a ‘lenni’ igének, amit FAIL, FEIL, FUIL, FILE alakban írtak ⇔ magyar VALA.

Ezt az ige főmát ma is használják, de csak kérdő mondatokban: AN BHFUIL *vala-e*.

■ Az ír nyelv nem ismeri a „to have” (van neki) igét, hanem ezt a lenni ige TÁ (van) formájával fejezi ki, akárcsak a magyar nyelv (az indogermán nyelvektől eltérően !):²³⁶

TÁ SÉ AGAM *van az nekem*/ AGAT *neked*/ AIGE *neki*/ AGAINN *nekünk* stb.

NÍL SÉ AGAM *nincs az nekem*/ AGAT *neked*/ AIGE *neki*/ AGAINN *nekünk* stb.

■ Még három lényeges magyar - ír közös vonás fedezhető fel az igeragozás kapcsán:

1. Az egyik igeragozási típusnál a **D'** (régi ír DE, DO) a múlt idő jele [> vö. magyar **-T**].
2. A jövő idő jele a „FIDH” rag, a FAIGH (fog, képes lesz) igéből képezve ⇔ a mai magyar „FOG”: LÉI-**FIDH** MÉ (szó szerint: OLvas-**FOG**-OM) ~ el-**FOG**-OM olvasni.
3. Érdemes még megfigyelni a magyar - ír - török feltételes mód hasonló kialakítását is:

- magyar OLVAS-**NÁ**-M < ír LÉA-**IF**-INN < török OKU-**SA**-M.

Ezek olyan alapvető jellemvonások, amelyek lényegileg elkülönítik az ír nyelvet az ‘indogermán’ nyelvek struktúrájától.

Egyéb nyelvtani egyezések:

A melléknév egyes számban marad akkor is, ha a főnév többes számban van (!):

DOS UAINÉ *bokor zöld* (> *zöld bokor*), DOSANNA UAINÉ *bokrok zöld* (> *zöld bokrok*).

A számnevek után a főnév egyes számban marad:

(AON) DUINÉ *(egy) személy*, DHÁ DUINÉ *két személy*, CÉAD DUINÉ *száz, sok személy*;

Az ír nyelv, akár a magyar is, előragokkal és utóragokkal rendelkezik. A magyar az egyedüli urál-altáji nyelv, amely előragozó (!). A modern ír nyelv többnyire elvesztette régi utóragjait.

- előragok: Az ír nyelvben az AR előrag (skót AIR) mindig egy teljes, lezárt cselekményt jelöl.

ír **AR** = magyar **EL-** (> **AR** SIÚL = **EL**-SZAL-ad / **AR**-FOG = **EL**-kezd ~ neki-FOG)

ír **AG** (régi ír **AD-**) = magyar **MEG-** (> **AG** ITHE = **MEG**-ESZI / **AD**-BAIL = **MEG**-HAL)

ír **FOR-** = magyar **FÖL-** (> **FOR**-MHÉADA-igh = **FÖL**-NAGY-ít)

ír **AS** *el, ki* = magyar **OSZ-, ISZ-** (> **AS**-LUI = **OSZ**-OLY, **ISZ**-kiri *elinnen, eliszkolj*) stb.

- utóragok (csak egynéhány, amit a régi írások megörökítettek az utókor számára),²³⁷ például:

-**AR** (-ÉR-t), -**CO** (-HOZ, -HEZ), -**LA**, -**LE** (-VAL, -VEL), -**ÚI** (-I > *pl. marosvásárhely-i*)

Az elő- vagy utóragoknak személyes névmással történő ragozása a magyarral azonos, pl.:

LE-M (VEL-EM) CU-C-UM (HOZ-Z-ÁM) FOR-UM (FÖL-ÉM)

LE-AT (VEL-ED) CU-C-UT (HOZ-Z-ÁD) FOR-UT (FÖL-ÉD)

LE-IS (VEL-E) CU-C-Í (HOZ-Z-Á) FOR-Í (FÖL-É)

Többes szám: az ír nyelv három képzőt használ (-a**CHA**, -a**NNA**, -**TA**)

- INÍON-**ACHA** *leány-ok*, GAEL-**ACHA** *ír-ek*, TANAI-**OCHA** *tav-ak* stb.
- LEAID-**EANNA** *legények* stb. (a magyarban is többesjel > hoz-**N**-ak)
- GÁR-**THA** *kiáltások*, DÚN-**TA** *tanyák* stb. (> finn TALO-**T** *házak*, POJ-**AT** *ifjak, fiúk*).

²³⁵ Lásd még: török ASI *bevétel, haszon* ⇔ ír ÚS *haszon, kamat, részesedés* ⇔ magyar HASZ-on.

²³⁶ Vö. japán DA hasonlóan a ‘lenni’ ige egyik alakja és ugyancsak ‘van’ értelemmel használják.

²³⁷ Julius Pokorny: „Altirische Gramatik” című könyve nyomán.

GYÜRÜ	CRÓ	RING	BAGUE	RING	KOLCA
GYÜRÜS göndör	CRYCH	CURLY	BOUCLÉ	LOCK-ig	KUDRAVEJ
KEVER	CORRA	STIR	REMU-er	RÜHR-en	MJEZSAT
KER-ül megy ¹²	CORRA-igh	MOVE	MOUVO-ir	BEWEG-en	DVIGAT
GÖRGÖ	CARR	ROLLER	ROULE-ment	ROLLE	KATUSKA
PÖR-ög, CSÖR-öl	COR	REEL	en-ROUL-er	WICKEL-n	MOTAT
FOR-og, GUR-ul	CAR	TURN	TOURN-er	WEND-en	POVORJACIVAT
FOR-dul-at	COR-adh	TURN	TOUR	WENDE	POVOROT
GÖR-be	CUAR	BENT	CROCHU	KRUMM	KRIVOJ
GÖR-be (KANY-ar)	CUAR (CUAN)	CURVE	VIRAGE	KURVE	KRIVOJ
GÖR-b-ít-ett	CORR	CURV-ed	COURBÉ	ge-KRÜMM-t	KRIVOJ
KOR-csoly-a	CARR-sleamh-na	SKATE	PATIN	SCHLIT(schuh)	?
HOR-og	CORR	ANGLE	CROC	HAKEN	KRJUG
SAR-ló	CORR-án	SICKEL	FAUCILLE	SICHEL	SZERP
KORSÓ	CRÚSCA	JUG, JAR	POT	KRUG	KRUSKA
KOR-L-át	C-LÍ-ath	HURDLE	CLAIE	HÜRDE	?
KER-ít-és	CLAÍ, CLA-wdd	FENCE	ENCLOS	ZAUN	ZABOK
KERT	GORT, GARTH	GARDEN	JARDIN	GARTEN	SZAD
KAR-ám	CRÓ	FOLD	PARC	SCHAFHÜRDE	ZAGON
GÖRÖN-gy	GREAN	GRAVEL	MOTTE	(Erd-)KLUMPEN	GLEJBA
KER-es, KÖR-öz	CUAR-d-ach	SEARCH	RECHERCHES	SUCH-en	ISZKAT
SZER	CÓRE	TREATY	TRAITÉ	VERTRAG	DOGOVOR
KORONA	CORÓIN	CROWN	COURONNE	KRONE	KARUNA
VÁR	CAER, KER	FORT	FORT	BURG	GOROD
VÁR-os	VRAS	TOWN	VILLE	STADT	MESTO

A fenti táblázatból is kitűnik, hogy valódi szóbokra ‘KÖR’ szavunknak csak a magyar és a kelta nyelvben fordul elő, a többi ún. indoeurópai nyelvekben itt-ott előfordulnak a ‘kör’-rel kapcsolatos szavak, de távolról sem olyan gyakran. Gondolom, hogy egy épeszű ember sem képelné, hogy a magyar és a kelta szóbokor egyessége csak amolyan ‘véletlenek’ szüleménye (ennyi véletlen egy kicsit túl sok lenne!) vagy, hogy – a megszokott normáknak megfelelően – a magyar ‘átvette’ a keltából a ‘kör’ szóbokrot, amúgy egészében, vagy netán külön-külön forrásból merítve és külön-külön utakon járva ugyan arra a szavakra ‘fejlődtek’. Nyilvánvaló, hogy sok angol, francia vagy német szónak kelta eredete van, mint pl. a francia CLAIE *korlát* szónak is. További, a gol szónak ‘KÖR’ szóbokorral kapcsolatos szavak: magyar KAR-ima (ír CUAR *abroncs*, CRUINN *kerekség*); KER-get (ír GRENNAT *kergetnek*, GUAREN *kering*, *köröz*, *környez*), KER-ülő (ír COR *kerülő* > COR *bealaig kerülő út*); KÖR-ít (ír CÓIR-igh *köríteni* > CÓIRIÚ *körítés*), KÖR-nyék (ír má-GU-AIRD *környék*), KÖR-öz (ír GUAIRDEALL *körözés*, GUAIRE *keringés*), KÖR-ül (ír CUIR *thart körbe jár, körbe tart*, CHUR *ort körös-körül*), KÖR-zet (ír CRÍOCH *terület, vidék*); KUR-ta (ír GEARR, GAIRID *rövid*; CIORRA- ~ GIORRA- *megkurtít*); CSAVAR (ír COR *csavar*, *csőről*), FORGAT (↔ ír FIAR *ferdít, ferdül*), FORGÓ *csípő* (ír CORR-óg *csípő*), GÖNDÖR (ír COIRNIN *göndör*), GÖRCS (ír CRANRA *görcs, bog a fában*), GÖRDÜL (ír COR *gurul*), GÖRNYED (ír CORADH *görnyedés, görbület*, CUAR *görnyedt, görbe*), PERDÜL (ír COR *fordul, gurul, perdül; és az ír „csárdás” neve*), PERGET (ír CORRA-igh *kavar, forgat, kering*, COIRE *forgás, pörgés*), TEKER (ír TOCHRAS *tekerés*, mannini TOGHYR *teker, felcsavar*), HER-g-el (ír CORR-aíl *hergelés*) stb.²⁴⁰

²⁴⁰ Lásd még: ír CORRAIGH *ort* = magyar GYERE, GYERÜNK

Természetesen ezek nem ‘véletlenek’, hanem az ilyen párhuzamokban közös múltunk vissza-köszön. A magyar és az ír (kelta) nyelv hasonló szógyökökből hasonló ragokkal, képzőkkel alkotja szavait, a különbséget csak az adja, hogy egy-egy szógyökhöz nem mindig ugyanaz a rag vagy képző társul. „A finnugor elmélet aluldeterminált. Nem lehet olyan szókészleti párhuzamokat elkülöníteni, amelyek csak a finnugor nyelvekre érvényesek és más eurázsiai nyelvekre nem, mint például az altáji nyelvekre, törökre, mongolra, sumérira stb. [...]”. Ez vonatkozik a szókészlet eredeti alaprétegére is, melyet a nyelvrokonság kutatásában, így a finnugor nyelvek rokonságára nézve is, döntő jelentőségűeknek tartanak. Ide tartoznak a szókészletnek olyan osztályai (kategóriái), mint a névmások, a testrészek nevei, néhány rokonság név, a természet tárgyai vagy jelenségei, az elemi cselekvést jelölő szók és számnevek....“ – írja Marác László ‘A finnugor-elmélet tarthatatlansága nyelvészeti szempontból’ című tanulmányában.²⁴¹ Amikor két nyelv rokonságáról igyekszünk véleményt alkotni három fő témakörrel kell foglalkoznunk. A magyar-kelta viszonylatban az első két-tőről, a nyelvtani szerkezetek és a mondatszerkesztés hasonlóságáról már szó esett. Itt most az ősi szókincsről szeretnék szólni. Ez alatt, ahogy Zsuffa Zoltánné, a ‘Gyakorlati Magyar Nyelvtan’ című könyvében írja: „*Kétségtelen azokat a szavakat értjük, amelyek az egyszerű életforma, együttélés, az embert körülvevő világ növényei, állatai, a vele való foglalkozás jelölésére szolgálnak.*“ [379 old.]; majd hozzáfűzi, hogy: „*Szókincsünk megőrizte eredeti hovatarozásának bizonyítékait...*“

Több mint 1800 alapszót találtam azonosnak vagy hasonlóknak, és ezek közeli rokonságra utalnak. Ilyenek például:

- testrészek neve: TATH-ag test (> tetem), BIANN bőr, bőnye, FIONN-adh [fona] szőr, fan, FÉSS bajusz, CEANN (PENN) fej, ÉICSE ész, AIGNE elme (> agy), COND értelem (gond), SÚIL szem, SUIL [szűly] száj, FIACAL fog (és ‘foka vm-nek’), COUGAS gége, SCÓG szeg, CHÍCH csecse, CLIABH mellkas (kebel), PUTÓG has (pocak), BALL bel, belső (BOL has, BOLG gyomor, begy, hólyag), CRÓ vér (> CRUA vörös), FUIL vér (> FUILEADÁN véredény), DEIREOIM gerinc (DEIR-eadh hát ⇔ vö. török GERI hát), FÓIR vég (far), BUN fenék, MÉAR ujj (MÁM marék), DÉARNA tenyér (terenye), LAPA láb, SEIR sarok stb.

- rokonságot jelölő szavak: GAOL család, nemzetség, ANU anya, AITE (nevelő)atya, BEAN aszszony, öregasszony (banya), FEAR férfi, férj, DAIDEO nagyapa, MAMÓ nagyanya, GARMHAC gyermek, unoka, GARLACH gyerek, kölyök, MAC fiú (mag), LEIAN leány, CÚILEANN szépleány, szőkeleány (vö. török GELIN menyecske), BÁB menyecske, szerető, ÓG ifjú, öcskös > ÓGLAG, HOGYN legény; LAID legény; ÉIGIN egy, egyik > egyén stb.

- számok: SUIM szám (> SUIM-igh számol; SUIM-lú számla), AIT egy (vö. osztják IT egy, az ⇔ ír UD az), CÉAD sok, száz (vö. kabard KOD sok), SÁR- felülmúlhatatlan (szer-) stb.

- természetbeli tárgyak, jelenségek: DÚIL dolog, tárgy (> DÚILEAMH Teremtő), NEAMH Menny, GRIAN (GER+AN óriás (gar) fény) Nap, LLEUAD [hloud] Hold, ROGILE ragyogó (RÉGAL ki-világosodik ~ REGGEL) > RÉALTA csillag, SILL-eadh csillogás, BREACADH virrad (pirkad), FIONN fehér, fényes (FÉNY), GOLAU fény (VIL-ág) ⇔ GWLAD [gúlad] Világ, SNUA szín, CIAR sötét, komor (vö. török KARA fekete), OIE éj, TOIRNEACH dörgés (dörrenás), TENE tűz (> TEAS tüzesség), ÇHE hő, BRUITH-ean pára, CEO köd, DUREO dér, IÂ jég, EAS vízesés (ESŐ), UÍSCE víz, BOR pezsgő víz (BOR-víz), TUILE folyó, hatalmas ár (ETEL), TONN tenger (óir DÓN), BÉAL folyótorkolat (ÖBÖL), TANAI sekély vizű tó, ATÓIN zátony, LOG lyuk, BEARNA verem, BED (FÓD) föld, THALLOO talaj, GREAN göröngy, CLOCH kő, SCEILG szikla, CARRAIG kéreg, hegyhát, ARD-án fennsík (vö. francia / belga ‘ARD-ennes’ ⇔ magyar ‘ERD-ély’), MAIG máglya, TULÁN dűlő, PORT folyópart, MÚR magas part (mart), FRAOCH berek, RIT (vizes)rét, ÁTH gázló (asz), LAIB lap, SAIL sár stb.

- növényzet: FID fa, FÉAR fű, TÓCH gyökeret ereszt, tőked (⇔ vö. ír TOICE vagy, töke, TOICI kapitalista, tőkés), GEÁG ág, FÁS vessző, LUIBH növény, gyom (> LAPU), SIOL sarj, csira, GENAU fenyő (török ÇAM), ULL alma, MÁ (ír), MAGH (óir), MAEZ (breton) mező stb.

²⁴¹ Turán 5. szám, 1998 november, 11. old.

- állatvilág: LOEN *lény*, ALLAID *állat*, FIAD *vad*, AG *szarvas* (ADH-arc *agancs*), OSS *őz*, MARCA *ló*, LÓTH *ló*, EACH *ló (asza)* > EACH-AIRE *lovász (huszár)*, MAIRT *szarvasmarha*, BOOAG *tehén (buga)*, DAMH *ökör* (vö. török TANA *ökör*) > *tinó*, CÚ *kutya*, ABACH *eb*, FA-OLCHÚ *farkas* [FIADH-MHIOL *vad-állat* + CHÚ *kutya* = *vadkutya*], BROCC *borz* (vö. mongol BORKI), LEON *oroszlán*, ADAR *madár* (vö. japán TORI), SEABHAC [sauk] *sólyom*, IOLAR [ilër] *sas (ülü)*, CARÓG, FRAO *varjú*, CÁG *csóka*, GÓIC *kakas*, YAR *tyúk* > YARIC *jérce*, CIRCE *csirke*, LACHA *kacsa (réce)*, GÉIS *hattyú* (vö. török KAZ *lúd*), COLÚR *gerle*, FILIMÉALA *fülemüle*, FÉILECAN *pillangó* (vö. ír FÉIL *pilla, pólya, fátyol*), BÓIN (BUG) *bogár*, FÍOGACH *fogas (hal)*, EOCHRAÍ (hal) *ikra*, UBH, WY, VI *tojás* (> *ív, ívik, ivar*) stb.

- ház, háztartás: TEACH, TY [ta] *ház*, CÓNAITHE *kunyhó* (↔ CÓNÁI *hon*), BALLA *fal*, FÁL *palánk*, CAB *nyílás* (KAPU), CLO *kilincs* (vö. török KOLU), TÉAGAR *takaró*, PUIC *pokróc*, PALLENN *takaró (pelenka)*, RUGA *rongy*, ABHRAS *abrosz*, SUÍOCHÁN *szék*, JYST *üst*, TÚLÁN *tál*, MEADAR (fejő) *veder*, CRÚSCA *korsó*, CÁS *kas, kosár*, SÍOTHLÁN *szűrő, szita*, MAOS *áztat* (> *mos*), GÚNA *ruha (gúnya)*, SEAC *zeke*, CABH-áil *kabát*, CÓITIN *kötény, köpeny*, CRIOS *öv, szíj*, MAELLAN *mellény*, BRÓG *cipő*, CEANGAL *kantár / kengyel* stb.

- mezőgazdaság, állattenyésztés: GORT *kert*, VETU *vet*, ÁR *feldűl, elpusztít* (> *arat*), CÉACHTA *eke* (vö. ír GÉAG *ág*), ÁITH *aszó*; CRÓ *karám*, GÍOLLA *gulyás*, AOIRE [íre] *őr*, CÍOBAR *juhász* (vö. török ÇOBAN) stb.

- étkezés, mulatozás: ITH *eszik* (EE- *ev-*), YFED *iszik* (IU- *iv-*), FIUCH *fő, BEIR főz, forral*, BRU-ITH *párol* (vö. BRUITH-*ean* pára), LÉ-acht *foliadék, lé*, OL *ital*, CWRW [kúru] *sör*, ARBHAR *gabona, árpa*, CÍOCH *kása*, TAÓS, TEISEN *tészta*, COIP-eadh (> *köpi*), HUF-en *hab*, MEZ *méz*, GOIR *só (géra)*, SA-lann (lemez-/kristály-) *só*, SAILL *szalonna*; CÉILÍ *táncos összejövetel* (> *kalála*), SEINM *zene*, SEINN *zenél*, DEILÍN *dal*, COR *forgás-pörgés táncban* (> *csárdás*), SCORAI-OCHT *szórakozás, mulatság*, SOITH *szajha*, MAGADH *móka* stb.

- sport: LÚBÁN *labda*, LÚITH *futás, lőtás*, RUID *rajt*, IMIR *mérkőzés*, CHELL *játék (csel)*, BAR-RÓG *birok, birkózás* stb.

- fegyverek: BATA *bot*, BUN *bunkó*, BUAL-t-éan *ütőszeg* (vö. ír BUAIL *pall*) > BWYELL *balta*, SÁIL *szál(-fa)*, GA *kopja*, COLG *kard* (óir CALAD), SÁIBLE *szablya* (vö. ír SÁBH *vág, szab*), SÁIGH-eadh *nyíl (szeg)* > SAIGHDIÚIR *nyilas*, ÁIGE *íjász*, TÁBALL *paritty* („dobáló”) stb.

- bányászat, ipar, kereskedelem, közlekedés: BAIN [bany] *bányászik*, BONN (fém-) *pénz*, GABHA *kovács*, TÁIRGE-óir *tárkány*, OB AIR *munka (ipar)*, TU *út*, CAR *kerék* (CARBANTU *szekér*), CWCH *csónak* (vö. török KAYIK, jakut XAJIK), HWYL [hual] *hajó* > HWYLIO *hajós*, EARRA *árú*, ÚS *haszon, kamat* (vö. török ASI), TOICE *tőke* (TOICÍ *tőkés*) stb.

- társadalom, hadsereg, országglás: URRÁ *úr, vezér / őr*, CEANN *fejedelem (kán)*, BODACH *egy vidék katonai parancsnoka (vajda)*, FLAITH [FIÚ *fő* + LÁ- *ló* + -ITH *fn-képző*] *lovas-vezér, nemzetségszefő (lófő)*, LÁEACH *lovas(-harcos)*, BUACHA *fiatal katona (baka)* > BACÁN *katonai kiképzés*, SEKELL ‘fokossal harcoló’ (SUCÉLLUS a ‘csákányos’ isten), GAISCE *hős*, BUAITEOIR *győző (bátor)*, GÍOLLA *fiatal vezér* (> *gyula*), NUADHA *vezér, fejedelem (nádor)*, MIDHIR *főbíró, felhatalmazott* (‘megyer’-törsz ?) ↔ török MÜDÜR *vezérigazgató*, COIMHÉADI *követ, kém*, BARN, BREUT, BRIW *bíró*, BRIOD *birtok* (vö. ír BEIR *bír, tart*), BARDA *örhely (börtön)*, CÓIP *csapat*, CAD *had*, CATH *csata*, CABHAIR *háború*; ÚIR *föld, terület, ország* (OR-szág), DÚN *tanya*, BAILE, PLU *fal*, CATHAIR (nagy) *város, kerek vár* (> régi magyar KÁTA), CAER, KER *vár*, RIATH *erőd* stb.

- vallás: ANU *Any*(istennő) ~ DANU *Jó-Any*, DON (Is-) *Ten*, DAGHDHA ‘Jóisten’ (Jó-Atya), NEAMH *Menny*, NAOMH *nemes, szent* (vö. török NIMET *áldás*) > NEMED *szentély*, TUAR *isteni jel* (> TUARÚIL *megjósoló, isteni sugallatú, csodálatos, kísérteties*), HUD *csoda*, DRAOTA *druída (torda)*, ALTA-igh *megáld* (> ALTÚ *áldás*), CEALL *templom (igal)*, GUÍ *ima (ige)*, DIAIL *táltos (dalia)*, RÁMHAILLE *révülés*, REIC *rege*, RIONN *róni* (> RIABH *rovás*), OGH-am *ékírás*, CÍN *könyv*, IRIS *hírlap*, ASARLAÍ *varázsló*, ÍOC *gyógyít (javít)* ↔ IACH *jó*, CÓGAS *gyógyszer*,

VIJIL *bőjt*, BÁ *báj*, BAI *baj*, CUR *betegség, kór* (COIR *hiba*, CEARR *kár*), TACAR *utánzat, képmás, hamisítvány* (> *tükör*), SÍÚIL *tündér (sellő)*, NAS-adh *nász*, MIONN *női korona, párta; eskü* (> *menyecske; menyegző*), TÚARE *étkezés, lakoma, halotti tor*, BÁS *halál (vész)*, SÍ (SIDH), SÍR *sírhalom, 'tündérdomb'* stb.

- idő, helyzet: RÉ *rég*, ARIUC *örök*, ANOIS *most*, MEANDAR *mindjárt*; AGOS *közel*, YMAITH *messze*, NOON *innen*, UAINN *onnan*, THALL *túl*, RAON *irány* stb.

- tulajdonság, mennyiség: OES, UZ *ős, előd*, HEN *vén*, OET *idős*, ÁR-sa *öreg* (⇔ RÉ *rég*), ATH *ó, ódon*, ÚR *új*, DEA- *jó* (> ED-es), IAWN, IACH *jó, jól*, REZEUDIG *rossz, rozoga*, COIGIL *kegyelmez*, CUNÚS *gonosz*, SAONTA *őszinte*, SADB [szajb] *szép* (→ SAIBHIR *vagyonos ember*), DEAS *díszes*, GRÁNNA *csúnya, fránya*, GER *óriás, gar*, MÉAD *nagy*, CÉAD *sok*, BAIL *bő*, BIS *bős(éges)*, BACH *kicsi (pici)*, BRAON *parány*, MION, MAN *apró* (> *manó*), GAIRID *rövid (kurta)*, URRÁ *erő* (> URRÚS-ach *erős*), BOG *puha*, LAG *lág*, GWAN *gyenge*, KUNV *könnyű*, TUIL *tele*, UIREAS-ach *üres*, GEIR *kövér*, SEANG *sovány*, MEITH *gazdag, módos*, ANÁS *ínség*, SÍOGAI *gyenge, nyápic (szegény)*, OLC *rossz, szegény, nyomorult* (> olcsó, ócska, ocsmány), FUA-DAR *gyors (fudri)*, LEASC *lassú* (LEISCIÚIL, LHIASTEY *lusta*) ⇔ LOICEACH *munkakerülő, 'lógós'* (⇔ LOIC *meglóg vm elöl*), MALL *lassú, buta, gyenge (málé)*, BAOTH *buta*, BUILE *hülye*, DAILLE *dilis*, SAOI *bölcs (eszes)*, ÉIGEAS *ügyes*, GAOIS *okos*, EOLACH *jeles* (⇔ EOL *jel*), DIAIL *deli, dalia* stb.

- a lét és a cselekvés igéi: LUÍ *teljes mozdulatlansági állapot (áll, ül)*, HUN, SUAN *alszik*, FUIR *megvár*, FAIR *elvár* (> FAIRE *virrasztás, őrködés* ⇔ vö. török BÜRE-mek *őrizni*), NEADA-igh *nyugszik*, ÉIR-igh *kel, ered* (> EFFRO *ébred, éber*), ÉIR-igh *ér, elér, megér, megéri*, AIR-igh *érez*, LÚTH *futás (lótás)* > LÚT-áil *meglódit*, IMIGH ~ MYND *megy*, TÉANA *jön*, TANA *csökken, elfogy, eltűnik*, TAR *tér, visszatér, megtér*, CORRA-igh *kering, kerül* (CORRAIGH ORT *gyere*), SAT-áil *gyalogol, sétál*, SIÚIL *szalad*, SITHEAD *rohanás, hajsza*, FUADA-igh *megszöktet* (FUADAR *fürgeség*), ACHAIR *kér*, AGAIR *akar*, IARR *kér, követel; keres, valamerre tart*, CEAL *kell*, ÉIGEAN *igény*, SANN *kijelöl, kioszt, kiutal, felajánl* (> *szán*), CEAD *hagy, engedélyez (-hat, -het)*, DÉAN *tenni*, FAIGH *indít, ösztönöz* (> ar FOGNI *nekifog*), FUAIGH *megfog, összefog*, GABH *elkap, megragad*, URRÁ-igh *őríz* (> URRÁ *őr*, URRÚS *őrs, őrség*), FAICH- *figyel, ügyel, oltalmaz*, ÍOC *ügyel, ápol*, TUIG *tud, ért, ismer*, DIÚLTA- *megtagad, megtilt*, TACA-igh *alátámaszt (dúcol)*, TEANN *támasz*, TÓG *épít (tákol); emelkedik (dagad)*, LAGHDA *csökken, zsugorodik (lohad)*, TOLL *összerak, tol* > TOLG *lökös, tolakszik*, TYWALLT *tölt* (> TUIL *tele*), URA-igh *árnyékol*, SÉIMH-igh *enyhít, lágyít, simít, simogat*, BÀN-aid *ver, bánt*, OIDHE *csapás, ütés; hirtelen halál*, BUAIL *megüt, fejbe kólint, pall*, CAITH *dob, hajít*, SÍ sí (*sírit*), RIOS *lenget, riszál*, SÉID *felfúj, fokoz, szít*, SEAD *csattint / csődít*, SCOITH *letép (szakít)*, TORRI *tör*, TÁIR *lealacsonyít, megrongál (tarol)*, SÁBH *vág, szab*, CEALG *csal, becsap*, CEALA-igh *elrejt, elcsel* (⇔ CALAOIS *csalás*, CHELL *játék, csel*), SEÁP *csapás*, REAB *széttép, széttör, széztúz, repeszt* (> *robban*), ROB-áil *rabol*, KOLL *elvész, elvesztődik (elkallódik)*, (ad-) BAIL (*meg-*)*hal*, SCOL *szól, szólít*, BÉIC *ordít, bög*, FEAD-ail *fütyöl*, SEINN *zenél*, CUACH *ölél, csókol* (> CUACH *csók, csokor*), BÍS-igh *baszik, szaporodik / szaporít, bősit* (⇔ BÍS-iúil *szapora, termékeny*), TOIRCH-igh *megtermékenyít* (> TORCHEAS *terhesség*), IDU *vajúdás*, SAOLA-igh *születik* stb.

„A tudományban nincsenek örök igazságok, dogmák. A tudományban elméletek léteznek, amelyeket új tények felbukkanásakor ezekkel a tényekkel szembesíteni kell.” (Marác L.).

A kelta szókincs ősi rétegének java része a magyarra hasonlít. Ezen szavak többsége nem található meg egyik másik 'indoeurópai'-nak nevezett nyelvben sem. Továbbá, a kelta nyelv is ugyanazzal a rag- és képzőrendszerrel építi szavait mint a magyar. A ragok, képzők és jelzők ugyanazok. Én nem származtatom a magyar nyelvet a keltából, ugyan úgy, ahogyan véleményem szerint a magyar nem származott sem a finnugor, sem a török nyelv(ek)ből. A finnugor eredetelmélet és ebből fakadó 'békeszerető népecske' vándorolgtatása le is, fel is a szittya pusztákon, akárcsak a török népektől való származtatás, és a 'harcias', meg nem alkuvó, világuralomra törő fejedelmi osztály

vezette seregek elmélete, csak egyszerűen elképzelések, a múlt századok relikviáiból összeállított, ilyen vagy olyan indíttatású álomkép.

Mi Magyarok mindig is Szittyák voltunk, a nagy szittyá 'faj' leszármazottai, a 'sabartoi asphaloi'-k. Ez, természetesen, nem jelenti azt, hogy a törökök, vagy akár a finnek nem lennének rokonaink. De ugyan olyan rokonaink a kelták is. Még sem értjük egymás nyelvét, sem a finnel, sem a törökkel, sem a keltával nem tudunk szót váltani. Ez a ragozó nyelvek 'átka' vagy helyesebben 'isteni ajándéka', hogy teljesen szabadon fejlődnek. Nincs szükségük nyelvtörvényekre, hogy létrejöhessenek, mert nyelvében él a nemzet, és a nemzetet nyelve tartja életben. Ez a szabad emberek szabadon fejlődött beszéde eredményeként megszületett szabad nyelv: a Magasságos Isten ajándéka vagy talán maga Isten nyelve („*the language of Heaven*“).²⁴²

Felhasznált irodalom:

„An Gúm“: Foclóir Póca English-Irish • Irish-English Dictionary (Dublin, 1993)

Goodwin, Edmund: First Lesson in Manx (Douglas, Isle of Man, 1987)

Jones, W.J.: Welsh with Easy (Denbigh, Wales/UK)

Pokorny, J.: Altirische Gramatik (Berlin, 1969)

Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták (Budapest, 1999)

Egyéb forrásmunkák:

Ellis, P.B.: Die Druiden (München, 1996)

Kinder, H./Hilgemann, W.: Atlas zur Weltgeschichte (Köln, 1987)

Mac Cana, P.: Kelta mitológia (Budapest, 1993)

3. A kelta nyelv(ek) jellemző vonásai

- A **szó jelentése** szempontjából a hangsúlynak nincs meghatározó szerepe.
- A beszédben a **hangsúly** mindig a szavak első szótagára esik.
- Az egyszerű (nem összetett) szavak általában vagy magas, vagy mély hangrendűek, a szótőhöz illesztet toldalék, az indogermán nyelveknél ismeretlen **hangharmóniát** követi:

URRA *úr* > URR-AIM [urram] *tisztelet*

GAOIS [gís] *okosság* > GAOIS-EACH [gíseh] *okos*

- Hangrendi okok miatt az ír nyelv alkalmaz olykor **toldalék hangokat** ragilleszkedésnél:

FUIL *vér* → FUIL-T-EACH *vér-es*

ACAOIN-eadh *fájdalmas sírás* (KÖNNY ? <> KÍN ?)

→ ACAOIN-T-EACH *szomorú, panaszos, fájdalmas* (KÍN-OS)

- Az ír nyelv nyomatékosan megkülönböztet, úgy írásában, mint beszédében, **rövid és hosszú magánhangzókat**:

A – Á → ALTÁN *szurdok, patak*

E – É → BEITHÉ *gúny, csúfolódás*

I – Í → CIPÍN *pálca, vessző, virgács*

²⁴² Jones, W. J.: Welsh with Ease, 1. old.

O – Ó → **ORÓ** *óly*

U – Ú → **URRÚS** *erősség*

- Továbbá, az ír használja beszédében a nagyon lágymássalhangzókat is:

Gy → **GÉARÚ** *élesítés*, **ROGILE** *ragyogó*

→ **DIÚNAS** *önfejtés*, **ÉIDE** *egyenruha*

Ty → **TIMIRE** *küldönc*, **AIN TIN** *ágy, néne*

Ny → **NÍOCHÁN** *mosás*, **BAIN** *bányászni*

Ly → **SÁIBLE** [száblya] *szablya*

LEANNÁN [lyannán] *szerető, feleség* > **LEANBÁN** [lyanabán]

R-hangnak két alakja van:

‘lágym’ **R** [r] → **BÁIRE**-oir [bárór] = **VERS**(eny)-zö

(⇔ ‘kemény’ **R** → **BÁIR**-se-oir [bársor] = **BIR**-ás(-kod)-ó *játékvezető, bíró*)

- A kelta nyelv kerüli a mássalhangzó-torlódást, még „átvett” (kölcson) szavak esetében is:

vels **YSGOL** (iskola), **YSBATA** (kórház > **ISPOTÁLY**)

- Névelő (csak határozott) – ugyanúgy használják mint a magyarban:

vels **Y** [a] és **YR** [ar]

→ **Y GWR** [a gúr] = **A FÉR**-fi, **FÉR**-j és **YR YFANC** [ar ifank] = **AZ** IFJONC

ír **A**, **AN**, **N’** (maninni **Y** [a], **YN** [an])

→ **A CUACH** (*ölelés / csokor*) = **A CSÓK** / **CSOKOR** és **AN OSS** = **AZ** **ÖZ**

- Névmások:

személyes névmás:

ír **FUIR-IM** (vár-**OM**), **CEANGALANN TÚ** (göngyöl-**ÖD**), **BEIR SÉ** (el-bír ő); vels **MAE E** (van **Ö**), **MAEN NHW** (van-**NAK**).

birtokos névmás:

ír **M-ATHAIR** (apá-**M**), **D-ATHAIR** (apá-**D**), **A ATHAIR** (ap-j**A**), **ATHAIR-NA** (apá-**N-k**);

man. **CHASS AYM** (láb-**AM**), **CHASS AYD** (láb-**AD**), **CHASS E** (láb-**A**).

visszaható névmás:

ír **FÉIN** [hény], man. **HENE** (ÖN-) > „**SÍNN FÉIN**” („önmagunk”).

mutató névmások:

ír **SIN**, **SEO** / óír **SA**, **SE** = magyar **AZ**, **EZ**

ír **ÚD** = magyar (AM)**OTT** → **AN TULÁN ÚD THALL** *az a dülő A(Z) DÜLŐ OTT TÚL*
(*az a dülő amott*)

A(Z) DŰLŐ OTT TŰL

- Kötőszavak, ragok, képzők:

kötőszó: ír **ES, IS, S**, óir **OS**, man. **AS** = magyar **ÉS, IS, S** (> japán **SHI**)

„kopula” (kötőszó, amely a névszói-igei állítmány igei része = igekötő): ír

IS (magyar **IS** > vö. török **ISE** *de, és, is, még*)

IS MAITH LIOM TAE (*igenis*) *teát kérek*

IS MÉLTÓ VELEM TEA

(tagadó mondatban: **CHA** *se* / kérdő mondatban: **AN** [e'] > **AN** **TÁ** *van-e*)

tagadósó: ír **NÍ, NEAMH**, breton **NE, NAM**, magyar **NE, NEM**

ír **NÁ!** magyar **NE!**

ír **AIN-, AN-, MI-**, man. **NEU-, MEE-** *igei előrag* ⇔ magyar **NEM-**
(> török **MA, ME**)

ír, skót **CHA, CHAN** *se, sem* ⇔ magyar **SE, SEM**

CHA BHÍ *se lesz* > **CHA** BHIODH *se lehet*, **CHA** CHUALA *se hall*

CHAN ANN *sem van (sincs)*, **CHAN** FHAIG *sem fog (neki)*

ír **NACH** (**AN-** + **CHA**) ⇔ magyar **NE-SE ~ SE-NEM**

NACH MÓR, **NACH** BEAG *se-nem nagy, se-nem kicsi*

ír **NÍL** (**NÍ**-**BHFUIL**) [**NÍ**=**NEM** + (**BH**)**FUIL**=**VALA**] ⇔ magyar **NINCS** [**NEM**-**IS**]

- egyéb kötőszavak:

ír **ACH** ⇔ magyar **CSAK**

NÍL AGAM **ACH** É *ez mindenem*

NINCS NEKEM **CSAK** Ő

ír **ÁMH** ⇔ magyar **ÁM, ÁM-de** (> vö. török **AMA**, japán **DE MO** *de, ámde*)

ír **DÁ** *ha* / **DÁ** [**DE**+**A**] *de* ⇔ magyar **DE, HA** (> vö. török **DE** *de, mégis*)

ír **GO** ⇔ magyar **HOGY**

DEIR SÉ **GO** **BHFUIL** **DEIFIR** AIR *mondja, hogy siet*

MOND-JA, HOGY **VALA** **SIETSÉG** **REÁ** *mondja, hogy sietnéke van*

ír **FARA** *olyan mint, afféle* ⇔ magyar **FÉLE**

→ lásd még: **FARAS**-barr = **FELES**-leg (> **BARR** *csúcs*)

ír **MAR** *mert, mint, hamar* ⇔ magyar **MER** (**MERT**), **MÁR** (**MINT**), **ha-MÁR**

ír **NÍ** ⇔ magyar **MI, AMI** (> **vala-MI**)

IS MÓR **AN** **NÍ** É *jelentősebb, fontosabb* **IS** TÖBB **AZ** **AMI** Ő

- határozó szavak (ragok):

- alanyeset és tárgyas eset - az ír nyelvnek nincs tárgyas eset-ragja, talán a régi magyar nyelv sem ismerte, lásd: széna kaszálni, adó-szedő, szőlő-szedő stb.

- vokatívusz (megszólító eset):

ír **A** DHUINE UASAIL ⇔ **Ó** Felség, **A** CHAILÍN **Ó** leány (> török *GELIN*)

- birtokos eset ragja

ír **AG, NA** (magyar **-NAK, -NEK**) vagy ír **-N, -A, -E** (magyar **-É**):

SIN **AG-AT É** tied AZ **NEK-ED Ó** (AZ **NEK-ED-É**)

MAITHE NA **TÍR-E** a vidék, terület (földes)ura MÉLTÓ(ság)A A **TÉR-É**

CÚ-**N** kutyáé ~ kutyá-**NAK** (⇔ vö. török EV-IN házé)

CEAN-**A** szerelem-**É**, CÉIR-**E** sötétség-**É** (> török *KARA* fekete)

- részeseset ragja - van igekötő funkciója is, akárcsak a magyarban:

ír **AR** (magyar **-ON / -RA, -RE**) > **AR** GHRÁ DÉ Isten szerelmé-**RE**

ír **AG** (magyar **-NAK, -NEK**) > **TÁ** BEIRT MHAC **AIGE** van két fia **NEKI**

- eszközhatórozó

ír **LE** ⇔ magyar **-VAL, -VEL** (> török *ILE, -LE*)

> ír **MAILLE** ⇔ magyar **MELLÉ, MELLETT**

- sámhatározó: ír **CUAIRT** ⇔ magyar **-SZER, -SZOR** (> török *KERE*)

→ lásd még: ír **SRA-ith** ⇔ magyar **SÓR** ⇔ török **SIRA**

- helyhatározó:

ír **DO** (magyar **-BA, -BE / -RA, -RE**) > **DUL DO** BÚDAIPEIST

INDULÁS BUDAPEST-RE

ír **ÚD** ⇔ magyar **OTT** (⇔ vö. török **-DA** ba-, be- > **EV-DE** házban)

→ lásd még: ír **ÁIT hely** ⇔ magyar óvó-**DA**, zár-**DA**, csár-**DA**, jár-**DA**

ír **SA, SAN** (magyar **-BA(N), -BE(N)**) > vö. finn **-SSA, -SSÄ** -ban, -ben)

> **GO MALL SAN OICHE** későéjjel **KÉSŐ-IG ÉJ**(szaká)-**BAN**

ír **INNIU** (magyar **INNEN**), ír **UAINN** (magyar **ONNAN**)

ír **THALL** (magyar **TÚL**) > **THALL TOINN** tengeren túl

- távolító eset:

ír **DÁ, DE, DEN** (magyar **-TÓL, -TÖL**) ⇔ török **-DAN, -TAN**

ír **Ó, UÍ** [í]ból-,ből- /ról-,ről- (⇔ magyar **-I**)

> családnevekben: **Ó NIALL** ⇔ (Magyar-**I**, Miklós-**I**, Vásárhely-**I**)

ír **Ó** (irányt jelöl) > **Ó** DHEAS dél felé (⇔ magyar **I-DE**, **O-DA**)

- közelítő eset:

ír **GO**, man. **GYS** (magyar **-HOZ**, **-HEZ**) ⇔ vels **AGOS** (magyar **KÖZ**-el)

> DUL MÉ **GO** MO MNÁ indul-ok (megy-ek) asszony-om-**HOZ**

- határvető

ír **GO** (magyar **-IG**) > **GO** GLÚINE SAN UÍSCE térd-**IG** víz-BEN

- időhatározó

ír **Ó** (magyar **Ó-ta**) > **Ó** BREACHAD reggel óta PIRKADAT-**ÓTA**

ír **GO** (magyar **-IG**) > **GO** AN T'EARRACH tavasz-**IG**

→ ír **NUIGE** (magyar **MÍG**)

ír **HUAIR** (magyar **-KOR** > vö. régi török **QUR** kor, idő, rang)

- egyéb határozó szavak

ír **GO** (magyar **ÚGY**)

→ ír **NÓ GO** (magyar **AM-ÚGY**, **EM-ÍGY**) > ír **NÓ** (magyar **ÁM**, **NOHA**)

ír **ATH-** (magyar **ÁT-** / **UTÓ-** / **ÓD-on** / **OD-ébb** > vö. török **ÖTE** messzébb)

ír **AIS** hátra, vissza, ismét ⇔ magyar **VISSZA**, **IS**-mét

> **AIS-** = **VISSZA-** (> türkmén **IZ** hát > **IZA** vissza, ótörök **ISRÄ** hátul)

AIS-CHOTU = **VISSZA-HATÁS**

KÉPZŐK (produktív szuffixumok)

• képzők:

-**L** igeképző: (gyakorító > vö. koreai **IL** tesz)

ír **ADHARC-ÁIL** szúr, döf (*agancs-OL*), **GUAILL-EÁIL** vállal [denom.];

SÁBH-ÁIL vág, fűrész (‘szab-d-**AL**’), **TÓCH-AIL** gyökerezik (tőked),

COM-ÁIL összeköt, befon (*hám-OL*), **CEANG-AIL** megköt [deverb.]

(magyar **SZÉP-ÜL**, **JAV-ÜL**, **KIAB-ÁL** / **UGR-ÁL**, **DOB-ÁL**, **REP-ÜL**)

-**L** névszóképző:

ír **SÁIBH-ÁIL** szabadítás [denominális]; **TOG-ÁIL** növekedés (dagály),

GABH-ÁIL elkapás, megkaparintás [deverb.]

(magyar **SZEM-ÉLY** / **KÖT-ÉL**, **FED-ÉL**)

-**D** / -**T** igeképző: (cselekedtető)

ír **SCAIR-T** csörget, **SCAIR-D** csurgat, **SAIGH-ID** átszeg, átszaggat

(magyar ET-ET, IT-AT, KÉR-ET, VÁR-AT, SZAGG-AT)

-D / -T névszóképző:

ír MAG-**ADH** [maga] *móka*, ROIS-**EADH** [rosë] *rés*

(magyar SZÓ-z-AT, TERÜL-ET, SZIG-ET, DOLGOZ-AT, FOGÁSZ-AT)

-G / -K igeképző:

ír SLO-**G** *sereget gyűjt*, TOL-**G** *tolakszik*, CEAL-**G** *csal(-og)*

(magyar MOZ-OG, FORR-OG, CSILL-OG, VILL-OG, IN-OG, CSOSZ-OG)

-G / -K névszóképző:

ír BÁIST-**EACH** *eső*, BEAL-**ACH** *út, szoros, nyílás*, TATH -**AG** *test*

(magyar GYER-EK, ŐR-EG, HOR-OG, ÜR-EG, VIL-ÁG, ÜV-EG)

Az ír **nyelv** mai napig is egy **ragozott nyelv**, ami ismét csak elkülöníti az indogermán nyelvektől - íme egy ír agglutináció, azaz utóragokkal való szóképzés:

ír TE *meleg, forró*

[> óír AED *tűz, tűzhely*, ír DÓ-igh *izzik, ég* / vels DE = magyar DÉL];

TE-**AS** *forró-ság, hő-ség* (> TŰZ) > TE-AS-**AI** *forró, égő, tüzes* (> TŰZ-I),

TE-**OL** *melegít, hevít* > TE-OL-**AI** *meleg* (DE-L-I ~ TULI-piros)

> TE-ALL-**ACH** *kályha*,

TE-NE *tűz* (BELTENE *Világítótűz ünnepe*)

Szóképzés

Melléknév képzése főnévből:

- az **-EACH, -ACH** rag/képző segítségével (> magyar **-AS, -ES, -OS**):

BÁ (BÁJ) > BÁ-**CH** (BÁJ-**OS**)

DIAIL (DALI, DELI) > DIAIL-**ACH** (DALI-**ÁS**, TÁL-t-**OS**)

MEIRG *düh* (MÉREG) > MEIRG-**EACH** *dühös* (MÉRG-**ES**)

- az **-ÚIL, -OIL** [úly / oly] (> magyar **-I**):

AITHRI-**ÚIL** (ATYA-**I**), NEAMH-**OIL** (MENNY-**EI**)

Főnevek képzése:

- az **-ADH, -EADH** (> magyar **-AT, -ET**) képzővel:

adh-MHOL-**ADH** *dicséret* (> adh-MHOL *meg-emel*)

SILL-**EADH** *csillogás* (CSILL-**AT**) > vö. *szumir ZAL ragyogó; ZIL fény*

FILL-**EAD** *(vissza-)fordulás* (FOR-dul-**AT**)

- **-ACH, -AGH** (> magyar **-aK, -aG** : CSILL-**AG**, SZALL-**AG**, GYER-**EK**):

BAR-**ACH** reggel (VIRR-**ÉK** virradás)

DIÚLT-**ACH** tiltás (TILT-**ÉK**) ⇔ DIÚLT-igh megtilt

FIRRIN-**AGH** valóság ⇔ ír FIOR *való* (vö. magyar FIR-tat *vallat*)

BISH-**AGH** bőség (BUSA-**SÁG**) ⇔ BIS-igh *növel, szaporít; gyarapodik*

CEARD-AÍ-**OCHT** kézművesség (GYÁRT-Ó-**SÁG**) ⇔ CEARD-ÁI kézműves

➤ -**aS** (> magyar -**ÁS**):

CAL-**AOIS** (CSAL-**ÁS**)

SOIL-**SE** (CSILL-(ám)-**ÁS** > *jakut SÜLÜS csillag*)

➤ -**ÁIL** (> magyar -**ÉLY**, -**ÉL** : SZEM-**ÉLY**, SZENT-**ÉLY**, KÖT-**ÉL**):

TOG-**ÁIL** növekedés (DAG-**ÁLY**)

GABH-**ÁIL** megkap(arint)ás, foglalás (> GABHÁLA *Honfoglalás*)

➤ -**ÁÍ** [í] (> magyar -**Ó**):

ASARL-**ÁÍ** (VARÁZSL-**Ó**)

ROBÁL-**ÁÍ** (RABL-**Ó**)

CEARD-**ÁÍ** kézműves, *kisiparos* (GYÁRT-**Ó**)

TÓGÁL-**ÁÍ** (ház)építő (TÁKOL-**Ó**)

➤ -**AINN** (> magyar -**ANY**): ABH-**AINN** *folyó*, ACH(AR)-**AIN-Í** (KÉR-v-**ÉNY**)

➤ -**AM** (> magyar -**aM** : SZELL-**EM** > ír SCÁIL, TIL(t)-AL-**OM** > ír DIÚLT-Ú):
URR-**AIM** *tisztelet*, DÉAN-**AMH** *tevékenység, ténykedés* („TÉNY-ÉNY”)

➤ ír -**OIR** (> magyar -**OR**):

BUAITE-**OIR** *győző* (⇔ BÁT-**OR** ?) → óír BOUDA *győzelem*

FUAID-**IRE** *utazó* (⇔ FUT-**ÁR** ?) → FUADAR *fürgesség* (⇔ FUDRI)

BÓITHRE-**OIR** *útonálló, bujdosó* (⇔ BETY-**ÁR** ?)

→ BÓITHRE-OIR-EACHT *koborlás, csavargás, bujdosás*

Foglakozást jelző főnevek alkotása:

ír AOS [isz, ész] ⇔ magyar IZÉ (> -**ÁSZ**, -**ÉSZ**, -**ÁCS**, **ÁS**, -**OS**)

AOS DÁNA (költő, regös)= DAN-**ÁSZ** ~ DAN-**OS** (> DÁN „költészet”)

AOS CEIRD (kézműves)= GYÁRT-**ÁSZ** (> CEARDAÍOCHT *kézművesség*)

➔ *ilyen még a magyar:*

vad-ÁSZ, hal-ÁSZ, lo(v)-ÁSZ, gyógy-ÁSZ, méh-ÉSZ, cip-ÉSZ, zen-ÉSZ, szín-ÉSZ, kert-ÉSZ, kov-ÁCS, szak-ÁCS, tak-ÁCS, munk-ÁS, or(v)-OS stb.

[> vö. török -**ÇI**, -**CI** > ari-**ÇI** *méhész*, sati-**CI** *eladó*, duvar-**CI** *kőműves* stb.]

→ lásd még: török ASI ⇔ ír ÚS ⇔ magyar HASZ-on

Igeképzés

- a főnévi igenév képzője az ír **-IGH** (breton **-IN**):

BORR-**IGH** *forr(-ik)*, FÁLA-**IGH** *falaz*, FUIR-**IGH** *megvár* (⇔ FAIR *elvár*); SERR-**IN** *zárni*, TERR-**IN** *törni*

Igeragozás:

- Az ír nyelvben van alanyi (independent *kötetlen*) és egy tárgyas (dependent *kötött*) ragozás:

ír FÍM *fonok* ⇔ FÍ MÉ *fonom*; D'FHIÓDH *fona* ⇔ D'FHIGH SÉ *fon-t-a*

óir ÍCC-U *ápol-ok* ⇔ ÍCC-IM *ápol-om*; D'ÍCC *ápol-t* ⇔ D'ÍCC-IS *ápol-t-a*

- A BÍ (lenni) igének két alakja van: BÍ és TÁ

ír BÍM *létezem* ⇔ TÁIM *vagyok*

Az óir ismer egy ún. „személytelen” (impersonal) alakját is a ‘lenni’ igének:

FAIL, FEIL, FUIL, FILE alakban írtak ⇔ magyar VALA

> ma csak kérdő mondatokban: AN BHFUIL [e' vilj] *vala-e* ~ van-e

- Az ír nyelv nem ismeri a „to have” (van neki) igét, hanem ezt a lenni ige „van” formájával (TÁ) fejezi ki, akárcsak a magyar:

TÁ SÉ AGAM van az nekem/ AGAT neked/ AIGE neki/ AGAINN nekünk stb.

NÍL SÉ AGAM nincs az nekem/ AGAT neked/ AIGE neki/ AGAINN nekünk

- Még három magyar - ír közös vonás:

1. A múlt idő jele a **D'** (> óir DE, DO).

2. A jövő idő jele a „FIDH” rag (a FAIGH *fog, képes lesz* igéből) ⇔ a mai magyar „FOG”: LÉI-**FIDH** MÉ (OLvas-**FOG**-OM) ~ el-**FOG**-OM olvasni.

3. A magyar - ír - török feltételes mód hasonló alakítása:

magyar OLVAS-**NÁ**-M ⇔ ír LÉA-**IF**-INN ⇔ török OKU-**SA**-M.

Ezek olyan alapvető jellemvonások, amelyek lényegileg elkülönítik az ír nyelvet az ‘indogermán’ nyelvek struktúrájától.

Egyéb nyelvtani egyezések:

A **melléknév egyes számban** marad akkor is, ha a főnév többes számban van: DOS UAINÉ bokor zöld, DOSANNA UAINÉ bokrok zöld

A **számnevek** után a **főnév egyes számban marad**:

(AON) DUINÉ (egy) személy, DHÁ DUINÉ két személy, CÉAD DUINÉ száz, sok személy

Az ír nyelv egy másik „magyaros” vonása az, hogy amikor páros szavak egyikéről szól, azt a „fél” (**LEATH**) szavával fejezik ki:

LEATHLÁMHACH félkezű, **LEATAOBHACH** féloldali stb.;

Lásd még: → **LEATHEÁN** „fél-madár” (→ *feleség*), **LEATHFHOCAL** „félszó” ~ *jelszó*

Az ír nyelv, akár a magyar is, előragokkal és utóragokkal rendelkezik. A magyar az egyedüli uraltáji nyelv, amely előragozó (!):

- előragok:

az ír nyelvben az AR előrag (skót AIR) egy teljes, lezárt cselekményt jelöl

ír **AR** = magyar **EL-**

> **AR SIÚL** = **EL-SZAL**-ad / **AR-FOG** = **EL**-kezd ~ neki-FOG

ír **AG** (óír **AD-**) = magyar **MEG-**

> **AG ITHE** = **MEG-ESZI** / **AD-BAIL** = **MEG-HAL**

ír **FOR-** = magyar **FÖL-**

> **FOR-MHÉADA**-igh = **FÖL-NAGY**-ít

ír **AS** *el, ki* = magyar **OSZ-, ISZ-**

> **AS-LUI** = **OSZ-OLY**, **ISZ-kiri** *el innen, eliszkolj*

- utóragok (csak egynéhány, amit a régi írások megörökítettek), például:

-AR (-ÉR-t), **-CO** (-HOZ, -HEZ), **-LA**, **-LE** (-VAL, -VEL), **-ÚI** (-I)

Az elő- vagy utóragoknak személyes névmással történő ragozása:

LE-M (VEL-EM) CU-C-UM (HOZ-Z-ÁM) FOR-UM (FÖL-ÉM)

LE-AT (VEL-ED) CU-C-UT (HOZ-Z-ÁD) FOR-UT (FÖL-ÉD)

LE-IS (VEL-E) CU-C-Í (HOZ-Z-Á) FOR-Í (FÖL-É)

Többes szám: az ír nyelv három képzőt használ (**-aCHA**, **-aNNA**, **-TA**)

INÍON-**ACHA** *leány-ok*, GAEL-**ACHA** *ír-ek*, TANAÍ-**OCHA** *tav-ak*

LEAID-**EANNA** *legények* (a magyarban is többesjel > hoz-**N**-ak, visz-**üN**-k)

GÁR-**THA** *kiáltások*, DÚN-**TA** *tanyák* (> finn TALO-**T** *házak*, POJ-**AT** *fiúk*)

Fokozás jele:

vels, breton -AFF (magyar -ABB): TEC-**AFF** *szebb*, HYN-**AFF** *vénebb* stb.

Kicsinyítő képző:

ír -**ÓG** (óír -**AC**, -**IC**, -**OC**, -**ÓC**, -**UC**) és breton -**IK** (↔ magyar -**KA**, -**KE**):

óír OSS-**OC** = ÖZ(I)-**KE** (ír OIS-ÍN *őzgida*), FÉSS-**ÓC** = BAJSZ-**KA**,

ír INÍON-**ÓG** = JÁNY-**KA**, breton YAR-**IK** = JÉR-**CE** ↔ br. YAR, vels IÂR *tyúk*

Névrag, a női nevek megkülönböztetésére:

ír **NÍ** ↔ magyar -**NÉ** (> Máire Ní Ógáin)

MONDATTAN

Kérdő szavak:

ír **CÉ** *ki, kicsoda* ⇔ magyar **KI**

ír **CÁ** *mi* → ír **CÁ HUAIR** (⇔ magyar **MI-KOR**)

ír **CAD** *mit* > **CAD FAOI A BHFUIL TÚ AG CAINT** *mit beszélsz*

ír **CAD É** / **CONAS** *hogya, miként*

➤ **CAD É MAR TÁ TU** [kagyémartátú] *hogya vagy* (köszönés)

HOGY MÁR VAGY TE

ír **CÉN** (⇔ magyar **HÁNY**) → **CÉN UAIR** (**HÁNY-SZÓR**)

óír **CUN** *hol* (⇔ régi magyar, székely **HUN**)

Kérdőszócska:

AN [e'] > **AN TÁ T'ARRAN AR AN MBORD VAN-E KENYÉR AZ ASZTAL-ON**

Az ír nyelv nem ismer modális konstrukciókat, azaz nem használ – akár a magyar – parancsoló jellegű igéket.

ír **CEAL** ~ magyar **KELL** *"belső indítatásból szükségeltetik, igényeltetik"*.

A parancsoló szavakat csak körülírással tudja kifejezni, noha az indogermán nyelvekben (pl. német) különálló igék:

TÁ CEAD AG ... *van engedély neki (szabad neki) ~ megengedett* (dürfen)

VAN „HAD” NEKI ... (hagyják)

TÁ AR ... *kötelező ~ „muszáj”* (müssen) ⇔ **VAN RÁ ...**

IS FÉIDIR LE ... *tud valamit/valamihez ért* (können) ⇔ **IS lehetséges VELE ...**

BA MAITH LE ... *jó volna* (möchten, wollen) ⇔ **VOLNA MÉLTÓ VELE ...**

IS CEARD DO ... *kell ~ kíváncsi vele szemben* (soll) ⇔ **IS IGÉNY TŐLE ...**

A kelta nyelvekre jellemző az ige nélküli mondatalkotás:

NI MEBUL LEM *nem szégyellem* **NEM szégyen VELEM (NÁLAM)**

A keltának nincs szavuk az „igen”-re:

ír **FÍR** *való* ⇔ magyar **FIR-tat** *kérdez (keresi a valóságot)* > vö. török **BAR** *van*

jellemző: a kérdésre maga a kérdésben foglaltatott igével való válaszadás:

AN TÁ TEACH TABHAIRNE ANN *van-e csárda erre felé?*

→ **TÁ** *van* / **NÍL** *nincs*

AN TUIGEANN TÚ GAÉILGE *tudsz-e írül?*

→ **TUIGIM** *tudok* / **NÍ THUIGIM** *nem tudok*

Mondattan: Az ír mondat szerkesztés lényegre törő, mint a magyar, az ige mindig bevezeti a mondanivalót, és így a közlés mindig a lényegestől a kevésbé lényeges elem felé halad.

SZÓKINCS

Testrészek neve:

TATH-ag *test* ⇔ TET-em (> TATH *tömeg, rakás, halom*)

TARR *törzs* ⇔ TÖRZS

BIANN (óír) *bőr, bőnye* ⇔ BŐNYE (> BIANNA *feszés burok, borító, huzat*)

SEITHE *bőr, héj* (⇔ SZÜTYŐ *hártyás burok, bőrzacskó, tarisnya*)

FIONN-adh [fona] *szőr, fan* ⇔ FAN

FÉSS (óír), FÉASÓG (ír) *bajusz* ⇔ BAJSZ(KA)

CEANN (ír), PENN (vels, breton) *fej* ⇔ FENN ~ FEJ (FENN)

ÉICSE *ész* ⇔ ÉSZ

AIGNE [agynë] *elme* ⇔ AGY

COND *értelem* ⇔ GOND (gondolkodó képesség)

SRÓN (ír), FROAN (breton) *orr* (⇔ török BURUN) → EARR (ír) *végrész*

SÚIL *szem*

SÚIL [szúly] *száj* ⇔ SZÁJ

FIAC-ail *fog (és 'foka valaminek')* ⇔ FOG (FOK) → FIAC- l-oir *fogász*

COGUAS *garat, gége* ⇔ GÉGE (→ CÓCACH *gőgös*)

SCÓIG [szkógy] *szeg* ⇔ SZEGY

CHÍCH (óír), CÍOCH (ír) *csecse* ⇔ CSECSE (→ „DÁ CHÍCH ANANN”)

PUTÓG *pocak* ⇔ POCAK

BOL *has* (> BALL *bel, belső*) ⇔ BÉL

BOLG [bolag] *gyomor, begy; hólyag* ⇔ HÓLYAG

CRÓ *vér* (> CRUA *vörös*) ⇔ VÉR (VERES)

DEIR-eadh [gyerë] *hát* (⇔ vö. török GERI *hát*) → DROMLACH *gerinc*

GUAL-ainn [gualanny] *váll* ⇔ VÁLL (> GUALL-eáil *vállal*)

FÓIR *vég* ⇔ FAR (> FERT *a szekér fátsó rúdja*)

BUN *fenék* ⇔ FEN-ék (→ vö. GEADÁN *segg*)

MÉAR *ujj* (MÁM *marék*) ⇔ MAR-ék

DÉARNA *tenyér (terenye)* ⇔ TERENYE

LAPA *állati láb, mancs* ⇔ LÁB (> LAPADÁN *botorkálás, ügyetlen járás*)

SEIR (SÁIL) *sarok* ⇔ SAR-ok

Rokonságot jelölő szavak:

GAOL *család, nemzetség* ⇔ CSAL-ád

ANU *anya* (Anyaišten) ⇔ ANYA (→ MÁTHAIR)

AITE [atyë] (*nevelő*)*atya* ⇔ ATYA (→ ATHAIR)

DAIDEO *nagyapa* ⇔ DADA, DEDE

MAMÓ *nagyanya* ⇔ MAMA, NANÓ

BEAN *asszony, öregasszony (banya)* ⇔ BANYA (→ BÉ *fiatalasszony*)

NÍ *női névképző* ⇔ NŰ

FEAR *férfi, férj* ⇔ FÉR-fi

GARMHAC *gyermek, (fiú)unoka* ⇔ GYERMEK

GARLACH *gyerek, kölyök* ⇔ GYEREK (→ vö. szaka SIRKA- *gyerek*)

→ lásd még: GEARR- *kicsi, fiatal* > GEARRCACH *kicsiny, kölyök, fióka*

MAC *fiú (mag)* ⇔ MAG

BUACH-aill (ír), BACHGEN (vels), BUGEL (breton) *fiú* (> vö. finn POIKA)

⇔ FIÚ

LEIAN (óír) *leány* ⇔ LEÁNY (> ír INÍON [jinyín] *leány* ⇔ JÁNY)

→ ír LEANBÁN, LEANNÁN *szerető, „feleség”*

→ ír CÚI-LEANN *szép leány, szőke leány* (> ír CUÍ, breton C’HOAO *csínos*)

BÁB *menyecske, szerető* > BÁBAM *szeretőm, babám* ⇔ „BABÁM”

(vö. BABAÍ *baba*, BÁBÓG *játék baba*, BABHDÁN *madáríjlesztő*)

→ BÁDHBH [bájb] az ír Anyaistennő egyik neve, aki karvalyként jelenik meg

(⇔ „BABBA” ?)

ÓG *ifjú, öcs* ⇔ ŐCS (> vö. török OGHLAN *gyermek, ifjú*, OGLAN *fiatal*)

→ ÓGLAG (ír), HOGYN (vels) *legény*, ÓGÁNACH *öcskös*

→ ÓGH *szűz* > Murie Ógh = Szűz Mária (⇔ HÚG ?)

LEAID *legény* ⇔ LEG-ény

IFANC (vels) *ifjú* ⇔ IFJONC (> vö. török GENÇ)

ÉIGIN *egy, egyik* (→ DUINE ÉIGIN (*egy*)*valaki*) ⇔ EGYÉN

Égi tárgyak, jelenségek:

DÚIL *dolog, tárgy* ⇔ DOL-og (> DÚILEAMH *Teremtő*)

NEAMH *Menny(bolt)* ⇔ MENNY (vö. SPÉIR *égbolt*)

→ lásd még: breton UCHEL *magas* ⇔ ÁK (> ÁK-hegyek) ~ ÉG

GRIAN (GER+AN *óriás (gar) fény*) *Nap*

LLEUAD [hloud] (vels) *Hold* ⇔ HOLD (?)

→ GEALACH „*fehéren csillogó ~ fehérülő*” (ír) *Hold* (> GEAL *fehér, csillogó*)

ROGILE *ragyogó* (→ RÉGAL *kivilágosodik ~ REGGEL*) > RÉALTA *csillag*

⇔ RAGY-og

SILL-eadh [sillə] *csillogás* ⇔ CSILL-og

OIE [íje] (maninni), OICHE [íjhe] (ír) *éj* ⇔ ÉJ (*éjszaka, éjjel*)

BREACADH *virradat (pirkadat)* ⇔ PIRKAD (> BREAC *kivilágosodik, pirkad*)

FIONN (ír), GWYN (vels) *fehér, fényes* ⇔ FÉNY

GOLAU (vels) *fény* ⇔ VIL-ág *világosság*

→ GWLAD [gúlad] (vels) *Világ* ⇔ VILÁG *a környező valóság*

GEALÁN (ír) *villám* ⇔ VILLÁM (> GEAL *világít, világossá tesz*)

TOIRN-each (TARAN) *dörgés (dörrenés)* ⇔ DÖRREN-és (~ DÖRG-és)

SNUA *szín* ⇔ SZÍN

BAN *fehér* (→ vö. BÁN *nő, asszony*)

BUÍ *sárga, pej* ⇔ PEJ

CRUA *vörös* (> CRÓ *vér*) ⇔ VÖR-ös (→ vö. DEARG *piros*)

GWYRRD [gúarrd] (vels) *zöld* ⇔ ZÖLD (?)

GORM (ír) *sötétkék* (→ vö. GLAS *világoskék*)

(> GWRM [gúram] (vels) *korom*, GOURM (breton) *komor* ⇔ KOROM, KOMOR

CIAR *sötét, fekete* (⇔ vö. török KARA *fekete*)

→ DUBH *fekete* > „Y FAGDDU” [afagddu] (vels mesehős) „A Mélyfekete”

BROCACH *tarka* ⇔ tarka-BARKA

TENE *tűz* (> TEAS *tűzesség, forróság, hőség*) ⇔ TŰZ

ÇHE [khé] (maninni) *hő* ⇔ HÉ ~ HŐ (> ÇHIASS *hőség*)

BRUITH-ean *pára* ⇔ PÁRA (> vö. BEIR *főz, forral*, BRUITH *párol*)

CEO *köd* ⇔ KÖD

DUREO *dér* ⇔ DÉR

IÂ (vels) *jég* ⇔ JÉG

EAS *vízesés* ⇔ ESŐ (→ vö. SIL *csepeg, csurog*, ISL-igh *leesik, leszáll*)

A természetes (földi) környezet:

FÓD (ír), BED (vels, breton) *föld* ⇔ FŐ(L)D (> FÓDA-igh *földelni*)

→ FÓDLA az ír Anyaistennő egyik neve („megnyilvánulása”)

TALAMH [talav] (ír) THALLOO (man.) *talaj* ⇔ TALAJ (> TALMH-igh *talajoz*)
 CARRAIG *kéreg, hegyhát* ⇔ KÉREG
 SCEILG [skelëg] *szikla* ⇔ SZIKLA
 GREAN *göröngy* ⇔ GÖRÖNY
 CLOCH *kő* ⇔ KŐ (→ PÚR *kavics*, GAINEAMH *homok*)
 ARD-án (ARD-chlár) *fennsík* (vö. francia / belga ‘ARD-ennes’ ⇔ magyar ‘ERD-ély’)
 → ARD-igh *emelkedik, növekszik* ⇔ ERDŐ
 DUMHA *domb, dombsír* ⇔ DOMB
 TUL-ach (TUL-án) *dűlő* ⇔ DÜLŐ
 MAIG *máglya, buglya, rakás* ⇔ MÁG-lya
 LOG *lyuk* ⇔ LYUK (→ vö. ROISEADH *rés* ⇔ RÉŠ)
 BEARNA *verem* ⇔ VEREM
 UÍSCE [íske] *víz* ⇔ VÍZ
 BOR *zúgó, pezsgő víz* ⇔ BOR-víz (> FOIRUISCE *forrásvíz*)
 AUBHAINN [auany] *folyó* (→ vö. „OFEN” Buda)
 TUILE *folyó, hatalmas ár* ⇔ ETEL (→ „ETELKÖZ” *folyamköz*)
 TONN *tenger (óir DÓN)* ⇔ TEN-ger (> GER *nagy, hatalmas, óriás, gar*)
 AIFE *apály* ⇔ AP-ály (→ vö. TÓGÁIL *növekedés, dagadás* ⇔ DAG-ály)
 BÉAL *folyótorkolat* ⇔ ÖBÖL
 TANAI *sekély vizű tó, ATÓIN zátony* ⇔ ZÁTONY (→ „BALATON”)
 PORT (*tenger-/folyó-*)part ⇔ PART
 MÚR *magas part (mart)* ⇔ MART
 FRAOCH *berek* ⇔ BEREK
 RIT (*vizes*)rét ⇔ RÉT (→ vö. FÉARACH *legelő („füves”)*)
 ÁTH [á] *gázló (asz)* ⇔ ASZ
 LÁIB *láp* ⇔ LÁP
 SAIL *sár, salak* ⇔ SÁR (SAL-ak)

Növényzet:

FID (óir) *fa* ⇔ FA (> FIDCHELL *fabábus játék* ⇔ „FACSEL”)
 FÉAR *fű* ⇔ FŰ (→ vö. FÉARACH *legelő*)
 TÓCH *gyökeret ereszt, tőked* ⇔ TŐKE
 (→ vö. ír TOICE *vagyon, töke*, TOICI *vagyonos, tőkés* ⇔ TŐKE, TŐK-és)

GEÁG *ág* ⇔ ÁG (> CÉACHTA *eke*)

FÁS *vessző* ⇔ VESSZŐ

LUIBH *növény, gyom* ⇔ LAPU

SIOL *sarj, csira* ⇔ SARJ

CAORÓG *virág* ⇔ VIRÁG (→ vö. CAER *vár*)

DAOIR *tölgy* ⇔ TÖLGY (→ vö. TURU „*sámásnfa*”)

GENAU *fenyő* ⇔ FENYŐ (török ÇAM)

ULL *alma* ⇔ ALMA

Mezőgazdaság, állattenyésztés:

MÁ (óir MAGH), MAES (vels), MAEZ (breton) *mező* ⇔ MEZŐ

(→ PLUARMAEZ *falu* Bretnagnéban = MEZŐFALVA)

GORT *kert* ⇔ KERT

VETU (ókelta, gall) *vet* ⇔ VET

ÁR *feldúl, elpusztít* (> *arat*) ⇔ AR-at

CÉACHTA *eke* ⇔ EKE (vö. GÉAG *ág*)

→ csuvas AGA *eke* ⇔ török AGAÇ *fa, bot*

CRÓ *karám* ⇔ KAR-ám (→ vö. CUR *kör*, CORR *kerek*)

AOIRE [íre] *pásztor, juhász* ⇔ ŐR (→ vö. mongol YRYZY *tevehajcsár*)

CÍOBAR (skót) *juhász* ⇔ CSOBÁN (→ vö. török ÇOBAN)

Állatvilág:

LOEN (breton) *lény* ⇔ LÉNY

LEON *oroszlán* ⇔ (OROSZ)LÁN (→ török ARSLAN > ARS-il *vöröses-sárga*)

ALLAID *állat, vad* ⇔ ÁLLAT

FIAD *vad* ⇔ VAD (> FIÁIN *vadon*) → FIDD (skót) *szarvas; vad*

AG (óir) *szarvas* (→ ADH-arc *agancs*) ⇔ ÁG-as (AG-ancs)

OSS (óir, skót) *őz* ⇔ ŐZ (> ír OIS-ín *őzike*)

MARCA (óir) *ló, paripa* ⇔ MARHA (> ír MARCA-igh *lovagolni*, MARC-ach *lovag*)

LÓTH (óir) *ló, kanca* ⇔ LÓ (> ír LÁIR, vels LLWAN *kanca*) → LAOCH *lovás*

EACH *ló (asza)* ⇔ ASZA (> EACH-AIRE *lovász* ⇔ HUSZ-ÁR)

MAIRT *szarvasmarha* ⇔ MARHA

BOOAG *tehén (buga)* ⇔ BUGA, BIKA

GWŶS (vels) *disznó* ⇔ DISZ-nó

CÚ (ír) *kutya* ⇔ KUTYA (→ óvels ABACH *kutya* ⇔ EB)
 FAOLCHÚ *farkas* [FIADH-MHIOL *vad-állat* + CHÚ *kutya* = *vadkutya*]
 → FEARGACH *vad, bösz, dühös, kegyetlen* ⇔ FARKAS (?)
 BROC *borz* ⇔ BORZ (→ vö. csagatáj BURSUQ, mongol BORKI)
 ADAR (vels) *madár* ⇔ MADÁR (vö. japán TORI)
 SEABHAC („*süvítő, suhogó*”) *sólyom* ⇔ SÓLYOM (török ÇAVLI)
 IOLAR [ilër] *sas (ülő)* ⇔ ÜLÜ (ölyv)
 CARÓG (ír), FRAO (breton) *varjú* ⇔ VARJÚ (vö. török KARGA)
 CÁG *csóka* ⇔ CSÓKA (vö. tatár ÇAWKA)
 GÓIC *kakas* ⇔ KAK-as
 YAR (vels, breton) *tyúk* > YARIC *jérce* ⇔ JÉRCE (vö. török YARKA *csibe*)
 CIRCE *csirke, csibe* ⇔ CSIRKE
 COLÚR *gerle* ⇔ GERLE (→ COLM [kolam] *galamb*)
 FILIMÉALA *fülemüle* ⇔ FÜLEMÜLE
 FÉILECAN *pillangó* ⇔ PILLANGÓ (> vö. FÉIL *pilla, pólya, fátyol*)
 BÓÍN (óir BÓGÍN) *bogár („tehénke”)* ⇔ BOGÁR (→ amerikai-angol BUG)
 BREAC *pisztráng, pér* ⇔ PÉR *pisztránggal rokon folyami hal*
 FÍOGACH *fogas(hal)* ⇔ FOGAS (> vö. FIAC-ail *fog*)
 EOCHRAÍ [okhrí] *(hal)ikra* ⇔ IKRA (→ ír UBH, breton VI tojás ⇔ IV-ar)
Ház, háztartás (mesterséges környezet):
 TEACH *ház* (> TÓG *épít, emel* ⇔ TÁK-ol)
 CÓNAITHE [kónëha] *konyhó* ⇔ KUNYHÓ (→ CÓNÁÍ [kóní] *hon* ⇔ HON)
 BALLA *fal* ⇔ FAL (→ BAILE *falu*)
 FÁL *fal, palánk, kerítés* ⇔ PAL-ánk (> FÁLA-igy *bekerít, bezár*)
 CAB *nyílás* ⇔ KAPU
 CLO *kilincs* (vö. török KOLU) ⇔ KIL-incs
 GÚNA *ruha (gúnya)* ⇔ GÚNYA
 SEAC *zeke* ⇔ ZEKE
 CABH-áil *kabát* ⇔ KAB-át
 CÓITIN *kötény, köpeny* ⇔ KÖTÉNY
 MAELLAN *mellény, mellvédő* ⇔ MELLÉNY
 ABHRAS *kézimunka* ⇔ ABROSZ (?) → ír ABHRAIS-each *szövő*

MANDÁIL [mandály] *inda* ⇔ INDA <> MINTA (?)
 → DÉARDAOIN MANDÁLA *Nagycsütörtök* (> DEARDAN *zordon idő*)
 TÉAGAR *takaró* ⇔ TAKARÓ
 PUIC *pokróc* ⇔ POK-róc (→ ír RUGA *rongy* ⇔ RONGY)
 PALLENN (breton) *takaró (pelenka)* ⇔ PELEN-ka
 SUÍOCH-án [szíëkhán] *szék* ⇔ SZÉK
 JYST (maninni) *üst* ⇔ ÜST
 TÚLÁN (*nagy*)*tál, edény, kondér* ⇔ TÁL
 SÍOTHLÁN *szita* ⇔ SZITA
 ÁITH *aszaló, szárító* ⇔ ASZ-al-ó
 CAM *horgas végű eszköz* ⇔ GAMÓ *horgas végű eszköz* (> KAM-pó)
 CÁS *kas, kosár* ⇔ KAS, KOSÁR
 CRÚSCA *korsó* ⇔ KORSÓ
 MEADAR (*fejő*)*veder* ⇔ VEDER
 MAOS *áztat* (> *mos*) ⇔ MOS (→ ír NÍGH *mosni*, NÍOCH-án *mosás*)
Étkezés, mulatozás:
 ITH *eszik* (EE- ev-) ⇔ ESZ-ik
 YFED *iszik* (IU- iv-) ⇔ ISZ-ik
 TÚARE *étkezés, lakoma, halotti tor* ⇔ TÓR
 FIUCH *fő* ⇔ FŐ (→ vö. ír FIÚ *fő, lényeg* > FIÚNTACH *fontos*)
 BEIR *forral* > BRU-ith *párol* ⇔ PÁR-ol (→ vö. ír BRUITH-eán pára)
 LÉ-acht *folyadék, lé* ⇔ LÉ (→ ír OL *ital*)
 CWRW [kúru] *sör* ⇔ SÖR
 ARBHAR *gabona, árpa* ⇔ ÁRPA
 CÍOCH *kása* ⇔ KÁSA
 TAÓS, TEISEN *tészta* ⇔ TÉSZTA
 COIP *köpiül*, HUF-en *hab* ⇔ KÖP-ül / HAB
 MEZ *méz* ⇔ MÉZ
 GOIR *só (géra)* ⇔ GÉRA
 SA-lann (*lemez-/ kristály-*)*só* ⇔ SÓ (> LANN *lemez*)
 SAILL *szalonna* ⇔ SZAL-onna
 CÓIRIÚ *körítés* ⇔ KÖR-ít-és (→ CORR *kerek*, CÓIR-igh *kör-ít*)

CÉILÍ *táncos összejövétel (> kaláka)* ⇔ KAL-áka

SEINM *zene*, SEINN *zenél* ⇔ ZENE, ZEN-él (→ vels SWN [szún] *zaj*)

DEIL-ín *éneklés, dúdolás; éneklő beszéd* ⇔ DAL (> DAL-ol, DAL-lam)

COR *forgó-pörgő tánc (> csárdás)* → „CORDAX”

SCORAIOCHT *szórakozás, mulatság* ⇔ SZORAKOZÁS (→ ír SORCHA *vidám*)

SOITH *szajha* ⇔ SZAJHA

MAGADH [maga] *móka* ⇔ MÓKA

Sport:

BARRÓG *birok, birkózás* ⇔ BIROK, BIRK-oz-ás

LÚITH *futás, lótás* ⇔ LÓT-ás (→ FUADAR *fürgeség* ⇔ FUDRI)

RÚID *rajt* ⇔ RAJT

LÚBÁN *labda* ⇔ LABDA

IMIR *mérkőzés* ⇔ MÉR-köz-és (→ vö. ír MEÁ-igh *mérni*, MEÁ *mérő*)

CHELL *játék (csel)* ⇔ CSEL (FICHEALL *sakk* ~ „FACSELL”)

→ CEALA-igh *eltesz, elrejt* ⇔ el-CSEL > CLEAS *cel, trükk* ⇔ CSEL

→ CEALG *csal, becsap* ⇔ CSAL > CALAOIS *csalás* ⇔ CSALÁS

(> vö. török ÇAL-ik *ferde*, ÇAL-mak *lop*, ÇAL-dir-mak *játszik, becsap*)

Vallás:

ANU *Anyá(istennő)* ~ DANU (DEA-ANU) *Jó-Anyá* ⇔ ANYA, JÓANYA

DON(N) *(Is-)Ten* ⇔ TEN

DAGHDHA ‘*Jóisten*’ > DEA-AGHDHA ⇔ JÓATYA

NEAMH *Menny* ⇔ MENNY (> csángó MEM)

> NAOMH *nemes, szent* (⇔ vö. török NIMET *áldás*)

> NEMED az Ír Honfoglalás egyik fővezére: „*Nemes*” vagy „*Áldott*”

TUAR *isteni jel, sors (ómen)*

> TUARÚIL *megjósoló, isteni sugallatú, csodálatos, kísérteties* ⇔ TURUL (?)

DIAGA *isteni, szent* ⇔ DICSŐ

HUD (vels) *csoda*, SEOIGH (ír) *csodás* ⇔ CSODA (> iráni CHODA *Isten*)

DRAOTA *druida (torda)* ⇔ TORDA (→ DIAIL *táltos (dalia)* ⇔ TÁL-t-os)

ALTA-igh *megáld* (> ALTÚ *hálaadás, áldomás*) ⇔ ÁLD-ás

CEALL *templom (igal)* ⇔ IGAL

GUÍ *ima (ige)* ⇔ IGE

RÁMHAILLE [rávëlyë] *révülés* ⇔ RÉVÜL-és (→ RÁMHAÍ [ráví] *révész*)
 REIC *rege, nyilvános előadás, mese; pletyka* ⇔ REGE
 RIONN *róni* (> RIABH [riëv] *rovás*) ⇔ RÓNI, ROV-ás
 OGH-am ⇔ ÉK-írás (> óír OG *bevés, bevág*) → „ÁKOM-bákom”
 SUIM *szám* (> SUIM-igh *számol*; SUIM-lú *számla*) ⇔ SZÁM
 CÍN *könyv* ⇔ KÖNYV
 IRIS *hírlap* ⇔ HÍR (→ ír IRIS-eoír *hírszerző, hírlapíró*)
 ASARLAÍ *varázsló* ⇔ VARÁZSLÓ
 ÍOC *ápol, ügyel, gyógyít* ⇔ ÜGY-el (→ vö. IACH, IAWN (vels) *jó, jól*)
 CÓG-as *gyógyszer* ⇔ GYÓGY-szer (> ír COGAS-lann *gyógyszertár*)
 VIJIL (breton) *böjt* ⇔ BÖJT (> -IL *nap*)
 BÁ (ír) *báj* ⇔ BÁJ
 BAI (vels) *baj* ⇔ BAJ
 CUR *betegség, kór* ⇔ KÓR (> ír COIR *hiba, CEARR kár*)
 TACAR *utánc, képmás, hamisítvány* (> *tükör*) ⇔ TÜKÖR (?)
 SÍÚIL *tündér (sellő)* ⇔ SELLŐ
 NAS-adh [násza] (óír) *nász* ⇔ NÁSZ
 MIONN *női korona, párta; eskü* ⇔ MENY-ecs-ke, MENY-eg-ző
 BÁS *halál (vész)* ⇔ VÉSZ (> PUSZ-t-ul)
 SÍ (SIDH), SÍR *sírhalom, 'tündérdomb'* ⇔ SÍR (> vö. török SIN)
Társadalom, hadsereg, országlás:
 URRÁ *úr, vezér / ő* ⇔ ÚR / ŐR (→ URRÚS *őrség*, URRÁ-igh *őrizni*)
 → URRÁ *erő*
 ÚIR *föld, terület, ország* ⇔ URU-szág ~ OR-szág
 DÚN *tanya; körülkerített település; vár* ⇔ TANYA
 BAILE (ír), PLU (breton) *falu, város, helység* ⇔ FALU
 CATHAIR (*nagy*)*város; kerek vár* ⇔ régi magyar KÁTA (> vö. inka QATU)
 CAER (vels), KER (breton) *vár* ⇔ VÁR
 RIATH *erőd* ⇔ ERŐD
 CEANN *fejedelem (kán)* ⇔ KÁN (→ CEANN *fej* / ír CÍONA *bajnok, vezér*)
 BODACH *egy vidék katonai parancsnoka (vajda)* ⇔ VAJDA (?)
 FLAITH [FIÚ *fő* + LÁ- *ló* + -ITH *fn-képző*] *lovas-vezér, nemzetségfő* ⇔ LÓFŐ

LÁEACH (LAOCH) *lovas(-harcos)* ⇔ LOVAS
 BUACHA *fiatal katona (baka)* ⇔ BAKA (> BACÁN *katonai kiképzés*)
 SEKELL (gall) '*kiváló, kemény harcos*' (*aki jól odavág*) → SÁIGH *szúr, döf* (⇔ SZEG)
 → SUCELLUS a kelta „csákányos isten”
 ír DIAIL *dalia* ⇔ DALIA
 GAISCE *hős* ⇔ HŐS
 BUAITEOIR *győző (bátor)* ⇔ BÁTOR
 GÍOLLA *fiatal vezér (> gyula)* ⇔ GYULA (?)
 NUADHA *vezér, fejedelem (> nádor)* ⇔ NÁDOR (?) → ókelta NANT *nagy*
 MIDHIR *főbíró, felhatalmazott* (⇔ török MÜDÜR *vezérigazgató*)
 COIMHÉADI (*meg*)*figyelő* (> COIMHEAD *figyel, megfigyel*) ⇔ KÉM (?)
 BARN (ír), BREUT (man.), BRIW (vels) *bíró* ⇔ BÍRÓ (→ ír BREITH *bírálat*)
 BRIOD *birtok* ⇔ BIRT-ok, BIROD-al-om (→ vö. ír BEIR *bír, tart*)
 BARDA *őrhely (börtön)* ⇔ BÖRTÖN
 CÓIP *csapat* ⇔ CSAP-at
 CAD *had* ⇔ HAD (> KAT-ona)
 CATH *csata* ⇔ CSATA
 CABHAIR *háború* ⇔ HÁBORÚ
Fegyverek:
 BATA *bot* ⇔ BOT
 BUN *bunkó* ⇔ BUN-kó
 BUAL-t-éan *ütőszeg* (vö. ír BUAIL *pall*) → vels BWYELL *balta* ⇔ BAL-ta
 SÁIL *szál(-fa)* ⇔ SZÁL-fa
 GA *kopja, gerely* ⇔ KOP-ja
 → GÉAR *hegyes, éles* (⇔ GER-ely)
 COLG [kolag] (> óír CALAD) *kard* ⇔ CARD (> vö. török KILIÇ)
 SÁIBLE [szablyë] *szablya* ⇔ SZABLYA (> vö. ír SÁBH *vág, szab*),
 SAIGH-ead *nyíl (szeg)* ⇔ SZEG (> SAIGHDIÚIR *nyilas*) → ír SÁIGH *átszeg*
 ÁIGE (óír) *íjász* ⇔ IJ-ász
 TÁBALL (óír) *parittyá* ⇔ DOBÁLÓ (→ vels TAFLU *dob, röpít*)
 CEANGAL *kantár / kengyel* ⇔ KENGYEL
Bányászat, ipar, kereskedelem, közlekedés:

BAIN [bany] *bányászik* ⇔ BÁNYA
 BONN (óír) *fémpénz, érme* ⇔ PÉNZ (→ vels PRÊS, PWYS *pénz*)
 GABHA [gava] *kovács* ⇔ KOV-ács (> KOVA-kő)
 TÁIRGE-óir *tárkány* ⇔ TÁRK-ány (→ TÁIRGE *termék, tárgy*)
 OBAIR *munka (ipar)* ⇔ IPAR
 TU (breton) *út* ⇔ ÚT
 CAR *kerék* ⇔ KER-ék (> óír CARBANTU (*ökör*)vontatta *szekér*)
 CWCH [kúh] *csónak* ⇔ CSONAK (> vö. török KAYIK, jakut XAJIK),
 HWYL [húal] *hajó* > HWYLIO *hajós* ⇔ HAJÓ, HAJÓS
 EARRA *árú* ⇔ ÁRÚ
 ÚS *haszon, kamat* ⇔ HASZ-on (> vö. török ASI)
 TOICÍ *gazdag ember, vagyonos* ⇔ TÖK-és (> TOICE *vagyon* ⇔ TÖKE)
Tulajdonság, mennyiség:
 OES (vels), UZ (ker.) *ős, előd* ⇔ ŐS (> ír AOS *öregedni*, AOIS *öregkor*)
 ATH *ó, ódon* ⇔ Ó, ÓD-on
 > OET (breton) *idős* ⇔ IDŐS (→ vö. portugál IDADE *kor* > IDOSO *koros*)
 ÁR-sa *öreg* ⇔ ÖR-eg (> vö. RÉ *rég*) (→ lásd még: ír SEAN, vels HEN *vén*)
 ÚR *új* ⇔ ÚJ
 DEA- [ja] (ír) *jó* (> „édi”), IAWN, IACH (vels) *jó, jól* ⇔ ÉD-es / JÓ
 REZEUDIG (breton) *rossz, rozoga* ⇔ ROSSZ, ROZOGA
 CUNÚS *kosz, szemét; gonosz* ⇔ GANÉ / GONOSZ
 SAONTA *őszinte, szende* ⇔ ŐSZINTE / SZENDE
 SADB [szajb] (óír) *szép* ⇔ SZÉB (→ ír SAIBHIR *vagyonos ember*)
 DEAS *díszes* ⇔ DÍSZ-es
 GER (breton), CAUR (óír), HIR (vels) *óriás* ⇔ GAR / ÓRI-ás
 (→ ír ARR-acht *az „Óriás”*)
 MÉAD *nagy* ⇔ NAGY (→ ókelta, gall NANT)
 CÉAD *sok* ⇔ SOK (> vö. török ÇOK, kabard KOD *sok*)
 BAIL *bő* ⇔ BŐ (> vö. török BOL *bőséges, gazdag*)
 BIS *bős(éges)* ⇔ BŐS
 BACH *kicsi (pici)* ⇔ PICI
 MION (ír), MAN (vels) *kicsi, apró, ici-pici* ⇔ MANÓ

BRAON *parány* ⇔ PARÁNY

GAIRID *rövid (kurta)* ⇔ KURTA

URRÚS-ach *erős* ⇔ ERŐS (> URRÁ *erő* ⇔ ERŐ)

BOG *puha* ⇔ PUHA

LAG *lág* ⇔ LÁGY

GWAN *gyenge* ⇔ GYENGE

KUNV (breton) *könnyű* ⇔ KÖNNYÜ

TUIL *tele* ⇔ TELE

UIREAS-ach *üres* ⇔ ÜRES

GEIR *kövér* ⇔ KÖVÉR

SEANG *sovány* ⇔ SOVÁNY

Tulajdonság, mennyiség (folyt.):

MÉITH *gazdag, módos* ⇔ MÓD-os

ANÁS *ínség* ⇔ IN-ség

SÍOGAI *gyenge, nyápic ember (szegény)* ⇔ SZEG-ény (?)

OLC *rossz, szegény, nyomorult* (> olcsó, ócska, ocsmány) ⇔ OLCSÓ

FUADAR *gyors (fudri)* ⇔ FUDRI (> FUTÁR)

EFFRO (vels) *éber* ⇔ ÉBER

LEASC *lassú* (> ír LEISCIÚIL, man. LHIASTEY *lusta*) ⇔ LASSÚ, LUSTA

LOICEACH *munkakerülő, 'lógós'* ⇔ LÓGOS (> LOIC *meglóg valami elől*)

MALL *lassú, buta, gyenge (málé)* ⇔ MÁLÉ

BAOTH *buta* ⇔ BUTA

BUILE [bulyë] *hülye* ⇔ HÜLYE

DAILLE *dilis* ⇔ DIL-is

ÉIGEAS [égyes] *ügyes* ⇔ ÜGYES

GAOIS *okos* ⇔ OKOS

SAOI *bölcs (eszes)* ⇔ ESZ-es

EOLACH *jeles* ⇔ JELES (> ír EOL *jel*, EOLAS *jelző*)

DIAIL *deli, dalia* ⇔ DALI, DELI > TÁL-t-os

Idő, helyzet:

RÉ *rég* ⇔ RÉG

ARIUC (óír) *örök* ⇔ ÖRÖK (> vö. újgur ÜRÜK *hosszantartó, állandó*)

SUTH-ain *örökké tartó, folyamatos* ⇔ SOHA (?)

ANOIS *most* ⇔ MOST

MEANDAR *mindjárt* ⇔ MINDJÁR

AGOS (vels) *közel* ⇔ KÖZ-el

YMAITH (vels) *messze* ⇔ MESSZE

NOON *innen*, UAINN *onnan* ⇔ INNEN, ONNAN

THALL *túl* ⇔ TÚL (> ír THALL TOIN *túl tengeren ~ tengerentúl*)

RAON [rín] *irány* ⇔ IRÁNY

A lét és a cselekvés igéi:

LUÍ *teljes mozdulatlansági állapot (áll, ül)* ⇔ ÁLL, ÜL

HUN (vels), SUAN (ír) *alszik* ⇔ HUNY, SZUNY

NEADA-igh *lenyugszik, nyugovóra tér* ⇔ NYUG-al-om, NYUG-sz-ik

ÉIR-igh *kel, ered* ⇔ ER-ed (> ER-edj)

ÉIR-igh *ér, elér, megér, megéri* ⇔ ÉR(-ik)

AIR-igh *érez* ⇔ ÉR-ez

URRA-igh *őríz* ⇔ ŐR-iz (> ír URRA *őr*, URRÚS *őrs, őrség*)

ACHAIR *kér* ⇔ KÉR

AGAIR *akar* ⇔ AKAR

IARR *kér, követel; keres, kutat* ⇔ JÁR (neki) → JÁR (?)

CEAL *kell* ⇔ KELL (ragozatlan, „nekem kell” nem mondják soha ki)

ÉIGEAN *igény* ⇔ IGÉNY

SANN *kijelöl, kioszt, kiutal, felajánl* (> szán) ⇔ SZÁN

CEAD *hagy, engedélyez (-hat, -het)* ⇔ HAGY (> HAT-, HET-)

TAR *tér, visszatér, megtér, betér* ⇔ TÉR

CORRA-igh *kering, kerül* ⇔ KER-ing, KER-ül (> ír CORR-ach *nyugtalan*)

→ CARRAIGH ORT *gyere* ⇔ GYERE / COR BEALAIG *kerülő (terelő) út*

COR *csőről* ⇔ CSÖR-öl (→ ír CAOR *karika*)

COR *forog, pörög a táncban* ⇔ CSÁR-dás (→ ír DEAS *szép, pompás, díszes*)

CAR *gurul* ⇔ GUR-ul (> ír CUAR *görbe* ⇔ GÖR-be → vö. ír CUAN *kanyar*)

FIAR *forog, fordul* ⇔ FOR-og / FOR-d-ul (> ír FIARLÁN *die-oda cikázás*)

SÍ *sí (sirít)* ⇔ SÍ, SIR-ít (> SÍ GAOITHE *forgószél*)

RIOS *lenget, riszál* ⇔ RISZ-ál

SAT-ail *gyalogol, sétál* ⇔ SÉT-ál

SIÚIL *szalad* ⇔ SZAL-ad

SITH-ead *rohanás, hajsza* ⇔ SIET-ség

LÚT-áil *mezlódít* ⇔ LÓD-ít (> ír LÚTH *futás, lótas*)

FUADA-igh *megszóktet* ⇔ FUT(-at) (> ír FUADAR *fürgeség* ⇔ FUDRI)

IMIGH (ír) ~ MYND (vels) *megy* ⇔ MEGY, MEND-eg-él

TÉANA *jön, megy* ⇔ „DJÜN” (> TEN-g-öd-ik ?)

TANA-igh *csökken, elfogy, feloldódik, eltűnik* ⇔ TÜN-ik

A lét és a cselekvés igéi (folyt.):

SAOLA-igh [szíli] *születik* ⇔ SZÜL-et-ik (> SAOL [szíli] *élet*)

SIOLP *szopik* ⇔ SZOP-ik

SÚ-igh *szív* ⇔ SZÍ

DÉAN *tenni* ⇔ TEN-ni (→ ír DUINE *személy, ember*)

GABH *elkap, megragad* ⇔ KAP (→ ír GABÁLA *Honfoglalás*)

FAIGH *indít, ösztönöz* (> ar FOGNI *nekifog*) ⇔ neki-FOG (+ jövő képzője)

FUAIGH *megfog, összefog* ⇔ FOG

FAICH-ill *figyel, ügyel, oltalmaz* ⇔ FIGY-el

ÍOC *ügyel, ápol, gyógyít* ⇔ ÜGY-el

FUIR *megvár, FAIR elvár* ⇔ VÁR

→ FAIRE *virrasztás, örködés* ⇔ VIRR-aszt (> vö. török BÜRE-mek *örizni*)

TUIG *tud, ért, ismer* ⇔ TUD

DIÚLTA-igh *megtagad, megtilt* ⇔ TILT (> ír DIÚLTÚ *tiltas*)

TACA-igh *alátámaszt (dúcol)* ⇔ DÚC-ol (> ír TACA *dúc*)

TÓG *épít (tákol)* ⇔ TÁK-ol (> TÓGÁLAÍ *építő* ⇔ TÁKOLÓ)

TÓG *emelkedik, megnő* ⇔ DAG-ad (> TÓGÁIL *megemelkedés* ⇔ DAGÁLY)

LAGHDA-igh *csökken, zsugorodik (lohad)* ⇔ LOHAD (→ LAG *lág*)

TOLL *összerak, tol* ⇔ TOL, TOL-at (> TOLG *lökös, tolakszik* ⇔ TOLONG)

TYWALLT (vels) *tölt* ⇔ TÖLT (> ír TUILL *tele, TUILE árvíz*)

DILE *ömlik, özönlik* (⇔ DÚL ?) → DILE *özönvíz*

URA-igh *árnyékol* ⇔ ÁRNYÉK-ol

SÉIMH-igh *enyhít, lágyít, simít, simogat* ⇔ SIM-ít, SIM-og-at

BÁNAÍ [báni] *(el)bánás* ⇔ BÁN-ni (< BÁNAÍ LE PÁISTE *gyerek gondozása*)

BÁN-aid *ver, bánt* ⇔ BÁN-t
 SÉID *felfúj, fokoz, szít* ⇔ SZÍT
 OIDHE *csapás, ütés; hirtelen halál* ⇔ ÜT-és (> HÚD-és)
 BUAIL *megüt, fejbe kólint, megpall* ⇔ PALL
 SEÁP *csapás* ⇔ CSAP-ás
 SEAD *csattint (csap) / csődít (terjeszt)* ⇔ CSATT-int / CSÖD-ít
A lét és a cselekvés igéi (folyt.):
 CAITH *dob, hajít* ⇔ HAJÍT (> ír CÁITH *szemét*)
 SCOITH *letép, leszakít* ⇔ SZAKÍT
 TORRI *tör* ⇔ (le-/össze-)TÖR (→ breton CROAS TORRED *Törött Kereszt*)
 TÁIR *lealacsonyít, letarol, megrongál* ⇔ TAR-ol
 SÁBH *vág, szab* ⇔ SZAB (> SÁIBLE [szábyë] ⇔ SZABJA)
 ROINN [ronny] *felvág, szétdarabol* ⇔ RONT > RONCS-ol
 REAB *széttép, széttör, széztúz; reped* ⇔ ROMB-ol / REP-ed, ROBB-an
 ROB-áil *rabol* ⇔ RAB-ol (> ír ROBÁLAÍ ⇔ RABLÓ)
 CEALG *csal, becsap* ⇔ CSAL (> ír CALAOIS *csalás*)
 CEALA-igh *elrejt, elcsel* ⇔ CSEL (> ír CLEAS *csel, trükk* CHEAL *játék, csel*)
 KOLL (breton) *elvész, elvesztődik (elkallódik)* ⇔ KALL-od-ik
 SCAR *szétszór, szóródik* ⇔ SZÓR
 SCOILT *hasít, szel* ⇔ SZEL
 SCOL *szól, szólít* ⇔ SZÓL
 (→ SCIÚCH *hang, szó(zat)* ⇔ SZÓ > vö. török SES *hang*, SÖZ *szó*)
 GÁIR *kiált, vidáman felkiált* ⇔ KURJ-ant (> ír GÁIRE *kacag*)
 BÉIC *ordít, bög* ⇔ BÖG (> vö. török BÖGÜR-mek)
 FEAD-ail *fütyöl* ⇔ FUTY-öl (> ír FEAD *fütty*)
 SEINN *zenél* ⇔ ZEN-él (vö. vels SWN [szún] *zaj*)
 CUACH *kötegel, sokszor köt* ⇔ CSOK-or
 CUACH *ölel, csókol* (> CUACH *ölelés, csók*) ⇔ CSÓK, CSÓK-ol
 → MÓ CHUCH THÚ *szeretlek*
 BÍS-igh *baszik, szaporodik* ⇔ BASZ-ik (> BÍS-iúil *szapora, termékeny*)
 TOIRCH-igh *megtermékenyít* (> TORCHEAS *terhesség*) ⇔ TERHES
 IDU (ókelta, gall) *vajúdás* ⇔ VAJUD-ás

BÁSA-igh meghal, vész, pusztul ⇔ VÉSZ (> PUSZT-ul)

A tudományban nincsenek örök igazságok, dogmák. A tudományban elméletek léteznek, amelyeket új tények felbukkanásakor ezekkel a tényekkel szembesíteni kell. (Marác L.).

Dá Chích Anann (Anu Csece) „szent” hegy – ősi (pogány) búcsúhely, Írország közepén.

A Jóanya/Istenanya törzse: Kelta vallás, hagyományok, művészet és világkép (a kelta mondavilág és magyar párhuzamai)²⁴³

A kelta mondák egy olyan (törzs) közösség hitének/vallásának eredménye, amely kimondottan „animisztikus” világképpel rendelkezett. „Kernstück der keltischen Tradition ist ein animistisches Weltverständnis. Die Anderswelten durchdringen das Reich der Sterblichen in allen Lebensbereichen: Geister, Wesen; Feen, Ahnen und Gottheiten nehmen regelmässig mit den Menschen Verbindung auf; die Omen der Elemente, von Pflanzen, Tieren und Menschen bestimmen die Zukunft.” - olvashatjuk Caitlín és John Matthews 'A kelta bölcsesség nagy kézikönyve' című könyvében²⁴⁴ - magyarul: A kelta tradíció magja egy animisztikus felfogás (vagyis az a hiedelem, hogy minden tárgynak lelke van, illetve a szellemekben való hit). A Másvilág átszövi a halandók birodalmát az élet minden terén: szellemek, lények, tündérek, ősök és istenségek rendszeresen felveszik a kapcsolatot az emberekkel; az elemek ómenje (előjele) meghatározza a növények, állatok és emberek sorsát. A szerzőpáros majd hozzáfűzi, hogy: „Es herrscht kaum Zweifel daran, daß die frühen keltischen Stämme eine überwiegend schamanische Kultur hatten.” - Magyarul: Alig kételkedhetünk abban, hogy a korai kelta törzsek egy zömében sámánisztikus kultúrával rendelkezett. A korai 'hivatásos' sámánok (FILIDH) helyében idővel egy táltosi kaszt lépett, a druidák (tordák), de az ősi sámáni világkép továbbélt a danosok (AOS DANA költők, regösök) énekeiben, sőt a családokon belül máig fennmaradt (babonák). A jézusi kereszténység felvétele után, mikor sok druidából keresztény szerzetes, pap vagy hittérítő lett, titokban, az erdők mélyén a sámánizmus sokáig az egyetlen valódi kelta hagyományörző mozgalommá vált. Egyes druidák, akik ellenálltak az új hit csábításának, önként vagy erőszakos száműzetésükben gazdagították a regösök rétegét.

A kelta druidák egy „nem-árja papság” véli Sir John Rhys. Julius Pokorny bécsi nyelvész a *Revue Celtique*-ben megjelent cikkében (On the Origins of Druidism) a következőket írja: „Das Druidentum tragt viele Züge, die indoeuropäischen Religionen völlig fremd sind.” - Magyarul: A druidaság egy olyan vallást képvisel, sok olyan jellemvonással bír, amely az indoeurópai hitvilágnak lényegileg idegen.²⁴⁵ A kelta vallás „heroikus”: a hősök istenek, az istenek hősök.²⁴⁶ A kelták istenségeiket nem teremtőiknek, hanem őseiknek tekintették, vagyis egy fajta természetfeletti hősöknek: „Die Kelten betrachten ihren Gottheiten nicht als ihre Schöpfer, sondern als ihre Vorfahren, das heisst als eine Art übernatürlichen Helden und Heldinnen...”.²⁴⁷ Ettől függetlenül, a mai kutatások fényében a kelták is egyisten hitűek voltak, akárcsak mi magyarok,²⁴⁸ azaz, ahogy az alexandriai Origenes (Kr.u. 185-254), az ottani keresztény iskola vezetője vallotta: a kelta druidák egy Istenhez imádkoztak, még Jézus eljövetele előtt („dem einem Gott angebetet (....) vor dem Kommen Christi.”), így a kelták már régen rátermettek a kereszténységre a druidák tanítása alapján, akik az Egyisten hitét hirdették („...waren dem Christentum lange schon geeignet aufgrund der Lehre der Druiden (...J die bereits die Doktrin von der Einheit der Gottheit verkündet hatten.”).²⁴⁹

²⁴³ A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenegyedik Őstörténeti Találkozóján Budapesten 2003. augusztus 3-án tartott előadások írott változata. Megjelent a *Tizenhetedik Magyar Őstörténeti Találkozó és Tizenegyedik Magyar Történelmi Iskola Budapest 2003 előadásai és iratai*. Budapest–Zürich, 2004. 150-157. old. és [Acta Historica Hungarica Turiciensia XVIII. évfolyam 2. szám](#).

²⁴⁴ Caitlín und John Matthews: Das grosse Handbuch der keltischen Weisheit, 10.old.

²⁴⁵ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 36.old (Ellis, P. B.: Die Druiden, 48. old. nyomán)

²⁴⁶ Timaru-Kast Sándor: Idézett mű. 36.old (Ellis, P. B.: Die Druiden, 129. old. nyomán)

²⁴⁷ Timaru-Kast Sándor: I. m. 36.old (Ellis, P. B.: Die Druiden, 124. old. nyomán)

²⁴⁸ Timaru-Kast Sándor: I. m. 34. old. (Kinder és Hilgemann: Atlas zur Weltgeschichte, 113. old. nyomán)

²⁴⁹ Timaru-Kast Sándor: I. m. 36. old (Ellis, P. B. 'Die Druiden' nyomán)

Érdekes, hogy a brit történészek az Unitárius egyház tanításában a kelta hagyományok továbbfolytatását látják. David Ferenc, az Unitárius vallás alapítója, a még fellelhető magyar hagyományokhoz (gyökerekhez) tért vissza. Véletlen párhuzam? Biztosan nem.

A druidák képviselte eszme, ÉISCE a bölcsesség, a tudás, a jóslás és a verselés legmagasabb foka értelmében (IS EARD vm-nek értelme) egy „hármass-világ” alkotja a hitbeli világegyetemet: a Felső Világ, ahol a „felső” Isten (DONN) és kísérete (Nap, Hold, Csillagok) lakik, a középső világ, a látható, a halandók világa és egy Alsó Világ, az ősök világa, amit egy „alsó” isten védelmez. A három világot egy Életfa köti össze, pontosabban, ennek tengelyét alkotja, amelyen a druida (táltos DIAIL) képes a halandók világából fel- és alászállni a felső, isteni világba, illetve az alsó, az ősök birodalmába: A kelta druida (torda) révülésekor (RÁMHAILLE - ejtsd: rávellyé)²⁵⁰ mindig egy magas fának (Életfa pótlója) dőlt. A fát egy men-hir („állókő-óriás”) is helyettesíthette. A képzelt égigérő „életfa” (BÍLE) tetején, koronáján lakott a Jóisten (DAGDA). Dagda egy ilyen hatalmas égigérő tölgyfa tetején lakott még a kisázsiai honban is.²⁵¹ Dagda, mai írásmód szerint Daghdha, a Jóisten (DAGH-DHA „jóisten” szószerint: „jó-atya”) akitől minden ír származott és így az összes ír Atyja, ősbibb istenek gyereke volt. Anyja DANU az Anyaisten, a Földanya (ANU), apja meg BÁL (BÉL), a halottak országának fejedelme. DANU szószerint JÓ-ANYÁ-t jelent, DEA-ANU (ejtsd: djanu (gyanu) janu) és ANU Anyaisten(nő) egyik másik neve (Cormac Glosszáriumában: Mater Deorum Hibernensium Írország isteneinek Anyja).²⁵² Visszatérve a révüléshez, érdekes, hogy a 'transz állapotban történő utazás' szava egy a 'révész' (RÁMHÁÍ, ejtsd: ráví) kifejező szó továbbképzése. Tehát a révülésben a táltos druida (torda) „átevészett” - kívánsága, akarata szerint - az egyik másik világba: RÁMH-AÍ révész RÁMH-A-IGH evezni RÁMH-AIL-LE révülés.

Az Életfa („Szentfa”) a táltos („csillogó”) eszű TALIESIN brit-kelta regős mondása szerint egy: „Világtengely ami a Mennyet (NEAMH) a Földdel (FÓD vagy FÓDLA) összeköt.” Az Életfa mindig a Világközepén áll. A Világközépe felett lakik Isten. A Világközepét átszelő Világtengely pontosan Istenhez vezet. Az Életfát helyettesíteni hivatott, a druida által kiválasztott (hatalmas) fa működéséből adódóan maga a Világtengely. A Világközépe mindig egybeesik a táltos szellemi központjával - ez a 'bűvöskör' középe -, ahol a közép maga a táltos, hátával nekidőlve az Életfának (vagy az ezt jelképező magas fának). Ebben a helyzetben a druida, aki lehetett férfi vagy nő egyaránt (!) - akár a magyar táltosok esetében -, egybefonódott (lényegült) az Életfával. Ebben a helyzetben kezdődhetett a révülés. Egy fennmaradt középkori költő sorai kirívóan ábrázolják a révülés állapotát:

„Tarka lazacok ugrálnak ki a fehér tenger öléből,
amire te tekintesz: igen, borjak ezek, barna bárányok.
Szelídek, nem gyilkolják ezek egymást.
Habár csak egy csikós mutatja magát
MELL virágzó mezején,
sok táltos paripa vágtat végig azon,
csak te ezeket nem láthatod.” – saját fordításban.²⁵³

Taliesin („csillogó” vagyis táltos-eszű), Artúr király regösének egyik fennmaradt verse is a révülés állapotát idézi:

„Voltam egy emse, voltam egy őzbak,
Voltam egy bölcs, voltam egy kapu,
Voltam egy kürt, voltam egy disznó;
Voltam egy csatakiáltás,

²⁵⁰ Az 'ë' egy semleges rövid magánhangzó, a hangharmóniának függvénye, amolyan magyar 'rövid-e'-nek ejtik ki (Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 100. old.)

²⁵¹ Timaru-Kast Sándor: I. m. 228. old (Ellis, P.B.: Die Druiden, 50. old. nyomán)

²⁵² Mac Cana, P.: Kelta mitológia, 86. old.

²⁵³ Matthews, J.: Keltischer Schamanismus, 72-76. old.

Voltam egy habzó hegyipatak,
 Voltam egy hullám a tenger partján.
 Voltam egy gyöngéd eső.
 Voltam egy tarka macska az ágon.
 Voltam egy kör, voltam egy fej,
 Egy kecske voltam a bodzafán.”

– saját fordításban.²⁵⁴

Mint már említettem a kelta Felső Világban, az égben (UCHEL felső) lakik Isten (vö. OS-DUINE „Legfelső–Magasságos–Személy”) akit egy általános szóval DONN-nak (vö. székel TEN) neveztek. Őt az egyik legrégebb brit-kelta mondában TEEGER-NONOS Nagyságos Király,²⁵⁵ talán TE(N)GRI(?) névvel illetik. A név etimológiája feltehetően: TE(N) vagy TI (N) DUINE személy + GER nagy, hatalmas, gar + NON- NEAMH Menny („Mennyei hatalmas személy”). Az ősi Te-e-ger-Nonos (vagy Tigernonos) névből származott a TARANIS (a „Mennydörgő” isten TORANN durranás) isten-név, amely gyakran szerepel a hatalmas Isten nevéként.

A kelta Alsó Világ az ősök világa volt. Ott az Életfa alsó ágain azaz alsó tetején (a mesékben a Fa tövében) ült az ősök világának királya, őre, egy bölcs és titokzatos alak, akit mindig török- vagy bud a ülésben ábrázoltak, fején szarvasagancssal. Ő a Zöldember (a Green Man),²⁵⁶ akit egy farkas piros fülhegyű fehér kutya kísért és néha még az emberek világába is be-betört. Ő a vándorok védelmezője és az ősök tudásának őre. Ő engedélyezi az ősök tudásához való hozzájutást. Ő a Világ, talán, legősibb lény. Magas életkora folytán senki sem tudja megmondani, hogy honnan jött és mikor született. A kelta időben Szarvas-Isten képében jelenik meg. Őt egyesek „Cernunnos” névvel illetnek, habár ez a név nem több mint, egy tudós feltevés (kitaláció) ami egy részben ártírt feliraton alapszik („doch ist dieser Name nicht mehr als eine gelehrte Vermutung, die auf einer teilweise transkribierten Inschrift beruht”).²⁵⁷ A Szarvas-isten kőbe véssett ábrája a római Galliából maradt ránk és ma Párizsban a Musée de Clunyban őrzik. A felirat így hangzik, hogy: ERNUNNOS. Ezt másították meg derék tudósok Cernunnosra (mert nekik a szarvak láttán hiányzott a kezdő’k’-betű). Így is lehet történelmet írni. Erre aztán még derekasabb nyelvészek nekiugrottak etimológizálni, és kieszelték, hogy: „Cer dürfte der indoeuropäischen Wurzel ’ker’ wachsen entsprechen...: Er ist der Gott, der mit Wachstumskraften zu tun hat, die sich an seinem Haupt als Hörner manifestieren.”²⁵⁸ - magyarul: ’Cer’ valószínűleg az indoeurópai ’ker’ nőni gyöknek a megfelelője; ő (Cernunnos) az az isten, aki növekedési erővel lehet kapcsolatban, amik a fején szarvakként nyilvánulnak meg. Nem volt elég egy csalás (a név elé egy „C” betű biggyesztése), indogermanista nyelvészeink még egy egész (dajka) mesét is kitaláltak hozzá. Ez az a tárgyilagos és tudományos történelemírás amit finnugrásaink oly csodálnak és vakon követnek.

A gall ERNUNNOS azonos a breton AROWN’ és a vels ARAWN-nal, a Másvilág királyával aki az újjászületés üstjét őrzi, illetve az ír ÚR-DUINE ’Zöld-Ember’ nevű öreggel. Az ír ÚRDUINE neve hallatán, rögtön eszünkbe jut URDUN-g („ismeretlen eredetű”) szavunk.

A kelta Alsó Világ központjában volt a tudáskútja (SEGAIS kútja vels OES, ír AOIS (is) ős + GAOIS (gís) okosság), amit Ernunnos, a Zöldember védelmezett. Habár az ősök tudása mérhetetlen mégis egy dióhéjba belefér - állítja az ír hagyomány. A Zöldember mögött mindig ott van a hatalmas Földanya (ANU) alakja, egy hatalmas és hatalmatadó, élő kőből véssett Nagyasszony. A kútból ered a hét Életfolyó. Ezek az Alsó Világban folynak és szivárványként kiszélesednek a felső világokba. A szivárvány-folyókban helyezkednek el a totem-állatok, a levegő és víz szellemei. A szivárvány-folyók átmenet nélkül folytatódnak a csillagos égbe. Az Alsó Világban ered tehát az ősök tudása, azoké az ősöké, akik a keltanép bölcsőjénél álltak („Aus der Unterwelt kommen auch die Lehren er

²⁵⁴ Matthews, J.: I. m. 92. old.

²⁵⁵ Matthews, J.: Keltischer Schamanismus, 126. old.

²⁵⁶ Matthews, J.: I. m. 127. old.

²⁵⁷ Matthews, J.: I. m. 128. old.

²⁵⁸ Sylvia und Paul F. Botheroyd: Lexikon der keltischen Mythologie, 70. old

Ahnen, Urwesen, die an der Wiege der keltischen Volk standen.”).²⁵⁹ Ezekről az ősökrol még szólni fogok.

Azelőtt még érdemes megismerkedni, a kelta totem-állatokkal, a törzsek őseinek tekintett állatokkal. Ezek a következők:

AG vagy SAILETHEACH szarvas (ír SAIL ág > SAIL-ET-EACH „ágas”). Fionn fehér, fényes nevű hősnek volt egy másvilágbeli felesége, akit úgy hívtak, hogy SABHA (szűrő, döfő / szabó, vágó > vő. SÁIBLE szablya). Ő mindig szarvas képében jelent meg férje előtt. A szarvas fontosságát az is kiemeli, hogy a kelta nyelvekben tíznél több neve van, ugyanakkor mindig ’vezérállat’ a Túlvilágba vezető úton is, valamint az egyik ’honfoglalást’ is ő vezérli. A terjedelmes és gondosan végzett tanulmányaiban, amit a dél-angliai Aveburyben és Silburyben található kőkori emlékművekről folytatott, sikerült Dames angol történésznek bebizonyítani, hogy ugyan úgy ahogy két ezer évvel korábban a sumérok, Dél-Anglia lakosai is Kr.e. 2000 körül a szarvasban az Istenanyát látták („Im Laufe seiner sorgfaltigen Studien über die britische Steinzeitmonument von Avebury und Silbury gelang es M. Dames nachzutauchen, das, wie bereits 2000 Jahre vor ihnen die Sumerer, die Bewohner Sünglands um 2000 v.Chr. im Hirschen ebenfalls das Symbol der gro en Muttergöttin sahen.”)²⁶⁰ - akárcsak a magyarok is. A Silbury Hill az európai újkőkor legmagasabb emberi alkotása, az Anyaistennek szentelt óriáskurgán, amely közepéből szarvasagancs került elő. Abbots Bromley faluban, Staffordshire grófságban, ma is él a szarvas-mítosz. Szeptember 4-én turisták ezreit vonzza a „szarvasok tánca”, amit legények járnak szarvasagancssal a fejükön. Ez a tánc a Nagy Anyához fohászkodás és tulajdonképpen termékenységi-tánc, egyben az ősökre való megemlékezés. A keresztény egyház tilalma és kiátkozással való fenyegetőzése ellenére is máig fennmaradt ez az ősi kelta hagyomány. Zürich óvárosban kiástak egy olyan kelta arany tálat, amin a Szarvast Csillag, Nap és Hold veszi körül. A szarvasábrázolásokat követhetjük Angliától Magyarorszáig övcsattokon, vázákon, fazekasműveken. Nincs kizárva, hogy a magyarországi késő-kelta ’merev’ (szittyá) szarvasábrázolás a népművészet közismert szarvasmotívumának előfutára volt („Es ist nicht ausgeschlossen, das der Hirsch, dessen Starrheit auf den späteren Vasen Ungarns ... den Vorläufer für das bekannte Motiv der Folklorestriokerei lieferte.”).²⁶¹

LÓTH (lóh) vagy EACH (ax) ló, asza. A lovak központi szerepet játszanak a kelta mondakörben. A kelta mondákban a ’fehér ló’ ismeri az utat a Másvilágba és „egy megbízható kalauz”. A lovak akaratlagos bántalmazása vagy megölése a legszörnyebb büntetést vonta maga után. Lovakat a kelták keletről szereztek be. Egy jó lóért a kelta harcos képes volt egész vagyonát feláldozni. Lovastemetkezés a keltáknál is ismeretes volt, még a Kr. u-i 3–4. században is (Chartres-i kelta / gall temető). SEABHAC sólyom (szószerint: „sivítő, sivalgó”). A magasan szálló sólyom Isten jelképe. Sólyom díszítette a kelta vezérek sisakját is, mert ő a Hadúr képe, aki a harcban megsegít. A sólyom (Isten maga) meséli el Fintan druidának a világ történetét, a kezdet kezdetétől. IOLAR (ejtsd: iler) sas (ülő). Ismeretes Artúr király beszélgetése a sassal, aki tulajdonképpen unokaöccse Ewilod, aki mesél neki a Túlvilágról. Ez a jelenet akarva-akaratlanul Gilgames beszélgetését Enkiduval juttatja eszünkbe. Továbbá, egy másik mondában a Cilgwry-i sas ismeri az utat Mabon (Fiú-)Istenhez. Maelduin utazásaiban megismerkedünk egy sassal, amely megfürödve egy tó vizében megfiatalodik.

²⁵⁹ Matthews, J.: I. m. 63. old.

²⁶⁰ Sylvia und Paul F. Botheroyd: Lexikon der keltischen Mythologie, 204. old.

²⁶¹ Sylvia und Paul F. Botheroyd: I. m. 206. old.

Lovas temetkezés Chartres (Kr. u. 3. sz.) és brit érem (Sólyom-isten száll a Fehérló-istennőre).

MACHA emse. Az anyadisznót a 10. században íródott Cormac Glosszáriuma Ceridwen, a harc istenasszonyával (Hadúrnő) hozza kapcsolatba. Írország Honfoglalásának Könyve szerint ő a negyedik ANU és Nemed felesége. Terhesen részt kell vegyen egy lóversenyen és belehal. Halála előtt ikreket szül. Emain Macha nevű kurgánban van eltemetve. Az Armagh-i protestáns templomban őriznek egy sugarakkal körbevett Napisten („mit Strahlen umgebener Sonnengott”) mellett egy nehezen keltezhető erős, nagykeblű női alakot, harcosnak öltözve, kimondottan ló fülekkel ábrázolva. A helybeliek örökidőktől Macha/Emsé-nek nevezik („die schwer datierbare Darstellung einer kräftigen, vollbusigen Frauengestalt im Kilt des einheimischen Kriegers mit deutlichen Pferdeohren. Seit alters her heist si 'Macha'”).²⁶² MACHA EMESE a nagy Istenanya egyik megjelenése: a szakrális királyság, a harc és a termékenység hármassága.

BRIONN-FHIONN fehér-pér (a pisztránggal rokon halfajta). Jellemzi a tudásszerzés és a bölcsesség, hisz állandóan lenyeli az ősi tudást raktározó dióhéjat. Abban a tóban él, amelyik partján a Tudás kilenc dió- vagy mogyorófája nő. Fionn Mac Cümhail regős úgy nyerte el összes tudását, hogy ebből a halból evett azon a lakomán amin Fintan főzött a druidáknak (tordáknak, táltosoknak).

CARÓG (ír) és BRAN (vels) varjú (vagy holló) szerencsétlenséget hozó jós-madár. A kelta 'istenek' egyik legnagyobb hőse volt egy Bran nevezetű, aki hősi halált halt egyik csatában. Bran hősmondájában azt olvashatjuk, hogy súlyosan megsebesülve beavatja társait, akik elől addig eltitkolta 'isteni' voltát, és arra kéri őket, hogy vágják le fejét és temessék el London (Luan-Dún Ló-Tanyája) elé, a White Hill nevű kurgánba (ma ezen helyen áll a londoni Tower), hogy így örködjön London felett, örökre megvédje bármilyen külső támadástól. Ma is olyan monda járja, hogy ha majd egyszer a varjak (Bran) elhagyják a Towert, akkor összeomlik az angol birodalom. Ma London előtt, a Towerrel szemben egy cirkáló védelmezi képletesen a brit (-kelta) fővárost. Bran kürtje a brit-kelták egyik legszentebb ereklyéje.

DRUID-DUBH fekete-rigó („fekete druida”), RIGANTONA istennő madarának is nevezik. Dalával az embereket elaltatja, elringatja, elbódítja. Ő énekelt Gwales szigetén is, ahol Bran, (lásd

²⁶² Sylvia und Paul F. Botheroyd: I. m. 225-226. old.

lejjebb) másik hét társával 72 évet töltött révülésben; ez idő alatt nem öregedtek és nem is szereztek tudomást az idő múlásáról. Így képes a feketerigó mély titkokat a Másvilágból hallgatóinak átadni, a Túlvilágból üzenetet hozni, mikor is alkonyatkor rázendít varázsénekére.

CÚ kutya és ABACH eb, CRUA-CHÚ vörös-kutya (vö. CRÓ vér > CRUA vörös) a Másvilág őre. A kelta hős, CUCHULAINN nevében is a 'kutya' szerepel („Culainn-Kutyája”). A mesében a még gyerek Setanta megöli(?) Culann nevű kovács (táltos!) házőrző kutyáját. A gyilkosság egy elég fura válfajával állunk szemben, mert Setanta úgy 'végez' a kutyával, hogy labdáját belerúgja a kutya kitátott szájába. Ekkor ellenben átveszi a kutya szerepét és nevét is megváltoztatja, férfineve Cú-Culainn lesz, azaz Culann-Kutyája. Itt nyilván a gyerek Setanta 'egyesül' a Kutyával (a törzsi totemállattal); hogy férfiúvá válhassék és a kutyának az ereje megvédje és megsegítse őt (beavatás). Ellenben a középkori szerzetes, aki a mondát lejegyezte (vagy másolta) már nem értette a monda lényegét – hisz az idealizmus sohasem volt a római indíttatású keresztény egyháznak az erőssége. Az 'iombas forosna' nevű jóslási szertartás eszköze éppen a kutyakoponya.

PÉIST sárkány (griff), a borz (BREACH) és a medve (MATH „Medveisten”) is ősi totemállat. Mint látható volt nagyon sok kelta emlék máig él a Brit-szigeteken. Ugyancsak egy ősi kelta motívum képezi Szent-Kolumbán mondájának lényegét. Itt a szent életű térítő egy templomot kezd építeni Jona szigetén. De minden amit nappal felépítettek éjjel összeomlott. Egy napon Szent-Kolumbán egy 'biast'-ot észlel a parton. Ez egy félig nő és félig hal alakú lény, amely kijöve a partra megrázza pikkelyeit és egész Jona szigete megremeg. Ugyanakkor olyan hangot ad, mintha cserepeket kongatnának. Ekkor megkérdezi a szerzetes a különleges teremtménytől, ha ő okozza-e az épülő templom falainak összeomlását. A biast természetesen igennel válaszol, de ugyanakkor megtanítja Kolumbánt, hogy mit kéne ellene tennie. Az ellenszer roppant egyszerű, a kínai Nagyfaltól a magas Dévaváráig (a szittya vidék teljes szélteben-hosszában) ismerték: másnap reggel meg kell kérdezze az építőmunkásokat, ki hajlandó magát élve befalaztatni.²⁶³

A magyar-kelta mondavilág párhuzamai, közös motívumai az Atilla-Artúr-legendakörben is példamutatóan jelentkeznek (Isten kardja). Ezzel itt most nem fogok külön foglalkozni. Mint érdekességet megemlítem, hogy Artúr király halálát megörökítő angol festő E. Burne-Jones a ravatalon fekvő kelta Artúr mellé a földre a magyar Szent Koronát festette (az Artúr tulajdonát képező szent ereklye, a Grál, helyett). A kép címe „The Last Sleep of Arthur in Avalon” (Artúr elszenderülése Avalonban).²⁶⁴ Atilla és Artúr kortársak voltak.

A kelta mondkor egyik külön fejezete az ú.n. Honfoglalás témája. Az ír mondák több keletről jövő honfoglalásról beszélnek. A későbbi keresztény krónikás a honfoglalások főszereplőinek bibliai ősokeket adományozott, így elűzte az ősökre való emlékezést egy újkeletű szellemi hagyománnyal. Megszületett a 'Lebor Gabála Érenn' (Írország Honfoglalásának Könyve). Megbízhatatlan másolók a szöveget különböző beavatkozásokkal tarkították és ezzel az eredeti egyértelmű történetet homályossá tették („Unsichere Kopisten haben den Text verschiedener Eingriffen unterzogen, die die ursprünglichen eindeutigen Erzählung unklarer machten.”),²⁶⁵ hogy ugyan ez történt a magyar Ősgesztával is, az nyilvánvaló, a kérdés csak az, hogy ezek a 'beavatkozások' akaratlagosak, irányítottak volta-e vagy sem. Ne keress rosszindulatot ott ahol az ostobaság is elégséges magyarázat – állítja Murphy egyik törvénye. Hát ne keressünk...

A Honfoglalás fogalma Európában csak a magyaroknál és az íreknél él, a honalapítás a magyar meg az ír krónikákban egy „Honfoglalás”.

A Honfoglalásról három ír monda emlékszik meg: az egyikben Míl-népének honfoglalásáról kapunk hírt, a másikban Tuan történetével ismerkedünk meg, a harmadikban Fintan elmeséli Írország valódi történetét.

²⁶³ Caitlín und John Matthews: Das große Handbuch der keltischen Weisheit, 85-86. old.

²⁶⁴ Tábori László: Gilgamestől Jézusig, 136. old.

²⁶⁵ Caitlín und John Matthews: Das große Handbuch der keltischen Weisheit, 17. old.

A milék honfoglalása

Miléknek nevezik a történészek MÍL vezér népét, az utolsó Honfoglalás (Gabála megkapás, megkaparintás) végrehajtóit. Míl 36 hajóval indult Ibériából, hogy 'megkaparintsa' Írországot. Sevilla-i Isidor krónikája (Kr.u. 6. század) szerint Írországnak 'Hibernia' latin neve Ibéria nevéből származik. Míl vezérről 'A kelta mitológia lexikonja' a következőket írja: Míl Bile fia, teljes nevén Míl Espaine (spanyol katona), más írásokban GALAM a 'valódi' neve: népét a BREOGAIN (piszt-ráng fiai) törzsének nevezi. A név spanyol katonaként való magyarázása csak krónikási okoskodás. Indítéka a Míl (latin)'miles' szavak összecsengése és a krónikákat író szerzetesek folytonos magyarázkodási vágya, ami a magyar krónikákban is oly sokat elrontott és félremagyarázott.

A Honfoglalás Könyve szerint Míl hét (később nyolc) 'fiúnak' az apja. Míl népe hét törzs szövetsége és ő e törzsszövetségnek a vezére. Megválasztásakor - kelta szokás szerint - pajzsra emelték. Nem ismerjük Míl népe vezérei nevét, de a Honfoglalás krónikája megörökítette feleségeik nevét: Tea, Fial, Fás, Liben, Odba, Scota és Scéne. Amairgin druida (a milék tordája) felsorolja versében az asszonyok nevét és a vezérek nevét is megemlíti. Ezek szerint Tea Éremón a lovas felesége, Fial a harcosnő Luigaid-é, Fás Unmac Uicce-jé, Scéne meg maga Amairgin hitvese, Liben Fuad vezér asszonya, Odbá-nak férjét nem említi, Scota meg özvegy, mert ő Míl felesége volt. Míl meghalt a Honfoglalás előestjén. A későbbiekben Scota Skóciába költözött. Scota nevét a krónikások („die gelehrten Kompilatoren” - a tudós kompilálók) a Fekete-tenger északi partján élő szkíták nevéből származtatják („von den Skyten, dem Volk am Nordufer des Schwarzen Meeres herleiten.”).²⁶⁶ Bizony előfordulhat, hogy a „tudós kompilálók”(?) most nem tévedtek. Tömérdek földrajzi név őrzi máig a vezérasszonyok nevét szétszórta Írország egész területén (Scota Skóciába vitte nevét).

Mílnak valójában két fia volt: Éber és Éremón. A krónikakutatók szerint nevük ugyanolyan alliteráció módszerrel képzett (ugyanannak a hangnak egymást követő szavak elején, esetleg belsejében való ismétlődése, összecsengése) mint a világ más táján is fellelhető 'honfoglalások' meséjében szereplő testvérpár neve (vö. Hunor-Magor). Míl maga a Honfoglalást nem érthette meg, mert még mielőtt lába érinthette volna Írország földjét, meghalt. Így a Honfoglalás valós végrehajtói a Míl-fiúk. Honfoglalás körüli harcokról a krónika nem tudósít. A Tuatha Dé Dannan (Danu Istenanya törzse) varázssal (druidák) próbált ellenállni és sikeresen meggátolta Milék partraszállását. Így a támadók cselhez folyamodtak, és pedig visszahúzódnak színlelték a kilencedik hullám mögé, ahová már nem hatott a Tuathe Dé Dannan druidáinak varázsigéje, azonban váratlanul és egyszerre két helyen, északon és délen partraszálltak és a Tailtiu-i csatában Istenanya-népe alulmaradt. Ezt követően Tuatha Dé Dannan-ék „visszahúzódnak a sídhekbe” (sírhalomokba). Éber és Éremón testvérpár kettéosztja egymás között Írországot, egy déli és egy északi félre.²⁶⁷ Nincs testvérgyilkosság.

Filmkocka az Asterix és Obelix rajzfilmből.

²⁶⁶ Sylvia und Paul F. Botheroyd: lexikon der keltischen Mythologie, 295-296. old.

²⁶⁷ Caitlín und John Matthews: Das große Handbuch der keltischen Weisheit, 17-26. old. nyomán

Tuan Mac Carill (vagy Cairell) Mac Muredach története

A főhős TUAN, Cairell fia. Tuan az öreg harcos, aki Partholón egyik unokaöccse, elmeséli történetét Szent-Finniannak (Kr.u. 579 körül élt). A monda szerint Tuan Írország legidősebb embere, mivel ő átélte különböző állatok képében mind az öt honfoglalást. Mindig mikor új 'nép' jelent meg az ír szigeten Tuan újabb állat képét vette magára. Az átváltozás előtt Tuan mindig visszahúzódott házába Cuige Ulaidh - Öled vezér vidéke (Ulster) nevű tartományba, azaz az „Előd-honba”. Tuan Partholónnal érkezett Írországba, és Partholón testvérének fia volt. PARTHOLÓN állítólag egyszeműnek született és emiatt őshazájában (Sziciliában vagy valahol a „görögök földjén” nem lehetett király. Ezért felkerekedett népével egy új haza felkutatása végett, Tuan az első (partholóni) Honfoglalást a következőképpen meséli el: 312 évvel az özönvíz után Partholón, aki Sera fia, 24 párral indult útjára. Letelepedésük után, törzsük hamarosan 5000 emberre szaporodott. A fomoriaktól elszenvedett vesztes csata után, amit mérhetetlen pusztítás, mészárlás követett, mindegyikük meghalt, egy kivételével. Tuan maradt egyedül életben. Ezután 22 évig Írország „üres” maradt. Ekkor jött Nemed népe. NEMED, Argoman fia, nevének jelentése: szent, nemes (Heiliger, Oeheil igit, Privilegierter).²⁶⁸ Nemed népe eleinte másfél évet bolyongott a Káspi-tóban, majd 34 csónakkal és 30 emberrel minden csónakban, sok viszontagság után, megérkezett Írországba. Nemed megérkezésekor Tuan álmában észlelte, hogy szarvassá változik. Szarvas képében várta Nemed népének megérkezését. A partraszállás után, ezek a keletről jövő bátor harcosok - Tuan versbe foglalt szavai szerint: Ezek a keletről jött férfiak, kopjakkal, amelyek célt sohasem tévednek („Diese Manner aus dem Osten, mit Speeren, die niemals fehlen”)²⁶⁹ - vadászatra indulnak, de mikor Nemed 'fiai' a Szarvast (Tuan-t) üldözőbe vennék, neki hatalmas agancsai nőnek és szíve is megfiatalodik. Így Nemed fiai nem ejthetik el a táltos szarvast, ez ellenben elvezeti őket letelepedésük (honfoglalásuk) helyére. Az ír mondában is felfedezhető a magyar Csodaszarvas motívuma. Röviddel a Csodaszarvas vezérelte letelepedésük után Nemed népe 4030 párra szaporodik. Nemed három csatában legyőzi a fomoriakat, két királyukat is megöli. Nemed uralkodása alatt tizenkét mezőt megműveltek és négy tóval gazdagították Írországot, sőt két királyi erődöt is építettek. Mikor mindez megvalósult Nemed súlyosan beteg lett és hamarosan meghalt. Vezér nélkül maradt népét a fomoriak leigázták és mérhetetlen adókkal sújtották: át kellett adniuk a gabona, a tejtermés és a gyermekek kétharmadát. Emiatt Nemed fiai fellázadtak, de levertek és lemészárolták őket, csak egy hajónyi ember menekülhetett meg. A menekültek utódai mint Fir Bolg és majd mint Tautha Dé Dannan nevű 'népek' visszatértek visszaszerezni nemedi jussukat (Honvisszafoglalás). Nemed népének pusztulása után Tuan ismét behúzódott barlangjába/házába, hogy elrejtőzzék a „farkasok” elől. Egyik napon észrevette, hogy teste ismét megváltozik és egyben megfiatalodik. Tudta, hogy Nemed utódai visszatértek. Tuan most vadkanná változott. Megérkeztek Fir Bolg, a „hólyag vagy zsák”(-nadrágú) férfiak, valamint a „Fir Dommann és Galiuin törzs Semion vezetése alatt”. Ők addig lakták Írországot, amíg lakható volt. Delgas öt fia, a Fir Bolg nép vezérei (fejedelmei), az ír szigetet elosztották egymás közt (az ötös felosztás máig megmaradt) és bevezették a királyságot, mint új államformát.

Az első királyuk a krónika szerint Eochaid mac Erc volt, aki mindenben megfelelt királyi mivoltának. A Fir Bolg („Bőgatyás” Férfiak) neve egyes tudósok szerint a bőgaty, bő nadrág viseletükből származik. Mások ellenben azt vallják, amit a 17. században fogalmazott meg O'Flaherty, hogy a Fir Bolg neve a Kr. e. 100 körül Belgiumból áttelepült keltákkal állhat kapcsolatban.²⁷⁰ Ez természetesen nem zárja ki az előző megfontolást.

²⁶⁸ Sylvia und Paul F. Botheroyd: Lexikon der keltischen Mythologie, 318. old.

²⁶⁹ Caitlín und John Matthews: I. m. 57. old.

²⁷⁰ Sylvia und Paul F. Botheroyd: Lexikon der keltischen Mythologie, 160. old.

A negyedik honfoglalási hullámmal a Tuathe Dé Dannan népe érkezett, még a Fir Bolg népe uralmának idején. „Das Volk der Göttin Danu/Anu führt die zweitletzte jener mythologischen Invasionen Irlands durch, wovon uns das Lebor Gabála Éreinn berichtet”²⁷¹ - magyarul: Danu/Anu istennő népe Írország mondabeli honfoglalásai utolsóelőttiének a végrehajtója, amiről az Írország Honfoglalásának Könyve beszámol. TUATHA törzse (népe) DÉ isteni DANA-AN Jóanyá-nak a monda szerint egy teljesen ismeretlen helyről érkezett az ír szigetre és „eredetükről senki sem tud semmit, még a tudósok sem, de feltehetően az Égből jöttek, mert annyira okosak, annyira bölcsék és olyan sokat tudnak” írja az a krónikás, vagy másoló, aki elfelejtette, hogy pár oldallal előbb már megírta, hogy a Tuatha Dé Dannan a Nemed népének utóda és jogos örököse. Bejövételükkor Tuan a sólyom képét ölti magára, mivel a Tuatha Dé Dannan a „Sólyom” (Turul) népe. Jóanya-Törzse átveszi a szigeten a hatalmat a Fir Bolg népe kezéből és bevezeti a „Táltos-királyságot”. A nép által megválasztott táltoskirály csak akkor foglalhatta el trónját, ha testileg és szellemileg is megfelelt szerepkörének. Ugyanakkor különböző (királyválasztási-) próbát is ki kellett állnia.²⁷² A Tuatha Dé Dannan népe a druidizmus (táltosság) megalkotója. A druidák (tordák) négy igen fontos ereklével rendelkeztek, ezek: Fál köve, Lugh téveszthetetlen kopjája, Nuadu félelmetes kardja és Daghdha örökké teli üstje. Jóanya/Anyastennő népe adta a kelta mondavilág összes ’modern’ istenségét: Dagda a Jóisten, Goibniu a Kovács, Ogma az Égisten, Lug a Legényisten, Birgit a Pirkadatistennő, Macha az Emse, Morrigan a gyógyforrások (borvizek) istennője, a gall Borvo isten ír változata stb. A Fir Bolg népe nem mondott le könnyen elsőbbségéről és sajnos fegyveres összecsapásra is sor került a két testvérnép között. A Mag Tuired-i („szárazmezei”) csatát Fir Bolg népe elveszítette, habár sikerült Tuatha Dé Dannan királyának, Nuadu-nak a jobbkarját levágni. Ezt később a király kovácsai egy ezüsből készült karral pótolták (hisz jobbkar nélkül nem maradhatott meg királynak). Az ötödik Honfoglalás a Míl népének honfoglalása. Ezt a korszakot Tuan egy pisztráng (pér) vagy lazac képében éli meg (BREGAIN törzs).

Tuan ismét emberré vált mikor Szent Patrik a hitet behozta Írországba. Mielőtt továbbmennék a harmadik monda bemutatásához, összegezzük az eddigi eseményeket és kíséreljük meg az ír mondáknak a magyar mondák és hagyományok, illetve az ezekből merítő krónikák szintjén jelentkező magyar-ír párhuzamokat is felvázolni:

1. Első honfoglalás: Partholón (Magyarországon: Hunor népe).

2. Második honfoglalás: Nemed. Ő tökéletesen Atillát képét juttatja eszünkbe. Nemed népe is a Káspi-tó keleti partjáról vagy valahonnan még keletebből indult és sok kalandozás után megérkezett Írországba. Nemed alatt beindult a föld megművelése és erős várak épültek. Nemed a jövőnek épít, de hirtelen halála félbeszakítja országépítő munkáját. Betegség okozta hirtelen halála után, a leigázott fomoriak magukhoz ragadták a hatalmat. Sanyargatásuk és véres pusztításaik menekülésre kényszerítették a vezér nélkül maradt és a mészárlások folytán egy hajóra fogyatkozott Nemed népet. Nemed felesége Macha az Emse volt, akit áldott állapota ellenére az ellenség arra kényszerített, hogy lóversenyen résztvegyen, amibe belehalt. Halála előtt még életet adott két fiúnak (Hunor és Magor). Macha az „Eme(e)se” öléből születik Nemed két fia, aki majd ’idegenben’ válhat híres királlyá és két ’új’ népnek, két nemed-utódnépnek lesz fejedelme. Utódaik visszavezérlik népeiket az atyai (nemedi) birtokra. Az elmenekült nemedi utódok, megsokasodva és felerősödve, mint a harcias Fir Bolg (Hunor-ág) és mint a táltosi Tuatha Dé Dannan (Magor-ág) visszatérnek és fegyverrel visszaszerzik örökségüket. Tuan a SZARVAS képében éli a nemedi korszakot.

3. Fir Bolg (a bögyatások) népe, talán az avarokhoz hasonlítható. Nemed népének utódeként foglalja vissza Nemed országát. Bevezeti a királyság intézményét, Eochaid mac Erc erős kezű király volt (vö. CEANN fejedelem KÁN KAGÁN) és egy rendkívül ütőképességgel rendelkezett. Bosszút állt a fomoriakon és ismét leigázta őket. Megszületett az első közigazgatási kísérlet, az öt ’birtok’ (BRIOD), amely alapját képezi a mai öt tartománynak (cuige ötöd; tartomány). Tuan ekkor a VADKAN.

²⁷¹ Sylvia und Paul F. Botheroyd: I. m. 413. old.

²⁷² Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 88. old.

4. Tuatha Dé Dannan (Anyaiszen népe) a Fir Bolg uralkodása idején, mint a Fir Bolg testvér-népe, Nemed utódnépe és egyben Nemed jogos örököse (vissza-költözik Írországra és átveszi a hatalmat Fir Bolg népétől. Megalkotja a druidizmust és létrehozza a táltoskirályság intézményét. Leveri az utolsó fomori felkelést és a fomoriak végkép eltűnnek a mondákból. Tuan mint a SÓ-LYOM („Turul”) üdvözlí az új telepesekeket. Dagda a „Jóisten” volt Isten népének, a Tuatha Dé Dannan első királya. Magyarország a „griffes-indások” betelepelésére emlékeztet ez a korszak.

5. Míl honfoglalásának története Álmos vezette Honfoglalást juttatja eszünkbe. Míl népe hét törzs törzsszövetsége, amely célzatosan, a Honfoglalás sikeres lebonyolításának érdekében jött létre. Maga Míl már nem élhette meg a Honfoglalást, mert még mielőtt a lába érinthette volna Írország földjét, meghalt. Így a két fia, Éber és Éremón, lett a Honfoglalás valódi vezére. Az egyik délről, a másik meg északról vezette seregét győzelemre a megboldogult apjuk kitervelte Honfoglalás megvalósításáért. A győzelem után a Míl-törzsek szétszöttek egymás között a földet. A hatalomváltás nem érintette a druidákat (a táltosokat). Az utolsó ír honfoglalás idején Tuan lazac vagy pisztráng képében jelent meg (BREGAIN törzs).

Fintan története

A harmadik monda, amely megemlíti az ír honfoglalásokat Fintan meséjéhez fűződik. A fejezet címe: „Tara háza felosztásának története” Diarmaid Mac Cerball nagykirály felakarta osztani országát alattvalói között. Az igazságos végrehajtáshoz ellenben senki sem értett az udvarban. Ezért a király felkutatta a országa legidősebb emberét, Fintan Mac Bóchrát, aki a mondában Noé egyik unokája, hogy elmesélje Írország „valódi történetét”. Ezt a Lencan-i Sárga Könyvbe (The Yellow Book of Lencan) jegyezték föl. Fintan hét honfoglalásra emlékszik.

Először elmeséli Írország földjének első felosztását. Uí Neill-ék egyszer gyűlést (szert) tartottak Magh Bregh („Pusztamező”)nél. Itt az egybegyűltek megegyeztek abban, hogy Tara, a főváros helyzete nem előnyös, mert habár egy síkságon fekszik és innen hét irányba lehet látni, nincs rajta egy méltó udvarház sem, ami háromévenként megvendégelhetné Írország összes férfiát és asszonyát.

Sajnos a krónikás annyira belegabalyodik meséjébe, hogy végül is megfeledkezik a címben előre jelzett ’felosztásról’. Leírja ellenben Diarmuid király lakomáján összegyűltek étlapját: gyümölcs, marhahús, vaddisznó és szalonna a királynak és a bölcseknek, nyárs és mézser, friss ser és tej a harcosoknak, marhahús és egyéb finomságok a kocsisoknak és a népnek, majd fej és csülkők, borjú és bárány, malac és a „hetedik adag”(?) kint a fiatal leányoknak és fiúknak, akik vidámsága mindenkit szórakoztatott...

A krónikás a fejezet vége felé szerencsénkre mégis visszatér eredeti mondanivalójához és így végre megtudhatjuk hogyan történt azon a bizonyos ’Pusztaszeren’ Írország felosztása: Minden egyes vezérnek kijelölték birtokát (BRIOD), és minden egyes tartománynak kijelöltek egy hegylány-cot (BARR bérc) és egy dűlőt (TULAN), egy nagyobb folyót (AUB) és egy hágót (BRÍO vö. VER-ecke, BER-eck), egy mezőt (MAGH) és egy legelőt (FÉARACH füves) és egy partot (PORT). Meghatározták TARA (királyi szék) helyét. ÚISNECH dombja lett Írország szent helye, a druidák központja. Úisnechben minden vidék számára kijelöltek egy-egy FORRACH-t (azaz FORRÁS-t). Ez egy bölcs felosztás volt - mondja Fintan szavaival a krónikás -, az utak által kijelölt határokkal ötdrészre sikerült Írország felosztása („von den StralJen markiert ist die Teilung in Fünfe gelungen.”).²⁷³ Mindegyik vidék csúcsa Úisnech irányába mutatott, ahol ötfelé szeltek minden követ is. Fintan előadja majd a honfoglalásokról szóló emlékeit is.

Az egyik változat szerint az első Honfoglalást Cessair asszony vezeti, aki Noé fiának, Bithnek a leánya (Bith nevét ellenben a Biblia nem említi). Cessair úrnő hét évig tartó vándorlás után megérkezett népével az ír szigetre. Cessair férje maga Fintan volt, aki a BREHON (BÍRÓ) címet viselte.

²⁷³ Caitlín und John Matthews: Das große Handbuch der keltischen Weisheit, 71. old.

Ebben a tisztségében Patrik eljöveteleig Írország sok kormányát megélte és mint (fő)bíró mindenkinek kijelölte birtokát („...er habe bis Ankunfft Patriks als Hóuptling, als brehon, viele Regierungen Irlands erlebt und allen die Gebiete zugeteilt.”).²⁷⁴ Cessair asszonynak és Fintannak volt egy ILLAN nevű fia is.

Az „első” honfoglalásnak van egy másik változata is miszerint CESSAIR vezér férfi volt és keletről jött. Kísérétét felesége, Bith leánya, valamint az 50 leányuk és még három férfi alkotta. Egy napon nagy áradás támadt és csak Fintannak sikerült megmenekülnie, úgy, hogy „az özönvíz Tul Tuinde-nál a víz alatt vészelté át”.

A második Honfoglalást PARTHOLÓN vezette, aki ugyancsak keletről jött a „görögök földjéről”.

Harmadiknak NEMED, a barátságos, a nemes lelkű, vezette nép érkezett. Előttük az ír sziget egy pusztaság („üres”) volt.

Negyediknek következett a harcias és bőgatyát viselő FIR BOLG népe. Ötödik honfoglalóként jött FIR BOLG és FIR GALION népe. „Majd jöttek a FIR DOMMANN és Irrusba letelepedtek”.

A hatodik Honfoglalás a TUATHA DÉ DANNAN honalapítása, „aki a sötét fellegekben érkezett”.

Utolsóként, hetediknek MÍL fiai alapítottak maguknak hazát. Ők délről, Ibériából jöttek és nagyon harcias és mogorva emberek voltak.

Ezek után Fintan egy eredettörténetet is elmesél, hogy: Mi a spanyolországi Miled fiaitól származunk és a görögöktől származunk. Nimród tornyának megépítése és a nyelvek összezavarása után a Fárao meghívására Egyiptomba mentünk. Nél, Fénus fia és Goedel Glas voltak a fejedelmek mikor délfelé vonultunk. Ezért hívnak minket még FÉNE-nak, Fénus után, és GAEL-nal Gaedel Glas után, mert ahogyan mondatik: a Féné Fénus után vala elnevezve, egy egyszerű név és a Gaelek Gaedel Glas, a vendégszerető után, a skótok Scota után. Majd így folytatta: Scotát, Egyiptom Fáraójának leányát, Nél, Fénus fia, feleségül kapta, amikor ők Egyiptomba jöttek. Ő a mi Fejedelemsasszonyunk és ezért hívnak minket skótoknak. Fintan meséje szerint innen a kelták északra vándoroltak a Kaukázusba, majd áthajózva „az ottani Káspinak nevezett tengeren Szkitiába és Indiába jutottak”, majd a Malus maeotis (Palus maeotis meotisi mocsár, öböl) érintésével, Európát délről megkerülve átszelték a Földközi tengert délnyugat felé, „majd balra Afrikától és elhaladva Herkules-oszlopai mellett” elérték Spanyolországot, innen majd a „Szigetre” (Írországba) telepedtek. Ha megpróbáljuk ’lefordítani’ az aránylag egyszerű és talán elhihető vándorlást, megállapíthatjuk, hogy: A kelta „őshaza” valahol Egyiptomtól északra terülhetett el, valahol Nimrud tornya közelében (?). Ennek megépítése után és „miután a nyelvek összezavarodtak”, a Fáraó engedélyével Egyiptomba telepedtek. Később innen továbbvándoroltak északra, átkeltek a Kaukázuson, áthajózták a Káspi-tengert és elérték Szkitiát (és Indiát?). A szittyák földjéről a Meotisi öböl érintésével átkeltek a Földközi tengeren, talán Afrika partjait követve és Gibraltár mellette elhaladva, és az Ibér-félszigeten kikötöttek. Innen átköltöztek Írországba. Arra a kérdésre, hogy mikor történt mindez, választ nem, vagy csak nagyon óvatosan adhatunk. A Honfoglalás Könyve szerint a kelták elhagyják Egyiptomot a zsidók kiűzése (kimenekülése?) utáni években. Az elvándorlást a szerzetes-krónikás azzal magyarázza, hogy az őskelták féltek a Fáraó bosszújától, mivel ők nem üldözték Izrael fiait. Nagyon kicsi a valószínűsége annak, hogy valóban emiatt hagyták volna el Egyiptomot, de ezt most ne firtassuk. Ha figyelembe vesszük a Honfoglalásokról szóló krónikarészeket is, megállapíthatjuk, hogy: A kelta „őshazát” feltehetően a Kaukázus déli előterében kell keresni. Még az Egyiptomba való költözés előtt egy (ős)kelta törzs levált és Cessair (asszony/férfi) vezér vezetésével elhagyta a Kaukázust és letelepedett az ír szigeten. Kérdés, hogy a latin Hibernia a „spanyol” Ibéria nevéből származik-e, vagy esetleg egy másik, a kaukázusi Ibéria a valódi névadó ?

Egyiptomból való kijövetelük után az őskelták visszaköltöztek az „őshon” vidékére, a Kaukázusba. Innen nem folytatták útjukat a hegyeken át, hanem hajóra szálltak és átkelve a Káspi-tengeren

²⁷⁴ Caitlín und John Matthews: I. m. 42. old.

letelepedtek keleti partjára. Egy harci cselekmény, egy hirtelen támadás okozhatta ezt a továbbvándorlást. A kelták egy része (törzse) feltehetően itt is leszakadt és Anatóliába került. Partholón vezér népe innen a „görögök földjéről” indult hontfoglalni. Ismét egy vesztes háború, esetleg Trója eleste az elvándorlás előidézője ?

A Káspi-tó keleti partján megtelepedett kelták (akik elérték Szkítiát és Indiát) egy idő után ismét felkerekedtek és a Meotiszi öbölnél találtak szállásra. Innen a „nemes” Nemed, sok kalandozás után letelepítette népét Írországra. Ne felejtjük, Nemed törzse a „Szarvas” népe. Nemed, hirtelen halálát követően, népének a fomoriak pusztítása után megmaradt része egy hajóval elmenekült (Európába ?). Itt az új hazában, Nemed halála után megszületett fiait a menekültek fejedelmükké választották. Így ők, Nemed és az Em(e)se fiai, két uralkodóház, a nemedi-házból származó fejedelmi családok megalapozói lettek. Az egyik ágon uralkodtak a Fir Bolg fejedelmei, a másikon a Tuatha Dé Dannan-é.

Egyes történészek szerint a Fir Bolg-nak nevezett nép Belgiumból telepedett Kr.e. 100 körül. Őket követte Tuatha Dé Dannan és ezután jöttek Ibériából Míl fiai. Mint ismeretes Kr.e. 100 körül indultak el Róma hódító háborúi is és Kr.e. 45-ig a rómaiak elérték Ibéria legdélibb csücskét. Valamikor ekkortájra tehető Míl keltáinak elvándorlása Írországra. Ha a történészek által feltételezett menete az ír honfoglalásoknak igaz, akkor alig 100 (-150) év alatt lezajlott az utolsó három ír honfoglalás: Fir Bolg - Tuatha Dé Dannan - Míl fiai.

A Honfoglalás Könyve szerint az első (vagy a második) honfoglalók, azaz Partholón népe, az özönvíz után 312 évvel érkezett. Valószínűleg egy Írországot sújtó hatalmas áradásról lehet szó (amiben elpusztult Cessair népe). Partholón népe addig élt az ír szigeten, amíg 24 párról 5000 emberre szaporodott (kb. 800 évig). A népesség elpusztulása után 22 év telik el míg ismét 'lakottá' válik a Sziget, azaz megérkezik a nemes Nemed népével. Nemed 34 hajóval és minden hajóban 30 emberrel érkezett Írországra, majd népe 4030 párra felszaporodott. Nemed halála és az ezt követő fomoriak pusztításai után, a megmaradt nép elmenekült és a Sziget ismét „üres” lett (de legfeljebb csak 150-200 évig, hisz Fir Bolg és Tuatha Dé Dannan még 'Nemed-utód' tudattal foglalta vissza a fomoriaktól ősi jussát). Ez a számítás azt eredményezi, hogy Partholón Kr.e. 1250 körül érkezhetett Írországra. Ezek szerint Kr.e. 1500 körül hatalmas árvíz (özönvíz) sújtotta az ír szigetet, ami Cessair telepeseit elpusztította. Ilyen természeti csapásról nincsen tudomásunk, de éghajlati változásról igen. Cessair népe, tehát valamikor Kr.e. 2000 és 1500 között egy ismeretlen keleti tartományból érkezve telepedett meg az ír szigeten. Britanniában ugyanekkor épült Stonehenge. Cessair népének pusztulása után, az addig ismeretlen „fomoriak” (és Britanniában a római krónikákban említett „piktek” - akik harcba induláskor feketére, pontosabban sötétkékre festették testüket) uralták a vidéket. Partholón emberei a „görögök földjéről” tehát Kr.e. 1250 körül érkezhetek Írországra. Bizonyára legyőzték a fomoriakat és birtokba vették a Szigetet. Ekkor, a Kr.e.-i második évezred második felében, 'mykenei' befolyás alá került Magyarország és Írország egyidőben, holott Európa más tájain ez a befolyásolás nem észlelhető.²⁷⁵ Feltehetően ők azok a krónikákban Európa-szerte emlegetett trójai háború menekültjeinek egy része. A menekültek másik, nagyobbik része Pannóniában keresett menedéket (Képes krónika).²⁷⁶ Itt a Kárpát- vagy Duna-medencében alakult DANU Anya-isten(nő) azon kultusza ami majd később Írországra is megjelent. Danuról nevezték a Dunát, a druidák „szent” folyóját.

Visszakanyarodva az ír Honfoglaláshoz, röviddel Partholón népének pusztulása után, Kr. e. 500 körül újabb honfoglalók érkeztek Nemed vezetésével valahonnan a Kaukázus vidékéről vagy a Káspi-tó keleti partjáról (szkíták?). Az ír krónikák szerint Partholón és Nemed Magog fiai voltak. Nemed erős országot épített; de 'birodalma' rövid életű, mivel túlságosan önmagára, a vezér személyére épült, hisz hirtelen halálával szét is hullott (vö. Atilla birodalma történetével). A mészárlások elől Nemed népe egy hajóval elmenekült, de majd mint Fir Bolg illetve Tuatha Dé Dannan (aki Danu Ősanyát „nem tudta magával vinni” és ott kellett hagynia az Annún- vagy Bannúnban, az

²⁷⁵ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 28 old. (Kinder/Hilgemann: Atlas zur Weltgeschichte)

²⁷⁶ Timaru-Kast Sándor: I. m. 22., 30. old.

Anyahonban vagy másik nevén az „Asszony(ok) országában” - azaz Pannóniában, a Boldogasszony országában)²⁷⁷ visszatért. A Honvisszafoglalás legkésőbbben 150-200 évvel (4-5 generációval) Nemed halála után történhetett és nem később, mivel mindkét „nép” (a „Bölgagyások” és az „(Any)Isten törzse”) még elevenen élő Nemed-utód tudattal érkezett Írországra és visszakövetelte, illetve fegyverrel visszafoglalta atyai birtokát. Ugyanúgy az „avarok” is, mint a magyarok is, Atilla birtokára tért vissza. Az avarokat Anonymus egyszerűen hunoknak („kunoknak”) nevezi.

Írországra a Fir Bolg és a Tuatha Dé Dannan nemedi leszármazottak hon(vissza)foglalását a történészek Kr.e. 100 körülre teszik és a Fir Bolg-ot Belgiumból érkező telepéseknek tekintik. A Tuatha Dé Dannan származási helyéről nem tudnak semmit. Előfordulhat, hogy Danu/Anu Istenanya népe éppen hazánk területéről indult útjára, fájdalmasan hátrahagyva az Ősanyát (lásd lejjebb). Danu nevét ellenben továbbéltették DON-nak keresztelt folyókban (Írországra, Skóciára, Angliára, de még Galliára is). Ők voltak a „druidák (tordák) népe” és a „griffes-indás” művészet népe. Ők, a bölcsék, akik olyan hatalmas tudással rendelkeztek, hogy „talán egyenesen az Égből jöttek” az ír szigetre, akik a Duna partján keresték és elérték a tudás, a bölcsesség, a jóslás és a költészet legmagasabb fokát, az ÉICSE-t (az ÉSZ-t). Ez a honfoglaló hullám lehet az, amely az ír nyelv fejlődését is nagy mértékben meghatározta. A magyar nyelvvel kapcsolatban ugyanez elképzelhető a „griffes-indás” telepésekről is, akik Magyarországon mindennek nevet adtak és meghatározták a Kárpát-medence, az Árpád vezette ’magyarnak’ nevezett Honfoglalás előtti időkből származó, földrajzi (hegy- és vízrajzi), valamint helységnevek zömében magyar jellegét. Hasonló kép tárul elénk a Tuatha Dé Dannan, Jóanya-népe, letelepedése után Írországra.

Míl fiai ebbe a már létező ír jellegbe egyszerűen csak beolvadtak. Álmos fiai a Kárpát-medencében már létező magyar közegbe olvadtak, hisz a magyar nyelv már előttük itt volt.

Kelta életfa.

²⁷⁷ Timaru-Kast Sándor: I.m. 31. old.

Fehérló Fiai²⁷⁸

Háromezer éves mondák szólnak a szkíták eredetéről. Mondák, minek homályos pontjai, talányai fölött valahogy átsiklott a kutató szem. Nem csoda hát, ha a szkíták eredte, kiléte, hovatartozása körül teljes a zűrzavar.

Írja Grandpierre K. Endre: Aranykincsek hulltak a Hargitára című könyvében.

Hérodotosz, akit a történelem atyjának tekintenek, nagy történeti művében (Kr. e. V. század) két szkíta eredetmonda változatot őrzött meg számunkra.

Az első változat, amit a szkíták meséltek el Hérodotosznak, egy Thargitaosz nevű király fiairól szól. Thargitaosz király szülei az Égisten (Jupiter) és feltehetően maga a Földanya („Borysthén leánya”). Thargitaosz három fia Lipoxais, Arpoxais és Koloxais.

Egy szép napon aranytárgyak – az istenek adománya - hullottak az égből: eke, iga (járom), fokos (csákány) és csupor (csésze). A legnagyobbik fiú (Lipoxais) szaladt elsőnek oda, hogy fel-emelje, magához vegye őket. De amikor az égből hullott színarany tárgyakhoz közelített, tűz lobbant fel belőlük, jelezve azt, hogy az istenek nem neki szánták. Majd a második fivér (Arpoxais) akarta az istenek ajándékát megszerezni, de ő is ugyanúgy járt, mint a bátyja. Ezután a legkisebbik fiú (Koloxais) ment az égi eredetű tárgyakat fölvenni, s láss csodát, az aranytárgyak nem izztak fel többé, és

Koloxais magához tudta őket venni, jelezve, hogy elfogadja az istenek ajándékát.

Ez a történet azt jelezte Thargitaosz népének, hogy ő, a legkisebb királyfi, Koloxais az, aki az apai „házat”, birtokot örökli az őshazában. A másik két fiú népével tovaköltözött, és ott külön-külön alapított magának és követőinek országot.

Álljunk meg egy pillanatra a három királyfi nevénél:

A három királyfi nevének elemzésében Grandpierre K. Endre megemlíti Pellutier a *Historie des Celtes* könyvében kifejtett véleményét, miszerint a Thargitaos-fiúk, a három legendás szkíta királyfi, Lipoxais, Arpoxais és Koloxais nevében az azonos „-xais” végződés megfelel az angol son, a német Sohn: magyar fiú szónak. Ezek szerint:

Lipofi, Arpofi és Kolafi. Csakhogy – mondja Grandpierre K. Endre – e kecségető elgondolásnak ellentmond, hogy a nevezett három királynak egyetlen közös őse volt: Thargitaosz, így hát őket legfeljebb Thargitaosz-fiaknak nevezhetnők.

Valószínűbbnek látszik az a feltevés, hogy a három szóvég valóban uralkodói, királyi tisztséget jelöl. A szerző a szkíta eredetű, fejedelem, uralkodó jelentésű „kán” szóra gondol. Tehát: Lipokán, Arpokán és Kolokán Thargitaosz fiainak a valódi neve.

Dr. Selahi Diker, török történész, „And the Whole Earth Was Of One Language” 1996-ban illetve 1999-ben kiadott könyve „Türk Dili’nin Beş Bin Yılı” (A török nyelv öt évezrede) című hetedik fejezetében írja, hogy az ógörögben nem ejtették ki a „h” hangot (ma sem, ezért áll „Ellas” a „Hellas” helyett) és, hogy kiejtsék, ezt TH vagy X (ch) betűként írták, ami egyszerűen „érdes kilégzést” jelölt, sőt, írásban sokszor teljesen felcserélték a Q betűre, ami ugyancsak a „h” (érdes kilégzés) hang helyét jelölte. Így nyilvánvaló, hogy „Thargitaosz” király nevében valójában a

Hargita olvasandó, ha a görögösített végződést elhagyjuk.

Koloxaisz, tehát, az a harmadik fiú, aki az apja országát örökli Thargitaosz népe ősi földjén. Neve alapján – írja Hérodotosz – népét Szkolotoknak hívták... És ez mint együtt: Hargita és a szkolotok / szkoloszok. Nyilván a szkoloszok neve közel áll a latin „siculus” névhez, a székelyek középkori nevéhez. Így nyilvánvaló, hogy Hérodotosz a szkoloszok alatt az összékelyeket értette.

²⁷⁸ Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Huszadik Magyar Őstörténeti Találkozóján Hódmezővásárhelyen 2007. július 6-án tartott előadás írott változata. Megjelent: *Huszadik Magyar Őstörténeti Találkozó Hódmezővásárhely 2007 előadásai és iratai*. Budapest – Zürich 2008. 77-80. és [Acta Historica Turiciensia XXIII. évfolyam 1. szám](#).

Az ótörökben KAL az aki hátramarad (kelta, ír CÚL hát, CÚL-igh hátrálni, visszavonulni), annak a fiúnak a neve, aki az apai birtokot öröklí, a család háztűzét hivatott volt őrizni, kicsi korától fogva, akkor is mikor a bátyai kilovagoltak apjukkal vadászni. Háborúban vonulás esetén, ő volt a hátvéd, aki a hont, a szülőföldet megvédte, aki örködött népe és hazája nyugalma fölött.

A szkíta eredetmondában nem véletlenül születtek meg ezek a nevek, nem véletlenül KÁL vagy KOLOS az, aki az istenek akaratából az ősi Hargita földjének a fejedelme lett, és uralkodott népe, a székelyek felett, őrizte a székelyek ősi földjét.

Tehát, még egyszer: az ősök földjén, az öreg Hargita király birodalmát a harmadik, a legkisebbik fiú, Kál (Koloxais) örökölte, míg a bátyai, Lipoxais és Arpoxais, az ősi hagyomány szerint, az istenek akarata szerint, népükkel továbbköltözött. Lényeges kérdés az, hogy ki volt a két nagyobbik fivér, kik voltak az általuk alapított, vezetett „népek”, és ezek hová költöztek, amikor elhagyták az őshazát. Ezen izgalmas kérdésekre – legalábbis részben – választ kapunk

Hérodotosz által lejegyzett szkíta eredetmonda másik változatából, a szkíta világ peremére költözött görögöktől hallottak alapján leírt mondaváltozatban.

Mielőtt rátérnénk ennek a mondaváltozatnak az ismertetésére, egyet le kell szükségszerűen szögezni, és pedig:

A szkíta eredetmonda egy-egyetlen nép történetet említ, amely isteni akarat folytán (vagy túlnépesedés okán) három testvérnépre oszlik. Két testvérnép kiválik az ősnépből és elhagyja az őshazát, majd külön-külön letelepedik. A harmadik testvérnép pedig az ősök földjén maradt (és ott él ma is). A különválás után, a három testvérnép külön fejlődésnek indul, külön utakon járva külön történelmet ír, de az ősi gyökereket sosem veszti el.

A második mondaváltozatban ősapaként Héraklész (Herkules) személye jelenik meg. Nyilvánvaló, hogy a görög hős neve egy olyan szkíta ős-hős nevét helyettesíti, akit a görögök Héraklészszel azonosítottak. Ő maga a Naphős, a Napisten. Akárcsak az első mondaváltozatban, ahol Hérodotosz Jupitert említ a szkíták ősnemzőjének, itt is, a második mondaváltozatban maga a Napisten (Héraklész, Zeusz fia) a szkíta ősatya. Ha még ehhez hozzáteszük, hogy Héraklészt a Rodosz szigetén élő „görögök” Magor (Magar) névvel illetik, szépen kikerekedik a szkíták eredete. Josephus Flavius-nak ‘A zsidók története’-ből tudjuk, hogy a szkíták Magógtól, Japhet fiától származnak, és ezért hívták őket az ősi időkben „magoroknak”.

Mindkét eredetmonda változatban felelevenedik előttünk a mennyei menyegző, az asztrális ősnemzés képe. Ez az, amit Hérodotosz nem ért, és ezért nem tudja elhinni a szkítáktól – azaz első forrásból – hallott őсреge eredetmagyarázatát.

Az ősnemzés képét végig tudjuk kísérni úgy a szkíta, mint a szkíta utódnépek művészetében, a freskóin, domborművein, kancsóin, halottas urnáin, nemesfém-ből készült dísz tárgyai stb.

Az ősnemzés szkíta képe a két isteni erő egyesülését, az égi atyai fényerő ráhatását ábrázolja a földi, anyai „anyagra”. Ettől az égi ráhatástól az Ősanya/Földanya áldott állapotba kerül, és megszüli gyermekeit, a „Föld fiait”. Az ősnemzés egyetlen és örökké ábrázolt motívuma az égi fényerő (világ/villám), a Nap, a Napisten, azaz a szellemi jellegű atyai erő (energia) ráhatása a földi, de mégis másvilági (mennyei) Ősanyára, és az anyagi jellegű Ősanya/Földanya megtermékenyítése. Ez mindkét mondaváltozatban nyomon követhető.

Atyai ágon Thargitaosz (Jupiter fia) és Héraklész (Zeusz fia) szerepeltetésével, kirajzolódik a szkíták „égi” (isteni) beavatkozással történő teremtése. A két égi személy a fény, a világ/villám, égi erő hatását jelenti. Érdekes, hogy népeink, a magyar rokonnépek, egy szóval jelölik az „úr-ör-erő” fogalmát. Az ősi szimbolikában az atyai őserő, ősnemzőerő jelképe a „griff”, a sárkány, azaz a Turul. Ő az égi világ urának megjelenési formája.

Mindkét mondaváltozatban megjelenik az Ősanya képe, egy vízi-(BOR)-tündér illetve „egy félig kígyó és félik nő” képében (ezt megtekinthetjük a magyarvistai templom külső falának egyik domborművén is): A szimbólumok világában ez a Földanya képe. A Földanyaé, aki a földi, emberi világ úrnője, és akit a szarvasagancsokkal ábrázolt szarvasűnő képe olyan nagyszerűen megelevenít, ami részévé vált a szkíta és a szkíta utódnépek művészetének.

A Földanya és a Turul (griff/sárkány) szerelmes egybekelése, a két másvilági, azaz mennyei erő egybeolvadása jelzi azt a pillanatot mikor a szkíták – isteni sugallatra, égi beavatkozással – megszületnek, mint a Földanya fiai. Ez az ősnemzés képe: a griff és a gyöngéden, szerelemesen hátratekintő szarvasagancsos szarvasünő szeretkezése. A Turul/griff/sárkány a felső, mennyei fényerő, az ősi nemzőerő, melynek ráhatása áldott állapotba hozza a szarvasünő/Fehérlő-ösanyát. Az így megtermékenyített Földanya megszüli gyermekeit, a „Fehérlő fiait” vagyis a „Föld(anya) fiait”. A német Pia Steinbauer a „Die Magyaren und das ungarische Reich” című írásában (1995) állítja a magyarokról, hogy a „magyar” népnév annyit tesz, mint a „Föld fiai” (Söhne der Erde)²⁷⁹.

A második mondaváltozat szerint ezeket a fiukat (Héraklész fiait) úgy hívják, hogy Agathyr-szosz, Gélonosz és Skythesz. Az ősi haza fejedelmének kiválasztása megtörténik itt is, de itt az atya, Héraklész, feltehetően visszacsapó (reflex-)íját kell kifeszítsék, illetve az övét kell rendesen feltégyék. A mondából ismeretes, hogy ezen a szíjún aranycsésze lógott, és ennek emlékére – írja Hérodotosz – a szkíták mindig is övükre egy csészét aggattak. A székelyek még ma is ezt teszik. Természetesen ebben a mondaváltozatban is a legkisebbik fiú a legerősebb és a legügyesebb, és ő maradhat az őshazában, az Ősanya (Földanya) oltalma alatt. A legkisebbik fiú neve itt Skythesz, ezért íjlesztő népét a görögök „szkítáknak” neveznek. (Emlékeztetőül: az első mondaváltozatban ugyanannak a népnek a neve „szkolot”, és az ógörög „skolt” nyílhegy szavából származtatják). A szkíta, tehát ugyanaz a nép, mint a skolot > szkolosz > sculus > székely nép, és a két népnév felcserélhető, sőt a két népnév változtatja is egymást, még a középkori krónikákban is.

Nyilvánvaló, tehát, hogy a szkíta eredetmonda görög változatában Hargita három fia elvesztette már valódi nevét, amit felcserélt az általuk uralt, vezérelt nép, vagy általuk alapított országok népének neve. Így tehát érthető, hogy a legnagyobbik fiú az agathyrsek, a második a gélonok, míg a harmadik az őshazában maradt szkíták/székelyek fejedelme.

S mivel a szkíták a legkisebbik Hargita-fiú népe voltak, őtöle „származtak”, ők magukat a világ legfiatalabb népének tekintették (Hérodotosz).

A két nagyobbik fivér kiköltözik követőivel (népével) az őshazából.

Az agathyrsekről tudjuk, hogy régészetileg is igazoltan Erdélyben éltek, a középső és az alsó Maros mentén, tehát a Hargitától, a Székelyföldről nyugatra. A Kr.e. 4. században – a régészeti anyag tanúsága szerint – az agathyrsek végképp eltűnnek Erdélyből. Nyomuk vész. Ugyanakkor Kr. e. (1200)-800-400-ban ómagyarországi Etrúriába és a Pó völgyébe történő kivándorlásokról számol be a régészet (Mesterházy).²⁸⁰

Mario Alinei „Ősi kapocs” című könyvében hasonló kirajzást feltételez a Kárpá-medencéből az észak- és közép-italiai etruszk vidékekre. Ismeretes a Kárpát-medencei kisugárzás úgy az ősvillanovai (késői bronz-/ korai vaskor átmeneti szakaszában) mint a Villanova-kultúrára (vaskor), mikor végbemegy az etruszk vidékek „keletiesítése” (orientalization), és megjelenik itt is a kurgános temetkezés (Kr.e. VIII sz.). „Ekkor alakul a toszkán ’etruszkká’. (...) Az idevezető átalakulási folyamat igen gyors. (...) Ezekben a századokban a késő őstörténet törzsi közösségének átalakulása etruszk állammá rendkívül meghatározó a közép-italiai területeken.”²⁸¹

Az etruszk kronológiáról olvashatunk Marcella Vasconi „Legenda degli etruschi (una civiltà spirituale, misteriosa)” című könyvében. Az olasz történésznő azt állítja, hogy igazoltan etruszk jelenléttel a Kr.e. 8. század végétől, a 7. század elejétől lehet számolni. Ekkor kivirágzik az a különös és egyedülállóan gyönyörű, keleties jellegű etruszk civilizáció, és ez a folyamat robbanásszerűen, minden előzmény nélkül megy végbe.²⁸²

²⁷⁹ Steinbauer, Pia: Die Magyaren und das ungarische Reich, Ingelheimer Zeitung, 1995. április 28. számában írja: „Sogar ihr Name, Magyaren (Söhne der Erde), hat sich bis heute als Bezeichnung für die Ungaren erhalten.”

²⁸⁰ Mesterházy Zsolt: Honfoglalások kora (Kr.e. 2200 - Kr.u. 1250), Budapest, 2005, 115. old.

²⁸¹ Alinei, Mario: Ősi kapocs (A magyar-etruszk nyelvrokonság), Budapest 2005, 424. old.

²⁸² Vasconi, Marcella: La legenda degli etruschi (una civiltà spirituale, misteriosa), 1998, 8-9. old. 5

Az etruszkokat a görögök „thyrsenoi”-nak hívtak. Ebből a görög elnevezésből lett a latin „tursci” > „etrusci” > „tusci” népnév > Tuscana / olasz Toscana, az etruszkok országának a neve, illetve „tirreni” népnév, Tirrénia (vidék) és a „Tirréntenger” neve.

A görög THYRS-(en)- szógyök azonos az ugyancsak görög (aga)-THYRS- szógyökkel, az előbbi népnév talán az utóbbinak „modernebb” változata.

Elképzelhető, tehát, hogy az agathyrszek átvándoroltak az olasz félszigetre, és szép lassan átalakultak etruszkká: (aga-)thyrshból thyrshén lett.

A gélonok népéről keveset tudunk. Én a gélon népnévben a „kelen” (lásd: Kelenföld), illetve a gael / gall / galata / kelta népnevet vélem kiolvasni.

Kr. e. 1200 körül létrejött tehát a késő-bronzkori–kora-vaskori urnamezős műveltség. Habár egy nagyon háborús korszak bontakozik ki egészen Kr. e. 800-ig, a gazdasági kapcsolatok állandó-sulnak a közép-európai térségben, fejlett úthálózat épült ki, amelyen élénk kereskedelem bontakozott ki Európa minden irányába. Kr. e. 800 körül kialakul a korai vaskor urnamezős műveltségének keleti hatásra továbbfejlődött kései változata, a hallstatti kultúra. Miután az azelőtti bronzkori urnamezős időkben az európai politikai bizonytalanság és egyre fejlettebb fegyverek megrázkódtatták a régi világot, létrehozva egy új politikai rendet, a hallstatti kultúra korszakában békésebb idők köszöntek Európára. Ellenben ÉszakEurópa kiesik ebből a fejlődésből. Itt, a már évezredek óta tartó mezőgazdász vándortanyák hagyománya majd csak a kelták megjelenésével kezd lassanként kiszorulni. „Ebből az időből Kelet- és Délkelet-Európa nagy részén sírokat találunk, amelyek lovas felszerelést tartalmaznak. Ezek ’tráko-kimmérnek’ való azonosítása visszatükrözi a Hérodotosz által reánk hagyományozott népek kivándorlását a keleti pusztákról, amelyek a szkíta települések ideje előtt nyugat felé vándoroltak Európába.” – írja Barry Cunliffe.²⁸³ A lovas kultúrával megjelenik a kurgános temetkezés is. A szkíta jellegű halomsírok nyomon követhetők Nyugat-Európában egészen a Brit-szigetekig.

Ezzel párhuzamosan, a Kr. e. 8-6. század folyamán „a Kárpát-medence keleti fele egy hatalmas kiterjedésű lovas-nomád (lovas-íjészítő és nagyállattartó) népi konglomerátum nyugati peremvidéke lett. (...) A fazekaskorongot is ismerő nép (...) intenzív lótenyésztést honosított meg az Alföldön.”²⁸⁴

A szkíta területekről viszont Kr. e. 500 körül sem szakadt meg a bevándorlás, népek/törzsek behatoltak Európa nyugati tájaira is. Kialakult a marne-mosel-i harcos-lovasok köre, amely létrehozta a La Tène-kultúrát. Ezzel megindul NyugatEurópa rohamos nyelvi „keltásítása”, valamint a művészetek terén beindul ennek „keletiesítése” (Orientalisierung Europas), ahogyan a francia Christiane Éluère régész nő fogalmaz.

Ezek szerint, tehát, a szkíta királyfiak: Lipoxais az agathyrszek, Arpoxais a gélonok és Koloxais a skythák királya/fejedelme, szkíta szóval „kánja”. Hargita, mondabeli összkíta király három fia, a három testvér, három testvérnép vezére lesz.

Ha ez így igaz, a rokonságnak úgy a nyelv, mint a vallás, mint a művészetek és a népi hagyományok területén is vissza kell tükröződnie. Ennek a részletes áttekintése már egy másik írásnak lenne a tárgya. Itt álljon csak egy pár általános gondolat.

A vallás terén:

Az Ősanya neve: etruszk UNI, kelta ANU, magyar ANYA/ENEH, a Földanya és vele kapcsolatos szarvasagancsos szarvasünnő képe, valamint a Fehérló regéje.

Az Ősatya neve: etruszk TIN, kelta DUINN, magyar TEN (ISTEN), az Égatya és ennek a griff/sárkány, azaz Turul (sólyom) képében való megjelenítése.

A kettőjük szimbolikus egybeolvadása, összekapcsolódása, szeretkezése a közismert ősnemzés ábrázolásban, mindhárom testvérnép művészetében megcsodálhatjuk.

Ekkor az Ősanya áldott állapotban kerülése után, megszüli gyermekeit, a „Föld Fiait”.

²⁸³ Cunliffe, Barry: Illustrierte Vor- und Frühgeschichte Europas, New-York – Frankfurt, 1996, 373. old.

²⁸⁴ Fodor István, Kovalovszki Júlia, Kovács Tibor, Lovag Zsuzsa, Tóth Endre: A Magyar nemzeti Múzeum (Múzeumi kalauz), Budapest, 1992, 46-47. old.

A társadalom szervezése terén:

A vezérek neve: etruszk CAMTHE és ZILA vagy ZILATH, kelta CEANN (fej, fő, fejedelem) vagy CEANNAIRE (uralkodó) és GIOLLA (fiatal vezér, katonai vezér, őr), magyar KENDE (fejedelem, kán) és GYULA (katonai vezér, a hadsereg parancsnoka).

Tudás: rovásírás mindhárom testvérnépnél, mely egymással közeli rokonságot mutat.

Ez volt tehát, az ír és a magyar, ősi szájhagyományok alapján, a krónikákban lejegyzett események, adatok összevetése és fellelhető párhuzamai felvázolásának kísérlete. Természetesen, mint minden összehasonlítás ez is sántít(hat). Sántíthat, mert azt a látszatot kelti, hogy én olyan eseményeket teszek egymás mellé, amelyek két teljesen különböző korszak történetei. Én nem a két nép valós történelmét, azaz a valóban megtörtént eseményeket vetem össze – amit, valljuk be őszintén, senki sem ismer -, hanem a két nép, az ír és a magyar, krónikaiban felvázolt és hagyományaiban élő emlékeket hasonlítottam össze és kerestem ezek párhuzamait.

‘Griffek’ (sárkányok) harca – Artúri legendakür (Pitkin guides: King Arthur).

Felhasznált irodalom

- Botheroyd, Sylvia und Paul F.: Lexikon der Keltischen Mythologie (München, 1999)²⁸⁵
Mac Cana, P.: Kelta mitológia/Celtic Mithology (Budapest, 1993/Feltham, 1983)
Matthews, Caitlín und John: Das große Handbuch der keltischen Weisheit/ /The Encyclopedia of Celtic Wisdom(München, 1999/Dorset, 1994)
Matthews, John: Keltischer Schamanismus/The Celtic Shaman (München, 1998/Dorset, 1991)
Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták (Budapest, 1999)

Egyéb forrásmunkák

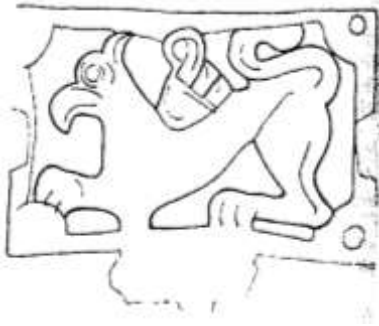
- „An Gúm”: Foclóir Póca English-Irish Irish-English Dictinary (Dublin, 1993)
Ellis, P.B.: The Druids/Die Druiden (London, 1994/München, 1996)
Kinder, H./Hilgemann, W.: Atlas zur Weltgeschichte (Köln, 1987)
Tábori László: Gilgamestől Jézusig (Budapest, 1999)

²⁸⁵ Habár a könyvben közölt adatokkal nem értek (mindig) egyet, idézem mégis, hogy az igen tisztelt olvasómnak tökéletes képet nyújtsak a krónikakutatók eddigi eredményeiről.

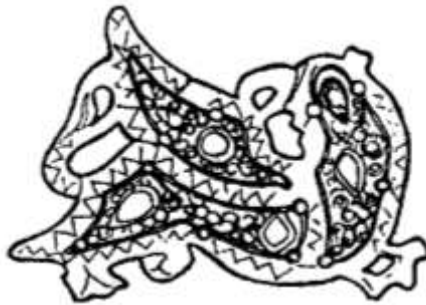
Függelék:

A „griff” ábrázolása

A sólyom > Isten és a "szakrális" királyság jelképe - a 'kelta' Tuarúl, a "sorsot csináló" Isteni jóslat, akarat:

Avar (Csalánta)

Hun (lenzi bross)

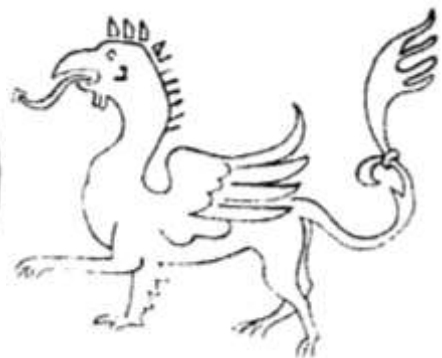
Magyar (Kalotaszeg)

„Honfoglaláskori” magyar (Tata)

A nagyszentmiklósi kincs

Székely minta

Szkíta (Kul-oba)

Wales címere

A nagyszentmiklósi kincs

A csomaközi kelta sisak (Kr.e. 3. század).

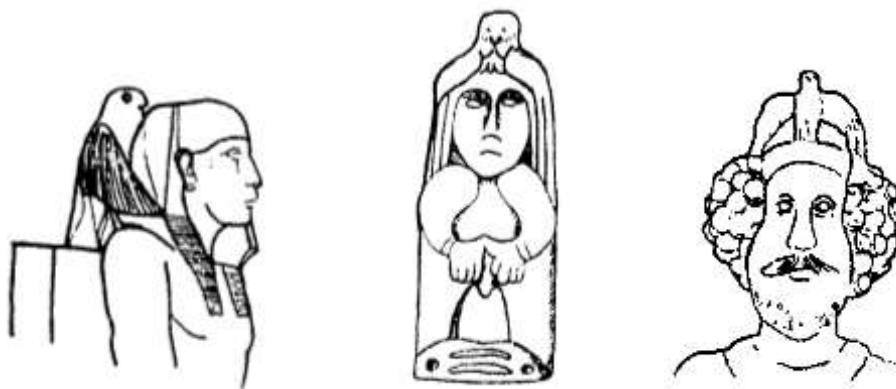
Az ordosi hun aranykorona boltozata (Kr.e. 1. évezred)

Részlet a Gundestrup-üstöről (kr.e. 1. század)

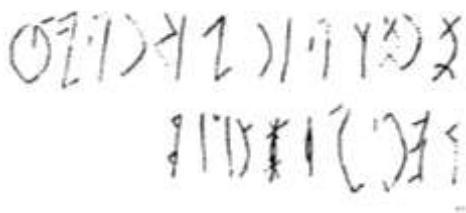
A nagyszentmiklósi kincs

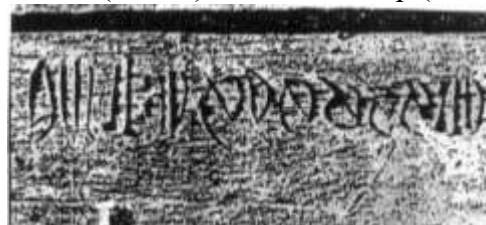
Kephren fáraó szobra (Kr.e. 12. század) Permi vaskori lelet Sanatrug parthus király

A Rovásírás:

RIONN = RÓNI, RIABH = ROVÁS, BETH = írás (BETŰ) / IRAS = hírlap (ÍRÁS):

Avar rovasírás (Szarvas)

Hun rovasírás (Wallis/Svájc)

A nagyszentmiklósi kincs rovasírása

Székely rovasírás (Énlaka)

Szkíta rovásírás (Alma-Ata)

Etruszk rovásírás (A Magliano-i pecsét)

Kelta rovásírás egy bronz táblán Botorittából (Spanyolország, Saragossa vidéke)

Welsches Bardenalphabet

Zeichen	Wert	Ziffer	Zeichen	Wert	Ziffer	Zeichen	Wert	Ziffer	Zeichen	Wert
Λ	a	1	Υ	ū		K	z		∩	n
Λ	ā		Υ	ö		X	ñ		N	lh
√	e	2	√	b	5	∠	g	10	∩	l
√	ē		√	v		X	ā		√	rh
∩	i	3	√	m		∩	t	11	∩	r
◇	o	4	W	m	6	∩	θ		√	s
◇	ō		∩	p	7	∩	nh (nd)		h	h
√	u		∩	f	8	>	d	12	∠	hw (wh)
√	ū		∩	mh		∩	ō			
Υ	u		∠	k	9	∩	n			

Bardenalphabet TTF-Font

A velsi bárdok titkos írása (Wikipedia).

A KELTÁK, A NYUGAT MAGYARJAI²⁸⁶

1. rész

Valahol Európában él egy hatalmas és nagyszerű népnek, a történelem viharait – háborúk, ki-
zsákmányolás, éhezés, mészárlás, népirtás, elűzés, kivándorlás – átvészelő kicsiny maradéka, aki
sajátmagát a „nyugat magyarjának” nevezi. Ő lelkében magyar, és még büszke is rá. Ezt nem lehet
igazán hagyományosnak, európai gyakorlatnak tekinteni. Mára e nép Európa nyugati peremére szo-
rult. Lelkét kilúgozták, anyanyelvét évszázadokig üldözték, a szabad használatát tiltották. De, a nép
megmaradt, tudata újra éled.

Ez a nép a hatalmas kelta civilizáció örököse.

A keltákat ma íreknek, skótoknak, manniniaknak (Man-szigeten élők), velseknek vagy velszi-
eknek (Wales népe), kernowiaknak (Cornwall lakói), bretonoknak és az ibér félszigeten újra ébredő
galíciaiaknak nevezzük. A legnagyobb kelta nép az ír, amely leginkább megtartotta, és – elszige-
teltsége folytán is megőrizhette – kelta tudatát, múltjának fényességét és nagyszerűségét.

William Butler Yeats (1865 – 1939) ír költő, az ír vidéket végigjárva, az akkor még bőségesen
fellelhető népmeséket, tündérmeséket összegyűjtötte, és – akárcsak nálunk Benedek Elek a székely
népmeséket és ősmondákat – az utókornak megmentette. Ő az íreket a „Nyugat magyarjainak” ne-
vezte.

A keltákat eredetük alapján két csoportra osztjuk: brit-keltákra és gél/gael-keltákra.

A brit-kelták, azaz a britek, legalább is részben, a kimmerek örökösei. Wales neve az őslakosok
nyelvén ezt ki is fejezi: Cymru, nyelvük meg a *cymraeg*. Eredetmondájuk szerint a Bosphorus mel-
lől, „Defrobani” vidékéről kiindulva, vezérük, *Hu Cadarn* – magyarul szó szerint: *A Hadúr* („Ka-
dar”) – vezetésével átszelték Európát és bevándoroltak Britanniába. Brit-kelták a walesiek (velsek),
akik magukat kimmernek mondanak, a ma Dél-Britanniában és a Cornwall félszigeten élő kimmer
utódok, valamint az innen elszármazó, a szász invázió elől elmenekülő bretonok, akik egy majdnem
ötszáz éves hosszú sötétkor után, ma ismét hatványozott erővel ébrednek, és lerázzák a francia so-
viniszta igát.

Régen, a britek, azaz a brit-kelták lakták egész, a ma Angliának nevezett, országot és Skócia
dél-keleti felét, amúgy a mai Edinburgh (Dún Éideann)²⁸⁷ környékét. Innen északra éltek a bizony-
talan eredetű *piktek*. Nyugatra innen, Glasgow (Glaschú)²⁸⁸ vidékén a gael eredetű, Írországból át-
telepedett, *skótok* laktak.

Anglia egész északi részét a kimmerek után nevezték el: Cumberland, Cumbria, North Cumbria
és Northumberlandnak.

Érdekes még Britannia neve is. Ha kibontjuk őskeltára: Briod Annan – magyarul szó szerint:
Anya Birtoka/Birodalma, azaz Anyaisten Birodalma (Ország).

Artúr király Britanniája még az Ósanya (Anu) – Anyaisten országa volt. Ezért tartották Máriát
is nagy becsben, mert ővele azonosították a Nagy Ósanyát, akárcsak mi magyarok. Nyugat-Európa

²⁸⁶ Első megjelenés a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület „Alapvetés. Tanulmányok a magyar eredetről és követke-
zményeiről” című (Zürich–Budapest, 2016. https://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_5_1132-1190.pdf) II. oktatási segédkönyvében:
https://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_5_1132-1190.pdf.

²⁸⁷ Dún Éideann – ejtsd magyarul: *tún éjgyen* vagy *tún éjdzsen* – skót főváros nevének értelme: Dún = Tanya (vár,
sárvár, sövényvár) + Éid-eann = „Ejt-ény” – azaz: Tanya a Lejtőn (Le-Ejtőn).

²⁸⁸ Glaschú (Glas + Cú) – ejtsd: *hlasz-khú* – Skócia legnagyobb városa. Sajnálatosan annyira bizonytalan az ókelta nyelv
értelmezése, hogy a város nevét, tetszés szerint, kétféle képpen is fordítsák: Zöld-Hely (Zöld-Föld) a brit-vels (kimmer)
nyelv szerint, illetve Szürke-Kutya, az írrel rokon gael-skót nyelv alapján.

legnagyobb halomsírja Angliában van. Ez az Avebury mellett álló ún. Silbury Hill. A hatalmas halomsírt (tündérdombot) még Anu (Ősanya) kurgánjának is mondják, mivel közepében szarvasagancsot találtak. Artúr király idejében épült első keresztény templomot Dél-Angliában Máriának szentelték.

Kelta sírhalom, Anu sírja (Silbury Hill).

Az Ősanya kelta neve tehát Anu. Emiatt az őshazájuknak, az Anyaországuknak, Annwn (ejtsd: annún) volt a neve, vagyis „Anyahon”. Ezt a vidéket még úgy is hívták, hogy az „Asszonyországa”, az „Öregasszonyországa” azaz Bannwn (ejtsd: bannún). Ebből lett a római kori „Pannónia”.

A gaelek, gael-kelták (magyarul „kelen”-kelták) mai örökösei az írek, skótok és a manniniak. Ők, a gaelek, akik az ún. Leabor Gabhala, azaz Honfoglalások Könyve szerint, hétszer honfoglaltak, illetve honvisszafoglaltak a Zöld-Szigetet, másik nevén a Tündérek szigetét, azaz Írországot.

A „Kelen” névre nyilván felkapja egyik-másik magyar a fejét. Budapest várhegyének eredeti neve Kelenhegy volt (ma: a Gellért hegy). Itt állnak még ma is kelta óriás kövek, ún. menhírek (szó szerint: „kőóriások”). A Kelenhegy folytatásában van a budai Kelenföld.

Ha a keltákról szó esik, mindenkinek eszébe jut Asterix rajzfilmfigura, de eszünkbe jut-e az is, hogy Astrik püspök, aki a pápától fenyegetően követelte, majd István királyunk fejére tette a Magyar Szent Koronát ugyancsak „kelta” volt. A turistát, aki Budapestre látogat, természetesen felviszik a Gellérthegyre (Kelenhegyre), ahol menhírek őrzik a kelták emlékét. Vajon hány magyar tudja, hogy Budapesten a 3-ik kerületben van egy ‘Kelta utca’ is, vagy hogy maga Budapest is egy ősi kelta település helyén épült: a római kori *Aquincum*.

Tőle északra emelkedett hajdan Sicambria büszke vára, aminek kelta neve feltehetően SICAN²⁸⁹-BHARR, magyarul: „Szék-bérc” (hegytetőn, bércezen álló „Szék”) azaz „Székmagas” volt. Ilyen volt hajdan a magyar nyelv szerkezete is, aminek hagyatéka, pl.: a ‘Hegy-magas’ a Balatonnál, ‘Becs-kerek’ a Bánságban vagy ‘Kereszt-úr’ a Székelyföldön. Írül Suíchan [szíkan] értelme: *szék, ülés, pad; szék (székhely), lakhely* (vö. magyar SZÉK, ótörök SÄKU *szék, pad*, tatár SEKE *pad*, japán SEKI *szék, ülés*). Az ír BARR értelme *csúcs, hegyecsúcs, bérc*. Tehát, mai írással: „Suíchan-bharr”, magyarul „Székmagas” (Székbérces) a krónikák latin Sicambriája²⁹⁰ (vö. Vise-Grád értelme: „Magas-vár”).

²⁸⁹ "Ezt a paradicsomi vidéket ő [Páris] azonnal megkedvelte, és megparancsolta, hogy a Szikan hegy tetejére egy hatalmas várat építsenek." ('Tárh-i Üngürüz' avagy a Magyarok Története).

²⁹⁰ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 5. old.

„Az első, e földön [Magyarországon] lakó nép, melynek neve megmaradt, a **kelta** nép volt, mely Krisztus születése előtt 5 - 6 száz esztendővel rajzolt ki Ázsiából. Ez a nép már ismerte a kőnél, bronznál tökéletesebb vasat. Ez már vasból kovácsolt fegyverrel foglalta el a földet, lett ura ennek a hazának. Művelte a földet, foglalkozott állattenyésztéssel, űzte a kereskedést...” – írja *Benedek Elek*.²⁹¹

A kelták vagy ezek elődjei több hullámban érkeztek Európába. A legelső (elő-)kelta telepések, feltehetően, itt Európában „születtek” meg, a szkíták testvéreként.

Háromezer éves mondák szólnak a szkíták eredetéről. Mondák, minek homályos pontjai, talányai fölött valahogy átsiklott a kutató szem. Nem csoda hát, ha a szkíták eredte, kiléte, hovatartozása körül teljes a zűrzavar. Írja *Grandpierre K. Endre*: Aranykincsek hulltak a Hargitára című könyvében.

Hérodotosz, akit *Cicero* nyomán, a történelem atyjának tekintenek, a csak latinul megmaradt *Történelem* (*Historia*) néven ismert nagy történelmi művében (Kr. e. 5. század) két szkíta eredetmonda változatot őrzött meg számunkra.

Íme a két változat *Télffy János*: *A magyarok őstörténete*²⁹² című könyve alapján.

Az első eredetmondában olvashatjuk, hogy: *Amint pedig a szkíták mondják, az ő nemzetük mindnyájan a legfiatalabb; s hogy ez így keletkezett: ezen a földön, mely pusztaság volt, született először egy ember, kinek neve volt Targitaus. Ezen Targitaus szüleinek mondják lenni – noha nekem hihet(et)lent mondtak, de még is mondják – Jupiter és Borysthén folyójának egyik leányát. Ilyen nemzetségből született legyen Targitaus; ebből pedig származott három fiú: Lipoxais, Arpoxais és Koloxais, a legfiatalabb. Ezek uralkodván, az égből lehulló arany tárgyak: eke, járom, kétélű (harci) fejsze (szekerce) és csésze estek a földre. A legidősebb első volt ki ezt látta s gyorsan oda szaladt, fölakarván venni; de az arany, midőn hozzá közeledett, égni kezdett. Ez visszavonulván, a második közeledett oda, és ugyanaz történt. A kettőt tehát elűzte az égő arany; midőn a harmadik, a legifjabb, hozzálépett, elaludt (az arany tüze) és ő azt elvitte magához. A két idősebb fivér megtudván ezt, átadták az egész országot a legifjabbnak. Lipoxaistól származtak azok a szkíták közül, kiket nemzetségre nézve Auchatáknak neveznek; a középső Arpoxaistól pedig kik Katiaroknak és Traspiseknek hívatnak; végre a legifjabbiktól, a királytól (erednek), kik Paralátoknak neveztetnek. Mindnyájuk neve pedig Skolotok a király melléknévétől. De a görögök szkítáknak nevezték őket.*

Ezért, mert a (valódi) szkíták ötöle származtak, nevezik magukat a szkíták a világ legfiatalabb népének. A skolotok neve bizony-bizony (vö. breton *bezan* = így van) összecseng a székelyek középkori latin nevével: *siculus*. Mivel a szkítákat a perzsák szakának hívták, talán nem tévedünk, ha a szkítákat magyarul egyszerűen székelynek mondjuk.

Ezen szent aranytárgyakat pedig legjobban őrzik a királyok, s évenként nagy áldozatokkal látogatják meg, hogy részükön maradjanak. (...) Nagy lévén a föld, Coloxais három országot alapított belőle fiai számára; egyiküket azonban legterjedtebbé alkotta, melyben az arany őriztetik. Az ország véglakosain túli vidéket illetőleg az éjszaki szél felé, azt mondják, hogy nem lehetséges sem távolabbra látni sem keresztül menni előmlött pelyhek miatt; mert a föld és a lég telve van pelyhekkal, és ezek zárják el a továbblátást.

Így beszélnek a szkíták mind önmagukról mind az országukon túli vidékekről.

A második mondaváltozatban, a Pontusz vidékén lakó görögök elmondása szerint: *Herkules elhagyván Geryon ökreit, megérkezett e földre, mely pusztaság volt s melyet most a szkíták foglalnak el. Geryon lakta pedig a Pontuszon túli népes szigetet, mely a görögök Erythiának neveznek, a gádok*

²⁹¹ Benedek Elek: *Hazánk története*, 5. old.

²⁹² Télffy János: *A magyarok őstörténete*, 13-17. ill. 24-27. old.

szomszédságában az Óceánon túl a herkulesi oszlopokon. És szóval állítják, hogy az Óceán e napkelettől kezdve folyik az egész föld körül, de tetteleg be nem bizonyítják. Innen érkezett legyen Herkules a most Szkitiának nevezett országba; most zivatar és hideg lepte meg s ő betakarván magát oroszlánbőrrel, elaludt; kancái pedig, melyek szekereiből valók voltak, ezen idő alatt legelvén, eltűntek isteni végzés által.

Amint Herkules fölébredt, kereste (lovait, és) bejárta az egész tartományt s végre megérkezett az úgynevezett Hyléa földre. Itt talált egy barlangban bizonyos félszűz kéttermészetű kígyót, melynek felső része az alféléig nő, alább pedig kígyó. Látván és csudálván őt, kérdezte, vajon látta-e valahol eltévedt lovait. Az pedig válaszolt, hogy nála vannak, s nem adja vissza, mielőtt vele nem közösül. S Herkules közösült vele ezen bérért, de az halogatta a lovak kiadását, minél több ideig akarván együtt lenni Herkulesse. Ez pedig lovait kívánta elvenni s távozni. Végre visszaadván néki mondá: Ezen kancákat, melyek ide jöttek, megőriztem számodra. Te viszont jutalmat adtál; mert három fiam van tőled.

Magyarázd meg, mit kell nekem velük csinálnom, ha fölserdülnek; vajon itt telepítem-e le, mint ahogy én bírom ezen ország uralmát, vagy hozzád küldjem-e? – Az ugyan ezeket kérdezte; ő pedig, mondják, erre válaszolt: Ha férfrasodottakká fogod látni a fiukat, nem hibázhatnál ezt cselekedve: akit látandsz közülük, hogy ezen íjat így feszíti (mint én), és ezen övvel így övezi magát (mint én most magamat), azt tedd ezen országnak lakosául. Aki pedig közülük e munkában, melyeket parancsolok, fogatkozni fog, küld ki az országból. Ezt cselekedvén, magadnak is lesz örömed, s kívánságaimat is teljesítened.

Ő tehát feszítvén az íjak egyikét, mert eddig kettőt szokott viselni Herkules, és megmutatván az övet (hogy miképp kell azt felkötni) átadta az íjat és az övet, melynek végeresztékén arany csésze függött, s ezt átadván, eltávozott. A nő pedig, midőn született fiai férfrasodtak vala, s részint neveket adott nekik: az elsőnek, Agathys, a második, Gélon, a legifjábbnak Scythesz (nevet); részint megemlékezvén a megbízásról (melyet Herkulestől kapott), végrehajtotta a parancsokat. Ugyanis fiainak kettője, Agathys és Gélon, nem lévén képesek kivinni a kitűzött feladatot, elmentek az országból, kihajtatva anyjuk által; Scythesz pedig, a legifjabb, véghezvivén azt, megmaradt az országban. És Scythesztől, Herkules fiától, származtak a szkíták folytonos királyai; s azon csésze emlékezetére még mostanáig is az övekről lefüggő csészéket viselnek a szkíták.

A székelek még nemrégén is viseltek ilyen csuprot (bögrét) széles szíjúkra akasztva. Csodálcsoadája, az ókorban a kelták és az etruszkok is ezt tették!

Az első mondaváltozatban, amit a szkíták meséltek el Hérodotosznak, egy Thargitausz vagy Thargitaosz nevű király fiáról szól. Thargitaosz király szülei az Égisten (Jupiter vagy klasszikus írásmóddal Iuppiter) és feltehetően maga a Földanya („Borysthén leánya”). Thargitaosznak három fia volt: Lipoxais, Arpoxais és Koloxais.

Egy szép napon aranytárgyak – az istenek ajándéka – hullottak az égből: eke, iga (járom), fokos (harci csákány) és serleg vagy kupa (kehely, csupor, csésze). A legnagyobbik fiú (Lipoxais) szaladt elsőnek oda, hogy felemelje, magához vegye őket. De mikor az égből hullott színarany tárgyakhoz közelített, tűz lobbant fel belőlük, jelezve azt, hogy az istenek nem neki szánták. Majd a második fivér (Arpoxais) akarta az istenek ajándékát megszerezni, de ő is ugyanúgy járt, mint a bátyja. Ezután a legkisebbik Thargitaosz fiú ment az égi eredetű tárgyakat fölvenni, s láss csodát, az aranytárgyak nem iztattak fel többé, és Koloxais magához tudta őket venni, jelezve, hogy az istenek neki szánták ajándékukat.

Ez a történet azt jelezte Thargitaosz népének, hogy ő, a legkisebb királyfi, Koloxais az, aki az apai „házat”, birtokot öröklő az őshazában (az Anyaországban). A másik két fiú népével tovaköltözött és ott külön-külön alapított magának és követőinek (népének) országot.

A három királyfi nevének elemzésében Grandpierre K. Endre megemlíti Pellutier a *Historie des Celtes* könyvében kifejtett véleményét, miszerint a Thargitaos-fiúk, a három legendás szkíta királyfi, Lipoxais, Arpoxais és Koloxais nevében az azonos „-xais” végződés megfelel az angol son, a német Sohn: magyar fiú szónak. Ezek szerint: Lipofi, Arpofi és Kolafi. Csakhogy – mondja Grandpierre K. Endre – *e kecsegtető elgondolásnak ellentmond, hogy a nevezett három királynak egyetlen közös őse volt: Thargitaosz, így hát őket legfeljebb Thargitaosz-fiaknak nevezhetnők. (...) Valószerűbbnek látszik az a feltevés, hogy a három szóvég valóban uralkodói, királyi tisztséget jelöl.* A szerző a szkíta eredetű, fejedelem, uralkodó jelentésű „kán” szóra gondol. Tehát: Lipokhán, Arpokhán és Kolokhán lenne Thargitaosz fiainak a valódi neve. A kelta fejedelem neve: cean.²⁹³

Dr. Selahi Diker, török történész, „And the Whole Earth Was Of One Language” 1996-ban illetve 1999-ben kiadott könyve, „Türk Dili’nin Beş Bin Yılı” (A török nyelv öt évezrede) című hetedik fejezetében írja, hogy az ógörögben nem ejtették ki a kezdő „h” hangot (ma sem, ezért áll „Ellas” a „Hellas” helyett), csak ha ezt egy kemény mássalhangzóhoz (T, K) kapcsolták. Így a kezdő H-hangot TH vagy X (kh) betűre cserélték fel, ami egyszerűen az „érdes kilégzést” jelölte. Sőt, írásban sokszor átalakult Q betűre, ami ugyancsak a „h”-hang kemény kiejtése volt. Így nyilvánvaló, hogy „Thargitaosz” király nevében, ha a görögösített végződést elhagyjuk, valójában a „Hargita” neve olvasandó.

Koloxaisz, tehát, az a harmadik fiú, aki az atyja országát öröklí a Hargita ősi földjén. Mellekneve alapján – írja Hérodotosz – népét Skolotoknak hívták. A skolotok/szkoloszok neve, mint említettem, közel áll a latin „sculus”-hoz, a székelyek középkori nevéhez. Így ezért nyilvánvaló, hogy Hérodotosz a szkoloszok (skolotok) alatt a ma is a Hargita földjén élő székelyeket érthette.

Az ótörökben KAL- az, aki hátra marad – vö. kelta, ír CÚL hát, CÚL-igh hátrálni, visszavonulni, magyar KULL-og *lassan bandukol, vonakodva megy, nagyon lemarad.*

Tehát, KÁL (magyar Kál – ír Cael, Caelan *erős harcos, vezér*), a kelta Kai, vels Cai, illetve az Artúri legendakörből ismert Sir Kay, a magyar Kál (lásd: a 10. század első felében élő Kál harka,²⁹⁴ Bulcsú harka apja és a Kál nemzetség névadója) annak a fiúnak a neve, aki az apai birtokot öröklí, a család háztűzét hivatott volt őrizni, kicsi korától fogva, akkor is mikor a bátyai kilovagoltak apjukkal vadászni. Háborúban vonulás esetén, ő volt a hátvéd, aki a hont, a szülőföldet megvédte, népének őshazája nyugalma felől örködött.

A szkíta eredetmondában nem véletlenül születtek meg ezek a nevek, nem véletlenül KÁL vagy KOLOS az, aki az istenek akaratából az ősi Hargita földjének a fejedelme lett, és uralkodott népe, a székelyek felett, őrizte a székelyek ősi földjét. (Lásd még: Kolozsvár).

Tehát, még egyszer: az ősök földjén, az öreg Hargita király birodalmát a harmadik, a legkisebbik fiú, Kál (Koloxais / Kolaxais) örökölte, míg a bátyai, Lipoxais és Arpoxais, az ősi hagyomány szerint, az istenek akarata szerint, népükkel továbbköltöztek. Ezen izgalmas kérdésre – legalábbis részben – választ kapunk Hérodotosz által lejegyzett szkíta eredetmonda másik változatából, a szkíta világ peremére költözött görögöktől hallottak alapján leírt mondaváltozatban. Mielőtt rátérnénk ennek a mondaváltozatnak az ismertetésére, egyet le kell szükségeszerűen szögezni, éspedig:

A szkíta eredetmonda egyetlenegy nép történetét meséli, amely isteni akarat folytán három testvérnépre oszlik. Két testvérnép kiválik az ősnépből és elhagyja az őshazát, majd külön-külön letelepedik. A harmadik testvérnép pedig az ősök földjén maradt, és ott él ma is. A különválás után, a három testvérnép külön fejlődésnek indul, külön utakon járva, külön történelmet ír, de az ősi gyökereit sosem vesztette el.

A második mondaváltozatban ősapaként Héraklész (Hercules) személye jelenik meg. Nyilvánvaló, hogy a görög hős neve egy olyan szkíta ős-hős nevét helyettesíti, akit a görögök Héraklészszel

²⁹³ Ír CEAN (breton PEN, vels PENN) = magyarul: fej, fő, fejedelem (vö. magyar FEN-, FENN)

²⁹⁴ Wikipédia: Kál harka (Györffy György *István király és műve* című könyve nyomán).

azonosítottak. Vagyis, ő maga a Naphős, a Napisten. Akárcsak az első mondaváltozatban, ahol Hérodotosz Jupitert teszi meg a szkíták ősnemzőjének, itt is, a második mondaváltozatban, maga Isten, a Napisten (Héraklész, Zeusz fia) a szkíta ősatya. Ha még ehhez hozzátesszük, hogy Héraklészt a Rodosz szigetén élő „görögök” Magar (Makar)²⁹⁵ névvel illették, szépen kikerekedik a szkíták eredete. Josephus Flavius-nak ‘A zsidók történeté’-ből tudjuk, hogy a szkíták Magógtól, Japhet fiától származtak, ezért hívták őket az ősi időkben magogoknak, azaz „magoroknak”.

Mindkét eredetmonda változatban felelevenedik előttünk a mennyei menyegző, az asztrális, a mennyei ősnemzés képe. Ez az, amit Hérodotosz nem értett, és ezért nem tudta elhinni a szkítáktól – azaz első forrásból – hallott őstrege eredetmagyarázatát. Az ősnemzés képét végig kísérhetjük úgy a szkíták, mint a szkíta utódnépek (magyarok, kelták, etruszkok) művészetében, freskóin, domborművein, kancsóin, halottas urnáin, nemesfémből készült dísz tárgyai stb. Az ősnemzés szkíta képe a két isteni erő egyesülését, az égi atyai fényerő ráhatását ábrázolja a földi, anyai „anyagra”. Ettől az égi (Nap) ráhatástól az Ősanya/Földanya áldott állapotba kerül, és megszüli gyermekeit, a „Föld fiait”. Ez az ősnemzés egyetlen és örökké ábrázolt motívuma az égi fényerő, a Nap, a Napisten, azaz a szellemi jellegű atyai erő (energia) ráhatása a földi, de mégis másvilági (mennyei) Ősanyára, és az anyagi jellegű Ősanya/Földanya megtermékenyítése. Ez mindkét mondaváltozatban nyomon követhető.

Atyai ágon Thargitaosz (Jupiter fia) és Héraklész (Zeusz fia) szerepeltetésével, kirajzolódik a szkíták „égi” beavatkozással történő megszületése. A két égi személy a fény, a Nap, az égi erő hatását jelenti a Földanyára. Az ősi szimbolikában az atyai őserő, az ősnemzőerő jelképe egy vegyes állatalak, egy fénylény, a Nap szimbóluma, a „griff”, a Sárkány, a magyar Turul. A keltáknál is a Sárkány idővel sólyommá „szelídül” (Matthew). A magasan repülő sólyom az Isten képe, jelképe. Ő az égi világ urának megjelenési formája.

Mindkét mondaváltozatban megjelenik az Ősanya képe, egy vízi-(BOR)-tündér (Borysthén leánya), illetve „egy félig kígyó és félik nő” képében (ezt megtekinthetjük a magyarvistai templom külső falának egyik domborművén is): a szimbólumok világában a kígyó a Földanya képe, jelképe. A Földanya, aki a földi, emberi világ úrnője, s akit a szarvasagancsokkal ábrázolt szarvasűnő képe olyan nagyszerűen meglevenít. Ez az ábrázolás részévé vált úgy a szkíta, mint a szkíta utódnépek (magyarok, kelták, etruszkok) művészetének.

A Földanya és a Turul (griff/sárkány) szerelmes egybekelése, a két másvilági, azaz mennyei erő egybeolvadása jelzi azt a pillanatot mikor a szkíták – isteni sugallatra, égi beavatkozással – megfogantatnak, mint a Földanya fiai. Ez az ősnemzés képe: a griff és a gyöngéden, szerelemesen hátratekintő szarvasagancsos szarvasűnő szeretkezése.²⁹⁶ A Turul (griff/sárkány) a felső, mennyei fényerő, az ősnemzőerő, melynek ráhatása áldott állapotba hozta a Szarvasűnő/Fehérlő-ősanyát. Az így megtermékenyített Földanya megszüli gyermekeit, Eneh fiait, a „Fehérlő fiait” vagyis a „Föld(anya) fiait”. A német Pia Steinbauer a „Die Magyaren und das ungarische Reich” című írásában (1995) állítja a magyarokról, hogy: **A névük, Magyarok (a „Föld Fiai”), máig fenmaradt, mint a Hungarok megnevezése** – „Sogar ihr Name, Magyaren (Söhne der Erde), hat sich bis heute als Bezeichnung für die Ungaren erhalten.” – a „magyar” népnév értelme tehát: a „Föld Fiai” (Söhne der Erde).²⁹⁷

A második mondaváltozat szerint ezeket a fiukat (Héraklész fiait) úgy hívják, hogy Agathyr-szosz, Gelonosz és Skythesz. Az ősi haza fejedelmének kiválasztása megtörténik itt is, de itt az atya, Héraklész, feltehetően visszacsapó (reflex-)íját kell kifeszítsék, illetve az övét kell ügyesen feltegyék. A mondából ismeretes, hogy ezen a szíjún aranycsésze lógott, és ennek emlékére – írja Hérodotosz – a szkíták mindig is övükre egy csészét aggattak. A székelyek még ma is ezt teszik.

²⁹⁵ Görög: makasriosz – magyarul „áldott, boldog szerencsés, gazdag”.

²⁹⁶ Nagyszentmiklósi kincs, 2. számú korszak képe (amit egyesek „állatküzdelmi” jelenetnek hisznek).

²⁹⁷ Steinbauer, Pia: Die Magyaren und das ungarische Reich, Ingelheimer Zeitung (1995. április 28.).

Természetesen ebben a mondaváltozatban is a legkisebbik fiú a legerősebb és a legügyesebb, s ő maradhat az őshazában, az Ősanya (Földanya) oltalma alatt. A legkisebbik fiú neve itt Skythesz, ezért íjlesztő népét a görögök „szkítáknak” neveznek. (Emlékeztetőül: az első mondaváltozatban ugyanannak a népnek a neve „szkolot”, amit az ógörög „skolt” nyílhegy szavából származtatnak). A szkíta, tehát ugyanaz a nép, mint a skolot > szkolosz > siculus > székely nép, és a két népnév felcserélhető, sőt a két népnév váltogatja is egymást, még a középkori krónikákban is.

Nyilvánvaló, tehát, hogy a szkíta eredetmonda görög változatában Hargita három fia elvesztette már valódi nevét, amit felcserélt az általuk vezérelt nép neve. Így tehát érthető, hogy a legnagyobbik fiú az agathyrsek, a második a gelonok, míg a harmadik az őshazában maradt szkíták/székelyek fejedelme. S mivel a szkíták a legkisebbik Hargita-fiú népe voltak, őröle „származtak”, ők magukat a világ legfiatalabb népének tekintették (Hérodotosz). A két nagyobbik fivér kiköltözik követőivel (népével) az őshazából.

Az agathyrsekről tudjuk, hogy régészetileg is igazoltan Erdélyben éltek, a középső és az alsó Maros mentén, egészen a Tiszáig, tehát a Hargitától, a Székelyföldről nyugatra. Az Kr. e. 4. században – a régészeti anyag tanúsága szerint – az agathyrsek végképp eltűnnek Magyarországról. Nyomuk vész. Ugyanakkor Kr. e. (1200)-800-400-ban is ómagyarországi Etrúriába és a Pó völgyébe történő kivándorlásokról számol be a régészet (Mesterházy).²⁹⁸

Mario Alinei „Ősi kapocs” című könyvében hasonló kirajzást feltételez a Kárpá-medencéből az észak- és közép-itáliai etruszk vidékekre. Ismeretes a Kárpát-medencei kisugárzás úgy az ősvillanovai (késői bronz-/ korai vaskor átmeneti szakaszában) mint a Villanova-kultúrára (vaskor), mikor végbemegy az etruszk vidékek „keletiesítése” (orientalization), és megjelenik itt is a kurgános temetkezés (Kr. e. 7. század). „Ekkor alakul a toszkán 'etruszkká'. (...) Az idevezető átalakulási folyamat igen gyors. (...) Ezekben a századokban a késő őstörténet törzsi közösségének átalakulása etruszk állammá rendkívül meghatározó a közép-itáliai területeken” (Alinei, 2005).²⁹⁹

Az etruszk kronológiáról olvashatunk Marcella Vasconi „Legenda degli etruschi (una civiltà spirituale, misteriosa)” című könyvében. Az olasz történésznő azt írja, hogy igazoltan etruszk jellel az Kr. e. 8. század végétől, a 7. század elejétől lehet számolni. Ekkor kivirágzik az a különös és egyedülállóan gyönyörű, keleties jellegű etruszk civilizáció, és ez a folyamat robbanásszerűen, minden előzmény nélkül megy végbe (Vasconi, 1998).³⁰⁰

Az etruszkokat a görögök „thyrsenoi”-nak hívták. Ebből a görög elnevezésből lett a latin „tursci” > „etrusci” > „tursci” népnév, illetve a Tuscana / az olasz Toscana, az etruszkok országának a neve, valamint a „tirreni” népnév, Tirrénia (vidék) és a „Tirrén-tenger” neve.

A görög THYRS-(en)- szógyök azonos az ugyancsak görög (aga)-THYRS- szógyökkel. Az előbbi népnév az utóbbinak lehetett „modernebb” változata. Az agathyrsek áttelepednek az olasz félszigetre, és etruszkká válnak: az (aga)-thyrszból – thyrszén lett. Az ógörög thyrszosz és az ebből eredő latin thyrsus magyarul törzset jelent.

A gelonokról keveset tudunk. Én a gelon népnévben a gael, „kelen” (lásd: Kelenföld), vagyis a gael / gall / galata / kelta népnévet vélem kiolvasni.

Kr. e. 1200 körül létrejött tehát a késő-bronzkori – kora-vaskori urnamezős műveltség. Habár egy nagyon háborús korszak bontakozik ki egészen Kr. e. 800-ig, a gazdasági kapcsolatok állandó-sulnak a közép-európai térségben, fejlett úthálózat épült ki, amelyen élénk kereskedelem bontakozott ki Európa minden irányába. Kr. e. 800 körül kialakul a korai vaskor urnamezős műveltségének keleti hatásra továbbfejlődött kései változata, a hallstatti kultúra. Miután az azelőtti bronzkori urnamezős időkben az európai politikai bizonytalanság és egyre fejlettebb fegyverek megrázkódtatták a

²⁹⁸ Mesterházy Zsolt: Honfoglalások kora (Kr. e. 2200 – Kr.u. 1250), 115. old.

²⁹⁹ Alinei, Mario: Ősi kapocs (A magyar-etruszk nyelvrokonság), 424. old.

³⁰⁰ Vasconi, Marcella: La leggenda degli etruschi (una civiltà spirituale, misteriosa), 8-9. old.

régi világot, létrehozva egy új politikai rendet, a hallstatti kultúra korszakában békésebb idők köszöntek Európára. Ellenben Észak-Európa kiesik ebből a fejlődésből. Itt, a már évezredek óta tartó mezőgazdász vándortanyák hagyománya majd csak a kelták megjelenésével kezd lassanként kiszorulni. „Ebből az időből Kelet- és Délkelet-Európa nagy részén sírokat találunk, amelyek lovas felszerelést tartalmaznak” (Cunliffe, 1996).³⁰¹ A lovas kultúrával megjelenik a kurgános temetkezés is. A szkíta jellegű halomsírok nyomon követhetők Nyugat-Európában, egészen a Brit-szigetekig.

Ezzel párhuzamosan, az Kr. e. 8-6. század folyamán „a Kárpát-medence keleti fele egy hatalmas kiterjedésű lovas-nomád (lovas-íjászító és nagyállattartó) népi konglomerátum nyugati peremvidéke lett. (...) A fazekaskorongot is ismerő nép (...) intenzív lótenyésztést honosított meg az Alföldön” (Fodor, 1992).³⁰²

A szkíta területekről viszont Kr. e. 500 körül sem szakadt meg a bevándorlás, népek/törzsek behatoltak Európa nyugati tájaira is. Kialakult a marne-mosel-i harcos-lovasok köre, amely létrehozta a La Tène-kultúrát. Ezzel megindul Nyugat-Európa rohamos nyelvi „keltásítása”, ahogyan a francia régész nő *Christiane Éluère* fogalmaz, a művészetek terén beindul, *Hermann Kinder* és *Werner Hilgemann* német történészek szerint, ennek „keletiesítése” (Orientalisierung Europas)³⁰³.

Több bizonyíték is arról tanúskodik, hogy itt a Kárpát-medencében egy „új” nép született. Első sorban a „Anyaisztennő” DANU (Dea-Anu, szó szerint: Jó-Anyá), ANU az „Ősanya” egyik másik neve, itt született meg. Danu isten-anyáról nevezték el a Dunát is, felcserélve ennek régebbi ISTER nevét. Az Ister nevet a görögök hagyták ránk, de, feltehetően, ez is kelta eredetű, hisz bretonul ma is STÊR a „folyó” neve. A Kárpát-medencéből „elköltöző” – Nyugat-Európát szétterjedő – kelta telepések, habár az Ősanyát, Danut, „nem tudták magukkal vinni” – írják az ír krónikák, nevét továbbéltették folyóikban: az angliai és skóciai Donoktól a franciaországi Donig. Ők a „Danu-fiai” (Tuatha Dé Dannan – ‘Danu’ istennő törzse) Danu, azaz az Istenanya gyerekei voltak. A Duna lett a druidák „szentfolyója” mivel benne élt az Ősanya, Danu. Azt a vidéket, ahol kénytelenek voltak az Ősanyát, az Istent – hisz Anya vala az Isten! – hátrahagyni „Anyahonnan” vagyis ANNWN-nak [ejtsd: annún] nevezték. Annwn lett a „Másvilág” neve is, ahová szeretetteik vissza-/megtértek. Ez volt másik nevén az „Asszony(ok) országa” – a BANNWN [ejtsd: bannún], magyarul szó szerint: BANYAHON³⁰⁴. Bannwn nevében könnyen felismerhetjük a későbbi latin „Pannónia”-t, az Ősanya, a „Jóanya”, a későbbi „Szűzanya” (Boldogasszony) országát.

Ezt az országot még úgy is hívták, hogy „Magh Már”, magyarul: „Mező-széles”. Ez az ország az „édes langyvizű folyók országa” hol „bő választéka mézsernek és bornak” és ahol „fedhetetlen szép emberek” élnek. Ebben az országban „nincs sem ‘enyém’ sem ‘tiéd’ [...], vendéglátóink pompás öltözete kész gyönyörűsége a szemnek; gyűszűvirág-színű árnyalatokban tündökölnék az orcák” és „bár szép elnézni Fál Síkságát (írországi „alföld”), Magh Már után kopár vidéknek tetszik...”⁽³⁰⁵⁾

Európában csak egy „Széles Mező” (Magh Már) van, ahol még ma is elevenen él az „Ősanya” emléke: Magyarország a „Boldogasszony országa” – Európában egyedülállóan!...

Figyelemre méltó, hogy Írország is az „Isten anyjának országa”: Az a tisztelet, amely a pogány Írországból az istennők (Anu, Danu) számos megjelenési formáját övezte, részben átszállt a Szűzanyára. A kelta társadalomban az anya központi szerepéről egy, a szájhagyományban fennmaradt, a Hebridákról származó mondás így szól: „Isten szívében egy anya szíve van”⁽³⁰⁶⁾. Érthető tehát, hogy az íreknek is egy „Anyországuk” van.

³⁰¹ Cunliffe, Barry: Illustrierte Vor- und Frühgeschichte Europas, 373. old.

³⁰² Fodor I. [et al.]: A Magyar Nemzeti Múzeum (Múzeumi kalauz), 46-47. old.

³⁰³ Kinder, H. – Hilgemann, W.: dtv Atlas Weltgeschichte (Köln, 1987).

³⁰⁴ Óírül BAN (ma: BEAN) férjes asszony, öregasszony – vö. BÉ fiatalasszony, BÁB menyecske, szerető.

³⁰⁵ Mac Cana, P.: Kelta Mitológia, 125. old.

³⁰⁶ Matthews, Caitlín: Kelta hagyományok, 165. old.

Thargitaosz az atya, itt született a szkíták ősi földjén – vagyis azon a földön, ahová az ősszkíták letelepedtek, amit az isteni kegyelem a szkítáknak kijelölt –, az Égatya és Földanya nászából, az Istenanya honában, és lett az ősszkíták első királya. Még nem beszélhetünk „szkítákról” mivel ez a népnév majd csak a harmadik Hargitafi, Kolos kánná (királlyá) való megválasztása után született meg, és azt az ősnéprészt jelölte, ami az ő vezetésével az őshazában maradt, az Ősanya/Földanya honában, mint a „Föld Fiai” (magyarok).

Thargitaosz, az első ősszkíta királysága a történelemben azt az ősi világot idézi fel, amit *Barry Cunliffe*, angol történész, a következőképpen jellemez: A Kaukázustól északra (...) egy végtelenül széles pusztta, amely Kínától Európáig terjed, s az állandó vándorlásnak a szükséges feltételeket biztosítja. Hatalmas folyók: Volga, Don, Dnyeper, Búg, Dnyeszter és az Al-Duna szabdalják ezt a vidéket, amely délen pusztta, északon meg tundra. Ebben a „végtelenben” kóboroltak még névtelen lovas és állattenyésztő népek, akiket majd később, a különböző történelmi írásokban **kimmereknek, szkítáknak, szarmatáknak, alánoknak, hunoknak, magyaroknak, bolgároknak és mongoloknak** neveztek. – *Nördlich der Kaukasus... Eine endlose weite Steppe, von China bis nach Europa reichend, bietet den nötigen Raum für ständige Wanderungsbewegungen. Die mächtigen Ströme: Wolga, Don, Dnjepr, Bug, Dnestr und die Unterläufe der Donau durchziehen dieses Gebiet mit den Grassteppen im Süden und der Tundra im Norden. Durch diese Weiten zogen noch namenlose Gruppen von Reiter- und Hirtenvölkern, die erst später in verschiedenen historischen Texten Kimmerier, Skythen, Sarmaten, Alanen, Hunnen, Magyaren, Bulgaren und Mongolen genannt werden.* (Cunliffe)³⁰⁷

Thargitaosz nevében a Hargita nevét lehet gyanítani, annak a Hargita hegynek nevét, amely hegy a Székelyföld kellős közepén áll, a Világközepén, és amely a székelyek „szenthegye”. Ide a Szenthegyre estek az égből az istenek ajándékai, az a négy aranytárgy: eke, iga (járom), kétélű harci fejsze (csatabárd vagy fokos) és serleg vagy kehely (kupa, csésze vagy csupor), amely ereklyéket a szkíta királyok legjobban őriztek, és nagy becsben tartottak. Évenként nagy ünnepségek keretében, áldozatokkal látogatják ezeket meg, hogy részükön maradjanak – olvashatjuk Hérodotosznál. (Télffy)³⁰⁸

A Szenthegy eszméje az irániaknál is nyomon követhető: neve Hara. A Hara-hegység a világ közepén áll. „Hercules” nevének eredeti alakja Hari-cul-es volt, s ennek jelentése a „Hari faj vezetője („cul” = gyulája)” volt.³⁰⁹

Minden nép számára az a hely, ahol megszületik vagy ősei megszületnek, főleg ha ez, mint a szkíták esetében, isteni akaratból, isteni beavatkozással történik, az a hely a Világközepe. A székelemek számára a Világközepe a Hargita, a székely Szenthegy.

A hegyektől közrefogott Erdélyi-medence változatos őskori története nem választható el a szomszédos területektől. A Szamos, Maros és Olt völgye kereskedők és szállásterületet kereső népek megszokott útvonala. Az első jelentősebb művelődés a **Körös-kultúra**. Ezt anatóliai eredetűnek tekintik, vagy legalábbis Kis-Ázsiából a Balkánon (Starčevo) érkező néppel hozzák gyakran kapcsolatba vagy talán, az itteni őshonos lakóságra ható, művelődési ráhatások azok, melyek elindítják és megalapozzák, erdélyszerte egységes képet mutató a Körös-kultúra kialakulását. Az európai újkőkor legkorábbi műveltsége a Körös-kultúra, amely kialakulását Kr. e. 7000 körülre teszik. Az egész Kárpát-medencét egységesen magába foglaló műveltség területe kiterjedt ezen túlra is, Moldvába a Szeretig, a mai csángó földre, Havasalföldre a Szörény – Argyas vidékére (ahol még a 15. században is éltek őshonos magyarok, véletlenül?), valamint a Balkánra, ennek északi területére.

Felesleges azon töprengeni, vajon a helyi őslakosság képes volt-e fejlődni, létrehozni az egész Kárpát-medencét egyesítő Körös-kultúrát, bár ez a logikusabb, és ez a leginkább elfogadott elmélet,

³⁰⁷ Cunliffe, B.: *Illustrierte Vor- und Frühgeschichte Europas*, 11. old.

³⁰⁸ Télffy János: *A magyarok őstörténete*, 13-17 old.

³⁰⁹ Grandpierre K. Endre: *Attila és a hunok*, 62. old. (> Metcalfe, C.T.: *The Rajput Tribes*, 1982, I. 38.).

vagy anatóliai telepések nagyszámú folyamatos beköltözése eredményezte (okozta?) az egységes műveltség kialakulását, mivel abban a korban rokon népek lakták mindkét vidéket. Az ide-odaköltözés minden korban, minden nép esetében megfigyelhető, az „Anyahon”-ból el, majd pár század múlva visszafelé is. Ezt végigkövethetjük úgy a szkíták (magyarok) mint a kelták esetében is. A magyar krónikák több beköltözésről tudnak a Kárpát-medencébe, és minden egyes „honfoglaló” itt olyan lakosságot talált, amely ugyanolyan nyelvet beszélt, mint az újonnan érkezettek (Tárh-i Üngürüz).

Tehát, kezdetben vala a **Körös-kultúra**.

Kr. e. 6000 körül a Kárpát-medence déli részén, a magyar Alföldön, Anatólia felül érkező bevándorlást észlel a régészet. Létrejött a mediterrán eredetű Körös-kultúra, amely egy újkori műveltségi korszakot jelöl. A történészek még vitatkoznak azon, hogy a műveltség létrejött-e egy helyi kulturális fejlődés vagy egy anatóliai-balkáni, a Kelet-Földközi-tenger vidékéről érkezett civilizációs import eredménye. Kialakulását a régészek Kr. e. 6200 – 5600 közé helyezik. A Körös-kultúra a Kárpát-medence legrégebbi új-kőkori műveltsége. A kultúra az ún. *Csípett díszes kerámia* kultúrájában tartozik bele, amely úgy a Dunántúl déli felén mind Erdélyben, illetve a Balkánon is jelen van. Összekapcsolják a balkáni Starčevo-kultúrával, kialakítva az ún. Körös-Starčevo kultúrkomplexumot. Ennek párhuzamait a Balkán déli részén és Görögországban is megtaláljuk. Kerámiájára a csípett díszítés jellemző. Az edények felületét ujj- és körömbenyomkodással, csípéssel és bekarcolással díszítették. A kultúra korai fázisában megjelennek a fekete vagy fehér festett edények, míg a késői fázisra a barbotin (rátett vagy fröcskölt) a jellemző. A kerámiákat kézzel készítették az ún. hurka technikával. Az edényekre jellemző volt a kerekded forma, nyakkiképzésük lehetett egyenes, kihajló vagy tölcséres. Különleges darabok az ún. oltárok vagy mécsesek, amelyek 3 vagy 4 lábon állnak és feltehetően zoomorf előzményük van (kecske, szarvas).

Mindkét vidéken az Anyaisten kultusza (hettita Estanu, Isten) állt az élet középpontjában. A Körös-kultúra „Ősanya” ábrázolására, a nőiesség és a termékenység ikonjára, jellemző a zsírfarúság. Az Ősanya szobrocskák dorong fejjel (felsőrésszel) és két részből összerakott hangsúlyos altesttel rendelkeznek. A szemeket, száját és haját bekarcolással, az orrot és a karcsonkokat plasztikusan (kidomborodó) ábrázolták.

A Körös-kultúra hatására alakult ki Közép- és Kelet-Európába az ún. (alföldi) vonaldíszes kerámia műveltsége. A vonaldíszes kerámia (csatabárd, harci csákány, fokos) műveltsége elterjedt Belgiumig és a Dnyeszterig (az egész kelta-szkita vidéken), és létezése a középső neolitikum közel egészét kitölti. Ez lehetett a már említett „Hargita király kora”.

Egy rövid átmeneti szakasz után, a középső neolitikumban megszűnik a korai új-kőkort jellemző egység. Új népek betelepülésére gondolt korábban a régészet, pedig helyi újításokra, divatváltozásra is sor kerülhetett. Hiszen, a legfontosabb, már ami a Körös-kultúra népétől jólismert temetkezési szokás: oldalfekvésben, felhúzott lábakkal temették el hallottaikat, nem változott meg. A régi idők emberének a megváltozott, megújított munkaeszközöknél, fontosabb volt a másik világgal, az istenekkel való kapcsolata a népi/törzsi hovatartozás meghatározásához. Én inkább helyi művelődési újításokban látom az okát a körösi egység felbomlásának, kimondottan regionális különbségekkel. A Kárpát-medencében Erdély egységes művelődési képe is három részre bomlik:

1. A Maros középső folyása mentén, a Déli-Kárpátok és az Érchegység között, keleten Fogarasig a Tordos-kultúra (és népe);
2. A Szamos mentén a Délkelet-Alföldön elterjedt a Szakálhát-kultúra (és népe), kolozsvári központtal (már a körös-művelődés idejében létező Bácsorok);
3. Délkelet Erdélyben, északnyugaton a Mezőséig, a vonaldíszes–csatabárd kultúra (és népe) jelenik meg, párhuzamosan az etelközi vidékkel.

A Körös-kultúrát jellemezte a mezőgazdaság és letelepedett életmód. A késő-neolitikum embere első sorban földművelő volt, ismerte a kőbetétes sarlót és már különféle gabonákat is termesztett. A régészet feltárt különféle gabonavermeket benne gabonaszem leletekkel. A földművelő életmód mellett állatokat is tartottak, a leletek alapján juhot, kecskét, szarvasmarhát, sertést és kutyát,

valamint gyűjtögettek, vadásztak, halásztak. Ismeretesebbek ebből a korból hálónéhezékek agyagból meg csonthorgok.

Ha a fenti világot a monda köntösébe bujtatjuk, ez a korszak a Hérodotsz³¹⁰, a történelem atyja, által leírt szkíta eredetmonda Targitaosz országának felel meg. A szkíta eredetmonda eredeti, egyenesen a szkítáktól hallott változata így szól: *Amint pedig a szkíták mondják, az ő nemzetük mindnyájan a legfiatalabb; s hogy ez így keletkezett: ezen a földön, mely pusztaság volt, született először egy ember, kinek neve volt Targitausz. Ezen Targitausz szüleinek mondják lenni – noha nekem hihet(et)lent mondtak, de még is mondják – Jupiter és Borysthén folyójának egyik leányát. Ilyen nemzetségből született legyen Targitausz; ebből pedig származott három fiú: Lipoxais, Arpoxais és Koloxais, a legfiatalabb. Ezek uralkodván, az égből lehulló arany tárgyak: eke, járom, kétélű (harci) fejsze (szekerce) és csésze estek a földre. A legidősebb első volt ki ezt látta s gyorsan oda szaladt, föl akarván venni; de az arany, midőn hozzá közeledett, égni kezdett. Ez visszavonulván, a második közeledett oda, és ugyanaz történt. A kettőt tehát elűzte az égő arany; midőn a harmadik, a legifjabb, hozzálépett, elaludt (az arany tüze) és ő azt elvitte magához. A két idősebb fivér megtudván ezt, átadták az egész országot a legifjabbnak. Ezért, mert a (valódi) szkíták tőle származtak, nevezik magukat a szkíták a világ legfiatalabb népének.* ⁽³¹¹⁾

Már ebben a korai szakaszban is körvonalazódik az **őserdélyiek** (összskíták) három testvérnépre (kultúrkörre) való tagozódása.

A Tordos(-Vinča) kultúra Kr. e. 5500 körül jött létre, és magába foglalta Dél-Erdélyt és a mai Bánságot, a Maros-Tisza-Duna-Kárpátok vidékét, valamint kiterjedt a Balkánra is, szigorúan a régi Körös-kultúra határai között. Ez is azt bizonyítja, hogy a helybeli őshonos lakosság fejlődésének eredményeként születhetett meg a (Vinča-)Tordos-kultúra, és nem egy „beköltözés” eredményezte ennek létrejöttét. A dél-erdélyi Tordos-kultúra területén külön említést érdemelnek a közismert piktografikus táblácskák, melyek Alsó-Tatárlakán kerültek napvilágra (1961), és amelyek meglepően hasonlítanak protoelámi és protosumér (a sumérokat megelőző) darabokhoz és a székely rovásíráshoz. A két terület közötti kapcsolat azért is érdekes, mert a bizonyítottan írott értelmes szöveget, írásjeleket tartalmazó tatárlaki korong és táblácskák, jó ezer évvel megelőzik a mezopotámiai írás „feltalálását”. *A tatárlaki táblák – mivel kétségtelenül írottak – lehetővé tették, hogy a Vinča-Tordos-kultúra agyagemlékein lévő jelek egy részét, mint korábban is gyanították, írásjeleknek tartjuk. A Maros mentén így valamikor 4000 körül kísérletet tettek az írás bevezetésére, ami önmagában is sokat jelent. Azt is, hogy valami egyszerű, szentélyközpontúra épülő kvázi-államiságról számoljunk ezen a vidéken; közösségek közötti munkamegosztással* (Makkai-Mócsy).³¹²

Az erdélyi Alsó-Tatárlakán felfedezett korongon, *néhány jel megegyezik az archaikus sumir írással, néhány pedig a (székely-magyar) rovásírásra hasonlít.* (Marton)³¹³

Az észak-erdélyi kultúrkör területén a Tiszapolgár-kultúra népével számolhatunk, aki a Tisza-vidéken, Erdély északi részén és a Bánátban települ meg. A nagyállattartó, földműves népesség egyszerű kunyhókból álló telepeken (Kalotaszeg) lakott. A Tisza-kultúra (Kr. e. 4000-3800) és a vele párhuzamos Lengyel-kultúra (a Dunántúlon) is a Körös-kultúra területére szorítkozik, vagyis a vonaldíszes kerámia népének lakóhelyén alakul ki.

Délkelet-Erdélyben (Székelyföldön) megalakul az Erősd-Kukutyin-kultúra, etelközi kisugárzással. Ez kezdetekben, északon a Maros felső folyásáig terjed. Itt a Tiszapolgár-kultúra hordozóival kerül szomszédságba. Az Erősd-Kukutyin-kultúra népéhez kötődik a ló megszelídítése, és a csatabárdos harcosok kialakulása.

Mindhárom műveltségi területen azonos a temetkezés, a népi összetartozás bizonyítékaul, Erdélyben és az Alföldön egyaránt. Sírjaikban kétfülű edények (tejesköcsögök) és virágcserep alakú

³¹⁰ Hérodotosz (Kr. e. 484 - 425) egyetlen fennmaradt műve a Historia (Történelem). Ebben értesít a szkíták eredetéről. Cicero nevezte őt „pater historiae” – a történelem atyjának.

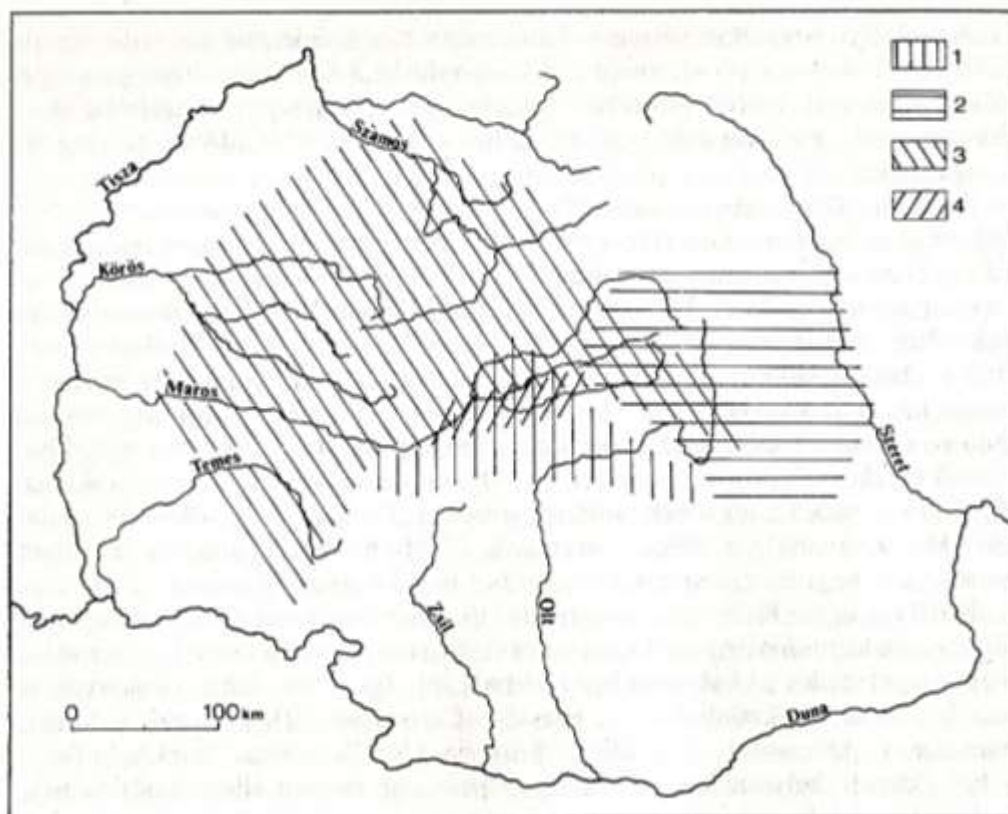
³¹¹ Télfy János: A magyarok őstörténete, 13-17. illetve 24-27. old.

³¹² Makkai L. / Mócsy A.: Erdély története, I. kötet, 17. old.

³¹³ Marton Veronika: A sumir kultúra története, 84. old.

edények, harang alakú csészék („bell beaker” – lásd később) körítik a felhúzott lábbal, oldalt fektetett halottakat. Ebből a korszakból származik a marosvásárhelyi ellentett élű harci-csákány (fokos) vagy a keleti rézbalt (Sáromberke), a „csatabárd”.

A neolitikum végére, az ún. **kőréz**korban, az addig egységes Kárpát-medencei kultúra három részre szakadt.³¹⁴

Erdély az őskorban és az ókorban: kései neolitikum és rézkor. 1=Petresti-kultúra, 2=Cucuteni-Erősd-kultúra, 2=Tiszapolgár-, Bodrogkeresztúr-kultúra, 4=Cernavoda III.-kultúra.

Ezt főleg Erdélyben követhetjük nyomon, itt a Hargita környékén válik láthatóvá. Itt a szétvált kultúrák éppen a Hargitán érnek össze. Itt a Hargitától délre kialakul az a műveltségi övezet, ahol későbbi Agathyrsekről beszélünk (Lipoxais népe). Tőle keletre találjuk az Erősd- Kukutyin kultúra, amelynek egyenes folytatása a Kukutyin-Tripolje kultúrkör, ahol a lovat is megszelídítették, illetve a lovak tenyésztése is elkezdődött. Észak-Erdélyben és Magyarország északi területén létrejött Tiszapolgár-Bodrogkeresztúr-kultúra, a gelonok területének felel meg. Innen indultak el a későbbi kelták Nyugat-Európa meghódításására.

A kőrézkor régészeti korszak az újkőkorszak végétől a bronzkor kezdetéig tartott. A korszak fő jellemzője, hogy az ember használni kezdte az első fémeket: a rezt, az aranyat és az ezüstöt. Kialakult a fémolvasztás és fémmegmunkálás technikája. Nemcsak az aranyból és ezüstből, hanem a rézből készült tárgyak is elsősorban díszítő és vallási célokat szolgáltak. A kőrézkor jellemzője az írás megjelenése, amely egyértelmű választóvonal az őskor és az ókor, vagyis a prehisztorikus (történelem előtti) és historikus (történeti) korok között. A kőrézkor kezdetén (Kr. e. 5 évezred) Európában és Ázsiában egy szárazabb klímát eredményező időjárás-változás indul el. A szárazság következtében a földművelésből egyre nehezebben tudtak megélni, a gazdálkodás súlypontja a helyváltoztatást igénylő állattenyésztésre helyeződött át, létrejött az ún. transzhumáló pásztorkodás.

³¹⁴ A térkép az Erdély története I. kötetéből származik.

Ezt a kort jellemezte még, a Fekete-tenger vidékétől a magyarországi Alföldig terjedő kurgánok népei kultúrája. Előkelő hallottaikat földből emelt halmok (sírhalmok, kunhalmok, tündérdombok) alá temették. A mezőgazdaság mellett sztyeppei típusú szarvasmarha- és lótarással foglalkoztak. Az egy helyben lakást jellemző hosszabb életű telepek megszűntek, s átadták helyüket a pásztorkodó életformának jobban megfelelő, átmenetibb jellegű telepeknek. Közép-Európában a rézkor egészen az Kr. e. 3. évezred derekáig elhúzódott.

A **Tordos**-kultúra népessége a középső neolitikumtól a rézkor végéig meghatározta Erdély történetét. A Tordos-kultúra vagy ahogyan még nevezik, a Vinča-Tordos-kultúra, a Körös-kultúra második felében kezd terjedni. Leleteik az Kr. e. 5 és Kr. e. 3. évezred közé helyezik. A középső neolitikumban kezd megszűnni a korábbi egységes műveltség. A Szamos mentén a Délkelet-Alföldön elterjedt a Szakálhát kultúra, innen a Kárpátok felé az északkelet-alföldiekkel rokon, festett kerámiát készítő csoportok éltek. Délkelet-Erdélyben, északnyugaton a Mezőségig a vonaldíszes kerámia népe jelenik meg.

A Maros középső folyása mentén, a Déli-Kárpátok és az Érc-hegység között, keleten Fogarásig található a korai Tordos-kultúra népe. Fénykorában a teljes Kárpát-medence területén kívül a Balkán-félszigeten, sőt Kisásziában is megtalálható volt. A középső újkori népesség a rézkor végéig meghatározza Erdély történetét. Európában ez a kultúra használt először rézet nagy mennyiségben, ezt nagyrészt az erdélyi érc-hegység lelőhelyei fedezték. Már ebben a korban művelték a zalatnai aranybányákat is. Búzát termesztettek és állatokat tenyésztettek, főleg szarvasmarhát. Tapasztott agyagpadlójú borona- vagy sövényfalú, talpas házak állottak. Edényeik között gyakoriak a kelyhek, nagy részüket vörös bevonat fedi. A meandrikus vonalpárok közeit pálcikákkal benyomkodott gödrökkel díszítették tovább. Rendkívül gazdag antropomorf és zoomorf plasztikájuk; ezek az apró agyagszobrok a termékenység kultuszban játszhattak szerepet. A balkáni földművelő lakosság után a Tordos-kultúra dél-erdélyi népe volt az első földművelő Európában. Árpát és gabonát termesztettek. Ők az első állattartók Európában, akik már tenyésztették a juhot, kecskét és szarvasmarhát. A tordosi neolitikus telepet először Torma Zsófia, az első magyar régész kutatta 1875-ben. Itt összesen közel 11 ezer leletet tártak fel. A műveltség legismertebb leletei Alsótátrlakán kerültek elő, amelyek között is kiemelkedik a híres rovásírásos (alsó)tátrlakai korong. A leletek egyesek szerint a fellelt legkorábbi írásjeleket tartalmazzák, mivel radiokarbon vizsgálatok szerint Kr. e. 5500 körül keletkezettek, így kb. ezer évvel előzik meg a legkorábbi ismert sumér agyagtáblák írásait. (Lásd feljebb).

Ezen a vidéken kialakult műveltséget **Péterfava**-(Petresti)-kultúrának³¹⁵ is nevezik. a korai réz-eszközök (Radnót) és a zalatnai arany lelőhelyeinek feltárása jelentette a Kárpát-medencei rézkor kezdetét. A műveltség területén kialakult népet a későbbiekben agathyrsz-nek fogják nevezni. Az agathyrszeket már Hérodotosz is ismeri s egynémely érdekes adatot mond el róluk. Országukat a Maris (Maros)³¹⁶ szelte át, fejedelem kormányozta, és voltak törvényeik is, melyeket versekbe foglaltak. A legfényűzőbb emberek voltak s tömérdek arany ékszerrel borították be magukat. Nőközösségben éltek, mert mindannyian testvérek és rokonok akartak lenni, kik között nincs sem irigység, sem ellenségeskedés. A hatalmas arany kincset, a sok arany ékszert, mellyel az idegenek előtt kérkedni szerettek, nem máshonnan, mint Erdély bérceiből vették, melynek gazdag aranyerei az ősidőkben rendkívül dúsak lehettek. Ennél fogva ismerniük kellett a bányászatot és egy igen fejlett ötvösiparral kellett, hogy rendelkezzenek. Nagyrészt barna embereknek írja le őket Hérodotosz, arcukat és testüket tetoválták és pedig annál élénkebb és tarkább vonalakkal minél előkelőbbek voltak.

Ezzel párhuzamosan kialakul az **Erősd**-kultúra, a rézkor legfontosabb helyi megnyilvánulása Erdélyben. A nagy mennyiségben előforduló ember- és állatábrázolások, amelyeket kultikus célokra használtak, fejlett tárgyi és szellemi életről tanúskodnak. Az erősd kultúra továbbfejlődése az

³¹⁵ Péterfalva falu Erdélyben, Alsó-fehér megyében, közigazgatásilag Szászsebeshez tartozik.

³¹⁶ Az etruszk „Maris” volt a férfiasság, termékenység és a harcművészet istene. A római Mars tőle származik.

Erősd-Kukutyin-kultúra,³¹⁷ majd a Kukutyin-Tripolje-műveltség, ahol a vadló megszelídítése és a lovak tenyésztése is megkezdődött. A kukutyini-kultúra népéről ma még keveset tudunk. A régészeti ásatások kimutatták, hogy a városszerű településeken lakó népesség fazekasművészetükre jellemző volt a vonalak, körök és spirálok ismétlődése. Az egyedülálló geometriai művészettel rendelkező, kelet-európai, neolitikus kultúra virágkora kb. az Kr. e. 3000-5000 évi időkre tehető. Erdélyben a kultúra területe északon egészen a Maros vidékéig terjedt. Népessége felszíni, tapasztott házból álló, a folyók teraszain vagy közvetlenül a völgyekben közvetlen közelében fekvő településeken lakott. Megélhetésüket a növénytermesztés és állattartás (szarvasmarha) biztosította, de hússzükségletüket vadászattal és halászattal is kiegészítették. A kultúra területén előkerült apró szobrocskák közt ritka volt a férfiábrázolás. Az apró, telt női szobrok hosszú lábúak és testüket tetoválások díszítették. Kultúrájuk késői szakaszában a fémfeldolgozás is szerepet játszott. Jellemzői voltak a termésrészből készített árák és ékszerek. Ez volt a későbbiekben a vonaldíszes-csatabárt-kultúra (elő-szkíta) népe, majd a *szkítának* nevezett nép területe.

A **Tiszapolgár**-kultúra magába foglalta az Alföld keleti felét és Erdély nagy részét. A kultúra kisméretű, időszakos jellegű településeiken fő foglalkozásuk az állattenyésztés volt. A halottak mellé helyezett tárgyak mennyisége, valamint az egyes sírokban felbukkanó rézékszerek és fegyverek már a halottak eltérő társadalmi helyzetére utalnak. A tiszapolgári kultúra jellegzetes edényformái a talpas kelyhek és csőr alakú kiemelkedésekkel ellátott edények. A réz megmunkálása már igen magas fejlettségi szintet ért el.

A **Bodrogkeresztúr**-kultúra a Kárpát-medence egész középső részén, az Alföld és a Duna mentén egyaránt jelen volt. Temetőikben, amelyek között előfordul a száznál több sírból álló is, nagyszámú fémtárgyat (réz, arany) tártak fel, a fémművesség nagymértékű elterjedésre utal. A földművelődés mellett (főleg búzát termesztettek) sok állatot, főként szarvasmarhát tartottak. Az itt megalkuló népet később *keltának* nevezi a történelem.

A **péceli** kultúra népessége Magyarország nyugati területét foglalta el. Állattartó, földművelő életformájuk mellett finoman kidolgozott réz és aranytárgyakat, agyagtárgyakat készítettek, kifinomult, magas szintű ismereteikről, hitvilágukról gazdag kultusztárgyaik, temetkezési szokásaik vallanak. A temetők szerepe megnőtt, a közösség életében ez állandóságot ezek képviselték. Budakalász mellett tárták fel a kultúra legnagyobb eddig ismert temetőjét (Kr. e. 4. évezred vége). Az itt talált kis agyagszobor, a budakalászi kocsi, egész Európa első kocsi ábrázolása, ami a Kárpát-medencének az emberi civilizáció fejlődésében játszott fontos szerepére mutat. A péceli kultúra emberei a Duna és a Tisza mentén halászattal, a síkságokon és az áradmányos területeken földműveléssel és járulékos állattartással foglalkoztak. A hegy és dombvidékeken, nem ritkán a hegyek csúcsain az állattartók erősített falvakban éltek. Az állattartásban meghatározó volt a szarvasmarhatartás. A kultúrát sajátos edényformák, balták, pattintott könyílhegyek, csont- és rézárák jellemzik. Megjelennek a méltóságjelvények is. A Vörösnön eltemetett főnök vagy varázsló-pap ókori keleti típusú vagy eredetű rézdiadémot visel.³¹⁸

Gordon Childe ezeket a műveltségeket eredetinek, helybelinek tartja, összefoglalóan Duna menti műveltségnek nevezi, és ezt két szakaszra ossza: a Duna I. és a Duna II. Ez utóbbi terjeszkedik szerinte nyugatra (kelta terjeszkedés) és megteremti Nyugat-Európa újkőkorát.

A késő-neolitikum és a rézkor átmeneti szakaszában jól kirajzolódik Erdélyben, mind már rámutattam, a Hargita – a Világközepe – körül egymásba fonódó hármas műveltségi terület: a dél-erdélyi csoport, az északnyugati irányban terjeszkedő Tiszapolgár, és ezt felváltó Bodrogkeresztúr népe, valamint a Délkelet-Erdélyben és Etelközben virágzó Erősd-Kukutyin-Tripolje-műveltség.

³¹⁷ Kukutyin ősi magyar (csángó) település Moldvában, a Prut mentén, Jászvásár közelében.

³¹⁸ A régészeti korszakokról szóló adatok a Világhálóról, a Wikipédiából származnak.

Erősdön Kr. e. 5500 körül már többhelyiségű, központi kályhával ellátott kőházakban laktak. Ilyen házakat építettek később az etruszkok is az itáliai Toszkánában.

A déli-erdélyi népcsoport halottait – elsőként Európában – elhamvasztja, bevezeti a hamvasztásos, urnás temetkezés szokását. Egyre több fegyver is bekerül a sírokba az elhunyt mellé: laposbalták, balták, török (Kálnok).

Az erdélyi és a felvidéki rézbányákat már a neolitikum végén művelni kezdték és megindul az érc feldolgozása is. A rézkorban, Kr. e. 3500 körül kialakul az egész Kárpát-medencére kiterjedő és ismét egyesülést jelentő (Baden-)pécelyi műveltség, ezerszáz évvel megelőzve a minoszi kultúrát. A korszak világhírű lelete, az első európai kocsi-modell, Budakalászon került elő.

Anatóliából, a Balkánról szakadatlanul érkező telepések egyre nagyobb tömegei, nem változtatnak Erdély etnikai összetételén. Akkoriban itt rokon népek éltek, melyek az gyarapították és erősítették az ókori Erdély népét. A Tárih-i Üngürüsből tudjuk, hogy már „Hunor népe” (ezek nem a későbbi hunok) betelepődése idején, itt, a Kárpát-medencében egy velük azonos nyelvet beszélő népet, egy rokon népet találtak. Kiszeli István szerint a Kárpát-medence népességének leszármazottai folyamatosan lakták ezt az országot („uru-szág”-ot, vagyis a Földnek ezt a szegletét). Az ősnép jelenléte évezredek át folyamatosan máig kimutatható. Ezt igazolták a nemzetközi ethno-genetikai vizsgálatok is.

A bronzkor a Közel-Keleten, Kr. e. 2500 körül kezdődött, majd Kis-Ázsián keresztül megérkezik a Balkánra és a Kárpát-medencébe. Kr. e. 2. évezred második felében Mykene felváltja Krétát, és a korszak kiemelkedő művelődés-kisugárzó központja lesz. Magyarország már nagyon korán „mykenei” hatás alá kerül, majd később követi őt a germán, az akkor még kelta vidék. Írországi aranyleletek, arra engednek következtetni, hogy az ír szigetnek is szoros kapcsolata lehetett Mykene-vel. A korabronzkori Dunamenti-műveltségek kisugároznak az Apennin-félszigetre is (Kinder/Hilgemann).³¹⁹

2. rész

A történelemírás az a hazugsággyűjtemény, mellyel többnyire mindenki egyetért – mondta hajdan nagyon találóan Napóleon Bonaparte.

Mivel az utóbbi évezredek alatt a történelemhamisítás tudománya eredményesebben fejlődött, mint a történelmi valóság megismerése, csak akkor jutunk közelebb célunkhoz, ha félretesszük a belénk sulykolt dogmákat, szemellenzőket, és igyekszünk megtisztítani elménket, a gondolkodásunkat az első lépéseknél gúzsba kötő elvárásoktól (Grandpierre).³²⁰

Mert: *Nincs örök igazság. A tudós szellem nem annyira a helyes válaszokat keresi, mint inkább a helyes kérdéseket teszi fel* – véli C. Levi-Strauss francia antropológus (Ellis).³²¹

Emlékezzünk még egyszer Barry Cunliffe szavaira: Ebben a „végtelenben” kóboroltak még névtelen lovas és állattenyésztő népek, akiket majd később, a különböző történelmi írásokban kimmereknek, szkítáknak, szarmatáknak, alánoknak, hunoknak, magyaroknak, bolgároknak és mongoloknak neveztek. Thargitaosz birodalma erre az ősi állapotokra vonatkozik, amikor is az emberi közösségek társadalommá kezdtek fejlődni, a nemzetségek nemzetté, néppé összeformni. Ő volt az első (ős)szkíta kán (király), aki a letelepedett-félnomád szkíták uralkodója, az első összkíta ország (uru-szág = föld-szegelet) fejedelme. Ő itt született a Földanya honában, a Világközepén. Ezért ők, a szkíták, a Föld(anya) fiai, azaz a „magyarok”.

³¹⁹ Kinder, H. / Hilgemann, W.: Atlas zur Weltgeschichte, I. kötet, 19. old.

³²⁰ Grandpierre K. Endre: Attila és a hunok, 6. old.

³²¹ Ellis, P.B.: Die Druiden, 9. old.

Az első fejezetben már említettem, hogy Hérodotosz a szkíta eredetmonda első változatában azt írja, hogy Thargitaosz második szülött fia Arpoxais volt. Véleményem szerint Arpoxais, az eredetmonda második változatában szereplő neve alapján, a Gélonosz nép vezére, azaz még a Kárpát-medencében az ősszkíta népből kiszakad „öskelták” első mondabeli fejedelme, szkíta szóval kánja, keltául *ceann*-ja.

*„Az első, e földön [Magyarországon] lakó nép, melynek neve megmaradt, a **kelta** nép volt, mely Krisztus születése előtt 5 - 6 száz esztendővel rajzolt ki Ázsiából. Ez a nép már ismerte a kőnél, bronznál tökéletesebb vasat. Ez már vasból kovácsolt fegyverrel foglalta el a földet, lett ura ennek a hazának. Művelte a földet, foglalkozott állattenyésztéssel, űzte a kereskedést...” – írja Benedek Elek ‘Hazánk története’ (1927/1995, 5. old.) című könyvében.*

Révülő druida (a Gundestrupi üstön)

A kelták, az öskelták (előkelták?), több hullámban érkeztek Nyugat-Európába és a Brit-szigetekre. Ezt a folyamatos betelepülést (honfoglalást – ahogyan ők (is) nevezik az egymást követő honfoglalás – honvesztés – honvisszafoglalás folyamatát) sikeresen követhetjük, ha a középkorban, különböző szerzők által, különböző helyen és korszakban írt krónikák szövegét vizsgáljuk. Érdekessége a dolognak az, hogy habár a hivatalosított történészek, és főleg a betokosodott nyelvészek, a krónikákat és a krónikásokat mélyen lenézik, mert úgy vélik, hogy ezek az írások („kompilációk”), a történelemírás szempontjából használhatatlanok. Igen, használhatatlanok, a politikai rendelésre készült történelemírások szempontjából, mivel nem találnak rá a megrendelők (a gazdik) kaptafájára. Igaz az, hogy néha összekevernek történeteket, a nevekkel sem bánnak túl figyelmesen, és van amikor ezt is, azt is összemosnak, vagy magyarázkodási kényszerből egyet-mást kitalálnak. Mégis, való igaz, hogy a krónikákban foglaltaknak van valóság magva, és ezt még a régészet is igazolja.

Minden **Trója** alatt kezdődött, a trójai „Világháborúval” (Mesterházy).³²² A régi világ elpusztulásával, annak a rendnek a végével, amely addig egyensúlyban tartotta a Világot. Trója a civilizációk harcának jelképévé vált...

A trójai háború alatt legalább két fegyveres konfliktust értünk. Az első az Kr. e. 13. század közepén, a második az Kr. e. 1180-as években tombolt. Trója ostromának kezdete, összefügg a tengeri népek inváziójával. Ez a kis-ázsiai bronzkor utolsó szakasza. Később, a második felvonásban, a dórok, a valódi görögök, is beavatkoznak, és elpusztítják a Várost.

³²² Mesterházy Zsolt: Honfoglalások kora.

A homéroszi Ilion városa nagy valószínűséggel azonos a hettita és asszír forrásokból ismert Taurisza várossal, a nyugat-kisázsiai Vilusza (Homerosznál „Íliasz”), azaz Iyalanda fejedelemség fővárosa. A Város a fekete-tenger külső bejáratánál állott, és a Dardanellák védelmezője volt. Aki a Dardanellákat ellenőrizte, annak gazdag bevételi forrásai voltak. A görögök trójai kalandjának nem csak „szerelmi”, hanem jól megfogható „anyagi” oka is volt.

Az első rablóhadjárat-hullámot az akhájok vezették. Ők a tengeri népek közé tartoztak, akik előzőnlőtték Kis-Ázsia partjait, és sorra elpusztították az útjukba esett országokat, civilizációkat. Így esett el a Hettita Birodalom is. A tengeri népek Egyiptomba is betörnek. Az akhájok különösen aktívak voltak Iyalanda (Ilion) fejedelemség kirablásában, és Atrija (Trója) várának elpusztításában. Ez lenne a rövid, száraz és tragikus történelem.

Ennek van ellenben egy sokkal izgalmasabb és talán szebb változata is. Ezt Homérosz hagyta ránk. Homérosz költeményében (Iliasz) a kiváltó ok, a casus belli, Szép Helené elrablása, ami egyébként csak „elcsábítás” volt. Induljunk el ellenben a dolog legelején...

Helené, magyarul Ilona (és még hozzá „szép” is!), Menelaosz a dórok vezérének (nevének értelm: „Népvezér”) menyasszonya volt, pontosabba neki ígérte oda Heléna apja, Tündareósz, aki az akkor még pellazg Spárta királya volt. Tündareósz felesége Léda, hattyú képében két tojást rakott, és mindkét tojásból egy-egy ikerpár született. Az egyikből született meg Helené és Klütaimnésztra nevű nővére, a másikkól pedig két fivére, Kasztór (Castor) és Polüdeukész (Pollux). Itt, ezen a ponton elhagyjuk a földi világot, így nem tévedünk és nem vétkezünk, ha ezen túl magyarul egyszerűen Tündér Ilonáról, a Tündérkirálynőről beszélünk. Tündareósz Helené a magyar mondák világában Tündér Ilona. A görög „Népvezér” (Menelaosz) az a gonosz szörny, aki elrabolja és várába zárja Tündér Ilonát (sőt még két gyereket is nemz vele?). Párisz, a trójai királyfi, pedig a jó királyfi, aki Tündér Ilonát kiszabadítja. Párisz volt Priamosz, Trója királyának legkisebbik fia. Őt azonosítják a történeti Alakszandusz vilusszai királlyal. Neki két fivére volt, Hektór, aki elesett Trója ostrománál, és Troilosz, akit Achilles csapdába ejt és megöl, mikor lovát itatni hozta egy a váron kívüli kúthoz. A trójaiak lovak imádói voltak, ehhez kapcsolódik a „Trójailó” története (mondája?). Egy jövődőlés szerint csak akkor lesznek a görögök képesek Tróját legyőzni, ha már Troilosz nem él. Ezért kellett őt orvul megölni. Troiloszt legyilkója Achilles és Trója elesik.

Trója lángokba borul, lakossága elmenekül. A menekülésről több krónika is megemlékszik. A menekülés egyik útja a tengeren zajlik. Trója lakosainak egyik része kimenekül a közeli Ida hegyre, majd amikor a háború szörnye lecsendesedik, a közeli öbölben hajóra szállnak és Aeneis vezetésével elvándorolnak Trója (Vilusza) vidékéről, de magukkal viszik írásukat, vallásukat, művészetüket, kézműves- és várépítési tudásukat. Ennek a menekülésnek történetét Vergilius (Publius Vergilius Maro), etruszk származású római epikus költő, Augustus császár idejében és megbízásából foglalta költeménybe. A császár célja Róma és a római nép őstörténetének a megíratatása volt, hogy kerek, hivatalosnak mondható formát nyerjen az eredettörténet, az identitásról szóló hitvallás. A tíz évig íródott költemény főhőse a legendás ősapa Aeneis (Aeneas) volt.

A legenda szerint, Aeneis és a vele tartók hajói indulás után egy hatalmas viharba kerülnek. Poszeideón, nevének jelentése szerint, a „Föld Ura” és a földrengés (Homerosznál a „Földrázó Poszeidón”), illetve a görög mitológia szerint még a tengerek istene is, megharagudott a görögökre, mert ezek, hogy elpusztíthassák Tróját, először is a vár előtt, az Ida hegyen álló szentélyben lévő Anyaisten (Estanu / Kybele ⇔ etruszk Turan) szobrát, egy jövődölést követve, összetörték. Poszeidón, a Föld Ura, keltette hatalmas földrengés s az ezt követő óriási árhullám teljesen elpusztítja a görög hadiflottát, Odüsszeusz / Ulysses hajója kivételével, de ez is eltévedett Itália partjai felé (Kirké tündér és az iszapfürdők története).³²³

³²³ Kirké tündér, a Nap leányának mondája. Szigetén a disznóvá változtatja Odüsszeusz katonáit, akik megtalálni és „kiszabadítani” akarták őt a tündér varázslatos fogságából. Ezek egész nap az iszapban disznó módra dagonyáztak. Így talál rájuk Odüsszeusz is.

A trójaiak ellenben megmenekültek, és Itália felé vették útjukat. Itt az olasz (Latium) partoknál kötöttek ki és valahol a mai Róma környékén szállnak partra. Egyesek szerint, innen délre, a mai Gaetánál, mások szerint, innen északra a mai Cerveteri (latin Caere ⇔ etruszk Caisra) – Pyrgi vidékén. Majd megalapítják Rómát, az etruszk alapítású Örökvárost. Ők voltak az első etruszkok, vagy az előetruszkok, akik Kis-Ázsiából menekülve, Trója pusztulása után, letelepedtek Itáliába, és az „eredetmonda” szerint megalapították Rómát.

Az első fejezetében említett Hérodotosz által lejegyzett szkíta eredetmonda kapcsán írtam az erdélyi agathyrszekről, akik hirtelen az Kr. e. 6-8. században „eltűnnek” a Kárpát-medencéből, hátrahagyva házaikat, telepeiket, sírjaikat. Éppen ekkor, ugyanazokkal a tulajdonságokkal, jellegzetességekkel, a „semmiből” egy szkíta (magyar)³²⁴ jellegű műveltség jelenik meg Toscana északi részén (Villanova). Én itt a szkíta műveltségű agathyrszek hatását látom, akik lovaskultúra-elemeket, többek között a halomsíros temetkezést honosították meg az etruszkok földjén. Mario Alinei szavaival élve, ekkor a toszkánból etruszk lett. A rokon szkíta eredetű agathyrszek egyesülése a korábban Kis-Ázsiából érkező előetruszkokkal, beindítja az etruszk nép és etruszk civilizáció kialakulását. Minden más hamis okoskodással ellentétben, az etruszk műveltség, beleértve az etruszk nyelvet is, soha nem „halt ki rokontalanul” (ahogyan ezt a nyelvészek erőszakolják), nem tűnt el a semmibe, hanem folytatódott (nem beleolvadt!) a római műveltségbe és a latin nyelvbe, és írásba, vagyis a mai írásunkba. Mi ma (majdnem) ezekkel az „etruszk” betűkkel írunk!

Sok középkori krónika is foglalkozik a trójai menekültek sorsával. Ezek a kelták meneküléséről és vándorlásáról számolnak be. Ilyenek a magyar Képes Krónika és a Tarih-i Üngürüş (a magyar ösgeszta)³²⁵, az ófrancia krónikák, a Historia Regnum Britanniae, az Írország Honfoglalásának Könyve (Leabhar Gabhála Éireann) és Sebastian Münster Cosmographia nevű, 1545-ben íródott Világtörténelme.

Mint mondtam, a magyar krónikák is megemlékeznek a Trójából menekülőkről. A magyar őskrónika, vagy ami ebből megmentett a Tarih-i Üngürüş Paris³²⁶ és kíséreiéről szól, akik megépítették Sicambriát. Ők egy bizonyos idő után tovább költöznek Galliába, és első vezérük, fejedelmük tiszteletére, a Szajna két szigetén alapított fővárosnak, Paris nevét adták. Galliában egyesültek a már régebből ott élő, ugyancsak trójai eredetű gallokkal.

A Képes Krónika is megemlékezik a keltákról. Első részében a "Teremtés könyvé"-ben, Josephus Flaviusra és Ieronimusra hivatkozva Noé három fiáról ad rövid tájékoztatást: *"szétszéledtek három részébe a világnak, Sam Ázsiát, Cam Afrikát, Japhet Európát kapta osztályrészül."* Josephus Flavius-nak 'A zsidók történeté'-ből tudjuk, hogy ennek a Japhetnek hét fia volt (> hettiták?), "akiknek országoi az ázsiai Taurus és Amanus hegyeitől a Tanais (Don) folyóig és Gadiráig terjedtek Európában." Ezek a területek addig lakatlanok voltak, így az ott letelepedő népek saját neveiket adták. A zsidó történész Japhet fiainak nevét is ismerteti: Gomár, Magóg, Madai, Javán, Tubál, Mosoch és Thyras. Népük tőlük kapta nevét: *"Így hívták egykor a mostani galatákat gomároknak és a mostani Scythákat magogoknak ősapjuk Magóg után..."* – mondja Flavius. A Képes Krónika a galatákat GALLOK-nak nevezi, és azt írja, hogy Trója eleste után Pannóniába menekültek.

A hettiták (Japhet hét fia) közvetlen említésével ismét Kis-Ázsiában, Trója vidékén vagyunk. A dolog pikantériája, hogy van török történész (Diker)³²⁷, aki a szkíta *neurok* őshazáját Kis-Ázsiába

³²⁴ Alinei, Mario olasz kutató szerint, aki Ősi gyökér című könyvében az etruszk nyelvet egy ősmagyar nyelvnek (una lingua archaica ungarese) tekinti.

³²⁵ Mahmud Tercüman, I. Szulejmán szultán bajor származású tolmácsa, diplomatája mentette ki Székesfehérvár égi könyvtárából (1543) és ültette át oszmán-törökre

³²⁶ "Ezt a paradicsomi vidéket ő [Paris] azonnal megkedvelte, és megparancsolta, hogy a Szikan hegy tetejére egy hatalmas várat építsenek." ('Tarih-i Üngürüş' avagy a Magyarok Története).

³²⁷ Diker, Selahi: And the whole Earth was of One Language, 1996/1999 (Wikipédia).

helyezi. Nevüket Hérodotosz elírásának tekinti, valódi nevük pedig *onogur*, mivel törökül a g-hangot kihagyják, nevük kiejtve „onour”. Emiatt érthette a görög történész „neur”-nak nevüket. Az *onogur* név értelme: „Tíz-Nyíl” illetve átvitt értelemben „Tíz-Törzs”. Ők a magyarok ősei, véli a török történelemírás (is). Őshazájuk Kis-Ázsia, majd a „kigyók” (ótörök *ylan*) túlságos elszaporodása miatt költöztek a Kaukázustól északra, talán éppen a Csodaszarvast követve, a Meotiszba. Az ótörök *ylan* (kígyó) szóval kapcsolatban, írja Diker, hogy ez alatt az alánokat kell érteni. Az alánok (szarmaták) a Kígyó (Sárkány) képét tűzték lobogó gyanánt kopjájukra. Hérodotosz a szkíta eredetmondában említi, hogy Targitaosz harmadik fiának a mellékneve *skolot* volt, ami miatt népe, a szkíták, *szkolotoknak* nevezték magukat. Az ógörög nyelvben *skolt* nyílhegyet jelent. Tíz „skolot” törzs az *onogur*.

Összegezve, tehát, Japhet fiától, Gomár-tól³²⁸ származtak a kelták (gallok, galaták) és testvérétől, Magógtól a magyarok (magogok, szkíták) – (Berenik).³²⁹

Az ír hagyományban Partholón és Nemed, honfoglaló vezérek, Magóg utódai voltak (Ellis).³³⁰ A kelták is, akárcsak mi magyarok, a Nyilas népe, és az Ősanya (ANU) gyermekei.

A keltákról részletesen megemlékeznek a régi francia írások: az ófrancia krónika, amelynek szerzőjeként *Gregorius de Tour*-t (540-594) tartják számon, valamint a *Fredegar* gyűjtemény és a *Frankok története* a 7-8. századból, ismeretlen szerzőktől feljegyezve. A régi krónikások a keltákat „frankoknak” nevezik, és Trójából származtatják őket. Az ófrancia krónika megjegyzi, hogy: „*a frankok (a bretonok) rokonai a magyaroknak és a törököknek, mert mindhárman ugyanattól a Troillustól, Trója királyától származtak.*” *Jean Lamaire* a gueldre (holland) származású francia költő és énekes az 1510-es évek elején a magyar, francia és a török nép közös trójai eredetét hangsúlyozza kiemelve azt, hogy a két előbb említett nép jézushitű, míg a törökök oszmánhitűek (Vetráb).³³¹

A *Fredegar* gyűjtemény szerint, a Trójából, ennek eleste után elmenekült frankok Macedóniában kettéválnak. Az egyik csoport *Francio* király vezetésével Galliába megy, és ott letelepszik, a másik meg *Turchot* vezetésével északra vándorol és ő lett a „turk” nép vezére!³³²

Turchot neve Hérodotosz szkíta eredetmonda *Targitaosz* szakrális királyra emlékeztet. A „turk” népnév alatt régen a bizánciak a magyarokat értették.

Tours-i Gergely püspök jegyzése szerint, a francia nép bölcsője Pannóniában ringott és ez volt valódi hazájuk, itt megvetették egy bizonyos erkölcs alapjait lelkükben, állítván, hogy ez a közösség a szabad szkíta, vagy frank nemzet része, akik a *Palus-Meotis* partjain éltek, – mint ahogy Hérodotosz is tanúsítja – írja *Velly* francia abbé (Vetráb).³³³

A nagy Francia Krónika tudósít bennünket arról, hogy a galloknak nevezett, a beköltözés első időszakában letelepült trójai kelták, hogyan fogadták a betelepülés második hullámával érkező testvéreiket, a pannóniai keltákat. „A trójai *Priam* király vérvonalából származó ausztriai (sic)³³⁴ *Priam* (király) fia *Marcomir*, megérkezett Galliába kíséretével, azaz a frankokkal és egyesültek *Ybor* népének leszármazottaival, azaz a gallokkal” (Vetráb).³³⁵

Francus (aki *Hektornak* Trója hercegének a fia) volt *Gallia* 24. királya a világ teremtésének 2791. az özönvíz 1135. évében, 60 esztendeig uralkodott, Trója ostroma idején Galliába jött... Magyarországon maradt, itt építette fel *Szikambria* városát... *Anthenor* szkítiai király fia, *Marcomirus*,

³²⁸ Feltehetően kimmerekről van szó. Kimmerek a brit-kelták ősei, és kimmerek (kimberek) éltek a Rajna-Majna vidékén is, a teutonok szomszédságában. A kimmereket az asszírok *gimmirainak* nevezték.

³²⁹ Berenik Anna: A félre-magyarozott Anonymus: 1. rész 'Magurától Lebediáig, 62. old.

³³⁰ Ellis P.B.: *Die Druiden* (A Druidák), 127. old.

³³¹ Vetráb József Kadocsa: Trójaiak, Szikamberek, Szikánk, Frankok... I. (elküldött írásáért hálás köszönet).

³³² Wikipédia (angol): *The Franks - Mythological origins*.

³³³ Vetráb J. Kadocsa: *Magyarságtudományi Füzetek*, 21., A magyarság és a Nyugat / A kelta kapcsolat, 53. old.

³³⁴ Ausztriai előnevű *Priam* király nem létezett annál az egyszerű oknál fogva, hogy Ausztria sem létezett egészen a XI. századig. A jelzett terület elnevezése e *Priam* korában, a Kr.u. IV. században a latin *Pannonia Superior* (Felső-Pannónia) *norici* része... (Vetráb József Kadocsa magyarázata, u.o., 55. old.)

³³⁵ Vetráb J. Kadocsa: *Magyarságtudományi Füzetek*, 21., A magyarság és a Nyugat / A kelta kapcsolat, 55. old.

akit a Skandináv-szigeteken lakozó gótok megöltek, elhagyta Szkítiát és a Rajnához jött 175 658 fős hadseregével, feleségeikkel és gyermekeikkel össznépe így 489 360 főt számlált a szolgálakat és szolgálóleányokat leszámítva – Trithemius és Hunibaldus szerint. Ez a király elfoglalta mind Szikambiát, mind a gallokat és elkezdett uralkodni a világ teremtésének 3519. az özönvíz 1863. évében.³³⁶

A theológus és kozmográfus *Sebastian Münster* (1489-1552) *Cosmographia universalis* harmadik könyve, második fejezetében (A régi frankok, ahogy Galliába költöztek) olvashatjuk, hogy: *Miután Ilium városa vagy Trója elpusztult, Priamus unokái a Hellespontos tengerén jöttek át és a Meotiszi Tengeren telepedtek le és maguk fölé egy királyt tettek. De mivel a gótok, akik tőlük nem messze éltek, háborúban gyakran támadták őket, és nem tudtak eléggé védekezni, királyuk Marcomirus tanácsot tartott az ország uraival, hogy azt az országot, Scythia nevűt, elhagyják, és új országot keressenek, ahol nyugton élhetnének.[...] Azután Krisztus születése előtt 433-ban ezek a szkíták, Marcomirus és népe Németországba jöttek, ott letelepedtek azon a helyen, ahol most Gallern és Hollandia van: akkor a szászok Neomagos-nak nevezték őket, németül Newmag... (Berenik).*³³⁷

A frank Marcomir³³⁸ neve nem keleti-gót, de még „szláv” sem. Neve, akár őmaga is kelta. Keltául neve azt jelenti, hogy: „FürgeLovas”. A Rajna partjára letelepedett „frankokat” a szomszéd szászok „új-mezeieknek” nevezték. Ők magukat „franknak” hívtak, mert ők a szabad szkítákból származtak, a szomszédaikkal ellentétben, akiket ők teut-nak (*Unfrei*en „nem szabadok” – lásd: *sclavi*) hívtak. A kelta „teut”-ből származott a teutonok és a germánok saját neve is: teut'sch > deutsch.

A *frank* szó bretonul szabadot jelent, így a *frankok törzse* a "szabadok" népét jelölhette. Attila sikeres galliai hadjárata után megalakult a független „Bro Frankíz”, a gall „Szabad Birodalom” – melyet a történelemkönyvek „Frank Birodalom”-nak neveznek.

A brit szigeteken írott krónikák foglalkoznak Britannia és Írország „honfoglalásával”. Geoffrey Monmouth (1100–1155), vels (Gruffudd ap Arthur) eredetű angol krónikás nevéhez fűződik a *Historia Regnum Britanniae* megírása, amely részletesen foglalkozik Arthur királyságával is. A mű Britannia történetét írja le, az első, Brutus, a trójai hős, Aeneas leszármazottja, településtől Cadwalader haláláig. Az ajánlásában Geoffrey azt állítja, hogy a könyv *egy régi breton nyelvű könyv fordítása, amely rendezetten meséli Britannia királyainak történetét* és amelyet Walter, oxfordi főesperestől kapott.³³⁹

A honfoglalók népe

Írország Honfoglalásának Könyve (*Leabhar Gabhála na hÉireann*) beszámol egy sorozatos és többszörös (öt vagy hét) honfoglalásról, illetve honvisszafoglalásról.

A kelták, az írek, a honfoglalók népe. Az ír mondák több keletről jövő honfoglalásról beszélnek. A Honfoglalás fogalma Európában csak a magyaroknál és az íreknél él. Minden honalapítás úgy a magyar mind az ír krónikákban egy-egy „Honfoglalás” (Gabála). A Honfoglalás(ok)ról három ír monda is megemlékszik: az egyikben Míl-népének honfoglalásáról kapunk hírt, a másikban Tuan történetével ismerkedünk meg, a harmadikban Fintan elmeséli Írország valódi történetét.

³³⁶ Vetráb J. Kadocsa: *Magyarságtudományi Füzetek*, 21., u.o., 58-59. old.

³³⁷ Nevük a kelta MAG *mező* szón alapszik, tehát: neomagos ~ newmag = magyarul „újmezei”.

³³⁸ Népének a Meotiszból való elvándorolását elhatározó Marcomer, a feljebb említett Chlodio nagyapja volt. Marcomer meotiszi „szkíta” király neve, feltehetően „Fürgeló” vagy „Fürgelovas” értelemmel bír, lásd keltául: óír MARCA *marha, ló, paripa*, ír MARC-ach *lovas* + ír MEAR *fürge*.

³³⁹ Wikipedia.

A milék Honfoglalása

Miléknek nevezik a történészek Míl vezér népét, az utolsó Honfoglalás (Gabála *megkapás*, *megkaparintás* / *hódítás*) végrehajtóit. Míl 36 hajóval indult Ibériából, hogy ‘megkaparintsa’ Írországot. Sevilla-i Isidor krónikája (Kr. u. 6. század) szerint Írországnak ‘Hibernia’ latin neve Ibéria nevéből származik. Míl vezérről ‘A kelta mitológia lexikonja’ a következőket írja: Míl Bíle fia, teljes nevén Míl Espaine (*spanyol katona*), más írásokban *Galam* a ‘valódi’ neve; népét a *breogain* (pisztráng) törzsének nevezi. A név *spanyol katona*-ként való magyarázása csak krónikási okoskodás. Indítéka a Míl és a latin *miles* zsoldoskatona szavak összecsengése. A Honfoglalás Könyve szerint Míl hét (később nyolc) ‘fiúnak’ az apja. Míl népe hét törzs szövetsége és ő e törzsszövetségnek a vezére. Megválasztásakor –kelta szokás szerint– pajzsra emelték. Nem ismerjük Míl népe vezéreinek nevét, de a Honfoglalás krónikája megörökítette ezek feleségeinek nevét: Tea, Fial, Fás, Liben, Odba, Scota és Scéne. Amairgin druida (a milék tordája) felsorolja versében az asszonyok nevét és a vezérek nevét is megemlíti. Ezek szerint Tea Éremón a lovas felesége, Fial a harcosnő Luigaid-é, Fás Unmac Uicce-jé, Scéne meg maga Amairgin hitvese, Liben Fuad vezér asszonya, Odbá-nak férjét nem említi, Scota meg özvegy, mert ő Míl felesége volt. A későbbiekben Scota Skóciába költözött. Scota nevét a krónikások a Fekete-tenger északi partján élő szkítáknevéből származtatják (Botheroyd)³⁴⁰. Bizony előfordulhat, hogy a „tudós kompilálók” most éppen nem tévedtek. Tömérdek földrajzi név őrzi máig a vezéresszonyok nevét szétszortan Írország egész területén. Scota Skóciába vitte nevét.

Mílnek valójában két fia volt: Éber és Éremón. A krónikakutatók szerint nevük ugyanolyan alliteráció módszerrel képzett (ugyanannak a hangnak egymást követő szavak elején, esetleg belsejében való ismétlődése, összecsengése) mint a világ más tájáról ismert ‘honfoglalások’ meséjében szereplő testvérpárok neve (vö. Ed és Edömén vagy Hunor és Magor).

Míl maga a Honfoglalást nem érthette meg, mert még mielőtt lába érinthette volna Írország szent földjét, meghalt. Így a Honfoglalás valós végrehajtói a Míl-fiúk. Honfoglalás körüli harcokról a krónika nem tudósít. A Tuatha Dé Dannan (Danu Istenanya törzse) varázssal (druidák) próbált ellenállni, és sikeresen meg is gátolta milék partraszállását. Így a támadók cselhez folyamodtak, és pedig visszahúzódnak színleltek a kilencedik hullám mögé, ahol már nem hatott a druidák varázsigéje, azonban váratlanul és egyszerre két helyen, északon és délen partraszálltak, és a Tailtiu-i csatában Istenanya-népe alulmaradt. Ezt követően Tuatha Dé Dannan-ék „visszahúzódnak a sídhekbe” (sírhalomokba). Éber és Éremón testvérpár testvériesen kettéoszza Írországot, egy északi és egy déli félre (Matthews).³⁴¹

Tuan Mac Carill (vagy Cairell) Mac Muredach története

A főhős Tuan, Cairell fia. Tuan az öreg harcos, aki Partholón egyik unokaöccse, elmeséli történetét Szent-Finniannak (Kr. u. 579 körül élt). A monda szerint Tuan Írország legidősebb embere, mivel ő átélte különböző állatok képében mind az öt honfoglalást. Mindig mikor új ‘nép’ jelent meg az ír szigeten Tuan más állat képét vette magára.

Tuan Partholónnal érkezett Írországba, és Partholón testvéreinek fia volt. Partholón, állítólag egyszeműnek született, és emiatt őshazájában (Sziciliában vagy valahol a „görögök földjén”) nem lehetett király. Ezért felkerekedik népével egy új haza felkutatására. Tuan az első (partholóni) Honfoglalást a következő képpen meséli el: 312 évvel az özönvíz után Partholón, aki Sera fia, 24 párral indult útjára. Letelepedésük után, törzsük hamarosan 5000 emberre szaporodott. A fomoriaktól elszenvedett vesztes csata után, amit mérhetetlen pusztítás, mészárlás követett, mindegyikük meghalt, egy kivételével. Tuan maradt egyedül életben. Ezután 22 évig Írország „üres” maradt.

³⁴⁰ Sylvia und Paul F. Botheroyd: Lexikon der keltischen Mythologie, 295-296. old.

³⁴¹ Caitlín und John Matthews: Das große Handbuch der keltischen Weisheit, 17-26. old.

Aztán majd jött Nemed népe. Nemed, Argoman fia, nevének jelentése: *szent, nemes, kiváltságos* (Botheroyd).³⁴² Nemed népe eleinte másfél évet bolyongott a Káspi-tóban, majd 34 csónakkal és 30 emberrel minden csónakban, sok viszontagságok után, megérkezett Írországba. Nemed megérkezésekor Tuan álmában észlelte, hogy szarvassá változik. Szarvas képében várta Nemed népének megérkezését. A partraszállás után, ezek a keletről jövő bátor harcosok – Tuan versbe foglalt szavai szerint: Ezek a keletről jött férfiak, kopjakkal, melyek célt sohasem tévednek – vadászatra indulnak, de mikor Nemed ‘fiai’ a Szarvast (Tuan-t) üldözőbe vennék, neki hatalmas agancsai nőnek, és szíve is megfiatalodik. Így Nemed fiai nem ejthetik el a táltos szarvast, aki/ami elvezeti őket letelepedésük (honfoglalásuk) helyére. Az ír mondában is felfedezhető a magyar Csodaszarvas motivuma. Röviddel a Csodaszarvas vezérelte letelepedésük után Nemed népe 4030 párra szaporodik. Nemed három csatában legyőzi a fomoriakat, két királyukat is megöli. Nemed uralkodása alatt tizenkét mezőt megműveltek és négy (halas)tóval gazdagították Írországot, sőt még két királyi erődöt is felépítettek. Mikor mindez megvalósult Nemed súlyosan mebetegedett, és hamarosan meg is halt. A vezér nélkül maradt népét a fomoriak leigázzák és mérhetetlen adókkal sújtják: át kellett adniuk a gabona, a tejtermés és a gyermekek kétharmadát. Emiatt Nemed fiai fellázzadtak, de leverik és lemészárolják őket, csak egy hajónyi ember menekülhetett meg. A menekültek utódai mint Fir Bolg és mint Tautha Dé Dannan visszatérnek visszaszerezni nemedi jussukat. Nemed felesége Macha az Em(e)se volt, akit áldott állapota ellenére az ellenség arra kényszerít, hogy egy lóversenyen résztvegyen, amibe belehal. Halála előtt még életet ad két fiúnak (→ Hunor és Magor). Macha az „Em(e)se” öléből születik Nemed két fia, aki majd a két nemed-utódnépnek lesz fejedelme. Az elmenekült nemedi utódok, megsokasodva és felerősödve, mint a harcias Fir Bolg (Hunor-ág) és a táltosi Tuatha Dé Dannan (Magor-ág) visszatér és fegyverrel visszaszerzi örökségét. Nemed népének pusztulása után Tuan ismét behúzódik barlangjába/házába, hogy elrejtőzzék a „farkasok” elől. Egyik napon észrevette, hogy teste ismét megváltozik és egyben megfiatalodik. Tudta, hogy Nemed utódai visszatértek. Tuan most vadkanná változott. Megérkezettek Fir Bolg, a „hólyag vagy zsák”(-nadrágú) férfiak. Ők addig lakták Írországot míg ez lakható volt. Delgas öt fia, a Fir Bolg nép vezetői (fejedelmei), az ír szigetet elosztják egymásközt (az ötös felosztás máig megmaradt) és bevezetik a királyságot mint új államfőmát (vö. ceann *fejedelem*). Az első királyuk a krónika szerint Eochaid mac Erc volt, aki „mindenben megfelelt királyi mivoltának”. A Fir Bolg neve egyes tudósok szerint a bőgatya, bőnadrág viseletükből származik. Mások ellenben azt valják, amit a 17. században fogalmazott meg O’Flaherty, hogy a Fir Bolg neve a Kr. e. 100 körül Belgiumból áttelepült keltákkal állhat kapcsolatban (Botheroyd).³⁴³ Belgium neve a Fir Bolg törzs nevéből származott.³⁴⁴

A negyedik honfoglalási hullámmal a Tuatha Dé Dannan népe érkezett, még a Fir Bolg népe uralmának idején. Danu/Anu istennő népe Írország mondabeli honfoglalásai utolsóelőttiének a végrehajtója, amiről az Írország Honfoglalásának Könyve beszámol (Botheroyd).³⁴⁵ TUATHA *törzse* (népe) DÉ isteni DANAAN *Jóanyának* a monda szerint egy teljesen ismeretlen helyről érkezett az ír szigetre, és „eredetükről senki sem tud semmit, még a tudósok sem, de feltehetően az Égből jöttek, mert annyira okosak, annyira bölcsék és olyan sokat tudnak” – írja a krónikás. Bejövetelükkor Tuan a sólyom képét ölti magára, mivel a Tuatha Dé Dannan a „Sólyom” (Isten) népe. Jóanya-Törzse átveszi a szigeten a hatalmat a Fir Bolg népe kezéből és bevezeti a „Táltos-királyságot”. A nép által megválasztott táltoskirály csak akkor foglalhatta el trónját, ha testileg és szellemileg is megfelelt szerepkörének. Különböző (királyválasztási-)próbát is ki kellett állnia.⁽³⁴⁶⁾ Tuatha Dé Dannan népe a druidizmus (táltosság) megalkotója. A druidák (tordák) négy igen fontos ereklyével rendelkeztek, ezek: Fál kőve, Lugh téveszthetetlen kopjája, Nuadu félelmetes kardja és Daghdha örökké teli üstje.

³⁴² Sylvia und Paul F. Botheroyd: Lexikon der keltischen Mythologie, 318. old.

³⁴³ Sylvia und Paul F. Botheroyd: Lexikon der keltischen Mythologie, 160. old.

³⁴⁴ Timaru-Kast Sándor: A Fehérló Fiai, 75. old.

³⁴⁵ Sylvia und Paul F. Botheroyd: Lexikon der keltischen Mythologie, 413. old.

³⁴⁶ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 88. old.

Jóanya/Anyaiszen népe adta a kelta mondavilág összes 'modern' istenségét: Dagda a Jóisten, Goibniu a Kovács, Ogma az Égisten, Lug a Legényisten, Birgit a Pirkadatistennő, Macha az Emse, Morrigan a gyógyforrások (borvizek) istennője, a gall Borvo isten megfelelője, stb. A Fir Bolg népe nem mondott le könnyen elsőbbségéről és fegyveres összecsapásra is sőr került a két testvérnép között. A Mag Tuired-i („szárazmezei”) csatát a Fir Bolg népe elveszíti, habár sikerült Tuatha Dé Dannan királyának, Nuadu-nak a jobbkarját levágni. Ezt később a király kovácsai egy ezüsből készült karral pótolják (hisz jobbkar nélkül nem maradhatott meg királynak!). Isten törzse nevéhez fűződik a griffes-indás művészet megjelenése a Brit-szigeteken.

Az ötödik Honfoglalás a Míl népének honfoglalása. Ezt a korszakot Tuan egy pistráng (pér) vagy lazac képében éli meg (→ *breogain* törzs). Tuan ismét emberré vált mikor Szent Patrik, azaz Naomh Padraig = Nemes Patrik (Patricius), a hitet behozta Írországba.

Fintan története

A harmadik monda, amely megemlíti az ír honfoglalásokat Fintan meséjéhez fűződik. A fejezet címe: „Tara háza felosztásának története”. Diarmaid Mac Cerball nagyfejedelem fel akarta osztani országát alattvalói között. Az igazságos végrehajtáshoz ellenben senki sem értett az udvarban. Ezért a király felkutatja országa legidősebb emberét, Fintan Mac Bóchrát, aki elmeséli Írország „valódi történetét”. Ezt a Lencan-i Sárga Könyvbe (*The Yellow Book of Lencan*) jegyezték föl. Fintan hét honfoglalásra emlékszik. Ám először elmeséli Írország első felosztását. Ui Neill-ék gyűlést (scer = szer) tartottak Magh Bregh („Pusztamező”)-nél. Itt az egybegyűltek megegyeztek abban, hogy Tara, a főváros, helyzete nem előnyös, mert habár egy síkságon fekszik és innen hét irányba lehet látni, nincs egy méltó udvarháza sem, ami háromévenként megvendégelhetné Írország összes férfiát és asszonyát. A krónikás a következőképpen írja le azon a bizonyos 'Pusztaszeren' történő Írország felosztását: Minden egyes vezérnek kijelölték birtokát (briod) és minden egyes tartománynak egy hegláncot (barr *bérc*) és egy dűlöt (tulan), egy nagyobb folyót (aub) és egy hágót (óir brío *szoros*, *hágó* ⇔ csángó vör völgy, *szoros*, *hágó* → vö. Verecke, Bereck), egy mezőt (óir magh, ír má, breton maez) és egy legelőt (féarach *fíves* ⇔ féar *fí*) meg egy partot (port) jelöltek ki. Meghatározták Tara (királyi szék) helyét. Úisnech dombja lett Írország szent hegye, a druidák központja. Itt minden vidék számára kijelöltek egy-egy foráiste-t (forrás-t). Ez egy bölcs felosztás volt – mondja Fintan szavaival a krónikás –, mert az utak által kijelölt határokkal ötödrészekre sikerült Írország felosztása (Matthews).³⁴⁷

Mindegyik vidék csúcsa Úisnech irányába mutatott, ahol ötfelé szeltek minden követ is.

Fintan előadja majd a honfoglalásokról szóló emlékeit. Az egyik változat szerint az első honfoglalást Cessair asszony vezeti, aki Noé fiának, Bithnek a leánya (neve a Bibliában nem szerepel). Cessair úrnő hét évig tartó vándorlás után megérkezik népével az ír szigetre. Cessair férje maga Fintan volt, aki a *brehon* (bíró) címet viselte. Ebben a tisztségében Patrik eljövételéig Írország sok kormányát megélte, és mint (fő)bíró mindenkinek kijelölte birtokát (Matthews)³⁴⁸. Ennek az első honfoglalásnak van egy másik változata is miszerint Cessair vezér férfi volt és keletről jött. Kisérte felesége, Bith leánya, valamint az 50 leányuk és még három férfi alkotta. Egy napon nagy áradás támadt, és csak Fintannak sikerült megmenekülnie, úgy, hogy „az özönvizet Tul Tuinde-nál a víz alatt vészeltte át”. A monda második felében felsorolja a már ismertett honfoglalásokat, az egyiket, a „fir bolg” népének honfoglalását megduplázva, hogy kijöjön a bűvos hetes szám. Majd egy eredettörténetet is elmesél: *Nimrod tornyának megépítése és a nyelvek összezavarása után a Fárao meghívására Egyiptomba mentünk*. Fintan meséje szerint, kijöve Egyiptomból, a kelták északra vándoroltak a Kaukázusba, majd áthajózva *az ottani Káspinak nevezett tengeren Szkitiába és Indiába jutottak*. Később a Malus maeotis (→ Palus maeotis), a *meotisi öböl*-höz költöznek.

³⁴⁷ Caitlín und John Matthews: Das große Handbuch der keltischen Weisheit, 71. old.

³⁴⁸ Caitlín und John Matthews: Das große Handbuch der keltischen Weisheit, 42. old.

Figyelembe véve a Honfoglalásokról szóló egyéb krónikarészeket, megállapíthatjuk, hogy: A kelta „öshaza“ (Anatólia?) vidékéről egy (ös)kelta törzs Cessairasszony vezetésével elhajózott és letelepedett az ír szigetre. Trója eleste után, a kelták egy része, a „görögög földjéről“ Aeneas népével együtt a tengeren elmenekült Sziciliába. Majd innen Partholón vezér vezetésével népe elindult hont-foglani. A kelták egy másik része, ugyancsak tengeren, a Fekete- és/vagy a Káspi-tengeren át letelepednek ennek keleti partján, ahol elérték Szkítiát és Indiát. Majd egy idő után ismét felkerekedtek és a Meotiszban találtak szállásra. Innen a „nemes“ Nemed, sok kalandozás után, letelepíti népét Írországra. Itt Honfoglalásukat a Csodaszarvas vezérli, mivel Nemed népe a „Szarvas“ népe volt. Nemed, hirtelen halálát követően, a fomoriak pusztításai után, az életbemaradtak egy hajóval elmenekültek a szárazföldre (Európába?). Nemed halála után megszületett fiait a menekültek fejedelmüké választják. Így ők, Nemed és az „Em(e)s“ fiai, a két uralkodóház, a Nemed-házból származó fejedelmi családok megalapítói lesznek. Az egyik ágon uralkodnak a Fir Bolg fejedelmek, a másikon a Tuatha Dé Dannan-é. Egyes történészek szerint a Fir Bolg-nak nevezett nép Belgiumból telepedett át Kr. e. 100 körül. Őket követi Tuatha Dé Dannan, az Anyaisten népe, és majd ezután jönnek Ibériából Míl fiai. Kr. e. 45-ig a rómaiak hódításai elérték Ibéria legdélibb csücskét. Valamikor ekkortájra tehető Míl keltáinak bevándorlása.

Úgy a magyar, mind a francia krónikák is beszámolnak a trójai menekültek egy másik, most már egy szárazföldi vándorlásáról. Ezek alapján, a szárazföldön menekülők átkeltek a Boszporuszra, majd a később Macedóniának nevezet vidéken megpihentek. A menekülők nagy része tovább vándorol, de két részre szakad. Az egyik részük továbbmegy a „balkáni” úton, míg eléri Galliát. Útjukat a Trója településnevek révén lehet követni. Utolsó állomásuk a mai franciaországi Champagne-Ardenne³⁴⁹ vidéken fekvő Troyes volt. A tovaköltözők másik része Turchot (a Tarih-i Üngürüszer szerint: Páris) vezetésével Pannóniába érkezve letelepedik. Itt körülbelül négy-ötszáz évet töltöttek, majd Páris népe Galliába ment, és ott egyesült a már korábban megérkezett „trójai” gallokkal (keltákkal). A pannóniai kelták vezérük, Franció vagy Firangó (Páris utóda) neve után, magukat franknak fogják hívni.

A „meotiszi” kelták (frankok) Nyugatra vonulását igazolja Sebastian Münster Cosmographia nevű Világtörténelme (lásd feljebb). Ők, áthaladva a Kárpát-medencén, letelepednek a Rajna nyugati partján. Erre a vidékre, a Rajna bal partjára, Julius Caesar a De Bello Gallico írásában a Nemet(esz)ek nevű népet helyezi (Kr. e. 70 körül). A *nemetek* voltak a 7 (hét!) törzs egyike, akiket ő, Caesar, egy Rajna melletti csatában Kr. e. 58-ban legyőzött. Ezek a *nemetek* a helvétek és a raurakok szomszédai voltak, és a Duna mentén egészen a dákok és anaritek földjéig laktak. A nemetek „fővárosa” a mai Speyer volt, akkori nevén: *Noviomagus Nemetum*. A nemetek főistene Mogon, a Napisten, volt. Feleségét Sironának írták a rómaiak – vö. ír síor *örök* – akinek magyarul „Örökanya” volt a neve. Mogon adta a mai Mainz (rómaikori „Mogontiacum”) és feltehetően Majna folyó nevét is. Mogon napistent tisztelték Britannia szerte is, számos nevét tartalmazó feliratot találtak Northumberland és Cumbria vidékén. Mindkét területen a lakosság kelta eredetű, és ma is kelta tudattal bír. A Wales-i „druidák szigetét” hívják ma is velsül Ynys Môn-nak (angol: Anglesey). Az [ô] írásmód – úgy mint franciául – egy hang kiesését jelzi. A kelta nyelvekben gyakori a [g]-hang kiesése, akár a törökben. Tehát, Ynys Môn, azaz Mogon, a Napisten nevét örzi.

Sokáig vitatárgyát képezte a nemet(esz)ek eredete. Sokan germánoknak akarták őket látni. A régészet segítségével sikerült bizonyítani a nemetek kelta voltát (tork, pénz, sírhalmok). Ma a tudomány kelta törzsnek, népnek tartja őket. A német (germán) Wikipédia megjegyzi, hogy a germánok magyar „német” neve a kelta nemetek nevéből származik, ahogyan Germániát (Deutschland)

³⁴⁹ Ardenne – kelta eredetű szó, értelme: „Erdőhona” (Erdőség) ⇔ vö. Erdély.

is Németországnak hívják, olvashatjuk a „Wikipedia, die freie Enzyklopädie”-ban a Világhálón.³⁵⁰ Az első Magyarországra érkező telepeseket „németek”-nek hívtak (Németi³⁵¹ település Szatmár mellett, Németvásárhely – Moldvában).

A nemetek földjén találjuk a Hunsrück (Hunhát) hegyláncot. Neve a hunoktól származik. Itt, Mainztól északra, a Bingen-i gázlón keltek át a Rajnán Attila hunjai, és itt emelkedik a Hunhát. A környéken található kőépítményeket ma is „Hunnenringe” nevezik, azaz Hungyűrűknek, amelyek a legenda szerint csak egy óriás (titán) vagy „Hunnen” (régiesen „óriás” vagy „hun”) építhetett. A történet része egy helyi monda, amely azt meséli, hogy amikor Attila felhajtott lovával a Mainz feletti *Lerchenberg* („Pacsirtadomb”) dombra, egyszer csak lova megbotlott. Ekkor Attila azt mondta katonáinak, hogy ezen a helyen egy templomot fogok építeni. Ez a mainzi Szent Márton dóm mondája. A Hunsrück (Hunhát) túlsó oldalán fekszik Trier, a kelta treverek, a nemetek egyik rokon törzsének fővárosa. A Gesta treverorum szerint a várost Nimrud (Ninus) fia Trebeta alapította, Kr. e. 2000-ben.

A nemeteket utójjára Ammianus Marcellinus említi Kr. u. 300 körül, Nemetae néven. Találkozhattak-e hát a magyarok a nemetekkel? Igen, csak akkor hunoknak mondták őket...

A „frank” Merovingok eredetmondája szerint egy hatalmas fehér emse („Emese”?) – kelta Macha – kijöve a tengerből megszüli az első Meroving királyt.³⁵²

A meroving uralkodók szakrális királyok voltak, és így teljesen érthető a „másvilági” eredet. A hatalmas fehér (mennyei!) emsétől való származás a meroving királyok isteni eredetét volt hivatott hangsúlyozni. A brit-kelta mondák a fejedelmek szakrális állatoktól való származásáról mesélnek. A „meroving” (Mervengus) név először 640-ben jelenik meg *Jonas Bobienisis* írásában, majd a Fredegar-krónikában, és ismét a 8. századi krónikában. A Fredegar-krónikában a tengeri szörny egy „tengeri bika”. Felbukkanása a fürdőző Chlodios felesége előtt, egyes vallástörténészek, mint a német *Karl Hauck* szerint, a tipikus „mennyei nász” (*heilige Hochzeit*) krónikás megjelenítése: az állatképében földre szállt égi isten öszenmzése az ösanyával. A hasonló Öszenmzés képében, Emese álmában, a magyar krónikák arról számolnak be, hogy Álmos anyjának, Emesének álmában isteni látomás jelent meg turulmadár képében, és mintegy reászallva teherbe ejtette őt³⁵³.

A meroving királyok, a régi kelta szokást követve, részleges lovas temetkezéssel lettek elhantolva, akár a magyar „honfoglaló” Árpád-háziak. Urunk születésének 496-ik évében sor került Reimsben Clovis megválasztott meroving király megkeresztelésére, pontosabban római-katolikus hitre való térítésére. Szent Rémy vezette le ezt a formális megkeresztelést. Ekkor itt Reimsben hangzottak el a püspök híres szavai: *Megszelídülve hajtsd le fejed, szikamber, imádd, amit eddig felgyújtottál, gyűjtsd fel, amit eddig imádtál.*

³⁵⁰ Wikipédia: Nemetes – „Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften” – Wien (Bécs), 1867. Csak az angol változatban maradt meg egy rövid megjegyzés, a német változatban ezt sötét kezek törölték! Nyilván a szólásszabadság, a szabad vélemény kinyilvánítása jegyében! A hivatalosított történészek ezt nem csípi. Íme egy újabb bizonyítéka annak, hogy az adófizetők pénzén élőlőködök rettegnek az igazmondástól. → „A történelemírás az a hazugságyűjtemény mellyel többnyire mindenki egyetért.” – (Napoleon Bonaparte).

³⁵¹ Neve az 1000 körül Gizella királyné által betelepített királyi vadászok származásával állhat kapcsolatban.

³⁵² *Origo gentis* – Fredegar-Krónika (7. sz.) szerint Chlodio felesége mikor a tengerben fürdik, hirtelen egy tengeri szörny (*bestia Neptuni*) szökik elő, amely egy „Quinotaurus”-ra emlékeztetett, és ő megszüli, a később Merowechnak nevezett fiút. A latin szöveg fogalmazása kissé zavaros, és ezért nyitva hagyja azt a kérdést, hogy Chlodio felesége, vagy maga a szörny szüli meg a kisbabát, aki majd a „merovingok” atyja lesz. (→ Krusch, B.: *Monumenta germaniae Historica* – *Scriptores rerum Merovingicarum*, 2. kötet, 95. old. szerint).

³⁵³ Álmos az első vezér. Az Úr megtévesztésének nyolcszázötvenkilencedik esztendejében Ügyek, amint fentebb mondtuk, nagyon sok idő múltán Magóg király nemzetségéből való igen nemes vezére volt Szkitiának, aki feleségül vette Dentu-Mogyerben (Dentumoger) Önedbelia vezérének Emes nevű lányát (filiam Eune du beli anni ducis – nomine Emesu). Ettől fia született, aki az Álmos (Almus) nevet kapta. Azonban isten csodás eset következtében nevezték el Álmosnak, mert teherben levő anyjának álmában isteni látomás jelent meg turulmadár képében, és mintegy reászallva teherbe ejtette őt... (Anonymus: *Gesta Hungarorum*).

A meroving uralkodók a jellegzetes „szakrális királyság” példaképe voltak. Ez főleg uralkodásuk vége felé, az utolsó meroving királyok esetében mutatkozik meg nyilvánvalóan, mikor ők már csak névlegesen uralkodtak, a politikai döntés és hadsereg irányítása a palotamesterek kezében volt. Ekkor már a meroving királyt ide-oda utaztatták a *carpentum*-nak nevezett „nagy szekérben” (kelta *carbantu*), azaz hurcoltatták magukat ide-oda az országon keresztül (vö.: az avar kagán „szekérpalotája”) – írja Einhard, aki Nagy Károly krónikása volt. A nép a szakrális királyokra mindig, mint az ősi hagyományok és ősi szokások őreire, az ősiség megtestesítőire és őrzőire tekintet.

Az utolsó valószínű uralkodó meroving király, I. Dagobert volt. Ő Paris városát tette meg országa központjának, és a Saint-Denis bazilikát is felépítette, ahová majd el is temették. Dagobert nevét a kelta *dago* (óír *dagh*, vels *iach*) jó és *beirt* hozó, vivő, bíró szavakból alkothatták: „jó-hozó”, „jót-bíró” értelemmel. Dagobert 638-ban vagy 639-ben uralkodásra alkalmas utódok nélkül meghalt. A merovingokat 751-ben sikerült egy Pipin nevű palotamesternek véglegesen a hatalomból eltávolítani. Puccsal, és a pápa áldásos segítségével, mert Dagobertnek – *nota bene*³⁵⁴ – két nagy bűne volt, ami miatt befellegzett a merovingoknak: megadóztatta még az egyházat is, azaz a Fredegar-krónika szerint: „meggazdagodott az egyház kárára”, és ezen felül, megkeresztelkedési kényszerrel is bevezetett a zsidókkal szemben. És, a Meroving királyi családot (is) sikerült kiirtani.

Számomra az előbb említett „nemetek” neve megegyezik Nemed vezér népe nevével (Clann Neimhidh). A *Leabhar Gabhála na hÉireann* (Írország Honfoglalásának Könyve) szerint, amit a 11. században írtak, vagy különböző ma már ismeretlen források felhasználásával állították meg, Nemed vezér („ceann” *fejedelem*) népe a harmadik honfoglaló. Őseik Anatóliából, Trója bukása után, Kelet-felé menekültek, és végül Szkítia és India határán, azaz a Turánban telepedtek le. Egy idő után áttelepednek a Meotiszba, innen először Pannóniába mennek, majd Nyugatra költöznek. A kelták Nyugatra vándorlását a régészet is jól végig tudja követni.

Érdekes könyvet írt három bajor régész: „A kelták aranya nyomában” címmel.

A „Die Kelten: Herkunft und Seesshafzwerdung” (A kelták: eredet és letelepedés) című fejezetben a bajor szerzők a következőképpen vélekednek: Háromezer évvel ezelőtt az égetésszerű erdőirtások mennyisége Közép-Európában ismét ugrásszerűen megnőtt, amire a talajrétegekben talált elégett fa és faszén mennyisége után lehet következtetni. Ez azzal függ össze, hogy belső-ázsiai lovasnépek fokozatosan (nyugati) Közép-Európába nyomultak. Arra a kérdésre, hogy miért indultak el Nyugat felé, egyértelmű választ nem adhatunk: talán bajok voltak a túlnépesedéssel, de lehet, hogy klímaváltozások okolhatók. A terjeszkedést, illetve elvándorlást azt tette lehetővé, hogy a lovasnépeknek sikerült szállításra alkalmas szekereket gyártani és olyan izmos lovakat kitenyészteni, amelyek elég erősek voltak ahhoz, hogy ezeket a szekereket hosszú távolságokra elhúzzák. Ehhez a terjeszkedéshez tartozik egyébként a szkíták és a történelmileg nehezen megfogható kimmerek (hon)foglaló és portyázó hadjáratai is, az utóbbiak, amikor a Duna-medencébe benyomultak, magukkal rángatták a trákokat is a Balkán északi tájaira. (Förster, Spielvogel, Nägele).³⁵⁵

A szkíta – kelta viszonyról így vélekednek *Kinder* és *Hilgemann* német történészek: A (szkíta-)kimmerek, tauricai (meotiszi) kulturelemek átvételével, erős hatást gyakorolnak a Hallstatt-i kultúrára, és így elő-ázsiai kulturelemek közvetítői lesznek, a szkíták a fiatal (késői) Hallstatt-kultúrára és a La Tène-kultúrára hatnak.[...] A holtakat sírhalmokba temetik egy szekérre fektetve (jóllehet szkíta hatásra).³⁵⁶ A szerzőpáros a La Tène kultúráról így folytatják: *A kisugárzó területeken az őshonos lakosság erős keltásítása megy végbe*. Ezt a folyamatot *Christiane Éluère*, francia történésznő is, a ‘Die Kelten’ (1994) című könyvében: Keltisierung Europas – Európa elkeltásodásának

³⁵⁴ Magyarul: jól jegyezd meg! Semmi sem új a nap alatt. A történelem mindig ismétli magát. A múltban Róma, ma Brüsszel, régen egyházadó, ma bankadó... (no comment).

³⁵⁵ Förster, O., Spielvogel, G., Nägele, G.: Auf der Suche nach dem Gold der Kelten, 52. old.

³⁵⁶ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 31-32. old. [→ Atlas zur Weltgeschichte nyomán]

nevezi. A Kr. e. I. századig, a görögök és a rómaiak, minden észak-európaikat, határozatlan keltáknak és szkítáknak tekintenek.³⁵⁷

O. F. Meinander finn történész, aki, miután leszögezi, hogy a tipikus fésűs-kerámia kultúráját hordozó ős-finnek letelepedése a Kelet-Baltikumban lezárult Kr. e. 3. évezredben, megállapítja, hogy: A fonaldíszes-kerámia, csatabárd-kultúra hordozóinak [értsd: előszkíták] megérkezése (Kr. e. 2400-1900), akiket habár nyelvileg gyakran indogermánnak tekintenek, mégis egy fontos szerepet játszott a finn nép kialakulásában.³⁵⁸ Más szóval, az ős-finnek és az ősszkíták, a Baltikumban lezajlott, keveredéséből megalakult a finn nép és nyelv. Ezzel a finn történész kellőképpen meg is magyarázza a magyar-finn „nyelvi rokonságot”!

A ‘csatabárd’-(fokos)-népének indogermánságát megcáfolja a már előbb említett *Kinder és Hilgemann* német szerzőpáros, akik rámutatnak, hogy: A fonaldíszes-kerámia (csatabárd) népe habár nem indogermán, Európa indogermánosodásában kivette részét.³⁵⁹

Mára már ezt az „indogermánosodásban” betöltött szerepet is kétségbe vonják: Az akkori közép-európai és a kurgán-kultúra között észlelt egyes hasonló vonások miatt azt képzelték egyes történészek, hogy nyelvi párhuzamokat is rekonstruálhatnak. Így jött létre az az elmélet miszerint „dél-orosz” félnomádok célzottan nyugatra vándoroltak és ott beindították Európa indogermánosítását. Ennek az elméletnek a leghíresebb képviselője az 1994-ben elhunyt, balti (litván) származású *Marija Gimbutas* volt, aki Los Angeles-i egyetem régész-tanáráként szerzett magának hírnevet; elméletét sokan elfogadták és így közismertté is vált. Csak hogy nem minden kutató értett ezzel egyet, és meg is cáfolták. *Rieckhoff* a „Faszination Archäologie” (1990, 52. old.) című könyvében írja, hogy: Sok jel arra mutat, hogy Európa az újkőkor végére az indoeurópai nyelvcsaládba tartozott. De semmi nem bizonyítja, hogy ez az eredménye lenne egy dél-orosz sztyeppeti harc-os nomádok beözönlésének, egy olyan időben mikor még sem harckocsi, sem lovas-harcosok nem léteztek. A pusztáról valami más jött: gazdasági és technikai újítások, amelyek meghatározóan befolyásolták Nyugat-Európa kultúráit. A kurgános temetkezés (kunhalmok) valamint az arany kultikus és ékszerként való használata bizonyára alkotórészei voltak ennek az (kultur-)importnak.³⁶⁰

3. rész

A szkíta-magyar viszonyról már bővebb bizonyítékokkal rendelkezünk. Erről *Barry Cunliffe*, angol történész így ír: A Kaukázustól északra [...] Egy végtelen Pusztá, amely, Kínától Európáig terjed s az állandó vándorlásnak szükséges feltételeket biztosítja. Hatalmas folyók: Volga, Dón, Dnyeper, Búg, Dnyeszter és az Al-Duna szabdalják ezt a vidéket, amely délen pusztá és északon meg tundra. Ebben a „végtelenben” kóboroltak még névtelen lovas és állattenyésztő népek, akiket majd később, a különböző történelmi írásokban kimmereknek, szkítáknak, szarmatáknak, alánoknak, hunoknak, magyaroknak, bolgároknak és mongoloknak neveztek. Ők is befolyásolták Európa kultúráját, amikor a Duna-folyóson átjutottak vagy, a Kárpátokat megkerülve, Észak-Európa sík területeire terelődtek. [...] a Pusztá népei fontos szerepet játszottak az európai kultúra kialakulásában.³⁶¹

Ezt az újonnan érkezett népet „bell beaker”-nek, azaz a harangedény kultúra népének nevezi a történelem, és a Stonehenge építőit látja benne. Kr. e. 2500 körül megalakul Közép-Európában a harangedényes műveltség, mint a fonaldíszes kerámia egyik változata. A fonaldíszesek, a csatabárd

³⁵⁷ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 32. old.

³⁵⁸ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 32. old.

³⁵⁹ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 32. old. [→ Atlas zur Weltgeschichte, 15. old. nyomán].

³⁶⁰ Förster, O., Spielvogel, G., Nägele, G.: Auf der Suche nach dem Gold der Kelten, 51. old.

³⁶¹ Cunliffe, B.: Illustrierte Vor- und Frühgeschichte Europas, 11. old. Ugyan ő írja, hogy a kelták és a szkíták Európában való megérkezésével beindult „Európa keletiesítése” (‘Die Kulturen der alten Welt’, 2000).

Továbbá, az oxfordi egyetem professzora a dákokat is kelta-szkíta keverék népnek tekinti (‘Die Kelten’, 2000).

kultúra hordozói, az erdélyi eredetű (Erösd-)Kukutyin-Tripolje műveltség folytatásaként, Etelközben alakultak ki. Nyilvánvalóan a harangedényesek, akik ugyancsak ivókelyheket akasztottak övükre, akár a rokon szkíta-székelyek, a fonaldíszes-csatabárdosokból válhattak ki, és vándoroltak vagy terjeszkedtek a Kárpát-medencéből nyugat felé. *A tipológiai azonosságok a korai harangedények és a fonaldíszes ivócsésze között nem véletlenek, mert a harang alakú edények a fonaldíszes csupor egyik alsó-rajna-deltai helyi változatából alakult ki.* (Cunliffe)³⁶²

Ez a továbbfejlődése a csatabárd-fonaldíszes műveltségnek elterjed egész Közép- és Nyugat-Európában. A harangedényeseknél, a keleti harci fejsze, szekerce helyét átvette a számukra fontosabb szerepet játszó rövid kard, a tör és az íj.

A késő neolitikus – korai bronzkor harangedényesek népe Európa mérsékeltébb vidékén éltek. Nevüket a jellegzetes harang alakú edényekről kapták. Sírjaik általában egyszerűek voltak, de főleg Nyugat-Európában előfordulnak a megalit típusú sírok is. A rendkívül harcos néppel állunk szemben, amely első sorban íjlesztő volt, de a harcosok használtak rövid töröket és réz hegyű kopjákat is. Az extenzív réz (és arany) bányászatuk meggyorsította a bronz fémipar elterjedését Európában. A műveltség hamar elterjed Közép- és Nyugat-Európában. A harangedényes műveltség a kelet-európai eredetű csatabárd műveltség továbbfejlődésének tekinthető, amelyet ugyancsak a harang alakú edények jellemezték. A lovak tenyésztése és használata legyőzhetetlenné tette őket. A bell-beaker-kultúra rohamosan elterjed Európa középső sávjában, és hamarosan Britanniában is megjelenik. Egy ausztrál szakemberekből álló kutató csoport genetikai vizsgálata érdekes eredményre jutott. Kimutatta azt, hogy a harangedényesek megjelenésével 4000 évvel ezelőtt, megváltozott Európa genetikai térképe.

A harangedényesek voltak a Stonehenge monolit kör építői, és ennek a genetikai változásnak az okozói. A műveltség népének rendkívül gyors elterjedése eredményezhette ezt a változást. A harangedényes műveltség volt az első összeurópai kultúra. Elterjedésével kötik egyesek össze az elő-kelták első megjelenését Nyugat-Európában.

A kelták ebbe a gyéren lakott „baszk” Európába érkeztek. Először a lakatlan, középső, a Duna menti sűrű erdős sávban telepedtek le, erőteljes erdőirtással maguknak szállást, és nagyállataiknak (marca), lovaiknak és a szarvasmarhacsordáiknak, legelőt teremtettek. Később, elindul a terjeszkedés a baszk telepek irányába, és végbemegy az ún. Európa nyelvi keltásítása (Éléure) és kulturális keletiesítése (Kinder / Hilgemann). Erről majd később még bővebben. A baszk „gén” kimutatható, felhígulva ugyan, még a mai francia, német, svájci lakosság nagy részében. Ezek az őseurópai baszkok feltehetően azok, akiket a különböző (főleg kelta) krónikákban „pikt” néven (feketék? – sötétebb bőrűek vagy fekete hajúak) gyakran emlegetnek. A sok feketefejűek miatt nem tud letelepedni Parthólón népe a mai Normandiában. Ezen a vidéken találjuk ma a Pikárdia nevű tartományt.

Legkésőbb a Kr. e. V. században erőteljes kelta befolyás alá kerülnek a germán nyelvet beszélők, akiket maguk a kelták illették a „tuatha” (teut = tót) névvel, ami annyit tesz mint „nép, törzs, közösség”. Ekkor, a Kr. e. V. századdal kezdődően végbemegy az a folyamat, amit *Christiane Éluère* francia történész „Európa keltásításának” nevez. Kelta befolyás alá került, majd keltává vált baszk eredetű népek sora alakult ki Nyugat-Európa középső sávjában. A kelta nyelv mély benyomást hagyott a germánok nyelvében is, ami még ma is jól kimutatható. A kelták nyelve révén „magyar” elemek kerültek a germánok nyelvébe, amelyek ma is egyaránt nyomon követhetők. Ehhez társultak majd a hun nyelvi hatások is.

Ekkor, a kelta hatások idején, kerülhettek át a germánokhoz a fő istenségek neve, mint Odin (→ kelta Duinn > vö. etruszk Tin, székely Ten, Is-Ten) vagy Thor (→ kelta Tarran), az „as” nemzetség istenei. Ők voltak az istenek „as” család tagjai, az „asok”, vagyis az „ősök” (kelta ais ⇔ magyar ős) és helyettesítették a régi germánok „van” (vízi) nemzetségből származó istenségeit, mint

³⁶² Cunliffe, B.: Illustrierte Vor- und Frühgeschichte Europas, 283. old.

Frey (Frej, Freyr – jelentése: úr) és nővére Freyja (Freja, Fröja – jelentése: úrnő), a Vánok legfontosabb istennője, Njörd gyermekei, avagy Nix (Niss, Neck, Nöck) és a Nixe vízi szellemek. Miért időzők ennyit a germán ősi istenek nevénél? – hogy bemutassam, hogy semmi közük a keltákhoz!

Kik voltak és honnan jöttek a kelták?

Myles Dillon és Nora Chadwick szerint a brit szigeteken az első kelta települések a korai bronzkorban (Kr. e. 1180 körül) jelentek meg, ők Anglia kőkorszakvégi őslakóit is protokeltáknak minősítik. Leon E. Stover és Bruce Kraig angol régészek Wessex és Magyarország egyes történelem előtti korból származó leleteiből arra következtetett, hogy a kelták talán már a harmadik évezredben is jelen voltak Európában. Régen meghaladta az idő azoknak a 19. századi nyelvészeknek és néprajz-kutatóknak az elképzeléseit, akik indoeurópai eredetűnek vélték a keltákat... (Caitlín Matthews, 2000).³⁶³

A mai kutatások eredményeként nyilvánvalóvá vált, hogy a keltáknak nagyon kevés közük van az ún. indoeurópai népekhez, akiket az újkőkor vége felé beállott masszív belső-ázsiai bevándorlási hullám itt talált Európa peremén, az északi és a déli tenger mellékeken. Ekkor még Európa középső részét, az Alpok északi lejtőitől a németföldi Középhegységig, azaz a Duna-Majna-Rajna vidékét sűrű és kiterjedt erdők borították. Itt számottevő lakossággal nem lehet számítani. Ezt a vidéket a mai baszkok genetikai rokonságot matató népesség lakta gyéren.

A legkorábbinak tekintett kelta régészeti leletek Kr. e. 1000-ből származnak. Kr. e. 800 körül kialakult a korai vaskor urnamezős műveltségének keleti hatásra továbbfejlődött kései változata, a hallstatti kultúra, egy Keletről származó „protokelta” honfoglalás eredményeként – „*protokeltischen*” *Erobern aus dem Osten*.³⁶⁴ Ezek képezik a bronz- és a vas-kultúra közti átmenetet. Ugyanitt egy bronzkori „szkíta” kurgánt is felfedeztek. A település Kr. e. 4. században, egy „földindulás” következtében, elpusztult. Ennek egyenes folytatása az ún. „La-Tène” kultúra, ami Kr. e. 450 körül alakult. A szkíta területekről Kr. e. 500 körül sem szakadt meg a bevándorlás, népek, törzsek behatoltak Európa nyugati tájaira is. Kialakult a marne-mosel-i harcos-lovasok köre, amely létrehozta a La Tène-kultúrát. Ezzel megindul Nyugat-Európa rohamos nyelvi „keltásítása”, valamint a művészetek terén beindul ennek „keletiesítése” (*Orientalisierung Europas* – ahogyan a francia *Christiane Éluère* régész nő fogalmaz). Az így kialakult kelta telepek kisugárzó területén az őshonos lakosság erős keltásítása megy végbe – „*In den Ausstrahlungsgebieten findet eine starke Keltisierung der einheimischen Bevölkerung statt*.”³⁶⁵

A La Tène a már tipikus vaskori kelta település. *Friedrich Schwab*, a La-Tène-civilizáció felfedezőjétől tudjuk, hogy a svájci Neuenburger-tó környékén végzett ásatásai közben bukkant, a ma már vízzel fedett ősi település nyomaira. Ez a kelta „falu” egy olyan helyen került napvilágra, a tó keleti partjánál, ahol a vízállása nagyon alacsony. Ezt a helyet a helybeliek, a velsek (francia-svájciak) úgy hívják, hogy „LA-TÈNE”, amit a tudós „*Untiefe*” – vagyis „zátony”-nak fordít (³⁶⁶) → ZÁTONY, írül ATÓIN [atóny] ⇔ „La-TÈNE” (> lásd még: BALATON: BALA öblös folyószakasz + TANAÍ sekély vízű tó).

A keltákra gyakorolt szkíta „hatás” kimutatható a „kurgános” temetkezési szokásban is. Számtalan ilyen „szkíta” sírhalmokkal (kunhalmokkal)³⁶⁷ találkozunk úgy a Brit-szigeteken – New Grange-től Stonehengeig, vagy a híres „búzakörök” vidékén álló Marlborough megyei Óriás-kurgánig –,

³⁶³ Matthews, Caitlín: Kelta hagyományok, 13-14. old.

³⁶⁴ Éluère, Christiane: L'Europe des Celtes / Die Kelten, 17. old.

³⁶⁵ Kinder, H. / Hilgemann, W.: Atlas zur Weltgeschichte (Band I), 21. old.

³⁶⁶ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 23. old.

³⁶⁷ Németül „HÜNEN-/ (régiesen) HIUNEN-gräber” – szó szerint: HUN-sírok (> Kluge, F: Etymologisches Wörterbuch der Deutschen Sprache, 388. old.). A 13. századtól a HÜNE „óriás” értelmet is kap. Lásd még: HÜNENHAFT óriási, hatalmas. A HUNNE hun a hunok népeve csak a humanizmus korában született meg.

mind a Bretnéban, Karnagban, a jól ismert kelta 'kötenger'-telepen, ahol a „Szent-Mihály tumulusz” (sírdomb) áll. Karnag neve a breton-kelta *kurgán*-ból származik, amelynek az ír carnán *dombocsa, sírhalom*³⁶⁸ a megfelelője. Az addigi lapos guggoló temetkezés helyett magas halomsírokat építettek. A hatalmas „kunhalmok”-kal egy időben megjelennek az első jelentősebb aranyleletek is Közép-Európában (ennek nyugati tájain), a korábbiak általában a kereskedelemmel kerültek ide. Ezek a sírhalomok azonosak a Káspi- és a Fekete-tenger feletti részekben élő lovasnépek kurgánjaival, népek, amelyeket az arany imádata és a fémfeldolgozás tudása tett híressé. Jellemző rájuk még az állattenyésztés, a vadló megszelídítése és az áru szállítására alkalmas nagy szekerek gyártása. Társadalmuk egy tiszta (áttekinthető, világos) felépítés mutatott, keménykezű fejedelmek (kánok) uralkodtak a törzsek felett. (Förster, Spielvogel, Nägele)³⁶⁹

A lovas-nomád kelták Közép-Európába érkezve, letelepedtek. A már eddig is többször idézett 'A kelták aranya nyomában' című könyvben, a kelták eredetéről és megtelepedéséről (*Die Kelten: Herkunft und Sesshaftwerdung*) szóló fejezetben magyarázatot kapunk a letelepedés okairól és körülményeiről is: Azt, hogy milyen módszer szerint keresték ki maguknak az új hazát, csak feltételezni tudjuk. Bizonyára az arany szerepet játszott ebben a kiválasztásban, hisz aranyat birtokolni, annyit jelentett, mint részesedni az örökkévalóságban, és így kapcsolatban lenni halhatatlan istenségekkel. A nemesfémnek csak másodsorban volt anyagi értéke. A kelták magukkal hozták az őshazából, a Káspi- és a Fekete-tenger feletti területekről nem csak az arany imádatát, de az arany kitermelésének és megmunkálásának tudását is. A bevándorló nomádok óriási mennyiségű aranyat találhattak itt háromezer évvel ezelőtt – a későbbi évszázadokhoz képest – mivel ők voltak az elsők, akik képesek voltak ezt az aranyat rendszeresen kibányászni (> ír BAIN *bányászni, kiásni*). Keleti bevándorlók révén, a Duna völgyét, mint természetes utat, használták a közlekedésre. A folyót követni többet is jelentett, mint egy természetes utat választani, hisz a Dunában még ma is lehet aranyat mosni, mint például Magyarországon. A lovas-nomádok követték az arany nyomvonalát.

A letelepedés választásánál, a megtelepedett életforma előnyeinek túlsúlya, az ebből származó hátrányokkal szemben, döntő lehetett. Mert a letelepedés nehézségekkel is járt. Mint minden lovas-nomád nép, a kelták számára is a legnagyobb gondot a megváltozott lótarás jelentette. Lovakat nem lehet olyan könnyen tartani, mint a kutyákat, mivel a végtelen puszták életteréhez szokott állatnak szüksége van megfelelő környezetre. Aki a lovakat kihozza a megszokott világból és egy teljesen megváltozott környezetben tenyészt, ahol nincs természetes száraz legelő (aszó), legelőket és mozgásteret kell nekik biztosítani. A Kelet végtelen pusztájával szemben Nyugat-Európa, különösen az Alpok előterében, hatalmas és sűrű lombdombokban, lápokban és vizes rétekben bővelkedett. Ezért a megérkező lovas-nomádok magaslatokon telepedtek meg – távol a folyóktól – mert csak így tudták lovaikat megfelelő környezetbe hozni és megvédeni a nedves rét okozta patagyulladástól. – írják könyvükben a bajor régészek. (Forster, Spielvogel, Nägele)³⁷⁰

A Kárpát-medencében megszületett, néppé kovácsolódott kelták, nyugatra költöznek, terjeszkednek, a mai Ausztria érintésével, letelepednek a Rajna vidékére. Ez a marne-moseli lovaskultúra a „La-Tène” műveltség létrehozója. Idővel benépesítik egyrészt Galliát, és Ibériában is letelepednek, másrészt terjeszkednek Germánia déli részén (a Majna vonaláig). Később megjelennek Bohémia és Bajorország területén. Az utóbbi vidékek neve a kelta bojok törzsének nevéből származik. Innen majd egy visszaköltözési hullám indul el az Őshaza (Anyország) irányába, a Kárpát-medencébe, sőt ezen is túl Kis-Ázsia felé (galaták). Emléküket őrzi a török Galatasaray („Keltapalota”) isztambuli labdarúgó csapat neve is. A kelták nyomát Nyugaton megtaláljuk nemcsak Gallia, és a mai spanyolországi Galícia, de Portugália („gallpart”) nevében is. Galliából és Ibériából költöznek majd a kelták Britannia szigetére és Írországra. Mindkét sziget az Anyaisten országa, a keresztény

³⁶⁸ Írül SÍDH, vels SÍR *sírhalom, tündérdomb*; ír TUAIM a sírhely (TEM-et-ő) egyik másik neve.

³⁶⁹ Förster, O., Spielvogel, G., Nägele, G.: Auf der Suche nach dem Gold der Kelten, 51. old.

³⁷⁰ Förster, O., Spielvogel, G., Nägele, G.: Auf der Suche nach dem Gold der Kelten, 53-55. old.

koraközépkorban is. Britannia első keresztény templomát, egy kelet-angliai falúban építették föl, és Máriának ajánlták fel még Artúr király idejében. Írország a mai napig is Muire Ógh (Szűz Mária) védelme alatt áll. Sok falunév, úgy a Brit-szigeteken, mint a Bretagnében Mária nevét viseli, kihangsúlyozva a kelták ragaszkodását az ősi hit Anyaisten alakjához, akit a kereszténységben Máriához kapcsolnak. A világ leghosszabb helységneve Walesben van: Llanfair, azaz teljes nevén Llanfairpwllgwyngyllgogerychwyrndrobwll, ami azt jelenti, hogy: Máriafalva-fehérmogyorósvölgyi-öböl-közeli-gyorsörvényesnél – azaz –

„Fhérmogyorósvölgyközeli gyorsörvényesöböl máriafalva”.

A térképen csak röviden szokták jelölni: Llanfair = Máriafalva (Boldogfalva). A névben a „fair” a Mária név simított (lenition) alakja (mint az ír „Mhurie” vagy a breton „Vorie”), de lehet ugyanakkor az óír „fair” szó óvels változata is, aminek magyar fordítása: „szertetett, jóságos, boldog” – ami tökéletesen illik Máriára, Boldogasszonyunkra, az ősi Anyaistenre.

A kelta világ legismertebb emlékműve a jólismert kőkör, a Stonehenge. Építői az ún. harangedényesek voltak.

A **harangedényes kultúra**, avagy a bell-beaker kultúra, a kőrézkorból a kora bronzkorba való átmeneti korba, Kr. e. 2800–1800 között, fejlődik ki, és Nyugat-Európa egyik fő régészeti kultúrájaként jelenik meg. Vezérleletei a harang alakú edények, réztörök, csuklóvédők. Magyarországon Budapesttől délre a Csepel-szigetén fekvő Tököl község határában, 1876-ban tárták fel az első harang alakú edényeket.

Stonehenge népe a harang alakú edények kultúrájának népe (Grandpierre³⁷¹): Öt kilométerre Stonehenge-től, Amesbury mellett 2002-ben rendkívüli leletre bukkantak (...) A feltárt lelet az Íjász király, Stonehenge királya nevet kapta. A feltárt sírban csupa rendkívüli tárgyra bukkantak. Amíg a korabeli Európa sírjaiban öt tárgy, köztük egy aranytárgy tulajdonosa már gazdagnak számított (Knight, 2003), addig Stonehenge Íjász királyának sírjában mintegy száz tárgyat találtak... Az Íjász király fogazatának, csontvázának és tárgyainak (két arany fülbevaló vagy hajcsat, három rézkés, 15 darab finoman megmunkált kovakő nyílhegy, homokkő alkarvédők és fazekak) izotópos elemzése váratlan eredményre vezetett.(...) A vizsgálatok szerint az Íjász király nem a későbbi Angliában, hanem Közép-Európában élte le fiatal éveit (...). Érdemes megjegyezni, hogy a kortárs és korábbi Kárpát-medencei kultúrákban (pl. Hódmezővásárhely környékén) a férfiak sírjában rézkést tettek.

A harangedény kultúrája Magyarország, a Kárpát-medence területéről indult el, és folytatása volt a szinten itt kialakult vonaldíszes kerámia műveltségnek. A szkíta eredetmonda Hérodotoszról fennmaradt változatában az ivócsésze a szkíták szent edénye.

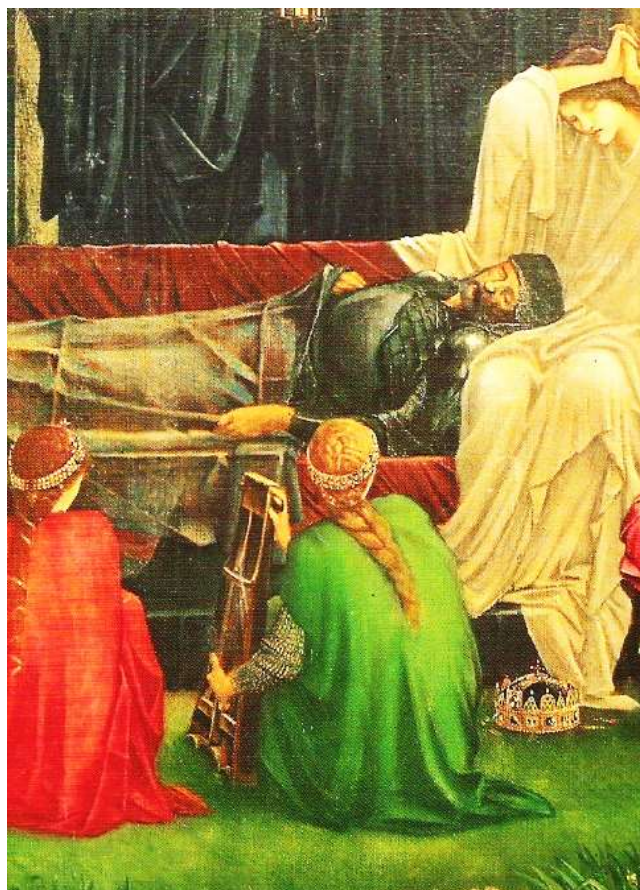
Itt Stonehengeben működött a kelta világ legfontosabb vallási központja, itt székelt a Fődruida (Főtáltos). Stonehenge fontosságát kiemeli az is, hogy az óriás-kőkört fehérlovak veszik körül félkörívben, Cornwalltól Oxford vidékéig: *Anglia szívében van egy völgy, s a völgyben van egy ló, fehér. Ott van már emberemlékezett óta, s ott van az emberek emlékezetében. Afféle őskép, vágató mén, tiszta, nemes és szabad. A völgyben a lankás domboldalakon ligetek, berkek, ősi táj, Oxfordtól dél felé indulva gyalogosan fél napi járóföld, vagy még annyi sem. A Temze folyótól délre a Fehér Ló völgye tizenhét mérföld hosszan nyúlik el kelet-nyugati irányban Abingdontól Shrivenhamig. A völgy névadója az Uffington közelében található 374 láb (kb. 112 méter) hosszú földábra, a Fehér Ló. Hogy mióta őrzi a vágató mén a gyönyörű völgyet, a helybeliek sem tudják, csak azt, hogy ápolni, parázssal etetni és éltetni kell. A régi időkben hétévente összegyűlt a Fehér Ló völgyének népe, és megtisztította, gondozta a zöld fűbe vágott földábrát, kitépkedték a felesleges gyeget, lesöpörték, lesúrolták, lemosták a pórt a fehér krétarajzról, s újabb hét évre szép volt, mintha aranynyereg, meg aranykantár került volna rá, s a ló vitte a lelküket. (...) Hétévente sátoros ünnep kerekedett a Fehér Ló körül, mert a tisztítás, súrolás mellett különböző sportrendezvényeken tehették próbára erejüket a helybeliek. Szólt a muzsika, illatozott a lacikonyha, de a legnagyobb esemény a*

³⁷¹ Grandpierre K. Endre: Attila és a hunok, 25-26./29. old. (Hérodotosz, Kr. e. 440/1989, IV. könyv, 5. fejezet)

*birkózás, meg természetesen a sajtgurítás volt. [...] a Fehér Lótól, a domb tetejéről telihold alakú kerek sajtokat hengerítettek a Jászol-völgybe, ahová a legenda szerint maga a mén is lejárt enni minden holdfényes éjszakán (Bajkán).*³⁷²

Máig élő kelta emlékek sokaságát csodálhatjuk meg a Brit-szigeteken. Ugyan ilyen ősi kelta motívum képezi Szent-Kolumbán mondájának lényegét. Itt a szent életű térítő egy templomot kezd építeni Jona szigetén. De minden amit nappal felépítettek éjjel összeomlott. Egy napon Szent-Kolumbán egy ‘biast’-ot észlel a parton. (PÉIST a sárkány neve írül). Ez egy félig nő és félig hal vagy kígyó alakú lény, amely kijöve a partra megrázza pikkéyleit, mire az egész Jona szigete megremeg. Ugyanakkor olyan hangot ad ki magából mintha cserepeket kongatnának. Ekkor megkérdezi a szerzetes a különleges teremtménytől, ha ő okozza-e az épülő templom falainak összeomlását. A sárkány természetesen igennel válaszol, és mintegy jóra való sárkány megtanítja Kolumbánt (ír Colmán ⇔ vö. magyar Kelemen), hogy mit kell ellene tennie. Az ellenszer roppant egyszerű, s a kínai Nagyfaltól a magas Dévavaráig, a szittyaföld teljes szélében-hosszában ismerték: másnap reggel meg kell kérdeznie az építőmunkásokat, ki hajlandó magát élve befalaztatni.³⁷³

A magyar-kelta mondavilág közös motívumai az Attila–Artúr-legendakörben is példamutatóan jelentkeznek („Isten kardja”). Mint érdekességet meg kell említeni, hogy Artúr király halálát megörökítő brit festő, E. Burne-Jones a ravatalon fekvő **brit-kelta** Artúr ágya mellé a földre a **magyar** Szent Koronát festette (leszállt a Korona a fejről), az Artúr legendák szent ereklyéje, a Szent Grál, helyett. A kép címe: „The Last Sleep of Arthur in Avalon” (Artúr elszenderülése Avalonban).³⁷⁴ Attila és Artúr kortársak voltak.

Artúr király halálos ágyán.

³⁷² Bajkán L.: Fehér Lovakról, 41-43. old.

³⁷³ Caitlín und John Matthews: Das große Handbuch der keltischen Weisheit, 85-86. old.

³⁷⁴ Pitkin guides: King Arthur, 14. old.

Ha egy király (Artúr) úgy hal meg, hogy halálos ágya mellett a gyászoló tündérek közt ott a fejről szállott magyar Szent Korona, akkor a személyéhez kapcsolódó mondákat annak ellenére is érdemes és fontos a magyar hagyományban megkeresni, hogyha a britek legendabeli Arthur királyáról van is szó. Arthur szellemi vezetője Merlin, akinek személyét érintő első monda meglehetősen hasonló a mi Könyves Kelemenné balladánkhoz. A legenda a Walesben található Dinas Emrys várához kötődik. A várat lehetetlen volt felépíteni, mert amit felraktak estig, leomlott reggelik, hiszen ismerjük. Áldozatra volt szükség, [...] egy olyan fiút kerestek, akinek úgymond nincs apja, azaz származása szellemi eredetű. [...] Az Arthur-mondakör legismertebb része a kőben fogva tartott kard, melyet Merlin készít el, s csak Britannia igaz királya húzhatja ki, az, aki meg tud birkózni a sárkányok küzdelmének minden nehézségével. Mert ez a küzdelem végigkíséri a brit történelmet, a középkorban azonban már a vörös és a fehér sárkány helyett új formában jelenik meg: a vörös és a fehér rózsza harca, a York- és a Lancaster-ház küzdelme, az úgynevezett Rózsák háborúja (Bajkán).³⁷⁵

Artúr idejében, a brit-kelta királyt megválasztották. A királyválasztás előéjjelén, a fődruida (főtáltos) meg kellett, hogy álmodja, azaz álmában „meglátta” a megválasztandó király személyét, akit majd javaslatára másnap, közakarattal a nép megválasztott, kikiáltott királynak, fejedelemnek (ceann), és őt „kelta módra” pajzsara emelt.

A nép által történt megválasztását követően, az új király csak akkor ülhetett az ország „székén” (suíochan), és lehetett ő a valódi király, ha személyét elfogatta az Istenanya (ANU). Artúr nem húzhatta volna ki a kardot a sziklából az Ősanya segítségével. A király elismerése, azt jelentette, hogy az Anyaisten, ideiglenesen átruházza a „Hatalmat” a királyra, és ennek a jele volt az Excalibur, valódi nevén a CALAD BORAMH („vízbe merült kard”). Ezt, a kardot, „Istenkardját”, vagyis a hatalom jelképét, kellett visszaszolgáltatassa a király, halála előtt az Ősanyának. Ez az értelme annak a mondai jelenetnek, mikor is, Artúr király kilovagol arany nyeregben, arany kantárral feldíszítet fehér lovon (mert „fehér” a Másvilág színe!), a Bala-tóhoz, másik nevén a Tegid-tóhoz (vö. ír tóg emelkedik, dagad, ír téag- megdagad, kideged). Neve abból származik, hogy a Bala pataka medrébe egy szikla gurult és ott egy tó „dagad” belőle. A tó közepén állott a Tündérek szigete, a Tündérország, ahol az Anyaisten honolt. Itt Artúr, röviddel halála előtt bedobja Istenkardját a tóba, visszaszolgáltatja Anunak a tőle kölcsönkapott hatalmat, visszadobja a Hatalom jelképét.

Érdemes még egyszer összegezni: a király „megálmodása”, majd közös akarattal való kikiáltása és pajzsra emelése (szkíta módra), majd az Anyaistentől (Boldogasszonytól) kölcsönkapott Hatalom visszaszolgáltatása, a hatalom jelképének (Excalibur / Szent Korona) „felajánlása” az Anyaistennek, röviddel a király halála előtt, mind ismeretes a magyar krónikákból. A Tündérország fogalmáról nem is beszélve, amely Európában egyedülállóan csak a magyaroknál és az íreknél létezik. Egyesek ezt Glastonburyban vélnek felfedezni.

Glastonburyról a keltáknak mondott közép-európai eredetű népek Ynys Witrin (vö. vels YNYS sziget, WYDYR üveg) néven beszélnek, tündérhagyományuk üvegszigetének tartották. Szigetnek, mivel a régi időkben itt még inkább mocsaras volt a vidék. Az üvegsziget a túlvilági, tiszta tündérország helye, Avalon szigete, ahová megtér Arthur [...]. Mary Caine már kifejezetten a közép-európai tündérhagyományok üveghegyének tartja a Tort (torony), és használja is Glastonburyre a Glass Mountain (Üveghegy) kifejezést (Bajkán).³⁷⁶

Mary Caine brit kutató [...] Cymru őslakosainak az Ázsiából érkezett kimmereket tartja. Ezekről a kimmerekről a történettudomány azt jegyezte fel, hogy a fekete-tenger északi partvidékéről, Etelközből a szkíták előtt a Kárpát-medencébe telepedtek, s tulajdonképpen ők az első kelta nép (Bajkán).³⁷⁷

³⁷⁵ Bajkán László: Fehér Lovakról, 7-8. old.

³⁷⁶ Bajkán László: Fehér Lovakról, 27. old.

³⁷⁷ Bajkán László: Fehér Lovakról, 35. old.

Artúr a „Fehérló népének” királya. A középkori asztrológia a keltákat a Nyilas népének tekintette, és „Artúr”-nak nevezte az Orion (Nimrud) csillagképet. Ő a Nimrud-Artúr, aki a Tejutón álló „Unicorn”, egyszarvú fehér ló „vadászatára” indul. A „szarvas-ló” vagyis a szarvas agancssal feldíszített fehér ló a szkíta-hun-magyar szertartások egyik fő eleme volt. Arthur király és Uffington (> uffigtoni fehér ló) kapcsolatát a közelben található Sárkány-dombbal magyarázták. *A dombhoz ugyanis az a legenda fűződik, hogy itt győzte le Szent György a sárkányt. (...) Szent György Anglia védőszentje, ám Arthur nem rajta keresztül, hanem a sárkányon keresztül kötik a Fehér Ló völgyéhez, Uffingtonhoz. Arthur apja, Uther Pendragon, a Sárkányfej, a Pendragon nemzetség feje. A legenda szerint a Sárkány-domb az ő temetkezési helye. (...) Az V. században Arthur lovasai az Uffington közelében található Badonnál legyőzték a szászokat. A Fehér Ló akár ennek az ütközetnek a tiszteletére készített emlékmű is lehetne* (Bajkán).³⁷⁸

Vannak olyan elképzelések, miszerint az Artúr-mondakör a szarmatáktól származott. Ennek igazságát nem is kutatom, mert abból a szempontból mindegy, hogy az Artúr-i legendakör a rómaiak által betelepített szarmata harcosok hagyománya volt-e vagy sem, mert a szkíta eredetű szarmata csapatok a kelta testvérnép vidékére érkeztek, s nyilván hamar bele is olvadtak a brit-kelta világába. A szarmata kulturális behatás nem hozhatott nagy újítást, hisz a Csodaszarvas, az ivőkehely és a reflexíj, a ló és a lovak imádata, a lovas temetkezés, a szarvas agancsokkal eltemetett fehér ló, kurgánok (sírhalomok) „kunbabákkal”, a szarvasünő motívuma s az Anyaisten (Anu) imádata már mind ismert volt a Brit-szigeten, a szarmata harcosok megérkezése előtt is. Elképzelhető, hogy a szarmaták megérkezése felfrissítette a régi emlékeket, megerősítette az ősi, szkíta gyökerű, kelta hagyományokat. *A kelta kereszt szerkezete tisztán mutatja a kulturális hovatartozást, a kulturális gyökeket* (Zsombori).³⁷⁹

Könyvében a szerző bemutatja az egyik legrégebbi magyar pénzt, Géza nagyfejedelem dukátusát, amelynek egyik oldalán rovással a következő felirat áll: „dukatus Geszeja sin pesze” (vö. régi magyar PÉSZ = vels PYS pénz). A másik oldalára latin azt írták, hogy: Stephanus rex” (Géza megkeresztelkedésekor felvett „keresztény” neve).³⁸⁰ Zsombori Sándor megemlíti, hogy: *Szarmata tükrön látható olyan motívum, mint amilyen Könyves Kálmán és II. Géza pénzének közepén található. Könyves Kálmán pénzén az életfák egy körben keresztformában vannak felrajzolva – hasonlóan mint a szarmata tükrön... A kör és a keresztelési pont (a központ) pedig a nap jele az ősi kultúrákban. A nap van tehát a világ „középpontjában” – vagyis a mi világunk középpontjában –, s az életfák a kerek világot körülölelik, összetartják. A világszemlélet azonos a szarmatáknál, az őket követő hunoknál és a magyaroknál. Ez a kulturális azonosság letagadhatatlan...*

Ez a világszemlélet, és ennek jelképes ábrázolása a keltáknál is azonos!

*Mi köze a magyarságnak a szarmatákhoz? Az őskronikák szerint Attila hunjai itt a Kárpát-medencében az ő nyelvüket beszélő népeket találták. A szarmata törzsek akkor voltak itt. A krónikák leírják, hogy Árpád és népe, amikor beérkezett a Kárpát-medencébe, a székelyek olyan nyelven szóltak hozzájuk, amit ők megértettek –, vagyis magyarul beszéltek a székelyek. Ők egyébként a hunok itt maradt leszármazottainak tartják magukat!*³⁸¹

A hunok egy nyelvet beszéltek itt a Kárpát-medencében talált szarmatákkal, a magyarok pedig egy nyelvet beszéltek az itt talált hunokkal – következésképpen a szarmata, a hun és a magyar nyelvileg is testvérnép. A hivatalosított, megélhetési történészek mindig arra hivatkoznak, hogy nincsenek szarmata, vagy hun nyelvemlékek. Mivel a magyar nyelv nem halt ki, kézzelfogható a hun és a

³⁷⁸ Bajkán László: Fehér Lovakról, 51-52.old.

³⁷⁹ Zsombori Sándor: Ősi jelképek árpád-házi királyaink pénzein, 13.old.

³⁸⁰ Zsombori Sándor: Ősi jelképek árpád-házi királyaink pénzein, 24.old.

³⁸¹ Zsombori Sándor: Ősi jelképek árpád-házi királyaink pénzein, 32.old.

szarmata nyelv vizsgálhatósága, hiszen a magyar élő nyelv, ezáltal van szarmata és hun nyelvemlék, de nem is kevés! *Ezek a nyelvemlékek ma is élnek, használatban vannak, éppen a magyarság által. Ennél a pontnál megint elbukott a finnugor elmélet, hiszen ha mi minden szavunkat átvettük volna valahonnan, akkor a Kárpát-medencében itt talált hunokkal (székelyekkel) csak tolmács útján tudott volna beszélni Árpád és népe (Zsombori).*³⁸²

A római Britanniában érkező szarmaták egy hasonló nyelvet beszéltek az ott talált keltákkal (brit-kimmerekkel). Attila sikeres galliai hadjárata után, mikor a kikényszerített római kivonulás után, Britannia felszabadult (akár a kelta Gallia: Bro Frankiz), a szarmata harcosok nem hagyják el a római visszavonulással új hazájukat, Britanniát, hanem együtt harcolnak a keltákkal a betolakodó szászok ellen, és egy néppé forrnak velük össze.

A keltákat már Caesar is, a 'De bello Gallico' című írásában, kimondottan lovasnépnek ábrázolja. A lovak központi szerepet játszottak a kelták életében. A "lovak bolondjai" voltak, egy jó lóért, amit „keletről” szereztek be, összes vagyonukat képesek voltak odaadni. A kelta vitézeket szeretett lovaikkal temették el. Ilyenek a bronzkori sírok képe, a Ribemont-sur-Ancre vidékén vagy akár az Kr. u. III. századból származó, Chartres környéki lovastemetkezések a mai Franciaországban. Tehát, nyugodt lélekkel állíthatjuk, hogy folyamatos lovastemetkezéssel számolhatunk a keltáknál is. Még teljes ügetésben is megtartották lovaik felett az ellenőrzést, irányítást, és vívni a hírhedt kétélű "kelta karddal". Az ellenség fejét, a lovakon rohamozva, egy csapásra levágták, és kantárjukra akasztották. Mint minden lovasnép számára a lélek óriási szerepet játszott hitvilágukban. Az ellenség fejének (ahol a lélek "kapu"-ja van) levágása, nem csak a vitézség igazolását szolgálta, hanem a legyőzött lelkének birtokbavételét is, hogy a lélek bosszúállását megakadályozzák. A vezérek sisakot hordtak, rajta a sólyom madárral, mert a "sólyom" volt az (Had-)Isten képe, jelképe, "aki a harcban megsegít".

A csomafalvi (Szatmár) kelta sólyom

A harcba indulás előtt "óriási lármát" csaptak – írja Livius, egy római krónikás Kr. e. I. században, "szörnyű dalokkal és ordításokkal" bátorították magukat (és riogatták a rómaiakat), "csatakiáltásaik és csataénekeik, valamint a szörnyű zaj, amit a pajzsok döngetésével csaptak, egyetlen célt követett, éspedig az ellenség megfélemlítését" – fejezi be a krónikás. Ugyancsak a megfélemlítést

³⁸² Zsombori Sándor: Ősi jelképek Árpád-házi királyaink pénzein, 32. old.

szolgált a hajuk mészkővel és egy növényi eredetű „sapo”-nak nevezett vörös festéssel³⁸³ való megkeményítése, hátrafésült állapotban (a lovak sörényét utánózva) valamint a hosszú, lelógó, dús és lombos bajusz, ami *Diodor* szerint a riasztó képet még fokozta. A kelta *sapo* (iszap) nevéből származik Pécs római kori neve is: Sopiane. A kelta férfiak és nők egyaránt a hosszúra növesztett hajukat copfokba (ír *ciab*) fonták. A kelták viselete rendkívül színes és tarka volt: a férfiak bőgatyát (*bolag* „zsák- vagy hólyagszerű széles nadrág”) viseltek, amihez – a rómaiak szerint rikító színű – inget és sötétkék vagy fekete mellényt (*maellan*), gyapjúköpenyt (*seac*) – magyar/székely *zeke* vagy rövid, testhezálló kabátot (*cabhail*) hordtak, ruhájukat (*gúna*) összefogó széles derékszíjon (*crios*) díszes tarsoly lógott, a lábukon meg rövidszárú csizmát (*bróg*)³⁸⁴ hordtak.

A kelták a harcban rendkívül bátrak voltak, vakmerőek, önfeláldozóak és a vitézség számított a legnagyobb dicsőségnek. *Strabo* beszámolója szerint azt mesélték a kelták, hogy az ég-világon semmitől sem félnek csak attól, hogy "a fejükre esik az ég"!

Melyik nép tud még magának vallani egy ilyen kitekert észjárást? Csak a magyar! Nekünk is fejünkre "szakadhat (és szakadt már egy jó néhányszor) az ég". *Égszakadás-földindulás, fejemen egy koppanás, szaladj te is pajtás...* – olvashatjuk népmeséinkben.

Egy angol, feltehetően kelta eredetű gyermekmese szerint a *Henny Penny* nevű kis tyúkocska éppen az erdőben sétált, mikor a fejére esett egy makk. Rémülten felnézett, de a feje felett nem volt más, mint a hatalmas kék ég. Ekkor aztán elkezdett rohanni, és rohant, és rohant egyre gyorsabban, hogy a királynak elmondhassa, hogy *the sky is falling*³⁸⁵ (leszakad az ég)!

Véletlen párhuzam lenne ez csupán?

Kelta mondák

Máig élő kelta emlékek sokaságát csodálhatjuk meg a Brit-szigeteken. Egy ilyen ősi kelta motívum képezi Szent-Kolumbán mondájának lényegét. Itt a szent életű térítő egy templomot kezd építeni Jona szigetén. De mindent amit nappal felépítettek éjjel összeomlott. Egy napon Szent-Kolumbán egy 'biast'-ot észlel a parton. (PÉIST a sárkány neve írül)³⁸⁶. Ez egy félig nő és félig halalakú lény, amely kijöve a partra megrázza pikkelyeit, mire az egész Jona szigete megremeg. Ugyanakkor olyan hangot ad ki magából mintha cserepeket kongatnának. Ekkor megkérdezi a szerzetes a különleges teremtménytől, ha ő okozza-e az épülő templom falainak összeomlását. A sárkány természetesen igennel válaszol, és mintegy jóra való sárkány megtanítja Kolumbánt (ír neve Colomán ⇔ vö. magyar Kelemen), hogy mit kell ellene tennie. Az ellenszer roppant egyszerű, s a kínai Nagyfáltól a magas Dévaváráig, a szittyaföld teljes szélében-hosszában ismerték: másnap reggel meg kell kérdeznie az építőmunkásokat, ki hajlandó magát élve befalaztatni.⁽³⁸⁷⁾

A magyar-kelta mondavilág másik közös motívuma az Attila–Artúr-legendakörben is példamutatónan jelentkezik (→ „Isten kardja”). Mint érdekességet meg kell említeni, hogy Artúr király halálát megörökítő brit festő, E. Burne-Jones a ravatalon fekvő **brit-kelta** Artúr ágya mellé a földre a **magyar** Szent Koronát festette („leszállt a fejről a Korona”), az Artúr legendák szent ereklýje, a Szent Grál, helyett. A kép címe: „The Last Sleep of Arthur in Avalon“ (Artúr elszenderülése Avalonban)³⁸⁸. Attila és Artúr kortársak voltak. Ha egy király (Artúr) úgy hal meg, hogy halálos ágya

³⁸³ Innen származik az a hiedelem (klisé) miszerint a kelták vörös hajúak. A mai ír lakosságnak is csak elenyésző 3-4%-a vörös hajú [→ Susanne Tschirner: Irland, 19. old.]. Bretagnében vagy Walesben ez az arány 1% alatti. A kelták (írek, skótok, velsek, bretonok) döntő többsége (95% felett) barna hajú.

³⁸⁴ Vö. ír BRÓG rövidszárú csizma / BRÓGAN cipész, csizmadia ⇔ magyar VARGA

³⁸⁵ Botos, Margaret: Horse-archers and „Head-hunters”: The Fearsome Warriors of the East and the West, Magyarságtudományi Füzetek, 7. old. (The Sky is Falling!)

³⁸⁶ Lásd még: Buda-Pest. Címerpajzsát oroszlán és griff / sárkány védi.

³⁸⁷ Caitlín und John Matthews: Das große Handbuch der keltischen Weisheit, 85-86. old.

³⁸⁸ Pitkin guides: King Arthur, 14. old.

mellett a gyászoló tündérek közt ott a fejrő leszállott magyar Szent Korona, akkor a személyéhez kapcsolódó mondákat annak ellenére is érdemes és fontos a magyar hagyományban megkeresni, hogyha a britek legendabeli Arthur királyáról van is szó. Arthur – (vö. ARDURRA főúr, vezér) – szellemi vezetője Merlin (valódi neve: Merddyn → vö. Márton), akinek személyét érintő első monda meglehetősen hasonló a mi Könyves Kelemenné balladánkhoz. A legenda a Walesben található Dinas Emrys várához kötődik. A várat lehetetlen volt felépíteni, mert amit felraktak estig, leomlott reggelik, hiszen ismerjük. Áldozatra volt szükség, ám nem a tizenkét építőmester feleségei közül választottak megtartót, hanem egy olyan fiút kerestek, akinek úgymond nincs apja, azaz származása szellemi eredetű. (...) Az Arthur-mondakör legismertebb része a kőben fogva tartott kard, melyet Merlin készít el, s csak Britannia igaz királya húzhatja ki, az, aki meg tud birkózni a sárkányok küzdelmének minden nehézségével. Mert ez a küzdelem végigkíséri a brit történelmet, a középkorban azonban már a vörös és a fehér sárkány helyett új formában jelenik meg: a vörös és a fehér rózsák harca, a York- és a Lancaster-ház küzdelme, az úgynevezett Rózsák háborúja.⁽³⁸⁹⁾

Britanniáról érdemes megjegyezni, hogy Artúr király idejében az Anyaisten országa volt. Neve is feltehetően BIROD-ANNAN, azaz „Anu (Istenanya)-nak Birotoka” volt.

Artúr idejében, a brit-kelta királyt megválasztották. Pontosabban, a királyválasztás előéjjelén, a fődruida (főtáltos) meg kellett, hogy álmodja őt. Álmában „meglátta” a megválasztandó király személyét, akit javaslatára másnap, közakarattal a nép megválasztott, kikiáltott királynak, fejedelemnek (CEANN), és őt „kelta módra” pajzsra emelt. Ilyen volt Artúr megválasztása is, és ezért ő lett a CEANNURRA vagy ARDURRA (lásd fejebb).

A nép által történt megválasztását követően, az új király csak akkor ülhetett az ország „székén” (suíochan), és lehetett ő a valódi király, ha személyét elfogatta az Istenanya (ANU). Artúr nem húzhatta volna ki a kardot a sziklából az Istenanya segítsége nélkül. A király elismerése, azt jelentette, hogy az Istenanya, ideiglenesen átruházta a „Hatalmat” a királyra. A király halálakor visszaadta a kölcsönkapott „Hatalmat” az istenanyának. Ennek a jele volt az Excalibur, valódi nevén a CALAD BORAMH, a „vízbe merült kard”. Ezt a kardot tehát, az „Istenkardját”, vagyis a hatalom jelképét, kellett visszaszolgáltatassa a király, halála előtt tulajdonosának, az Istenanyának. Ez az értelem annak a mondai jelenetnek, mikor is, Artúr király kilovagol arany nyeregben, arany kantárral feldíszítet fehér lovon a Bala-tóhoz, vagy a Tegid-tóhoz Azért fehér lovon, mert „fehér” a Másvilág színe, és a fehér ló „ismeri az utat a Másvilágba, és egy megbízható kalauz”. A tó neve abból származik, hogy a Bala pataka medrébe egy szikla gurult és ott egy tó „dagadt” belőle, a Tegid-tó (vö. TÓG *emelkedik, dagad, TÉAG- megdagad, kideged*). A tó közepén állott a Tündérek szigete, az a Tündérország, ahol az Anyaisten (a középkori mesékben a tündérkirálynő, Tündérország királynője) honolt. A Tündérország fogalma Európában egyedülállóan csak a magyaroknál és az íreknél létezik. Egyesek a kelta Tündérországot Glastonburyban vélik felfedezni. Itt a tó partján, Artúr, röviddel halála előtt bedobja Istenkardját a tóba, azaz visszaszolgáltatja Anunak a tőle kölcsönkapott hatalmat, visszaadja a Hatalom jelképét.

Érdemes még egyszer összegezni: a király „megálmodása”, majd a nép által közös akarattal való kikiáltása és pajzsra emelése (szkíta módra), meg az Anyaistentől (Boldogasszonytól) kölcsönkapott „Hatalom” visszaadása, az Excalibur (Isten kardja), a hatalom jelképének visszaszolgáltatása jogos tulajdonosához, az Anyaistenhez, mint nálunk a Szent Koronának a „felajánlása” az Istenanyának, röviddel a király halála előtt, ismeretes a magyar krónikákból is.

Artúr a „Fehérló népének” királya. Írül LÓTH [lók] *ló, kanca* (MARCA *ló, paripa*). A középkori asztrológia a keltákat a Nyilas népének tekintette, és „Artúr”-nak nevezte az Orion (Nimród) csillagképet. Ő a Nimród-Artúr, az aki a Tejutón álló „Unicorn”, egyszarvú fehér ló „vadászatára” indul. A „szarvas-ló” vagyis a szarvas agancssal feldíszített fehér ló a szkíta-hun-magyar szertartások egyik fő eleme volt. Arthur király és Uffington (> uffigtoni fehér ló) kapcsolatát a közelben

³⁸⁹ Bajkán László: Fehér Lovakról, 7-8. old.

található Sárkány-dombbal magyarázták. *A dombhoz ugyanis az a legenda fűződik, hogy itt győzte le Szent György a sárkányt. (...) Szent György Anglia védőszentje, ám Arthur nem rajta keresztül, hanem a sárkányon keresztül kötik a Fehér Ló völgyéhez, Uffingtonhoz. Arthur apja, Uther Pendragon, a Pendragon, a Sárkányfej nemzetség feje. A legenda szerint a Sárkány-domb az ő temetkezési helye. (...) Az V. században Arthur lovasai az Uffington közelében található Badonnál legyőzték a szászokat. A Fehér Ló akár ennek az ütközetnek a tiszteletére készített emlékmű is lehetne.* ⁽³⁹⁰⁾

A lovak központi szerepet játszanak a kelta mondakörben, a fehér ló ismeri az utat a Másvilágba és „egy megbízható kalauz”. A kelták fehér lovat áldoztak a Jóistennek. Az áldozati ló bőrét lenyúzták és egy magas karba húzták, ezzel jelképezve az áldozat Istenhez való felszálását. A kelták a Camarque-ban, akár a szkíták a Don vidékén, fehér lovakat tenyésztettek. A lovastemetkezés egyik szép példája a Chartres melletti kelta temető, ahová még a Kr.u. III. században is így temetkeztek. A kelták a lovak bolondjai voltak, a jó lovakat keletről szerezték be (Cézár). A lovak akaratlagos bántalmazása vagy megölése a legszörnyebb büntetést vonhatta maga után. (vö. vels LWAN, ír LÁIR kanca).

Az ír népmesék központi alakja a tündérek és az Európa mesevilágban egyedül az íreknél és a magyaroknál létező **Tündérország**. Akárcsak a székely-magyar tündérek, az ír tündérek (ír LE-ANNÁN-SIDHE *fairy mistress* = „sír leányai”) is az éjszakákat végigtáncolták, néha egy-egy arra járó földit is befogadtak maguk közé, és minden alkalommal egy pár cipőt szakítottak el. Ezért volt nekik egy cipészük is, a már fent említett Leipreachán, aki éjjel-nappal készítette a tündér sarukat. A „Leiprachán” (angolosan Lepracaun) valódi ír neve: LEITHBHROGAN, ami a LEITHBROG *félcipő* szóból származik, vagyis „félcipész” az ő neve (a félcipőgyártó). Érdekes még megfigyelni, hogy az ír BRÓG *rövidszárú csizma, bakancs, félcipő*, szóban benne rejlik a magyar VARGA szavunk. A tündérek létének tudata a vidéki írek mindennapjaik valóságának része, talán még ma is. Yeats jegyezte fel, hogy amikor egyszer megkérdezte egy Silgo vármegyei öregasszonytól, ha látott-e ő már tündéreket, azt felelte: *Amn't I annoyed with them* – Nem bántom én őket.

Még ma is faluhelyen, ha valaki az ajtóban állva, este vagy éjtáján, ki akarja dobni a vizet a mosdótálból az udvarra, először, hangosan kiáltva jelzi, hogy „jön a víz” mielőtt cselekedne, nehogy az éppen a ház közelébe elvonuló tündérekre öntse a mosdóvizet. A tündérek világa átszővi az írek, a kelta tudattal és hagyományok tiszteletében élő ír emberek egész életét.

A Tündéerkert a mesés virágok és gyümölcsök hona, közepén az élet vizével. Az ír népmesékben a tündérek országa egy „tengerentúli” szigeten, vagy éppen a tenger alján, hét tengeren, hét világon túl van, és oda a réz, ezüst és arany erdőn és hídon át lehet eljutni. Az út rögzös, és csak az arra érdemes járhatja be. Földi halandónak a lehetetlenséggel határos megközelíteni, ha a tündérek nem akarják.

A Tündéerkert kapuját, lángot okádó sárkányok vagy lángcsóvák védik. A tündérek palotája egy kristálypalota, amely még forog is. A kristálypalotában lakik a tündérek királynője. A tündérek kincsét, mint az Artúr-i mondakör részét képező Grál, aranykehelyt, az Üveghegy (Ynis Witrin = Glastonbury) mélyében őrzik. Néha a tündérek maguk mellé fogadnak egy-egy igaz embert, de amazt is előbb emberfeletti próbák elé állítják, melyekben ügyességét, furfangját vagy lelkének tisztaságát mérik meg.

Az ír népmesék főképp tündérlányokról szólnak, csak néha tündérfiakról. Szépségük egyedülálló, aranyhaj övezi alakjukat és tucatnyi sarut képesek elnyűni, ha áttáncolják az éjszakát. A tündérek az egekbe közlekednek. Vagy madár alakban szárnyalnak, többnyire hattyúk vagy ludak, vagy szekerekkel (a Kis Göncöl)³⁹¹ a Tejúton hajtanak végig. Néha az emberek világában is megjelennek, s ősi várak romjai között mulatoznak éjjelenként.

³⁹⁰ Bajkán László: Fehér Lovakról, 51-52.old.

³⁹¹ A Nagy Göncöl a mondában Arthur szekere.

Dr. Corbett, Oxford és Norwich püspöke – írja Yeats – búsulta egykor az angol tündérek eltávozását. Mária királyné idejében, esténként még láthatták az angliai tündérek táncát, de most James (Jakab) idejében mind elmentek (*they had all gone*).

Ők, a tündérek, a régi idők része, énekük „Áve Máriák” voltak – vélte a püspök. A tündérek Írorszában még élnek, megajándékozzák a jókat, és bosszantják a mogorvákat.

A középkorban (13. században) még bánkódott Giraldus Cambresis szerzetes, hogy az összes királyi hadak sem elegek megváltoztatni a kelták gondolkodását, ősi hitét. A szerzetes a Nyugati Szigetek népet még mindig pogánynak találta. Innistor szigetén megkérdezte egyszer az egyik helybelitől, hogy hány isten lakik itten, mire a paraszt válasza: *Csak egy, de ez egy tágas hely...* ⁽³⁹²⁾ Íme, az ír-székely észjárás mintaképe!

Az ír népmesék másik jellemzője a csodás lények megjelenése. Az egyik ilyen, a **táltosló** (LÓTH DRAOIDHEACHT = *druidás, azaz táltos ló*), amely repül, beszél és a mesehős tanácsadója, illetve védelmezője, minden helyzetben önzetlen kiszolgálója. Az ír tündérmesék a táltosló-királyfi páros. A királyfi, néha szegénylegényből lett legyőzhetetlen mesehős. Ide tartozik természetesen a csodálatos, varázslatos, „lángoló” kard, amellyel mesehősrünk képes mindennel és mindenkivel megbirkózni, sőt még a sárkányt is legyőzni, hogy a szíve királykisasszonyát kiszabadítja, vagy az aranyalmákat megszerezze. A mese mindig egy pompás esküvővel zárul. Ellenben semmi sem sikerülhet a kis bolyhos lovacska nélkül, amit/akit a szegénylegény/királyfi szeretete és gondozása táltos paripává változtat.

Uffingtoni Fehérló

A kelták ismertető jele a nyakék, az ún. torques (TORC) *nyakperec* volt (vö. ótörök TARYQ-mag *szorossá válni*). Európa egyik népére sem volt ez jellemző, egy kivétellel: „A **hun** vezetőréteg keletről nyugatra vándorlását Belső-Azsiából, a nyugat-szibériai Léna folyó egyik mellékfolyójának vidékétől egészen a Rajnáig a férfisírokban talált, igen súlyos arany torquesek / *nyakperecek* előfordulásain keresztül követi a régészet. Igen jellemző, hogy e *nyakperecek* majdnem egyharmada, s tegyük hozzá, a legsúlyosabbak, a Kárpát- és a Bécsi-medencéből került elő.” (Garam / Kiss)³⁹³

³⁹² Yeats, W.B.: Irish Fairy and Folk Tales, 23-24. old.

³⁹³ Garam Éva, Kiss Attila: Népvándorlás kori aranykincsek a Magyar Nemzeti Múzeumban, 8. old.

Arany tork (Derry, Anglia)

Angliai kelta pénz (pys), Kr.u. 10. sz.

Csomor Lajos 'Öfelsége, a Magyar Szent Korona' című könyvében megállapítja, hogy: „Nyugat-Európa ötvösművészetének a kora középkor tekintetében a legfőbb alapja **a sumér és egyiptomi eredetű kelta** ötvösség.” Maga a Magyar Szent Koronával kapcsolatban hozzáfűzi, hogy: „Az ilyen jellegű csüngőket először Mezopotámiában készítették. Innen a technika - módosult fómában - eljutott a keltákhoz. [...] Ez a művészet – később a hunokkal és a magyarokkal együtt – Urartun és Iránon át, jut el Baktriába a Kr.e. II. század és a Kr.u. II. század között, és jelen van a Turáni-alföldön a hunoknál – egészen az V. századig. Feltehetően ugyanitt sajátítják el az avarok, akik alkalmazzák mind kelet-európai szálláshelyükön mind a Kárpát-medencében (Darufalvi lelet).“ (Csomor)³⁹⁴

Ki tehát a kelta ?

A kelta egy szkíta eredetű lovasnép, mely a Kárpát-medencébe szerveződött néppé, és majd Nyugat-Európába érkezve letelepedett. A keltákat a középtermet, zömök testalkat, kerekfejűség, ovális arc kiálló járomcsontokkal, barna haj copfokba fonva valamint hosszú, lelógó, dús és lombos bajusz (főss) jellemez.

Társadalmuk ugyanazt a hármass felosztást mutatja, mint a magyar honfoglalóké: Nagyfejedelem (ír CEAN fej, fő, fejedelem) és kísérete, a harcosok (ír FLATHA lófő) és a bő-nemzetséggfők ill. nagyállattartók (ír BÓ-AIRIGH).

A kelta orvosok (druidák) ismerték az Eurázsiaiban egyedülálló, és csak a „magyar” (turáni) népeknél használt koponyalékelést, mint gyógyítási módszert³⁹⁵.

A kelták zenéje ma is pentatonikus, és a magyarra nagyon hasonlít, egyik legszebb táncuk a COR (fordulni, forogni, pörögni a táncban), amely a DEAS szép, díszes értelmű szavukkal a magyar „CSÁR-DÁS”-t eredményezi. A rómaiak egy „transalpinus” (alpokontúli, idegen) nép táncát úgy hívták, hogy CORDAX – a latin-német szótár szerint: „díszes, pompás tánc” (üppiger tanz)! Vajon milyen nép, kelta vagy szittya-hun-magyar volt-e az, amelynek tánca annyira megtetszett a rómaiaknak?

„Az írek és a moldvai magyarok zenei világa nemcsak lelkületben, az azonos hőfokban találkozik, de pentatóniában, a táncok tagozódásában, felépítésében és fajtáiban is megegyezik. A jig (kapaszkodó, fogodzó), a legrégebbi ír legényesek egyike erősen hasonlít keleti párjához, az összekapaszkodó férfi és nő forgást és megtorpanást váltakoztató lépései mindék vidéken megtalálhatók.” – olvashatjuk a Magyar Nemzet 1998. november 5. számában: Tiszán innen Dublin túl (Ír és moldvai csángó népzene a Fonóban) cím alatt.

³⁹⁴ Csomor Lajos: Öfelsége, a Magyar Szent Korona, 157. old.

³⁹⁵ A koponyalékelés tudományát ismereték az amerikai inkák is.

Az ír zenéről írja Lars Kabel 'Irish-Gälisch Wort für Wort' zsebkönyvében: „*ein uns fremd anmutender, beinahe orientalisch klingender Klagegesang*“ (egy reánk idegenen ható, majdnem keletiesen hangzó sirató).

Breton gyerekek népviseletben (Kemper vidéke)

Breton autóminta (Kemper főterén)

A máig élő kelta (breton) népviselet, akár a zene gyökereit is, maguk a bretonok a Turánban keresik. A breton népművészet, a breton népviselet, népszokások, „botostáncok” vagy lovas felvonulások a magyar párjukhoz közel állnak.

Írország ma Nyugat-Európa legnagyobb ló tenyésztője. A felnőttkort elért ifjú, akár csak a breton legény egy lovat kapott ajándékba, hogy azzal vigye babáját (ír BÁB *menyecske, szerető*), a nyeregbe ültetve, a templomi menyegzőre (ír MIONN *eskü*, óír NAS-adh *nász*).

Az ősi kelta írás a rovásírás volt. A kelta rovásírás egyik legszebb példánya a spanyol-országi Saragosa-vidéki bronz lemezen található. Az írek botokra róttak, amiről már Sebestyén Gyula is beszámol a 'Rovás és Rovásírás' cikksorozatában, az „Ethnographia” folyóiratban (1903 - 1904): „*Írország őslakói között az öregebb írek az imádságaikat nem ún. rózsafüzérről, hanem rovásbotról olvassák le.*” A skóciai, írországi és észak-angliai óriás-köveken fennmaradt írásjeleket OGHAM-írásnak nevezzük (vö. óír OG *bevés, bevág*) ~ magyarul ÉK-írásnak [> magyar 'ÁKOM-bákom' *ormótlan, gyerekes írás*]. Ez az írás a kövekbe vésett egyenes, vonalszerű ékekből álló jelrendszer, amit csak a különböző szertartásos eseményekre, ünnepélyekre való megemlékezés céljából használtak.⁽³⁹⁶⁾

Manapság a latinnak nevezett betűsírást használják, és kínlódnak vele, akár csak mi is. A „rovás” fogalmát nem vehettük át semmilyen más néptől, hisz a „rovás” csak magyarul és írül érthető (magyar ROV-ás ⇔ ír RIABH *csík, sáv, nyom*), és a RÓNI (bevésni) igéből származik (vö. ír RIONN *bevésni, róni*). Az írás a kezdetben még minden nép saját „titka” volt: írül RÚN titkot jelent. Ezt a „titkot” vette át a korai germán, és így a más néptől átvett írását "Runenschrift" vagyis 'titkos írásnak' nevezte – a rovás német neve „gravieren, stechen, einmeißeln“ (> gót 'gameleins' írás).

³⁹⁶ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták, 46. old.

Kelta rovásírás (Zaragosa, Aragónia)

Ha most befejezésül a magyar-ír lelki rokonságot akarjuk megismerni, elég felidézni Margaret Mac Curtain ír történésznőt, aki így fogalmaz: Agresszív-imperialista országoknak van egy „Apaország”-uk (pátriájuk), míg, az évszázadokig idegen uralmat megszenvedő országoknak, mint amilyen Írország is, egy Anyaországuk van. – *Aggressiv-imperialistische Länder, so sagt die irische Historikerin Margaret Mac Curtain, haben ein Vaterland, Jahrhundertlang von fremden Herren besetzte Länder wie Irland dagegen ein Mutterland.*³⁹⁷

Írország (Éire) neve Ériu anyaisten nevéhez kapcsolódik, vagyis az Isteanyaorságot jelöli.

Mai nyelvünk annyira hozzánk nőtt, hogy senkiben sem merül fel az a kérdés, hogy milyért is használunk a mindennapi beszédben olyan szavakat, mint: SRÁC, CSITRI, BAKA, GÓBÉ, BALHÉ vagy BAKI. Ebben semmi különös nem volna, ha ez nem keltául is így lenne. A fenti szavak értelme a mai ír nyelvben: SRAC *derék, élénk, izgága, csintalan (legény)*, CAITHRE *serdülő (leány)*, BUACHA *fiatal közkatoná (BACÁIN katonai kiképzés)*, GOBÁN *tréfás, furfangos, 'minden lében kanál'*, BUALLEY [balljé] *viszály, veszekedés, vita* és BACAÍ *botlás; nyelvbőlés (BAC akadály, korlát > vö. magyar el-BUK-ni, át-BUK-ni)*!

Az említettek fényében jogosnak látszik a kérdés, hogy: Milyen nyelvet beszélnek a kelták? Rokona-e a magyar nyelv a keltának, és rokona-e a kelta a magyarnak?

A kelta nyelveket is két csoportra osztják. Van egy „kontinentális” kelta is, a gallok nyelve, ami sajnos nem maradt meg, csak ellatinosított szövegfoszlányok, illetve a rómaiak által feljegyzett és ellatinosított „istennevek” főmájában. Ez túl kevés, hogy tanulságokat és következményeket levonni lehessen. Megmaradtak ellenben a szigeti kelta nyelvek, a gael (ír és skót) meg a kimmer vagy brit (vels), valamint az innen elvándorolt breton. A bretonok a galliai Armorica-ra (Tengermellék), mai nevén Breizh (francia Bretagne = magyar Brithon) költöznek és ott élnek mai is. Itt a római megszállás előtt a Veneti (Venétek) kelta törzs élt. Ők voltak, Caesar szerint, a legjobb kelta hajósok. A rómaiak egy hatalmas hadiflottát kellett építsenek, hogy le tudják őket győzni, és országukat elfoglalni. Milyen kicsi a világ! A Római Birodalom bukása után, éppen a „venétek” (velenceiek) lettek az akkori világ legjobb tengerészei, és Velence lett a Mediterráneum tengeri nagyhatalma, a „Tengerek Királynője”.

Ez volt a Nyugat Magyarjainak rövid története, annak a testvérnépnek, amely a Kárpát-medencébe megszületett, és vitte szkíta-magyar nyelvünket Európa nyugati felébe. És vitte lovas műveltségünket, a lovak szeretetét és a lovastemetkezés szokását, nagyállattartásunkat, az arany tárgyak

³⁹⁷ Susanne Tschirner: Irland, 20. old.

imádatát (ami nem anyagi jellegű, hanem az istenekkel való kapcsolat, teremtés és őrzés, eszköze volt), ősi ékszer és aranyművességünket, ősi mondáinkat, népmeséinket, szokásainkat és hitünket a messzi nagyvilágba, egészen a breton Világvégeig (Pen Ar Bed) és a távoli ír Tündérszigetig. Vajon csak a véletlen műve lenne-e, vagy valamilyen a tudatalattiban rejtett ősi bölcsesség vezette az íreket, hogy a belfasti repülőtéren, elsőnek éppen magyarul üdvözljék az odalátogatókat.

Aki nem hiszi, járjon utána...

A kelta „griffes-indás” életfa képe (The Art of Celtia)

FORRÁSMUNKÁK

A felhasznált irodalom:

- Bajkán László: Fehér Lovakról (Debrecen, 2005)
Bárányi Éva: Szkíták, etruszkok, magyarok (Budapest, 2008)
Benedek Elek: Hazánk története (Budapest, 1927/1995)
Berenik Anna: A félremagyarázott Anonymus, I. Magurától Lebediáig (1993)
Botheroyd, Sylvia / Botheroyd, Paul F.: Lexikon der keltischen Mythologie (München, 1999)
Botos, Margaret: Horse-archers and „Head-hunters”: The Fearsome Warriors of the East and the West, Magyarságtudományi Füzetek, Budapest, 2016.
Chadwick, Nora: The Celts (London, 1970)
Cser Ferenc / Darai Lajos: Magyar folytonosság a Kárpát-medencében (2005)
Csomor Lajos: Őfelsége, a Magyar Szent Korona (Székesfehérvár, 1996)
Cunliffe, B.: Illustrierte Vor- und Frühgeschichte Europas (Frankfurt, 1996)
Cunliffe, B.: The Celtic World / Die Kelten (Maidenhead, 1979 / Bergisch Gladbach, 2000)
Éleuère, Christiane: L'Europe des Celtes / Die Kelten (Paris, 1992 / Ravensburg, 1994)
Ellis, P.B.: Die Druiden (München, 1996)
Forrai Sándor: Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig (Lakitelek, 1994)
Förster, O. / Spielvogel, G. / Nägele, G.: Auf der Suche nach dem Gold der Kelten (München, 2002)
Garam Éva / Kiss Attila: Népvándorlás kori aranykincsek a Magyar Nemzeti Múzeumban (1992)

- George / Brown / Anker: Die Kelten – Europas Volk der Eisenzeit (Time Life, 1995)
- Götz László: Keleten kél a nap (Budapest, 1994)
- Grandpierre K. Endre: Attila és a hunok (Budapest, 2006)
- Grandpierre K. Endre: Aranykincsek hulltak a Hargitára (Budapest, 1990)
- Kervella, Divi: Emblèmes et symboles des Bretons et des Celtes (Spézet/Coop Breizh, 1998)
- Kinder, H. / Hilgemann, W.: Atlas zur Weltgeschichte (Köln, 1987)
- Mac Cana, P.: Kelta mitológia (Budapest, 1993)
- Makkay László, Mócsy András: Erdély története, I. kötet (Budapest, 1987)
- Marcantonio, Angela: A finnugor elmélet végnapjai (2007).
- Matthews, Caitlín: Kelta hagyományok (Budapest, 2000)
- Matthews, Caitlín / Matthews, John: Das große Handbuch der keltischen Weisheit (München, 1999)
- Matthews, John: Keltischer Schamanismus (München, 1998)
- Matthews, John: The Song of Taliesin (London, 1991)
- Matthews, John: Taliesin. Shamanism And The Bardic Mysteries In Britain And Ireland (London, 1991)
- Mesterházy Zsolt: Honfoglalások kora, Kr.e. 2200 – Kr.u. 1250 (Budapest, 2005)
- Mesterházy Zsolt: A Kárpát-medencei etnogenezis története (Ősi Gyöke, 2005. 1-2., 30-33. old.)
- Millenniumi Magyar Történelem: Képes krónika (Budapest, 2004)
- Pitkin guides (Parker, Michael): King Arthur (Norwich, 1995/2004)
- Rieckhoff, S.: Faszination Archäologie, Bayern vor den Römern (Regensburg, 1990)
- Schiltz, Veronique: Die Scythen (München, 1994)
- Tedzsüman, Mahmúd: Tárih-i Üngürüs / Madzsar Tárihi (Cleveland, 1988)
- Télfi János: Magyarok őstörténete (Pest, 1863 / Budapest, 2001)
- Thierry Amadé: Attila történelme (Pest, 1865 / Budapest, 2001)
- Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták (Budapest, 1999)
- Timaru-Kast Sándor: A Fehérló Fiai (Budapest, 2008)
- Tschirner, Susanne: Irland (Köln, 2000)
- Vasconi, Marcella: La leggenda degli Etruschi. Una civiltà spirituale, misteriosa (1998)
- Yeats, W.B.: Irish Fairy and Folk Tales (London, 2004)
- Zsombori Sándor: Ősi jelképek árpád-házi királyaink pénzén (Pécel, 2005)

Egyéb források:

- An Gúm: Foclóir Póca English-Irish • Irish-English Dictionary (Dublin, 1993)
- Goodwin, Edmund: First Lesson in Manx (Douglas, Isle of Man, 1987)
- Ingelheimer Zeitung (1995)
- Jones, W.J.: Welsh with Easy (Denbigh, Wales/UK)
- Kabel, Lars: Irish-Gälisch Wort für Wort (Bielefeld, 1998)
- Kluge, F.: Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache (Berlin, 1999)
- L'Archoeologue (Paris, 2007/No. 89)
- Spektrum der Wissenschaft / Scientific American (New York, 2002/05)
- The Art of Celtia (London, 1995)
- Világháló (Internet): Wikipédia (magyar, német, angol, olasz, francia).

AZ ETRUSZK REJTÉLY³⁹⁸

Rejtély, egy homályos dolog, amit az ész világosan, értelmesen felfogni nem képes, midőn annak más dolgokkal összefüggését át nem látja. Különösen, megfejteni, kitalálni való feladat, pl. szó, vagy eszme, képes kifejezésekbe burkolva, milyenek az úgynevezett rejtett szók, vagy találós mesék. *Rejtélyes* az, aminek értelme, jelentése ami felfogásunkhoz képest homályos, el van takarva, vagy amit nem értünk. Ezen szavak alapja a *rejt* ige. Az aki rejt, elrejt, az valamit úgy eltesz, eldug, hogy mások észre ne vegyék, meg ne lássák, meg ne találják, ami bizonyos takaró, lepel, burok által szokott történni (Czuczor-Fogarasi nyomán).³⁹⁹

A Wikipédia szerint pedig, a „rejtély” egy olyan tárgy vagy esemény amelyre nem ismert észszerű magyarázat. A rejtély lehet fiktív is, amikor például egy regényben szerepel. A rejtélyek közé sorolhatók a csodák is. A legtöbb rejtélyt a [történelem](#) során sikerül tisztázni, okaira tudományos magyarázatot adni. Léteznek [kreált rejtélyek](#) is. Ezeket sokszor politikai háttérű, esetleg „tudományos” köntösbe burkolt dogmák szorításában „kreált” titkok. A titok egy ismeret elrejtése mások előtt, megfejtését egy vagy több ember ismeri. Persze, ha a titok ismerője meghal, és később ezt nem sikerül megfejteni, a titokból rejtély lesz. Vannak olyan titkok, amelyet ismerőik nem akarnak nyilvánosságra hozni, csak a beavatottaknak tárják fel őket. Ilyenkor alakulnak ki a [titkos társaságok](#). Ez utóbbiak motivációja különböző lehet: politikai, tudományos, vallásos stb. vagy ezek vegyesen. Közismert titkos társaság a [szabadkőműves mozgalom](#) (Wikipédia nyomán).⁴⁰⁰

A fentebb elhangzottak tökéletesen ráillenek az „etruszk rejtély” fogalmára, bármelyik oldaláról közelítjük meg. Rejtély az eredetük, a történelmük, az írásuk, bármennyire is akaratoskodnak egyes kutatók vagy önjelölt mindentudók. Ez a rejtély nyilván egy „csinált” (kreált) titok, melynek kotyvasztása már az ókorban elkezdődött. Az, ami addig bizonyára (köz)ismert volt – az a tudás, amit már időszámításunk előtt is apáról-fiúra adtak át – az, hirtelen ismeretlené vált. Így lett az etruszkok eredete is egy hétpecsétetes titok, amit úgymond politikai, már akkor az ókorban is megnyilvánuló, irigységből fakadó nacionalista indítékkal kovácsolt vasládába zártak. A mai hivatalos történelemírás állása szerint: Az etruszkok ez idáig ismeretlen eredetű [ókori](#) nép Közép-[Itáliában](#), akik a [Római Birodalom](#) felemelkedése előtt a legjelentősebb civilizációt hozták létre. Saját elnevezésük *mek* volt, de egyes kutatók szerint *rasz(e)na* ([Halikarnasszoszi Dionüsziosz](#) állítása nyomán), ami inkább országrészt, tartományt jelenthetett. [Latin](#) nevükből (etrusci > *trusci > tusci) ered a mai [Toszkána](#) neve. Származásukról már az ókor óta számos elmélet született. [Hérodotosz](#) szerint [Kis-Ázsiából](#) vándoroltak be, [Halikarnasszoszi Dionüsziosz](#) szerint őslakók voltak, egy modern elmélet (Pallottino, ill. Altheim) pedig azt állítja, hogy az etruszk nép a bevándorló indoeurópai népek és az őslakó mediterrán népesség egybeolvadásából jött létre. A [20. század](#) második felében egyre több mítoszból derült ki, hogy nagyon is valós történeti magja van. Így az etruszkok származására nézve fontos momentumnak tűnik, hogy a [Vilusza](#) állammal kapcsolatos [hettita](#) dokumentumok *ta-ru-ú-i-ša* vagy *ta-ru-i-ša* nevet használnak [Trója](#) városára. Ez a névalak pedig kapcsolatot teremt az [egyiptomi turusa](#) néppel, amely az ógörög nyelvben *türszenosz* lett. A [Trója](#)–etruszk kapcsolatot az [Aeneis](#)-féle eredetmítoszt erősíti meg (Wikipédia).⁴⁰¹

Ezen felül már régebben is felmerült az etruszkok és a magyarok rokonságának gondolata. Az etruszk-magyar nyelvi rokonságot először 1874-ben vetette fel [Isaac Taylor](#) brit tudós pap. Mario

³⁹⁸ Első megjelenés a Zürichi Magyar történelmi Egyesület Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóiratában (https://epa.oszk.hu/01400/01445/00055/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2019_01_041-085.pdf).
https://epa.oszk.hu/01400/01445/00055/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2019_01_041-085.pdf.

³⁹⁹ Czuczor Gergely – Fogarasi János: A magyar nyelv szótára, 5. kötet, 469-470. old., Pest, 1862.

⁴⁰⁰ Wikipédia: Rejtély (Világháló).

⁴⁰¹ Wikipédia: Etruszkok (Világháló).

Alinei neves olasz nyelvész, felelevenítette ezt az elméletet, és 2003-ban megjelent könyvében azon elméletének ad hangot, mely szerint az etruszk nyelv a magyar nyelv egy archaikus formája (*Etrusco: una forma arcaica di ungherese*),⁴⁰² s így az etruszkok a magyarokhoz köthetők és a [finnugor nyelvcsaládba](#) tartoztak. Elmélete végkövetkeztetése szerint az etruszkok a [Kárpát-medencéből](#) származnak, onnan vándoroltak dél felé, vettek részt a [tengeri népek](#) vándorlásaiban, majd telepedtek le Itáliában. Alinei feltevését olyan etruszk szakértők vették el, mint Giulio M. Facchetti, A. Marcantonio, előbbi mint elvetemült indogermanista, utóbbi eleve azért, mert véleménye szerint „finnugor” nyelvcsalád nem is létezik. Ebbe a sorba beállt természetesen Brogyáni Béla magyar nyelvtörténész is, akinek rettenetesen viszketett, hogy beleszóljon ő is a vitába, hogy újra becsmérleje a magyar nyelvet és a magyar múltat. Érdekes, azért még senki sem hóbörgött, hogy az ősetruszk egy indogermán nyelvet beszélt volna, de aztán, miután átkelt az Alpokon, ezt azon nyomban el is felejtette, és elkezdett magyarosan ragozni. A ma ismert etruszk nyelvnek semmi köze sincsen az indogermánhoz. Van ellenben egy jó pár etruszk szó, amit a latinok átvettek (örökölték), és továbbörököltették a mai, indogermánnak mondott nyelvekbe (Wikipédia).⁴⁰³

A mai tudományos álláspont szerint, mindhárom elméletnek igaza lehet. Ezt modern genetikai vizsgálatok is alátámasztják. Vegyük most sorra az ismert történelmi tényeket.

Óslakosság: A bronzkorra (a Kr. e. 2. évezred közepétől) Itália területén két kultúrkör alakult ki: az északi [Pó-vidéki kultúra](#) három jellemző településformájával: a *palaffita cölöpépítmények*, a *torbierék*, azaz [tőzegmocsárra](#) épített falvak, és a [terramare-cölöpépítmények](#), amelyek felépítésükben a római [castrum](#) elődjének tekinthetők, és a közép-, illetve dél-itáliai barlangkultúra, az [appen-nini-kultúra](#) (olasz néven extraterramarricoli), amelynek népei [transzhumáló pásztorkodást](#) űztek (italikus népek ősei). Itália óslakosságáról, mivel összeolvadt a betelepülőkkel, helyneveken és néhány szón túl kevés emléke maradt. Az őshonos népekhez tartoztak még északon a [ligurok](#) és az [eugenusok](#), valamint az óslakosság a nagy szigeteken, [Szardínián](#) (ős-[szárdok](#)), [Korzikán](#) és [Szicíliában](#) (protosiculi).

A bronzkor végén (Kr. e. 2. évezred – 1. évezred fordulóján) az európai [urnamezős kultúrának](#) helyi változataként kialakult a Proto-Villanova műveltség. Ide telepednek le az első hullámban érkező, a Kárpát-medencéből kivándorló agathyrszek (Kr. e. 8-6. század, kései bronz – korai vaskor, urnamezős-temetők), hogy létrehozzák a Villanova-műveltséget, az ebből kialakuló etruszk civilizáció alapját. Érkezésükkor az őshonos, ún. italikus népek java része, elmaradottságukból fakadó félelemből, a hegyek közé, illetve délre menekült. Nyelvi szempontból őket két nagy csoportra oszthatjuk: a [latin-faliskuszi](#) és az oscus-[umber](#) csoportra. Az előbbieket közé tartozott a latin és a [faliskuszi](#), az utóbbiak közé pedig az [umber](#), [szamnisz](#), [szabin](#), [volscus](#), [hernicus](#), [aequus](#), [marsus](#) és [lucanus](#) nép. A [latinok](#) a [Tiberistől](#) délre, a róluk elnevezett [Latiumban](#) ([Alba Longa](#), [Róma](#), [Praeneste](#) stb.), a faliskuszok a Tiberistől északra (Falerii, Pescennia) telepedtek le. A latinok és a faliskuszok a későbbiekben az etruszkok déli terjeszkedésével a „határmenti” etruszk Rasena nevű tartomány részei és az etruszk műveltség élvezői lesznek. Az oscus-umber csoport népei Közép- és Dél-Itáliát foglalták el.

A vaskori [Villanova-kultúra](#) hordozói állandó frissítést kapnak északról, az Alpokon keresztül, a Kárpát-medencéből. A második hullámban bevándorolt szkíta agathyrszek (K. e. 6-4. század) „magyar” műveltségi elemeket hoztak magukkal: lovas-kultúra, nagyállattartás, asszonyok egyenjogúsága, Anyaisten-kultusz, táltosok tudása és kurgános temetkezés. Ekkor lett a toszkánból etruszk (Alinei).

Itália északkeleti részén a [venétek](#) telepedtek le ([Este-kultúra](#)). Nyelvüket, a [venétet](#), a kutatók többnyire szintén az italikus nyelvek közé sorolják, egyesek ismeretlennek mondják, mások kelta (gall) eredetűeknek vélik. Armorica (a mai Bretagne) népét Venéteknek hívták, és ők voltak a kelták

⁴⁰² Alinei, Mario: *Etrusco: Una forma arcaica di ungherese* (Bologna, 2003) – magyarul: *Ősi kapocs. A magyar-etruszk nyelvrokonság* (Budapest, 2005).

⁴⁰³ Wikipedia: Etruscan language (Világháló).

legjobb hajósai. Caesar egy egész flottát épített ellenük. Csak így tudta őket legyőzni. Észak-Itáliában a [Golasecca-kultúra](#) volt jelentős. Ez a [Comói-tótól](#) a [Póig](#) terjedt, és a 9-5. században virágzott. Elképzelhető, hogy itt már az Alpokon túlról, a Kárpát-medence felől érkező agathyrsz telepések egyik ága, a *raetek* kultúrájával állunk szemben. A régészek a hallstatti urnamezős műveltség, az Alpokon túlra, délfelé való terjedésének tekintik. A raetek (későbbiekben raeto-románnak nevezett) népével ma is találkozunk a mai Dél-Bajorországtól, Tirolon át, a svájci Graubundenig.

Még a [Proto-Villanova kultúra](#) kialakulásával, közel egy időben települtek meg az Appennini-félsziget déli részén a Balkán-félszigetről tengeri úton érkező [illír törzsek](#). Az illíreknek a helyi őslakossággal való összeolvadásából keletkeztek [Apulia](#) (a mai Puglia tartomány) területén a [da-unus](#), [peucetius](#) és [messzáp](#) népek – összefoglaló nevükön a [japigok](#) (*Iapygi*) –, valamint a mai [Basilicata](#) és [Calabria](#) tartományok vidékén az [enotrus](#) népcsoport. (A római forrásokban ezek a népek később *Apuli*, *Sallentini* és *Calabri* néven szerepeltek.)

A kora vaskori Itália tehát, az Etruszkföldről délre eső vidékeken nem volt egységes. Több kisebb nép egymás mellett élő [kultúrája](#) jellemzi. Az egyes [régészeti](#) anyagok együtteseit a régészek nem mindig tudják egy-egy néphez hozzárendelni, emellett a kultúrák egymás utáni sorrendje is bizonytalan. (Wikipédia nyomán, saját kiegészítésekkel)⁴⁰⁴

Róma felemelkedése előtt a legjelentősebb [civilizációt](#) az [etruszkok](#) (*türrhénoi*, *Turuša*, azaz „trójaiak”) hozták létre. Eredetük, mint már említettem, nem tisztázott, noha már az [ókor](#) óta számos elmélet próbál meg számot adni róla: [Hérodotosz](#) szerint [Kis-Ázsiából](#) (Lydiából) vándoroltak be, és megnevezi mitikus ősök (ősatyjuk) nevét: Atys is. Halikarnassosi Dionysios szerint őslakók voltak. Egy modern elmélet szerint pedig (képviselői többek között Pallottino, ill. Altheim) az etruszk nép a bevándorló indoeurópai népek, mások szerint (Mario Alinei) bevándorló magyar törzsek és az őslakó mediterrán népesség egybeolvadásából jött létre. Ahogyan Alinei fogalmaz, a magyar bevándorlás eredményezte azt, hogy a toszkánból etruszk lett.

Az etruszk települések az [Kr. e. 10–11. században](#) jelentek meg először, előbb a [Tirrén-tenger](#) partján, majd a félsziget belsejében, a Tiberis ([Tevere](#)) és az Arnus ([Arno](#)) folyók közötti vidéken, a mai [Toszkána](#) és [Emilia-Romagna](#) tartományok területén. Az etruszkok nem hoztak létre kiterjedt [államalakulatot](#), hanem keleti és görög jegyeket egyaránt mutató városállamokban éltek. Legjelentősebb városaik Tarkhuna (Tarquinia), Caere ([Cerveteri](#)), Veii, Velch (Vulci), Fufluna (Populonia), Vetulonia, Clusium ([Chiusi](#)), Perugia ([Perugia](#)), Arretium ([Arezzo](#)) voltak. Ezek közül kiemelkedett Tarquinia, mely nevét a hagyomány szerint Tarchonról, az „[ión szövetség](#) mintájára” létrehozott tizenkét város szövetségének megalapítójáról nyerte. Az etruszk kultúra igen nagy hatással volt a római civilizáció kialakulására: az [építészettől](#) a [várostervezésig](#), a [vallástól](#) az [írásbeliségen](#) át az [államszervezetig](#), az élet csaknem minden területén felfedezhetők nyomai. (Wikipédia, u.o.)

Az etruszkok két irányból érkeztek Itáliába. Elsőnek érkeztek a kisázsiai, lydiai telepések, akik Trója elestével kapcsolatos menekült hullámmal érkezhettek tengeri úton. Erről szól az etruszk eredetű, római költő Publius Vergilius Maro *Aeneis utazása* költeménye, amelyben Róma alapítását foglalja monda változatban. A Mantuában született Vergilius, aki a híres etruszk Gaius (Caius) Maecenas köréhez tartozott, ezt a mondát Augustus római császár megrendelésére írta, amit majd hivatalos eredetmondának, nemzeti mítosznak fogadtak el, miszerint Romulus és Remus megalapította Rómát Kr. e. 753-ban.

A trójai háború, Világháború (Mesterhazy Zsolt szerint) után egy Világ, az Óvilág addig ismert status-quoja, omlott össze. Ekkor egy világkorszak (*Hősök, Héroszok kora*) is lezárult. Ez volt az emberiség utolsó dicső korszaka. Ezután kezdődött el az a vaskor, az emberiség hanyatlásának mondott korszaka (Hésziodosz),⁴⁰⁵ amit ma is elszenvedünk.

Hésziodosz görög epikus költő legfontosabb alkotásában, a *Munkák és napokban* a történelmet öt szakaszra (faj, genosz) osztja:

⁴⁰⁴ Wikipédia: Olaszország történelme (Világháló).

⁴⁰⁵ Hésziodosz, Kr. e. 8. században élő, az anatóliai Kümében született görög epikus költő (Wikipédia).

1. Aranykor: az emberek az istenekhez hasonlóan gondtalanul, szenvedés és mindennapi munka nélkül éltek; békésen, öregedés nélkül haltak meg.
2. Ezüstkor: kegyetlenség jellemezte és a háborúk tomboló szeretete; az emberek lázadtak minden isteni ellen és fiatalon haltak meg.
3. Rézkor: rendkívüli fizikai erejű faj élt e korban, mely állandó háborúskodásban önmagát pusztította el.
4. Hősök kora: nemes emberek és félistenek kora, de akik szintén háborúkban pusztították el magukat; ezek egyike a trójai háború volt.
5. Vaskor: Hésziodosz szerint ez a hétköznapi emberek kora, ami nem kínál mást, mint szenvedést, igazságtalanságot, a jóindulat hiányát, öregedést és halált.

Mindezek alapján Hésziodosz szerint a történelemnek kontinuitása, folyamatossága és iránya van: a történelem a hanyatlás története (Wikipédia).⁴⁰⁶

A trójai háború előzményeit és kimenetelét mindenki ismeri Homérosz meséje alapján. Ennek van egy másik megközelítése is. Elsőnek vizsgáljuk meg ennek főszereplőjét, „trójai” vagy „szép” jelzővel illetett Helénát. Ő az akkori Spárta királyának, Tündareosz leánya volt. Ám valahogyan Zeusz is beleszólt nemzésébe, és pedig „hattyú” képében környékezte meg Heléna anyját, Lédát, Tündárosz feleségét. És itt nagyra kell, hogy nyíljanak alvó szemeink. A háború oka Spárta királyleányának, Tündareosz leányának, Heléna, aki nem más, mint a magyar népmesékből jól ismert és szeretett tündére, Tündérország királynője („istennője”), Tündér Ilona „elrablása”. Vegyük most először görcső alá a történelmi hátteret.

Spártában járunk, Kr. e. 2. évezredben. Egykori lakossága a pelaszgok népe volt. Ezek a pelaszgok a ma „görög”-nek mondott világ őslakói voltak. Thesszáliában éltek ekkortájt a dórok, az Olympusz-hegy tövében. A görög történelem korai eseményeiben oly kevés részük volt, hogy a hőskorban még nevük sem ismeretes. Csak a Peneios-völgy melléki akhajeoliai uralomnak a thesprotiai [thesszálóktól](#) történt elpusztítása után a dórok egy része indult délfelé, és jött Közép-Görögországba (Hellasz), míg másik része az Olympusz tövében maradt s illir meg trák törzsekkel a macedon néppé olvadt egybe. A dórokból Közép-Görögországban hatalmas néptörzs lett, mely a delfi amfiktionok⁴⁰⁷ élére állott és Dorisban az Oita alján hagyva a néptörzs egy részét, újabb népvándorlásra indult a [Peloponnészosz](#) felé Kr. e. 1104-ben. Ez volt az u. n. dórok vándorlása vagy „héraklidák visszatérése”, így nevezetve héroszuktól, Hérakléstől, akitől a dórok királyai magukat származtattak. És sötétség borult Görögföldre.

A dór vándorlás annak a főleg [régészeti](#) úton megfigyelhető jelenségnek a neve, aminek során a [görög sötét korban](#) a korábbi [mükénéi civilizáció](#) központi és déli, valamint a [minószi civilizáció](#) területeit a későbbi dórokkal azonosítható nyelvi és tárgyi kultúra rombolta le, majd váltotta fel az [Kr. e. 12. századtól](#) kezdődően. A folyamat hatalmas pusztulással járt, de a konkrét eseményekről lényegében semmit sem tudunk. Ez az időszak a [tengeri népek](#) támadásainak kora is. Mindezek valószínűleg egymással szorosan összefüggő folyamatok voltak. (Wikipédia nyomán, saját kiegészítésekkel és pontosításokkal)

A Peloponnészosz déli és keleti részén a dórok elfoglalták az ottani városokat, városállamokat: [Messzéné](#), [Spárta](#), [Argosz](#), [Korinthosz](#), [Sziküón](#) és [Phleiusz](#); további előnyomulásuknak az ión (Homérosz szerint „pelaszg”) eredetű athéneiek szabtak határt (Kodros).⁴⁰⁸ A leigázott tartományok lakosai a perioikok („körül-lakók”) és rabszolgák (Spártában „heloták”) osztályait alkották, akikkel

⁴⁰⁶ Wikipédia: Hésziodosz (Világháló).

⁴⁰⁷ Kislexikon: Amfiktionok – így hívták a régi görögök azokat a szomszéd népeket, melyek tekintett nélkül a törzsszövetségre, vm. templom védelmére, közös ünnepek megtartására s a nemzetközi jog megóvása érdekében szövetségbe (amfiktionia) egyesültek. (Világháló).

⁴⁰⁸ Kodros, Melanthos fia, volt Attika az utolsó mythikus királya. (Wikipédia) – magyarul: ő volt a vidék utolsó „görögök előtti” történelem pelaszg (!) királya.

szemben a dórok harcias jellemüket nem vethették le. A délre vándorolt dórok alaposan megszapordtak, az őshazában maradtakhoz képest. A dór vándorlás hullámai a Peloponnészoszból a szigetekre is átcsaptak; hosszú harcok után a dórok elfoglalták Krétát s itt egészen egy egész népet és kultúrát temettek a romok alá. A déli Kükládok is mihamar dór gyarmatokká lettek. Argosi dór telepesek alapították Kis-Ázsiában, Káriában Kos, Knidos és Halikarnasszos városokat. A további gyarmatosítások közül a Propontisz mellékén (Bizanc és Kalcedon), a Fekete-tenger partján (Herakleia), a trák és macedon partokon s az Ióni-tengeren (Ambrakia, Leukas, Kerkyra, Epidamnós), különösen Megara és Korint városok virágoztak. Számos dór gyarmat volt Alsó-Olaszországban, mint Taras (Tarentum), Herakleia, Kroton és Sziciliában (Szirakuza, Messana, Gela, Akragas). Thera városából indult ki a cirenei pentapolis (ötváros) alapítása Afrikában. Gyarmataikban kivétel nélkül megtartották a dór intézményeket, alkotmányukat, nyelvüket és kultuszokat; főistenük Apollon volt.

A dór bevándorlás, ennek kulturális fölényét és eredményeit keményen eltúlozták a mai történészek, mert nem vették észre, vagy nem akarták észrevenni, esetleg nem volt szabad észrevenni, mert az alapdogma ezt szigorúan megtiltotta, hogy

nem minden görög ami fénylik.

A Peloponnészoszon, pl. [Püloszban](#) talált hatalmas mennyiségű [lineáris B írásos](#) táblák tanúsága, de a Homérosz közvetítette hagyomány szerint is a [mükénéi civilizáció](#) nyelve az [akháj](#) volt, míg ugyanezen a területen [a későbbi poliszok korában](#) a dór nyelv volt a domináns. Az akhájok népe [Homérosz Iliászában](#) tűnik föl, mint a [Tróját ostromló](#) törzsek egyike. Területüket Homérosz a görög szárazföldre és a nyugati görög szigetekre teszi. Mivel a szintén [Görögország](#) nyugati részén található [Kükládok](#) szigetszoporton a régészeti feltárások során a [mükénéiek](#) nyomait fedezték fel, egyesek az akhájokat a mükénéiekkel azonosítják. Önmagában azonban ebből nem lehet eldönteni, hogy a nyelvi változás vándorlás eredménye, vagy csak a korábban is helyben lakó, alávetett nyelvű népesség vált uralkodóvá. A [Püloszban](#) talált szövegek értesítenek bennünket arról, hogy az [i. e. 13. században](#) ott tengeri megfigyelőhelyeket kellett felállítani, ahol a tenger felől fenyegető veszélyt figyelték. Nem sokkal ezután [Mükéné](#) és [Pülosz](#) elpusztult. Ezzel egy időben a [tengeri népek Egyiptomot, Kánaánt és Anatóliát](#) támadták, ami pl. a [Hettita Birodalom](#) végét is okozta. A [dórok](#) jelenlétére régészeti bizonyíték viszont csak az [i. e. 10. század](#) közepéről van geometrikus díszítésű kerámiák formájában, azaz a pusztulás és a dórokra vonatkozó megnyugtató bizonyíték között mintegy két évszázadnyi űr tátong. Az ellentmondás talán úgy oldható fel, hogy a pusztulást nem a dórok okozták, hanem „átutazó” tengeri népek, a dórok pedig később beszivárogtak egy „üres” területre és az itt talált kis népsűrűség lehetővé tette nagy szaporodásukat. De erre a hipotézisre sincs bizonyíték (Wikipédia nyomán).⁴⁰⁹

A dór támadás idején Spárta utolsó pelaszg királya Tündareosz volt. Miután szétverték a pelaszg Mykenét, a dórok Meneláosz (a „Népvezér”) vezetésével elfoglalták a pelaszg Spártát is, és túsul ejtik Tündareosz királyt. Ahhoz hogy megszerezze trónját, Meneláosz arra kényszeríti a királyt, hogy adja neki szép leányát feleségül, akit ugyancsak túszként kezel.

Tudni kell még, hogy azelőtt Mykene és vidéke Tyndareosz király birtokában volt, amit harccal foglalt el, azzal a szándékkal, hogy megállítsa a dór előrenyomulást. Mykene elpusztítása után (Agamemnón), elindulnak öccse, Menelaosz csapatai délfelé, és elfoglalják Spártát, ami Peloponnészosz legerősebb vára volt, hogy véget vessenek a pelaszg uralomnak.

Ilyenkor következik be Párisz (Alekszandusz), Trója hercegének látogatása Spártába. Mint ismeretes, Tündareosz leányát Helénát „elrabolja” Párisz. Ő a mesebeli Többsincs királyfi, aki kiszabadítja Tündér Ilonát a Gonosz (Sárkány) karmai közül, és magával hazaviszi Trójába. Trója volt

⁴⁰⁹ Wikipédia: Dór vándorlás (Világháló).

abban a korban az ismert Világ, az Égei-tenger és környéke, vezető hatalma. Trója védte és ellenőrizte a Fekete-tenger kapuját (Dardanellák), a beszedett vámok, a hajózás és a kereskedelem gazdaggá tették a trójaiakat. Gazdaságuk, fényes életük az, amit az újonnan beözönlő görögök (dórok) megirigyeltek. Ez volt a görög támadás valódi oka, és egy ürügy kellett hozzá, egy casus belli.

Trója ([görögül](#): Τροία (*Troia*), valamint Ἴλιον, *Ilion*; [hettita nyelven](#) *Taruiša*, [latinul](#): Troia, Ilium) a [trójai háború](#) legendás, központi szerepet játszó városa, melynek történetét [Homérosz Ilias](#) című [eposzából](#) ismerjük. Trója ma [Törökországban](#) az [anatóliai](#) Hisszarlikban (Hisarlık), [Çanak-kale tartományban](#) található, délnyugatra a [Dardanelláktól](#), az Ida hegy lábánál. Török neve *Truva*. Később Trója helyén egy új **Ilium**-ot alapított [Augustus római császár](#). A város egészen [Konstantinápoly](#) alapításáig virágzott, majd a [bizánci](#) időkben lassú hanyatlásnak indult.

Az [1870-es években](#) a [német](#) amatőr [régész](#), [Heinrich Schliemann](#) kezdte feltárni a területet. Az ásatások során kiderült, hogy 9 város épült egymásra az idők során, valamint a későbbi kutatások fel is borították a Schliemann által felállított rendszerezést. Egyes régészek feltételezik, hogy Trója VII/a lehetett Homérosz Trójája. Bár ezt a nézetet nem minden szakember osztja, vannak olyan feltételezések, melyek szerint Trója VI-ot [Wiluşának](#) is nevezték, amelyet [hettita](#) szövegek említenek. Az *Ilion* nevet a *Wilion*-ból (*Wiluşa* → *Wilwia* → *Ília*-) származtatják. Ezt a teóriát az ún. [Alakşandu szerződés](#) ([Kr. e. 13. század](#)), egy írnioki pecsét [luvi nyelven](#), valamint nevek és szokások elemzése támaszthatja alá. *Wiluşa* első ismert uralkodója [Kukkunniš](#) volt, ennek utódja pedig Alakşanduš, majd őt [Walmuş](#) követte.

A trójaiak történetét legendákból ismerjük. A [görög mitológia](#) szerint a trójaiak az [Anatóliában](#) található [Tróasz](#) régió Trója nevű városának lakói voltak. A város híres volt gazdagságáról, melyet a kereskedelem biztosított, a drága kelméiről és erős falairól. A trójai uralkodó családot a legendás [Zeusz](#) és [Elektra](#) fiától, [Dardanosztól](#) eredeztetik. Dardanosz a görög mítoszok szerint Árkádiából, a római történészek szerint Itáliából származik, és Kis-Ázsiából, [Szamothraké](#) szigetéről érkezett Trójába, ahol feleségül vette Trója első királyának, [Teukrosznak](#) lányát és megalapította Dardania városát (ahol később [Aineiasz](#) uralkodott). Halála után unokája, [Trósz](#) lett az uralkodó, aki saját maga után Tróasznek nevezte el a területet, lakóit pedig trójaiaknak. Fia, [Iliosz](#) alapította Iliion (Trója) városát, melyet magáról nevezett el. Zeusz Iliosznak adományozta a [Palladiónt](#), [Athéné](#) istennő csodatévő szobrát, mely biztosította a város biztonságát. A város falait a legenda szerint [Poszeidón](#), a tenger istene, és [Apollón](#) építette [Laomedón](#) király (Iliosz fia) idején. A történet szerint Laomedón nem akarta kifizetni a munkát, ezért Poszeidón vízzel árasztotta el a területet és követelte, hogy a király áldozza fel lányát, [Hészionét](#) egy tengeri szörnynek. A területen [Apollón](#) akarataból [pestis](#) pusztított és ragadott magával sokakat. A [trójai háború](#) előtt egy generációval [Héraklész](#) elfoglalta Tróját, megölte [Laomedónt](#) és fiait, [Priamosz](#) kivételével. Priamosz király lett; uralkodása idején a [műkénéi](#) görögök foglalták el a várost az Kr. e. 1193–1183 között dúló trójai háborúban. Priamoszt általában egy [ékirásból](#) ismert luvi (vagy lük) személynévvel, *Pariyamuwaš*-szal azonosítják.

Az [Iliasban](#) az [akhájok](#) a [Szkamandrosz](#) (valószínűleg a mai [Karamenderes](#)) folyó torkolatánál vertek tábort. Trója városa egy dombon feküdt. A mai maradványok mintegy tizenöt kilométerre fekszenek a tengerparttól, de a Szkamandrosz torkolata háromezer évvel ezelőtt körülbelül öt kilométerrel bentebb feküdt, és egy olyan öbölbe folyt, amely azóta feltöltődött hordalékkal. A legújabb kutatások megmutatták, milyen is volt a korabeli Trója partvidéke, bizonyítva, hogy [Homérosz](#) leírása hiteles.

Az *Ilias* mellett az [Odüsszeiában](#) és más ókori görög művekben is találunk utalást Trójára. Az etruszk eredetű római költő, [Vergilius](#) is feldolgozta a legendát *Aeneis* című művében. A görögök és a rómaiak hittek a trójai háború megtörténtében. [Nagy Sándor](#) például [Kr. e. 334](#)-ben meg is látogatta a homéroszi hősök, [Akhilleusz](#) és [Patroklosz](#) állítólagos sírját. Ókori görög történetírók az

Kr. e. 12., 13. illetve 14. századra tették a trójai háború idejét: [Eratoszthenész](#) szerint Kr. e. 1184-ben történt, [Hérodotosz](#) szerint Kr. e. 1250-ben.

Kenneth J. Dillon, a Georgetown University történésze szerint a *trójaiak eredetileg sztyeppei nép voltak, a [magyarok](#) rokonai*. Miután megtámadták és elpusztították a [hettita](#) birodalmat, birtokukba vették a [Dardanellákat](#). A trójai háború ideje alatt a görögök tengeri blokáddal akadályozták meg, hogy az európai oldalon és Lemnoszon élő trójaiak és más szkíta rokonnépek Trója segítségére siessenek. Mikor Trója elesett az európai oldalon élők északra menekültek és [Olaszországban](#) telepedtek le; később etruszkok néven ismerték őket.

A város felett emelkedett az Ida hegy, ahol az Anyaisten, közismert nevein: hettita Istanu, lydiai Kybele, Zeusz által adományozott Athéné, római Rhea (a „második” Földanya) szobra és szentélye állott. Az Anyaisten bálványa őrizte a város és lakosainak nyugalmát és szabadságát. Ezt kellett lerombolniuk a görögöknek, ahhoz hogy legyőzhessék a trójaiakat, és elfoglalhassák a várost. A kis-ázsiai Ida hegy a helyszíne számos ókori mítosznak. Innen vitte [Zeusz Ganümedészt](#) az [Olümposzra](#), itt csábította el [Aphrodité Ankhiszészt](#), itt adott életet Aphrodité [Aineiasznak](#), itt élt [Párisz](#) pásztorként, itt éltek a [nimfák](#), innen nézték a trójai háborút a [görög istenek](#). Ide menekültek az égő város lakosai, azok, akik elmenekülhettek a fejlett *indogermán* eredetű görög-dórok, a demokrácia letéteményesei, vad mészárlásából.

Trója városának elpusztítása után sokan menekültek el Kis-Ázsiából, úgy a tengeren mind a szárazföldön, a Balkánon és a Kaukázuson át Európa felé. Aeneis vezette menekülők az Ida-hegyen az Anyaistentől búcsút vettek, majd hajóra szálltak, és elindultak Nyugat felé.

A trójai Aeneis ([Aeneas](#)) hajón érkezett Karthágóba, ahol megismerkedett Didóval, akit feleségül is vett, majd vele [Itáliába](#) utazik és ott letelepedik. A trójai menekültek megalapították *Alba Longa* városát egy dombháton, az Albanus hegy alatt. Utódai itt 300 évig uralkodtak. Következett a trónon a fia Ascanius, másik nevén Iulus (vagy Julius), az etruszk „Gyula” (Zilath). Több generációval később Proca lett a király, akinek két fia harcolt a hatalomért: Numitor és Amulius. Numitor, mint elsőszülött fiú lett volna a hatalom örököse, de öccse Amulius megfosztotta őt a hatalomtól, fiát megölte, de megkímélte Numitor leányát, Rea Silviát, akit [Vesta](#) papnőjévé ([Vesta szüz](#)) tett, így elvileg nem lehetett volna gyereke. Azonban a szüzleány teherbeeséséről maga [Mars \(etruszk Maris\) isten](#) gondoskodott („szűznemzés”), és a nász gyümölcse két kisfiú lett. Amulius tudomást szerzett az [ikrek](#) születéséről, s parancsot adott a megöletésükre. Szolgái azonban egy kosárba helyezték őket, és a Tiberis folyóra bízta. Az áradás a csecsemőket partra sodorta, ahol egy [anyafarukas](#) találta meg, s szoptatni kezdte őket, amíg Faustulus, a fejedelmi nyájak pásztora rájuk nem lőtt, és feleségének, Acca Laurentiának gondjára bízta. A fiúk a [Romulus](#) és Remus nevet kapták, szép nagyra is nőttek, és a Quinctiliusok és Fabiusok [törzsének](#) vezetői lettek. E két törzs segítségével Amulius letaszították a hatalomból, visszahelyezték Numitort, aki földdel ajándékozta meg őket. Itt a két [hős](#) megalapította Rómát. Az ókori rómaiak ettől a pillanattól ([Ab urbe condita](#)) számították történelmüket.

A város alapítását a korai római történétírók különböző időpontokra tették. [Fabius Pictor](#) szerint Kr. e. 747-ben, [Cincius Alimentus](#) szerint pedig Kr. e. 728-ban alapították Rómát. Az [Kr. e. 753. április 21-ei](#) dátumot az Kr. e. I. századi tudós, Marcus [Terentius Varro](#) határozta meg, s ez vált hagyománnyá. Varro az ókori Róma egyik legnagyobb tudósa volt. Ezt az évszámot, nem mint az Örökváros alapítását, hanem mint az urbanizációs folyamat kezdetét a modern kutatás is elfogadja, hiszen a római királyság fennállásáról árulkodó első régészeti leletek ebből az időszakból származnak: az Alba Longából érkezett első telepések a Palatinus-hegyen feltárt kunyhómaradványok, vízgyűjtő medencék és tárgyi emlékei – a *Roma Quadrata* (Wikipédia nyomán, saját véleményemet tükröző kiegészítésekkel).⁴¹⁰

⁴¹⁰ Wikipédia: Trója (Világháló).

A tengeri út mellett, a trójai menekültek egy része a szárazföldön indult el Európa felé. Több középkori krónika is megemlékezik róluk, és őket a keltákkal kapcsolja össze. Említésre kerül ugyanakkor, hogy Makedónia területén kettéváltak, az egyik csoport a Balkánon haladt Gallia felé, a másik meg Északra vándorolt Turchut vezetésével. Ő lett majd a turkok első királya. A turkok alatt a középkorban a szkítákat, illetve a magyarokat értették. Turchut névével találkozunk Hérodotosznál is, a szkíták eredetmondáját megörökítő Historia (Történelem)⁴¹¹ művében. Nála az addig ismeretlen és lakatlan (értsd: gazdátlan) területre (Kárpát-medencébe?) letelepedett szkíták első királyának neve Thargitaosz volt. Neve alapján azonosítható letelepedésének helye: a Hargita vidéke.

Dr. Selahi Diker, török történész, „And the Whole Earth Was Of One Language” 1996-ban illetve 1999-ben kiadott könyve, „Türk Dili’nin Beş Bin Yılı” (A török nyelv öt évezrede) című hetedik fejezetében írja, hogy az ógörögben nem ejtették ki a kezdő „h” hangot (ma sem, ezért áll „Ellas” a „Hellas” helyett), csak ha ezt egy kemény mássalhangzóhoz (T, K) kapcsolták. Így a kezdő H-hangot TH vagy X (kh) betűre cserélték fel, ami egyszerűen az „érdes kilégzést” jelölte. Sőt, írásban sokszor átalakult Q betűre, ami ugyancsak a „h”-hang kemény kiejtése volt. Így nyilvánvaló, hogy „Thargitaosz” király nevében, ha a görögösített végződést elhagyjuk, valójában a „Hargita” neve olvasandó.⁴¹²

A szkíta eredetmonda egyetlenegy nép történetét meséli, amely isteni akarat folytán három testvérnépre oszlik. Két testvérnép kiválik az ősnépből és elhagyja az őshazát, majd külön-külön letelepedik. A harmadik testvérnép pedig az ősök földjén maradt, és ott él ma is. A különválás után, a három testvérnép külön fejlődésnek indul, külön utakon járva, külön történelmet ír, de az ősi gyökereit sosem veszítette el.

Hérodotosz két eredetmonda változatot hagyott ránk.

Az első mondaváltozatban, amit a szkíták meséltek el Hérodotosznak, egy Targitaus vagy Thargitaosz nevű király fiáról szól. Thargitaosz király szülei az Égisten (Jupiter vagy klasszikus írásmóddal *Iuppiter*) és feltehetően maga a Földanya („Borysthén leánya”). Thargitaosznak három fia volt: Lipoxais, Arpoxais és Koloxais.

Egy szép napon aranytárgyak – az istenek adománya - hullottak az égből: eke, iga (járom), fokos (harcí csákány) és serleg vagy kupa (kehely, csupor, csésze). A legnagyobbik fiú (Lipoxais) szaladt elsőnek oda, hogy felemelje, magához vegye őket. De mikor az égből hullott színarany tárgyakhoz közelített, tűz lobbant fel belőlük, jelezve azt, hogy az istenek nem neki szánták. Majd a második fivér (Arpoxais) akarta az istenek ajándékát megszerezni, de ő is ugyanúgy járt, mint a bátyja. Ezután a legkisebbik Thargitaosz fiú ment az égi eredetű tárgyakat fölvenni, s láss csodát, az aranytárgyak nem izztak fel többé, és Koloxais magához tudta őket venni, jelezve népének, hogy az istenek őt fogadják el királynak.

Ez a történet azt jelezte Thargitaosz népének, hogy ő, a legkisebb királyfi, Koloxais az, aki az istenek akaratából öröklí az apai „házat”, birtokot az őshazában, meg a királyi trónt, és maradhatott az Anyaországban. A másik két fiú népével tovaköltözött és ott külön-külön alapított magának és követőinek (népének) országot.

A második mondaváltozatban ősapaként Héraklész (Hercules) személye jelenik meg. Nyilvánvaló, hogy a görög naphérosz neve egy olyan szkíta ős-hős nevét helyettesíti, akit a görögök Héraklésszel azonosítottak. Vagyis, ő maga a Naphős, a Napisten. Akárcsak az első mondaváltozatban, ahol Hérodotosz Jupitert, maga Istent, teszi meg a szkíták ősnemzójének, itt is, a második mondaváltozatban a Naphérosz (Héraklész, Zeusz fia) a szkíták ősatyja. Ha még ehhez hozzátesszük, hogy Héraklést a Rodosz szigetén élő „görögök” Magar (Makar⁴¹³) névvel illették, szépen kikerekedik

⁴¹¹ Hérodotosz: Historien, 4. könyv, 268 – 272. old., Stuttgart, 1971.

⁴¹² Timaru-Kast Sándor: A Fehérló Fiai, 10. old., Budapest, 2008.

⁴¹³ Görög: makasriosz – magyarul „áldott, boldog szerencsés, gazdag”.

a szkíták eredete. Josephus Flavius-nak 'A zsidók történeté'-ből tudjuk, hogy a szkíták Magógtól, Japhet fiától származtak, ezért hívták őket az ősi időkben magogoknak, azaz „magoroknak”. A kelták Napisten neve: Mogon.

Mindkét eredetmonda változatban felelevenedik előttünk a mennyei menyegző, az asztrális, a mennyei ősnemzés képe. Ez az, amit Hérodotosz nem értett, és ezért nem tudta elhinni a szkítáktól – azaz első forrásból – hallott ősrége eredetmagyarázatát. Az ősnemzés képét végig kísérhetjük úgy a szkíták, mint a szkíta utódnépek (magyarok, kelták, etruszkok) művészetében, freskóin, domborművein, kancsóin, halottas urnáin, nemesfém-ből készült dísz tárgyai stb. Az ősnemzés szkíta képe a két isteni erő egyesülését, az égi atyai fényerő ráhatását ábrázolja a földi, anyai „anyagra”. Ettől az égi (Nap) ráhatástól az Ősanya/Földanya áldott állapotba kerül, és megszüli gyermekeit, a „Föld fiait”. Ez az ősnemzés egyetlen és örökké ábrázolt motívuma az égi fényerő, a Nap, a Napisten, azaz a szellemi jellegű atyai erő (energia) ráhatása a földi, de mégis másvilági (mennyei) Ősanyára, és az anyagi jellegű Ősanya/Földanya megtermékenyítése. Ez mindkét mondaváltozatban nyomon követhető.

Atyai ágon Thargitaosz (Jupiter fia) és Héraklész (Zeusz fia) szerepeltetésével, kirajzolódik a szkíták „égi” beavatkozással történő megszületése. A két égi személy a fény, a Nap, az égi erő hatását jelenti a Földanyára. Az ősi szimbolikában az atyai őserő, az ősnemzőerő jelképe egy vegyes állatalak, egy fénylény, a Nap szimbóluma, a „griff”, a Sárkány, a magyar Turul. A keltáknál is a Sárkány idővel sólyommá „szelídül” (Matthew). A magasan repülő sólyom az Isten képe, jelképe. Ő az égi világ urának megjelenési formája.

Mindkét mondaváltozatban megjelenik az Ősanya képe, egy vízi-(BOR)-tündér (Borysthén leánya), illetve „egy félig kígyó és félik nő” képében. Ezt megtekinthetjük a magyargyerőmonostori templom külső falának egyik domborművén is. A szimbólumok világában a kígyó a Földanya jelképe. A Földanya a földi, emberi világ úrnője, akit a szkíták szarvasagancsokkal ábrázolt szarvasűnő képe olyan nagyszerűen megelevenít. Ez az ábrázolás jellemezte úgy a szkíta, mint a szkíta utódnépek (magyarok, kelták, etruszkok) művészetét.

A Földanya és a Turul (griff/sárkány) szerelmes egybekelése, a két másvilági, azaz mennyei erő egybeolvadása jelzi azt a pillanatot mikor a szkíták – isteni sugallatra, égi beavatkozással – megfogantatnak, mint a Földanya fiai. Ez az ősnemzés képe: a griff és a gyöngéden, szerelemesen hátratekintő szarvasagancsos szarvasűnő szeretkezése⁴¹⁴. A Turul (griff/sárkány) a felső, mennyei fényerő, az ősnemzőerő, melynek ráhatása áldott állapotba hozta a Szarvasűnő/Fehérlő-ősanyát. Az így megtermékenyített Földanya megszüli gyermekeit, a „Fehérlő fiait” vagy a „Föld(anya) fiait”. A német Pia Steinbauer a „Die Magyaren und das ungarische Reich” című írásában (1995) állítja a magyarokról, hogy: *A névük, Magyarok (a „Föld Fiai”), máig fenmaradt, mint a Hungarok megnevezése – „Sogar ihr Name, Magyaren (Söhne der Erde), hat sich bis heute als Bezeichnung für die Ungaren erhalten.”* – a „magyar” népnév értelme tehát: a „Föld Fiai” (Söhne der Erde).⁴¹⁵

A második mondaváltozat szerint ezeket a fiukat (Héraklész fiait) úgy hívják, hogy Agathyr-szosz, Gélonosz és Skythesz. Az ősi haza fejedelmének kiválasztása megtörténik itt is, de itt az atya, Héraklész, feltehetően visszacsapó (reflex-)íját kell kifeszítsék, illetve az övét kell ügyesen feltegyék. A mondából ismeretes, hogy ezen a szíjún aranycsésze lógott, és ennek emlékére – írja Hérodotosz – a szkíták mindig is övükre egy csészét aggattak. A székelyek még ma is ezt teszik. Természetesen ebben a mondaváltozatban is a legkisebbik fiú a legerősebb és a legügyesebb, s ő maradhat az őshazában, az Ősanya (Földanya) oltalma alatt. A legkisebbik fiú neve itt Skythesz, ezért íj-feszítő népét a görögök „szkítáknak” neveznek. (Emlékeztetőül: az első mondaváltozatban ugyanannak a népnek a neve „szkolot”, amit az ógörög „skolt” nyílhegy szavából származtatnak). A szkíta, tehát ugyanaz a nép, mint a skolot > szkolosz > siculus > székely nép, és a két népnév felcserélhető, sőt a két népnév változatja is egymást, még a középkori krónikákban is.

⁴¹⁴ Nagyszentmiklósi kincs, 2. számú korszak képe (amit egyesek „állatküzdelmi” jelenetnek hisznek).

⁴¹⁵ Steinbauer, Pia: Die Magyaren und das ungarische Reich, Ingelheimer Zeitung (1995. április 28.).

Nyilvánvaló, tehát, hogy a szkíta eredetmonda görög változatában Hargita három fia elvesztette már valódi nevét, amit felcserélt az általuk vezérelt nép neve. Így tehát érthető, hogy a legnagyobbik fiú az agathyrszek, a második a gélonok, míg a harmadik az őshazában maradt szkíták/székelyek fejedelme. S mivel a szkíták a legkisebbik Hargita-fiú népe voltak, őtöle „származtak”, ők magukat a világ legfiatalabb népének tekintették (Hérodotosz). A két nagyobbik fivér kiköltözik követőivel (népével) az őshazából.

Lipoxais a legnagyobbik (legidősebb) fiú az agathyrszek (aga-thyrsz = aga-törzs) ősatya, ami miatt a második mondaváltozatban Agathyrszosz a neve. Az agathyrszekről tudjuk, hogy régészeti-
leg is igazoltan Erdélyben éltek, a középső és az alsó Maros mentén, egészen a Tiszáig, tehát a Hargitától, a Székelyföldről nyugatra. Az Kr. e. 4. században – a régészeti anyag tanúsága szerint – az agathyrszek végképp eltűnnek Magyarországról. Nyomuk vész. Ugyanakkor Kr. e. (1200)-800-400-ban „ómagyarországi” Etrúriába és a Pó völgyébe történő kivándorlásokról számol be a régész (Mesterházy).⁴¹⁶

Mario Alinei „Ősi kapocs” című könyvében hasonló kirajzást feltételez a Kárpá-medencéből az észak- és közép-itáliai etruszk vidékekre. Ismeretes a Kárpát-medencei kisugárzás úgy az ősvillanovai (késői bronz-/ korai vaskor átmeneti szakaszában) mint a Villanova-kultúrára (vaskor), mikor végbemegy az etruszk vidékek „keletiesítése” (orientalization), és megjelenik itt is a kurgános temetkezés (Kr. e. 7. század). „Ekkor alakul a toszkán 'etruszkká'. (...) Az idevezető átalakulási folyamat igen gyors. (...) Ezekben a századokban a késő őstörténet törzsi közösségének átalakulása etruszk állammá rendkívül meghatározó a közép-itáliai területeken” (Alinei, 2005).⁴¹⁷

Az etruszk kronológiáról olvashatunk Marcella Vasconi „Legenda degli etruschi (una civiltà spirituale, misteriosa)” című könyvében. Az olasz történésznő azt írja, hogy igazoltan etruszk jellel az Kr. e. 8. század végétől, a 7. század elejétől lehet számolni. Ekkor kivirágzik az a különös és egyedülállóan gyönyörű, keleties jellegű etruszk civilizáció, és ez a folyamat robbanásszerűen, minden előzmény nélkül megy végbe. (Vasconi, 1998)⁴¹⁸

Az etruszkokat a görögök „thyrsenoi”-nak hívták. Ebből a görög elnevezésből lett a latin „tursci” > „etrusci” > „tursci” népnév, illetve a Tuscana / az olasz Toscana, az etruszkok országának a neve, valamint a „tirreni” népnév, Tirrénia (vidék) és a „Tirrén-tenger” neve.

A görög THYRS-(en)- szógyök azonos az ugyancsak görög (aga)-THYRS- szógyökkel. Az előbbi népnév az utóbbinak lehetett „modernebb” változata. Az agathyrszek áttelepednek az olasz félszigetre, és etruszkká válnak: az (aga-)thyrszból – thyrszén lett. Az ógörög thyrszosz (ág, csira) és az ebből eredő latin thyrsus (olasz torso) magyarul tartóoszlopot, pillért, törzset jelent, de még fatörzset meg torzsát is.

Arpoxais a gelonok ősatya, ezért a második mondaváltozat még Gelonosznak is nevezi. A gélonokról keveset tudunk. Én a gelon népnévben a gael, „kelen” (lásd: Kelenföld), vagyis a gel / gall / galata / kelta népnevet vélem kiolvasni.

Koloxais, pedig, az a harmadik fiú, aki az anyja földjét, születési helyét (Anyország) illetve az atyja országát örökli, Hargita ősi földjét. Mellékneve alapján – írja Hérodotosz – népét Skolotoknak hívták. A skolotok/szkoloszok neve, mint említettem, közel áll a latin „siculus”-hoz, a székelyek középkori nevéhez. Így ezért nyilvánvaló, hogy Hérodotosz a szkoloszok (skolotok) alatt a ma is a Hargita földjén élő székelyeket érthette.

Az ótörökben KAL- az, aki hátra marad – vö. kelta, ír CÚL hát, CÚL-igh hátrálni, visszavonulni, magyar KULL-og lassan bandukol, vonakodva megy, nagyon lemarad.

Tehát, KÁL (magyar Kál – ír Cael, Caelan erős harcos, főnök), a kelta Kai, vels Cai, illetve az Artúri legendakörből ismert Sir Kay, az etruszkból származó latin Caius (Gaius), és a magyar Kál

⁴¹⁶ Mesterházy Zsolt: Honfoglalások kora (Kr. e. 2200 – Kr.u. 1250), 115. old.

⁴¹⁷ Alinei, Mario: Ősi kapocs (A magyar-etruszk nyelv rokonság), 424. old.

⁴¹⁸ Vasconi, Marcella: La leggenda degli etruschi (una civiltà spirituale, misteriosa), 8-9. old.

(lásd: a 10. század első felében élő Kál harka⁴¹⁹, Bulcsú harka apja és a Kál nemzetség névadója) annak a fiúnak a neve, aki az apai birtokot örökli, a család háztűzét hivatott volt őrizni, már kicsi korától fogva, amikor bátyai apjukkal kilovagoltak vadászni. Háborúban vonulás esetén, ő volt a hátvéd, aki a hont, a szülőföldet, az őshazát megvédte.

Thargitaosz táltoskirály, Anyaisten (Földanya, szarvasünő) és Atyaisten (Nap, sólyom-oroszlán griff, sárkány, Turul) mennyei menyegzőjéből született fia nevében a Hargita nevét lehet gyanítani, annak a Hargita hegynek nevét, amely hegy a Székelyföld kellős közepén áll, a szkíták, székelyek, magyarok lelkében a Világközepén.

Hargita a székelyek „szenthegye”. Ide a Szenthegyre estek az égből az istenek ajándékai, az a négy aranytárgy: eke, iga (járom), kétélű harci fejsze (csatabárd vagy fokos) és serleg vagy kehely (kupa, csésze vagy csupor), amely ereklyét a szkíta királyok legjobban őriztek, és nagy becsben tartottak. Évenként nagy ünnepségek keretében, áldozatokkal látogatják ezeket meg, hogy részükön maradjanak – olvashatjuk Hérodotosznál (Télly).⁴²⁰

A szenthegy eszméje az irániaknál is nyomon követhető: neve Hara. A Hara-hegység a világ közepén áll. Maga „Hercules” nevének eredeti alakja Hari-cul-es volt, s ennek jelentése a „Hari faj, klán vezetője („cul” = gyulája)” volt.⁴²¹

Minden nép számára az a hely, ahol megszületik vagy ősei megszületnek, főleg ha ez, mint a szkíták esetében, isteni akaratból, isteni beavatkozással történik, az a hely a Világközepe. A székelyek számára a Világközepe a Hargita, a székely Szenthegy.

A szkíta eredetmondában nem véletlenül születtek meg ezek a nevek, nem véletlenül KÁL vagy KOLOS az, aki az istenek akaratából az ősi Hargita földjének a fejedelme lett, és uralkodott népe, a székelyek felett, őrizte a székelyek ősi földjét. Ezen vidék fővárosának a neve is ezt igazolja: Kolozsvár.

Tehát, még egyszer: az ősök földjén, az öreg Hargita táltoskirály birodalmát, mint egy magyar népmesében, a harmadik, a legkisebbik és legügyesebb, ezért uralkodásra született fia, Kál (Koloxais) örökölte, míg bátyai, Lipoxais és Arpoxais, az ősi hagyomány szerint, az istenek akaratából, népükkel továbbköltöztek. Lényeges kérdés az, hogy ki volt a két nagyobbik fivér, kik voltak az általuk alapított, vezetett „népek”, és ezek hová költöztek, amikor elhagyták az őshazát. Erre az izgalmas kérdésekre, részben, már megpróbáltunk válaszolni, a második fiú (Arpoxaisz) és népe, a gelonok – gaelek, kelenek, kelták – történetével foglalkozó előző előadásban: *A kelták, a Nyugat magyarjai*.

Kísérreljük meg most a legidősebb Hargita fiú, Lipoxais, és népe – az agathyrszek – történelmét megvizsgálni. Thargitaosz, összkíta királynak, akinek földjére aranytárgyak hullottak az égből, három fia volt. Lipoxais volt a legnagyobb fivér, aki az agathyrszek mondabeli első fejedelme lehetett. Emiatt Hérodotosz őt az általa közölt második (görög) mondaváltozatban Agathyrszosz néven említi.

A hegyektől közrefogott Erdélyi-medence változatos őskori története nem választható el a szomszédos területektől. A Szamos, Maros és Olt völgye kereskedők és szállásterületet kereső népek megszokott útvonala. Az első jelentősebb művelődés a Körös-kultúra. Ezt anatóliai eredetűnek tekintik, vagy legalábbis Kis-Ázsiából a Balkánon (Starčevo) érkező néppel hozzák gyakran kapcsolatba vagy talán, az itteni őshonos lakóságra ható, művelődési ráhatások azok, melyek elindítják

⁴¹⁹ Wikipédia: Kál harka (Györffy György: István király és műve könyve nyomán).

⁴²⁰ Télly János: A magyarok őstörténete, 13-17 old.

⁴²¹ Grandpierre K. Endre: Attila és a hunok, 62. old. (> Metcalfe, C.T.: The Rajput Tribes, 1982, I. 38.).

és megalapozzák, erdélyszerte egységes képet mutató a Körös-kultúra kialakulását. Az európai újkőkor legkorábbi műveltsége a Körös-kultúra, amely kialakulását Kr. e. 7000 körülre teszik. Az egész Kárpát-medencét egységesen magába foglaló műveltség területe kiterjedt ezen túlra is, Moldvára a Szeretig, a mai csángó földre, Havasalföldre a Szörény-Argyas vidékére (ahol még a 15. században is éltek őshonos magyarok, véletlenül?), valamint a Balkánra, a mai Szerbia és Makedónia területére. Felesleges arról töprengeni, vajon a helyi őslakosság képes volt-e fejlődni, létrehozni az egész Kárpát-medencét egyesítő Körös-kultúrát, bár ez a logikusabb, a leginkább elképzelhető elmélet, vagy anatóliai telepések nagyszámú folyamatos beköltözése eredményezte (okozta?) ezt az egységesítést, mivel abban a korban feltehetően rokon népek lakták mindkét vidéket. Az ide-oda költözés minden korban, minden nép esetében megfigyelhető, az „Anyahon”-ból el, majd pár század múlva visszafelé is. Ezt végigkövethetjük úgy a szkíták (magyarok) mint a kelták esetében is. A magyar krónika több beköltözésről tud a Kárpát-medencébe, de minden egyes „honfoglaló” itt olyan lakosságot talált, amely ugyanolyan nyelvet beszélt, mint az újonnan érkezettek (Tárh-i Üngürüs). A Körös-kultúra hatására alakult ki Közép- és Kelet-Európába az ún. (alföldi) vonaldíszes kerámia műveltsége. A vonaldíszes kerámia (csatabárd, harci csákány, fokos) műveltsége elterjedt Belgiumtól a Dnyeszterig (az egész kelta-szkíta vidéken), és létezése a középső neolitikum közel egészét kitölti. Ez lehetett a már említett „Thargitaosz/Hargita király kora”.

Egy rövid átmeneti szakasz után, a középső neolitikumban megszűnik a korai új-kőkort jellemző egység. A Kárpát-medencében Erdély egykor egységes művelődési képe is három részre bomlik:

1. A Maros középső folyása mentén, a Déli-Kárpátok és az Érc-hegység között, keleten Fogarasig a Tordos-kultúra (és népe);
2. A Szamos mentén a Délkelet-Alföldön elterjedt a Szakálhát-kultúra (és népe), kolozsvári központtal (már a körös-művelődés idejében létező Bácsorok);
3. Délkelet Erdélyben, északnyugaton a Mezőségig, a vonaldíszes–csatabárd kultúra (és népe) jelenik meg, párhuzamosan az etelközi vidékkel.

Már ebben a korai szakaszban is körvonalazódik az **őserdélyiek** (összskíták) három testvérnépre (kultúrkörre) való tagozódása.

A Tordos(-Vinča) kultúra Kr. e. 5500 körül jött létre, és magába foglalta Dél-Erdélyt és a mai Bánságot, a Maros-Tisza-Duna-Kárpátok vidékét, valamint kiterjedt a Balkánra is, Kelet-Bulgária és Nyugat-Szerbia területére, szigorúan a régi Körös-kultúra határai között. Ez is azt bizonyítja, hogy a helybeli őshonos lakosság fejlődésének eredményeként születhetett meg a Tordos-kultúra, és nem egy „beköltözés” eredményezte ennek létrejöttét.

A dél-erdélyi Tordos-kultúra területén külön említést érdemelnek a közismert piktografikus táblácskák, melyek Alsó-Tatárlakán kerültek napvilágra (1961), és amelyek meglepően hasonlítanak protoelámi és protosumer (a sumérokat megelőző) darabokhoz. A két terület közötti kapcsolat azért is érdekes, mert a bizonyítottan írott értelmes szöveget, írásjeleket tartalmazó tatárlaki korong és táblácskák, jó ezer évvel megelőzik a mezopotámiai írás „feltalálását”. *A tatárlaki táblák – mivel kétségtelenül írottak – lehetővé tették, hogy a Vinča-Tordos-kultúra agyagemlékein lévő jelek egy részét, mint korábban is gyanították, írásjeleknek tartjuk. A Maros mentén így valamikor 4000 körül kísérletet tettek az írás bevezetésére, ami önmagában is sokat jelent. Azt is, hogy valami egyszerű, szentélyközpontra épülő kvázi-államiságról számoljunk ezen a vidéken...* (Makkai–Mócsy).⁴²²

A késő-neolitikum és a rézkor átmeneti szakaszában jól kirajzolódik Erdélyben, a Hargita körül egymásba fonódó hármas műveltségi terület: a dél-erdélyi csoport, az északnyugati irányban terjeszkedő Tiszapolgár, és ezt felváltó Bodrogheresztúr népe, valamint a Délkelet-Erdélyben és Etel-

⁴²² Makkai L. / Mócsy A.: Erdély története, I. kötet, 17. old.

közben virágzó (Erősd-)Kukutyin-Tripolje-műveltség. Erősdön Kr. e. 5500 körül már többhelyiségű, központi kályhával ellátott kőházakban laktak. Ilyen házakat építettek később az etruszkok is az itáliai Toszkánában.

Érdekessége a korszaknak az, hogy ha térképre vetítjük a három kultúrkör telepeit, akkor pontosan a Hargita vidékén érintkeznek egymással. A déli-erdélyi népcsoport halottait – elsőként Európában – elhamvasztja, pontosabban bevezeti a hamvasztásos, urnás temetkezés szokását. A korai időszak sírhalmai alatt még bőven találkozunk csontvázakkal. Egyre több fegyver is bekerül a sírokba az elhunyt mellé: laposbalták, balták, török (Kálnok).

Agathyrszek

Legkésőbb Kr. e. 1200-tól számolhatunk az agathyrszekkel Délnyugat-Erdélyben, a Maros közepső folyása, a Küküllők vidékétől Fogarasig, illetve nyugaton le a Nagyalföldre: ez lehetett a Lipoxaisz-népe (Gáva-kultúra népe). A hallottaikat, mint a belőlük kifejlődő etruszkok, elhamvasztva, urnában elásó Gáva-kultúra népe, a késő bronzkor végén egyre nagyobb területet kerített birtokába. Telepeiket-temetőiket Erdélyen kívül megtaláljuk a Bánságban és a Tiszántúlon, az előbb említett Tordos-kultúra vidékén, ennek egyenes folytatásaként. Hérodotosz úgy tudja, hogy a Maros az agathyrszektől folyva ömlik a Dunába. Főként szarvasmarhát tartanak, jelentős lóállományuk van. Telepeik között erődített is előfordul, lakásaik talpas vagy boronaházak, ovális vagy négyszögletes, földbe süllyesztett kunyhók, amelyek közepén tapasztott tűzhely van.

Megjelenésükkel a történelem színpadán, felvirágzik az Érchegység környékének bronzművészete. Szinte minden eszköz, szerszám és ékszer bronzból készül: fejszék, sarlók, kardok, lándzsák, övek, tűk, bográcsok (Ispánlaka, Felsőmarosújvár, Nagysink, Marosfalu környékén találhatunk leleteket). E korszakban nem számolhatunk olyan jelentőségű népmozgásokkal, amelyek a népesség zömének kicserélődéséhez vezethettek volna. A Kárpátoktól délre, Havasalföldön és Észak-Bulgáriában is olyan népesség lakik e korban, amely anyagi kultúrájának maradványaiból ítélve, az erdélyi agathyrszek képviselte Gáva-kultúra népéhez hasonló nyelvet beszélhetett (Makkai–Mócsy).⁴²³

Az Agathyrsok legelpuhultabb férfiak s többnyire aranyos ruhában járnak. A nőkkel közösen élnek, hogy rokonaik legyenek egymásnak, s mindnyájan egy családot képezvén ne viseltessenek egymáshoz se irigylettel se gyűlölettel. A többi szokásaik hasonlítanak a Thrákokéihez. – állítja Hérodotosz (Telfy).⁴²⁴

Hasonlóan vélekedtek az etruszkokról is a régi történészek, krónikások.

Másrészt az agathyrszek a szkíta neurok szomszédai. Maga Hérodotosz írta róluk: *A Neurok scythia szokásokkal élnek. Egy nemzedékkel Darius hadjárata (6. század vége) előtt kényszerültek kígyók miatt elhagyni az egész országot; mivel országuk sok kígyót hozott elő (lásd: a kígyók a Földanya/Ősanya jelképe!) s még többen csaptak rájuk a fölöttök lévő pusztákból, úgy hogy szorongatva elhagyták földjeiket és a Budinokhoz költöztek.*⁴²⁵

A neurokról írja Diker, török történész, hogy nevükben az elgörögösített „on-o(g)uri” vagyis onogur (ejtsd: onour), a „tíz-nyílhegy” (tíz-törzs) népét kell érteni, a magyarok elődeit. A neurok fölött laktak az ugyancsak szkíta eredetű gelonok (gélek, gallok, kelták).

⁴²³ Makkai L. / Mócsy A.: Erdély története, I. kötet, 27-28. old.

⁴²⁴ Telfy János: Magyarok őstörténete, 39. old.

⁴²⁵ Telfy János: Magyarok őstörténete, 39-40. old.

Időszámításunk előtt 800 körül észlelnek a régészek egy nagyobb kiáramlási hullámot, az első nagyobb kivándorlást a Kárpát-medencéből Észak-Itáliában. Ezzel a folyamattal párhuzamosan létrejön Bologna környékén az ún. Villanova-műveltség. A korszakot jellemzi a hamvasztás és az urnás temetkezés. A sírkamrában egy kőlocára lefektettek egy bábút, ami a hallottat képviselte, és melléje helyezték az elhunyt hamvait tartalmazó halottas urnát. A bábuk mindig kelet-nyugat irányban feküdtek, a fejet nyugat felé helyezve (Baratti-i leletek).

A vaskor elején a Kárpát-medence tájáról egy újabb „honfoglaló”-hullámmal benépesedik a mai Toscana területe. Ezzel elkezdődik Itália etruszk-korszaka.

Ugyanekkor Erdélyben, az agathyrszek Kr. e. 500 körül még terjeszkednek, jellegzetes agathyrsz telepek jelennek meg az Alföld keleti felén (Ártánd). A Kárpátokon belül és kívül elterjedt fém munkákból (tükrök, tegezzárak stb.) azt is tudjuk, hogy továbbra is ők látják el a szomszéd vidékeket (néha távolabbi területeket is) közkedvelt szkíta tárgyakkal. Hérodotosz megemlíti egyik korabeli királyukat is, Szpargapeithészt.⁴²⁶ Mégis úgy tűnik, hogy szép lassan elhagyják a Kárpát-medencét. A 4. században – a régészeti anyag tanúsága szerint – nincs többé temetkezés az agathyrsz temetőkben. Úgy látszik, mintha magukra hagyván hallottaikat, szinte maradéktalanul elvándoroltak. Észak-Erdélyben ugyanakkor felszaporodnak a kelta leletek. A korai kelta stílusú leletek, amelyeket az erdélyi La Tène-anyag többségétől (visszaköltözési hullám) eltérően helybeli kelták hagyatékának tarthatunk, jellemző módon az Érchegeység közelében (Nagyenyed) és a Sajó, Nagy-Szamos vidékén kerültek napvilágra. A későbbiekben a rómaiak által „dákoknak” nevezett erdélyi népcsoportot, Cunliffe nyomán egy szkíta-kelta keverék népnek kell tekintenünk.

Egészen az Kr. e. 400-as évekig, folyamatosan tart az agathyrszek fokozatos elvándorlása a Kárpát-medencéből: lezárul Erdély „kiűritése” (Mesterházy).⁴²⁷

Sztephanosz Büzantiosz szerint [Peiszandrosz o Larandinosz](#) nevüket [Dionüszosz](#), görög istenség jellegzetes kellékével, botjával (thürszosz: τυρσοϋς) kapcsolta össze. Érdekes kapcsolat adódik ebből a *thürszosz* szó hallatán. A Dionüszoszi ünnepségek és mulatságok alkalmával a menádok, a bor istenének vidám női kísérői (bacchánsnők), ezzel a szőlőlevelekkel kidíszített bottal védekeztek, azaz távol tartották magukat az ittas, de rámenős szatíroktól. Hivatalosan a szó ismeretlen eredetű, és nem vezethető le az ógörögből. No, de ezt a szót ismerjük mi magyarok is: *torzsalkodik*, ami az ómagyar *torzan*, *torzad* (ellenkezik, szembeszáll) szóból származik. Ezt megtaláljuk a mongol nyelvben is: *terszeldő* (< *tersz* ellenkező oldal). Tehát: ógörög thürsz-osz (thürsz-osz) ⇔ ómagyar torz-an, torz-ad.

Vasmer iráni nyelvekből igyekezett levezetni nevüket: *aghá* (gonosz), **dars* (megjelenés, külső).⁴²⁸ Az *agathyrsz* név jelentése ezek szerint *gonosz külsejűek*. Iráni nyelvből? Miért éppen iráni? Ja, mert ezt parancsolja a dogma...

Semmilyen bizonyíték nincs arról, hogy a szkíták, és egyben az agathyrszek egy iráni nyelvet beszéltek volna. Ez a dogma közmegegyezéssel alapon született meg: *A szkíták nyelvét a szakemberek többsége – közmegegyezéssel – az indoeurópai nyelvcsaládba, az indoiráni nyelvek csoportjába, a kelet-iráni nyelvek közé sorolja* (Wikipédia).⁴²⁹ Ahogyan már Napoleon Bonaparte is megfogalmazta: *A történelemírás az a hazugsággyűjtemény, amelyen többnyire mindenki egyetért*. Vasmer meghatározása már azért is egy dölyfös hülyeség, mert az agathyrszekokat a gyönyörű és fényűző, arannyal díszített ruházat, illetve az arany és az ezüst ékszerek viselete, valamint a szeretet, a jámborság és a harc megvetése jellemezte (Hérodotosz). Hát, Vasmer is csak írni szokott, olvasni már nem.

[Fischer Károly Antal](#) szófejtése szerint a népnév értelme: *aga-törzs*.

⁴²⁶ Makkai L. / Mócsy A.: Erdély története, I. kötet, 30. old.

⁴²⁷ Mesterházy Zsolt: Ó-Magyarországi (Kárpát-medencei) bevándorlások Etrúriába. (ZMTE, 2002, 71-77. old.).

⁴²⁸ Vasmer, Max: Untersuchungen über die ältesten Wohnsitze der Slaven, I. Die Iranier in Südrussland, Leipzig, 1923. (Wikipedia) – a szerző Szent-Péterváron született „Rußlanddeutsche” (oroszországi német), és szlávista.

⁴²⁹ Wikipédia: Szkíták (Világjáró).

Szóba kerül olykor még velük kapcsolatban a [thüsszagetai](#) (θυσσαγεται) név – Valerius Flaccus *Argonautica* című művében *thyrsagetae* – is. Az említett nép, bizonyára szkíta, amely a kelet-európai pusztá keleti felében, Hérodotosz szerint a Hürgisz (Υργις) vagy Szürgisz (Συργις: [Donyec](#)), a Tanaisz (Ταναϊς: [Don](#)), az Oarosz (Οαρος: [Volga](#)) és a Lükosz (Λυκος: az [Urál](#)) folyók által körülhatárolt vidéken lakott. (Wikipédia, kis módosításokkal)⁴³⁰

A thüsszageták (thürszageták) – görög hallás szerint lejegyzett nevük – a kelet-európai szkíta népeket képviselték. Hérodotosz tudósítása szerint az Ural folyó és a Donyec között elterülő pusztát birtokolták. Vékony Gábor szerint a thüsszageták – talán obi-ugorok – a Középső-Urál keleti oldalán élő isszedonok nyugati szomszédai voltak. A thüssza getákkal egy területen osztoztak, valószínűleg a Káma mentén laktak a *iürkák*, akiket talán a magyarokkal lehet azonosítani. A iürkák Harmata János szerint is „ősmagyarok” voltak (Wikipédia).⁴³¹

A iürkák a királyi szkíták egyik, az ősi lakóhelyen visszamaradt, vagy oda visszavándorolt csoportja volt. Hérodotosz szerint az Kr. e. 5. században a Déli-Urál vidéken laktak, a budinok, illetve a thüsszageták szomszédságában. Nevük Plinius munkájában *tyrcae*, Pomponius Mela művében *turcae* alakban szerepel. A görögös *iürkai* nevet a görög ióta (ι) és a tau (τ) betűképének hasonlósága okán olvasták *türkai* alakban, s ültették át latinra (Wikipédia).⁴³²

Összegezve tehát: A királyi szkíták egyik része voltak a középkorban turkoknak nevezett ősmagyarok. A középkori frank krónikák szerint Turchut a szkíták első királya. Ő pedig az a Thargitaosz, aki az első szkíta király volt az „új hazában” Hérodotosz „Historia” művében.

Etruszkok

Az etruszkok eredetével kapcsolatban megállapítható, hogy valamikor Trója eleste után a Kr. e. 12-11. században Itáliába érkeztek a trójai menekültek (Aeneis mondája). Ők voltak a Kis-Ázsiából származó Hérodotosz említette „lydiai” ősetruszkok vagy „elő-etruszkok”. Ők magukkal hozták ősi nyelvüket, mely a szkíta egyik változata lehetett, ősi írásukat, amely megegyezett vagy hasonlított a pelaszgok (Limnosz-szigeti rováslelet) írással, és amelyet az ógörögök is átvettek, vagy örökölték. Ide az elő-etruszkok vidékére érkezettek az Kr. e. 9-6. századokban folyamatosan betelepülő Kárpát-medencei eredetű agathyrszekből lett etruszkok. Ekkor lett a „toszkánból” etruszk (Alinei).

Párhuzamosan azzal a folyamattal, ahogyan az agathyrszkok kiürítik erdélyi telepeiket, megjelennek az olasz félsziget északi vidékein az etruszkok. Vagyis az aga-THYRSZ népéből, ami Hérodotosz szerint egy görög népnév (lásd: ógörög *thyrszosz* ág, csira > latin *thyrsus* tartóoszlop, pillér, törzs; torzsa, fatörzs > olasz *torso* törzs; torzsa), görög elnevezésük szerint: THYRSZ-en népe lett.

A történelemírás eleinte az etruszkokat, Itália őshonos népének tartotta, akit a csodálatos indogermán rómaiak le kellett, hogy győzzenek, hisz már akkor is tudták jól, hogy:

„Aki a múltat uralja, uralja a jövőt is. Aki a jelent uralja, uralja a múltat is” (Murphy).⁴³³

Később majd, ezt a, még Augustus császár bértollnoka (Halikarnaszosi Dionüsziosz) által kitalált, de mára már tarthatatlan elméletet, felcserélte a Kis-Ázsiából való bevándorolás gondolata (Hérodotosz). Tény, hogy az etruszkokat is foglalkoztatta a trójai háború, s ennek a kimenetele. Több etruszk műtárgy központi motívuma a trójai háború, és nem valószínű, hogy a csodálatos görög műveltség (mert „indogermán”) mindent lenyűgöző hatására keletkezett. Egy ilyen jellegű ab-

⁴³⁰ Wikipédia: Agathyrszök (Világháló).

⁴³¹ Wikipédia: Thüsszageták (Világháló).

⁴³² Wikipédia: Iürkák (Világháló).

⁴³³ Murphy törvényei.

rázolást láthatunk a tarquiniai tömbtemető egyik sírkamrájának, az ún. bikák kamrája középső falának freskóján: A freskó központi jelenete egy olyan történetet ábrázol, amely úgy tűnik, hogy több vázafestő is választott a késő Kr. e. 6. század Etrúriájában. Ez Troilos törbecsalását ábrázolja, ahogyan őt Achilles kelepcébe csalja – ez a trójai háború egyik alfejezete, amit maga az Illiáda nem is említ, de más feljegyzésekből ismert volt. Egy jóslás szerint Trója addig nem eshet el, amíg Troilos, Trója Priamos királyának legkisebb fia, életben van. Ezért Achilles megtervezi megölését. A kép a kelepcébe csalást ábrázolja: Achilles lesben áll a kút mögött, ahova a fiú (Troilos) lovait hozta itatni (Spivey).⁴³⁴

A trójaiak vesztét, a monda szerint, a lovak imádata okozta. Gyalogos hadsereggel érkező görögök ezt nagyon jól tudták, és ezért Achilles javaslatára, a Falóval ajándékozzák meg a trójaiakat. Így csellel meghódították a „bűnös” várost, Tróját, s végül lemészárolják a védtelen lakosságát és felégetik büszke várát. Innen menekültek áradata indul a Kárpát-medence felé is, egy kisebb része hajóra szál, és Itália felé veszi útját.

A Kárpát-medencében érkezett Paris felépíti várát a Pilisben, a Szikan hegy tetején – „*Ezt a paradicsomi vidéket ő [Páris] azonnal megkedvelte, és megparancsolta, hogy a Szikan hegy tetejére egy hatalmas várat építsenek*” (Tárh-i Üngürüs).⁴³⁵

Őt, a Kárpát-medencébe érkezett trójai menekültek vezérét a frank krónikák Turchutnak nevezik. A trójai menekültek a Kárpát-medencei rokonaiknál kerestek, és találtak védelmet. Egyébként ismeretes, hogy a trójaiak mellett a hódító görögök ellen hadba szálltak mind szkíták voltak, akár a trákok, és a többi kisebb kisázsiai rokonnép.

Az etruszkok a „titkok népe” – írja róluk Hankó Ildikó a Magyar Demokratában:

*Az ókori kultúrák létrehozói gyakran kerülnek a figyelem középpontjában. Különösen azok, amelyeknek eredetét és eltűnését máig homály fedi.(...) Az Appennin-félsziget északi részén letelepedett etruszkok eredetéről már az ókorban is sokféle legenda keringett...*⁴³⁶

Hamis az a tétel, miszerint az etruszkok kihaltak, eltűntek volna. Ma is élnek még (romanizált) etruszk népmaradványok az Alpokban. Nevük: rétorománok.

Ezt alapul véve, illetve a raeti Alpok etruszk lakóira és az ott talált feliratokra alapozva, a mai történelemírás azt véli valósnak, hogy Etruria népe az ősrégi időkben északról, az Alpokon át vándorolt Itália földjére. A régészet által a hetvenes évek óta kidolgozott nagyszámú megállapítás közül az egyik alapvető fontosságú az, hogy az etruszkok ősei az ún. villanovaiak, akik a Kárpát-medence területéről származtak. E fontos felfedezés az amerikai Hugh Hencken régésznek köszönhető. Megállapítását a későbbi kutatások megerősítették. Az áttelepedésre két utat feltételeznek a történészek: az egyik szárazúton, az Alpokon át ereszkedtek be a Pó völgyébe, majd Bologna (etruszk: Felsina) vidékére; a másik feltételezett út a tengeren, az Adrián keresztül zajlott. Egyes hajók megkerülték az olasz félszigetet, és Latiumban, illetve Toszkanában értek partot (Hencken). Mario Alinei is, az etruszkok a Kárpát-medencei eredete mellett tör lándzsát.

Alinei, az etruszk kutatás kiváló tudósa, és a magyar-etruszk rokonság megalapozója, azt is feltételezi, hogy az „etruschi” népnév: e-truschi (> tusci) a turchi (turkok) szkíta törzs nevével rokonítható. Vagyis – vallja az olasz kutató – (hogy az etruszkok „turk” neve) nem előzi-e meg az

⁴³⁴ Spivey, Nigel: Etruscan Art, 72-75. old.

⁴³⁵ Tedzsüman, Mahmúd: Tárh-i Üngürüs / Madzsar Tárihi (avagy A Magyarok története).

⁴³⁶ Hankó Ildikó: Titok népe, Magyar Demokrata, IX. évf. 43. szám, 2005. október 27

altáji vagy török eredetű törzsi nevek hosszú sorát, melyeket a történelem folyamán a magyaroknak adtak: magyarok, avarok, törökök, baskirok, hunok (Alinei).⁴³⁷

Augustus császár írnoka Halikarnasszoszi Dionüsziosz nevéhez kötődik az az elmélet miszerint az etruszkok Itáliában ősi nép, amire majd diadalmasan rátelepednek a felsőbbrendű rómaiak. Első könyvében, az *Antik Rómaiak* öt fejezetet szentelt annak, hogy megdöntse az addig közismert tényt, a nép ajkán élő ősi hagyományt, a „betelepülő” (honfoglaló) etruszkokról. *Ismeretei az etruszk valóságról igen csekélyek, legfőbb – egyébként mosolyogni való – bizonyítéka, hogy népük neve Rasena volt. Sajnos, az ún. pre-indoeurópai, más néven mediterrán szubsztrátum vallóinak közkedvelt elméletéről van szó. Ez ma Renfrew követői közt ismét nagy népszerűségnek örvend, hiszen az indoeurópai népeknek a neolitikumban érkezvén szükségük van olyan pre-indoeurópai csoportokra, amelyek csak rájuk vártak, majd eltűntek a semmibe.*⁴³⁸

Tanulmányozva a magyar nyelv sajátosságait – vallja Alinei – a kulturális és etnikai eredet szétválasztása automatikusan megdől, minthogy a közép-kelet-európai kultúra és a magyar nyelv tökéletesen összeegyeztethető. (...) Nyilvánvaló tény, hogy azok a magyarok, akik a félsziget őslakóinak kultúráival (különösen a latinokkal és az itálikusokkal) érintkeztek, lényegében másképp kellett fejlődjének, mint azok, akik a Kárpát-medencében maradtak.⁴³⁹

Az etruszk civilizációt megalapozó kultúrák az ősvillanovai és a Villanova-műveltség. Nuccia Negroni Catacchio olasz régész, az itáliai bronzkor kutatója szerint az utóbbi évek kutatásai arra engednek következtetni, hogy Etruriában kulturális és valószínűleg etnikai folytonosság létezik az ősvillanovai kultúra (bronzkor vége) és villanovai kultúra között, és természetesen az azokat követő etruszk korszakok között is... E nézőpont szerint (...) az ősvillanovai, a villanovai és az etruszk megnevezés nem más, mint három kifejezés egyazon nép három különböző fejlődési szakaszának jelölésére az ősi történelmi szakasztól az urbánusig, következésképp az ősvillanovaiak nem mások, mint az ősetruszkok (Alinei).⁴⁴⁰

A szerző hozzáteszi, hogy: az ősvillanovai kultúra kétségtelenül (a Kárpát-medencei) urnamezős kultúrából ered.⁴⁴¹

A magyar-etruszkok bevándorlásakor/honfoglalásakor: a bronz-, illetve a vaskorban egy erős hatalommal bíró elit behatolását tételezzük fel. Ez tekintélyével, valamint új bronz- és vaskor- fegyverekkel, továbbá a ló használatával könnyen hódított, saját világképét adva át az őslakoságnak, elterjesztve azt a más elitcsoportok körében is.⁴⁴²

Alinei írja „a múlt kulcsa a jelen”, ami azt jelenti, és genetikai vizsgálatok alapján is bizonyított, hogy: a magyarok gyakorlatilag jelen voltak a Kárpát-medencében már a bronzkorban.⁴⁴³

Az angol Lawrence Barfield kiváló őstörténész idézve: a dunai-balkán terület (értsd: a Kárpát-medence és peremvidéke) abban a korszakban „Európa ipari-termelő központja” volt. Az ipari központ tehát, ami Európa legfejlettebb része, ebben az időben a Kárpát-medencében található.⁴⁴⁴

A Kárpát-medencei hatások alapvetően hozzájárultak a villanovai, az etruszk kultúra kialakulásához. A bronzkorban Itália egyértelműen két részre szakadt. Egyrészt, Észak-Itáliát virágzó közösségek jellemezték. E régió fontos szerepet játszott Közép-Európa fejlődésében. Másrészt Dél-Itália, ahol a pásztorközösségek jellemezték appennin és subappennin kultúra az uralkodó. Ezek a közösségek gazdasági-kulturális téren döntően konzervatívok voltak, tehát kizárhatjuk, hogy résztvevői lennének jelentős újításoknak (Alinei).

⁴³⁷ Alinei, Mario: Ősi kapocs – A magyar-etruszk nyelvrokonság, Bevezető.

⁴³⁸ Alinei, Mario: Ősi kapocs – A magyar-etruszk nyelvrokonság, 393. old.

⁴³⁹ Alinei, Mario: Ősi kapocs – A magyar-etruszk nyelvrokonság, 394-395. old.

⁴⁴⁰ Alinei, Mario: Ősi kapocs – A magyar-etruszk nyelvrokonság, 396. old.

⁴⁴¹ Alinei, Mario: Ősi kapocs – A magyar-etruszk nyelvrokonság, 397. old.

⁴⁴² Alinei, Mario: Ősi kapocs – A magyar-etruszk nyelvrokonság, 400. old.

⁴⁴³ Alinei, Mario: Ősi kapocs – A magyar-etruszk nyelvrokonság, 401. old.

⁴⁴⁴ Alinei, Mario: Ősi kapocs – A magyar-etruszk nyelvrokonság, 403. old.

Renato Peroni régész szerint Közép-Európa, és elsősorban a Kárpát-medence, a bronzkor elején, kulturálisan, a technikai innovációk terén teljesen elkülönül, és kimagaslóan felülmúlja a többi Európát. Itáliában a bronzkor folytatja a kő- és rézkorban elkezdett megújulási folyamatot, és éppen ebben a korszakban jelentkeznek legnyilvánvalóbban a Kárpát-medencei, Duna menti jegyek, melyek fontosak az etruszk jelleg kialakulásában. A korai bronzkort Észak-Itáliában (Kr. e. 1700-800) az ún. Polada kultúra képviseli, mely majdnem egész Észak-Itáliát érinti, első sorban ennek keleti részét. Fő jellemzői: cölöpépítményes telepek, melyek már a neolitikumtól léteznek, de ekkorra komplex faépítményekké fejlődnek; a fémkohászat és a kézművesség nagy fejlődése; a kerek járművek megjelenése (Itália legrégebbi küllős kerekű példányai) – nyilvánvaló Kárpát-medencei hatások (Alinei nyomán).

A Kárpát-medencei hatások már a korai bronzkorban délre is eljutottak, és a kézműipari fémtermékek gyártása uralkodó joggá válik majdnem egész Észak-Itáliában (ösvillanóvi műveltség). Ilyenkor távoznak Magyarország területéről szkíta agathyrszek, akik főleg Erdélyben voltak őshonosak. Az agathyrszekről Hérodotosz megírta, hogy földjükön a Maris (Maros) nevű víz folyik az Isterbe. „Maris” az etruszk szerelem, férfi szépség és nemzőképesség, valamint harcművészet és hadi tudás istenének a neve volt.

Etruszk táncosok (Tarquinia)

Már az 1970-es években Hugh Hencken régész megállapította, hogy az etruszkok ősei, az ún. villanovaiak a Kárpát-medence területéről származtak el. A Kárpát-medencei magyarság gyors beszivárgással, célzottan hont foglalt a mai Toszkána területén, amely honfoglalás Hencken szerint az urnamezők kialakulásával esett időben egybe.⁽⁴⁴⁵⁾ Folytatva Alinei gondolatmenetét, megállapíthatjuk, hogy ezt a történelmi korszakot nagy társadalmi átalakulások jellemzik: Az első korszak az urnamezők kialakulásának időszaka, az erdélyi urnamezők folytatásaként, az ösvillanóvi kultúra kialakulásának korszaka. A második szakasz „a magyar bevándorló elit” hatásának eredménye. Ez a „nemesi osztály valószínűleg egységes volt” és ez a korszak immár „magyar területen” létrejött villanóvi kultúra korszaka. A harmadik szakaszban a „magyar” elit megalkotja a „Tizenkétváros” szövetségét, és etruszk lesz belőle. Itt arról az ősi telepítésű tizenkét városról van szó, amelyet a

⁴⁴⁵ Alinei, Mario: Ősi kapocs, 436-437. old.

bevándorló magyar-etruszk tizenkét vezér közös megegyezéssel (etruszk „Szerződés”), megalapított.

Alinei és más kutató, aki az etruszk nyelv elszigeteltségével nem tudtak egyetérteni, és a magyar nyelvvel kapcsolták össze, bizony nem tévedtek. *A magyar-etruszk behatolás a Kárpát-medencéből Itáliába – tengeren vagy szárazföldön – nem csak, hogy nem tűnik merész kijelentésnek, hanem egybevág az összes régészeti feltárás eredményével. Sőt ez, a téma egyik legtekintélyesebb tudósa által javasolt magyarázat is. Henckennek (és követőinek) következtetései ismeretében állíthatjuk, hogy az egyetlen ok, amely miatt nem tették meg az etruszk = magyar megfeleltetést korábban, hogy a hagyományosan elfogadott történelmi időrend automatikusan kizárja azt a magyarok kései érkezésének elméletével...* (Alinei).⁴⁴⁶

Egyre több tudós meggyőződése, hogy a magyarság „őshazája” a Kárpát-medence. Grover S. Krantz, Renfrew szavaival: a magyarok (magyar nyelv) már a paleolitikum óta a Kárpátok medencéjében, mai magyar területeken tartózkodnak.

A vaskor első időszakában (Kr. e. 900-700) „frissítés” érkezik a Kárpát-medencéből, ami megalapozza a villanóvai kultúrát. Ebből fejlődik ki az etruszk civilizáció.

A Kárpát-medencei népek behatolása az észak-olasz vidékre, illetve a Duna - Rajna vidékére új művelődés-történeti szakaszt kezdetét jelzi, ugyanakkor egy új politikai egyensúlyt teremt meg Európa mediterrán tájain. A hamvasztásos temetkezés rítusa Európában a neolitikumban már elkezdődik, az urnák alkotta temetők felbukkanása elsőként Magyarországon területén bizonyított (agathyr-szek). A hamvasztásos temetkezés a Kárpát-medencében a második évezred közepe előtt, a korai bronzkorban bukkant fel először. A magyar urnamezők megelőzik a „bajorokat” (kelta *boiok*), amelyek úgy jött létre, hogy a Kárpát-medencei műveltség nyugat felé terjeszkedett (kelták).

Hugh Hencken: *The Earliest European* (Cambridge, 1971) felülmúlhatatlan művében igazolta a Villanova kultúra, valamint az etruszkok eredetének kapcsolatát a környező országokkal, elsősorban Délkelet-Európával és a Kárpát-medencével. A Villanova kultúra és a Duna menti balkáni körzet fazeassága közötti hasonlóságoknak nagy jelentőséget kell tulajdonítanunk, figyelembe véve, hogy a fazeasság női tevékenység, és következésképp etnikai jellegű.⁴⁴⁷ Hencken megemlíti, hogy a közép-kelet-európai népek az Kr. e. 13. századtól kezdve különböző irányokban mozogtak. Északi irányba a Baltikum felé, délnyugatra a mai Franciaország és Spanyolország térségébe, délre Észak-Itáliába, és délkeletre az Égei-tenger irányába. Ezeknek a népeknek keveredniük kellett az őslakossággal, ugyanis az urnamezők sok helyi jellegzetességet mutatnak.⁴⁴⁸

Mára bebizonyosodott, hogy az etruszkok őshazája a Kárpát-medence volt, és innen telepedtek át Észak-Itáliába, a Tiber és az Arno folyók közötti területre, az ércben, erdőkben és meleg forrásokban gazdag Toszkánába, és Kr. e. 600 körül kialakítják a Tizenkétváros-szövetségét. Az Kr. e. 6. században kiterjesztik hatalmukat észak felé a Pó völgyében és dél felé Rómától, Latium és Kampania tájaira. Felsina (mai Bologna) központból indulnak szárazföldi kereskedő utak Közép- és Észak-Európa felé.

A magyarok érkezése a Kárpát-medencébe megegyezik a „kurgánok népének” bejövételével a térségbe. (Kr. e. III. évezred): ekkor a Kárpátok régióját a közép-kelet-európai baden-péceli kultúra uralta, az első kultúra amely egységbe fogta a Kárpát-medencét. A kurgán kultúra érkezése a baden-péceli kultúra végét jelenti. A kurgánok magyarjaival kezdődik a magyar őstörténet a történelmi Magyarországon területén, és ebből szakadtak le az etruszkok. A kurgánok nomádjainak vándorlása

⁴⁴⁶ Alinei, Mario: Ősi kapocs, 435. old.

⁴⁴⁷ Alinei, Mario: Ősi kapocs – A magyar-etruszk nyelvrokonság, 428-429. old.

⁴⁴⁸ Alinei, Mario: Ősi kapocs – A magyar-etruszk nyelvrokonság, 431-432. old.

tehát a magyarok honfoglalása. – írja Alinei – és majd hozzáteszi: Az etruszk fémkohászat és arany-művesség Erdélyből származik.⁴⁴⁹

Az etruszk civilizáció kronológiája

A következő időrend kizárólagosan a Krisztus születése előtti korra vonatkozik (Vasconi).⁴⁵⁰

IX. – VIII. század: Villanova-műveltség kiteljesedése.

(Kr. e. 900/800 etruszkok bevándorlása Itáliába – 'Chronologie der Weltgeschichte' szerint)

VIII. század: az etruszk civilizáció kialakulása.

VII. század: megalapítják az első etruszk városokat, és közben egyre erősödik az etruszkok tengeri jelenléte a térségben, párhuzamosan gazdasági gyarapodásukkal.

650 körül megindul a „tírsének” déli terjeszkedése; megalakul Tarquinia városa. 607-től egy bizonyos Tarquinio Prisco, Róma királya. (Egyébként, Róma / Rúma is etruszk alapítású).

VI. század: az etruszkok a karthágóiakkal szövetkeznek, létrejön az ún. „talassokrácia” – tengeri hatalmi szerződés értelmében az etruszkok ellenőrzik az olasz mediterráneumot.

575. Az etruszk Tarquinio Prisco, aki Róma királya lett, elkezdí Róma városának felépítését.

569. Servio Tullio elhatározza Róma belső falának felhúzását.

550. Az etruszkok és a karthágóiak szövetkeznek a görögök ellen.

540. Etruszk – karthágói győzelem Alalíánál (etruszk Aleria, a Tirrén-tenger partján).

525. „Büszke” Tarquinio (*il Superbo*), Róma királya, felépíti Jupiter (etruszk *Tin*) templomát a Capitolium dombján és befejezi a vízellátó és szennyvíz elvivő rendszer építését.

509. A tarquinokat elűzik Rómából.

508. Porsenna, Chiusi fejedelme, büntető hadjárata Róma ellen.

504. Porsenna elfoglalja Rómát.

482. Háború Veio és Róma között.

406. A megostromolt Veiót elfoglalják a rómaiak.

396. Veio után Melpum is római uralom alá került. A kelták megjelennek a Pó völgyében.

390. A kelták megostromolják és felégetik Rómát.

358. A tarquiniai és Caere-i etruszkok háborúja a rómaiak ellen.

353. Elesik Caere (etruszk Chaisrie, Caisra, Cisca /pun feljegyzésekben: KJSRJ > Kajserrije).

351. Tarquinia is elesik. Békekötés a rómaiakkal.

310. Arezzo, Cortona és Perugia hadsereget toboroznak Róma ellen.

295. A rómaiak serege legyőzi az etruszkok, gallok és samnitok szövetséges hadát.

283. Arezzo és Perugia rómaiak kezére kerül.

280. Vulci és Roselle hadseregét legyőzik a rómaiak, és szövetségre lépnek Rómával.

273. Vulci kikötője, Cosa, római gyarmat lett.

265. A rómaiak megostromolják Volsinii-t, és örökre elpusztítják.

245. Pyrgi és Fregene (etruszk városok) római gyarmattá váltak.

225. A Battaglia-i harc az etruszkok támogatta kelták és a rómaiak között.

218 – 203. A második pun háború, amelyben az etruszkok a karthágóiakat támogatják.

205. Róma kényszeríti az etruszk városokat, hogy hozzájáruljanak a Karthágó elleni afrikai hadjáratuk költségének fedezéséhez.

196. Munkáslázadás (*rivolta dei proletari*) Etrúriában. (Nyilván nem véletlenül, a rómaiak ezt rögtön kihasználva, megtámadják az etruszkokat).

191. Pyrgi római gyarmat lett.

189. Bononia római gyarmat lett.

183. Parma, Saturnia, Mutina (mai Modena) római gyarmatokká váltak.

177. Lucca római gyarmat lett.

90 – 88. Éhséglázadás Rómában. Az etruszkok megkapják a római állampolgárságot.

⁴⁴⁹ Alinei, Mario: Ősi kapocs, 460-463, 466, 471. old.

⁴⁵⁰ Vasconi, Marcella: La leggenda degli Etruschi, 28-31. old. alapján

79. Elesik Velatri (ma Volterra).

40. Etrúria a rómaiak „hetedik” tartománya (*regio septima*) lett.

Az etruszk társadalom

Nincs tudomásunk egy egységes etruszk államról, mégis az etruszk városszövetség egy meghatározó hatalom Itáliában. A városokat fejedelmek („királyok”) vezetik, az ún.: CANTHE, a kende („táltoskirály”) és ZILA(TH), a gyula (hadvezér).

Az etruszkokra jellemző volt a család szeretete és az ősök iránti tiszteletből kifejlődött oly csodálatos halotti kultusz. A halottakat elhamvasztották, és a hamvasztásos urnát díszes kőkoporsókba helyezték, a sírkamrába étel- és italáldozat, ló és bika ábrázolású áldozati tárgyak, díszedények, háztartási eszközök, ékszerek és/vagy fegyverek kíséretében. Itt a sírkamrában a halottat, vagy az őt helyesítő babút egy lócára fektették, és a hamvait tartalmazó urnát, feje mellé, fölé helyezték, személyes tárgyai kíséretében.

Később, a 7-8. század után már valódi kurgánokban történik a temetkezés.

Ezt a fejlődést nagyon jól követhetjük Barattiban, a híres etruszk régészeti telepen, Popullonia (etruszk Fufluna) közelében. Itt is látható, miszerint kezdetben a természetes domb falában (tumulusz) történik, kizárólag hamvasztó-urnás temetkezéssel. Valódi temetők jöttek így létre. A sírok mindegyike kelet-nyugat tájolású, ahol a halottat helyesítő babút úgy fektették a halottas padra, hogy fejét nyugat felé, lábait kelet felé helyezték. Gyönyörű falfestmények díszítették a halottas kamrát, amelyek nyomai még ma is megcsodálhatók. Innen nem messze emelkednek a későbbi, a vaskorban megváltozott temetkezési szokások következtében jelentkező kurgánok (halomsírok, dombsírok).

Az etruszk társadalomban kiemelt szerepet játszottak a táltosok (etruszk *trutnvt*), akik az istenek akaratát tolmácsolták népüknek, máj és egyéb bensőségek vizsgálatával, a madarak repülésének megfigyelésével, és égi jelenségek, mint a villámok értelmezésével jósoltak. Egy kultikus holdnap-tár irányította a (táltos)királyok cselekedeteit és a törvénykezést.⁴⁵¹

A társadalom nagyobbik részét a földművelő foglalkozó parasztok és állattenyésztő pásztorok alkották; a kovácsok és fegyverkovácsok (tárkányok), továbbá a földbirtokosok rétege egészítette ki az etruszk városállamok lakosságát. A városokat fejedelmek (királyok) vezették, és egy jól kiépített tanács segítette a kormányzását. A királyt az istenek beleegyezésével választották meg, és így lett ő (táltos)király, a *canthe* kende. Mellette a főbírói és a hadsereg parancsnoki funkciót ellátó *zila(th)* gyula volt az etruszkok városok fontosabb előjárója. A „kende” és a „gyula” uralkodását tanácsadók, a királyi tanács, a táltosok és a nemzetségi vezetők (*lupu*), a „lófők” (Alinei) segítették. A városok, és az egyes birtokok határait a földmérők (*maru*) húzták meg. A határok szentségesek, érinthetetlenek és megváltozhatatlanok voltak, ahogyan ezt igazolja az etruszk, latin közvetítéssel ránk maradt, ún. Vegoia prófécia, amiben felsorolják a kiszabott borzalmas büntetést, betegséget vagy természeti csapást, amibe részesül az, aki a határkövek elmozdításával eltulajdonítja más föld-jét birtokát (Alinei).⁴⁵²

⁴⁵¹ Kinder, H. / Hilgemann, W.: Atlas zur Weltgeschichte, 73. old.

⁴⁵² Alinei, Mario: Ósi kapocs, 31. old.

Etruszk halomsír (kurgán), Baratti

Idővel, az etruszk telepések délfelé terjeszkedésével (raseni), egyre több itáliai őslakos is keveredik Etrúria népességéhez. Feltételezi Alinei is, hogy a „raseni” (nép-)név a magyar „rész” szóval kapcsolható össze. Tehát, amolyan „részesekről” beszélhetünk azokról, akik elhagyták délfelé az etruszk „magterületet”. Elcsángáltak? A csángókat is több moldvai dokumentumban „részesek”-nek nevezik. Még egy 19. századi (már) román nyelvű írásokban is („răzeși”), feltehetően azért, mert ők a Moldvai „Részeken” (Etelközben) éltek. Vannak vélemények, miszerint a csángók az etelközi Moldvában maradt honfoglalás előtti magyarok, a csángó népnév pedig a kangár szkíta (besenyő, kun) nép nevéből származik.

Az részes-etruszkok „elcsángálása”⁽⁴⁵³⁾ következtében beépült itálikus-törzsbeli népelemek, főleg a pásztorok és az építőmunkások rétegét gyarapították. Ezeket a délétrúriai „proletárokat” fogják majd a rómaiak fellázítani, és ezt kihasználva, megtámadni a déletruszk városokat. Ehhez az új lakossági réteghez tartoztak a későbbi alapítású Róma környéki „latinok” – a Latium, az olasz „Lazio” népe. Véleményem szerint ez a „láció” népnév eredményezte a középkori magyarban az itáliaiak, a taliánok „olasz” jellegzetesen magyar nevét, és nem valamilyen szlávnak mondott „blasii”- vagy „vlasii” szóformából vettük át.

A hagyomány szerint, 750 körül alapították meg Rómát. Ezt, Augustus császár, imperátor, a nagy Cézár fattyúja, akinek tulajdonképpen Octavian, azaz „Nyolcadik” a neve, és hivatalosan Cézár „örökbevett unokaöccse”, uralkodása idejében, Kr. e. 63 – i.u. 14, döntötték így el. Varro meghatározta az „Örökváros” alapításának dátumát: 753 április 21. Pontosabban, így döntötte el, a nevezett Varro, bizonyára fáradságos kutatások után.

⁴⁵³ Nem a „csángó” népnév eredt a „csángál” igéből, hanem fordítva, a „cángó” fn az alapja a „csángál” igének.

Rómát, az etruszk Rómát, tulajdonképpen az etruszkok alapították. A mondában szereplő testvérpár, Romulus és Rémus, egy etruszk „LUPA”-nak voltak a fiai. A férfi *lupu*, a női *lupa* az etruszk nagycsalád, nemzetség vezetőjét jelentette, a székely *lófő* megfelelőjét, véli Alinei. Az etruszk *Lupu: Részt képezte a Lófő székely terminusnak, amely ma már elavult rangot jelöl. (...) feltételezhetjük, hogy a lupa szó használata Etrúriában a nemesek és magas pozíciót betöltő nők kiváltsága volt.*⁽⁴⁵⁴⁾

Tény, hogy az etruszk LU- szógyök kapcsolatban lehetett a magyar LÓ nevével, mivel az etruszk LUAS a magyar LOVAS szóval egyenlő (Alinei). Ebből az etruszk „Lupá”-ból lett rossz fordítással, tudatlanságból vagy irányított hamisítással, a két szó hasonlósága alapján a latin „Anyafarkas”. Tény, hogy Róma jelképe az Anyafarkas volt. A Capitolium dombján felépített etruszk Tin (Jupiter) temploma előtt állott az Anyafarkast ábrázoló etruszk szobor, az Ősanya jelképe. Az etruszk Anyafarkas csak később, a reneszánsz korában kapott két szopó kisgyermeket csecsei alá (15. század, feltehetően Antonio del Pallaiolo műve).

A történelemtudomány mai álláspontja szerint, az első telepések akik a Palatinum dombján letelepedtek az etruszkok voltak. Az etruszk királyság létrejötté után a dombokat is benépesítették, és megtették Rómát a „Hétdomb” városának. 509 körül avatták fel a királyság idejének legjelentősebb szentélyét, a Tin (a későbbi rómaikor „Jupiter”) templomát a Capitolium dombján. Ha már Róma hét dombra épült, a „királyság korszaká”-nak nevezett etruszk kornak is hét mondabeli királya volt: Romulus, Numa Pompilius, Tullus Hostilius, Ancus Marcius, Tarquinius Priscus, Servius Tullius, Tarquinius Superbus. A tarquinok alatt az etruszk Róma valódi politikai hatalommá vált.

A „tarquinok” a Tarquinia városából származó dúsgazdag etruszk család sarjai, akik Róma királyi trónjára kerültek. Ők külön hangsúlyt fektetnek egy erős hadsereg felépítésére, és ezért Róma határain túl is toboroztak zsoldos sereget. A felállított haderő java részét a kis őshonos itáli törzsek-ből származó fizetett harcosok alkották. Az így felduzzasztott haderővel akarták politikai hatalmukat a délen megtelepedett görögökkel szemben alátámasztani. Az idegenből hozott, és a városban idegen harcosoknak, hogy őket minél jobban magukhoz kössék, a tarquin királyok rúmai állampolgárságot is adtak, ami szavazati jogot és királymegeválasztási jogot is jelentett, amivel eddig csak az ősgyökeres etruszkok rendelkeztek, és még a nem-etruszk (latiumi) szolgáknak sem volt megadva. Csakhogy, a megfizetett zsoldosok fellázadtak – ki tudja kinek a felbuzdítására – az utolsó tarquin, a „Büszke” király ellen, s elkergetik a tarquinokat a városból. Majd az etruszk Rómából, a katonai szervezetségű és felépítésű, agresszív (mert a katona csak ehhez ért), latin Róma lett.

Etruszk cipő (Chiusi, Museo Etrusco)

Etruszk írás (kőkoposó), Chiusi

⁴⁵⁴ Alinei, Mario: Ősi kapocs, 71-72. old.

Még egy szót a „tarquin” névről: Az utolsó etruszk királyi család a Rómától északra fekvő Traquinia (etruszk Tarkhna ~ Tarkhuna) városból származott. *Már Colonna is megjegyezte, hogy ez a helynév Tarquinia alapítójának és Tirrén testvérének, Trakhun-nak (latin Tarconte), a legendás hősnak a nevével áll kapcsolatban. Származása a török-tatár eredetű magyar helynevekhez köthető, például Tárkány, Tarján, Terény és összetételeik, melyek viszont a bizánci (krónikákban jelentkező) tarkán, tarkhán, tarqán, tarján nevekhez vezethetők vissza. Később a honfoglalásban részt vevő hét magyar törzs nevének egyike (Constantinos Porfirogenetos görögjében „Tariánu”), majd a magyar-kazár állami struktúrában a hadsereg fejét, illetve az alkirályt jelölte. Lásd még: középtörök tarkhan, tärkän, őstörök ujjúr tarkhan „tisztelőbeli cím”, oszmán, csagatáj tarkhan „kiváltságos jogcím”, kazak darkan „kán kegyeltje”, mongol darqan „nemes”, mint a tar „cím” + kán szerkezetből. (...) Tehát, Tarquinia, mint „Tarchon városa” (Colonna), vagy mint „uralkodó (város)” és Tarconte (Tarkhon), mint „vezér”: két bizonyíték az őstörök vezérek etruszk legendáriumában betöltött szerepére, mely – mivel történelmileg közelebb állt – valószínűleg még jelentősebb volt annál, mint ami a magyarban aztán tovább élt (Alinei).⁴⁵⁵*

Alinei az etruszk szavakat az ősmagyar és őstörök szavakkal kapcsolja össze. Kár, hogy nem lép még egyet, és kimondja, hogy ezek a szavak, sok egyéb szóval együtt, a szkíta nyelv összavai. Ezt a szkíta nyelvet örökölte egyenes ágon a magyar, az etruszk és a kelta. Lásd még: kelta Tarranis a mennydörgő „kovács-isten”, táirgeoir „kovács, kézműves” és tairgeoir „áldozatot bemutató” – a magyar tárkány megfelelője. Ismert, hogy a kovácsokból, fegyverkovácsokból sokszor fejedelmek, királyok, táltosok lettek. A tárkálynak kapcsolata volt az istennel, uralta a világ a négy elemét: tűz, víz, levegő, föld(érc).

Jelképrendszer

Volterra, Toszkana egyik legszebb etruszk alapítású városa: az etruszk Velat(e)ri. A város ma-napság „etruszk” mámorban úszik, a városi gimnáziumtól vagy a népművészeti és etruszk régészeti utánpótlást áruló boltoktól, a vendéglőig és a gépjárművezető-iskoláig, mind az „Etruschi” nevet viselik. Volterrában van egy „Museo degli Etruschi”, aminek hihetetlenül gazdag gyűjteménye a régészeti ásatások során előkerült és a feltárt etruszk sírokban talált, hamvasztásos urnák, szarkofágok, temetkezési fejfák és sírfeliratok sokaságának, melyek rovással vannak teleírva. A rovás feliratok az eltemetett nevét jegyzik, az urnák cselekedeteit mutatják be, valamint temetkezési szokásokat is. A feliratokat csak részben sikerült megfejteni. A szarkofágok oldalán mindig találunk egy kőbe metszett jelenetet, ami az eltávozott életéről, szokásairól, hitéről mesélnek, vagy túlvilági jelenetet elevenítenek föl. A domborművek közül fontosságuknál fogva kirínak, kiemelkednek a mondabeli ábrázolások: az etruszk életfa, madarak kíséretében vagy az ősnemzés képe, szkíta módra ábrázolva: az égből alászálló, fényi, a férfi elemet képviselő griff/sárkány egybekelése a földi, anyagi és anyai elemet képviselő agancsos szarvasünővel. A múzeumi kiállítás még tömördek más tárgy, festett edény, háztartási tárgyak (tányérok, kanalak, borszűrők, szűrők és fogók), mezőgazdasági és halászati-hajózási eszközök, fegyverek, pajzsok, harci sisakok, kakasalakú vízisípók stb. bemutatását kínálja. Itt a látogató gyönyörűen nyomon követheti azt is, ahogyan változtak az etruszk betűk lépésről-lépésre latin betűkre. Sok etruszk és kétnyelvű, etruszk és latin, sírfelirat sorakozik a látványos „átvedlés” bizonyítékeként. Még a Kr.u. 1. századból is maradtak etruszk betűs és etruszk nyelvű sírfeliratok, igazolva azt, hogy az etruszkok nem haltak ki, csak „toszkanok” lettek, és a nép génjeiben ma is élnek. A toszkanai nyelv alapozta meg az irodalmi olaszt (Dante). Toscana népe meg olyan hírességeket adott a világnak, mint Leonardo da Vinci, Sandro Boticelli vagy Gallileo Galilei. A Rinascimento az etruszk gyökerekhez tért vissza.

⁴⁵⁵ Alinei, Mario: Ősi kapocs, 142-143. old.

A madárábrázolás fontos eleme a bronzkor végi közép-európai urnamezők hagyományának. Szerepe kiemelkedő az itáliai bronzkorban. Legkorábbi megjelenései a bronzkori Dél-Magyarországon és Erdélyben találhatók. Leggyakrabban előfordulási helyei a közép-magyar, az erdélyi és a felvidéki területek. A korai szarvas és madár leletek – jól ismert villanovai motívum – ugyanerről a vidékről származik. Ugyanez a helyzet a napkorong és a madaras csónakok esetében is, mely különös jellegzetességei Magyarország és Erdély területének (Alinei).⁴⁵⁶

További etruszk jelképek a Napkerék, a szárnyas lovak és szárnyas emberek, a földbeszúrt kard. Ezek ábrázolása, nyomon követhető bármely etruszk múzeumban vagy kiállításon. Tarquinia város Rómától északra fekszik egy paradicsomi környezetbe, a mai Toscana tartomány déli határán túl. A hatvanas években egy lakótelep építése közben bukkantak egy hatalmas etruszk barlangtemetőre (tumuluszra). Itt létrehozták az etruszk vidék egyik legszebb múzeumát. A tarquiniai sírbarlangban régi rekonstruált etruszk házak falán, de egyéb tárgyakon is nagyon gyakran ott látjuk a jobbraforduló Napkerék képét, amely a kelták (bretonok) szerint szerencsét hozó. Európában a Napkerék ábrázolása az etruszkok mellett a keltáknál és a magyaroknál (az ún. honfoglaláskori tárgyakon is), valamint a baszkoknál fordul elő, és jellemzi ezen népek hitvilágát, a Napistenvallást.

Sírfejfák és szarkofágok, kőkoporsók falát díszítő domborművek némelyikén felbukkannak szárnyas (fehér) lovak és szárnyas emberek. Mitológiai vagy mesebeli alakokat ábrázoló képek összefüggenek a magyar és a kelta táltoslovakkal és táltosokkal.

Az „etruszk” Siena, ahol ma is etruszk hagyományú lóversenyt (palio) ünnepelnek, közelében fekszik a San Galgano apátság, amely múzeumában egy kőbe szúrt kardot őriznek, mely a régészek szerint az etruszk időkből származik. Feltételezik, hogy a hajdani etruszkok, a vaskorban, a határra földbe szúrt kard kihúzásával a háborús szándékot jelezhatték. Ugyanakkor a lelet emlékeztet Attila „Isten kardjára”, a kelta Artúr király „excalibur” nevű kardjára, meg a Székelyföldön talált földbe szúrt kardokra.

Etruszk lovasok (etruszk „palio”), Volterra, Museo degli Etruschi

⁴⁵⁶ Alinei, Mario: Ősi kapocs, 430-431. old.

Az etruszkok tudása

Ha a kíváncsi turista egy etruszk múzeumba belép, meglepetéssel és csodálattal veheti szemügyre az etruszk civilizáció remekeit, amiről az iskolában sosem hallott, de még a tévében is ritkán látott. Ilyenek az etruszk orvostudomány vívmányai is. Mind minden másik szkíta utódnép, a magyar és a kelta, az etruszk gyógyítók – orvosok (táltosok) – is értették a koponyalékelés tudományát, amit a gyógyítás céljából végeztek, hisz az így megműtöttek tovább éltek még évekig, ahogyan a régészet bebizonyítja, akár s szkíta-hun-magyar-kelta leletek esetében is. A koponyalékelés tudományához csak a magyarral rokon vagy rokonítható népek táltosai értettek, így az inkák táltosai is, de senki más e kerekföldön, és főleg senki sem a szuper okosok (görögök, perszák, kínaiak vagy germánok) közül. A koponyalékelés tudása és technikája (mert nem mindegy hogy a megműtött túléli vagy sem), perfekt anatómiai tudáson alapult, de arról nincs tudásunk, hogy más sebészeti beavatkozásokat is végeztek, kivéve ortopédiai korrekciós műtétek és fogászati beavatkozásokat. A fogászat terén is kiváló szakemberek voltak, nem csak szúvasfogakat kezeltek (betömtek) vagy kihúztak, de értettek a fogpótláshoz is, a fából vagy emberi csontból készített, de még elefántcsontból faragott műfogakat arany lemezzel rögzítettek a fogsorhoz. A fogsor hiányokat aranyhíddal is képesek voltak pótolni. Etruszk sírból előkerült egy teljes fából faragott műfogsor (protézis) is.

Az etruszk nyelv

Az eddigiek alapján is nyilvánvalóvá vált, hogy: az ősvillanovai, a villanovai és az etruszk megnevezés nem más, mint három kifejezés egyazon nép három különböző fejlődési szakaszának jelölésére az őstörténeti szakasztól az urbánusig, következésképpen az ősvillanovaiak nem mások, mint az ősetruszkok. Az utóbbi évek kutatásai arra engednek következtetni, hogy Etruriában kulturális és valószínűleg etnikai folytonosság létezik az ősvillanovai kultúra (bronzkor vége) és az etruszk között (Bárányi).⁴⁵⁷

Már Kr. e. 900 körül megkezdődik az etruszkok (tirrhének, tirszének) bevándorlása Észak-Itáliában, feltehetően Kis-Ázsiából.⁴⁵⁸

A csatabárdosok vidékéről érkező „magyar” (szkíta) kurgános temetkezés a Kárpát-medencéből terjed tovább Európába, két úton: a keltákkal nyugat felé és az etruszkokkal dél felé. A vaskorban Nyugat-Európában is megjelenő egyéni, „elitista” kurgános temetkezés a kelta és az etruszk arisztokrácia új jelképévé válik, és helyettesíti az addig Európának nyugati területére jellemző tömegsíros (tumulus) bronzkori temetkezést.

Összefoglalva a következőket állapíthatjuk meg: 1) Az egyéni temetkezés az elitista individualizmus győzelmét jelenti az egyenlőségpárti kollektívizmus felett. Ez egyben a bronz- és a vaskor társadalmi átszerveződésének kezdetét jelzi. 2) Az új temetkezési szokás Nyugat- és Közép-Európában hamarosan a kelta arisztokrácia új szimbólumává válik. 3) De a legutóbbi vizsgálatok szerint a nomád ázsiai – a kontinuitás elmélete szerint török nyelvű – pásztorkultúrák sírhalmaiból és kurgánjaiból ered, közvetetten pedig a Ceramica-Cordicella (fonaldíszes-kerámia), illetve a harci bárδος (csatabárd) kultúrából származéka (Alinei).⁴⁵⁹

A vaskor a szkíták világa: a szkíták a Kárpát-medencében, és innen keletfelé, míg nyugaton a kelták testvérnépe terjeszkedik, délen meg az etruszk civilizáció virágzik.

⁴⁵⁷ Bárányi Éva: Szkíták, etruszkok, magyarok, 62. old.

⁴⁵⁸ Kinder, H. / Hilgemann, W.: Atlas zur Weltgeschichte, 73. old.

⁴⁵⁹ Alinei, Mario: Ósi kapocs, 405. old.

A magyarokból kivált etruszkok „a magyar nyelv egy archaikus formáját beszélték.” (Alinei: *Etrusco – una forma arcaica di ungherese*).

A Kárpát-medencéből, amely „Európa ipari szíve, motorja” a kőkorszaktól a bronzkor végéig tartó időszakban, származnak azok „az elit hódító” magyar nyelvű csoportok, akiknek – Mario Alinei szerint –, „köszönheti Itália a hamvasztás elterjedését, az új építési technikákat, a csatornázást, a fejlett fémkohászatot, a fazekasságot, a díszítéseket (...) a kard és a ló használatát” (*Kiss Dénes: Gondolatoka a magyar kiadáshoz*).⁴⁶⁰

Az etruszkok nyelvéről még keveset tudunk. Habár sok rovásos felirat maradt ránk, illetve került elő a régészetnek köszönhetően, mégis kevés ahhoz, hogy megismerjük az etruszk szókincset. Sok etruszk város fala ma is látható, sok etruszk temetőt sikerült mára föltární, és egyre gyarapodnak a megfejtésre váró rovásírásos feliratok. Sajnos, a kutatók, továbbra is csak a dogmák mentén képesek gondolkozni, és mérnek kutatni. Emiatt a rovások megfejtése még várat magára.

És egyszer csak jött Alinei...

Mario Alinei szembemegy az árral, és meri azt állítani, hogy a római (és az európai) civilizáció megalapítói, az etruszkok, a magyar nyelv egy ősi formáját beszélték.

Az igazság kedvéért meg kell említeni, hogy már volt magyar próbálkozás is, az etruszk nyelv rejtelseinek megfejtésére, több-kevesebb sikerrel, de ő reájuk nem figyelt fel a magyar közvélemény, mert hát magyarra nem szokott felfigyelni a magyar közvélemény. Ezért, aztán jókor jött a 'talián'. Öröndetes, hogy egyre több külföldi, főleg olasz kutató foglalkozik a magyarok múltjával s elvetik a hivatalos finnugrász történelem hamisításait.

Varga Csaba *A finnugor számár* humoreszksjében írja: *A finnugor számár ugyanolyan, mint a világ bármelyik számara. Bojtos a farka, mint a marháé, lóg a feje és csökönyös, továbbá szürke, rettenetesen szürke. Viszont kitartó: ha nem, akkor nem, nem és nem. Más számár aztán feladja és poroszkál tovább. A finnugor számarat azonban különös fából faragták: ő aztán végképp nem. És szétvetett lábakkal keresztbe áll nekünk az úton már több, mint egy évszázada, s folyamatosan zengi eszméi összegzését: IÁ* (Varga).⁴⁶¹

Ennek ellenszegülve végzett sok magyar tudós, még kiüzetésben is fontos kutatást a magyar, a valódi magyar múlt megismerése érdekében. Itt csak egy rövid és nem tökéletes felsorolása azon kiváló magyaroknak, akik a magyar – etruszk közös múltat kutatták.

Az etruszk nyelvvel, az etruszk-magyar nyelvrokonsággal foglalkozó magyar tudósok:

Magyar Adorján *Az ősműveltség* című művében az etruszk nyelv és az ősmagyar nyelv kapcsolatát keresi.

Dr. Varga Zsigmond az etruszk nyelv megismeréséhez járult hozzá.

Kur Géza lelkész szintén foglalkozott az etruszk nyelvvel, elsősorban sírfeliratok segítségével.

Dr. Baráth Tibor felhívta a figyelmet a magyar és etruszk nyelvek közötti esetleges kapcsolatra.

Nagyernyei Szabó Zoltán a magyar és az etruszk nyelv kapcsolatait kutatta.

Orbán Árpád a *Folio Hungarica, Déli magyar őshaza, az új délies, sokszöges, poligonális szó-rokonítási rendszer és diadalútja* című munkájában a nyelvek összehasonlításával foglalkozott.

Mesterházy Zsolt több írásában kifejti az etruszkok magyarországi eredetét, és bizonyítja a magyar-etruszk nyelvi rokonságot.

⁴⁶⁰ Alinei, Mario: Ősi kapocs, 497-498. old.

⁴⁶¹ Varga Csaba: A finnugor számár – humoreszk. (Világháló: www.leventevezet.extra.hu)

A magyar – etruszk rokonságot alátámasztja az etruszk nyelv szerkezete. Az etruszk–magyar nyelvrokonság mellett szóló érvek közül a legnyomósabb a két nyelv nyelvtanában található azonosság, vagyis az a tény, hogy:

- mindkét nyelv agglutináló (ragozó),
- mindkét nyelv az első szótagot hangsúlyozza,
- mindkét nyelvben kötött a ragok sorrendje, előfordulhat többszörös ragozás is, és ha szükséges, a ragok közé kötőhangot illeszt mindkét nyelv,
- mindkét nyelvben jelen van a magánhangzó illeszkedés,
- egyik nyelv sem használja a nyelvtani nemeket (hím, nő -és semlegesnemet),
- egyik nyelvben sem kötött a mondatbeli szórend.

Az elmélet ellen szólnak a [finnugor elmélet](#) állításai, vagyis mindaz, ami a hivatalos álláspont, és amit a tankönyvek tanítanak. Egy bizonyos nyelvtani elem közötti különbséget mégis fel lehet hozni az etruszk–magyar nyelvrokonság ellen: Az [etruszk nyelv](#) nem ragozza a mellékneveket és a határozószókat, de a [magyar nyelv](#) igen. (Lásd feljebb: Varga Csaba.)

Ezzel az igencsak szerény érveléssel egy baj van: Az etruszk írásrendszer rövidítő, összevonó jellegéből adódóan elképzelhető, hogy a mellékneveket és a határozószókat is ragozták, csak nem írták ki. Hasonló jelenség figyelhető meg a [székely–magyar rovásírás](#) esetében is. Ugyanis a [rovás](#) szabályai szerint sem kell minden esetben a magánhangzókat kiírni. Ha ez az etruszkok esetében is így történt, akkor elképzelhető, hogy a melléknevek és a határozószók ragjai elcsökevényesedtek, majd pedig eltűntek.

A régészeti bizonyítékot az elmélet hívei a [tatárlakai leletben](#) (tatárlakai tábla) látják. Ez a lelet [székely–magyar rovásírás](#) négy jelét tartalmazza. Az [etruszk írás](#) és a [székely–magyar rovásírás](#) sok tekintetben hasonlít egymáshoz, különösen ami a számok írását illeti.

Az a tény, hogy a [magyar nyelv](#) 68%-ban [ősetimonokat](#) használ, a [magyar nyelv](#) ősiségét bizonyítja. Ez az O. Semino és 16 társa által 2000-ben a mai magyar lakosságon elvégzett genetikai vizsgálattal és a későbbi, az MTA tudósai által mind a mai magyar és székely, valamint a honfoglaló magyarságon elvégzett DNS vizsgálattal együtt rámutat arra, hogy a magyar nép első képviselői a 35-40 ezer évvel ezelőtt betelepült európai őstelepesek voltak és a [Kárpát-medence](#) első lakói. Többek szerint az [etruszkok](#) nem [kis-ázsiai](#), hanem Kárpát-medencei eredetűek voltak, s így ez a genetikai bizonyítéka az etruszk–magyar rokonságnak. (Wikipédia)⁴⁶²

Etruszk halomsír (kurgán), Cerveteri necropoli.

⁴⁶² Wikipédia: Etruszk-magyar nyelvrokonság (Világháló).

Az etruszk szókincs: (Alinei nyomán)⁴⁶³

MEKH *nép, az etruszkok saját neve* ⇔ ómagyar MAG *fiú, ivadék* ⇔ kelta MAC *fiú, ivadék*
> MEKHLUM *Etrúria etruszk neve* > MEKH THUTA *etruszk (nép-)vezér*
THUTA *kormányzó* ⇔ magyar (avar) TUDUN *vezér* ⇔ kelta TEUT-at(es) *törzsi istenség*
TARKHUN (lat. TARQUIN) *ősi hatalmi forma* ⇔ magyar TÁRKÁNY (magyar TARJÁN)
⇔ kelta TAIRGEOIR *áldozó, áldozatot bemutató; Táirgeoir fegyverkovács*
CAMTHI, CANTHE, CANTHCE ⇔ magyar KENDE *fejedelem* ⇔ kelta CEAN *fejedelem*
ZILA, ZILAC, ZILATH ⇔ magyar GYULA *princeps civitas* ⇔ kelta GIOLLA *vezér*
CLAN *fiú, utód* ⇔ kelta CLANN *fiú, gyermek; család* ⇔ magyar CSAL-ád *fiú, gyermek*
MARU *földmérő* (> MARON *építkezési és földszerzési ügyekben illetékes személy*)
⇔ magyar MÉRŐ / MARUNUKH *várostervező és városépítő* ⇔ magyar MÉRNÖK

Etruszk – magyar – kelta szótár:

ATH *elátkoz, szitkozódik, elkárhoztat* ⇔ magyar ÁT-ok ⇔ kelta (ír) AITHIS *szidás; átok*
AIS, EIS *isten(ek)* ⇔ magyar ŐS ⇔ kelta (ír) OS-, UAS- *legfelső, vels OES ős*
AL- *felajánl (áld)* ⇔ magyar ÁLD, ÁLD-ás ⇔ kelta ALTA-igh *áld; ALTÚ áldás*
APA *apa* > APAC *apák, APAS apai* ⇔ magyar APA (tör. BABA)
ATI *anya* (vö. finn ÄITI)
AR- *vágni* ⇔ magyar AR-at ⇔ kelta (ír) ÁR *tarolás, pusztítás, (breton) ÓR öl, gyilkol*
AR *elérni, megszerezni* ⇔ magyar ÉR ⇔ kelta ÉIR-igh *ér, elér; megéri, felnőtté válik*
CALU *halott* > CALUŠTLA *halhatatlan* (> CALUSURASI *síremlék*) ⇔ magyar HAL
CANΘE, CAMΘI *kende* ⇔ magyar KENDE ⇔ kelta CEANN *fejedelem*
CEP- *tiszteletbeli cím, tisztség; címer, jelkép* ⇔ magyar KÉP ⇔ kelta CEAP *forma, alak*
CER- *kér, elvár, sürget, előmozdít* ⇔ magyar KÉR, AKAR ⇔ kelta ACHAIR, AGAIR
CLAN *fiú* ⇔ kelta (ír, skót) CLANN *fiú, gyermek; család, nagycsalád* ⇔ magyar CSAL-ád
KRIL *kerül* ⇔ magyar KER-ül ⇔ kelta CORRA-igh *kerül, kering* („corraigh ort” *gyertek*)
KUL- *tűzhely* ⇔ magyar KÁLYHA
ELSŠI *első* ⇔ magyar ELÜLSŐ
FAŠE, FAŠE, FAŠENA *váza, fazék* ⇔ magyar FAZÉK
FULU *kovács* (> városnév: „Populonia / Fufluna”) ⇔ magyar FÜLŐ *fűtő*
FURΘ *változni, változtani / fordítani* ⇔ magyar FORD-ul ⇔ kelta FIAR *fordul, forog*
HAR, HARA, HURT *harcolni / harc* ⇔ magyar HARC (vö. kelta GORTÚ *seb, sérülés*)
HIL *hely* ⇔ magyar HELY ⇔ kelta BALL *hely*
LINE *elő(lény)* ⇔ magyar LÉNY ⇔ kelta (breton) LOEN *(elő)lény* (→ vö. török LAN *lény*)
LUAŠ *lovás, lovász* ⇔ magyar LOVAS ⇔ kelta LÁEACH *lovás(-harcos)*
LUPU, LUPA *nemzetségfő megnevezése* ⇔ magyar (székely) LÓFŐ ⇔ kelta FLATHA
MAΘCVA *mézsör* ⇔ hun MEDOSZ (Priscos) ⇔ kelta MEDU (> magyar „MÉZES”)
MANI(I)M *meny, menyecske* ⇔ magyar MENY ⇔ kelta MIONN *párta / eskü*
MENAKHE *element, eltávozott* ⇔ magyar MEN-, MEGY ⇔ kelta (ír) IMIGH, (vels) MYND
NAC, NACNA, NACNVA *nagy* ⇔ magyar NAGY (NAND-) ⇔ kelta MÉAD (óír NANT-)
PAPA *nagyapa* > PAPALS- *unoka* (É-olasz: BABO *Télapó*) ⇔ török BABA *apa*
PARKHIS *(föld)birtokos* ⇔ magyar BÍR > BIRT-ok > BIROD-alom ⇔ kelta BIR > BRIOD
PARLIU *pároló* ⇔ magyar PÁRA, PÁR-ol ⇔ kelta BEIR-igh *forral, párol*
PURT, PURΘ *kétélű balta, csatabárd* ⇔ magyar BÁRD (→ vö. csuvas PURDA)
RASNA *tartomány, terület, zóna, rész* ⇔ magyar RÉSZ (csángók a „részesek”?)
SUΘI (SUTHI) *sír* ⇔ magyar SÍR ⇔ kelta (ír) SIDH, SÍ / (vels) SÍR
ŠUNU *zenész* ⇔ magyar ZENE ⇔ kelta SEINM *zene, SEINN zenél, SEINNTEOIR zenész*
ŠUPLU *ostorozó* ⇔ magyar (székely) SUPÁLÓ ⇔ kelta SEÁP *csapás*

⁴⁶³ Alinei, Mario: Ősi kapocs – A magyar-etruszk nyelvrokonság (2005) könyve nyomán.

TAM- *eltemet* > TAMIA *temető*, TMIA *sírbolt* ⇔ mag. TEMETŐ ⇔ kelta TUAMA *sírbolt*
TARKHUN *ősi hatalmi forma* ⇔ magyar TÁRKÁNY ⇔ kelta TAIRGEOIR *fegyverkovács*
TES-, TEZ-, TEN-, ΘEN-, TEV- *tesz* > TENU *tevő* ⇔ magyar TEN-, TESZ ⇔ kelta DÉAN
TRUTNVT *haruspex, sámán* ⇔ magyar (hun) TORDA ⇔ kelta DRAOTA, DRAOI
TUR *(fel)kínálni, megfogadni* ⇔ magyar TOR ⇔ kelta TÚARE *halotti tor*
TUŠTI, TUŠΘI *tűz(ben), láng(ban)* ⇔ magyar TŰZ ⇔ kelta TE-as *forróság* (TE-ne *tűz*)
THANASA „*bohóc*” ⇔ magyar DANOS (regös) ⇔ kelta AOS DANA *regösök, danosok*
THILEN *tölts, töltsön* ⇔ magyar TÖLT ⇔ kelta (ír) DÁIL, (vels) TYWALLT *tölt*
-ΘURA, -TURA *törzs (?)*, *közösség* > FALUΘRAS *városi közösség*
⇔ magyar TÖRZS / FALU ⇔ kelta (ír) BAILE *város*, (breton) PLU *falu*
URA, URE, URI *úr, nemes, vezér* ⇔ magyar ÚR ⇔ kelta URRA *úr*
ZATO *csata* ⇔ magyar CSATA ⇔ kelta CATH *csata*
ZILA(TH) *gyula* ⇔ magyar GYULA ⇔ kelta GIOLLA *vezér*

Az etruszk istenek neve: (görög és latin megfelelőjével) – (Vasconi)⁴⁶⁴

TIN(IA) *Zeus/Iuppiter*: etruszk „Atyaisten” ⇔ magyar (Is)TEN ⇔ kelta DUINN (DONN)
UNI *Hera/Iuno*: etruszk „Anyaiszten” ⇔ magyar ANYA, ENE(H) ⇔ kelta ANU (DANU)
TURAN ATI *Aphrodites/Venus*: a szerelem, a szeretet, az életerő istennője (tündére) – neve
azonos a lüd TURANNU nevével (vö. etruszk TUR *felkínál, megfogad* → lásd: ATI *anya*)
MARIS *Ares/Mars*: etruszk „Hadisten” – vö. agathyrsz „Maris” a mai Maros vizének neve
MENERVA *Athena/Minerva*
APLU *Phoebos/Apollo*
NETHUNS *Poseidon/Neptunus*
FUFLUNS *Dionysos/Bacchus*
AITA *Hádes (a Másvilág ura)* – ő az (ÖS-)ATYA, a Másvilág ura
SETHLANS *Hephaistos/Vulcanus*
TURMS *Hermes/Mercurius*

Tin

Uni

⁴⁶⁴ Vasconi, Marcella: La leggenda degli Etruschi, 76-77. old.

Látható, tehát, hogy az etruszk istennevek teljesen eltérnek a görög istennevektől, és megelőzik a római istenek neveit; bizonyítottan a rómaiak egyszerűen átvették az etruszk isteneket és sokszor ezek etruszk nevét is.

Az etruszk rovásírás

Az etruszk írás, egy általában jobbról-balra sorvezetésű rovásírás volt. A rovásírás egyik legjobb ismerője, Forrai Sándor, így fogalmaz erről: A 40 (vagy egyesek szerint 45) magyar rovásjel-hez képest, az etruszk írás 52 rovásjelet használ (az ótörök pedig 51). Ha ezeket az írásokat, jelrendszereket összevetjük, kiderül, hogy az etruszk rovás legközelebb a pelaszg rováshoz (43,8 %) és a székely-magyar rováshoz (43,4 %) áll – Sebestyén Gyula nyomán. *Világos az a tény, hogy a magyar rovásírásnak valamennyi nép rovásírásával körülbelül olyan arányú a kapcsolata, amilyen arányú az etruszk rovásírásé. (...) A pelaszg és etruszk rovás között alig van különbség. És ez is igazolja, hogy valóban mindkét nép kisázsiai eredetű* (Forrai).⁴⁶⁵

Napjaink egyik érdekes vitája, hogy az írást ki kitől vette át: a görögök az etruszkoktól, vagy az etruszkok a görögöktől. Ha az etruszkok netán görög hatásra kezdtek írni, akkor is a jobbról balra olvasandó írásuk párhuzamosan fejlődött a görögök nyugati írásváltozatával. Néhány [paleográfus](#) az elmúlt 15-20 év alatt megállapította, hogy az etruszkok biztosan nem vehették át a görög ábécét, legfeljebb ez párhuzamosan fejlődhetett. De ez sem valószínű, hiszen az etruszkok jóval fejlettebbek és műveltebbek voltak, mint a görögök. A görögök igen korán kerültek kapcsolatba az etruszkokkal, akiktől például a vázaművészetet is átvették s művészi tökélyre vitték. Így is alátámasztható, hogy a görög ábécé az etruszkból fejlődött ki: az eltérés több betű esetében számottevő. A valóság azonban talán középúton lehet: sem az etruszk nem származott a görögből, sem a görög az etruszkból, hanem mindketten közös forrásból merítettek, a [föníciaiból](#). Ennek legkorábbi megjelenése lehet az a *pelaszg* nyelvűnek tartott feliratos emlék, amelynek alapján egyébként először felvetették a görög és etruszk rokonságát. A latin írás kialakulásának mintegy 40, tudományosan elfogadott teóriája közül a legismertebb szerint a latin írás is az etruszk ábécé átvételén alapul, és az ott hiányzó, de a latin nyelvben nélkülözhetetlen betűket a rómaiak a dél-itáliai görög telepesektől vették át (Wikipédia nyomán).

Etruszk Lovas-íjász harcos (Volterra, Museo degli Etruschi)

⁴⁶⁵ Forrai Sándor: Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig, 71-72. old.

*Az etruszkok ugyancsak Ázsiából kerültek a mai Olaszország területére, de hogy melyik útvonalon, arról megoszlanak a vélemények. Az egyik elmélet szerint az Alpokon keresztül, tehát északról (a Kárpát-medencéből) kerültek az Appenini-félszigetre, mivel ennek nyomai a Raeti-Alpokban megtalálhatók.(...) Az északi bevándorlás azért látszik valószínűbbnek, mert elsősorban Közép-Itália északi részében telepedtek le (...). A Sebestyén Gyulától vett idézett is az előbbi feltevést erősíti, amit még szükségesnek tartok kiegészíteni a Kis-Ázsiából a Kaukázus vidékére került etruszk-pelaszg népek további vándorlásával kapcsolatos megállapításával: „A Kaukázus tájáról kiinduló pelaszg-etruszk vándorlás az írás ismeretével együtt magával hozta az íráshoz szükséges eszközöket is.” Majd megállapítja, hogy: „a hosszú vándorlás alatt alig változott valamit az írás.” Ami a más-salhangzós jelleggel kapcsolatosan változott is „a balkáni pelaszg s az itáliai etruszk törzs egészen egyezően, tehát még a keleti együttlét, vagy együttes vándorlás idején változtatta meg.” (Sebestyén: *Rovás és rovásírás, Budapest, 1908*).⁴⁶⁶*

Az etruszk írás nyilvánvaló kapcsolatban áll a föníciai és az ugarit írással. Néhány betű teljesen azonos a föníciaival, néhány apróbb változásokat mutat, egyesek jelentése megváltozott, vagy pontosabban: nem esik egybe a föníciaival.

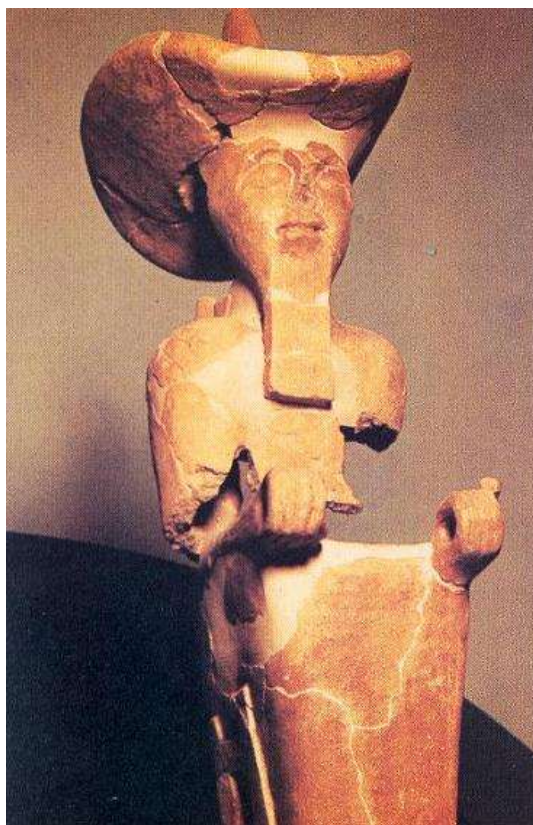

Etruszk „Ösnemzés” képe (Volterra)

Az etruszk hangképzés sajátosságának gondoljuk, hogy nem tettek különbséget a zöngés és zöngétlen zárhangok között, ezért a b, p, d, t és a g, k hangok jelölésére csak három betűre volt szükség, és kimaradt ábécéjükből az o betű is. Azonban a beszélt etruszk nyelvről csak közvetetten, saját írásukból és a latinban fennmaradt, vélhetően etruszk származású szavak alakulásából vannak ismereteink. [Mario Alinei](#) szerint (akinek az etruszk–finnugor rokonítása erős ellenkezést váltott ki, azonban mégis elismert etruszkológus) az etruszk nyelvfejlődés legkorábbi szakaszaiban hangzók átvétele történt, valamint korai hangkészletük az írás alapján bővebb volt. Nem tartja valószínűnek azt a folyamatot, miszerint egy nyelv történetének egy szakaszában hangzóbővülés történik, majd a

⁴⁶⁶ Forrai Sándor: Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig, 73. old.

hangzók erőteljes redukciója. Véleménye szerint nem a beszélt etruszk nyelv változott meg, hanem csak az írásuk egyszerűsödött. A zöngés mássalhangzókat kivétel nélkül azok zöngétlen megfelelőjével írták le, valamint egyre kevésbé jelölték a magánhangzókat, de ez még nem bizonyítja, hogy ezek a változások a kiejtésben is megjelentek. Jellemző példái között szerepel az *Alexandrosz* név alakulása az etruszk feliratokon: korai *Alixsantre* alak gyorsan – több átmeneti alakon keresztül – *Elcsntre* formára módosult. Ez azonban még nem jelenti, hogy az írás változását a beszélt nyelv követte volna, vagy hogy az írás változását a beszélt nyelv követése okozta volna. A változás jellege inkább azt mutatja, hogy a betűírásból az egyszerűbb mássalhangzóírás felé alakult át az írásrendszer (Wikipédia).⁴⁶⁷

Etruszk táltos („trutnvt” sacerdotess), Murlo

Etruszk szövegek mintegy kilencezer feliraton találhatók. Ezek többsége sírfelirat, amin csak az elhunyt neve szerepel. A másik nagy csoport a mindennapi tárgyakon lévő feliratok, amik a tulajdonos, a készítő, vagy a megajándékozott nevét tartalmazzák. Könnyen érthetőek a képek mellett található feliratok. Hosszabb szövegek csak törvényekkel vagy vallási rituálékkal foglalkoznak. Egy majdnem kétnyelvű feliratot Pyrgiben találtak. A másik nyelv a [föníciai](#), [föníciai írással](#), de a két szöveg nem tükörfordítás, csak a tartalmuk azonos. Az aranyból készült táblák szövege egy kultikus épületről szól, az Anyaisten, Uni templomának felállításáról. Egy másik felirat Perugiában egy földszerződés, Capuában egy agyagtábla felirata vallási naptár (ez az egyik leghosszabb etruszk szöveg, 300 megmaradt szóval), egy Cortonában talált réztábla földművesek sorsával foglalkozik, akiknek eladták a bérleményét. Vallási rituálék kalendáriumát írták fel egy vászoncsíkra (mintegy 1500 szót), amit később darabokra téptek és egy [múmia](#) becsavarásához használták fel Egyiptomban, így a szöveg megőrződött (a múmiát a jelenlegi helye után „Zágrábi múmiá”-nak nevezik).

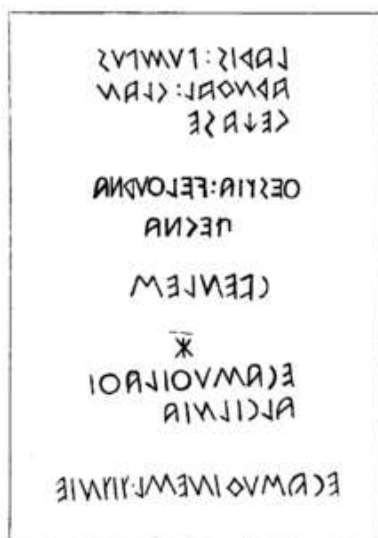
⁴⁶⁷ Wikipédia: Etruszk ábécé (Világháló).

Érdekes másodlagos források az etruszk szavakra a latin és görög szövegek, amikben ezekhez magyarázatokat fűztek a különböző szerzők (jól vagy rosszul). Pl. *aesar ... etrusca lingua deus*, [„*aesar ... etruszk szó, jelentése: isten*”] - [Suetonius: Augustus élete](#). (u.o.)

Befejezésül kimondhatjuk, hogy az etruskok, a keltákkal és a szkítákkal együtt, a Kárpát-medencéből származtak, és Eurázsia első civilizátorai voltak. Véleményem szerint a közös szkíta-kelta-etruszk ősök, eredetileg Kis-Ázsiából vándoroltak a Kárpát-medence vidékére, és lettek őshonosok, itt a Világközepén. De az is lehet, hogy a Kis-Ázsiából történő bevándorlás, csak egyszerűen egy visszavándorlás volt, oda a Világközepére.

Pyrgi aranylemezek (föníciai/etruszk)

Etruszk írás (régén és ma, városnév tábla a SR68 főúton)

FORRÁSMUNKÁK

A felhasznált irodalom:

- Alinei, Mario: Etrusco: Una forma arcaica di ungherese (Bologna, 2003) – Ősi kapocs (Budapest, 2005)
- Bárányi Éva: Szkíták, etruszkok, magyarok (Budapest, 2008)
- Benedek Elek: Hazánk története (Budapest, 1927/1995)
- Cser Ferenc / Darai Lajos: Magyar folytonosság a Kárpát-medencében (2005)
- Cunliffe, Barry: Illustrierte Vor- und Frühgeschichte Europas (Frankfurt, 1996)
- Czuczor Gergely – Fogarasi János: A magyar nyelv szótára (Pest, 1862)
- Forrai Sándor: Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig (Lakitelek, 1994)
- Götz László: Keleten kél a nap (Budapest, 1994)
- Grandpierre K. Endre: Attila és a hunok (Budapest, 2006)
- Grandpierre K. Endre: Aranykincsek hulltak a Hargitára (Budapest, 1990)
- Kinder, H. / Hilgemann, W.: Atlas zur Weltgeschichte (Köln, 1987)
- Makkay László, Mócsy András: Erdély története, I. kötet (Budapest, 1987)
- Marcantonio, Angela: A finnugor elmélet végnapjai (2007).
- Mesterházy Zsolt: Honfoglalások kora, Kr.e. 2200 – Kr.u. 1250 (Budapest, 2005)
- Mesterházy Zsolt: A Kárpát-medencei etnogenezis története (Ősi Gyöke, 2005. 1-2., 30-33. old.)
- Millenniumi Magyar Történelem: Képes krónika (Budapest, 2004)
- Moscatelli, Giuseppe: L'Eros degli Etruschi (Valentano / Viterbo, 2010)
- De Pascale, Andrea: Anatolia – Le Origini (Cinisello Balsamo / Milano, 2013)
- Rieckhoff, S.: Faszination Archäologie, Bayern vor den Römern (Regensburg, 1990)
- Sandrelli, Eleonora: Etruschi – Storia di un popolo misterioso (Firenze, 2007)
- Schiltz, Veronique: Die Scythen (München, 1994)
- Semplici, Andrea: das Archäologische Park von Baratti und Populonia (Firenze, 2008)
- Tedzsüman, Mahmúd: Tárih-i Üngürüs / Madzsar Tárihi (Cleveland, 1988)
- Télfy János: Magyarok őstörténete (Pest, 1863 / Budapest, 2001)
- Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták (Budapest, 1999)
- Timaru-Kast Sándor: A Fehérló Fiai (Budapest, 2008)
- De Tommaso, Giandomenico: Populonia – A city and its territory: Guide to the Archeological Museum of
Piombino (Piombino, 2004)
- De Tommaso, Giandomenico: Il naufragio di un mondo (Firenze, 2011)
- Vasconi, Marcella: La leggenda degli Etruschi. Una civiltà spirituale, misteriosa (1998)
- Vesco, Clotilde: Guida alla cucina etrusca (Montaefiascone / Viterbo, 2015)

Egyéb források:

- An Gúm: Foclóir Póca English-Irish • Irish-English Dictionary (Dublin, 1993)
- Goodwin, Edmund: First Lesson in Manx (Douglas, Isle of Man, 1987)
- Ingelheimer Zeitung (1995)
- Jones, W.J.: Welsh with Easy (Denbigh, Wales/UK)
- Kluge, F.: Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache (Berlin, 1999)
- L'Archoeologue (Paris, 2007/No. 89)
- Protagon Editori: La vita quotidiana nella Toscana antica – Vivere da etrusco: Abitazione e vita quotidiana (Siena, 2009)
- Protagon Editori: La vita quotidiana nella Toscana antica – Vivere da etrusco: Famiglia e società (Siena, 2008)

Protagon Editori: La vita quotidiana nella Toscana angtica – Vivere da etrusco: La produzioni e i commerci

(Siena, 2009)

Protagon Editori: La vita quotidiana nella Toscana angtica – Vivere da etrusco: Lingua er scrittura (Siena, 2008)

Protagon Editori: La vita quotidiana nella Toscana angtica – Vivere da etrusco: Vicende storiche (Siena, 2008)

Scala (Strinati, Claudio): Führer zu den Stätten der Etrusker – deutsch (Florenz, 2007)

Spektrum der Wissenschaft / Scientific American (New York, 2002/05)

Világháló (Internet): Wikipédia (magyar, német, angol, olasz, francia).

A MAGYAR NÉP EREDETE ÉS ŐSHAZÁJA⁴⁶⁸

Mottó: *Köd előtttem, köd mögöttem
Isten tudja, honnan jöttem [...]
Szeretöm a titok, ő sem tudja ki vagyok.
(Szabó Lőrinc)*

Volt egyszer, hol nem volt... kezdődik minden régi magyar népmese. Árkon-bokron túl, Hedtédhét országon túl, az Üveghegyen is túl, a Kerekerdőn túl, az Óperenciás tengeren is túl, ott, ahol a kurta farkú malac túr, volt egy nagy király, aki a Világközepén egy gyönyörű országon uralkodott. Hargita, a Nagykirály, az első volt azon a földön, és volt neki három fia, a legnagyobbikat Zabnak, a középsőt Árpának, a legkisebbiket pedig Kölesnek hívták⁴⁶⁹...

A mese szövege egy nagyon régi világba röpíti a szemlélőt. Egy nagyon régi világ tárul elénk a mese által, amely a magyarságot, a hivatalos meddő történelemírással szemben, amely újat képtelen felmutatni, egy teljesen más fénybe helyezi. Sőt, már a történelmi köd fátylával borított mondák világba vezeti a lelkes kutatót. Abba a világba, amiről a székely népmesék szólnak, abba a világba, amikor még tündérek és óriások együtt éltek az emberekkel a földön.

A magyar történelem szerves részét alkotják népmeséink, mondáink és krónikáink is. A hazugok és habzó szájú fecsegőkre, akik a „*hazudtunk éjjel, hazudtunk nappal, hazudtunk minden hullámhosszon*” jelszó szerint élnek, agyörgöcsös felbőffenéseire odafigyelni nem kell. Sőt, még a kudarcától sem kell visszariadni, mert: *Minden tévelygés mélyén valami rejtett igazság lappang.* (Thierry Amadé)⁴⁷⁰. És, *ami a ma igazsága, az a holnap tévedése* (Konrad Lorenz) lehet.

Amúgy sincs örökigazság. *A tudós szellem nem annyira a helyes válaszokat keresi, mint inkább a helyes kérdéseket teszi fel* – véli a francia C. Levi-Strauss. (Ellis)⁴⁷¹

A történelemírás az a hazugsággyűjtemény, mellyel többnyire mindenki egyetért – vélte találoán Napóleon Bonaparte.⁴⁷²

A magyar nép ősiségéről nagyon sok kutató meg van győződve. Természetesen nem a megélhetési finnugrász sztártörténészek. Ezek szlogenje, manapság még ismertebben hangzik: *hazudtunk reggel, éjjel, meg este.* És bizony hazudtak is úgy szóban, minden hullámhosszon, mint írásban, minden nyomtatott médiafelületen, mindegy, hogy milyen írógépen írtak, „Germania” vagy „Mockoba” típusún. A maguk kreált dogmák erdejéből már nem találták a kiutat, felállítva az örök hazugság totemét, amit ők örök igazságra igyekeztek lemeszelni, a dogmákat szent és sérthetetlennek nyilvánítva. Ezek megkérdőjelezése már szentség káromlásnak számít.

A magyarság ősiségét kutatók számára örök törvény, hogy az árral szemben kell úszni a tiszta forrás felé (*csak döglött halak úsznak az árral*), mert csak így lehet megtalálni a való igazságot.

Minden ősi nép, így a magyarság eredete is elvész a feledés homályába, és csak az ősi ködön túli Tündérvilágban lelhetünk rá újra. Az Árpád-féle Honfoglalás 1000 éves ünneplésekor, a nagy Millennium ünnepén, 1896-ban megjelent monográfiájában, Thúry József, magyar nyelvész és turkológus, a következőket írta: *Aligha van olyan nemzet, melynek eredetére és őstörténetére vonatkozólag annyi és olyan természetű kútforrás maradt volna fenn, mint a magyarokra vonatkozólag, s*

⁴⁶⁸ Első megjelenés a Zürichi Magyar történelmi Egyesület Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóiratában (<https://epa.oszk.hu/01400/01445/00060/pdf/>) 2020/A: https://epa.oszk.hu/01400/01445/00060/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2020_01_008-117.pdf.

⁴⁶⁹ Erdélyi népmese: Zab, Árpá és Köles (Kálmány Lajos mesegyűjteménye).

⁴⁷⁰ Csihák György: A hatyú, Zúricjh/Budapest, 2019.

⁴⁷¹ Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, Magyar kelták, Budapest, 1999: Ellis, P.B.: Die Druiden, 9. old.

⁴⁷² Timaru-Kast Sándor: A Fehérlő fiai, Budapest, 2008.

*mégis talán egy nemzetnek az őstörténetét sem borítja olyan sűrű homály mind e napig mint a magyarokét. Pedig az írásban fennmaradt történeti emlékek ékesszólóan bizonyítják, hogy az egykori és közeli történetírás voltaképpen mindig tisztában volt azokkal a dolgokkal, amelyekből az újabkori kutatók kérdéseket csináltak.*⁴⁷³

A magyarság múltja és akkori jelene iránt nagy érdeklődést tanúsító Dzsivandzsi Dzsamgedzsi Modi indiai tudós ezt egyszerűbben 1926-ban így adta tudtul: „Mielőtt a magyar magyar lett volna, már a hun népben foglaltatott, ez meg a szkíta fajban rejtett.”

Talán nem véletlen, hogy a XIV. századot megelőzően népnévként a „magyar” nem is szerepel az akkori médiákban, hanem minden nyelvű forrásban az örökölt „hun” népnévvel illetik eleinket, továbbá mindig a „szittyá”, azaz a „szkíta” ősookról szólnak.⁴⁷⁴

Az idők során az őshaza megglelése, meghatározása vált a gondolkodók fő kutatási célja. De, ahány kutató, annyi őshaza, mondhatnánk kis túlzással. Mégis kinek lehet igaza? Góg és Magóg fiai vagyunk-e, vagy a Van-tó környékről jöttünk, a szkíta *neuri* törzs (Hérodotosz) leszármazottjaiként, akiket Diker török történész az ono(g)urokkal azonosít. A Van-tó felett emelkedik a Nemrut Daği (Nimród-hegy), és innen kerekedtünk-e fel honfoglalni Hunor és Magor, Nimród fiai népeként. Vagy talán, a messzi Ázsiában születünk, amerre Körösi Csoma Sándor kereste az Őshazát. Jöttünk-e a Csillagösvényen, vagy csak egyszerűen honfoglaltunk, illetve egy fehér lóért kaptunk egy hazát, meg egy koronát (?) – ahogyan egy Bécsben hamisított krónikában megjelenik egy bizonyos Zwentibald/Svatopluk képe a Magyar Szentkoronával a fején (sic!). Itt említik meg „Preslavapure” nevű várát is, amit hazaárulóink előszeretettel Pozsonnyal hozzák kapcsolatba. Pedig Pozsony várának ehhez semmi köze. Ha létezett is valaha ez a Svatopluk, először is soha nem volt a fején a Magyar Szentkorona, és ha várát „Preslavapure”-nak hívták, akkor azt inkább Breslau (Wrocław) nevénél kell keresni, ami rendjén is van, hiszen a tótok Sziléziából származtak, Tótországból, azaz „Teut’sch ~ Deut’sch-Landból”.

A frankoknak nevezett, Szkítiából származó kelták, akik azért nevezték magukat „frank”-nak, mert a „szabad” szkítáktól származtak (Sebastian Münster: *Cosmographia*), a Rajna mellé költöztek (Nemed népe > nemetek), és a tőlük északabbra lakó germánokat „szolganép”-nek (*Unfrei*en – „nem-szabadok”-nak) nevezték: *teut*. Innen eredt a „teuton” meg a „teut’sch > deut’sch” megnevezés, és természetesen a „tót” népnév is. Ezt fordították a középkori krónikások latinul „sclavii”-ra. Majd ezt fordította a derék Herder mester „szláv”-ra. A híres porosz író-fordító-teológusnak, aki vígan elemezte a középkori krónikákat, habár latinul alig tudott (Helmuth Schöcker: *Indogermanen, Germanen, Slaven*), szobra van Rigában, a lett fővárosban. Ugyan vajon miért?...

A témához tartozik még az is, hogy a Dráva – Száva között a régiek „Sclavoniának” (politikailag korrektül: „Szlavonország”)⁴⁷⁵ nevezték, és magyarul: Tótországnak.

A Magyar Szentkoronát annál inkább viselhette Attila Nagykirályunk, akinek Hun Birodalma a kínai Nagyfaltól az Atlanti óceánig tartott, és akit életében Keleten és Nyugaton egyaránt nagy becsben tartottak. Lásd: *Nibelungenlied*, Hunaland, az ausztriai Tulln⁴⁷⁶ városban felállított monumentális Attila szoborcsoport, a „Világura” szobor a francia La Cheppe nevű helységben, Camp d’Attila műemlék, Szent Attila (San Atilano), AD 850 – 919, Zamora (Aragónia) egyházmegye első püspökének neve, stb.

⁴⁷³ Zachar József: *Egy az Isten, egy a Nemzet*, Budapest, 2009, 7. old.

⁴⁷⁴ Zachar József: *Egy az Isten, Egy a Nemzet*, Budapest, 2009, 12. old.

⁴⁷⁵ Czuczor – Fogarasi: *A magyar nyelv szótára / T / Tótország* (VI. kötet 2. rész, 380. old.).

⁴⁷⁶ Tulln a Krimhild-csatájának a színhelye.

A Világ közepén

Hol volt, hol nem volt, az Üveghegyen túl, Hetedhétországon is túl, az Óperenciás-tengeren innen, valahol a Világközepén állott egy kacsalábon forgó kastély, a Nagykirály palotája. Neve Hérodotosz Históriajában Thargitaosz, az ófrancia krónikában Turchot. Thargitaosz neve megfelel a székelyek Szenthegyének nevével: Hargita, ahol a Világközepe. Ő volt az „első ezen a földön”, ahová letelepítette népét. Volt neki három fia: Lipoxais, Árpoxais és Koloxais, azaz magyarul Zab, Árpa és Köles. Erre az összefüggésre mutatott rá először Grandpierre K. Endre az „Aranytárgyak hullottak a Hargitára” könyvében. Ezen felül, van egy székely-magyar népmese is, Kálmány Lajos: „Köles” című meséje⁴⁷⁷. Ennek párhuzamaival találkozunk Arany László: „Fehérlófia”, illetve Benedek Elek: „Táltos kecske” (Magyar mese- és mondavilág) című meséjében. A mesében a három fiú neve Zab vitéz, Árpa vitéz és Köles vitéz. A sors fintora, hogy a zab, az árpa és a köles gabonafélék őshazája éppen az az Anatólia, ahonnan Trója eleste után vándoroltak ki a népek a Kárpát-medence felé.

A magyarság múltjának, ősiségének, őshazájának kutatásakor induljunk most el ősi mondáinkból, krónikáinkból.

„A világnak bármely sarkán eredtek és bárhonnan jöttek is a hunok, vagyis a magyarok, dicsőségük híre-neve széles e világon elterjedt, hála viselt dolgaik nagyszerűségének, s e hír mindenfelé hirdeti, (...) hogy dőrekségük fényeskedik, erkölcsök ékes tisztességben virulnak, és hogy katonai kiválóságban és fegyveres vitézségben a többi nemzeteket messze-messze felülmúlják.” – írja Thúróczi János, 15. századi krónikájában.

Első lépésben vizsgáljuk meg **Thargitaosz** mondáját, amit igaz, hogy Hérodotosz írt le és a szkíta eredetmondát két változatban hagyta ránk, Historia (Történelem) művében, de amely monda lényegét felleljük az egyik leghíresebb népmesénkben (lásd feljebb).

Háromezer éves mondák szólnak a szkíták eredetéről. Mondák, minek homályos pontjai, talányai fölött valahogy átsiklott a kutató szem. Nem csoda hát, ha a szkíták eredte, kiléte, hovatartozása körül teljes a zűrzavar. Írja Grandpierre K. Endre: „Aranykincsek hulltak a Hargitára” című könyvében.

Íme a két változat Tély János: A magyarok őstörténete⁴⁷⁸ című könyve alapján.

Az első eredetmondában olvashatjuk, hogy: Amint pedig a szkíták mondják, az ő nemzetük mindnyájan a legfiatalabb; s hogy ez így keletkezett: ezen a földön, mely pusztaság volt, született először egy ember, kinek neve volt Targitaus. Ezen Targitaus szüleinek mondják lenni – noha nekem hihet(et)lent mondtak, de még is mondják – Jupiter és Borysthén folyójának egyik leányát. Ilyen nemzetségből született legyen Targitaus; ebből pedig származott három fiú: Lipoxais, Arpoxais és Koloxais, a legfiatalabb. Ezek uralkodván, az égből lehulló arany tárgyak: eke, járom, kétélű (harci) fejsze (szekerce) és csésze estek a földre. A legidősebb első volt ki ezt látta s gyorsan oda szaladt, fölakarván venni; de az arany, midőn hozzá közeledett, égni kezdett. Ez visszavonulván, a második közeledett oda, és ugyanaz történt. A kettőt tehát elűzte az égő arany; midőn a harmadik, a legifjabb, hozzálépett, elaludt (az arany tüze) és ő azt elvitte magához. A két idősebb fivér megtudván ezt, átadták az egész országot a legifjabbnak. Lipoxaistól származtak azok a szkíták közül, kiket nemzetségre nézve Auchatáknak neveznek; a középső Arpoxaistól pedig kik Katiaroknak és Traspiseknek hivatnak; végre a legifjabbiktól, a királytól (erednek), kik Paralátoknak neveztetnek. Mindnyájuk neve pedig Skolotok a király melléknévétől. De a görögök szkítáknak nevezték őket.

Ezen szent aranytárgyakat (az istenek ajándékát) pedig legjobban őrzik a királyok, s évenként nagy áldozatokkal látogatják meg, hogy részükön maradjanak. (...) Nagy lévén a föld, Coloxais három országot alapított belőle fiai számára; egyiküket azonban legterjedtebbé alkotta, melyben az arany őriztetik. Az ország véglakosain túli vidéket illetőleg az éjszaki szél felé, azt mondják, hogy

⁴⁷⁷ Kálmány Lajos: Köles (Ethn. 1912, Hagyományok I-II, Vác, 1914).

⁴⁷⁸ Tély János: A magyarok őstörténete, 13-17. ill. 24-27. old.

nem lehetséges sem távolabbra látni, sem keresztül menni előmlött pelyhek miatt; mert a föld és a lég telve van pelyhekkel, és ezek zárják el a továbblátást.

Így beszélnek a szkíták mind önmagukról mind az országukon túli vidékekről – írja Hérodotosz, aki egy másik mondaváltozatot is megörökített számunkra.

A második mondaváltozatban, a Pontusz vidékén lakó görögök elmondása szerint: *Herkules elhagyván Geryon ökreit, megérkezett e földre, mely pusztaság volt s melyet most a szkíták foglalnak el. Geryon lakta pedig a Pontuszon túli népes szigetet, mely a görögök Erythiának neveznek, a gádok szomszédságában az Óceánon túl a herkulesi oszlopokon. És szóval állítják, hogy az Óceán e napkelettől kezdve folyik az egész föld körül, de tetteleg be nem bizonyítják. Innen érkezett legyen Herkules a most Szkítiának nevezett országba; most zivatar és hideg lepte meg s ő betakarván magát oroszlánbőrrel, elaludt; kancái pedig, melyek szekereből valók voltak, ezen idő alatt legelvén, eltűntek isteni végzés által.*

Amint Herkules fölébredt, kereste (lovait, és) bejárta az egész tartományt s végre megérkezett az úgynevezett Hyléa földre. Itt talált egy barlangban bizonyos félszűz kéttermészetű kígyót, melynek felső része az alfeléig nő, alább pedig kígyó. Látván és csudálván őt, kérdezte, vajon látta-e valahol eltévedt lovait. Az pedig válaszolt, hogy nála vannak, s nem adja vissza, mielőtt vele nem közösül. S Herkules közösült vele ezen bérért, de az halogatta a lovak kiadását, minél több ideig akarván együtt lenni Herkulesseel. Ez pedig lovait kívánta elvenni s távozni. Végre visszaadván néki mondá: Ezen kancákat, melyek ide jöttek, megőriztem számodra. Te viszont jutalmat adtál; mert három fiam van tőled.

Magyarázd meg, mit kell nekem velük csinálnom, ha fölserdülnek; vajon itt telepítsem-e le, mint ahogy én bírom ezen ország uralmát, vagy hozzád küldjem-e? – Az ugyan ezeket kérdezte; ő pedig, mondják, erre válaszolt: Ha férriasodottakká fogod látni a fiukat, nem hibázhatnál ezt cselekedve: akit látandsz közülük, hogy ezen íjat így feszíti (mint én), és ezen övvel így övezi magát (mint én most magamat), azt tedd ezen országnak lakosául. Aki pedig közülük e munkában, melyeket parancsolok, fogatkozni fog, küld ki az országból. Ezt cselekedvén, magadnak is lesz örömed, s kívánságaimat is teljesítened.

Ő tehát feszítvén az íjak egyikét, mert eddig kettőt szokott viselni Herkules, és megmutatván az övet (hogy miképp kell azt felkötni) átadta az íjat és az övet, melynek végeresztékén arany csésze függött, s ezt átadván, eltávozott. A nő pedig, midőn született fiai férriasodtak vala, s részint neveket adott nekik: az elsőnek, Agathys, a második, Gélon, a legifjábbnak Scythesz (nevet); részint megemlékezvén a megbízásról (melyet Herkulestől kapott), végrehajtotta a parancsokat. Ugyanis fiainak kettője, Agathys és Gélon, nem lévén képesek kivinni a kitűzött feladatot, elmentek az országból, kihajtatva anyjuk által; Scythesz pedig, a legifjabb, véghezvivén azt, megmaradt az országban. És Scythesztől, Herkules fiától, származtak a szkíták folytonos királyai; s azon csésze emlékezetére még mostanáig is az övekről lefüggő csészéket viselnek a szkíták.

A székelyek még nemrég is viseltek ilyen csuprot széles szíjúkra akasztva. Csodák-csodája, az ókorban az etruszkok is ezt tették, a kelták még a közelmúltban is!

Az első mondaváltozat, amit a szkíták meséltek el Hérodotosznak, egy Thargitausz vagy Thargitaosz nevű király fiairól szól. Thargitaosz király szülei maga az Égisten (Jupiter vagy klasszikus írásmóddal *Iuppiter*) és feltehetően maga a Földanya, víztündér képében („Borysthén leánya”) volt. Thargitaosznak három fia volt: Lipoxais, Arpoxais és Koloxais.

Hérodotosz két eredetmondát közöl velünk a szkítákról (lásd feljebb).

Mindkét, az (elő-)szkíták eredetét leíró mondaváltozat arról tanúskodik, hogy Thargitaosz volt az első s „szakrális” király / fejedelme az (elő-)szkítáknak. Róla a mondták egyhangúan azt állítják, hogy égi eredetű. A szkíták által Hérodotosznak elmondott eredettörténetben, Thargitaosz (Hargita) nemző atya maga az Égisten (Atyaisten), görög változatban meg a Napisten (Naphéosz, Héraklész). A világra szülő anyja maga a Földanya (Anyaisztén), Borysthenész folyóisten leánya, vízi tündér, sellő a szkíták mondaváltozatában, a Fekete-tenger parti, a szkíták szomszédságában élő görögök mondájában pedig, maga a Földanya, aki egy félig asszony, félig kígyó képében jelenik meg.

A kígyó a Földanya „állata”, illetve jelképe. Ezt az ábrázolást láthatjuk még manapság is a magyar-gerőmonostori (Kalotaszeg) református templom külső falán álló fülkében. A szkíták által elmondott mondaváltozatban a Víz tündére, Borysthenész „vízisten” leánya (vö. székely-magyar és kelta BOR víz) megszülte Thargitaosz nagykirályt. Neki három fia született: Lipoxais (Zab), Arpoxais (Árpa) és Koloxais (Köles). A másik, a „görög” mondaváltozat, mintha az elsőnek folytatása lenne. Ebben Héraklész, a Naphérosz, a Napisten (az Égisten fia, aki talán éppen maga Thargitaosz) a nemző atya, míg a Földanya, a Föld tündére a szülőanya. Isteni ráhatással megszületik a „három királyfi”: Agathysosz, Gélonosz és Skytesz.

Ők három utód népek lesznek első királyai, nevük éppen az addig egységes népből különváló három nép /törzs nevét árulja el: agathysz (az aga-törzs), gel („gael” – kelta) és szkíta (szaka, székely). A legidősebb fiú (Lipoxais / Lipó⁴⁷⁹ (?), a mesében Zab vitéz) lett az „aga” törzs vezére, a második fiú (Arpoxais / Árpád⁴⁸⁰, a mesében Árpa vitéz) a gelek, „kelen” törzsbeliek, a görögök KEL-ta (-ta, többes szám jele) és a rómaiak által „gal” néven ismert nép vezére, míg a harmadik, a legkisebb fiú (Koloxais / Kolos (Kál)⁴⁸¹, a magyar népmesében Köles vitéz), a görögök SKY-ta (-ta, többes szám jele), azaz „szkíta” és a perzsák pedig „saka” néven ismert nép vezére.

Egy „törzsi” ünnepen megtörtént egyszer, hogy „lángoló” arany tárgyak hullottak az égből: eke, iga, fejsze (szekerce, fokos?) és csupor (csésze, kupa). A szkíták ezt az istenek ajándékának tekintették. A három királyfi megkísérelte megszerezni őket, miután az égi aranytárgyak lángja kialudt. Elsőnek a nagyobbik (idősebbik) királyfi akarta felemelni a földről, de az arany tárgyak, újra lángba borultak, és így a Lipoxais meghátrálni kényszerült. Majd a középső (második) királyfi kísérelte meg az aranytárgyak megszerzését. De, ő sem járt több sikerrel. Amikor Arpoxais az aranytárgyakat fel akarta venni, ezek ismét fellángoltak. Majd a harmadik, a legkisebb (legfiatalabb) így szólt apjához, Thargitaosz nagykirályhoz: *kedves édesapám, bátyáim mind pórul jártak, had próbáljak én is szerencsét*. Ez nyilván fikció, de valahogyan így is történhetett, a magyar népmesékben bizonyára így. Miután atyjától engedélyt kapott, odament ő is, hogy felvegye az istenek küldött ajándékát, az égből hullott aranytárgyak nem lángoltak fel, engedelmeskedtek annak, hogy Koloxais (Kolos / Kál) felemelje, kezébe vegye őket. Ezt az (elő-)szkíták népe úgy értékelte, hogy az istenek akarata szerint történt minden, mert az istenek őt, Koloxaist akarták a szkíták vezérének. Ő maradt az Anyaországban, a szülőanyja országában, ott ahol ő megszületett, vagyis az Őshazában, a Világközepén, örököelve atyjától az uralkodó székét, a fejedelmi címet (koronát?). Így ő lett a szkíták ősatya. Azért mondták magukról a szkíták, hogy ők a világ legfiatalabb népe, mert őtőle, a legfiatalabb királyfitól származtatták magukat, és itt a Világközepén születtek meg, alakultak néppé. Koloxais-Kolos (Kál) lett a szkíták első királya-fejedelme-uralkodója. Koloxais-Kolos egyben Kál is volt, a legkisebb fiú, a háztűz őrzője, a „horka”.

Ez a történet, tehát azt jelezte Thargitaosz népének, hogy ő, a legkisebb királyfi, Koloxais (Kál), a horka az, aki az apai „jogot” (az uralkodói székét) örökölheti, az istenek akaratából, és áldásával az őshazában, az Anyahonban. A másik két fiú meg elfogadva az istenek döntését, népével továbblépett, és külön-külön alapított országot.

Horka a „honfoglaló” magyaroknál is ismert, és használt méltóságnév volt. A *horka* vagy *harka*, Bíborbanszületett Konstantinnál *karkhas* (καρχας) az „államalapítás” előtt a magyar törzsszövetség harmadik legmagasabb méltósága volt a nagyfejedelem (kende) és a gyula után. Erről a bizánciak császára a 948. év táján nála járt magyar küldöttségtől értesült. A követség egyik vezetője Bulcsú harka volt, a másik az Árpád-házi Termecsü (Tormás) herceg, a „gilasz” (gyula)⁴⁸². A császár a „horka” méltóság bírói jellegét említi.

⁴⁷⁹ Lásd: LIPPA (LIPO-va) egy településnek a neve a Bánságban, ahol hajdan agathyszek éltek.

⁴⁸⁰ Lásd: Árpád a „honfoglaló” magyarok vezére (fejedelme) és település neve a Partiumban.

⁴⁸¹ Lásd: Kolozsvár, Székelykál (marosszéki falu), Kál a horkát adó nemzetség őse a „honfoglaló” magyaroknál.

⁴⁸² Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/Gyula (méltóság).

Bulcsúnak már apja, Kál is e tisztség képviselője volt. Róna-Tas András feltételezi, hogy Kurszán fejedelem a harka címet viselte korábban. A horka méltóságnév kapcsolatban lehet a szkíták egyik istensének, **Harag**, háborúság (harc) megszemélyesítőjének nevével. Az istenség neve különböző görög nyelvű forrásokban *Targitaosz* (*Ταργिताός*), *Targitész* (*Ταργίτης*), *Targitiosz* (*Ταργίτιος*), *Tergazisz* (*Τεργαζις*) alakban szerepel. Idegen szavakban a görög, nem lévén ilyen hangja, a *h* hangzót írásban *théta* (*θ*), *kappa* (*κ*), *tau* (*τ*), *khi* (*χ*) jellel helyettesíti, élőbeszédben pedig az ezeknek megfelelő hanggal ejti, vagy erős hehezettel pótolja. A görögösített szkíta szavak végére illesztett *-osz* (*-ος*), *-ész* (*-ης*) stb. toldalék, a görög nyelvben a névszó kötelező jelölése.

Dr. Selahi Diker, török történész, „And the Whole Earth Was Of One Language” 1996-ban illetve 1999-ben kiadott könyve, „Türk Dili'nin Beş Bin Yılı” (A török nyelv öt évezrede) című hetedik fejezetében írja, hogy az ógörögben nem ejtették ki a kezdő „h” hangot (ma sem teszik, ezért áll „Ellas” a „Hellas” helyett), csak ha ezt egy kemény mássalhangzóhoz (T, K) kapcsolták. Így a kezdő H-hangot TH vagy X (kh) betűre cserélték, ami egyszerűen az „érdes kilégzést” jelölte. Írásban sokszor ez átalakult Q betűre, ami ugyancsak a „h”-hang kemény kiejtését jelölte. Így nyilvánvaló, hogy „Thargitaosz” király nevében, ha a görögösített végződést elhagyjuk, valójában a „Hargita” neve olvasandó.⁽⁴⁸³⁾

A nemzőatya, Thargitaosz-Hargita volt az „elő-szkíták” első fejedelme, az ide vándorolt és itt letelepedett nép (kaukonok?) ősatya, szakrális uralkodója. Az atya székét a legkisebbik királyfi örökölte, az istenek akaratából, és népével (a szkítákkal) az anyaföldön maradhatott. A két idősebbik fivér népével odébb költözik, elhagyja a Világközepét.

Thargitaosz nevében a Hargita nevét kell érteni, annak a Hargita hegynek nevét, amely hegy a Székelyföld kellős közepén áll, a Világközepén, és amely a székelyek „szenthegye”. Ide a Szent-hegyre estek az égből az istenek ajándékai, az a négy aranytárgy: eke, iga (járom), kétélű harci fejsze (csatabárd vagy fokos)⁴⁸⁴ és serleg vagy kehely (kupa, csésze vagy csupor). Az istenek ajándéka, az égi arany ereklyék a szkíta királyok legjobban őrzött kincse volt, és nagy becsben tartottak. *Évenként nagy ünnepségek keretében, áldozatokkal látogatják ezeket meg, hogy részükön maradjanak* – olvashatjuk Hérodotosznál. (Télfy)⁴⁸⁵

A három fiú népe külön utakon járva, külön történelmet írt.

A legidősebb királyfi az agathyrszek, az aga-törzs fejedelme, először Dél-Erdélyben és Dél-Magyarországon telepedett le népével; majd hirtelen elhagyja a Kárpát-medencét, hátrahagyva településeit és sírjait, és átköltözik Észak-Itáliában, ahol thyrsenoi, etruskoknak ismeri meg a történelem. Az etruszk civilizáció éppen ilyen hirtelenséggel jött létre a mai Toszkana területén, de folytatta az agathyrszok Erdélyben kialakult műveltségét. Még Rómát is ők alapították, és tették nagygyá⁴⁸⁶.

A második (középső) királyfi a gelonok, gelek (kelták, gallok) törzsének lett az első királya. Népével Észak-Erdély, Észak-Magyarország felé vándorolt. Innen terjedt a kelta műveltség Nyugat-Európa felé. Első lépésben a vaskor hajnalán, vagy a réz-vaskor átmeneti időszakában létrehozták az un. hallstatti műveltséget⁴⁸⁷, amelynek népét a történészek még elő-keltának tekintenek, és erős szkíta behatásokkal írják le: ilyenek a temetkezési szokások (kurgánban temetkezés, a halottat székérre fektetve, ékszerek és/vagy fegyverek kíséretében, küldték szeretteiket a másik, a szebbik világra. Ez az a vidék, amelyet később, a római korban Noricumnak hívták. *Noricum* kelta ország, a későbbi római provincia neve, a latin toldalék ellenére, erősen összecseng a szkíta *neuri*⁴⁸⁸ törzs nevével.

⁴⁸³ Timaru-Kast Sándor: A Fehérló Fiai, 10. old., Budapest, 2008.

⁴⁸⁴ Ancient History Encyclopedia (ancient.eu): A trójaiakat kiséítő kis-ázsiai népek (szkíták), amazonok egyik jellegzetes fegyvere volt a fokos > Achilles és Penthesileia lukániai vörösalakos harangedény, Kr.e. 5. század.

⁴⁸⁵ Télfy János: A magyarok őstörténete, 13-17 old.

⁴⁸⁶ Timaru-Kast Sándor: Az etruszk rejtély > blog: sandortimarukast.blogspot.com / előadás ZMTE, 2018

⁴⁸⁷ Hallsatt (Felső-Ausztria) – itt fedezték fel, és utána nevezték el a halstatti műveltséget. (Wikipédia)

⁴⁸⁸ A neuri / nairi szkíta törzset Hérodotosz írja le először az őshazájukban, Anatólia keleti részén a Van-tó környékén, Nimrud-hegy aljában. Őket a török történészek az onogurokkal, az elő-magyarokkal azonosítják.

A harmadik, a legkisebb (legfiatalabb) királyfi helyben maradt népével az Őshazában, az Anyaországban, a Világközepén. Ő lett a szkíták vezére, amelyik keletfelé terjeszkedett, a Kárpáton túlra, és létrehozta az Erősd-Kukutyin, majd a Kukutyin-Tripolje műveltséget, amit még előszkítának neveznek a történészek. Itt házasították meg a lovat is. A népesség hátramaradt része alkotta a székelynek nevezett erdélyi magyarság első csiráját.

Trója eleste után, a tengeri út (Vergilius Maro: *Aeneis*) – (elő)etruszkok vándorlása – mellett, a trójai menekültek egy része a szárazföldön indult el Európa felé. Több középkori krónika is megemlékezik róluk. Őket a krónikáírók, és nyomukban a régi történelemírók, a keltákkal és a frankokkal kapcsolta össze. Itt említésre kerül, hogy Makedónia területén a menekülők nagy tömege kettéválk, az egyik csoport a Balkánon, a déli balkáni úton, az Adria északi partján haladt Gallia felé, a másik meg **Turchut** vezetésével északra vándorolt. Ő lett majd a turkok első királya. A turkok alatt a középkorban a szkítákat, illetve a magyarokat értették. Turchut nevével találkozunk Hérodotosznál is, a szkíták eredetmondáját megörökítő *Historia (Történelem)*⁴⁸⁹ művében. Nála az addig ismeretlen és lakatlan (értsd: gazdátlan) területre, a Kárpát-medencébe letelepedett előszkíták első királyának neve Thargitaosz volt. Neve alapján azonosítható letelepedésének helye: a Hargita vidéke. Itt születtek meg a szkíták, a magyarok ősei, ez a vidék lett tehát az előmagyarok (szkíták) Őshazája.

Kenneth J. Dillon, a Georgetown University történésze szerint a **trójaiak eredetileg sztyeppe-i nép voltak, a magyarok rokonai**. A Phaistos korongot trójainak vallja, amely ugor nyelvtannal íródott. Ebből kifolyólag maga a trójai nyelv is az urál-altáji nyelvcsaládba tartozott. Sokat mond, hogy az etruszk nyelven íródott Magliano korong az egyedüli, amely a Phaistos koronggal hasonlóságot, rokonságot mutat⁴⁹⁰.

Mindkét eredetmonda változatban felelevenedik előttünk a mennyei menyegző, az asztrális, a mennyei ősnemzés képe. Ez az, amit Hérodotosz nem értett, és ezért nem tudta elhinni a szkítáktól – azaz első forrásból – hallott ősrége eredetmagyarázatát. Az ősnemzés képét végig kísérhetjük úgy a szkíták, mint a szkíta utódnépek (magyarok, kelták, etruszkok) művészetében, freskóin, domborművein, kancsóin, halottas urnáin, nemesfémről készült dísz tárgyai stb. Az ősnemzés szkíta képe a két isteni erő egyesülését, az égi atyai fényerő ráhatását a földi, anyai „anyagra” ábrázolja. Ettől az égi (Nap) ráhatástól az Ősanya/Földanya áldott állapotba kerül, és megszüli gyermekeit, a „Föld fiait”. Ez az ősnemzés egyetlen és örökké ábrázolt motívuma az égi fényerő, a Nap, a Napisten, azaz a szellemi jellegű atyai erő (energia) ráhatása a földi, de mégis másvilági (mennyei) Ősanyára, és az anyagi jellegű Ősanya/Földanya megtermékenyítése. Ez mindkét mondaváltozatban nyomon követhető.

Atyai ágon Thargitaosz (Jupiter fia) és Héraklész (Zeusz fia) szerepeltetésével, kirajzolódik a szkíták „égi” beavatkozással történő megszületése. A két égi személy a fény, a Nap, az égi erő hatását jelenti a Földanyára. Az ősi szimbolikában az atyai őserő, az ősnemzőerő jelképe egy vegyes állatalak, egy fénylény, a Nap szimbóluma, a „griff”, a Sárkány, a magyar Turul. A keltáknál is a Sárkány idővel sólyommá „szelídül” (Matthew⁴⁹¹). A magasan repülő sólyom az Isten képe, jelképe. Ő az égi világ urának megjelenési formája.

Mindkét mondaváltozatban megjelenik az Ősanya képe, egy vízi-(BOR)-tündér (Borysthén leánya), illetve „egy félig kígyó és félik nő” képében (ezt megtekinthetjük a magyarvistai templom külső falának egyik domborművén is): a szimbólumok világában a kígyó a Földanya képe. A Földanya a földi, emberi világ úrnője, akit a szarvasagancsokkal ábrázolt szarvasűnő képe olyan nagyszerűen megelevenít. Ez az ábrázolás részévé vált úgy a szkíta, mint a szkíta utódnépek (magyarok, kelták, etruszkok) művészetének.

A Földanya és a Turul (griff/sárkány) szerelmes egybekelése, a két másvilági, azaz mennyei erő egybeolvadása jelzi azt a pillanatot mikor a szkíták – isteni sugallatra, égi beavatkozással –

⁴⁸⁹ Hérodotosz: *Historien*, 4. könyv, 268 – 272. old., Stuttgart, 1971.

⁴⁹⁰ Világháló: www.scientipress.com/ScientiaPress: Kenneth J. Dillon: *The Phaistos Disk Seems To Be Trojan*.

⁴⁹¹ Matthews, Caitlín és Matthews, John: *Das große Handbuch der keltischen Weisheit*, München, 1999.

megfogantatnak, mint a Földanya fiai. Ez az ősnemzés képe: a griff és a gyöngéden, szerelemesen hátratekintő szarvasagancsos szarvasünnő szeretkezése⁴⁹². A Turul (sólyom, sas/griff/sárkány) a felső, mennyei fényerő, az ősnemzőerő, melynek ráhatása áldott állapotba hozza a Szarvasünnő/Felhérő-Ősanyát. A Napistentől megtermékenyített Földanya megszüli gyermekeit, a „Föld(anya) fiait” – vagyis a „Föld fiait”. A német Pia Steinbauer a „Die Magyaren und das ungarische Reich” című írásában (1995) állítja a magyarokról, hogy: **A névük, Magyarok (a „Föld Fiai”), máig fennmaradt, mint a Hungarok megnevezése** – „Sogar ihr Name, Magyaren (Söhne der Erde), hat sich bis heute als Bezeichnung für die Ungaren erhalten.” – a „magyar” népnév értelme tehát: a „Föld Fiai” (Söhne der Erde)⁴⁹³.

A második mondaváltozat szerint ezeket a fiukat (Héraklész fiait) úgy hívják, hogy Agathyrszosz, Gélonosz és Skythesz. Az ősi haza fejedelmének kiválasztása megtörténik itt is, de itt az atya, Héraklész, visszacsapó (reflex-)íját kell kifeszítsék, illetve övét kell ügyesen feltegyék. A mondból ismeretes, hogy ezen a szíjún aranycsésze lógott, és ennek emlékére – írja Hérodotosz – a szkíták mindig is övükre egy csészét aggattak. A székelők még ma is ezt teszik. Természetesen ebben a mondaváltozatban is a legkisebbik fiú a legerősebb és a legügyesebb, s ő maradhat az őshazában, az Anyahonban, az Ősanya (Földanya) oltalma alatt. A legkisebbik fiú neve itt Skythesz, ezért íjfeszítő népét a görögök „szkítáknak” neveznek. Az első mondaváltozatban ugyanannak a népnek a neve „szkolot”, amit Koloxaisz/Kolaxaisz nevéhez kötik (mai nyelvészek az ógörög *skolt* nyílhegy szavából származtatják). A szkíta, tehát ugyanaz a nép, mint a skolot > szkolosz > siculus > székelő nép, és a két népnév felcserélhető, sőt a két népnév változtatja is egymást, még a középkori krónikákban is.

Nyilvánvaló, tehát, hogy a szkíta eredetmonda görög változatában Hargita három fia elvesztette már valódi nevét, amit felcserélt az általuk vezérelt nép neve. Így tehát érthető, hogy a legnagyobbik fiú az agathyrszek, a második a gelonok (kelták), míg a harmadik, az őshazában maradt szkíták/székelőknek lett a fejedelme. S mivel a szkíták a legkisebbik Hargita-fiú népe voltak, őröle „származtak”, ők saját magukat a világ legfiatalabb népének tekintették (Hérodotosz). A két nagyobbik fivér elköltözik népével az őshazából.

Az agathyrszekről tudjuk, hogy régészetileg is igazoltan Erdélyben éltek, a középső és az alsó Maros mentén, egészen a Tiszáig, tehát a Hargitától, a mai Székelyföldről nyugatra. Az Kr. e. 4. században – a régészeti anyag tanúsága szerint – az agathyrszek végképp eltűnnek Magyarországról. Nyomuk vész. Ugyanakkor Kr. e. (1200)-800-400-ban is ómagyarországi Etrúriába és a Pó völgyébe történő kivándorlásokról számol be a régészet (*Mesterházy*)⁴⁹⁴.

Az aga-thyrssz / aga-törzs (a legidősebb fiú törzse) neve öröklődött át a „thyrsszanoi” nép (az etruszkok) nevére.

Az etruszk kronológiáról olvashatunk Marcella Vasconi „Legenda degli etruschi (una civiltà spirituale, misteriosa)” című könyvében. Az olasz történész azt írja, hogy igazoltan etruszk jelenléttel az Kr. e. 8. század végétől, a 7. század elejétől lehet számolni. Ekkor kivirágzik az a különös és egyedülállóan gyönyörű, keleties jellegű etruszk civilizáció, és ez a folyamat robbanásszerűen, minden előzmény nélkül megy végbe. (Vasconi, 1998)⁴⁹⁵

Az etruszkokat a görögök „thyrssanoi”-nak hívták. Ebből a görög elnevezésből lett a latin „tursci” > „etrusci” > „tursci” népnév, illetve a Tuscana / az olasz Toscana, az etruszkok országának a neve, valamint a „tirreni” népnév, a Tirrénia (vidék) és a „Tirren-tenger” neve.

A görög THYRS-(en)- szógyök azonos az ugyancsak görög (aga)-THYRS- szógyökkel. Az előbbi népnév az utóbbinak lehetett „modernebb” változata. Az agathyrszek (a legidősebb Thargitaosz fiú törzse) áttelepednek az olasz félszigetre, és etruszkká váltak: az (aga)-thyrsszból – thyrsszen lett. Az ógörög thyrssz és az ebből eredő latin thyrssus magyarul törzset jelent. Magával vitte a

⁴⁹² Nagyszentmiklósi kincs, 2. számú korszak képe (amit egyesek „állatküzdelmi” jelenetnek hisznek).

⁴⁹³ Steinbauer, Pia: Die Magyaren und das ungarische Reich, Ingelheimer Zeitung (1995. április 28.).

⁴⁹⁴ Mesterházy Zsolt: Honfoglalások kora (Kr. e. 2200 – Kr.u. 1250), 115. old.

⁴⁹⁵ Vasconi, Marcella: La leggenda degli etruschi (una civiltà spirituale, misteriosa), 8-9. old.

Kárpát-medencéből nemcsak szkíta (ősmagyar) tudását, építészetét, művészetét, nyelvét, temetkezési szokásait (kurgánok), de háziállatait is, a magyar szürkemarhát és a kuvaszt⁴⁹⁶. Czuczor Gergely és Fogarasi János (A Magyar Nyelv Szótára, 1845) említik meg, hogy Pláton szerint a kutyát jelentő küön (κυων) szót a görögök a szkíta nyelvből kölcsönözték⁴⁹⁷.

Thargitaosz (Hargita) második fiának a neve Arpoxaisz, illetve Gélonosz volt. Ő lett a gelonok fejedelme. A gelonokról keveset tudunk. Én a gelon népnévben a gael, „kelen” (lásd még: Kelenföld, Kelenhegy), vagyis a gel / gall / galata / kelta népnévet vélem kiolvasni.

„Az első, e földön [Magyarországon] lakó nép, melynek neve megmaradt, a **kelta** nép volt, mely Krisztus születése előtt 5 - 6 száz esztendővel rajzolt ki Ázsiából. Ez a nép már ismerte a kőnél, bronznál tökéletesebb vasat. Ez már vasból kovácsolt fegyverrel foglalta el a földet, lett ura ennek a hazának. Művelte a földet, foglalkozott állattenyésztéssel, üzte a kereskedést...” – írja *Benedek Elek* (⁴⁹⁸).

Az Ősanya kelta neve Anu. Emiatt az őshazájuknak Annwn (ejtsd: annún), azaz Anyaország volt a neve, vagyis szó szerint „Anyahon”. Ezt a vidéket még úgy is hívták, hogy az „Asszony-országa”, az „Öregasszony-országa” azaz Bannwn (ejtsd: bannún). Ebből lett majd a római kori „Pannónia” – az „Ősanya” (Anu), a „Jóanya” (Danu), a mindenkori „Szűzanya” (Boldogasszony) országának – neve is.

A lovas kultúrával megjelenik a kurgános temetkezés is. A „szkíta” jellegű kelta halomsírok nyomon követhetők Nyugat-Európában egészen a Brit-szigetekig.

Ezzel párhuzamosan, az Kr. e. 8-6. század folyamán „a Kárpát-medence keleti fele egy hatalmas kiterjedésű lovas-nomád (lovas-íjlesztő és nagyállattartó) népi konglomerátum nyugati peremvidéke lett. (...) A fazekaskorongot is ismerő nép (...) intenzív lótenyésztést honosított meg az Alföldön.” (Fodor, 1992)⁴⁹⁹

A szkíta területekről viszont Kr. e. 500 körül sem szakadt meg a bevándorlás (Noricum), népek/törzsek behatoltak Európa nyugati tájaira is. Kialakult a marne-mosel-i harcos-lovasok köre, amely létrehozta a La Tène-kultúrát. Ezzel megindult Nyugat-Európa rohamos nyelvi „keltásítása”, ahogyan a francia régész *Christiane Éluère* fogalmaz, a művészetek terén pedig beindul, *Hermann Kinder* és *Werner Hilgemann* német történészek szerint, ennek „keletiesítése” (Orientalisierung Europas)⁵⁰⁰.

Keleten, az őshazában, a Hargita lábánál, vagyis a Világközepén, a mai Székelyföldön felvirágzik a harmadik fiú, Koloxais (Kolaxais) népének műveltsége (Erősd-műveltség), amely áthajlik a Kárpátokon, létrehozva az Erősd-Kukutyin műveltséget.

Minden nép számára az a hely, ahol megszületik vagy ősei megszületnek, főleg ha ez, mint a szkíták esetében, isteni akaratból, isteni beavatkozással történik, az a hely a Világközepe. A székelyek számára a **Világközepe** a Hargita, a Szenthegy. A „szenthegy” eszméje az irániaknál is jelen van: Hara. A Hara-hegység a világ közepén áll. „Hercules” nevének eredeti alakja Hari-cul-es lehetett, azaz a „Hari faj vezetője” („cul” = gyulája)⁵⁰¹.

Mindhárom műveltségi területen azonos a temetkezés, a népi összetartozás bizonyítékául, Erdélyben és az Alföldön egyaránt. Sírjaikban kétfülű edények (tejesköcsögök) és virágcserep alakú edények, harang alakú csészék („bell beaker”) körítik a felhúzott lábbal, oldalt fektetett halottakat. Ebből a korszakból származik a marosvásárhelyi ellentett élű harci-csákány (fokos) vagy a keleti rézbalt (Sáromberke), a „csatabárd”.

⁴⁹⁶ A szürkemarha (maremmana) és a kuvasz (maremmano) ma is él Toszkanába.

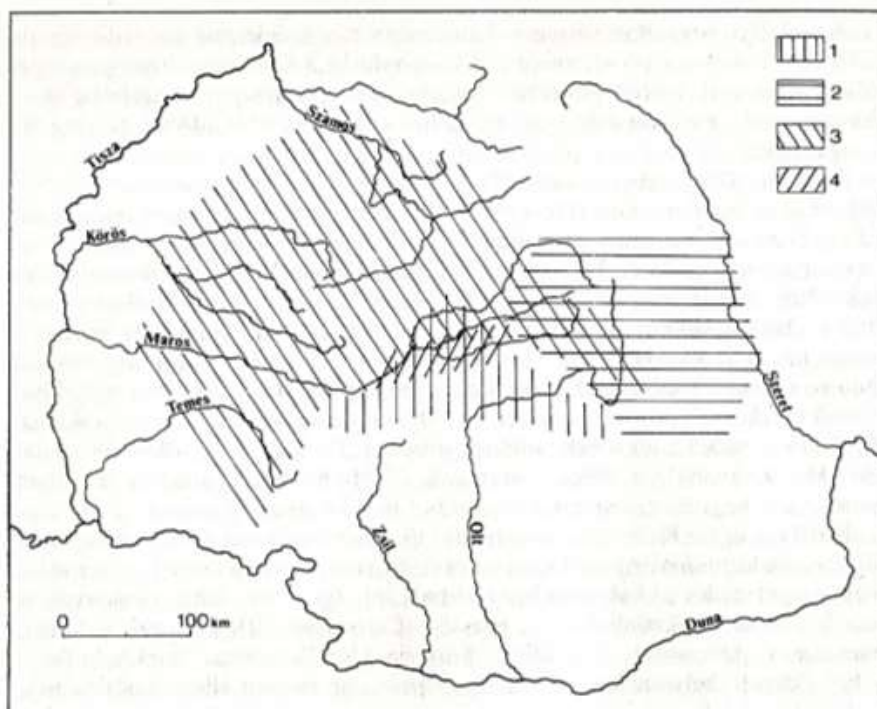
⁴⁹⁷ Világháló: hu.wikipedia.org > wiki > Kuvasz.

⁴⁹⁸ Benedek Elek: Hazánk története, 5. old.

⁴⁹⁹ Fodor I. [et al.]: A Magyar Nemzeti Múzeum (Múzeumi kalauz), 46-47. old.

⁵⁰⁰ Kinder, H. – Hilgemann, W.: dtv Atlas Weltgeschichte (Köln, 1987).

⁵⁰¹ Grandpierre K. Endre: Attila és a hunok, 62. old. (> Metcalfe, C.T.: The Rajput Tribes, 1982, I. 38.).

Erdély az óskorban és az ókorban: kései neolitikum és rézkor. 1=Petresti-kultúra, 2=Cucuteni–Erőd-kultúra, 2=Tiszapolgár-, Bodrogkeresztúr-kultúra, 4=Cernavoda III.-kultúra.

A neolitikum végére, az ún. **kőrézkorban**, az addig egységes Kárpát-medencei kultúra három részre szakadt. Ezt főleg Erdélyben⁵⁰² követhetjük nyomon, itt a Hargita lábánál válik láthatóvá. A szétvált kultúrák éppen a Hargitán érnek össze. A Hargitától délre kialakul az a műveltségi övezet, ahol későbbiekben az Agathyrsekről beszélünk (Lipoxais népe). Észak-Erdélyben (és Magyarorszag északi területén) létrejött Tiszapolgár-Bodrogkeresztúr-kultúra, a gelonok (kelenek ~ gelek) lakta vidéken (Arpoxaisz népe). Innen indultak majd el a későbbi kelták Nyugat-Európa meghódítására. Tőle keletre találjuk az Erőd-Kukutyin kultúrát (Koloxaisz népe), amelynek egyenes folytatása a Kukutyin-Tripolje kultúrkör, ahol a lovat is háziasították, és a lovak tenyésztése is elkezdődött.

A késő-neolitikum és a rézkor átmeneti szakaszában jól kirajzolódik Erdélyben, mind már rámutattam, a Hargita – a Világközepe – körül egymásba fonódó hármas műveltségi terület: a dél-erdélyi csoport, az északnyugati irányban terjeszkedő Tiszapolgár, és ezt felváltó Bodrogkeresztúr népe, valamint a Délkelet-Erdélyben és Etelközben virágzó Erőd-Kukutyin-Tripolje-műveltség. Erősdön Kr. e. 5500 körül már többhelyiségű, központi kályhával ellátott kőházakban laktak. Ilyen házakat építettek később az etruszkok is az itáliai Toszkánában.

A déli-erdélyi népcsoport halottait – elsőként Európában – elhamvasztja, bevezeti a hamvasztásos, urnás temetkezés szokását. Egyre több fegyver is bekerül a sírokba az elhunyt mellé: laposbalták, balták, török (Kálnok).

Az erdélyi és a felvidéki rézbányákat már a neolitikum végén művelni kezdték és megindul az érc feldolgozása is. A rézkorban, Kr. e. 3500 körül kialakul az egész Kárpát-medencére kiterjedő és ismét egyesülést jelentő (Baden-)péceli műveltség, ezerszáz évvel megelőzve a minoszi kultúrát. A korszak világhírű lelete, az első európai kocsi-modell, Budakalászon került elő.

Anatóliából, a Balkánon át szakadatlanul érkező telepések egyre nagyobb tömegei, nem változtatnak Erdély etnikai összetételén. Akkoriban itt rokon népek éltek, melyek gyarapították és erősítették az ókori Erdély népét. A Tárih-i Üngürüsből tudjuk, hogy már „Hunor népe” (ezek nem a

⁵⁰² A térkép az Erdély története I. kötetéből származik.

későbbi hunok) betelepítése idején, itt, a Kárpát-medencében egy velük azonos nyelvet beszélő népet, egy rokon népet találtak. Kiszeli István szerint a Kárpát-medence népességének leszármazottai folyamatosan lakták ezt az országot („uru-szág”-ot, vagyis a Földnek ezt a szegletét). Az ősnép jelenléte évezredek óta folyamatosan máig kimutatható. Ezt igazolták a nemzetközi ethno-genetikai vizsgálatok is.

A bronzkor a Közel-Keleten, Kr. e. 2500 körül kezdődött, majd Kis-Ázsián keresztül megérkezik a Balkánra és a Kárpát-medencébe. Kr. e. 2. évezred második felében Mykene felváltja Krétát, és a korszak kiemelkedő művelődés-kisugárzó központja lesz. Magyarország már nagyon korán „mykenei” hatás alá kerül, majd később követi őt a germán, az akkor még kelta vidék. Írországi aranyleletek, arra engednek következtetni, hogy az ír szigetnek is szoros kapcsolata lehetett Mykene-vel. A korabronzkori Dunamenti-műveltségek kisugároznak az Apennin-félszigetre is (Kinder/Hilgemann)⁵⁰³.

A történészek, most már az archeogenetika segítségével is, bizonyítják az ősi mondák és a fennmaradt hagyományok, a nép emlékezetének igazát. Beigazolódik a felvázolt Kárpát-medencei kivándorlás úgy Itália, mind Nyugat-Európa fele.

Minden **Trója** alatt kezdődött, a trójai „Világháborúval” (Mesterházy)⁵⁰⁴. A régi világ elpusztulásával, annak a rendjének a végével, amely addig egyensúlyban tartotta a Világot. Trója a civilizációk harcának jelképévé vált...

A trójai háború alatt legalább két fegyveres konfliktust értünk. Az első az Kr. e. XIII. század közepén, a második az Kr. e. 1180-as években tombolt. Trója ostromának kezdete, összefügg a tengeri népek inváziójával. Ez a kis-ázsiai bronzkor utolsó szakasza. Később, a második felvonásban, a dórok, a valódi görögök, is beavatkoznak, és elpusztítják a Várost.

A homéroszi Ilion városa nagy valószínűséggel azonos a hettita és asszír forrásokból ismert Taurisza várossal, a nyugat-kisázsiai Vilusza (Homerosznál „Íliasz”), azaz Iyalanda fejedelemség fővárosa. A Város a fekete-tenger külső bejáratánál állott, és a Dardanellák védelmezője volt. Aki a Dardanellákat ellenőrizte, annak gazdag bevételi forrásai voltak. A görögök trójai kalandjának nem csak „szerelmi”, hanem jól megfogható „anyagi” oka is volt.

Az első rablóhadjárat-hullámot az akhájok vezették. Ők a tengeri népek közé tartoztak, akik előzőnlőtték Kis-Ázsia partjait, és sorra pusztították az útjukba esett országokat, civilizációkat. Így esett el a Hettita Birodalom is. A tengeri népek Egyiptomba is betörnek. Az akhájok különösen aktívak voltak Iyalanda (Ilion) fejedelemség kirablásában, és Atrija (Trója) várának elpusztításában. Ez lenne a rövid, száraz és tragikus történelem.

Ennek van egy sokkal izgalmasabb és szebb változata is. Homérosz költeményében, az Iliasban, a háború oka, a casus belli, Szép Helené elrablása, elcsábítása volt.

Itt, ezen a ponton elhagyjuk e földi világot, így nem tévedünk, és nem vétkezünk, ha ezen túl magyarul egyszerűen Tündér Ilonáról, a Tündérkirálynőről beszélünk. Tündareósz Helené a magyar mondák világában Tündér Ilona. A görög „Népvezér” (Menelaosz) az a gonosz sárkány, aki elrabolja és várába zárja Tündér Ilonát. Párizs, a trójai királyfi, pedig a jó királyfi, aki Tündér Ilonát kiszabadítja fokságából. Párizs volt Priamosz, Trója királyának kisebbik fia. Őt azonosítják a történeti Alakszandusz vilusszai királlyal. Neki két fivére volt, Hektór, aki elesett Trója ostrománál, és Troilosz, akit Achilles csapdába ejt és megöl, mikor lovát itatni hozta egy a váron kívüli kúthoz. Kasszandra volt a húga, akit a görögök elhurcolnak az Anyaisten szentélyéből, miután ledöntik az Anyaisten bálványát. A trójaiak lovak imádói voltak, és ehhez kapcsolódik a „Trójailó” története (mondája?). A jövendölés szerint csak akkor lesznek a görögök képesek Tróját legyőzni, ha elpusztítják az Anyaisten szentélyét és ledöntik szobrát, meg ha Troilosz már nem él. Ezért kellett őt orvul megölni. A szentélyt kirabolják és szétverik, majd ledöntik Anyaisten szobrát. Troiloszt meg orvul legyilkolja Achilles, és Trója elesik.

⁵⁰³ Kinder, H. / Hilgemann, W.: Atlas zur Weltgeschichte, I. kötet, 19. old.

⁵⁰⁴ Mesterházy Zsolt: Honfoglalások kora.

Trója lángokba borult, lakossága elmenekült. A menekülésről több ókori (Vergilius) és középkori (ófrancia, angol, ír és magyar)⁵⁰⁵ krónika is megemlékszik.

Gregorius de Tour-t (540-594) tartják számon, valamint a *Fredegar* gyűjtemény és a *Frankok története* a 7-8. századból, ismeretlen szerzőktől feljegyezve. A régi krónikások a keltákat "frankoknak" nevezik, és Trójából származtatják őket. Az ófrancia krónika megjegyzi, hogy: „*a frankok (a bretonok) rokonai a magyaroknak és a törököknek, mert mindhárman ugyanattól a Troillustól, Trója királyától származtak.*”

A *Fredegar* gyűjtemény szerint, a Trójából, ennek eleste után elmenekült frankok Macedóniában kettéválnak. Az egyik csoport Francio király vezetésével Galliába megy, és ott letelepszik, a másik meg Turchot vezetésével északra vándorol és létrehozza a „turk” népet!⁵⁰⁶

Geoffrey Monmouth (1100 – 1155), avagy Gruffudd ap Arthur vels eredetű angol krónikás nevéhez fűződik a *Historia Regnum Britanniae* megírása, amely részletesen foglalkozik Arthur királyságával is. Az ajánlásában Geoffrey azt állítja, hogy a könyv *egy régi breton nyelvű könyv fordítása, amely rendezetten meséli Britannia királyainak történetét* és amelyet Walter, oxfordi főesperestől kapott⁵⁰⁷.

Írország Honfoglalásának Könyve (*Leabhar Gabhála na hÉireann*) beszámol egy sorozatos és többszörös (öt vagy hét) honfoglalásról, illetve honvisszafoglalásról. Az ír mondák több keletről jövő honfoglalásról beszélnek.

A Tarih-i üngürüş avagy a Magyarok Története arról számol be, hogy miután a trójai menekültek Páris vezetésével megérkeznek a Kárpát-medencébe, elhatározták, hogy letelepednek a Dunakanyarba, és megépítették Sicambria várát: "Ezt a paradicsomi vidéket ő [Páris] azonnal megkedvelte, és megparancsolta, hogy a Szikan hegy tetejére egy hatalmas várat építsenek."

Erről a történetről a Képes krónika is megemlékezik: "A franciákat egy bizonyos Francióról, Paris fiáról hívják így; Paris pedig Priamusnak, Trója első királyának volt a fia. Ezek Trójából, annak pusztulása után Pannoniába jöttek..., és a Sican-hegy tövében, az Ister folyó mellett ... egy igen erős várost alapítottak, és a Sican-hegyről a Sicambria nevet adták neki." ⁵⁰⁸

A trójai háborúk idején Anatólia északi részén éltek a **kaukónok**. Őket Homérosz az *Iliászban* a trójaiak szövetségeseiként említi. Róluk nevezték el a Kaukázus-hegységet is. Az Erősd-műveltség létrejöttét a kaukónok Kárpát-medencei jelenlétével kapcsolják össze (Kr. e. 14-12. század)⁵⁰⁹, és az európai Mykenéi kor kezdetének mondják (mykenéi aranyleletek megjelenése Magyarországon és a kelta Nyugat-Európában, illetve Britanniában és Írországbán), amely Gordon Childe szerint az európai műveltség hajnalát jelentette.⁵¹⁰ Hasonlóan vélekedik Haarmann Harald a „*Das Rätsel der Donauzivilisation – Die Entdeckung der ältesten Hochkultur Europas*” (magyarul: A Dunamenti műveltség relytje – Európa legidősebb magas műveltségének felfedezése) című könyvében. A kaukónok Kis-Ázsiából települtek át a Kárpát-medencébe, Trója eleste után. Minden a vidéken élő „szkita” nép, így a kaukónok is, Trója szövetségeseiként harcoltak a „görög” (akhajok, dórok) támadók ellen. A *Világháború* (Mesterházy Zsolt), a Világok háborúja után, amely a „régí” rend felbomlásával járt, a kaukónoknak sem volt maradásuk, és távozniuk kellett Európa felé.

Erdély legrégebbi nevét a gótok hagyták ránk: **Kaukaland**, azaz a kaukónok országa. Ők, megérkezve a Kárpát-medencébe, az Erősd, majd Erősd-Kukutyin műveltség területére telepedtek le, a

⁵⁰⁵ Gregorius de Tours püspök (538-594) krónikája, *Fredegar*-krónika (7. szd.), *Liber Historiae Francorum* (Frankok történetének könyve), 7-8. század / Geoffrey Monmouth avagy Gruffudd ap Arthur (1100 – 1155) vels eredetű angol krónikás: *Historia Regnum Britanniae* / *Leabhar Gabhála na hÉireann* (Írország Honfoglalásának Könyve), 9-11. század / Tarih-i üngürüş / Káti Márk: *Képes krónika* (*Chronicum Pictum*), 14. század.

⁵⁰⁶ Wikipédia (angol): The Franks - Mythological origins.

⁵⁰⁷ Világháló: en.wikipedia.org/wiki/ Historia regnum Britanniae.

⁵⁰⁸ Képes krónika, Budapest, 2004, 9. old.

⁵⁰⁹ A trójai háborút a görög krónikások: Számoszi Duris Kr. e. 1334., Hérodotosz Kr. e. 1250., míg Eratosthenes Kr. e. 1184-re helyezik. A homéroszi legendák Trójája erre a legutóbbi időszakra tehető (Kr. e. 1193-1183).

⁵¹⁰ Childe, Gordon: *The Dawn of European Civilisation*, New York, 1925 / 1996, X. The people of the steppes, XI. The agriculturalists of the Black-Earth region: Erősd and Tripolye A, XII. Danubian Civilisation.

Keleti-Kárpátok mindkét oldalára. Emiatt a Nestor-féle orosz krónika ezt a hegységet Kaukázus-hegy néven említi. A román régészek a Tatros völgyében, Etelközben (a mai romániai Moldvában) találtak a kaukónok hagyatékára. Róluk többet nem hallunk, feltehetően beolvadtak az itt őshonos előszkítákba. Szerepüket az Erősd-Kukutyin műveltség létrehozásában nem ismerjük. Nevük (és emléküik) a Keleti-Kárpátok aljában nem tűnt el.

Kis-Ázsiában a hettiták (a "Teremtés könyvé"-ből ismert Japhet „hét fia”) közvetlen említésével ismét, Trója vidékén vagyunk. A dolog pikantériája, hogy van török történész (Diker)⁵¹¹, aki a szkíta *neurok* őshazáját Kis-Ázsiába helyezi, Urartu és a hurrik vidékén élő *nairi* ősi néppel azonosítja őket.

Amikor átkelnek a Kaukázuson és megjelennek a Fekete-tenger feletti pusztákon, nevet váltanak. Innentől **neuri** néven ismeri őket a történelem. Diker a neuri nevüket Hérodotosz elírásának tekinti, hallás után való lejegyzés szerintinek, valódi nevük pedig *onogur* lehetett. Mivel törökül a g-hangot kihagyják, nevük kiejtve „onour”. Ezt érthette a görög történész „neur”-nak. Törökül az *onogur* népnév értelme: „Tíz-Nyíl” illetve átvitt értelemben „Tíz-Törzs”. Ők voltak a magyarok ősei, véli a török történész. Őshazájuk Kis-Ázsia volt, a Nimród-hegy lábánál, a Van-tó partján, de a „kígyók” (ótörök *ylan*) túlságos elszaporodása miatt költöztek a Kaukázuson túlra, talán éppen Hunor és Magor vezetésével a Csodaszarvast követve, a Meotiszba. Az ótörök *ylan* (kígyó) szóval kapcsolatban, írja Diker, hogy ez alatt az alánokat kell érteni. Az alánok (szarmaták) a Kígyó (Sárkány) képét tűzték lobogó gyanánt kopjáikra. Hérodotosz a szkíta eredetmondában említi, hogy Thargitaosz harmadik fiának a mellékeve skolot volt, ami miatt népét, a szkíták, szkilotoknak nevezték. Az ógörög nyelvben *skolt* nyílhegyet jelent. Tíz „skolot” – tíz „nyíl” törzse az *onogur*. A magyar honfoglalásban is tíz törzs „vérszerződéssel” megpecsételt szövetségével számolunk: hét szkíta és három alán-szarmata törzs szövetségével.

A székely nép neve a középkori latin krónikákban és hivatalos okmányokban egyaránt, a „siculus” volt, amely név tökéletesen megegyezik a Hérodotosz szkíták „skolotos” nevével:

SKOL (népnév) + -OT (többes szám) + -OS (görög főnév jele) ⇔

SICUL (népnév) + -US (latin főnév jele) ⇔ SZÉKELY (népnév).

Ez is igazolja a székelyek ősi voltát, bizonyítja ősiségét a Kárpát-medencében, a Hargita aljában, a Világközepén. A mi világunk közepén!

A székelyek természetesen „magyarok” (a Földanya fiai).

A székelyek természetesen a hunok „maradéka” – mert a hunok azok ázsiai szkíták, akiknek elődei mind „szkíták” vándoroltak keletre, a kínai Nagyfal alá, és majd innen mind „hunok” tértek vissza a Kárpát-medencébe.

A székelyek természetesen „szkíták” (összskíták). Az összékelyek, az Erősd-műveltség létrehozói, majd keletre terjeszkedéssel, először az Erősd-Kukutyin-, majd a Kukutyin-Tripolye-műveltség megalakítói. Erre a vidékre helyezik az elő-szkítákat, amelyből a szkíták kialakulhattak, és majd további keleti terjeszkedéssel Belső-Ázsiát is elfoglalták. Innen jöttek az ázsiai-szkíták, szkíta-türkök, akik hunoknak nevezték magukat. A nyugat-európai krónikákban Attila Hun Birodalmát sokszor Szkítiának, a hunokat pedig szkítáknak nevezték.

A „hun” népnév feltehetően saját névadás eredménye (török: *hun* ember, *kün* nép). A *hun* név elsőként egy 311. évi csetepatéről hírt adó szogd nyelvű dokumentumban bukkan fel. A hunoknak nevezett szkíták a Kr.u. 375. évben lerohanták az Amianus Marcellinus, római krónikás szerint, általa tanítáknak (Don-mellékiek) mondott alánokat, és ezzel megjelentek Európa határánál. Majd a Kárpát-medencébe helyezik át központi szálláshelyüket. Az itt lelt kelták lesznek az egyik fő szövetségeseik, még Attila galliai hadjáratában is.

Hun köznépi temetőket nem ismer a régészet, mivel a hunok valójában egy fiatal férfiakból álló mozgó, folyamatosan változó, gyarapodó hadsereg voltak... – Bóna István szerint. Feltehetően osztódással szaporodtak. Továbbá: nem ismeretesek bizonyítottan hun temetők, így bizonyítottan hun

⁵¹¹ Diker, Selahi: And the whole Earth was of One Language, 1996/1999 (Wikipédia).

genetikai anyag sem létezik, amely a hun-magyar rokonságot igazolná! – Bálint Csanád szerint. De mégis bizonyítottan nincs hun-magyar rokonság. Mégis felsejlik a kikelet: Megalakult a Magyar-ságkutató Intézet. A Szegedi Tudományegyetem genetikusainak, Neparáczki Endre, Török Tibor, Pálfi György és munkatársaik legújabb kutatási eredményei alátámasztani látszanak a hun-magyar rokonságot, azaz a honfoglaló magyarok „hun” eredetét.

Az archeogenetikai vizsgálatok eddigi eredményei két fontos dolgot bizonyítottak:

1. A magyarság semmilyen biológiai rokonságban nem áll a finnugorokkal, és
2. Megkülönböztethetünk Kárpát-medencei őshonos magyarokat, akik feltehetően már bronzkortól lakták ezt a vidéket, és „honfoglaló” magyarokat, a hunok genetikai rokona, akik Árpád vezetésével, a középkor hajnalán (4. – 9. század), a hunok (Attila) örököseiként érkeztek ide, a Világközepére.

Ennek ellenére, feltehetően mindkét magyarság a szkíta ősökre megy vissza, a korábbi idők, „trójai” (elő-)szkíta népre, illetve a középkor hajnalán, a Keletről visszatérő „ázsiai”-nak mondott szkítákra. Emiatt, első lépésben tekintsük át a szkítákról szóló ismereteinket.

A Kárpát-medencébe megszületett „új” nép, amit ma magyarnak, az ókorban pedig szkítáknak ismer a történelem, terjeszkedik kelet felé, az Altáj vidékéig, ahol griffek őrizték a szkíták aranyát, és helyenként még azon is túl, majd a későbbiekben felépült kínai Nagyfaltól hunként térnek haza. A többszörösen hazatérő „honfoglalók” a őslakosokkal, és a későbbben érkezőkkel egymásra telepedve, és egymással szövetkezve, hisz egy nyelvet beszéltek, itt a Kárpát-medencében mind magyarrá váltak, mert mint a **Föld(anya) Fiai** (ma-gyar)⁵¹² voltak.

A Bábel tornya aljában

NIMRÓD

Az Őshaza

Az Őshaza keresése az egyik legfontosabb kutatási célja a magyar őstörténelem kutatásnak. Minden kutató máshol keresi, és máshol találja is meg. *Óvakodj olyan embertől, aki folyton az igazságot akarja megtalálni, de menekülj attól, aki azt állítja, hogy ezt meg is találta* – véli egyik közmondásunk.

A magyar Őshaza természetesen a Világközepén van, mert minden ősi nép számára az a hely, ahol isteni beavatkozással „megszületik” – főleg ha ez, mint a népünk esetében ez meg is „megtörtént” amit nem más mind Hérodotosz, a történelem atyja, dokumentált és Históriajában ránk hagyományozott – az a Világ közepe. Itt a Világközepén, a Napistentől megtermékenyített Földanya megszülő gyermekeit, a „Föld(anya) fiait” vagyis, az ősmonda tanúsága szerint, a „Fehérlő fiait”. A német Pia Steinbauer a „Die Magyaren und das ungarische Reich” című írásában (1995) állítja a magyarokról, hogy: **Akár nevük, Magyarok (a „Föld Fiai”), máig fennmaradt, mint a Hungarok megnevezése** – „Sogar ihr Name, Magyaren (Söhne der Erde), hat sich bis heute als Bezeichnung für die Ungaren erhalten.” – a „magyar” népnév értelme tehát: a „Föld Fiai” (Söhne der Erde)⁵¹³.

A székely hagyományban **Hargita a Világközepe**. Ennek minden székely góbé tudatában van, és erről meg is van győződve. A Hargita a **szenethegy** az a hely, ahol még ma is egy rejtélyes, mitikus, isteni titkokkal belengett, mágikus hangulat árad.

Érdekes és csodálatos találkozás történt meg velem. Budapesten jártam 1994 őszén, egy bús és esős novemberi napon. Aznap a ZMTE⁵¹⁴ éves ünnepségén vettem fel egyesületi tagnak, neves történészek, nyelvészek, régészek társaságába. Az ünnepségre tartva, gyalog tettem meg az utat az

⁵¹² Steinbauer, Pia: Die Magyaren und das ungarische Reich, Ingelheimer Zeitung (1995. április 28.).

⁵¹³ Steinbauer, Pia: Die Magyaren und das ungarische Reich, Ingelheimer Zeitung (1995. április 28.).

⁵¹⁴ Zürichi Magyar Történelmi Egyesület.

Asztóriától a Vörösmarty térig, hogy onnan majd a Földalattival folytassam utamat a Benczúr Szállóig, az ünnepség helyszínéig. Az Asztóriánál az aluljáróban történt velem valami, ami meghatározta gondolkodásomat, további cselekedeteimet, úgymond: felnyitotta lefátyolozott szememet. Láss, ne csak nézz, volt a pillanat parancsszava. Az aluljáróban mellém szegült egy, amolyan hét-nyolcéves legényke. Szegény koldult, mert nagyon éhes volt. Elvittem egy gyorsétterembe, mert „forrókutyát” akart enni. Sajnos nem emlékszem nevére, de ez talán nem is lényeges. Egy kis anygalkát küldött elé a Jóisten, hogy látni segítsen, hogy magyarságra tanítson. Útközben szóba elegyedtünk. Megtudtam, hogy erdélyi, és megkérdeztem tőle, hogy Erdély melyik tájáról származik. El is mondta, hogy honnan jött, de nem ismertem a falut, és ismét megkérdeztem, hogy merre van a falucskája. A válasz azonnal jött: a Világközepe felé! Mintha villám hasított volna belém... Tovább érdeklődtem, már átszellemülve kérdeztem tőle: mond kisöcsém, hol a Világközepe? Há’ a Hargitán csendült fel biztos válasza!...

Másnap már hazautaztam, de egyedül az éjszakai országúton, mind ez a találkozás motoszkált az agyamban. Mi volt ez? Valóban egy anygalkával találkoztam, aki megmutatta nekem az utat a ködben? Eszembe jutottak Szabó Lőrinc szavai: „*Köd előtttem, köt mögöttem, Isten tudja, honnan jöttem. Szél hozott, szél visz el. Minek kérdejem, miért visz el?*” – mert ez és ennyi a „sztártörténészek” mondanivalója a magyar történelemről. Ezzel szemben a legényke sokkal többet tud a magyar múlt-ról. Ez a kisfiú tudta, hogy ő a Világközepén született és ott is lakik. Még ma is, huszonöt év után is szinte hihetetlennek, látomásnak tűnik ez a találkozás. A Hargitán van a Világközepe! – cseng még ma is fülemben.

Hérodotosz szkíta eredetmondája igazolja a Hargita központi szerepét a szkíták (székelyek) hagyományában. A szkíták első királya, Thargitaosz neve, a Hargita nevében tükröződik vissza. Itt hullottak arany kincsek az égből, istenek ajándékaként⁵¹⁵.

A királynak (harkának) volt három fia: Lipoxais, aki az agathyrsek vezére lett, Gelonosz, aki a keltáké és Kolaxais, aki a szkíták vezére címet viselte. Mind ismeretes, úgy az agathyrsek, akik innen vándoroltak dél-nyugatra és lettek etruszkok, mint a kelták is a Kárpát-medence szülöttei. A kelták nyugatfelé terjeszkedtek, addig míg idővel elérték a Világvégét: *Penn ar Bed* a Bretagnében (*Finistère*) és Galiciában (*Finisterre*). Ez is bizonyítéka annak, hogy ha van Világvége, kell hogy legyen egy Világközepe is. Itt születtek meg a szkíták a Világközepén és terjeszkedett a Világ minden irányában. Itt született meg a magyar nyelv is, és terjedt, illetve vitték a világ minden irányába. Ezért van az, hogy nincs ma Európában egy olyan beszélt nyelv, amely ne állna valamilyen kapcsolatban a magyar nyelvvel.

A magyar krónikák, a Kárpát-medencébe egy sorozatos beköltözésről, második bejövetelekről vagy honfoglalásról beszélnek. Közös bennük, hogy minden „bejövétel” alkalmával az újonnan érkező honfoglalók, itt a Kárpát-medencében egy olyan népet találtak, amely egy azonos nyelvet beszélt az újonnan érkezőkkel.⁵¹⁶

Az ismert „honfoglalások” sorát, jelen ismeteteink szerint, a kaukának nevezett anatóliai nép kezdte. Hogy ők, már eleve itt találtak-e egy olyan nyelvet beszélő népet mind ők maguk, azt ma még nem tudjuk megmondani. A *kauka* – *caucones* (Hérodotosz) honfoglalás (Kr. e. XIII. század) az első lehetett, amely a bejövetelek sorozatát bevezette.

Ezt a bevándorlást hamar követte a második trójai háború veszteségeinek menekülése (Kr. e. 1180). Ők részben a tengeren hagyták el a felperzselt hazát (Vergilius: *Aeneis utazása*), hogy majd megalapítsák Rómát, másfelől a szárazföldön keresztül vándoroltak északfelé. A későbbi Makedónia területén megpihentek, majd kettéváltak. Az egyik részük folytatta vándorlását az Adria-tenger partján a „Balkáni-úton” amíg megérkezett a későbbi Galliába, ahol letelepedtek („trójai”-kelták). A másik csoport a Kárpát-medence felé vette útját, Turchot vezetésével, ahol letelepedett és államot alapított. A Fredegar és más ófrancia krónikák szerint a vezér neve után nevezték népét „*turk*”-nak.

⁵¹⁵ Grandpierre K. Endre: Aranykincsek hullottak a Hargitára. (1990)

⁵¹⁶ Lásd még Mesterházy Zsolt: Honfoglalások kora (Kr. e. 2200 – Kr. u. 1250).

Az ófrancia krónikák Turchot vezér neve összecseng a Hérodotoz által említett Thargitaosz (harka) nevével, és nyilvánvalóan azonos személyt jelöl.

Összegezve az eddigieket, biztosra vehető, hogy az a krónikás megjegyzés, miszerint az újonnan érkezők, itt a Kárpát-medencében egy olyan népet találtak, amely egy olyan nyelvet beszélt, mint ők maguk, ez a „kaukák” bejövételére is vonatkozhat, mert itt találták az ősi erődsi-műveltség népét. Erőds területén a Tyiksz-hegyen egy őskori erődített település maradványait tárták fel a régészek. Ez a műveltség Kelet felé terjedt, először kialakítva az „Erőds-Kukutyin” műveltséget, és még azon is túl, a „Kukutyin-Tripolje” (Kr.e. 5800-3000) kultúrkört. Itt történt meg a ló háziasítása. Innen már csak egy ugrás az „Andronovo” műveltség (Kr.e. 2000-től), amit a szkíta nép bölcsőjének tekint a fősodratú történelemírás.

A kaukák tárgyi hagyatéka tanúsága szerint a Keleti-Kárpátok (Kauk-áz-us) vidékén telepedtek le. Erre rá érkeztek a „turkok”, akik feltehetően a Hargita (Világközepe) vidékét szállták meg, és indították el a szkíta nép kialakulását. Itt váltak szét az **agathürszek**, akik Dél-Erdélyben telepedtek meg, délre a Hargitától, a **kelták**, akik Észak-Erdély lakói lettek, észak-nyugatra a Hargitától, és a **szkíták**, akik a Világközepén, az Ósanya országában, az Anyországban maradhettek. Idővel, majd kelet felé terjeszkedtek, és a Kelete-Európai pusztákat vették birtokba.

A rejtélyes Öshaza (Eviláth)

Kézai Simon 1282 körül írt krónikájában közli, hogy Nimród (Ménrót) a magyarok ősatya, a bábéli nyelvvázar után, Eviláth (Havilah) földjére költözik, ahol felesége, Enéh két fiút szül neki, Hunort és Magort.

„Sokféleképpen és sokféle módon megírták már a különböző írók a különböző népek történetét.(...) Ezek a nemzetségek, mint Josephus⁵¹⁷ írja, héberül (értsd: egy nyelvet) beszéltek, mígnem a Jáfet törzséből származó Ménrót⁵¹⁸, az óriás, Thana⁵¹⁹ fia a vízözön utáni tizenegyedik esztendőben egész rokonságával együtt torony építésébe kezdett, tekintettel a korábbi veszedelmekre, hogy ha vízözön megismétlődne, a torony oltalmában kikerülhessék a bosszúálló ítéletet.(...) Maga a torony négyszögletesre épült: hozzá egyik sarkából a másikig tizenötezer lépés volt és ugyanynyi a szélessége is. Magassága ugyan még nem épült meg teljesen, de elgondolásuk szerint egészen a Hold kérgéig kellett volna emelkednie, ahová nem ért el a vízözön hulláma. Alapjának vastagsága háromszáz lépésnyi volt, ám fölfelé lassanként keskenyedett, hogy az alsó vastagabb rész a följére nehezedő terhet elbírhassa.(...) – Kézai.⁵²⁰

Érdemes kiemelni, hogy Kézai egy tökéletesen kitervelt és kivitelezett magas tudású mérnöki teljesítményről beszél. Itt nem kerül említésre semmilyen gőg, nagyravágyás, netán Isten hatalmára törés, sem Isten elleni lázadás – mint a zsidó hagyományban. Nimród a Bibliában meglehetősen homályos körvonalakkal felrajzolt alak, a későbbiekben azonban Josephus, ill. a Midrást összeállító rabbik szerint számtalan legenda vette körül. Ezek közül a leghíresebb, hogy ő építette a Bibliában szereplő Bábel tornyát, bár ezt a Biblia nem erősíti meg. A Biblia szerint az özönvíz után életben maradt Noé három fiától származik az emberiség. Noé rakoncátlan fia, Kám utódai közül Kús (vagy

⁵¹⁷ Josephus Flavius (Titus Flavius Josephus), első századi (élt Kr.u. 37 – 95) római-zsidó történész, Jeruzsálemben született, születési neve: Yosef ben Matityahu. (Wikipedia: en.wikipedia.org/wiki/Josephus).

⁵¹⁸ A „Menrod” bibliai névvariáns átvétele lehet. (Györffy Gy.: Krónikáink és a magyar őstörténet, 207. old.).

⁵¹⁹ Justinus (Marcus Iunianus Iustinus, római történész, Kr.u. 2 –4. század) és Isidorus (Sevillai Szent Izidor / Isidorus Hispalensis, Kr.u. 560 – 636, Sevilla püspöke): *Etymologiae* könyve említi Tanaus nevű szkíta királyt. Regino (Prümi Regino, 842 – 915, trieri német krónikás, aki a „szkíta-magyarok viselt dolgairól” ír) *Szkítia* földrajzi leírásában megemlíti a Thanais nevű folyót, aminek névadója Izidor szerint is Tanaus szkíta király volt. (> Györffy György: Krónikáink és a magyar őstörténet, 206. old., Budapest, 1993).

⁵²⁰ Kézai Simon: A magyarok cselekedetei (*Gesta Hunnorum et Hungarorum*), 90 old., Budapest, 1999, Millenniumi Magyar Történelem .

Khús) nemzette Nimródot, aki hatalmaskodni kezdett a Földön. Országát először a [babilóniai](#) Babelben volt, amit aztán [Asszíria](#) vidékére kiterjesztett. Őt, a görög nyelven írt zsidó Biblia (Septuaginta)⁵²¹ [Shinar](#)/Sennaar (Sumér, Mezopotámia) ország (egyik) királyának nevezi.

Id. Pieter Breugel: Bábel tornya építése (1563).

Mózes I. könyve 10.8-12 ([Károli Gáspár](#) fordítása szerint): „*Khús nemzé Nimródot is; ez kezde hatalmassá lenni a földön. Ez hatalmas vadász vala az Úr előtt, azért mondják: »Hatalmas vadász az Úr előtt, mint Nimród.« Az ő birodalmának kezdete volt Babel, Erekh, Akkád, és Kálnéh a Sineár földén. E földről ment aztán Assiriába, és építé Ninivét, Rekhoboth városát, és Kaláht. És Reszent Ninivé között és Kaláh között: ez az a nagy város.*”

Nimród szobor, Nimród-hegy

Ő volt Nimród, az országépítő nagykirály, aki a zsidó hagyomány szerint Isten ellen lázadott. A Jubileumok könyve⁵²² szerint, Nimród volt az, aki népét felbuzdította erre az Isten elleni támadásra, és Isten megvetésére szolgáló istentelen toronyépítésre. Ő eleve gonosz volt, mert a gonosz Cham unokája volt, azé az arcátlan Chamé, aki Noé leggonoszabb fia volt. Nimród azt mondta népének, hogy megbosszulja Istent az özönvízért, mert elpusztította őseit, és ezért egy égígérő tornyot szándékszik építeni, amely magasabbra emelkedik majd, mint valaha a vizek felérhetnek. És

⁵²¹ Ez alatt a Ószövetséget kell érteni.

⁵²² Világháló: [hu.wikipedia.org/wiki/ Jubileumok könyve](http://hu.wikipedia.org/wiki/Jubileumok_könyve): ószövetségi apokrif írat.

elkezdtek építeni az istentelen tornyot, nem törődve testi fájdalmakat, nem kímélve a megfeszítéseket, és a nagy számban foglalkoztatott szorgos kezek segítségével magasra nőtt a torony, hamarabb mind azt gondolták. A tornyot olyan erősnek építették, hogy megtarthassa a hatalmas magasságot. Égetett cseréppel építették, habarccsal összekötve, amit földszurokból (aszfalt, bitumen) állítottak elő, aminek a víz nem tehet kárt. Amikor Isten látta ezt az eszelős cselekedetet, elhatározta, hogy ezt az örült építkezést megakadályozza. Ezért összezavarta nyelvüket, mindegyiknek más és más nyelvet adva, és ezzel a nyelvi sokasággal, a munkások tömegében nagy kavarodást okozott. Azt a helyet, ahol a tornyot építették ma Babylonnak nevezik, és ezt a nyelvi felfordulást nevezi a zsidó Biblia babiloni nyelvzavarnak vagy babiloni zűrzavarnak.

A bibliai történet elemei felbukkannak a magyarok eredetét taglaló művekben is. Anonymus például ekként ír népünk származásáról: „*Szcitiának első királya Mágóg volt, a Jáfet fia, és az a nemzet Mágóg királytól nyerte a magyar nevet.*”⁵²³

Kézai Simon szintűgy Jáfet leszármazottainak tekinti a magyarokat, ám nem mondja meg, Jáfet melyik fia volt a szkíták őse. „*S midőn azon nemzetségek, mint Josephus mondja, zsidó nyelven beszéltek, az özönvíz után a kétszázegyedik esztendőben a Jáfet magvából eredt Menróth óriás, Thana fia.*”⁽⁵²⁴⁾ Szerzőnk leírásában a bibliai alakokon kívül szerepel Thana, Menróth és Eneth, valamint Hunor és Magor is. E nevek mondai vagy valóságos személyekre, illetve az általuk megtestesített népekre utalnak.

Eviláth: „Édentől keletre”.

Majd Kézai, visszatérve Ménróthoz, így folytatja: „*Ez az óriás, a nyelvzavar kezdete után Havilah földjére költözött, melyet ekkor Perszsisz*⁵²⁵ *(Perzsia) vidékének neveztek, és ott két fiút nemzett a feleségével Enethtel, nevezetesen Hunort és Magort, akiktől a hunok és a hungarusok erednek. De mert Ménrótnak, az óriásnak – a hagyomány szerint – Enethen kívül több felesége is volt, akikkel Hunoron és Magoron kívül több más fiút és lányt nemzett, ezek fiaik és azok utódai lakják Persziszt; termetükre és bőrük színére hasonlóak a hunokhoz, csupán beszédükben különböznek valamelyest,*

⁵²³ Anonymus: Gesta Hungarorum / A magyarok celekedetei, Budapest, 1999, 10.old.

⁵²⁴ Kézai Simon mester Magyar Krónikája (mek.oszk.hu, 3. old.).

⁵²⁵ Isidorus (Sevillai Izidor): Chronica majora.

mint a szászok és a türingiak. De mert Hunor és Magor előszülöttei voltak Ménrótnak, apjuktól különváltan éltek sátraikban.”⁵²⁶)

Kézai a krónikájában kihangsúlyozza, hogy a Perzsiában maradt, és az ő idejében még ott élő testvérek utódai (irániak), ugyan olyan alkatúak és bőrszínűek voltak, mint az onnan Magyarországra költöző hunok és magyarok. Ezt nyilván, azért hangsúlyozza ki, hogy az ottmaradt rokonok nem sötétbőrűek voltak, mint a perszák, hanem fehérbőrűek, mint a hunok és a magyarok. Csak nyelvük különbözött valamelyest(!), mint a szarmatáké a szkítákéhoz.

„Történt pedig, hogy egy nap vadászni igyekeztek Meótisz ingoványaiba, amikor is a pusztaságban egy gímszarvas jelenet meg előttük; ők üldözőbe vették, az meg menekült előlük. Ott azután végérvényesen eltűnt a szemük elől, s noha sokáig keresték, képtelenek voltak bármiképp rátalálni. Végül, miután bebarangolták az említett ingoványokat, úgy találták, hogy azok alkalmasak barmok táplálásra. Ezt követően visszatértek az apjukhoz s beleegyezését elnyerve, minden ingóságokkal együtt a Meótisz ingoványai közé költöztek, hogy ott telepedjenek el.” (Kézai⁵²⁷)

Majd rátalálnak az alánok fejedelmének Dulának két lányára, és *„egyiküket Hunor, a másikat Magor vette feleségül. Az összes hun ezektől a nőktől veszi eredetét.”* (uo.)

Végül pedig beköltöznek Szkítiába, az Etul (Etil)⁵²⁸ folyó vidékére. Innen indulnak majd a Kárpát-medencébe (vissza)költözni.

Hetedhétország

A **Hetedhétország** egy visszatérő motívuma a magyar tündér- és népmesékben.

Hetedhétország neve egybecseng a Hettita ország (birodalom) nevével. A zsidó Biblia, pontosabban Mózes első könyve vagy a Teremtés könyve, másik nevén a Genézis, felsorolja Noé fiainak nevét (Sém, Khám és Jáfet). Majd, a 10. fejezetben fiainak nevét is, és leszögezi, hogy Japhetnek hét fia volt. HÉT: Gómer, Magóg, Madai, Javán, Tubál, Mesek és Tirász. Jáfet abban a Kelet-Anatóliában uralkodott, ahol majd a hettiták országa (a „Hét Fiú” országa?) is kialakul. A középkori írók őt tekintették az európai népek atyjának. Magógtól származtatják a szkítákat (magyarokat) és részben a keltákat (íreket) is.

„A magyarok tehát, miként a Szentírás és a szent atyák mondják, Magógtól, Jáfet fiától származtak, akik a vízözön utáni ötvennyolcadik évben – ahogyan azt Szent Sigilbertus antióchiai püspök mondja a keleti népek krónikájában – bevonult Hevilath földjére, és feleségével, Enével nemzette Hunort és Magort, akikről a magyarokat és a hunokat elnevezték. (Képes krónika)⁵²⁹

A középkori ír „Honfoglalások könyvében” (Lebor Gabála Érenn) szerint az ír nemzet Szkítia urától, Magógtól származtak, pontosabban Magóg egyik fiától. Magógnak fiai még Szkítiában éltek, majd a brit szigetekre költöztek a honszerző (honalapító) Partholón, Nemed (Nimeth) és leszármazottai, Fir Bolg és Tuatha Dé Danann vezéreinek, vezetésével. Ők mind Magógtól, Szkítia urától eredtek.⁵³⁰

⁵²⁶ Kézai Simon: A magyarok cselekedetei, 91. old., Budapest, 1999, Milleniumi Magyar Történelem.

⁵²⁷ Kézai Simon: A magyarok cselekedetei, 91-92. old., Budapest, 1999, Milleniumi Magyar Történelem.

⁵²⁸ Kézainál a Don régi magyar neve.

⁵²⁹ Milleniumi Magyar Történelem: Képes krónika, 10-11. old.

⁵³⁰ Világháló: en.wikipedia.org/wiki/Lebor_Gabála_Érenn.

Szkíta feldíszített paripa, „táltos” ló

A „Hetedhétország” fogalmat valószínűleg a hettiták országára vonatkoztatták.

A hettiták neve már a zsidó Bibliában is szerepel (*bny-ht*), Heth (Hét?)⁵³¹ fiai. Heth, a hettita ősatya, a teremtés könyve szerint Kánaán, Khám második fiának, Noé unokájának, azaz a „megátkozottnak”, a fia.

Itt a hettiták földjének keleti határán áll a Nimród-hegy (Nemrud-Dagh). Itt, a Nimród-hegy és a Van-tó közötti területen szkíták éltek. Ez az a vidék, ahol Nimród is letelepedett népével a babiloni „nyelvzavar” után, ahol felesége Eneth megszülte fiait, Hunort és Magort, és ezek testvéreit. A zsidó Biblia szerint a hettitáknak és Nimródnak (Kézai), azaz Nimrud népének, azonos őse volt: Cham.

A hettiták Istenanyját Istanunak hívták, a hatti Estan párja. Ő Arinna (Aranyanya) napistennővel azonosult. Ezt az „Estan”/„Istanu” nevet örökölte meg a magyarság is: „Isten” névalakban.⁵³²

Arinna egy fontos kultushely neve is volt, a hettita Napkultusz istennőjének városa. A kultushely a főváros, Hattusa, közelében állott. Arinna nevének vizsgálata a hattik nyelvéhez vezet vissza (amiből a hettita nyelv is kialakult), és feltehetően a Napanya nevét viseli.⁵³³

Érdekes a hettiták Napkultusza. Talán énekekkel üdvözölték a Napfelkeltét.

Édesanyám megtanított még kisóvódás koromban egy régi versikére, amit – ahogy mondotta – ő és játszótársai gyerekjátékok elején, mint „kiszámolás” versikét mondtak el, még a tündérek nyelvén. Íme szószerint, ahogyan kisgyermekkoromba őtőle tanultam:

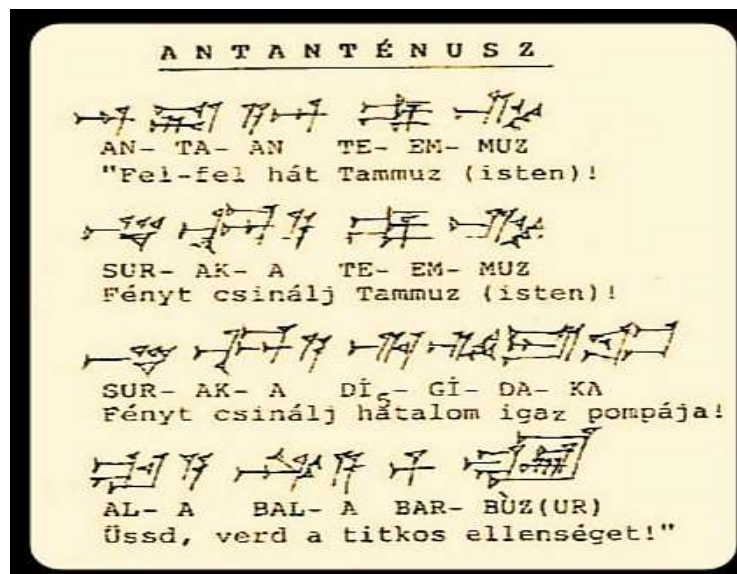
Antan ténusz, szorraka ténusz, szorraka, tiki-taka, ala-bala, bim-bam-busz.

„Süss fel Nap, fényes Nap, felragyogjál, báránykáim kertek alatt megfagynak.”

⁵³¹ Arcanum: Keresztény bibliai lexikon /Kánaán.

⁵³² Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/Isztanu.

⁵³³ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/Arinna.

Napkultusz

A fenti sorok helyesen: *Anta Temuz / Tammuz (Napisten), szur-raga Tammuz, szur-raga digi-daka ala-bala Barbúz.*⁽⁵³⁴⁾ Magyarra fordítva: „Kelj föl Dunguz (Napisten), szülj reggelt Dunguz, szülj reggelt, áradj, terjedj, vágjad, üzzed Barbúzt (Sötétség istene)!”

Pass László szerint egy Nap-köszöntő zsoltár ez, ami gyerek versikében maradt meg. Marton Veronika sumerológus szerint az Antanténusz eredetileg sumér szövege egyeztethető a „Süss fel Nap!” mondókéval (énekel)⁽⁵³⁵⁾.

Szkiták a Nimród-földjén

Az ógörögben „skolt” *nyílhegyet* jelent. A szkiták nevét ebből származtatják. Így kialakult népnévük igen beszédes:

Először is azért, mert a „skolt” *nyílhegy* > „skolot” (> „skolos”) a szkiták elnevezése, egybeeseng a középkori latin hivatalos írásokban, dokumentumokban szereplő „siculus” népnévvel, amivel a székelyeket illették. A Dózsa felkelés után összeállított Verböczy "Hármas Könyve" egyetlen paragrafussal tisztázza a jogi helyzetet: „A szkiták, akiket székelyeknek is neveznek, saját törvényeik szerint élnek.” (Barabási)⁽⁵³⁶⁾

Másodszor azért mert, az ógörög „nyílhegy” (skolt) üzen a múltból. A nyílhegyet törökül OGUR-(OĞUR)-nak hívják. Ha tíz van belőle, akkor ON-OGUR, azaz „onogur”, a griffes-indás (elő-)magyarok vagy a magyarok másik neve: „hungarok”.

Maga Hérodotosz írta róluk: *A Neurok scytha szokásokkal élnek. Egy nemzedékkel Dariusz hadjárata (6. század vége) előtt kényszerültek kígyók miatt elhagyni az egész országot; mivel országuk sok kígyót hozott elő s még többen csaptak rájuk a fölöttök lévő pusztákból, úgy hogy szorongatva elhagyták földjeiket és a Budinokhoz költöztek.* ⁽⁵³⁷⁾

⁵³⁴ Világháló: Magyarok vagyunk.com/Antantenusz-mondóka. Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/Antanténusz

⁵³⁵ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/Antanténusz > Pass László: Nimród népe (1941); Marton Veronika: „Az Antanténusz...” című mondóka megfejtési kísérlete rovás- és ékjelek segítségével. (olasható a Világhálón).

⁵³⁶ Barabási László: Hol vagytok székelyek, 15. old.

⁵³⁷ Télfy János: Magyarok őstörténete, 39-40. old.

A neurokról írja Diker⁵³⁸, hogy nevükben az elgörögösített „on-o(g)uri” vagyis onogur, a „tíz-nyílhegy” (tíz-törzs) népét kell érteni, a magyarok elődeit. A török szerző továbbá jelzi, hogy ótörökül a kígyó neve: *ılan* (*ylan*), amely szó az alánok nevét rejt. Az alánok, és a szarmaták, harci lobogója a szárnyas kígyó volt.⁵³⁹

Neur(i) – Hérodotosz szerint Etelköz lakói –a török On-Ogur / On-Oğur „Tíz-Oghur” népe, a későbbi **magyarok**. Róluk írja Diker, hogy ők azonosak az asszír feljegyzésekben szerepelő „Nairi” néppel, amely az Urartu-i szövetséghez csatlakozott, pár évszázaddal Hérodotosz ideje előtt. A neurokat, Hérodotosz könyvében: *Egy emberöltővel a Dareiosz vezette háborúk előtt, kígyók támadják meg, és olyan sok kígyó lepte el országukat, hogy kénytelenek voltak elhagyni a Van-tó környéki hazájukat, és a budinok földjére áttelepülni. Azaz áttelepednek a Kaukázus északi vidékére, a Meotisz partjára. Ekkor magukkal ragadták a szarmata alánok egy részét, és letelepítették őket a Dontól keletre. A török történész feltételezi, hogy Hérodotosz a szarmata alánok jelenlétét közli az útokorral. (Lásd: ótörök kígyó neve: ylan / ilan ⇔ „alán” népnév).*

Az alánokról azt írják a történészek, hogy az Észak-Kaukázusból támadták meg Örményországot Kr.e. 65-ben, s ma is létezik Kelet-Törökországban egy Alan nevű törzs. Az alánok lobogója egy sárkányfejű hosszú kígyó alakja. Kr.u. 1. században, a Don keleti partján elő alánok átlépik a Vaskaput és betörnek Észak-Iránban s leverik Pacorus, Média királya és Tridates, Örményország királya, egyesített seregét. Mindkét uralkodó I. Vologeses, Parthia királyának testvére. A támadást még maga I. Vologeses is feljegyezte.

A Neuri (Nairi) > „Onouri” (Onogurok) > Magyarok népéről, Diker megjegyzi, hogy őshazája valahol a Dél-Kaukázusban, a Van-tó környékén, Nimród-hegy aljában lehetett. Innen költözik át az Etelközbe. Lásd: Csodaszarvas mondája, Hunor és Magor mondája.

Eredetileg – írja Diker –, mielőtt még felfedezték volna a csodálatos szkíta művészeti tárgyakat, egyaránt Európában és Ázsiában, a történészek hajlamosak voltak, a szkítákat törökül beszélő barbároknak tekinteni, és minden szkítául beszélő népet turáninak tartottak. Egyes török történészek, mind többek között *Zeki Velidi Togan*, a szkítákat továbbra is törököknek tekintette, főleg a kultúrájuk alapján. Valóban, a temetkezési szokások, lovas-harcos hagyományok, állattenyésztés, harcászat, fegyverek, ezek nemes és gazdag díszítése majdnem azonosak a későbbi török népek hagyományával, vagyis a hunok, avarok, magyarok, kunok, gúzok vagy oguz-törökök és a türk-mongolok hagyományával – *Originally, before the discoveries of the magnificent objects of Scythian art both in Europe and Asia, the historians were inclined to consider the Scythians Turkish-speaking barbarians. (...) all these nations were called Scythic-speaking peoples of Turanians. Some Turkish historians, among them Zeki Velidi Togan, continued to consider the Scythians Turkish specially on the basis of their culture. Indeed, burial customs, nomadic traditions, stock breeding, battle tactics, weapons, their noble and proud bearings were almost identical to the later traditions characteristic of the Turkish nomads, Huns, Avars, Hungarians, Cumans (Cumanians), Guz (Oghuz) and Turco-Mongols.* Diker így folytatja: A kultúra természetesen nem minden, amiben egyetért a legtöbb kutatóval, hogy a végső ítéletet, a tudományos bizonyítás és a nyelv szabja meg. Hérodotosz, akit a „történelem atyjának” tekintenek, hagyta ránk a szkíták nyelvének legjobb bizonyítékait. Így, átvilágítás alá veti könyvében Hérodotosz Históriajában közölt szkíta nyelvi elemeket, és a bemutatott eredmények véglegesen igazolják a szkíták török nyelvűségét. – *Culture of course is not enough, and I agree with most of the researchers that the final verdict in such cases must rest on scientific evidence, and the language. Best evidence on the language of the Scythians is given by Herodotos, who is considered to be the „Father of History”. Thus, I give his book a thorough screening, and the results as shown in the following paragraphs prove definitely that the Scythians spoke a Turkish language.*

⁵³⁸ Diker, Selahi írása a világhálón olvasható.

⁵³⁹ Timaru-Kast Sándor: A Fehérló Fiai, 10. old., Budapest, 2008. [> Dr. Selahi Diker: And the Whole Earth Was Of One Language, 1996, Türk Dili'nin Beş Bin Yılı / A török nyelv öt évezrede, 1999.

A szkíták eredetével kapcsolatban Diker megemlíti, hogy Hérodotosz azt írta róluk, hogy saját elbeszélésük szerint ők a világ legfiatalabb népe. Ez megegyezik azzal az eredetmondai ténnyel, hogy ők Koloxaisztól, Thargitaosz legkisebbik fiától származnak.

A középkori írók, a kor szellemének megfelelően, bibliai köntösbe bujtatták a „legfiatalabb” nép hagyományát. A zsidó Biblia szerint a szkíták ősatyja Magóg, Jáfet második fia. Jáfet pedig Noé legkisebb fia, akitől a szkítákat származtatták. Sevillai Izidor (Kr.u. 548) térképén Szkítiát és általában Európát Japhet nevével jelölte.

Az asszírok a szkítákat Iskuza vagy Skudha névvel illették, amely név azonos a bibliai Ashkenaz, Japhet unokája nevével. Ez azt látszik igazolni, hogy a szkíták délről származtak. Hérodotosz úgy fogalmaz, hogy: *A vándorló szkíták egykor Ázsiában laktak, és miután a Massagetákkal harcban alul maradtak, átkeltek az Araxeszen és behatoltak Kimmérországba.* Ázsia, itt Kis-Ázsia keleti részét jelenti, az Araxesztől délre. Az Araxes folyó, Hérodotosz szerint: *a Matieniak földjéről ered* (Mitanni), és *a Káspi-tengerbe folyik.* Ezt a területet a hagyomány Muski országának tartja. Muski a Biblia szerint Mesekh, Japhet fia, akit az asszír feljegyzésekben Mita királynak neveznek. Népét a frigeekkel azonosítják. A Bibliában szereplő Mesekh, ugyanakkor Gomár fivére. Gomár népét az asszírok Gimirrai-nak nevezték; ők a kimmerek, akik Cymru, Wales saját nevét is adták. Togan professzor meggyőzően bizonyítja, hogy a „Massagéta” szó a „Mesekh” többes száma. Később, Cyrus, perzsa császár idejében, a massagéta szövetség látszólag terjeszkedik a Káspi-tó keleti partjára is, ahogyan ez kiderül Cyrus a massagéták elleni hadjárata leírásában, ahol elmeséli, hogyan állt bosszút a massagéták királynője, Tomyris, fia Spargapisés haláláért. Tény, hogy Hérodotosz arról ír, ahogyan Cyrus átkelt az Araxes folyón, amivel arra enged következtetni, hogy a csata a Káspi-tenger keleti partjainál zajlott le. Ebben az esetben, ő összetévtette az Araxest az Oxus (Jeyhun vagy Amu-Daria) folyóval. Másképpen, ha ő valóban az Araxest értette, akkor ezt a csatát a Káspi-tengertől nyugatra kellett, hogy megvívják. (Diker)⁵⁴⁰

A szármata és a sazuomata nevek ugyan arra a népre kell, hogy utaljanak: lásd török Sarmata vagy Saur-mata *fejedelmi-/királyi-méd* vagy sari(ğ)-mada „*sárga, szőke méd*”. Figyelemre méltó, hogy Mada(i) Japhet egyik fia, Ashkenaz vagy Ashkuza nagybátya, és Meshek (massagéták), Gomár (kimmerek) és Magóg (szkíták) testvére.

A szkítákról

Általánosabb értelemben az eurázsiai puszták ókori lovasnépeinek összefoglaló neve ez.

A történettudomány meghatározása szerint a szkíta szövetség kötelékébe tartozó, szkíta nyelvet beszélő kelet-európai és közép-ázsiai népesség elnevezése. A szkíták nyelvét a szakemberek többsége – közmegegyezéssel – az indoeurópai nyelvcsaládba, az [indoiráni nyelvek](#) csoportjába, a kelet-iráni nyelvek közé sorolja.⁽⁵⁴¹⁾

Legtöbbször azonban csak a kelet-európai pusztán egykor honos királyi szkítákat (baszileioi szküthai: βασιλαιοι σκυθαι) – saját nevük görögösen [iürkai](#) (ιurkai), ourgoi (ουργοι), urogi (υρογι) – nevezték és nevezik szkítáknak. [Hérodotosz](#) szerint a perzsák minden szkítát *szakának* neveznek.

Ferenczi Enikő a görögös szküth szótövet a magyar „eskü” szóval kapcsolja össze. Szerinte: *„A szkíták nevezhették magukat ama megszólítás szerint, mely visszaállítható a mai magyar esküsző(k) vagy esküző(k) szóból, és jelentése »a személy, aki esküszik« vagy »az eskü népe« szóösszetételhez állhat közel. Az eredeti népnév ismeretlen, csak a szomszédos nemzetek által elrontott elnevezést ismerjük. Legvalószínűbben az asszír változat, az Aškuza(i) vagy Iškuza(i) áll legközelebb a magyar nyelvből alkotott népi névhez.”* Eszerint a szkíta népek szövetségének neve összefüggésben lehet az eskü kifejezéssel, illetve az esküvéssel, gondoljunk pl. a magyar [vérszerződésre](#).

⁵⁴⁰ Diker, Selahi: And the Whole Earth Was Of One Language, 1996, Türk Dili'nin Beş Bin Yılı / A török nyelv öt évezrede, 1999.

⁵⁴¹ Rüdiger Schmitt: Compendium Linguarum Iranicarum.

Vérrel megpecsételt eskü ^[542]

Esküdtek. Kul Oba halomsírban talált arany szobrocska.

A vérrel megpecsételt eskü, amint ezt ókori tudósítók nem egyszer leírták, kitüntetett szerepet játszott a szkíta szövetség népeinek életében. A [hunok](#), illetve szövetségeseik is ragaszkodtak az esküvés eme formájához. Az esküvési szertartás lefolyását ekként írja le Hérodotosz:

„Szerződéseket pedig így kötnek a scythák, legyen az akárki, a kivel megkötik: nagy agyag serlegbe bort öntvén hozzávegyítik a szerződő felek vérét, árral megszurván vagy késsel megvágván kevésbé testöket; azután belemártanak a serlegbe kardot, nyilakat, két élű fejszét s hajító dárdát. S miután ezt megtették, hosszasan imádkoznak és azután mind magok a szerződő felek, mind legelőkelőbb kísérei isznak belőle.” – IV. könyv, 70. szakasz ([Télfi János](#) fordítása).

[Lukianos](#)z, illetve az általa megszólaltatott [Toxarisz](#) nagyjából ugyanígy nyilatkozik a baráti szerződéssel kapcsolatban:

„Ha pedig barátul választottunk már valakit, következik a szövetség s a legnagyobb eskü, hogy bizonyára egymással fogunk élni, s ha kell, egymásért meghalni. És így teszünk is; mert mihelyt bemetszvéen ujjainkat serlegbe csöpögtetjük a vért s kardjaink hegyét bemártván egyszerre iszunk mindketten belőle; semmi sincs mi ezután minket szétválaszthatna.” – *Toxarisz, avagy barátság* ([Télfi János](#) fordítása).

Toxarisz mindehhez hozzáteszi még: legfeljebb három jeles férfiúval szabad efféle szerződést kötni, mert kinek sok esküdt barátja van, szabados erkölcsű nőszemélyhez tartják azt hasonlóan.

A [vérszerződés](#) szokása a pusztai népek körében a középkorig fennmaradt. A vérrel megpecsételt eskü a [magyarok](#) történelmének is meghatározó fejezete.

Szkíta népek voltak a perzsák által említett „avarországi” (parthava), „turáni” dahák, Európában a Dnyeszter környezetében élő [türegeták](#), a Keleti-Balkánon és a Havasalföldön letelepedett [géták](#), az Erdélyi-medencét és környékét birtokló [dákok](#), valamint az Alföldet és a Kisalföld északi felét megszállva tartó [szkíták](#) (saját nevüket nem ismerjük), továbbá a kelet-európai szkíta népeket képviselték a Donyec és a Déli-Bug, illetve az Al-Duna között honos [királyi szkíták](#), valamint az Urál folyó és a Donyec közötti pusztát birtokló [thüszsageták](#). Utóbbiak egy-egy csoportját alkották a

⁵⁴² Wikipedia: hu.wikipedia.org/wiki/szkíták.

Don mellékén élő **melankhlainok** és az Obscsij Szirt, illetve a Szamara folyó vidékén honos névadó **thüsszageták**. Szkíta vezető csoportjai voltak a Don folyótól keletre letelepített iráni **szauromatáknak** is. A délkelet-európai szkítákat a régészek korai-, avagy *preszkíták* nevezik, akiket még helytelenül *kimmerek*-nek is neveznek.

A szkíták a **Dnyeszter**, a **Prut** és a **Szeret** vidékét, a Keleti-Balkánt, a **Havasalföldet**, az **Erdélyi-medencét** és környékét, valamint az **Alföldet** (délien nagyjából a **Maros** vonaláig), és a **Kisalföld** északi részét tartották megszállva. Erdélyben a kezdeti időkben (i. e. 8–5. század) az **agathüreszek** (αγαθῦρες) népével találkozunk, később (i. e. 6–4. század) ezek „eltűnnek” a Kárpát-medencéből. Az Alföld, a Kisalföld és az Erdélyi-medence északi tájainak lakói ebben az időben, bizonyítottan az i. e. 4–3. században, a **kelták** voltak.

Királyi szkíták

A királyi szkíták – saját nevük görögösen ourgoi (οὐργοί), urogi (υρογί) –, illetve elődeik Kelet-Európa keleti felének, a **Déli-Urál** vidékének őstelepesei voltak. Jelek szerint legalább a **középső kőkorszak** óta helyben, a **Volga** középső szakaszánál laktak. Birtokaikat keleten az **Urál** folyó, nyugaton a **Don** határolta. Eme kelet-európaiak elődei pedig az eurázsiai pusztá mamutvadászai voltak.

A szkíta népek közül elsőként a királyi szkíták szerepelnek írott forrásokban. **Urartui**, illetve **asszír** feliratok említik őket az i. e. 8-7. században, amikor betörték Elő-Ázsiába.

Az i. e. 8. században elhagyták ősi lakóhelyüket, és a kelet-európai pusztá nyugati felét vették birtokba. A **Donyec** és a **Déli-Bug** között elterülő pusztát (a tenger mellékén a Don torkolata és az Al-Duna közötti vidéket, az Etelközt) birtokolták. Székhelyük a **Dnyeper** középső szakaszánál volt. Egyik elpártolt csoportjuk, a **iürkák** a Déli-Urál vidékén élt az ősi lakóhelyen, az Urál folyó és a Donyec között visszamaradt **thüsszageták** társaságában.

Az i. e. 7. és a 6. század fordulóján az Elő-Ázsiában portyázó szkíta hadak visszatértek Kelet-Európába, kisebb csapataik azonban Urartu területén, a mai **Gjumri** város környékén, Észak-Anatóliában, a Zöld folyó (Yeşilırmak) – az ókorban Irisz – környezetében telepedtek le. A visszatérők a **Kaukázus** északi előterét, a **Kubány** folyó környékét szállták meg. A magukkal ragadott madaiaiaknak, avagy **szauromatáknak**, a Don mellékén, a bal parton jelöltek ki lakóhelyet.

Az i. e. 4. század végén a szauromaták fellázdáltak uraik ellen, és az i. e. 3–2. században a királyi szkíták, illetve a görögök birtokait dúlták. A királyiak vezető törzsének népessége a meg-megújuló támadások nyomán a **Krím-félszigetre**, illetőleg a Dnyeszter és a Déli-Bug alsó szakaszának környékéhez tömörült. Kisebb országuk – Mikra Szküthia (Μικρά Σκυθία), Scythia Minor, Kis-Szkítia (i. e. kb. 250–i. sz. kb. 200) – neve utóbb a mai **Dobrudza** területére szállott át. Az i. e. 2. században elvesztették önállóságukat. A nép egy része valószínűleg az **alánok** közé vegyült, s velük együtt az Alföldre vándorolt.

A királyi szkíták, **Harmatta János** iranistánk szerint, az iráni népek csoportjába tartozó ókori lovasnépek közé tartoztak. Nyelvük – állítja Witzel – indoiráni eredetű, tehát az **indoeurópai nyelvcsalád** tagja, a mai perzsa nyelvhez áll (sic!) közel.

A királyiak az i. e. 8. században elhagyták ősi szálláshelyüket – eredetileg az **Urál** folyó és a **Don**, illetve a **Donyec** között laktak –, és elfoglalták a kelet-európai pusztá nyugati felét, a Don, illetve a Donyec és az **Al-Duna** közötti területet, a korai szkítáknak, vagy helytelenül **kimmereknek** nevezett rokon népesség korábbi lakóhelyét. A királyi szkíták nagyurainak központi szálláshelye a **Dnyeper** alsó szakaszánál volt.

A korainak nevezett szkíták egy része nyugat felé vonult, s Délkelet-Európában telepedett le. A Kárpát-medencébe vélhetően legalább két hullámban – legkorábban az i. e. 8. században, Dénes György szerint az i. e. 560-as években – nyomultak be, pontosabban költöztek vissza, elfoglalva annak keleti felét (Erdélyt).

Hérodotosz leírása szerint a királyi szkíták az Al-Duna, a [Fekete-tenger](#) és a [Kaukázus](#) határolta pusztán éltek. Az [Olbia Pontiké](#) (ma Parutyino) városából keletre induló szkíta kereskedők a Tanaisznál (Don) hagyták el saját felségterületüket, s a folyón túl már a [szauromaták](#) birtokai következtek.

A királyi szkíták keleti szomszédai – nagyjából a Don és a [Volga](#) között elterülő füves pusztát birtokolták – az i. e. 6-2. században a [madai](#) származású sauruomaták voltak. Ez időben Közép-Ázsia pusztáit is szkíta népek, a [szakák](#) csoportjába tartozó [isszédok](#), [ászik](#), [avarok](#), [kangarok](#) és [szakaurak](#) tartották megszállva. A [Szamarkand](#) köré tömörülő oázisok, illetve városok lakói ellenben nagyrészt iráni [szogdok](#) voltak.

A királyiak, pontosabban szövetségük neve első ízben urartui feliratokon (*Išqigulu*), valamint [asszír](#) évkönyvekben, ékiratos táblákon – [II. Sarrukín](#), asszír király uralkodásának idején – jelenik meg (*Aškuza*, *Iškuza*). Szövetségük nevét a [Biblia](#) is említi: *Aškuz* (אשכּוּז: 'askūz), illetve rontott alakban *Aškenáz* (אשכּנז: 'askⁿaz) (Jeremiás 51: 27). A feljegyzések szerint a szkíták nagyobb csoportja i. e. 700 körül tódult be északról, és a [Kura](#), valamint az [Araksz](#) folyó völgyében, illetve az [Urmia-tó](#) környékén telepedett le. A szkíták egyik központja az Araksz völgyében, a mai [Gjumri](#) város környékén – egykor Szakasene, illetve [Aszkánia](#), ma [Azerbajdzsán](#) –, a másik az Urmia-tó vidékén, Saqqez város környékén volt.

Az asszírok és a szkíták i. e. 676. körül szövetségre léptek. [Assur-ah-iddína](#), asszír király ekkor jóslatot kért [Šamaš](#) papjaitól. Kérdése ez volt: vajon megtartja-e adott szavát [Bartatua](#), Iškuza ország királya, ha leányát adja hozzá feleségül. Az i. e. 653. évben az asszírok elleni csatában esett el [Khsathrita](#), a [Méd Birodalom](#) megalapítója, kit a Hérodotosz által említett ifjabb Phraortésszel azonosítanak. Az asszírok és a szkíták szövetsége az i. e. 653–652. évben legyőzte az Asszíria ellen lázadó médeket, és az asszírok Média és Mannai irányítását szkíta hűbéresükre bízták. Bartatua – Hérodotosz munkájában Protothüész – halála után fia, [Madüész](#) örködött a médek és mannaiak fölött. Az i. e. 625. évben [Uvakhsatra](#), méd király megfosztotta a szkítákat hatalmuktól. A szkíta derékhad ezek után visszatért a kelet-európai pusztára, és a Kaukázus északi előterében, a [Kubány](#) és mellékfolyóinak völgyében telepedett le. A szkíták a magukkal ragadott hűbéres sauruomatáknak a Don alsó szakaszánál, a bal parton jelöltek ki lakóhelyet.

Az i. e. 611. év előtt, a szkíták egy csoportja hadjáratot vezetett Egyiptom határáig, [I. Pszametik](#) fáraó azonban, latba vetve kincstárának javait is, rábírta őket a visszavonulásra.

Az i. e. 516–512. évben [I. Dárajavaus](#), perzsa király vezetett a királyi szkíták ellen (lényegét tekintve eredménytelen) hadjáratot. Seregeinek egy részét elveszítve kellett visszafordulnia az összecsapásokat elkerülő, az ellenség számára hasznos javakat elpusztító szkíták földjéről. A szkíták – állítja Vásáry István – nem alkottak egységes birodalmat. Törzsi szövetség keretében éltek, s közösségüknek más, nem szkíta népek is részesei voltak.

Szkíta leletek a Kárpát-medencében

A Kárpát-medencében elsősorban a [Vekerzug-kultúra](#) (Szentese-Vekerzug lelőhely), illetve az erdélyi Csombord (Alsó-Fehér megye, Nagyenyedtől 4 km-re keletre) vidékének népességét szokás a szkítákkal összefüggésbe hozni. Jelentős leletanyagú temetőket tártak fel például [Hetény](#), [Kustánfalva](#), [Szentese](#)-Vekerzug határában. Kiemelkedő szkíta leletek például a [tápiószentmártoni](#) és a [zöldhalompusztai](#) aranyszarvas.

Szauromaták

A sauruomaták (szarmatai: σαρμαται, sauruomatai: σαυρομαται, szürmatai: συρματαί) a királyi szkíták által a Dontól keletre letelepített, nagyobb részben iráni, közelebbről madai, avagy [méd](#) eredetű népességet képviselték. Kezdetben (i. e. 6–4. század) a szkíták hűbéresei voltak: a szkíta vezérlő törzsek szállása a Kubány, illetve a Don folyó torkolata környékén volt. Az i. e. 4. század vége felé a sauruomaták elpártoltak uraiktól, és a királyi szkíták rovására terjeszkedtek nyugat felé. Nevük átszállott az általuk lakott tartományra (Sarmatia), és az i. e. 2. században az ott felbukkanó

szkíta [alánokra](#) is ráragadt. Idővel a szauiromaták elvesztek a keletről érkező alánok ([ászik](#), [rhoxolánok](#), [aorszok](#)) tömegében.

A szauiromaták, tehát az i. e. 4. század végén fellázadtak szkíta uraik ellen, és a görög gyarmatvárosokra is rátámadtak. A királyiak szállásterületének nagyobb részét végül, az i. e. 2. században, rokon nép – a helytelenül [szarmatának](#) nevezett ászik, az [alán szövetség](#) részesei foglalták el. A királyi szkíták ekkor a Dnyeper és az Al-Duna közötti pusztára, illetve [Dobrudzsa](#) területére vonultak vissza. Székhelyük a [Krim-félszigeten](#) volt. Függetlenségüket az i. e. 2. században elvesztették. A pontoszi görögök, illetve [VI. Mithradatész](#), pontoszi király alattvalói, majd a [Római Birodalom](#) hűbéresei lettek. Mintegy négyszáz év múlva, az i. sz. 3. században tűntek el végleg a híradásokból.

Ászik

Az ászik (iazügesz: αἰζυγες; asii, astacae; jászok) – a régészek nevezéktana szerint [szarmaták](#) – írott történelmük hajnalán (i. e. 2. század) a [Szir-darja](#) és az [Amu-darja](#) alsó szakaszánál laktak. Három törzsüket ismerjük: *ászik*, [aorszok](#), [rhoxolánok](#). Szövetségük neve kezdetben – görögösen – [Masszagetai](#) (Μασσαγεται) volt. Egyik csoportjuk neve (aorszoké) perzsa királyi sziklafeliratokon *Sakâ tigraxaudâ*, azaz *hegyes fővegű szakák*.

Az ászik a [jüecsik](#) vándorlása (i. e. 166–129.), s ennek kapcsán a kangarok hódításai nyomán függetlenségüket (i. e. 130. táján) elvesztették. Szövetségük nevét ekkor megváltoztatták ([Alanoi](#): Αλανοί), és egy részük Európába költözött. Alföldünket időszámításunk második évtizedében érték el.

A Közép-Ázsiában visszamaradt ászik szabadságukat az i. sz. 3. század elején visszanyerték, ám a Belső-Ázsiából kirajzó törökös népek a 4. század közepén leigázták őket, és velük egybevegyülve a kelet-európai pusztán élő ászai és germán csoportokra törtek. Egy részüket elűzték lakóhelyükről, más részüket uralmuk alá hajtották, s ezekkel egyesülve Délkelet- és Közép-Európát fenyegették. A szkíta eredetű vagy szkíta elemeket is magába foglaló hunok és a keleti-ázsiai [türk](#) népek összekovácsolódtak, s ekképpen született meg a [bolgár](#), illetve a [besenyő](#), az [eszkil](#), a [kazár](#), a [szabar](#) stb. nevű nép.

Az i. sz. 4. század közepén Közép-Ázsiát megszállták a Belső-Ázsiából kirajzó [hunok](#), s a század végén, szkíta népekkel egyesülve, Kelet-Európa pusztáit is uralmuk alá vonták. Ez időtől fogva a *szkíta* név kezd kikopni a forrásokból, s utóbb, a hun szövetség oszlása nyomán a *hun*, *ogur*, *onogur*, *türk* stb. elnevezés is. A rovásírás azonban nem veszett el. Még a „népvándorlások kora” utáni időkben – a Kárpát-medencében például jóval a [honfoglalásnak](#) nevezett esemény után is – használatban maradt. Az i. sz. 4. századtól kezdődően azonban a szkítáknak tulajdonított rovásfeliratok már nem csupán a szkíta nyelv szavait rejthetik, hanem az ótörökét is.

A [hunok](#) szövetségébe betagozódott ászik részt vettek az [Onogur-bolgár Birodalom](#) és a [Kazár Birodalom](#) megalapításában is. A Kaukázus északi előterében tanyázó alánok ellenben megőrizték függetlenségüket, s bár később szorongatták őket a [türkök](#), a [kazárok](#) és az [arabok](#), országuk a mongol hódításig fennállott.

A 830. év táján vallási belháború ütött ki a kazárok országában. A lázadásban részt vevő ászik – arab forrásokban nevük al-Arsiyya, al-Arsiya, As-yah, al-Ursiyya, al-Larisiya, al-Orsiyya és Ors – elpártoltak a kazároktól, [kavaroknak](#) (καβαροι) nevezték magukat, és csatlakoztak a szabarok egy csoportjához, kik ugyanekkor szakadtak el a birodalomtól. A két csoport szövetsége madzsar, **magyar** (arab forrásokban al-Maggariya, badzsgird, bajdzsirt, basgird, basgurd stb.) néven írta be magát a történelembe, a bizánciak azonban leginkább csak türköknek nevezték őket.

Alániát, az alánok kaukázusi országát végül a mongolok számolták fel. A fegyverforgatók egy csoportját Kínába hurcolták, a nép egy része pedig a kunok egyik csoportjához csatlakozott, és velük a Kárpát-medencébe költözött. Leszármazottaik, a mai **jászok** – az ókori szkíta népek közül egyedül ők – mai napig fenntartották nevüket.

Avarok

Az avarok (abaroí: αβαροι, abioi: αβιοι, aparnoí: απαρνοι, apasziakai: απασιακαι, daai: δαι, daoi: δαι, parnoi: παρνοι, parthoi: παρθοι, paszianoí: πασιανοι, pszeudo-abaroí: πσευδο-αβαροι; dahâ; dahae, kidaritae, uarkhonitae) szálláshelye kezdetben a Kopet-dag északi előterében volt. Első ízben az asszírok tudósítanak róluk az. i. e. 7. században. A Partukka (a perzsák nyelvén Parthava) nevű országrész bizonyára lakóhelyükre hivatkozik. Előbb valószínűleg a [médek](#) hűbéresei voltak, majd az [Óperzsa Birodalomé](#), s azután a [makedón görögök](#) igája alá jutottak. Az i. e. 247–231. évben kivonták magukat a [Szeleukidák](#) uralma alól, és megalapították a [parthusok birodalmát](#) (i. e. 247–i. sz. 224).

Országuk bukása után az [Újperzsa Birodalom](#) adófizetői lettek. Később elvették a perzsáktól [Baktriát](#) (367–368.), elfoglalták [Szogdiát](#), és az Indiai-félszigeten is egy határ földet, és a [kusánok](#) örökébe léptek. Népüket (kidarita hunok: κιδαριται ουννοι) és birodalmukat, a [Kidarita királyságot](#), [Kidara](#) nevű uralkodójuk szerint nevezték meg a nyugati források. Nyugaton (örmény kútfők) kusánoknak, kínai források jüecsiknek is nevezik őket.

Avarjaink az i. sz. 457. év táján csatlakoztak a hunok szövetségéhez, közelebbről a [heftaliták](#) kötelékéhez. Nevüket, és bizonyos mértékben függetlenségüket is – ellentétben a közép-ázsiai ászikkal és kangarokkal – megőrizték.

A 6. század közepe táján (554–555.) a türkök hódításai nyomán elhagyták közép-ázsiai hazájukat, és a Kárpát-medencében telepedtek le (567.). Az 568. évben a Dunántúl területét is birtokba vették, uralmuk alá hajtva a Kárpát-medence ászí, germán, illír, kelta, trák stb. eredetű lakóit. Az avarok országuk összeomlása után (9. század eleje) a magyaroknál találtak menedéket. Az avar sírok többsége az Alföldön (Szarvas, Kubány, Tiszafüred) található a dél-alföldi magyar lakóság többsége ma is feltehetően avar származású. Az avarok egy része az adriai tenger melléken letelepedett horvátok népét gyarapította.

Kangarok

A kangarok (kakhagai szküthai: καχαγαι σκυθαι) kezdetben a [Szir-darja](#) középső szakaszának alföldjét, valamint a Talasz és a Csü folyó lapályát birtokolták. Országuk neve kínai forrásokban Kang, Kangcsü, Kangkuo alakban szerepel. Az i. e. 130. év táján hódításokba kezdtek, s az ókori Közép-Ázsia egyik legjelentősebb és legnagyobb befolyású államát hozták létre. Elfoglalták Szogdia nagyobb részét, valamint az ászik és az isszédok országát, s ők uralták a [Selyemút](#) egyik szakaszát. A 4. század végén a kangarok is betagozódtak a hunok szövetségébe. Később az [úzok](#), illetve [ujgurok](#) kötelékébe tartozó [besenyők](#), [kunok](#) és [palócok](#) (polovecek) között tűntek fel, s részt vettek a [szeldzsukok birodalmának](#) megszervezésében is. A mongol hódítás után [karakalpakok](#), [kazakok](#), [üzbégek](#), [nogaji tatárok](#) közé vegyültek. Nagyobb csoportjuk a magyarok országában telepedt meg. Ma *kun*, *palóc*, *besenyő* és *csángó* néven ismerjük őket.

Szkíta aranyasarvas (Zöldhalompuszta)

A szkíták nyelvéről

A szkíta nyelvet⁵⁴³, pontosabban a [szkíta népek](#) nyelvét – közmegegyezés alapján – az [indoeurópai nyelvcsalád](#) [indoiráni](#) ágán belül az [iráni nyelvek](#) keleti csoportjába osztják be. E csoportban csupán az [osztét](#) és a jagnobi él, a többi ide sorolt nyelvet ([avesztai](#), [baktériai](#), szkíta, szarmata, alán, szogd és khoraszmiai) a nyelvészek kihaltak tekintik. Az iráni nyelvek változtak az idő múlásával, s feltételezések szerint a szkíta népek nyelve is hasonlóképpen. Ezzel kapcsolatban – a bizonyítás teljes mellőzésével – szkíta nyelvjárásokról, illetve önálló szkíta nyelvekről is beszélnek.

A szkíta népek nyelvét – összefüggő nyelvemlékek híján – töredékeiből próbálják egészévé szerkeszteni. Valójában csupán néhány tucat hitelesnek tekinthető szkíta kifejezést, illetve egy-két nyúl-farknyi, különböző jelekkel és ábécékkel rögzített – megfejtetlen vagy vitatott tartalmú – szkíta feliratot ismerünk.

Jószerevével semmit sem tudunk a szkíta nyelv hangzóiról – ezzel kapcsolatban egyelőre minden csak feltételezés –, és azt sem tudjuk megmondani, vajon hajlító vagy ragozó stb. volt-e a szkíták nyelve. Következésképpen a szóban forgó népesség, illetve nyelvük iráni mivolta szintén csak feltevés, melyet eddig még nem ellenőriztek minden oldalról. Más szóval a szkíták nyelvének hovatartozását egyelőre csupán találgathatjuk. Előfordulhat, hogy a szkíta nyelv egyenesen folytatódik az [ómagyarban](#) (és esetleg az etruszkban és a keltában).

A *szkíta* kifejezés – ez valójában a szkíta népek szövetségének neve – e helyen a kelet-európai és közép-ázsiai pusztán egykor – a nyelvészek szerint az i. e. 4. század előtt – honos szkíta népeket, illetve nyelvüket jelöli. Alán az [ászai](#) nép szövetségének neve, és őket illeti a [jász](#) megszólítás is. A *szarmatának* nevezett nyelv meghatározása fölöttébb bizonytalan. Szauromatáknak, [szarmatáknak](#) a szakemberek jobbára a [királyi szkíták](#) által a [Don](#) mellékére letelepített madai, avagy [méd](#) eredetű népességet nevezik. A szarmata nevet azonban a szkíta ászikra is ráaggatják, vagyis a nevüket joggal viselő, méd eredetű szauromatákat, illetve a (helytelenül) szarmatának címzett ászikát rendszerint egy kalap alá veszik.

⁵⁴³ Világháló: [hu.wikipedia.org/wiki/szkíta nyelv](http://hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_nyelv).

Életfa, „feltámadás”, i. e. 5.sz.

A szkíta világ

Ruházat

Előkelő szkíta férfiak és nők, elől összefogott köntöst (kandüsz: κανδύς) viseltek, nadrágot, illetve oldalt hosszan behasított (lovagláshoz is alkalmas) hosszú inget, pontosabban ingruhát. Utóbbi legalább a térdeket eltakarta. Finom hölgyek körében a hosszú, elől összefogott szoknya is divatban volt. Az [alán](#) asszonyok az i. sz. 2. század végén leginkább az ujjatlan, mindkét vállon [kapocccsal](#) rögzített ruhát kedvelték. A szkíta ünnepi viseletet finomabb anyagok és gazdagabb díszítés jellemezte. A tehetősebbek vállukra esetenként köpenyt is kanyarítottak. A szkíta köntöst, bő ujjú felöltőt – ha nem számítjuk az ujjakat – két részből, a vállaknál és az oldalakon összevarrt és beszegett szövetdarabból állították össze. Az ujjas szárnyait általában nem rögzítették, hanem elől egymásra hajtották, s derékban övvel összefogták. A köntöst gyapjúsövetből, kendervászonból, szarvasbőrből vagy vastagabb [nemezből](#) szabták. A [nadrág](#) alighanem a szkíták találmánya. Eme ruhadarab szkíta neve iráni közvetítéssel jutott a görögökhöz, s ők *anaxüridész* (αναχυριδης) alakban rögzítették. Nadrágban járt minden szkíta, nem különben atyafisága (pl. [dák](#), [géta](#), kelta, [hun](#) és [török](#)), valamint hűbérese (pl. az iráni sazuomaták és harcias hölgyeik, az amazonok). A nadrág viseletét eltanulták keleten a médek, a perzsák, továbbá a kínaiak, nyugaton a germánok. Vagyis utóbb a fél világ szkíta nadrágot viselt.

A szűrruha, avagy gúnya (kaunakész: καυνακης) például gyapjúból, nemezből, és legfeljebb hímzéssel, rojtokkal, rátétekkel ékesítették. Hétköznapi bőrruhákat a pásztorok nyilván maguk készítették. A kevésbé tehetősek, illetve a harcosok általában jellegzetes szkíta (fríg) főveget hordtak.⁵⁴⁴

⁵⁴⁴ Világháló: [hu.wikipedia.org/wiki/szkíta szokások/cite-note](http://hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/cite-note) – Yatsenko, S.A. (1992).

A Napkirály (Issyk kurgán, Kazahsztán)

A [szűr](#) – Hérodotosz, [Alexandriai Hészükhiosz](#), illetve [Xenophón](#) munkájában görögösen *zeira* (ζεῖρα), *zirai* (ζῖραι) – a leírás szerint a szkíták bő felsőruhája volt, a lovas harcos lábait is védő hosszú köpönyeg. ⁽⁵⁴⁵⁾

A ruházaton nem voltak zsebek. Szkítáink nélkülözhetetlen tárgyaikat – asszonyok például nyeles tükröt, varróeszközöket, férfiak fegyvereiket, késüket, borotvájukat, fenőkövéket, tűzszerszámukat – övükre függesztették, tarsolyukban hordozták. A szkíta eskü kelléke, az áldozati csésze – a szabad ember egyik jelvénye – szintén az övről függött alá.

A hosszabb vagy rövidebb szárú bőr- vagy nemezcizmát a bokánál, illetve a térdnél szíjjal, zsinórral tekerték körbe. A [cipőt](#) egy vagy két darabból varrták, és fűzővel kötötték meg. A lábbeli puha talpú volt. Szegényebbek bizonyára egyszerűbb alkalmatosságot, pl. bocskort viseltek. Szkítáink ismerték a [harisnyát](#) is: bőrből vagy gyapjúból készítették.

A pusztá lakói által viselt alsóruha anyaga elsősorban vászon, legfontosabb darabja pedig az [ing](#) volt. A rövidebb fajta csak annyival ért derékon alul, hogy a nadrág stb. kötésével rögzíthessék. A hosszú ing általában féllábszárig fedte a testet. Az ing egyben felsőruhaként is szolgált. A szkíta ingnek nem volt gallérja, ellenben létezett hosszú és rövid ujjú válfaja is. A hosszú szárú és testhez álló alsónadrágot derékban szíjjal, zsinórral kötötték meg. Az ingruhát vagy szoknyát viselő nők alsóruhaként [ingaljat](#) aggattak magukra: vászonleplet, melyet oldalt összevarrtak s derékban megkötöttek.

Hajviselet, testfestés

A [királyi szkíták](#) előkelői nem ritkán kontyba fogták hajukat, s arcukat két oldalt egy-egy hajfürt keretezte. Az [alán](#) főemberek hajukat általában két fonatban viselték. A felnőtt férfiak többsége

⁵⁴⁵ Világháló: [hu.wikipedia.org/wiki/szkíta szokasok/cite-note](http://hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokasok/cite-note) – Schmidt, M. > Hesykhios (1867).

hosszú haját és dús arcszőrzetét növesztett. Az [avar](#) harcosok a 6. században „összefont és szalagokkal hátrakötött igen hosszú üstököket viseltek” (Theophanész). Valamennyi szkíta nép gyakorolta a [bőr](#)- és hajfestés szokását. A bőrre festett minták bősége viselőjének rangját is jelezte. Az [agathürszők](#) hajukat kékre ([Plinius](#)).

Hatalmi jelvények, ékszerek

A főembereket elsősorban fejdíszek, valamint ékszerek – nevezetesen nyakperecek, karkötők, aranyveretes övek – alapján lehet azonosítani. A királyi hatalom jelképe volt még a vörös szín. Fejedelmek és hadurak ruházatát minden elemében e szín uralta.

A királyi szkíták uralkodójának fejdísz, koronája, nagyjából félgömb alakú volt, és aranyból öntötték. A leginkább jellemző női fejdísz a pártá volt, melyet állatalakkal díszített arany lemezek borítottak. Előkelő szkíta hölgyek magas, kúpos fejfedőt is viseltek, s ehhez lengő szalag, valamint arany függők is tartoztak.⁽⁵⁴⁶⁾

A közép-ázsiai [szakáknál](#) a királyi hatalom jelképe volt a magas, csúcsos főveg. Ilyen a szaka „aranyember” (Issyk kurgán – lásd feljebb) fejdísz is.

A ruházat, ékszerek stb. díszítése a szkíták hiedelemvilágát tükrözi. Istenségeiket jelenítették meg, mesebeli külsővel felruházott állatokat, valamint indáival a világot behálózó [Életfát](#). Az Életfa, másképpen [Égig érő fa](#) gyümölcse és nedve táplál minden állatot s embert. Szkítáink testükre, ruházatukra stb. bajt, szerencsétlenséget elhárító, varázserejűnek vélt tárgyakat, [bálványokat](#) is aggattak. Ilyen szerepet töltöttek be a szkíta aranyszarvasok is.

Fegyverek

A szkíta harcos felszereléséhez tartozott – ókori források szerint is – a kard és a rövid tör, a dákos. Az Kr. e. 8. században ezen fegyvereket már rendszeren vasból készítették. Markolatukat bronzból öntötték vagy agancsból faragták. A markolat végét ragadozó madár fejéhez hasonlatosra formálták.⁵⁴⁷ A fokos, a szigony és a pányva is a szkíták fegyvertárához tartozott, és használták a buzogányt is.⁵⁴⁸ A szkíta fokos vagy szekerce (szagarisz: σαγαρίς) és a szigony nevét (szigünész: σιγυνης, szigünon: σιγυνον) ókori görög forrásokból ismerjük.

Szkíta harcos íjjal és fokossal (Tiszadob).

⁵⁴⁶ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/cite-note – Yatsenko S.A. (1992).

⁵⁴⁷ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/cite-note – Kemenczei T. (2003, História 7).

⁵⁴⁸ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/cite-note – Bakay K. (2004).

A harcosok tegzei bőrből, vékonyra gyalult fából, fakéregből készültek, bronz csatjaikat többnyire állatalakkal díszítették. Az íjak alapanyaga rugalmas fa volt. A fára rostos állati inakat sajtoltak, az íj szárnyaira halenyvvel szarulemezeket ragasztottak, a középrészt, valamint a szárnyak végét csontlemezekkel erősítették meg, s az egészet kötésekkel is rögzítették. A kovácsok által készített tompa, háromélű nyílhegyeket alighanem a harcosok fenték élesre.

Kul Oba kurgánban talált arany edény, Krím-félsziget, Kr. 4. század.

A könnyű fegyverzetű szkíta harcos pajzs gyanánt jobbra fakteretre feszített bőrt használt. A nehéz fegyverzetű lovas bronz- vagy vassisakot és szaru- vagy fémlemezekből összeállított vértet viselt.

A szkíták (és a rokon népek, pl. a [dákok](#)) hadi jelvénye, zászlaja nyitott szájú sárkánykígyó volt. Feje jobbra ezüsből vagy bronzból készült, s egy rúd végére erősítették. Teste részint bőrből, részint színes szövetből állott. Kezdetben a (helytelenül) szarmatának címzett szkíta alánok lovascsapatai különböztették meg magukat ilyen jelvénnnyel.⁵⁴⁹

A szkíta sárkánykígyó megjelenését [Arrianus](#) – *Tekhné taktiké*, 35. – így írja le:

„A scythia hadjelek (zászlók) sárkányok, melyek arányos hosszúságú póznákon függenek. Készülnek pedig összevert színes ruhadarabokból, fejeik és egész testök egész a farkig kígyókat ábrázolnak.” – [Télfy János](#) fordítása⁵⁵⁰.

Családi élet

A szkíták fejedelmek – valószínűleg csak a hatalmasabbak, akiknek vagyona ezt lehetővé tette – többnejűek voltak. A királyi szkíták Ariapeithész (Αριαπειθης) nevű nagyurának Hérodotosz szerint három felesége volt – görög, trák és szkíta –, s ezektől egy-egy fiúgyermek született. Egyik fiáról (Szkülész: Σκυλης) tudjuk, hogy görög feleséget is vett maga mellé. A királyi családok közötti szövetséget gyakorta házassággal pecsételték meg, máskor pedig a béke, a jószomszédi viszony biztosító volt a házasság. Más szóval a királyi hitvesek jobbra kezesként kerültek idegen házba.

Az [agathürszökről](#) Hérodotosz úgy tudja, asszonyaikat közösen birtokolták. Hasonlót állít – s ugyanezt mondja Sztrabón is – az [ászikkal](#) ([Masszagetai](#): Μασσαγεται) kapcsolatban: egynejűek voltak, de feleségeikkel közösen éltek.

⁵⁴⁹ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/cite-note – Nickel, H. (1989, Metro.Museum Journal 24).

⁵⁵⁰ Télfy J.: Magyarok őstörténete – Görög források a scythák történetéhez, Pest, 1863. (mek.oszk.hu).

A szkítákról a *legigazságosabb* jelző felbukkan már [Homérosz Iliász](#) című hőskölteményében is. Ez esetben tehát alighanem a szkíta népekhez kapcsolódó történelmi közhelyről van szó, melynek elemeit megtaláljuk több ókori szerző, pl. [Aiszkhülosz](#), Hérodotosz, Sztrabón, Arrianus munkájában is. „Ők továbbá a legigazságosabbak is, közösen bírva a jószágokat és nőket, úgy hogy az öregeket atyáiknak, a fiatalabbakat fiaiknak, az egykoriakat testvéreiknek nevezik. Mondják, hogy ezeknél még senkiről sem beszéltek, hogy irigykedett, gyűlölt vagy félt volna, életük közössége és igazságuk miatt. Nejeik nem kevésbé harciasok mint a férfiak, s együtt mennek ezekkel a háborúba, midőn szükséges.” (Télfy)⁵⁵¹.

Hitvilág

A szkíták természethívők voltak. Számos istenséggel (tündérrel) népesítették be világukat. Néhánynak ezek közül nevét is ránk hagyományozták az ókor tudósítói, s feljegyezték a szkíták eredetmondáját is. A szkíta neveket azonban (szabályozás híján) ki-ki saját hallása szerint rögzítette. Különböző szerzők munkáiban – sőt ugyanazon szerző különböző kézírataiban – a nevek gyakorta eltérő lebetűzéssel szerepelnek. S ehhez jön még: a szkíta szavakat rendszerint átgyúrták, s a görög, latin névszókhoz hasonlóan toldalékolták stb. A szkíta szavak visszafejtésével – elsősorban iráni nyelvekre alapozva – többen is kísérleteztek, meggyőző eredményt azonban tudósainknak ez ügyben még nem sikerült felmutatniuk. Az újabb és újabb próbálkozások is a kétségek jeleként értelmezhetők.

Hérodotosz szerint a szkíták legfőbb istenségei *Tabiti* (Ταβίτι), *Papaiosz* (Παπαιοσ), *Api* (Απι), *Goitoszürösz* (Γοιτοσυροσ) és *Argimpasza* (Αργιμπασα). Rendre a *tűz*, az *ég*, a *föld*, a *Nap* és az *érdem* megszemélyesítői. Jeles történetírónk a szkíta hadistenségről, a harag és háborúság uráról is értekezik: neve görögösítve *Targitaosz* (Ταργιταος).

A királyi szkíták, mondja Hérodotosz, *Thagimaszadasz* (Θαγμισαδασ) személyében a tengert is tisztelték. Utóbbi neve [Plinius](#) könyvében *Temarunda* vagy *Temerinda*. Lukianosz írásából kiderül, a szkíták istenséggént tisztelték az életadó szelet, valamint a halált jelképező kardot. Utóbbi bizonyára a Hérodotosz által is említett hadistenség jelképe volt.

A szkíták hitvilágáról, s mellékesen eredetmondájukról, valamint művészetük lényegéről avatottként beszél [László Gyula történész](#):

„Mi lehet az értelme annak, hogy a szkíta ember s ló díszítése tele van a puszták egész állatvilágával? A szkíták eredetmondája szerint egy nagy hős (kit a görögök Heraklessel azonosítottak) a pusztában bolyongva találkozott egy félig asszony s félig kígyó lényvel s kettejük nászából született a szkíta nemzet. Velejében ez a monda sem más, mint az Emese álmában megismert ősi elképzelés egyik változata. Az a félig emberi nő, akivel az ősapa találkozott, nem földi lény volt, hanem minden élet szülőanyja, az ősi istenasszony. Ő adott életet nemcsak az embernek, hanem minden teremtetett lénynek, ő a világban lévő női elem, az anyaföld. Ennek az istenasszonynak képét meg is találjuk mind a lószerszámon, mind pedig az emberek s asszonyok ruházatán. E szerint a ruházat vagy a lószerszám arra való, hogy általa az életet és a termékenységet védő istenanya oltalma alá helyezze a szkíta ember. Olyanféle szerepe van, mint a sámánruhának vagy a sámándobnak, amely önmagában is kis zárt világmindenség. A szkíta hitvilág sem volt azonban egyrétű. Sok helyt látjuk a vezetőszarvast. Aranyból készítik, mesterműként díszíti a szarvasnemzetség fejedelmeinek pajzsát. Lovuk fejére aranyból való szarvasálarcot húznak, hogy hátraslovuk olyan legyen, mintha szarvason ülnének. Rövidre bogozzák a ló farkát, hogy olyan legyen, mint a szarvasé. Üstökét csokorakkötik s az úgy lobog a szélben, mintha agancs lenne. Az állatalakok meg nemcsak az istenanya tiszteletét fejezik ki, hanem egyúttal felruházzák azt, kire kerülnek, mindazokkal a tulajdonságokkal, gyorsasággal, bátorsággal, szívós küzdőképességgel s így tovább, amelyekkel az ábrázolt állatok jeleskednek. (...) A szkítáknál tehát a díszítés nemcsak iparművészeti ténykedés, nem a hideg fényt és

⁵⁵¹ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/cite-note – Télfy János (1863).

pompát szolgálja, hanem bekapcsolja az embert a világmindenségbe, felfegyverzi őt s beleötvözi az ő életét is a többi teremtmények életébe. Mi más ez, mint a legmagasabbrendű művészet?”
(A honfoglaló magyar nép élete)⁵⁵²

Szkíta istenek

A szkíta népek a természeti erőket tisztelték, és nagyszámú istenséggel (helyesebben: tündérel) népesítették be világukat. Néhányuknak nevét is feljegyezték az ókori tudósítók.

Tabiti (Ταβίτι) – a Tűz megszemélyesítője (istennője, tündére) – a fenti képen látható. Müllenhoff e nevet a szanszkrit *tap* (égés, izzás) szóval egyezteti. Nincsen különösebben nehéz dolga, hiszen e kifejezés gyöke jószerével minden [indoeurópai](#), [uráli](#), [altaji](#) stb. nyelvben megtalálható valamilyen formában, például minálunk a használatból kikopott (*tapolik?*) *gyaponik* (gyullad, gerjed), illetve *tapló* szavunkban is.⁵⁵³ A magyar Tapolca helységek neve is ezekre a fogalmakra vezethetők vissza. Georgia fővárosának (Tbiliszi) neve a grúz *tipli*-ből ered, amely meleget, meleg helyet, átvitt értelemben hőforrást jelent.⁵⁵⁴

Papaiosz (Παπαιος) – az Ég megszemélyesítője, a szkíták „Égi-Atya”. Az ászik egyik nagyurának (Babai) a névadója. Müllenhoff⁵⁵⁵ e nevet az újperzsa *bábá*, *bab* (apa) szóval rokonítja. Ez esetben sem kell a párhuzamokat feltétlenül iráni nyelvekben keresgélni, hiszen a magyarban (apa) és a törökben (baba) is, hasonló hangsorral nevezik meg az apákat. S hozzá még nyelvünkben él a *Babai* családnév is.⁵⁵⁶

Api (Απι) – a Föld megszemélyesítője, Földanya. A szkíta [Abarisz](#) (Földanya táltosa), valamint az [avarok](#) népének névadója: „Földanya fiai”. Api nevét viselte Abiria országrész – ma [Gudzsarát](#) állam része –, a [szakaurak](#) egykori birtoka az Indiai-félszigeten.

⁵⁵² Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/cite-note – László Gyula (1944).

⁵⁵³ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_nyelv/cite_note – Czuczor-Fogarasi, 1864 / Nagy, 1909.

⁵⁵⁴ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/Tbiliszi.

⁵⁵⁵ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_nyelv/cite-note – Müllenhoff, K. (1866).

⁵⁵⁶ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_nyelv/cite-note – Czuczor-Fogarasi, 1864 / Hajdú Mihály, 2010.

Goitosziürosz (Γοιτοσυρος), Goitosziüron (Γοιτοσυρον), Gongosziürosz (Γονγοσυρος), Oitoszkürosz (Οιτοσκυρος) – a Nap megszemélyesítője. Müllenhoff e szkíta istenség nevének első elemét (goito) nem értelmezi, magyarul ellenben a „gyújtó” (tűzet fakaszt, világít) szóra emlékeztet, ami igen közel áll a Nap szerepköréhez.

Argimpasza (Αργιπασα), Arippasza (Αριπασα), Artimpasza (Αρτιπασα), Artimpaszan (Αρτιπασαν), Igdampaiész (Ιγδαμπαίης), Értém (Ηρτημ) – az Érdem, az érdemekben bővelkedő életút, régiesen „érdempálya” megszemélyesítője.

Targitaosz (Ταργιταος), Targitész (Ταργιτης), Targitiosz (Ταργιτιος), Tergazisz (Τεργαζις) – a Harag, háborúság megszemélyesítője. Ezen istenség nevét viselte, eredetmondájuk szerint, a [királyi szkíták](#) első nagyura, s az ixomatai nevű törzs fejedelmének leányát illették még Tirgataó Maiotisz (Τιργαταω Μαιοτις) e névvel. [Szádeczky-Kardoss Samu](#) szerint a Targitész név az avarok (és más szkíta népek - magyarok) mindenkori hadurának címe lehetett (harka).

Thagimaszadasz (Θαγιμασαδας), Thageszmana (Θαγεσμανα), Thamimaszada (Θαμμιασαδα); Temerinda, Temarunda – a Tenger megszemélyesítője, Tengeranya.

Régészeti leletek szerint a puszták lakói rendszeresítették az ökrös fogatot, a négykerekű szekert, háziasították a lovat, először Kelet-Európában i. e. 4600. körül.⁵⁵⁷ Ők találták fel a könnyű, küllős kerekeken gördülő szekert, alkalmazták először a nyeret, a kengyelt, a nagy erejű összetett íjat stb. A nadrág és az alsóruha viseletének gyakorlata is tőlük származik. A nadrágot a puszták lakói már az őskőkorban viselték. E népesség körében jelent meg először a bronzművesség, s az ezzel kapcsolatos ismeretek innen terjedtek szét.

Szkíta üst a Kr. e. 5. századból (Erdély)

Európa nyugati felében, illetve a Kárpát-medencében a kelet-európai puszták lakói honosították meg a vasművességet, csakúgy, mint korábban a bronz használatát, s még korábban például a négykerekű szekérét. A kárpát-medencei vaskor megteremtőit a régészek korai szkítáknak nevezik, ők magukat pedig (a görögök hallása szerint lejegyezve) [agathürsoi](#) címmel illették. Ők hozták magukkal a Kárpát-medencébe a fazekaskorongot is.

A görögök stb. történetírói – bár beszámolóikat nem feltétlenül kell betű szerint vennünk – jelentőségüknek megfelelően foglalkoznak a szkíták találmányaival, felfedezéseivel:

Hésziodosz szerint a rézöntés feltalálója szkíta volt.

Az acél [Aiszkhülosz](#) szerint „szkíta jövevény”.

⁵⁵⁷ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – [Bakay Kornél](#) (2005).

A vas fegyverek első készítője [Hellanikosz](#) szerint Szaneunosz, szkíta király volt⁵⁵⁸.

A kovácsfűjtató, a kétágú horgony és a fazekaskorong feltalálója [Ephorosz](#) szerint a szkíta [Anakharsisz](#). Ő a királyi szkíták uralkodócsaládjának sarja volt.

[Caius Iulius Hyginus](#) szerint az ezüst felfedezője is szkíta volt.

Csörgő vagy csengettyű, egy marosmenti kurgánból, Erdély

A szkíták, nevezetesen az alánok, szerepet játszottak [Artúr király](#) mesés történetének kialakulásában is.⁵⁵⁹

Szarmaták

A **szauromatáknak** vagy **szarmatáknak** nevezett ókori, kelet-európai népesség elsődleges források szerint iráni, közelebbről [madai](#), avagy méd származású volt. Gyakran szarmatáknak címezik még – helytelenül – a masszageta, később [alán](#) szövetség népét, az [ászikat](#) is.

A szarmata szó eredete

A szarmaták neve eredetére nézvést különféle magyarázatok adódnak. A régi magyar nyelvben a *sár* szó egyik jelentése: *sárga*. [Bakay Kornél](#) – *sár* szavunkat alighanem a törökös *sari*, *sarig* (sárga, sárgásfehér stb.) kifejezéssel egyeztetni – ekként nyilatkozik a szarmata névről: „*A szár szavunk azonban talán még mélyebb gyökerek jelzője, hiszen első, legkorábbi népnévünket sejtethjük a szár-mata névben.*”⁽⁵⁶⁰⁾ Használatból félig-meddig kikopott *szár* szavunk egyébként *kopár*, *kopasz*, *tar* értelemmel bír, de *fehér* jelentésű is lehet⁵⁶¹.

⁵⁵⁸ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – Phillips, E.D. (1968).

⁵⁵⁹ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – Littleton, C.S. és Malcor, L.A. (2000 / 2005).

⁵⁶⁰ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – Bakay K. (1997).

⁵⁶¹ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – Pais D. (1938).

Forrásaink a szarmatákat szőke, világos bőrű embereknek írják le. A *mata* szó pedig a *metanastae*, *materoi*, *madaroi*, *matari*, *matzari*, *meterea turba* népet is jelölhet, akikről [Klaudiusz Ptolemaiosz](#), [Caius Plinius Secundus](#) és [Publius Ovidius Naso](#) is beszél, s akikben többen – például a finn T. Pekkanen⁵⁶² – a magyarokat vélik felfedezni.

Tuomo Pekkanen, Helsink-i egyetemenen működő finn történész 1973-ban angolul megjelentetett írásában azt taglalja, hogy a magyarság a szarmaták egyenes leszármazottja. Kutatásának célja volt megvizsgálni a Sztrabón által említett Urgoi (Ουγροι) szarmata törzs etnikai hovatartozását, akik az ókorban a Fekete-tenger feletti pusztákon éltek, az Al-Duna és a Dnyeper közötti vidéken.

Sztrabón (Kr.e. 63 körül – Kr.u. 23 után), ókori utazó, író, az ókor egyik leghíresebb művében, a *Geographika* hüpomnémata azaz Földrajzi feljegyzések, 17 könyvből álló monumentális munkájában megemlíti a Fekete-tenger feletti, a *Borysthenes* (Dnyeper) és *Ister* (Al-Duna) vidékén, először a géták pusztáját (az angol szövegben: Desert of the Gaete), amely a az Ister (Al-Duna) és a Tyrasz (Dnyeszter) között húzódik, majd Tyregatae (feltehetően a Dnyestermenti géták) országát és majd a szarmata jászok országát, meg azon népet akit Basileioi és Urgoinak hívnak, akik általában mind nomádok, de egyesek a földet is művelik. A *Borysthenes* (Dnyeper) és a Tanais (Don) között élnek a *roxolanok*. A jászok történelmi szerepe megnő, miután a Kárpát-medencébe költözik. Őket *Iazyges* (Jazigok) néven ismerjük. A magyar *jász* népnév kapcsolatban állhat az ókori nép nevével.

Plinius (Gaius Plinius Secundus, i.u. 23/24 – 79), római krónikás, *Naturalis Historia* írásában, arról számol be, hogy Fekete-tenger felett, a Tanais (Don) vidékét a szarmata Spali, Spalae, Palaei, Pali nevű törzs lakta. Ők Diodorus szerint a szkíta Palus király, Scythés fia népe, a királyi szkíták keleti ága. Tadeusz Sulimírski (1898 – 1983), lengyel történész, aki 1939-ben Angliába menekült, és a londoni egyetem régészeti intézetében dolgozott, vallja, hogy az említett Spali/Pali törzs tulajdonképpen maga a roxolánok népe⁵⁶³.

A **Spali** név, amellyel a gót hagyomány (Jordanes) a roxolánkat nevezi meg, ismét megjelenik Bíborbanszületett, VII. Konstantinosz bizánci császár *De Adminstrando Imperio* (A birodalom kormányzásáról, 948 – 952 között írta) könyvében. Itt, a magyarokról szólva megemlíti az Asphaloi népnévet: Asphaloi (Ασφαλοι) volt a régi neve annak a népnek, akiket ő turkoknak (Τουρκοι) nevez, de más bizánci források Urgoi (Ουγροι) névvel írják le.

A roxolánok és a proto-magyarok nagyon korai kapcsolatára kell hogy gondoljunk a Spali/Asphali szavak hallatán is.

A roxolán – magyar kapcsolatot vélhetjük felfedezni a magyar „Aladár” (kapitány) név, illetve személynévben is (lásd: oszét *aldar* vezér). Aladár volt Attila nagyobbik fiának a neve, aki a Nagykirály halála után átvette a hatalmat, és aki ellen fellázadtak fiatalabb fivérei (Krimhilde csatája).

A szarmata – magyar kapcsolat még Kr.u. 1. század előtti időkből származhat, írja Pekannen, és ezt bizonyítja a Materi / Matzari nép említése (Klaudiosz Ptolemaiosz, Kr.u. 85/90 – 168, *Geográfia* 150 körül írta). Lakhelyüket, az Egyiptomban élő görög író, a Volga mögé helyezi, de amely nép az Iazygesekkel (jászokkal) együtt megjelenik az Al-Dunánál, és majd Magyarországon is. A fentemlített népnév nem választható el a bizánci forrásokban szereplő Μαζαροι (Const. Prorrh. De adm. Imp. 37, 1 ff.) népnévtől. Ennek értelmében, az említett Μαζαροι népnévet a **Magyar** népnév első írásos megemlítésének kell tekinteni.

Az ókori források aprólékos tanulmányozása arra a következtetésre vezetett, hogy a Spali és Ουγροι (Ugroi) kifejezések a királyi szkíták két különböző megnevezése. Másrészről pedig, a „Bíborbanszületett” bizánci császár az Ασφαλοι (Asphaloi) névvel az Ουγροι (Ugroi) népnek egy másik megnevezését hagyta ránk.

A Spali – Asphaloi (Ασφαλοι) azonosságát alátámasztja neves kutatók, mind Gregoire, Veknasky, Haussig és Szemerényi munkássága, és ebből kifolyólag bizonyítottnak vélhetjük az Ουγροι (Ugroi) – Ουγροι (Ugroi) népnévek azonos voltát is.

⁵⁶² Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – Pekannen, Tuomo (1973): On the Oldest Relationship between Hungarians and Sarmatians: from Spali to Asphali (Ural-Altische Jahrbücher, 45, 1-64).

⁵⁶³ Sulimírski, T.: The Sarmatians (Ancient People and Places, Vol. 73), London, 1970.

A szarmaták óiráni nyelvében a *-gr- megjelenik, mint -gr- vagy -rg-, és emiatt előfordulhatott, hogy az eredeti Urgoi (Ουργοί) valamikor Ugroi (Ουγγροι) alakra váltott.⁵⁶⁴

Szkíta harcosok: „hát-társak” (komák).

A szár-mata kifejezés Bakay szerint *fehér magyar* jelentéssel bír. A fehér szín a keleti eszmevilágban jelenthet égtájat is ([Kelet](#)), jelenthet bőr- vagy hajszínt (szőke), de jelenthet még előkelőséget, nemességet is, szemben a köznépet jelentő feketével (pl. *fekete magyarok*). Harmatta János ellenben a mata = magyar azonosítást elutasítja. Harmattának itt nincs igaza, mert a fent említett népnévek: *Mattzari* (Ptolemaiosz) vagy Ματζαροι (Bíborbanszületett Kónstantinosz) éppen a magyarságot jelölték. A korabeli arab utazók feljegyzéseiben szereplő *mazar/madzar/madzsar* népnév is a magyarságot jelölte.

A szarmaták – görögösen sazuromatai (σαυρομαται), szürmatai (συρματαί) stb. – nevének eredetére mindazonáltal kézenfekvőbb magyarázatot is találhatunk. A szüromadai, suromadai nép jó eséllyel [Média](#) ama tartományának nevét – Szüromedia (Συρομεδία) – örökölte, ahonnan származik. Az egykori Szüromedia nagyjából a mai iráni [Kermánsáh](#) és [Kurdisztán tartomány](#) területével azonos. Egy ideig az [asszírok](#) birtokolták, innen a neve. Kurdisztán vidéke a Van-tó és Urmia-tó körzetében terül el, ahová a szkíták letelepedtek.

A madai sazuromaták

A [királyi szkíták](#) – szövetségük neve urartui feliraton Išqigulu, asszír ékiratos táblákon Aškuza, Iškuza, görög és latin forrásokban Szküthoi (Σκυθοί), illetve Scythae – az i. e. 8. században behatoltak a Kaukázuson túli területekre. Az [Araksz](#), illetve a [Kura](#) folyó völgyében, valamint az [Urmia-tó](#) környékén ütöttek tanyát, a Van-tótól kb. 250 km-re keletre. Jelenlétük a környék földrajzi neveiben is nyomokat hagyott.

A szkíták az [asszírok](#) szövetségeseiként huszonnyolc éven át (Kr. e. 653–625.) uralták a [médék](#) országát (Szüromedia: Συρομεδία). Az Asszír Birodalom összeomlása után derékhaduk – [szirákoknak](#) (szirakoi: σιρακοί) nevezték magukat – visszatért a kelet-európai pusztára, és a Kaukázus északi előterében, a Hüpanisz (Υπανις: [Kubány](#)) és mellékfolyóinak lapályán telepedett le.⁵⁶⁵ Szkítáink a magukkal ragadott méd népességnak (szarmatai: Σαρματαί, sazuromatai: Σαυρομαται, szürmatai: Συρματαί) és a [Dontól](#) keletre jelöltek ki lakóhelyet. A szirákokon kívül szkíták uralta népesség

⁵⁶⁴ Pekannen, Tuomo: On the Oldest Relationship between Hungarians and Sarmatians: from Spali to Asphali. (izvornik.fandom.com./wiki).

⁵⁶⁵ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta szokások/ cite-note – Alemany, A. (2000): Sources on the Alans.

lehetett még az [Azovi-tenger](#) (Maiétisz: Μαητις) öblénél, illetve a Manyics folyó síkságán élő ixi-batai (ἱξιβαται) nevű csoport is. [Polüainosz](#) szerint nevezett törzs királyi székét Tirgataó Maiotisz (Τιργαταω Μαιοτις) családja birtokolta.

Szauiromaták nemzetségei – pl. szouardenoi (σουαρδενοι), materoi (ματεροι)⁵⁶⁶ – laktak a [Volga](#) (Oaros: Οαρος) mentén, a torkolattól a Nagy-Irgiz, illetve a Kis- és Nagy-Uzeny folyó vidékéig, s valószínűleg a Medvedica és a Hopjor torkolata táján is.

A médek közül kiszakított, szauiromatának nevezett népesség, a kelet-európai pusztán eltöltött mintegy három évszázad során, szokásaiban, nyelvében hasonult szkíta hűbéruraihoz, többségük azonban, úgy tűnik, valamilyen mértékben megőrizte anyanyelvét is. Törzseik jobbra iráni nevet beszélhettek (pl. materoi, szaioi, saudaratai, szouardenoi, thiszamatai), fejedelmeik, amennyire tudjuk, iráni nevet választottak maguknak, pl. Szaitapharnész.

A szauiromaták kezdetben (Kr. e. 6–4. század) a szkíták hűbéresei voltak. Az Kr. e. 4. század végén fellázadtak szkíta uraik ellen, és a királyi szkíták, valamint a görögök birtokain pusztítottak. A [Don](#) jobb partján, illetve a [Donyec](#) alsó szakaszánál ütöttek tanyát, és onnan indultak hadjáratokra. Királyi törzsük – baszilikai szarmatai (βασιλικαι σαρμαται), aszaiói (ασαιοι), szaioi (σαιοι) – a Don mellékén verte fel sátrait.⁵⁶⁷

A Protogenész-feliraton (Kr. u. 3. század) rögzített *szaioi* nevet [Harmatta János](#)⁵⁶⁸ iranistánk az óiráni *xšaya (király, uralkodó) szóból vezeti le.

A szauiromaták időről időre rátörtek a [Boszporoszi Királyságra](#). Szándékuk jobbra a zsákmányszerzés volt, de úgy tűnik, a városi élet kényelme és biztonsága is vonzotta őket. Fennállásának utolsó századaiban a királyság, illetve a görög gyarmatvárosok lakóinak jelentős részét madaiak tették ki. Letelepedésük tényét többek között a sírfeliratokon rögzített nagyszámú iráni név is bizonyítja. Az első kétségtelen utalás jelenlétükre Gatalosz o Szarmatész (Kr. e. 179.) király említése [Polübiosz](#), Kr.e. 2. század görög történetíró munkájában⁵⁶⁹. A Boszporoszi Királyságnak több madaai származású, Róma által pártfogolt uralkodója is volt.

A madaiak a Donyec és a [Dnyeper](#) közötti füves pusztá szkíta lakóit a Kr. e. 3. század elejéig a Dnyeperhez, illetve a [Krim-félszigetre](#) szorították vissza. A királyi szkíták ez időben több erősített települést is alapítottak.

A szauiromaták neve utóbb átszállott az általuk lakott tartományra (Sarmatia Europaea és Asia-tica), és a Kr. e. 2. században az ott felbukkanó, Közép-Ázsiából kivándorló ászikra is ráragadt. A madaiak végül szétszóródtak a környező népek között, illetve elvesztek a keletről érkező alánok: [ászik](#), [rhoxolánok](#), [aorszok](#) tömegében.^(570/571)

A szkíta ászik

A helytelenül szarmatáknak is címzett [ászik](#), avagy [jazigok](#), [jászok](#) a szkíta szövetség kötelékébe, a [szkíta népek](#), közelebről a közép-ázsiai [szakák](#) közé tartoztak. Szövetségük neve (görögösen) masszagetai (μασσαγεται), a Kr. e. 130. év tájától pedig – amikor a [kangarok](#) alárendeltjei, alanyai lettek – alanoi (αλανοι). Három törzsükről van tudomásunk: a névadó ászik (ασιοι, ιαζυγες), valamint [aorszok](#) (αορσοι) és [rhoxolánok](#) (ροξολανοι).

Hadseregük, hasonlóan más szkíta népekéhez, lovasokból állt. A tehetősebbek, például a törzsfők felvértezett nehézlovasságot állítottak ki, a közrendűek pedig a könnyűlovasságot alkották. Buzogánnyal, dákossal, íjjal, pajzzsal, pánnyával, szekercével (fokossal), szigonnyal fegyverezték fel

⁵⁶⁶ A későbbi magyarok egyik neve (lásd feljebb).

⁵⁶⁷ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – Vinogradov, J. A. (2003).

⁵⁶⁸ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – Harmata J. (1997).

⁵⁶⁹ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/Polübiosz: Történelem („Polübiosz történet könyvei”).

⁵⁷⁰ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – Smirnov, K. F. (1980): Sauromates et sarmates.

⁵⁷¹ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – Davis-Kimball, J., et al. (1995).

magukat. Utóbbi különösen hosszú változatát a görögök *kontosz* (csáklya, evezőrud) névvel is illeték. Felvértezett nehézlovasságot elsőként a szkíta népek állítottak hadrendbe. A vértékett bőrrre erősített fém- vagy szarupikkelyekből készítették.

„Pártusi harcmódor” (fehér hun – heftalita lovas-harcos), Kr.e. 5. sz.

Az ászik, illetve nyelvüket iranisták, mint például [Harmatta János](#) vagy Rüdiger Schmitt, általában iráninak vélik, adáz török pártiak pedig – miként minden pusztai népet – mindenáron töröknek akarják megtenni őket.⁵⁷²

Az ászik írott történelme a Kr. e. 2. században kezdődik, amikor a Közép-Ázsia pusztáin zajló változások – a jüecsik ([kusánok](#)) vándorlása, és ezzel kapcsolatban a [Görög-Baktria](#) összeomlása, valamint a [kangarok](#) terjeszkedése – kimozdította őket, pontosabban csak egy részüket közép-ázsiai lakóhelyükről.

A [Szir-darja](#) középső szakaszának alföldjét, valamint a Talasz és a Csu folyó lapályát birtokló [Kangcsü](#) (kangarok országa) a Kr. e. 130. év táján kiterjesztette fennhatóságát az ászik és az [isszédok](#) országára. Az ászik szövetségük nevét (masszagetai) ez okból alánra (alanoi) változtatták, és kirajzottak közép-ázsiai hazájukból. Jó részük a Szir-darja alsó szakaszától, illetve az Aral-tó vidékéről, [Khoraszmia](#) tartományból a kelet-európai pusztára költözött. A Kr. e. 2. század végéig az ászik törzse ([Sztrabón](#) művében nevük iazügész: ἰαζυγες) a [Dnyeperig](#) nyomult előre, a rhoxolánok az [Azovi-tenger](#) vidékéig jutottak, az aorszok pedig a [Don](#) és az [Urál](#) folyó között foglaltak maguknak szállást. Időszámításunk kezdete előtt, a 16. évben, az ászik törzse először lépte át a [Római Birodalom](#) határát⁵⁷³

⁵⁷² Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ Zekiye, M. (2006): Türklerin ve Tatarların Kökeni.

⁵⁷³ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – Istvánovits Eszter, Kulcsár Valéria (1998a): Vázlat a szarmaták sztyeppeit történetéhez, in Havassy P.: Jazigok, roxolánok, alánok. Szarmaták az Alföldön.

Szkíta lovas harcos sárkánykígyó lobogó, „szarmata” síremlék.

A jazigoknak, később jászoknak is nevezett szkíta nép névadó törzse a Duna mentén vándorolt felfelé, és időszámításunk szerint 20. körül, [Tiberius római császár](#) uralkodása idején költözött az Alföldre. Legkorábban a Duna és a Tisza völgyét, valamint a Duna–Tisza közét foglalták el. Birtokaik az [Olt](#) folyótól a [Bánságon](#) keresztül nagyjából a Borsodi-Mezőségig terjedtek. A 2. században, amikor a dákok uralmának vége szakadt, a Tiszántúlon is megtelepedtek. Az Alföldön az ászik beköltözése előtt [korai szkíta](#), [dák](#) és [kelta](#) népesség lakott. Őket az ászik vonták uralmuk alá. A Dunántúl területén [illír](#) és kelta népek éltek római fennhatóság alatt. A Felvidék hegyes-dombos területeit, illetve az ott élő kelta stb. népességet ez időben a nyugati germán (szváb) szövetséghez tartozó [kvádok](#) és [markomannok](#) uralták.

A 3–4. században a rómaiak nagyobb ászi tömegek letelepedését engedélyezték birodalmuk határain belül. A [gótok](#) féken tartására, és a hadseregben utánpótlásként kívánták alkalmazni őket. A [Notitia dignitatum](#) 18 központot sorol fel, ahova telepítették őket Gallia és Itália között. A „szarmata” elnevezés helynevekben is nyomot hagyott, például a [Reims](#) környéki Sermaise és Serriers is szkíta fészek volt⁵⁷⁴. Sok ászi nemes úr római polgárságot nyert, vagy rangot szerzett. Leghíresebb közülük Victor, [magister equitum](#), a lovasok parancsnoka, a *dictator* közvetlen és teljes jogú helyettese. Közben az Alföldre újabb ászi népesség – társaságukban a [királyi szkíták](#) egyes csoportjai – érkeztek keletről, a rómaiak azonban megrögzötten szarmatának nevezték valamennyit.

A római kor vége felé (Kr.u. 400 előtt) szarmatákat telepítettek be Hunsrück (Hunhát) vidékére, mert a germán betörések miatt a lakosság lélekszáma nagyon megcsappant. Egy vicces helyi monda szerint: „*A Hunsrück az a hely, ahol végett ér a der-die-das*”.

Történelmi kutatások megállapították, hogy [Artúr király](#) akkor lépett színre, amikor a római légiókat kivonták Britanniából, s Itália, valamint a többi tartomány védelmére rendelték őket. A római légiókban szkíta, közelebbről ászi nehézlovasság is harcolt. Pendragon vörös sárkánya eredetileg a szkíta népek hadi jelvénye volt.⁵⁷⁵

A „vörös sárkány” a mai kelta Wales jelképe, ami úgy címerpajzsukat, mind lobogójukat is díszíti.

Wales lobogója.

Az ászik birodalma virágkorában Közép-Ázsiától a Kárpát-medencéig nyújtózott. E hatalmas birtokot a [gótok](#) – elfoglalván a Dnyeper vidéki pusztát a 2. század második felében – kettévágták.

⁵⁷⁴ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – Bachrach, B. S. (1973).

⁵⁷⁵ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – Littleton, C.S és Malcor, L.A. (2000 / 2005): From Scythia to Camelot. / Az Artúr királyról, a Kerekasztal lovagjairól és a Szent Grálról szóló legendák eredetének radikális felülvizsgálata.

Az ászik közép-ázsiai uradalmait a Kr. u. 350. év táján a hunok egyik csoportja szállta meg, s az ászik betagozódtak a [hun](#) szövetség kötelékébe. A 375. évben a hunok megjelentek Kelet-Európában. Legyőzték, és hűbéres szövetségesükké tették Kelet-Európa. A Kaukázus vidékén lakó ászik ellenben megőrizték függetlenségüket. Az általuk benépesített terület nagyjából a Darjal-szorostól (neve perzsa: Dar-i Alan = Alán Kapu)⁵⁷⁶ a Kaukázusban a Kubány folyó forrásvidékéig terjedt⁵⁷⁷.

A Magyarországon letelepedett ászik, hűbéres szövetségesként, részt vettek az európai hunok – [Attila népének](#) – hadjárataiban, utóbb pedig a hun szövetség különböző népeinek kötelékében tűntek fel, pl. [kutrigurok](#), [utrigurok](#), [szabarok](#), [kazárok](#), [eszkilek](#), [kunok](#) (úzok).⁵⁷⁸

A lakóhelyükhöz ragaszkodó ászik a hunok uralma után mintegy száz évig a germánok hűbéres szövetségeseként folytatták életüket. Utóbb pedig, az 567–568. évben – germán uraik egy részével egyetemben – a Kárpát-medencét megszálló szkíta [avarok](#) köznépévé lettek⁵⁷⁹.

A 830. év táján az egyik ászik (közelebről aorsz) kötelék – magukat [kavaroknak](#) nevezték – elpártolt a kazároktól, a szabarok egyik, szakadár csapatához csatlakozott, s a két csoport szövetsége **magyar** néven írta be magát a történelembe.⁵⁸⁰

A Kaukázus északi előterében élő ászik – leigázták az [ironokat](#), szembeszálltak a [türkökkel](#), az [arabokkal](#), szövetkeztek vagy harcoltak a kazárokkal, és a [grúzokkal](#) – megőrizték függetlenségüket. Államukat a mongol támadások számolták fel a 13. században. A kaukázusi ászik jó része – magával ragadva ironokat, illetve a [Kazár Birodalom](#) kötelékéből kiszakadt ászikat is – a kunok egyes csoportjaival nyugat felé vonult, és végül a magyarok országában lelt hazára. Az oszétokat általában az ászik örököseinek tartják, ők azonban magukat ironoknak nevezik, s nyelvük iráni. Az *oszét* nevet szomszédaik aggatták rájuk.

Magyargyerőmonostor (Kalotaszeg) – Ősanya képe

Hazafelé

A különböző szkíta népekből, vérszerződéssel összeállt, megalakult magyar nép, Árpád (egyek szerint: Álmos) vezetésével, a „szkíta” hunok után, valamikor a 670-es években (mások szerint: 860-895 között), újra visszatérnek, és letelepednek a Kárpát-medencébe. Itt egy rendkívül kemény, katonailag és gazdaságilag erős, Európa sorsát meghatározó, Magyar nagyhatalom jön létre. A Kárpát-medencében talált népek, a hunok örökségét valló és őrző székelyek (Csaba királyfi népe), a

⁵⁷⁶ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/Darjal-szoros.

⁵⁷⁷ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – Alemany, A. (2000).

⁵⁷⁸ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – Golden, P. B. (1992).

⁵⁷⁹ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – Pohl, W. (1988): Die Awaren.

⁵⁸⁰ Világháló: hu.wikipedia.org/wiki/szkíta_szokások/ cite-note – Róna-Tas A. (1997): A honfoglaló magyar nép.

főleg az Alföldön élő hun-avar és szarmata telepések, az erdélyi griffes-indás szkíta onugorok (és a velük egyidőben érkező „mezősegi magyarok és etelközi csángók” – Makkay)⁵⁸¹, meg az ugyancsak a griffes-indás műveltséget képviselő dunántúli kelták, mivel már nyelvükben is eleve magyarok voltak, mind magyarrá lettek: *Magyarok, a Föld fiai*. Magyarország határait Nyugaton az Enns folyó, Keleten meg a Don, magába foglalva természetesen a Kárpát-medencét.

Általánosan elterjedt fölfogás szerint Kézai Simonnak az az állítása, hogy a hunok az Úr 700. esztendejében foglalták el a Kárpát-medencét, illetve Árpád népének bejövetele a “hunok” második honfoglalása volt, *nyugati krónikás hagyományon* és egyszerű *történetírói kitaláláson* alapul.

Mielőtt Kézait végképp elmarasztalnánk, vagy a “kitalálás” vádja alól fölmentenénk, próbáljuk meg e hagyomány eredetére fényt deríteni. Attila 453-ban bekövetkezett halála után a hatalmas hun birodalom összeomlott. Jordanes szerint a viszálykodó trónörökösök és a föllázadt népek közötti csata a “Nedao” folyó mellett zajlott le, amelyben Attila fia, Ellák is elesett. A hunok ezután az Al-Duna és Pontus mellékére vonultak vissza.

Ha a hunok valóban kivonultak a Kárpát-medencéből, akkor a nyugatiak 500 év múltán milyen meggondolások, vagy ismertetőjegyek alapján mondták a magyarokról azt, hogy “hunok”? A kérdés azonban úgy is megfogalmazható, hogy a “hunmagyar” azonosságot illetően milyen forrásokra, vagy hagyományokra támaszkodhatott Kézai? A longobárdok (akik közvetlen kapcsolatok révén ismerték az avarokat) történetírója, Paulus Diaconus (kb. 720-799), ezeket mondja: “*a hunok, akiket avaroknak neveznek; hunok, akik avarok is* [Balics (1901), p. 193]”.

Aranyszarvas, Kr.e. 400-300

Nagy Károly (768-814) terjeszkedési politikája következtében ellentétbe került az avarokkal is. Az első hadjáratot ellenük maga Károly vezette 791-ben, amely az avarok “földerzselte föld” taktikája következtében súlyos kudarcba fulladt. Sajnálatosan, az avar főemberek között éppen ezután (795 körül) viszály tört ki. A kagánt meggyilkolták, míg egy másik főember, a tudun – mint azt Ioannes Longus, Yper apátjánál olvashatjuk – az avarok, azaz hunok fejedelme saját magát és házáját átadta Nagy Károly királynak, segítséget kérve saját véreivel szemben [Váczy (1974), 5-6, p. 1050]. A 871-ben írt “*A bajorok és karantánok megtérése*” című iratban pedig a következő áll: “Károly császár Erik gróftól bízta meg 796-ban azzal, hogy a hunokat irtsa ki.” Majd egy mondattal később meg a következő: “Károly tehát még ugyanezen évben elküldte fiát, Pipint nagy sereggel Hunországba” [Györffy (1975), p. 196]. Hosszú ideig tartotta magát az a fölfogás, hogy Nagy Károly semmisítette meg az avar birodalmat. Az újabb kutatások azonban tisztázták, hogy az avarokat Krum bolgár kán roppantotta össze 803-ban, amikor hadseregével az uralkodása kezdetén az avar

⁵⁸¹ Makkay János: *Indul a magyar Attila földjére*, Budapest, 2009.

birodalom közepére tört (dél felől, ahol nem volt könnyen védhető) és végzetes csapást mért a fő-törzsre, majd a keleti szárnyra. A birodalom nagyobbik felének pusztulása olyan nagy hatással volt a nyugati avarokra (tehát a Pannonia és attól még nyugatabbra élő avarokra), hogy fegyvereiket letéve Károly császár védelme alá vonultak [Váczy (1974), 5-6, pp. 1058-59]. Eginard (Einhard, 770-840), Nagy Károly életrajzírója így összegezi az eseményeket. “Az avarok, azaz hunok ellen viselt háboru (...) nyolc év után végül is befejeződött... Ebben a háborúban a hunok egész nemes-sége elpusztult [Váczy Péter (ibidem), p.1042]”. Ezek után a Kárpát-medencére csönd borult.

Jámbor Lajos (Louis I, vagy Louis the Pious, Louis le Pieux; 778-840; a Nyugat császára; 814-840) fia 843-ban, a verdun-i szerződésben Francia- és Németországra osztják föl a frank birodal-mat. A Szent Wandregisilius kolostor évkönyvében erről – a 877. évnél – a következő bejegyzést találjuk: “Lajos kapta meg többek között az avaroknak, azaz a hunoknak vagy ungarorumoknak az országát [Gombos, II. 1464”].

A fenti adatot nem lehet elírásnak tekinteni. Ugyanis Hincmar Rheims-i érsek 862-ben – vagyis 33 évvel a honfoglalás előtt – azt írja, hogy a dánok Jámbor Lajosnak az országát pusztítják, de a birodalmat egy olyan nép is pusztítja, amelyet az itteniek nem ismertek, akiket “ungri”-knak nevez-nek [Gombos, I., 110].

Mivel máig abban a hitben élünk, hogy a külföldi források “ungri-ungarus-hungarus” nevein “magyarok” értendők, jogosan kérdezzük, hogy miféle “magyarok” kerültek Jámbor Lajos fennha-tósága alá 843-ban, amikor még meg sem történt a honfoglalás? A kortársírók pedig úgy beszélnek az eseményekről, mintha 895 táján semmi sem történt volna a Kárpát-medencében. Íme, néhány bizonyíték:

A Fuldai Évkönyvek utolsó része a 887-901. évi eseményekkel foglalkozik. Írója – aki közvet-len értesülésekkel rendelkezett a birodalom keleti határain történő eseményekről – a 894. évnél így ír: “Ebben az időben az avarok, akiket ungari-knak neveznek, a Dunán túl kóborolva sok borzalmas dolgot vittek végbe.” A 896-nál pedig így: “A görögök ebben az évben kötöttek békét az avarokkal, akiket *ungarik*-nak neveznek”. [Gombos, I., pp. 132-133.]

Alig egy emberöltővel később a vesztfáliai Corvei [Corvey, v. Korvey; Ratibor herceg, Corvey hercegeinek a Weser folyó balpártján lévő vára] kolostorában élt Widukind (kb. 925-1004; az An-nales Corbejenses-ében) már úgy tudja, hogy az avarok a hunok maradványai, s ezeket a hunokat most ungari-os-oknak nevezik.” [Gombos, III., p. 2660]. De a következő idézet is Widukind-tól való: “Avars quos modo Ungarios vocamus”, vagyis: “az avarokat, akiket most ungari-knak hívunk [Györffy (1975), pp. 246, 311] Ez a krónikás fölfogás a következő évszázadokban sem változik.

Hunnia, Avaria

A következő mondatot a Bajor Évkönyvből idézi a jelen szerző. “A hunoknak és az avaroknak egy részét a bajorok és Nagy Károly (Charlemagne) Noricumból (a mai Ausztria Ostmark területé-ből) és Pannoniából (Dunántúlból) elűzték” [Györffy (1975), p. 264]. Mivel az idézett mondat sze-rint a hunoknak és az avaroknak csak egy részét űzték el Ausztria területéről, elképzelhető, hogy a másik részük ott maradt. Adataink legalábbis erről tanúskodnak. Nagy Károly 811-ben az altachi kolostornak területet adományoz “in Avaria” a Duna melletti Melk-nél [Király (1976), p. 410]. Né-met Lajos (Louis the German, v. I. Lajos, keleti frank király: 804-876) 836-ban az “avarok provin-ciájában” a “Bécsi erdőben fekvő egyik helységet a passai püspöknek adományozza” [Király (1976), 410]. A következő adat Jámbor Lajos (Ludwig der Fromme: 814-840) 823. június 28.-i oklevelének 1013 és 1043 között készült hamisítványa, amely szerint Zeisenmure (Zeizelmauer), Tulnn és Treisenmure még a 11. sz.-ban is hun területnek számított [Simon (1978), 2. 292]. Fehér M. Jenő (1972) pedig arról szól, hogy még 893-ban is megkülönböztetik a Hunnia és Avaria tarto-mányrészeket, sőt a kremsmünsteri apátság “Urkundenbuch”-ja egészen pontosan az Enns és a Pielach közére helyezi a hunok-lakta területet [Fehér (1972), p.14 (2)]. (⁵⁸²)

⁵⁸² Vértessy György: A HUN-AVAR AZONOSSÁG (ROKONSÁG?) KÉRDÉSE, Magyar Múlt, Vol. XVI. Évf. 1-2 szám, 1989, Budapest (Journal of the Hungarian Historical Society, Sydney, Australia).

Az Ennsnél ért véget a magyar világ. Azon túl volt az „Operencia” (Oberenns).

*

Végszó

Összefoglalva az elmondottakat, leszögezhetjük, hogy az ős magyar nép itt a Kárpát-medencében alakult ki. Itt, a Világközepén, a Szenthegy (Hargita) aljában, istenek akaratából, az Égisten és a Földanya szerelmes öleléséből megszületett az ős magyar nép, a magyarok, a Földanya fiai, a Föld fiai (*Söhne der Erde*)¹¹⁴: MA-GYAR.

Az Égúr, a Napisten fia (Thargitaosz ~ Hargita), a Naphérosz (Hercules)¹¹⁵ megtermékenyíti a Földanyát, aki hol víztündér (Borysthenes leánya), hol egy félig nő, félig kígyó képében mutatkozik szerelmese előtt. Az „asszony-kígyó” (akár a víztündér, az „asszony-hal”) képe jellemzően a Földanya ábrázolása (>lásd: Magyargyerőmonostori templom „Földanya” ábrázolása). Úgy a kígyó, mind a hal a Földanya jelképe, attribútuma, a transzcendens (természetfölötti) világban a női minőséget képviseli.

Itt a Világközepén megszületett proto- vagy **ősmagyarok** népe három részre válik, Thargitaosz három fiának népévé fejlődik. Az első „szkíta” uralkodó, fejedelem, szakrális király (harka) két nagyobbik fiának népe, amelyiket agathyrsz és kelta néven ismert meg a történelem, elhagyja nyugatfelé a Kárpát-medencét, és terjeszkedik Európában míg eléri a Világvéget (Penn Ar Bed)¹¹⁶. A harmadik, a legkisebb királyfi, a legfiatalabb Thargitaosz fiú népe, az istenek akaratából, az őshazában, az Anyaországban maradt (>lásd: *Hérodotosz: História: Szkíta eredetmonda*). Ezek az pre- vagy **előmagyarok** terjeszkedtek keletfelé. Őket a régi írok, ókori és középkori krónikások szkíta (szaka, szák, saac – székely?) néven említik. Ők terjeszkedtek keletfelé míg eléri Közép-Ázsiát. Minél keletebbre hatolnak, annál inkább vegyülnek az itt élő türk népekkel (>lásd: hunok). Innen, majd a történelem különböző időszakában vissza-visszatérnek az őshazába, főleg ha az Anyaország léte, szabadsága forogott veszélyben, és „hon(vissza)foglal(gat)nak”. Ezzel az Őshaza, a Világközépe lakosságának összetételét nem változtatják meg, hisz mindegyik visszatérő („honfoglaló”) népcsoport egy vele azonos nyelvet beszélő lakóst, népet talált itt (> lásd: *Tarih-i Üngürüş*). Belőlük mind **magyarok** lettek.

Ezen felül figyelemre méltó, hogy a Közel-Keleten, Anatóliában (trójaiak, hettiták) és a Kaukázusban (kaukák) meg a Folyóköz (Etelköz), azaz Mezopotámia (Nimrud-hegy – Van-tó – Eviláth) egyes vidékein rokon népek éltek (nairi ~ neuri, szkíták, méd-szarmaták) amelyek, ha úgy adta a sors, ugyancsak a Világközépe felé igyekeztek. Ide tartozik Nimród fiainak, Hunor és Magor „szarvas” üldözése, és letelepedése a Meotiszba. Innen indultak majd a Kárpát-medencébe „honfoglalni”: sabartoi asphaloi ~ spali, azaz roxolánok, királyi szkíták (> Jordanes¹¹⁷ / VII. Konstantinosz¹¹⁸). Ide tartozik még a titokzatos kauka nép (kaukonesz), amely Trója eleste után Anatóliából a Keleti-Kárpátok vidékére költözik (menekül?). Trója elestével sokan távoznak, menekülnek Európa felé, úgy a tengeren (előetruszkok, Aeneis utazása – Vergilius), mind a Balkánon át. A szárazföldi úton haladók Makedóniában kettéválnak. Egyik részük Gallia fele veszi útját (előkelták), a másik pedig Turchut vezetésével a Kárpát-medence felé. Turchut, a vezér lesz a „turkok” (szkíták,

¹¹⁴ Steinbauer, Pia: Die Magyaren und das ungarische Reich, Ingelheimer Zeitung (1995. április 28.).

¹¹⁵ Herculest a Rhodosz szigeti „görögök” Magor-(Makar)- azaz „boldog, áldott”-nak hívták. A magyarok Magortól származik. Érdekes, hogy a kelták egy része is (Partholón, Nemed vezérek) ugyancsak Magortól származik. Van egy Magog erdő London északi részén, a Cambridge-i út mentén, egy Magor (Magwyr) falú és egy mocsár Walesben, Cardiff-től keletre, Magor falú az angliai Cornwallban, és Magor falú Bretánia közepén.

¹¹⁶ Kelta: Pen Ar Bed (Finistère) – Világvége, Bretánia (Bretagne) és az ibér Galícia legnyugatibb csücske.

¹¹⁷ Jordanes: Getica (551 körül írta).

¹¹⁸ VII. Konstantinosz : De Adminstrando Imperio (948 – 952 között írta).

magyarok) első királya (>lásd: ófrancia krónikák, Fredegar krónika)¹¹⁹. Neve Hérodotosz¹²⁰ Thargitaoszára emlékeztet. És imígyen a kör bezárul...

*Székely aranyplakett. Délnyugat-Szibéria (Irtis és Ob közötti terület), Kr. e. 7-6. század*⁵⁸³

FORRÁSMUNKÁK

- Bajkán László: Fehér Lovakról (Debrecen, 2005).
Barabási László: Hol vagytok székelyek (Budapest, 2005).
Bárányi Éva: Szkíták, etruszkok, magyarok (Budapest, 2008).
Benedek Elek: Hazánk története (Budapest, 1927/1995).
Berenik Anna: A félremagyarázott Anonymus, I. Magurától Lebediáig (1993).
Childe, Gordon: The Dawn of European Civilisation, (New York, 1925 / 1996).
Cser Ferenc / Darai Lajos: Magyar folytonosság a Kárpát-medencében (2005).
Csihák György: A hattyú (Zürich/Budapest, 2019).
Csomor Lajos: Öfelsége, a Magyar Szent Korona (Székesfehérvár, 1996).
Cunliffe, B.: Illustrierte Vor- und Frühgeschichte Europas (Frankfurt, 1996).
Czuczor – Fogarasi: A magyar nyelv szótára (Pest, 1862) – MEK (Világháló).
Éleuère, Christiane: L'Europe des Celtes / Die Kelten (Paris, 1992 / Ravensburg, 1994).
Fodor István [et al.]: A Magyar Nemzeti Múzeum – Múzeumi kalauz (Budapest, 1992).
Forrai Sándor: Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig (Lakitelek, 1994).
Förster, O. / Spielvogel, G. / Nägele, G.: Auf der Suche nach dem Gold der Kelten (München, 2002).
Garam Éva / Kiss Attila: Népvándorlás kori aranykincsek a Magyar Nemzeti Múzeumban (1992).
Götz László: Keleten kél a nap (Budapest, 1994).
Grandpierre K. Endre: Attila és a hunok (Budapest, 2006).
Grandpierre K. Endre: Aranykincsek hulltak a Hargitára (Budapest, 1990).
Hérodotosz: Historien (Stuttgart, 1971).
Ingelheimer Zeitung (1995).
Kinder, H. / Hilgemann, W.: Atlas zur Weltgeschichte (Köln, 1987).
Mac Cana, P.: Kelta mitológia (Budapest, 1993).
Makkay János: Indul a magyar Attila földjére (Budapest, 2009).

¹¹⁹ Fredegar krónika (7. század), Liber Historiae Francorum (8. század).

¹²⁰ Hérodotosz: História (Történelem).

⁵⁸³ <https://www.pinterest.dk/pin/436075176428425287/>

- Makkay László, Mócsy András: Erdély története, I. kötet (Budapest, 1987).
- Matthews, Caitlín és Matthews, John: Das große Handbuch der keltischen Weisheit (München, 1999).
- Marcantonio, Angela: A finnugor elmélet végnapjai (2007).
- Mesterházy Zsolt: Honfoglalások kora, Kr.e. 2200 – Kr.u. 1250 (Budapest, 2005).
- Mesterházy Zsolt: A Kárpát-medencei etnogenezis története (Ősi Gyöke, 2005. 1-2., 30-33. old.).
- Millenniumi Magyar Történelem: Anonymus: Gesta Hungarorum / A magyarok cselekedetei (Bp. 1999).
- Kézai Simon: Gesta Hunnorum et Hungarorum / A magyarok cselekedetei (Budapest, 1999).
- Millenniumi Magyar Történelem: Képes krónika (Budapest, 2004).
- Rieckhoff, S.: Faszination Archäologie, Bayern vor den Römern (Regensburg, 1990).
- Schiltz, Veronique: Die Scythen (München, 1994).
- Sulimirski, T.: The Sarmatians – Ancient People and Places (London, 1970).
- Tedzsüman, Mahmúd: Tárih-i Üngürüs / Madzsar Tárihi (Cleveland, 1988).
- Télfy János: Magyarok őstörténete (Pest, 1863 / Budapest, 2001).
- Thierry Amadé: Attila történelme (Pest, 1865 / Budapest, 2001).
- Timaru-Kast Sándor: Kelta magyarok, magyar kelták (Budapest, 1999).
- Timaru-Kast Sándor: A Fehérló Fiai (Budapest, 2008).
- Vasconi, Marcella: La leggenda degli etruschi – una civiltà spirituale, misteriosa („Demetra” kiadó, 1998).
- Vértessy György: A hun-avar azonosság (rokonság?) kérdése („Magyar Múlt”, Vol. XVI., 1989).
- Zachar József: Egy az Isten, egy a Nemzet (Budapest, 2009).
- Zsombori Sándor: Ősi jelképek árpád-házi királyaink pénzén (Pécel, 2005).
- Világháló (Internet): Wikipédia (magyar, német, angol, olasz, francia).

HUNOK A RAJNÁNÁL

Történt ugyan, hogy Kr. u. 430 körül, a hunok, Attila Nagykirály vezetésével átkeltek a Rajnán. A rajnai átkelés a Mainz (Mogontiacum) feletti gázlón történt. Ez a hely a mai Bingen, az ókori Bingium kelta településnél van. Itt léptek be a hunok a nemetek földjére. Erre a már meglévő kelta településre (dun) építették fel a rómaiak Kr. e. 13–12. században egy védő bástyát és egy katonai tábort. A római település azon városok sorozatában tartozott, mint Mainz (Mogontiacum – *Mogon* napisten városa) vagy Worms (Borbetomagus – „Bormatia” Bormező).⁵⁸⁴ amely egy korábbi kelta (nemet) településre épült, és megerősített castrum (erőd) kiépítésével hivatott volt védeni a Rajna vonalát.

A keltákról részletesen megemlékeznek a régi francia írások: az ófrancia krónika, amelynek szerzőjeként *Gregorius de Tour*-t (540-594) tartják számon, valamint a *Fredegar* gyűjtemény és a *Frankok története* a 7-8. századból, ismeretlen szerzőktől feljegyezve. A régi krónikások a keltákat "frankoknak" nevezik, és Trójából származtatják őket. Az ófrancia krónika megjegyzi, hogy: „*a frankok (a bretonok) rokonai a magyaroknak és a törököknek, mert mindhárman ugyanattól a Troillustól, Trója királyától származtak.*” *Jean Lamaire* a gueldre (holland) származású francia költő és énekes az 1510-es évek elején a magyar, francia és a török nép közös trójai eredetét hangsúlyozza kiemelve azt, hogy a két előbb említett nép jézushitű, míg a törökök oszmánhitűek (Vetráb)⁵⁸⁵

A *Fredegar* gyűjtemény szerint, a Trójából, ennek eleste után elmenekült frankok Macedóniában kettéválnak. Az egyik csoport *Francio* vezetésével Galliába megy, és ott letelepszik, a másik *Turchot* vezetésével északra vándorol és létrehozza a „turk” népet!⁵⁸⁶

Tours-i Gergely püspök jegyzése szerint, a francia nép bölcsője Pannóniában ringott és ez volt valódi hazájuk, itt megvetették egy bizonyos erkölcs alapjait lelkükben, állítván, hogy ez a közösség a szabad szkíta, vagy frank nemzet része, akik a *Palus-Meotis* partjain éltek, – mint ahogy *Hérodotosz* is tanúsítja – írja *Velly* francia abbé (Vetráb).⁵⁸⁷

A *frank* szó bretonul szabadot jelent, így a *frankok törzse* a "szabadok" népét jelölhette. Attila sikeres galliai hadjárata után megalakult a független „Bro Frankíz”, a gall (breton) „Szabad Birodalom” – melyet a történelemkönyvek „Frank Birodalom”-nak neveznek.

A *theológus és kozmográfus Sebastian Münster* (1489-1552) *Cosmographia universalis* harmadik könyve, második fejezetében (A régi frankok, ahogy Galliába költöztek) olvashatjuk, hogy: *Miután Ilium városa vagy Trója elpusztult, Priamus unokái a Hellespontos tengerén jöttek át és a Meotiszi Tengeren telepedtek le és maguk fölé egy királyt tettek. De mivel a gótok, akik tőlük nem messze éltek, háborúban gyakran támadták őket, és nem tudtak eléggé védekezni, királyuk Marcomirus*⁵⁸⁸ *tanácsot tartott az ország uraival, hogy azt az országot, Scythia nevűt, elhagyják, és új országot keressenek, ahol nyugton élhetnének. [...] Azután Krisztus születése előtt 433-ban ezek a szkíták, Marcomirus és népe Németországba jöttek, ott letelepedtek azon a helyen, ahol most Gallern és Hollandia van: akkor a szászok Neomagos-nak nevezték őket, németül Newmag...* (Berenik).⁵⁸⁹

Erre a vidékre, a Rajna bal partjára, helyezi *Julius Caesar* a *De Bello Gallico* írásában a *Nemet(esz)ek* nevű népet Kr.e. 70 körül. A *nemetek* voltak a 7 (hét!) törzs egyike, akiket ő, Caesar,

⁵⁸⁴ Kelta BOR ásványvíz, bugyogó forrás(víz) – vö. székely-magyar BOR-víz.

⁵⁸⁵ Vetráb József Kadocsa: Trójaiak, Szikamberek, Szikánk, Frankok... I. (elküldött írásáért hálás köszönet).

⁵⁸⁶ Vikipédia (angol): The Franks - Mythological origins.

⁵⁸⁷ Vetráb J. Kadocsa: *Magyarságtudományi Füzetek*, 21., A magyarság és a Nyugat / A kelta kapcsolat, 53. old.

⁵⁸⁸ Népének a Meotiszból való elvándorolását elhatározó Marcomer, a feljebb említett Chlodio nagyapja volt.

Marcomer meotiszi „szkíta” király neve, feltehetően „Fürgelő” vagy „Fürgelovas” értelemmel bír, lásd keltául: óír MARCA *marha, ló*, ír MARC-ach *lovas* + ír MEAR *fürge*.

⁵⁸⁹ Nevük a kelta MAG *mező* szón alapszik, tehát: neomagos ~ newmag = magyarul „újmezei”.

egy Rajna melletti csatában Kr.e. 58-ban legyőzött. Ezek a *nemetek* a *helvétek* és a *raurakok* szomszédai voltak, és a Duna mentén egészen a dákok és anaritek földjéig laktak. A *nemetek* „fővárosa” a mai Speyer volt, akkori nevén: *Noviomagus Nemetum*. A *nemetek* főistene Mogon, a Napisten, volt. Feleségét Sironának írták a rómaiak – vö. ír SÍOR [sír] *örök* – így magyarul „Örökanya” lenne a neve. Mogon adta a mai Mainz „Mogontiacum” („Mogon-földje”), és feltehetően Majna folyó nevét is. Mogon napistent tisztelték Britannia szerte, számos nevét tartalmazó feliratot találtak Northumberland és Cumbria vidékén. Mindkét területen a lakosság részben kelta eredetű, és ma is kelta tudattal bír. A Wales-i „druidák szigetét” hívják ma is Ynys Môn-nak a velsziek nyelvén. Az [ô] írásmód jelez – akár franciául – egy hang kiesését. A kelta nyelvekben gyakori a g-hang kihagyása, akár a török beszélt nyelvben is. Tehát, Ynys Môn, azaz Mogon, a Napisten szigete.

Sokáig vitatárgyát képezte a *nemet(esz)ek* eredete. Sokan germánoknak akarták őket látni. A régészet segítségével sikerült bebizonyítani a *nemetek* kelta voltát (tork, pénz, sírhalmok). Ma a tudomány kelta törzsnek, népnek tartja őket. A német (germán) Vikipédia megjegyzi, hogy a germánok magyar „német” neve a kelta *nemetek* nevéből származik, ahogyan Germániát (Deutschland) is Németországnak hívják, olvashatjuk a „Vikimedia, die freie Enzyklopädie”-ban a Világhálón. A *nemetek* földjén találjuk a Hunsrück (Hunhát) hegyláncot. Neve a hunoktól származik. Mainztól északra, Bingennél keltek át a Rajnán Attila hunjai, és itt emelkedik a Hunhát. A környéken található kőépítményeket nevezik „Hunnenring” azaz Hungyűrűnek, amelyek a legenda szerint csak egy óriás (titán) vagy „Hunnen” (régiesen „óriás” vagy „hun”) építhetett. A Hunsrück (Hunhát) túlsó oldalán fekszik Trier, a kelta treverek, a *nemetek* egyik rokon törzsének fővárosa. A *Gesta treverorum* szerint a várost Nimrud (Ninus) fia Trebeta alapította, Kr.e. 2000-ben.

A *nemeteket* utójjára Ammianus Marcellinus említi Kr.u. 300 körül, *Nemetae* néven.

Mohrbach (Hunsrück) – kelta halomsírok.

A „frank” Merovingok eredetmondája szerint egy hatalmas fehér emse („Emese”?) – kelta Macha – kijőve a tengerből megszüli az első Meroving királyt.⁵⁹⁰ A meroving uralkodók szakrális

⁵⁹⁰ Origo gentis – Fredegar-Krónika (7. sz.) szerint Chlodio felesége mikor a tengerben fürdik, hirtelen egy

királyok voltak, és így teljesen érthető a „másvilági” eredet. A hatalmas fehér (mennyei!) emsétől való származás a meroving királyok Istentől való eredetét volt hivatott hangsúlyozni. A brit-kelta mondák a fejedelmek szakrális (totem-)állatoktól való származásáról mesélnek. A „meroving” (Mervengus) név először 640-ben jelenik meg *Jonas Bobienisis* írásában, majd a Fredegar-krónikában, és ismét a 8. századi krónikában. A Fredegar-krónikában a tengeri szörny hímnemű, egy „tengeri bika”, és ennek felbukkanása a fürdő Chlodios felesége előtt, egyes vallástörténészek, mint a német *Karl Hauck* szerint, a tipikus „mennyei nász” (*heilige Hochzeit*) krónikás megjelenítése: az állatképében földre szállt égi isten ősnemzése a földanyával. A hasonló jellegű Ősnemzés leírásában, Emese álmában, a magyar krónikák arról számolnak be, hogy Álmos anyjának, Emesének álmában isteni látomás jelent meg turulmadár képében, és mintegy reászálva teherbe ejtette őt.⁵⁹¹

A meroving királyok, a régi kelta szokást követve, részleges lovas temetkezéssel lettek elhantolva, akár a „honfoglaló” Árpád-háziak, szkíta módra. Urunk születésének 496-ik évében sor került Reimsben Clovis megválasztott meroving király megkeresztelésére, pontosabban római-katolikus hitre való térítésére. Szent Rémy vezette le ezt a formális megkeresztelést. Ekkor itt Reimsben hangzottak el a püspök híres szavai: *Megszelídülve hajtsd le fejed, szikamber, imádd, amit eddig felgyújtottál, gyűjtsd fel, amit eddig imádtál.*

A meroving uralkodók a jellegzetes „szakrális királyság” példaképe voltak. Ez főleg uralkodásuk vége felé, az utolsó meroving királyok esetében mutatkozik meg nyilvánvalóan, mikor ők már csak névlegesen uralkodtak, a politikai döntés és hadsereg irányítása a palotamesterek kezében volt. Ekkor már a meroving király végig csak a *carpentum*-nak nevezett „nagy szekerekben” (kelta *carbantu*) hurcoltatták ide-oda magukat az országon keresztül (vö.: az avar kagán „szekérpalotája”) – írja Einhard aki Nagy Károly krónikása volt. A nép a szakrális királyokra mindig, mint az ősi hagyományok és ősi szokások őreire, az ősiség megtestesítőire tekintet.

A „nemetek” neve megegyezik Nemed népe nevével (Clann Neimhidh). A Leabhar Gabála Érenn (Írország Honfoglalásának Könyve) szerint, amit a 11. században írtak, vagy különböző ma már ismeretlen források felhasználásával állították össze, Nemed vezér („cean” *fejedelem*) népe a harmadik honfoglaló. Ők Anatóliából, Trója bukása után Kelet-felé menekültek, és végül Szkítia és India határán, azaz a Turánban telepedtek le. Majd egy idő után áttelepedtek a Meotiszban. A Meotiszból először Pannóniába költöztek, majd Nyugatra telepednek.

Nemed neve „szent, nemes” értelemmel bír (lásd: ír NEAMH *Menny*, NEAMHEADH *szent, nemes, tisztelt, kiváltságos*). A krónika szerint Nemed a szkítiai Argnoman fia, aki Piamp fia, aki Tait fia, aki Sera fia, aki Sru fia, aki Esru fia, aki Friamaint fia, aki Fathochta fia, aki Magog fia, aki Japhet fia, aki Noé harmadik fia. Felesége volt Macha, aki halála napján egy ikerpárnak adott életet. Ekkor Nemed már halott volt. Az ikrek neve nem maradt fenn, de ők lettek a két nemedi utódnép, a Fír Bolag, a „bőgatyás férfiak” és a Tuatha Dé Dannan – „Danu istenanya törzse”, első fejedelmei, a két fejedelmi család alapítói.

Az ír hagyományban Partholón és Nemed, honfoglaló vezérek, Magóg utódai voltak (Ellis).⁵⁹² A kelták is, akárcsak mi magyarok, a Nyilas népe, és az Ősanya (ANU) gyermekei.

tengeri szörny (*bestia Neptuni*) szökik elő, amely egy „Quinotaurus”-ra emlékeztetett, és ő megszüli, a később Merowechnek nevezett fiut. A latin szöveg fogalmazása kissé zavaros, és ezért nyitva hagyja azt a kérdést, hogy Chlodio felesége, vagy maga a szörny szüli meg a kisbabát, aki majd a „merovingok” atyja lesz. (→ Krusch, B.: *Monumenta germaniae Historica – Scriptores rerum Merovingicarum*, 2. kötet, 95. old. szerint).

⁵⁹¹ Álmos az első vezér. Az Úr megtestesülésének nyolcszázötvenkilencedik essztendejében Ügyek, amint fentebb mondtunk, nagyon sok idő múltán Magóg király nemzetségéből való igen nemes vezére volt Szkítiának, aki feleségül vette Dentu-Mogyerben (Dentumoger) Önedbelia vezérének Emes nevű lányát (filium Eune du beli anni ducis – nomine Emesu). Ettől fia született, aki az Álmos (Almus) nevet kapta. Azonban isten csodás eset következtében nevezték el Álmosnak, mert teherben levő anyjának álmában isteni látomás jelent meg turulmadár képében, és mintegy reá szállva teherbe ejtette őt... (Anonymus: *Gesta Hungarorum*).

⁵⁹² Ellis P.B.: *Die Druiden (A Druidák)*, 127. old.

A keltákra gyakorolt szkíta „hatás” kimutatható a „kurgános” temetkezési szokásban is. Számtalan ilyen „szkíta” sírhalmokkal (hunhalmokkal⁵⁹³) találkozunk Németországtól, a Brit-szigeteken át, Newgrangetől Stonehengeig, és Emhain Machatól a híres ‘búzakörök’ vidékén álló Marlborough megyei Óriás-kurgánig, illetve Bretagnéig, ahol Karnagban, a jól ismert kelta ‘kötenger’ közepén a hatalmas Szent-Mihály sírdomb is áll. Karnag neve a breton-kelta *kurgán*-ból származik, amelynek az ír CARNÁN *dombocska, sírhalom*⁵⁹⁴ a megfelelője. Az addigi lapos guggoló temetkezésű sírhe-lyek helyett magas halomsírokat építettek. A hatalmas sírhalmokkal egy időben megjelennek az első jelentősebb aranyleletek is Nyugat-Európában, a korábbiak általában a kereskedelemmel kerültek ide.

Ezek a sírhalmok azonosak a Kaszpi- és a Fekete-tenger feletti részekén élő lovasnépek kurgánjaival, népek, amelyeket az arany imádata és a fémfeldolgozás tudása tett híressé. Jellemző rájuk még az állattenyésztés, a vadló megszelídítése és az áru szállítására alkalmas nagy szekerek gyár-tása. Társadalmuk egy világos felépítés mutatott, keménykezű fejedelmek (kánok) uralkodtak a tör-zsek felett (Förster, Spielvogel, Nägele).⁵⁹⁵

A kelta tehát, egy belső-ázsiai (szkíta) eredetű lovasnép, mely Európába érkezve letelepedett. A keltákat a középtermet, zömök testalkat, kerekfejűség, ovális arc kiálló járomcsontokkal, barna haj copfokba fonva valamint hosszú, lelógó, dús és lombos bajusz jellemez. Társadalmuk ugyanazt a hármas felosztást mutatja, mint a magyar honfoglalóké: Nagyfejedelem (ír CEAN *fej, fő, fejede-lem*) és kísérete (táltos, tárnok, tolmács stb.), a harcosok (ír FLATHA *lőfő*) és a bő-nemzetségfők ill. nagyállattartók (ír BÓ-AIRIGH). Orvosaik (druidáik, tordáik) ismerték az Euráziában egyedül-álló, és csak a „magyar” (turáni) népeknél használt koponyalékelést, mint gyógyítási módszert.

Nemetek.

Megérkezhén a túlsó partra, a hunok felnyargaltak a mai Mainz fölött emelkedő, ma Pacsirta-dombnak (Lerchenberg) nevezett magaslatra. Alatta terült el a kelta Mogon (Napisten) városa, ahon-nan azelőtt a rómaiak fejvesztve elmenekültek. A dombon Attila lova megbotlott egy kiálló kőben. Amire Nagykirályunk, egy helyi monda szerint azt mondta katonáinak: *Itt egy templomot fogok*

⁵⁹³ Németül „HÜNEN-/ (régiesen) HIUNEN-gräber” – szó szerint: HUN-sírok (> Kluge, F: Etymologisches Wörterbuch der Deutschen Sprache, 388. old.). A 13. századtól a HÜNE „óriás” értelmet is kap. Lásd még: HÜNENHAFT *óriási, hatalmas*. A „HUNNE” = HUN fogalom a humanizmus korában született.

⁵⁹⁴ Írül SÍDH, vels SÍR *sírhalom, tündérdomb*; ír TUAIM a sírhely (TEM-et-ő) egyik másik neve.

⁵⁹⁵ Förster, O., Spielvogel, G., Nägele, G: Auf der Suche nach dem Gold der Kelten , 51. old.

építeni! Ez a mainzi dóm alapításának legendája, pontosabban elődjének, ami a régészek szerint a „meroving” (450-752) korban épült. Mások szerint Attila a Lerchenbergen építette fel, a ma „Mária-Magdolna” nevét viselő templomot.

Hunyűrű (Hunnenring) a Hunhátan (Hunsrück), Trier felett.

A régészek mai álláspontja szerint, a hunok bevonulása nem is volt annyira véres és pusztító, ahogy a történészek, a régi, papok írta krónikákat követve, korábban állították. Attila megjelenése nagy változást eredményezett. A Hunhát (Hunsrück) vonalától északra létrejött az un. „Hunaland” ahol germánok éltek, frízektől (a hollandok elődei), dánokig. Az itteni fríz kiskirályok népüket hunnak nevezték, ők maguk pedig Attila nevét vették fel (Aethelwulf, Aethelflaed, Aethelred – a nevek Angliában maradtak fenn) – mert akkoriban dicsőséges volt „hun” lenni.⁵⁹⁶

Ma is a vidéken hagyományörző egyesületek működnek, és ünneplik ’hun’ múltjukat.

Dormageni Hun Hagyományörző csoport.

Attila galliai hadjáratában, ahová elkísérte kelta orvosa is, Eudoxius, sikerült egész Észak-Galliát felszabadítani, és átadta a vidéket a magukat a szabad-szkitáktól származtató frankoknak. Itt megalakulhatott a „Frank (Szabad) Birodalom” – a merovingok birodalma.

⁵⁹⁶ Wikipdia (német): Hunaland.

A Galliában rekedt római legiók megsegítésére siető Aetius csapatát, Attila a „catalauni” mezőn várta be. Itt csaptak össze véres harcba. Ez volt a catalaunumi csata (451), a mai Chalon-sur-Saône (Burgundia) városka mellett. Kelta neve jól tudósít a csata jellegéről: „lovak/kancák csatája”. Ezen a vidéken élnek ma a katalánok, pontosabban ezek testvérei, akiket ma okcítánoknak neveznek. A csatában sikerült annyira meggyengíteni rómaiakat, hogy ezek a galliából való kivonulásra kényszerültek.

A sztártörténészek szerint a catalauni csata, az Észak-Galliában volt, a mai Chalon-sur-Marne (Champagne-Ardenne régió) vidékén, mert ezzel azt lehetett szugerálni a kedves olvasóval, hogy Attila próbált elmenekülni Aetius csapatai elől, de utolérték. Azért amúgy nehéz elképzelni, hogy a gyalog közlekedő légiosok utol tudták érni a hunok lovas seregét. Ugyanakkor még azt hazudják nekünk, hogy a hunok rettenetesen kikaptak, és a csata után elmenekültek, mindegyik amerre látott. Egy részük bemenekült a mai Svájc Wallis vidékére, és ott elbújtak a hegyi völgyekben. Ma ott élnek utódaik, a „hunok völgyében”: Val d’Anniviers. Ide csak úgy jutathattak el, ha déli, Chalon-sur-Saône-ból követték a Rhône völgyét. Attila, tulajdonképpen a rómaiak elé ment, megfékezni előrenyomulásukat. A catalauni csata kimenetele, minden hazugság ellenére, legfejebb döntetlen lehetett, és a rómaiak visszahúzódtak.

Attila a Világ Ura – szobor La Cheppe (Franciaország) városkában.

Attila seregével tovább folytatta diadal útját délre, a Pireneusok aljában, Tolosában, a vizigótok fővárosában, udvart tartani. Innen majd hazafelé vette útját, de helyben hagyta az ispán vezette elitcsapatát, amolyan békefenntartónak. A sereg vezére nyomán hívták majd azt a vidéket

Hispaniának („Spanyolországnak”).⁵⁹⁷ Itt alakult meg az „Aragon királyság”. Aragon neve összecseng a szíta harc istene nevével (Harag).

Itt Aragóniában született 850 körül, Tarazona városában (Zaragoza tartományban) *Szent Attila* – *San Atilano* (*Attilanus*), a Zamorai egyházmegye első püspöke. Neve Attila hun király nevéből származik, ugyanis a Hispániában megtelepedett vizigótok nagy tiszteletben tartották a hun uralkodó emlékét.⁵⁹⁸

II. Orbán pápa szentté avatta 1095-ben. Sírja Zamora legnagyobb templomában, a Szent Péter és Hildefonz templomában található. 1260-ban helyezték a főoltár alá. Koponyáját ellenben ellopták, és Toledóban (a spanyol királyság akkori fővárosában) ereklyeként őrzik. Névnapiját október 5-én tartják. Tarazonában augusztus 27-től szeptember 1-jéig ünnepsorozatossal emlékeznek a város védőszentjére.

Attila hírnevének, tiszteletének ékes bizonyítéka még a Mexikóban, a modernkorban élt *Cruz Alvarado San Atilano* mexikói vértanú (1901–1928).⁵⁹⁹

Attila emlékmű – Tulln (Ausztria).

⁵⁹⁷ Világháló: [hu.wikipedia.org/wiki/Amadé_Thierry_\(1797-1873\)](http://hu.wikipedia.org/wiki/Amadé_Thierry_(1797-1873)) > Attila Történelme (Budapest, 2001).

⁵⁹⁸ Világháló: [hu.wikipedia.org/wiki/Szent_Attila_\(püspök\)](http://hu.wikipedia.org/wiki/Szent_Attila_(püspök)).

⁵⁹⁹ Világháló: catholic.org/saints/Saint_Attila (Saints and Angels – Catholic Online).

A ROMÁN NÉP EREDETÉRŐL, MEGÁLĒ-VLAHIÁTÓL UNGRO-VLAHIÁIG; A KÁRPÁT-RÉGIÓ MAGYAR EREDETŰ FÖLDRAJZA

A román nép eredetéről, a nemzeti önérték és a politikacsinálók szándéka szerint
*(azaz gondolatok a dákó-román kontinuitás hamis elméletéről)*⁶⁰⁰

Trianonban megtörtént a Nagy Rablás.

A második világháború utáni párizsi „békében” ez megszentelést nyert. De ezek után, már nem volt elég és politikailag sem korrekt, a fegyverek villogtatásával való hengegés és holmi bevonulások Budapestre, a Rablást igazolni kellett politikai szempontokból is, sőt ezt egy elkerülhetetlen történelmi igazságtételnek kellett prezentálni, amint „tudományos” érvekkel, elméletekkel megerősíteni illett. Nem csak a románoknak. Minden szomszéd nép erre törekedett, és tele is kürtölte vele a világot. És a világ el is hitte, vagy ha még sem, hát szemet hunyt, és úgy tett mintha elhinné és elfogadná. Miért is tett volna másképp, hiszen már Napóleon Bonaparte megmondta:

A történelemírás az a hazugsággyűjtemény, amellyel többnyire mindenki egyetért.

Ha belepillantunk egy-egy szomszédos ország Történelem nevű eszement iskoláskönyvbe, szörnyülködve fedezzük fel, hogy Kárpátalja mindig is egy, már az ókor óta létező Ukrajna nevezetű államnak a része volt. A Felvidék meg hol ukrán(?), hol lengyel, hol egy bizonyos Morva Birodalom (sic!) szerves része volt, sőt ezen ősi „birodalmak” Debrecen is magukévá tették. Utóbbiért azért már a románok is versenybeszálltak! Ezt megtévezve, az ősi „román” Burebista „király” országa, a Dák Birodalom (sic!) valaha Pozsonytól a Donig, sőt még azon is túl, illetve az Al-Dunáig és a Fekete-tengerig terjedt. Később majd a Dunántúl nyilván frank-germán-szláv vidék lett, amit finnugraszaink is nyájasan alátámasztottak, és olykor túl is licitáltak, megtöltve a történelemkönyvek oldalait holmi „pribinákkal” vagy „kocelékkal” és sárpocsolyává züllesztett Balatonnal. Szerbia, az „ősi” Szerb Császárság (sic!), mindig is Szegedig vagy még azon is túl terjedt. Még egy francia „tudományos” mozi szerint is, amely Nagy Zsigmond korát akarta bemutatni, és egy pár évvel ez előtt futott az „Arte” nevű német-francia „művészi” tévé csatornán. Ez volt a nyugati „tudományos” történelemszemlélet egyik undorító, ha nem a legundorítóbb agymenése. Mellesleg, a magukat indogermánnak kikiáltó népeknek a kezdetek-kezdetek óta mindig királyaik meg császáraik voltak, holott a „tudományos” művekben maga Attila, a „Világ Ura” és „Isten ostora”, meg általában csak egyszerűen „hun” vagy legjobb esetben „(horda-)vezér” volt.

És, mit csinálunk mi az ilyen környezetben? Megtagadjuk őseinket, és a „tudományosnak” hazudott műveinkben a Honfoglalást csak és kizárólag a trianoni aljas csonkítás utáni Magyarország

⁶⁰⁰ „A Hazáért!” címmel a Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara és a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület közös rendezésében az első világháború befejezéséről tartott 3. emlékkonferenciára (Budapest, NKE Kápolna, 2018. december 1–2. <https://epa.oszk.hu/01400/01445/00056/pdf/>) beküldött tanulmány: https://epa.oszk.hu/01400/01445/00056/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2019_02_326-355.pdf.

területére korlátozzuk, bután átengedve az üldözőinknek kinevezett besenyőknek a védelmet biztosító Kárpátok előterét. A többi, Felvidéket, Erdélyt, Bécsi-medencét stb., csak ez után, több évszázadon keresztül, súlyos harcok árán foglalgattuk el, leigázva a már ott élő, békésen éledgelő nagyműveltségű népeket. Manapság meg, a Csonkahaza térképe előtt vidáman honfoglalgatunk. Idáig süllyedt az agyamosott magyar...

Visszatérve a románokhoz, habár mindegyik felsorolt történelmi „tény” egy-egy hatalmas hazugság, a románok esete még ennél is cifrább, mint a többieké, hisz mindent ki kellett találni, az alapoktól. A dákok iránti érdeklődés érthető. A rómaiak által dáknak nevezett, Erdélyben élő népről nagyon keveset tudunk. Sőt nyelvüket sem ismerjük. Őket jól be lehetett fogni a román származási elmélet hazug szekere elejébe. Habár már sokan előtte foglalkoztak e témával, mégis a dáko-román kontinuitás elméletének „tudományos” köntösbe bújtatójaként a kolozsvári egyetem volt rektorát, a Román Akadémia rendes tagját, Constantin Daicoviciu „nagy tekintélyű akadémikus-történész” professzor urat kell tekinteni. Ma már nem illik túl sokat beszélni róla, mert „kommunista” volt. Bezzeg még 1940 és 1941 között, a „magyar megszállás” alatt, a kolozsvári egyetem dékánja volt! Majd, kommunista lett...

Ő, a nagy Daicoviciu, a dáko-román kontinuitás (folytonosság) elméletének az „atyja”,⁶⁰¹ aki Gheorghe Gheorghiu-Dej és majd Nicolae Ceaușescu kommunista vezérek kebelbarátja, a Szocialista Munka Hőse („Erou al Muncii Socialiste”) és Herder-díj kitüntetettje (mindkettő 1968-ban, vajon miért?)⁶⁰² volt, miután kidolgozta a „dáko-román kontinuitás” elméletét és lerakta vele az erre épülő modern román történetírás alapjait, majd diktálta is annak „tudományos” menetét, amúgy a hatvanas évek vége felé ellátogatott Budapestre, hogy egy „történész” konferencián részt vegyen. Erről az utazásról egy anekdota azt meséli, hogy itt találkozott a volt budapesti tanárával, aki állítólag így köszöntötte: *Szervusz Szilárd fiam, hát téged is még sanyargatnak az oláhok?* ... Daicoviciu akadémikus 1898-ban a Krassó-Szörény megyei Kavarán született, és az „első magyar időkben” még egyszerűen úgy hívták, hogy Deutsch Szilárd. Megítélni, hogy ez a beszélgetés valójában megtörtént-e vagy sem, nem tudom, de mivel a monda Marosvásárhelyen⁶⁰³ csak titokban, de annál nagyobb élvezettel terjedt, valószínű, hogy meg is történt. Nézzük most meg, mi is az a csudabogar, amit a nagy Daicoviciu akadémikus feltalált. A spanyolviasz? Nem! Ennél még nagyobb lehetetlenség: a „dáko-román” folytonosság. Hogy ez miért ekkora lehetetlenség, az már abból is kiderül, hogy a korabeli krónikák, de a régészet szerint is, az erre vonatkozó adatok, az ezt igazoló leletek teljesen hiányoznak. Így a rómaiak visszavonulását a Daciának nevezett provinciából és a románok első írott megemlézése között egy **1000 éves űr** tátong.

Kr. u. 270-ben Aurelianus császár, a gótok nyomására kiűrtette Daciát, kivonta a római sereget és adminisztrációt, meg az ide telepítetteket. Majd őket követték a Birodalom minden szegletéből ide érkező újtelepesek is. Mindezek számára egy „új” Daciát hoztak létre Moesiában. Ez volt a „Dacia Aureliana”. Ezt később felosztottak egy Dacia Ripensis, a „Parti” vagy „Folyómenti” (azaz Dunamenti) Dacia, Ratiaria fővárossal, és Dacia Inferior részekre. Utóbbi fővárosa Serdica (a mai Szófia) volt. Tőle Nyugatra feküdt Moesia Superior, keletre meg a Moesia Inferior. Az egykori Moesia provinciát Diocletianus császár osztotta erre a két részre, majd a menekülő „dákok” számára ebből a kettőből hasítottak ki egy-egy részt. Így a régi Dacia közelében, de a Dunától délre alkották meg az új provinciát, amely nyugaton a Vaskapu és kelten az Oescus (ma Iskär) torkolata között terült el a mai Bulgáriában, északon a Duna volt a határ, délen érintette az Axius (ma Vardar) illetve a Styrmon (ma Struma) folyókat, magába foglalva Scupi (ma Skopje) és Pautalia (ma Kiustendil) városát. Itt alakult a meg „Dacia Diocesis” Diocletianus császár 290. évi adminisztratív reformja

⁶⁰¹ Demény Lajos, erdélyi művelődéstörténész, aki 1995-ben a MTA külső tagja lett, nevezte így.

⁶⁰² Ahogyan Herder, kimagasló tudásával, anélkül, hogy elolvasott volna egy középkori latin nyelvű krónikát, hisz latinul csak vajmi keveset tudott (> Helmut Schröcke: Indogermanen-Germanen-Slaven) a politika sugallatára feltalálta és megalkotta a „szláv” népet, ugyanúgy az ő róla elnevezett díj hordozója, Constantin Daicoviciu kimagasló tudásával, politikai sugallatra feltalálta és a semmiből megalkotta a „dák eredetű” románokat.

⁶⁰³ Marosvásárhely a szülővárosom, és ott éltem 27 évet. Majd helyet kellett csináljak másoknak.

következtében. Székhelye Serdica (ma Szófia) lett. Ez volt a keleti hét diocesis (kerület) egyike, és 337 – 580 között létezett. A Birodalom nyugati felében még másik hét kerület működött. A Dacia kerületnek az 580-es avar invázió vetett örökre véget.

A történelem fintora, hogy a Dunától délre a menekültek számára alakított „Dacia” magába foglalta azt a Timok völgyét is, ahol, amúgy Szendrő és Bodon (Vidin) között, jelentős román népesség él ma is: a timocsánok⁶⁰⁴. Az erdélyi Szigethegységben élnek ma a „mócok”. Egyes vélemények szerint, amit én is vallok, nevüket éppen erről a Moesia nevű őshazáról kapták.

Györffy György⁶⁰⁵ szerint az 1173 körüli időkre, III. Béla király uralkodásának kezdetére tehető a Balkánon megalakult vlach (oláh) lakosság betelepítése Erdélybe. Őket a Szebeni-havasok alá, a besenyőkkel vegyesen telepítették le. Ezt a vidéket nevezték ezentúl a *silva Blacorum et Bissenorum* – a vlachok és a besenyők erdejének. Az Olt áttörésétől keletre, a Fogarasi-havasok aljára ellenben összefüggő tömbbe telepedtek le. Ez az utóbbi vidék külön jogállású lett, *terra Blacorum* („Vlachföld”) néven, és ebből fejlődött ki a „Fogaraszföld”. A vlachok mindkét területen átvették a betelepülésük előtt már meglévő magyar (és szász) falvak nevét: Omlás, Árpás, Fogaras, Kerc⁶⁰⁶, Disznód, Schellemburg, Felek, Galac stb. Mindkét vidékre telepített vlachok a szebeni ispán, Turje Joachim, alá tartoztak. A már említett kerci apátságban kelt oklevél (1207) volt az első okirat, amely megemlíti névileg a románok (Olachis) jelenlétét Erdélyben. Az 1210-i vidini hadjáratban a magyar király hadseregében ott harcolt a szebeni ispán, szászokat, székelyeket, vlachokat és besenyőket felvonultatott serege is.⁶⁰⁷ Ugyanakkor a 1211-ben kiadott okmányában, amelyben II. András a Német Lovagrendnek adományozta a Barcaságot, ezt következőképpen írta le: *terra Borza nomine, ultra silvas versus Cumanos, licet deserta et inhabitata, usque Danubium* – amiből kitűnik, hogy a Barcasággal szembeni, hegyeken túli Kunország egészen az Al-Dunáig akkoriban lakatlannak számított.⁶⁰⁸

További kritériumok, amelyek alapján nyugodt lélekkel elvetendő a románok, a régi Dacia földjén (Erdélyben) való kialakulása, sok egyéb tényezők mellett, a következők:

- régészeti leletek hiánya, amelyek a dákoróman kontinuitást hitelesen igazolhatnák;
- hitelesen bizonyított dák eredetű szavak hiánya a román nyelvben;
- a román alapnyelvből ugyanakkor teljesen hiányoznak germán (gót, gepida) vagy türk (hun, avar) nyelvekből kölcsönzött szavak is, habár ez itt elkerülhetetlen lett volna;
- a dák vagy római eredetű helységnevek továbbélésének teljes hiánya Erdélyben;
- teljes hiánya a román eredetű víz- és hegyrajzi neveknek a Kárpát-régióban.

Ezek után nem maradhat más, mind a további keresést máshol folytatni, ott, ahol a román nép és nyelv kialakulásának megvolt a lehetősége. Ott, ahol a latinosság ténylegesen végbe tudott menni, azaz megvolt hozzá az erre szükséges idő. Senki sem gondolhatja komolyan, hogy a dákok teljes ellatinosításához elegendő volt az az alig százhetven év, amíg a római megszállás és uralom tartott (Kr.u. 101–270). 101-ben Traianus császár serege legyőzi Decebal harcosait, majd elfoglalja Daciát, pontosabban a dákok lakta vidék déli részét, és ezt 101–107 között római provinciává alakítja (Dacia provincia Augusti). Majd 271–275 között Aurelianus császár kivonja légióit a Duna vonalától délre. Ezentúl, Dacia már nem a mai Erdélyt jelentette, hanem a Duna vonalától délre fekvő, a kitelepítettek és a menekültek számára mesterségesen létrehozott Dacia Aureliana nevű provinciát. Ezen felül a dákok nagy részét, az ún. szabad dákokat, aki a római provincián kívül éltek, nem is érinthette a latin nyelv hatása. A rómaiak távozása után pedig, biztosan nem „latinostultak” el, még amúgy szíveségből és önkéntesen sem, teljesen eldobva édes anyanyelvüket, annyira, hogy még egy anyai szeretetet őrző szócska vagy egy altatódal(-töredék) se maradjon fent.

⁶⁰⁴ Kollektív jogaikat (anyanyelvi iskola) csak 2007-ben ismerte el a szerb állam, ezt is csak cserébe a Koszovó függetlenségének elismerésének bukaresti megtagadásáért.

⁶⁰⁵ Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza, 2. kötet, 111-113 old., Budapest, 1987.

⁶⁰⁶ Az 1207-ben kelt oklevélben Benedek erdélyi vajda beiktatta a kerci monostort.

⁶⁰⁷ Horváth Jenő: Erdély és a románság kialakulása, 6. old., kffarkas@mail.uti.hu (Világháló).

⁶⁰⁸ U.o., Szentpétery I.: Az árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzékére hivatkozva, I., Budapest, 1923.

A román nép eredetéről, a régi krónikák írása szerint

Ha valaki arra vetemedik, hogy felkutassa a románok múltját, az nagy fába veri fejszáját, mert majdnem minden hozzáférhető modernkori „forrásmunka” egy teljesen tudománytalan és csúsztatásokkal gazdagított, sovíniszta hazugságokkal ékesített irománytömeg. A még nem is olyan régen, például a második világháború előtti történelmi anyagokban, írásokban, térképeken stb. feltüntetett és tényként kezelt adatokat elnyelte időközben a hallgatás homálya: amiről nem beszélünk, az nincs is, jelszóval. És valahogyan, ez így is van. Elegendő elég sokáig valamit elhallgatni, félrebeszélni, elfedni, és máris rohanó világunk azt el is felejtí. Az, aki az iskolai történelemoktatásból ismeri a múltat, az lehet akár magyar is, még azt sem tudja valójában, hogy ki volt Attila, vagy hogy mi közünk nekünk magyaroknak a szkítákhoz. Szomorú, de miután a világot ügyesen elárasztották a román nacionalista propagandaírások, a szegény külföldi tudós vagy a történelem iránt érdeklődő, csak annyit tudhat meg, hogy volt egyszer egy Dácia, ami ma Románia és van egy Dácia nevű autó. Sajnos ebbe a tudás szintbe a maradék Magyarországon is belebotlottam, még nem is olyan régen. Ki is cáfolná ezt meg? A Nyugat? Őt nem érdekli. A magyarnak csúfolt Akadémia? Kifelé, a külföld felé, nem teszi. Tisztelet minden tisztességes magyar és román történész előtt, csak ők, sajnos, alig jutnak szóhoz. Volt valamikor a még új és fiatalos lendületű Duna TV-nek egy próbálkozása, a valódi magyar történelem bemutatására irányuló rendkívül érdekes kezdeményezése, ahol olyanok is szóhoz jutottak, akik a hivatalos irányzattal (mainstream) szemben egy „alternatív” véleményt válnak. Na aztán, lett ebből haddelhadd. Csak úgy dörgött és villámlott az égbolt Budapesten. Még időben ébredt Glatz elvtárs, mint a magyarnak csúfolt Akadémia akkori elnöke s ezt a „gyalázatot” lefejezte, és kiirtotta úgy, hogy a még zsenge csirája soha többé nem tudott már magához térni, hogy újrahajtsa. Amúgy is, ez ma már kit érdekel. Egyébként is, időközben megváltozott a tévé „profilja” is.

A románok eredete egy rendkívül vitatott kérdése a történelemkutatásnak. Így, a román múlt kutatásáért nagyon mélyre kell leásni, és, ahogyan majdnem minden másik esetben is, az árral, a „mainstreamos” (fősodratú) történelemírással szemben kell úszni, mert így juthatunk el a tiszta forrásig – ahogy egy közmondásunk mondja: csak döglött halak úsznak az árral...

Ha tehát a román történetírás 275 és 1207 (1210) között Erdélyben és a Kárpát-régióban semmiféle római vagy román emlékre nem tud hivatkozni, az nem jelenti azt, hogy ezen a vidéken nem lakott senki, ahogy egyesek szeretnek erre hivatkozni, hanem azt, hogy az ott lakó népek sem rómaiak, sem dákorománok, sem római telepések utódai, sem románok nem voltak. Sajnálatosan a román hivatalos történetírás egyáltalán nem foglalkozik a valódi román őshazával, és az ott elszórtan még megmaradt, ma is élő testvérekkel: thesaliai arumunok, makedóniai meglenorumunok, boszniai és dalmáciai morlákok, horvátországi isztrovlachok, vagy a szerbiai timocsánok (Timok-völgyi oláhok). Egy balkáni őshazáról kell beszélni, és abból kell a román történelmet elindítani. Hisz, már a XV-XVI. században élt Grigore Ureche, első moldvai krónikás, akinek műve megmaradt, tisztán kimondta az igazat: *Rumânii, câți să află lăcuiitori la țara Ungurească și la Ardeal și la Maramoroșu, de la un loc sunt cu moldovenii și toți de la Râm să trag.* – magyarul: Mindazok a rumánok, akik Magyarország és Erdély és Máramaros lakói, egy helyről vannak (erednek) a moldovaiakkal, és mindannyiyan Rúmból (Keletrómai Birodalomból) származnak.⁶⁰⁹ Induljunk hát mi is el ezen a kijelölt úton.

Mottó: *„Noi toți de la Râm ne tragem.”* (Grigore Ureche, moldvai krónikás, 1591–1647).

⁶⁰⁹ Grigore Ureche: Letopisețul țării Moldovei – magyarul: „Moldvaország krónikája, amióta országot alapítottak” (szó szerint: „amióta a lóról, a nyeregből leszálltak” – értelme szerint: „amióta honfoglaltak”) és az elmúlt időkről meg az uralkodók életéről ahogyan írva vala Drágos vajdától Áron vajdáig: 86. bekezdés: „Pentru Țara Ungurească de jos și Ardealul de sus vom să arătam, fiindu-ne vecini de aproape și cum au avut și ei crăie mare ca și lășii.” – magyarul: „Alsó-Magyarország és Felső-Erdély vidékéről (szólva), bemutatandó, mivel közeli szomszédaink, hogyan voltak nekik is hatalmas királyaik, akárcsak a lengyeleknek.”

Mi mindnyájan Rúmból, Rumániából (azaz „Kelet-Romából”, a Keletrómai Birodalomból, vagyis Bizáncból) származunk – írta Grigore Ureche, az első moldvai krónikás, 1642 és 1647 között írt krónikájában, amelynek címe: *Letopiseșul țării Moldovei, de când s-au descălecat țara și de cursul anilor și de viața domnilor carea scrie de la Dragoș vodă până la Aron voda* – magyarul: Moldvaország krónikája, amióta „honfoglaltak” (országot alapítottak), és az elmúlt időkről meg az uralkodók életéről Drágos vajdától Áron vajdáig.

Hozzá hasonlóan vélekedett Miron Costin (1633–1691), moldvai krónikás is, aki Ureche munkáját folytatta *Aron vajdától errefelé, ahol Ureche krónikás ezt abbahagyta*⁶¹⁰ egészen 1661-ig. Ő megírta Moldova és Havasalföld országainak krónikáját is, lengyelül⁶¹¹ 1677-ben, a lengyel Marczus Matczynski követ megbízásából. E műben, Costin a dákokat egy tatárféle (értsd: „szkíta”!) népek tekinti, amelynek nyoma vész a római megszállást követően. Ugyanakkor megemlíti, hogy a románok, a moldvaiak, havasalföldiek és erdélyiek egyaránt, a Balkánon alakultak ki, főleg a Macedóniában telepített római légionárius veteránok utódaiból.

Volt a Balkánon, a mai Macedónia és Görögország, Dél-Szerbia és Koszovó, Albánia, valamint Bulgária és Dobrudzsa területén egy „Rumánia” nevű vidék, amit a törökök Ruméliának hívtak. Ez volt a hajdani Keletrómai / Bizánci Birodalom európai maradványa, amit az Oszmán Birodalom bekebelezett és az európai birtoka lett. Neve magyarul annyit tesz mint a „Rómaiak Földje”. A Keletrómai (Rúmi) nevet a Római Birodalom kettéosztásakor kapta, és azzal büszkélkedhetett, hogy ő örizhette a római nagyságot és fényességet, miután Róma (Nyugatrómai Birodalom) a germán barbárok kezében elpusztult. Kelet-Róma volt a civilizáció és a kereszténység védelmezője. Itt, a Duna és az Égei Tenger között volt a balkáni népek ellatinosításának a területe. Itt a latin nyelv volt az állam nyelve egészen a negyedik keresztes hadjáratot követően, mikor a keresztes lovagok által Bizánc területén létesített Konstantinápolyi Latin Császárság, latin nevén Romania, elesett (1261). Ez után beindult a Palota elitjének körében egy bizonyos fokú elgörögösödés. A Balkán őslakósága a trákok, illyrek és dardánok azok, akik első sorban elszenvedői voltak az erőteljes latinosításnak, amit a római legionárius veteránok letelepítése meg a Birodalom más vidékeiről érkező telepések megjelenése is felgyorsított. Az újlatin népesség (vlachok) és újlatin nyelvének kialakulása bizonyára befejeződött a germánok (gótok) V. századi (lásd: Tótország⁶¹², amit Sclavoniának is nevezték), és az őket követő „szlávok” VI-VII. századi megérkezése előtt. A keresztény egyház keleti szárnya számára, a nyugati szárny nyelvi latinságával szemben, kialakított keleti „lingua franca” az „óegyházi szláv” nyelv volt. Ezt a mesterséges nyelvet a megtévesztés céljából, vagy csak amúgy ostobaságból⁶¹³, sok nyelvész, történész óbolgárnak is nevezi, holott az óbolgár legfeljebb türk (hun) lehetett. A IX. században Cirill és Metód nem csak egy új írást, hanem egy új nyelvet is kialakított a keleti egyház számára, a Balkánon vegyesen lakó keleti germánok, hun-törkök és a később szlávoknak mondott népek nyelvéből. Az Egyház számára kellett ez az „új” kommunikációs nyelv, amelyen a pap mindenkire egyformán szólhatott. A latin már „foglalt” volt a nyugati egyház számára, a görögöt már az „elhalás” kerülgette. Egyébként is, a papok szemében a vegyes balkáni barbár világ méltatlan és képtelen is volt a Szentírás nyelvét elsajátítani. A Cirill és Metód által „kifejlesztett”

⁶¹⁰ Letopiseșul țării Moldovei de la Aron vodă incoace, de unde este parasit de Ureche vornicul, 1675.

⁶¹¹ Chronika ziem Moldawskich y Multanskich, 1677.

⁶¹² Tótországnak hívták a kora-középkori Magyarországon a Dráva-Száva közét, mert eredetileg ezt „teutonok” azaz keleti germánok (gótok) lakták. A frankok / kelták nevezték a germánokat így, „nem-szabad” embereknek, hogy megkülönböztessék őket maguktól, akik a „frankok” voltak, azaz „szabadok” mivel ők a szabad-szkítáktól származtak. (> Sebastian Münster: Cosmographia, Basel, 1544). Ezt a „nem-szabadok” (tót) fogalmat fordították latinra a térképeken meg a krónikákban, és lett belőle slavai és országuk „Sclavonia”. Majd Herder politikai indíttatású lelkes buzgóságával lett belőle „Slavonia” a „c” [k] hang könnyed és gátlástalan, de bámulatosan ügyes ejtésével. Ilyen lélek megállító bravúrral, Skandináviát is át lehetett volna keresztelni „Sandináviára”.

⁶¹³ „Sose keress rosszindulatot ott, ahol az ostobaság elégséges magyarázat.” (> Murphy egyik törvénye).

nyelv alapját az óbolgár (türk-hun) nyelv alkotta, amit majd „ószláv” (keleti germán) köntösbe kellett öltöztetni. Ez a mű nyelv nem csak az egyházi irodalmat, de a későbbiekben, ezen népek nyelvét is nagymértékben befolyásolta⁶¹⁴.

Ez a vegyes népségű és örökké forrongó Rumélia lett majd 1386 után, a törökök európai hódításainak bázisa. Itt alakult ki a vlach, a ma románnak nevezett népség, az ellatinosodott balkáni népek utódaiból. Először 586-ban, amúgy 700 évvel megelőzve a Kárpát-medencei létüket igazoló királyi okmányokat (lásd feljebb), egy bizánci krónikában⁶¹⁵ jelenik meg egy a románok (vlachok) balkáni jelenlétére utaló feljegyzés: egy feltehetően román nyelvű mondat. A krónika egy avarok elleni hadjáratot említ a Kelet-Balkánon, és leírja miszerint egyszer, amikor egy málhás öszvér megcsúszott, az öszvérhajcsár így kiáltott fel: *Torna, torna fratre!* – magyarul: Fordulj, fordulj testvér (komám)! Nyilván ez a mondat elhangozhatott egy vlach atyafi szájából. A bizánci krónikások, és nyomukban a mai történészek is, a Balkán ellatinosított népét vlachnak⁶¹⁶ nevezik. Tudelai Benjámint, teljes nevén Benjámint ben Jóna középkori zsidó utazót, aki 1130-ban Tudela városában, Navarrában született, és 1173 a Kasztíliai Királyságban hunyt el, volt az első, aki írásában használta a „vlach” népet, amikor végigutazta a 12. századi Európát és a Bizánci Birodalomban is megfordul. Élményeit összefoglalta „*Az igazságszerető jámbor és tudósferfiú Benjámint utazásai*” című héber nyelvű könyvében. A 10. századi arab krónikás, Mutahhar al-Maqdisi írja miszerint: Azt mondják, hogy a törökök szomszédai a kazárok, oroszok, szlávok, *valadjok* (oláhok?),⁶¹⁷ alánok és görögök, valamint sok más népek fiai. Ezen kívül más bizánci krónikák is írnak a vlach népről. Így, Kekaumenos bizánci író, Strategikon művében (1078) megemlíti az észak-görögországi „rómaiak” (vlachok) 1066-os évi lázadását, zendülését. A romanizált vlachok egy tetemes néptömeget tehettek ki, mivel az Őshaza elhagyása után is sok vlach-sziget maradt fenn a Balkánon. A vlachok főpapjai a bolgár-szláv rítust követték, de latin anyanyelvük megvédte őket az elszlávosodástól. Még Magyarországra való beköltözésük után is, püspökük továbbra az óhazában, a görög-makedóniai Nagy Valachiában székeltek, és az ohridi pátriárka alá tartozott.

A „vlach” népet a fősodratú történészek, nyelvészek germán eredetűnek vélik, vagy egy germán eredetű, de a proto-szlávba már korán átvett (*lizingolt*) szónak: **Walhaz*. Ez nyilvánvalóan, ahogyan az írás (csillagos jelölés) módja mutatja, hogy ez a szó egy a nyelvészek (indogermanisták) által kitalált és ösinek hazudott szó. Egy halandzsa. Majd azt állítják róla, hogy ez a szó az ősgermánban „idegent” és „különöst” jelent(het)ett. Ezek a nyelvészek csak tudják, hisz ők találták ki. Továbbá azt halandzsázzák, hogy ezt az íróasztalnál kitalált **Walhaz* népet, amelyet a germánok a romanizált kelta szomszédaira alkalmaztak, „nyilvánvalóan” (sic!) és egy kelta törzs nevéből alakították ki, amelyik törzset a rómaiak Volcae néven ismertek, a görögök pedig őket Ouólkai-nak hívtak. Lehet, de valahogyan hihetetlennek tűnik, mert megnehezítette a germánok munkáját az a makacs tény, hogy a rómaiak által Volcae-nak mondott törzs a mai dél-francia Provençében lakott, és csak átmenetileg, futtában, találkozhattak, ismerkedhettek meg velük, amikor is ezek a kelták útközben voltak kelet felé. Így a korai germánoknak csak hallásból, római közvetítéssel, akadt alkalmuk megtanulni nevüket. Ugyanakkor, inkább lehetett volna más kelta törzs (treverek, nemetek, kimberok, helvétek, raurok, boiok stb.) nevét felhasználni, már csak azért is, mert ezek a törzsek ott éltek a germánok közelében. Miért nem ezek nevéből kölcsönözték a ma is általánosan alkalmazott „welsch” elnevezést? Mert ekkor nem welschről beszélénk, hanem „boisch-”, „treusch-”, „nemetsch-”, helvetsch- vagy akár „kimberschről”. De ezek nem hasonlítanak a „welsch”-re. Tehát

⁶¹⁴ „Diese Altbulgarische hat auf die kirchliche Literatur aller slavischen Völker, soweit sie der orthodoxen Kirche angehören, und darüber hinaus auf deren Schriftsprachen großen Einfluß ausgeübt” – magyarul: Ez az óbolgár nagyban befolyásolta az összes szláv népek egyházi irodalmát, amennyiben az ortodox egyház alá tartoztak, de még ezen is túlmenően, mindezen népek irodalmi nyelvét is.

(> Krahe, H.: Indogermanische Sprachwissenschaft, Berlin, 1985, 27. old.).

⁶¹⁵ Theophylaktos Simokattes a krónika szerzője.

⁶¹⁶ Görög: Blachoi (βλάχοι).

⁶¹⁷ Decei, A., Ciocîltan, V.: La mention des Roumain (Walah) chez Al-Maqdisi > Romano-arabica I., Bukarest, 1974, 49-54 old.

olyasmit kellett kitalálni, idehazudni, ami szentesíti a célt, azaz megfelel az előre kiagyalt és megjelölt eredménynek: *Walhaz. Egy politikai indítatásból készült hazugság. A buzgónyelvész agy-menésének egyik mintaképe... De hát, már tudjuk:

A történelemírás az a hazugsággyűjtemény, amellyel többnyire mindenki egyetért.

Egy őszinte történész bevallaná, ha a józanész és nem valamiféle ideológia mentén kutatna, meg írna, hogy a „welsch” máshonnan származik. Pontosabban, a kelták „gael” (kelta, ír) saját nevük germánosításából: g>w hangváltás folytán, ahogyan a francia Guillaume viszonyul a germán William (Wilhelm) névhez, vagy ahogyan a francia „guerre” a germán (angol) „war” *háború* szóhoz, stb. Így lett a kelta „gel” a germánoknál „wel”. Majd ez a „wel” kapott egy melléknévi ragot „-sch”, és lett „welsch”, ahogyan a „teut”-ból „deutsch” majd „deutsch”.

Ennyi az egész. Ilyen egyszerű, és nem kell holmi „*erste Lautverschiebung*”-okkal, azaz „első (germán) hangeltolódás”-okkal okoskodni. Pedig milyen gyönyörű egy varázsszó: *Ertste Lautverschiebung!* Minden hívőt el lehet vele bűvölni. A hívő csak tátott szájjal áll az agytröszt-nyelvész gránit szobra előtt és zokog meghatottságában.

A „welsch” népnév valóban „idegenre” vonatkozott, és a germán fülnek egy „furcsa és különös” nyelvet jelez ma is. A baj csak az, hogy ezzel mindig és kizárólagosan a kelta népet és kelta nyelveket jelölték. Soha senki mást. Semmilyen más nép fiát vagy ennek nyelvét sem. Sem szlávot, sem piktet, sem latint, sem görögöt. Sem az olaszt, sem az oláhot (vlachot) nem nevezték velsnek. Még akkor sem, ha a proto-szlávok már korán ezt át- vagy kikölcsönözték (*lízingolták*) az ősi germán szókészletéből. A „vlach” népnév másképpen keletkezett.

A szlávok egy magyar népet használnak a germánok megnevezésére: „német”. Ez a népnév a Rajna-menti kelta „nemet” (germánul: nemeter) nép nevéből származik, amivel még Attila is találkozott, amikor hunjaival átkelt a Rajnán, a Bingium-(mai Bingen)-i révnél. Emléküket ma is őrzi a Hunsrück – „Hunhát” nevű hegylánc, meg Hunawihl, Huningen, Hunnweiler, Hünstetten stb. helységnevek. Julius Caesar említi meg a Nemeteket először a Rajnai csata leírásában (Kr.e. 58) a *De Bello Gallico* krónikájában, majd még egyszer, amikor leírja a Duna-menti erdőhátat, ami a nemetek, raurok és helvétek területéről a dákok és anartok földjéig húzódott. Ez volt a „Nemetek erdeje” ami a Rajnától a Duna mentén Pannóniáig ért. Ennek emléke a Spessard név, eredetileg „Spechts-Ard”⁶¹⁸ azaz „Harkély-Erdő”. Senki sem nevezi szomszédját „némának”, még akkor sem ha germán, vagy ha több csatát is kellett ellene elszenvednie, de főleg akkor nem, ha a kettejük szókinccse majdnem azonos. Mert ezt a magyarázatot, hogy „néma > német” akarják fősodratúéik belénk erőszakolni. Ez csak akkor lehetséges, ha a „panszlávista” durva nacionalizmus hatására az „álmagyar” megalkuvó, a mindennemű egészséges büszkeséget elvesztett szolgálélek ezt megkívánja, illetve előírja.

Ugyanakkor elképzelhető, hogy a környező népek magyar közvetítéssel vették át az „oláh” (vlach) népet, és a románok egy önmegjelölésével állunk szemben. A makedóniai meglenorománok, saját magukat „vlaș”-nak nevezik, ugyanakkor a Havasalföldön még a XVIII. században is létezett egy „Vlașca” nevű megye Bukarest szomszédságában.

Ilie Gherghel⁶¹⁹ összehasonlította a Keletrómai (Római) Birodalomban szerkesztett krónikákat, kiadott okmányokat, okiratokat, és arra a következtetésre jutott, hogy a vlach szó először itt jelenik meg. Véleményét Genesios írásaira és Suidas Lexikonjára alapozza. Véleményének megfelelően a vlach (*Blachernae*) elnevezés a Keletrómai Birodalomban született, és innen a vikingek révén jutott el északra, a germánok és a szlávok világába. Még a „nagyonrokon” olaszok⁶²⁰ is vlachnak nevezték ezt a latinul beszélő balkáni népet.

⁶¹⁸ A kelta ARD erdőt, magasságot, magasán fekvő erdőt jelent. Lásd még: Ardiuna „istennő” – az Erdő-Anya tündér neve, vagy az Ardennek („Erdők-hona”) hegységet a mai Belgiumban.

⁶¹⁹ Gherghel, I.: Câteva considerațiuni la cuprinsul noțiunii cuvântului „Vlach”, București: Convorbiri literare, 1920, 4-8. old. (> Világháló: wikipédia: Etimologia cuvântului *vlah*.).

⁶²⁰ Az olaszok neve véleményem szerint Latium (Lazio) vidék nevéből származik: „o-lasz” (vö. rusz > „o-rosz”).

A bolgárok és a törökök megkülönböztették „fehér” és „fekete” oláhokat: a bolgár *Belivlasi* fehér oláhok és *Caravlasi* fekete oláhok, megfelel a török *Ak-Iflak* fehér oláh és *Kara-Iflak* fekete oláh népnévnek, ami tulajdonképpen a földrajzi elhelyezkedésük megjelöléséből származik. Ez a névadás ugyan olyan, mind a török Ak-Deniz (Fehér-Tenger) délen, a „Földközi-tenger”, és a Kara-Deniz (Fekete-Tenger) északon, azaz a „Fekete-tenger” elnevezéseknek ikerpárja. A turáni népek-nél színekkel (is) megjelölték a népeket, attól függően, hogy hól helyezkedtek el a világtérképen kialakulásukkor, vagy idegen népek esetében, a velük való találkozás vagy megismerkedés pillanatában. Színekkel jelölték az égtájakat: fehér vagy zöld volt a nyugati, fekete az északi, vörös a déli és kék a keleti égtáj színe. Így ismerünk nyugati vagy fehér horvátokat (a mai Krakkó vidékén születtek, saját elképzelésük szerint szarmata elődökből, majd innen vándoroltak délre, Dalmácia területére) és északi vagy fekete horvátokat, a Fekete tenger feletti „szarmata” pusztákon élők. Ugyanúgy voltak keleti vagy kék / kök-törökök, illetve déli vagy vörös-szakák (kipcsakok). Voltak még fehér (nyugati) hunok és fekete (északi) hunok, meg fehér és fekete magyarok is.

A „vlach” népnév szinonimája lett a „juhásztor” (csobán) fogalmának. Ugyanakkor a keltákat jelölő „Welsch” (> vallon, walese, Walliser, Welsh) népnevet soha nem használták a juhász jelölésére (lásd: német Schaf *juh* > Scháfer *juhász*, angol shepherd *juhász*, sheep *juh*). Érdekes, hogy mára a románok is a törökből származó (egyesek szerint „perzsa” eredetű) „çoban” (románul „cioban”) *juhász* szót használják, elhagyván a régi, latin eredetű, tehát saját, ősi „păcurar” *juhásztor* szavukat: vö. latin pecus *juh*, pecoris *nyáj*, pecurarius *juhász*, olasz pecora *juh*, pecoraio *juhász*. Manapság a román csobán az „oaie” (juh) nyáját terelgeti. Az állat román neve: „oaie” (vö. latin „ovis aries” *kós*, *birka*) tökéletes leképezése a magyar „juh” szónak, habár a „juh” neve a magyarban hivatalosan ismeretlen (tehát értsd: magyar!) eredetű⁶²¹. Juhász mivoltuk teljesen összenőtt népnevükkel. A balkánon mindenütt „vlach” névvel jelölték a juhászokat. Előfordult ugyan, hogy a vlach / oláh népnevet gúny- vagy becsmérlő és emiatt sokszor sértő előjellel használták. Dalmáciában a tenger melléki városlakók (olaszok) számára „vlaj / vlah” (többesszámban: „vlaji / vlasi”) a primitív „bunkó” hegyi lakók neve volt. A görögöknél a „vláhosz” (βλάχος) egy becsmérlő kifejezés a durva, faragatlan, parasztra; sokszor egyszerűen a paraszt (vidéki) neve.

A vlach tehát, az ellatinosított (romanizált) balkáni népek (trákok, illírek, dardánok stb.) vegyes népessége volt: balak, blak, blaq, blach, boloch, voloh, wallach, vllah, vlach, lach, ulah, oláh. Egy kutatócsoport, Bosch *et al.*, 2006-ban, megakarta genetikailag vizsgálni a vlachokat, oláhokat, meg nézni, ha ezek valójában az ellatinosított dákoktól, illírektől, trákoktól, görögöktől származtak-e vagy ezek vegyülékéből keletkeztek. A kutatóknak semmilyen genetikai támpontot, kapcsolatot vagy hasonlóságot nem sikerült kimutatniuk, így egyik hipotézist sem igazolniuk. Ezek után nyilvánvalóvá vált, hogy a románok (vlachok) egy nyelvátvétel kapcsán (nyelvi asszimilációval) létrejött, és így egy közös nyelvet beszélő, nyelvi és kulturális közösségben élő, de vegyes származású néptömeg (népi konglomerátum).

A „Valachia” (Oláhország) a Balkánon többször is előforduló elnevezés:

- Nagy Oláhország (Megálē Vlahía) a görögországi Thesszáliában;
- Kis Oláhország (Mikrí Vlahía), a hegyes vidék Aetolia, Acarnania, Dorida (Doris), Lokrida (Locris) tartományokra kiterjedve, mai Nyugat- és Közép-Görögországban;
- Felső Oláhország (Áno Vlahía) – Dél-Makedónia, Albánia és Epirusz területén.
- Fehér Oláhország (a „fehér” azaz nyugati oláhok országa) Moesia tartományban, ahová a kiűrt Daciából telepítették át a latinul beszélő népességet, ahol a „Dacia Aureliana” provinciát alakították ki, a kitelepítettek és menekültek számára;
- Fekete Oláhország (Morlachia – a morlások, „fekete” oláhok országa) Dalmáciában;
- Ó-Olahország (Stari Vlah) – Kelet-Bosznia, Hercegovina és Nyugat-Szerbia területén, itt találjuk a *Romanja planina* fennsíkot is;
- Sirmiumi (Szerémségi) Wallachia a Duna és a Száva folyó déli partján (timocsánok).

⁶²¹ A háziállatok nevének eredete > anyanyelvcsavarblog.hu (Világháló).

Ezen vidékek közül a legnagyobb és legismertebb a Nagy Oláhország (**Megálē Vlahía**). Felmerült a gyanú, hogy a görög „megálē” nem csak nagyot, hanem öreget, ősit is jelenthetett, miképpen a latin „magna”. Itt Thesszáliában működött a XII-XIII. században a vlach pásztorok állama, amely északon a Píndosz-hegységig, és Macedóniáig húzódott. Thesszália vlach lakóiról először bizánci forrásokban, a XI. században írodott Kekaumenos Strategikonjában (1070-es évek) találunk utalást. A szerző megemlíti az 1066-os sikertelen vlach lázadást, amelynek akaratán kívül vezére lett az a Nekoulitzas Delphinas, aki maga a császár, II. Baszileosz, a „Bolgárölő” (uralkodási ideje 976 – 1025), unokája volt, és aki a császár saját akaratából és kinevezése folytán a thesszáliai vlachok kormányzója lett. A második dokumentum, amely a thesszáliai vlachokról tesz említést, az Anna Komnéné *Alexiad (Alexiasz)*⁶²² nevű írása. A szerző, I. Alexiosz Komnénos (uralkodási ideje 1081 – 1118) császár leánya, megemlíti egy vlach települést az Ossa hegységben, azzal a hadjáratral kapcsolatban, amit apja vezetett a normannok ellen. A XII. században Tudelai Benjámín utazásainak leírásában említi az oláhokat, és használja elsőnek ezt az elnevezést, amikor beszámol Zetounia (Lamia) városáról, amely „Vlachia dombjai lábánál helyezkedett el”. Majd III. Alexiosz Angelosz császár (uralkodási ideje 1195 – 1203) egy Provincia Valachie-t említ Thesszália vidékei között, ahol különös jogokat biztosítottak a velencei kalmároknak. Ezt az információt megismétli majd Monferrati Bonifác a *Partitio Romaniae*,⁶²³ 1204-es írásában. Habár a vlachok többséget alkottak Thesszáliában, sosem voltak a vidék valódi urai, hanem mindig más népek, görög, latin vagy szerb vezérek alattvalói.

Miután a latin (nyugati) keresztes lovagok elfoglalták Bizáncot, és megalakították a Konstantinápolyi Latin Császárságot 1204-ben, Nagy Oláhországot magához csatolta az Epiruszi Despotátus. Így a XIII. században vlach csapatok harcoltak II. Mihály, Komnénosz Dukász Mihály (uralkodási ideje 1230 – 1268), Epirusz despotájának (urának) hadseregében. Egyik fattyú fia, egy bizonyos János, aki egy vlach vezér, Taron, leányát vette feleségül, vezetett egy vlach csapatot a bizánci seregben a latinok elleni 1259-es pelagóniai⁶²⁴ csatában. Amikor II. Mihály császár meghalt, birodalmát szétesztették, és János lett Thesszália uralkodója. Fővárosa Neopatrászbán volt. Nyugati szerzők gyakran használják a „Valachia” nevet Dukász János és utódai vezette Thesszália autonóm országának leírásakor. Amiután 1261-ben helyreállították a Bizánci Birodalmat, Thesszália vidék vezérének a neve úgy hangzott, hogy: Nagy Oláhország Fejedelme (*kephale*). Ezt a tisztséget viselte 1276-ben Raoul Komnénosz pohárnok is. IV. Uroš István, akit még úgy is hívtak, hogy Dusán István, azóta hogy puccsal 1331-ben szerb király lett, a Bizánci Birodalom ellen 13 háborút viselt. Miután 1334-ben elfoglalta Makedónia nagy részét, majd 1346-ban az egész tartományt, megkoronáztatta magát császárnak / cárnak, és kikiáltotta a Szerb Cárságot. Az 1347 – 1348. zajló harcok után átvette Epirusz és Thesszália felett is az uralmat. Ezek után már latinul úgy címezte magát: *Imperator Raxie et Romanie, dispotus Lartae et Blachie comes* – magyarul: Rascia (Rácország) és Románia császára (cárja), Arta despotája (ura) és Vlachia ispánja.⁶²⁵ A szerbek uralmának a török hódítás vetett véget (Rigómezei – Koszovói csata).⁶²⁶

A volt Nagy Oláhország területén ma is élnek vlachok, akik magukat arumunnak mondják: Armâni, Rrãmăni. A népcsoport őshonos a Balkánon, és Észak- és Közép-Görögország, Albánia déli és középső vidékein valamint Macedóniában és Bulgária dél-nyugati területén él. Az arumunok nyelve azonos a ma Romániának nevezett országban élő románok nyelvével. Egy kevés részük még Szerbia déli részein is előfordul, ugyanúgy Niš vagy Belgrád városában is. Őket Cincari⁶²⁷-nak nevezik, és a XVIII-XIX. században vándoroltak be, pontosabban menekültek el Görögországból,

⁶²² Kazhdan, Alexander: *The Oxford Dictionary of Byzantium*, New York / Oxford, 1991, 2183-2184. old.

⁶²³ Romania volt a Keletrómai / Bizánci / Római Birodalom neve.

⁶²⁴ Pelagónia a mai Macedónia dél-nyugati részén fekszik, és az ország egyik tartományának a neve.

⁶²⁵ Soulis, G. C.: *Thessalian Valachia*, 1963, 271-273. old.

⁶²⁶ Rigómezei vagy Rigóföldi (Koszovói) csata 1389.

⁶²⁷ Cincari – nevük állítólag abból ered, ahogyan ejtik ki az ötös számot: „cinc” és nem „csincs” mint a románok.

ezért még „Grci” azaz görögnek is hívják őket. Régen még kétnyelvűként érkeztek Szerbia területére, és sokáig még beszélték is a románt meg a görögöt, de manapság már csak szerbül tudnak, hála a szabadkőműves francia forradalom torzszülöttje, a beteges faji gőg, és az ebből fakadt sovinszta iskolarendszernek.

Az arumunoknak egy északabbra élő része a meglenorumunok. Nevüket a Meglen nevű terület neve adta. Magukat „vlaș”-nak mondják, egyes számban „vlah” [ejtsd: vlá] vagy „vlau”. Mint már említettem, volt Romániában (a Regátban) egy Vlașca megye is Bukarest közelében, egészen a második világháború utáni tartományok kialakításáig (lásd: térkép). Valamikor még egy Saac vagy Saaca (județul Săcuieni)⁶²⁸ megye is létezett. Ma, a megyerendszer visszaállításával, Vlașca megye területét központjáról „Giurgiu”-nak hívják. Giurgiu városát a genovaiak alapították és „San Giorgio”-nak nevezték el. A mai Bukarest területét, a település létrejötte előtt (XV. században Vlad Țepeș fejedelem idejében), „Codri de Vlasiei” – Oláhherdőknek hívták. Bukarestet hivatalos dokumentumok 1459-ben említik meg először, majd 1461-ben ismét, ekkor az igen sokat mondó „castro Bokoresth” néven.⁶²⁹

Havasalföld és a Székely (Saac vagy Saaca) megye címere a XVII-XVIII. században

Havasalföld és a Székely (Saac vagy Saaca) megye térképe a XVII-XVIII. században

Mottó: „*Noi toți de la Râm ne tragem.*” (Grigore Ureche, moldvai krónikás, 1591–1647).

⁶²⁸ A székelyek betelepülését a Német Lovagrend barcasági megjelenésével hozzák kapcsolatba, valamikor 1210 után, de ez már korábban is elkezdődhetett, mert itt haladt végig a Brassóból az Al-Dunához, az akkori Cumánián / Kunországon át vezető igen forgalmas kereskedelmi főútvonal. Ennek védelmét kellett biztosítani. A székely (Saac, Saaca – sic! – lásd a térképet) megyét 1845-ben szüntették meg, területét felosztva Prahova és Buzau (Bodza) megyék között. (> Világháló: Giurescu, C.: „Județele disparute din Țara Românească după harta stolnicului Constantin Cantacuzino (1700)” – Oláhország eltűnt megyéi C. Cantacuzino térképe nyomán, megjelent a Revista istorică Română – Román történelmi Szemlében, XIII, București 1936.

⁶²⁹ Parusi, Gheorghe: Cronologia Bucureștilor, 9. old. (> Világháló: wikipedia.org).

Mi mindnyájan Rúmból (azaz „Kelet-Rómából”, a Keletrómai Birodalomból, Rumániából, Bizáncból) *származunk* – írta Grigore Ureche. Hozzá hasonlóan vélekedett Miron Costin (1633 – 1691), moldvai krónikás, aki Ureche munkáját folytatta Aron vajdától errefelé, ahol Ureche krónikás ezt abbahagyta⁶³⁰ egészen 1661-ig. Ő megírta Moldva és Havasalföld országainak krónikáját is, lengyelül⁶³¹ 1677-ben, a lengyel Marcusz Matczynski nagykövet megbízásából. E műben, Costin a dákokat egy tatárféle (értsd: „szkíta”!) népnek tekinti, amelynek nyoma vész a római megszállást követően. Ugyanakkor megemlíti, hogy a románok, azaz a moldvaiak, havasalföldiek és erdélyiek egyaránt, a Balkánon alakultak ki, főleg a Macedóniában letelepített római légionárius veteránok utódaiból.

Vlach (oláh) őshaza a Kr.u. I. század óta (vörös), majd az oláh nép terjeszkedése a VI-XI. században (barnával), és román települések Oláhországban a XII. század során (sárgával).⁶³²

A valóság akkor is létezik, ha tagadják. (George Orwell)

⁶³⁰ Letopisețul țării Moldovei de la Aron vodă incoace, de unde este parasit de Ureche vornicul, 1675.

⁶³¹ Chronika ziem Moldawskich y Multanskich, 1677.

⁶³² Originea Gherga – 192. Româniile din Balcani I, 29.old. (Világháló).

A román népnek nincs egységes eredete, hanem etnikailag nagyon is vegyes összetételű. Academicianul Nicolae Iorga⁶³³ a început “Istoria Bisericii Românești” astfel: “Românii se coboară din amestecul autohtonilor, adică al băștinașilor Iliri și Traci, vechii locuitori ai Peninsulei Balcanice, moștenitorii sau Moștenii ei, cu elemente din Imperiul Roman, care - de seminiții deosebite - se deprinseră a vorbi limba Latină a poporului de jos.”⁽⁶³⁴⁾ – magyarul: Nicolae Iorga alcadémikus így kezdi A román egyház történetét: A románok az autohton, őshonos illirek és trákok, a Balkán félsziget örököseinek vagy őslakosainak keveréke egyes elemekkel a Római Birodalomból, akik – különböző törzsekből származván – különváltak annál az oknál fogva, hogy latinul beszéltek, mégpedig a népi latin nyelvet.

Ismeretes, miszerint a Balkánon letelepedett bolgárok létrehozták az első Bolgár Birodalmat, de hamarosan konfliktusba kerültek a birtokukat féltő Kelet-Római Birodalom császáraival. Erről a Román Akadémia által kiadott “Istoria românilor” (A románok története) így vélekedik: “La sfârșitul secolului VII, bulgarii turanici au ocupat regiunea de la sudul Dunării, înființând pe teritoriul Imperiului Bizantin o nouă formațiune statală (la sosirea în actualul teritoriu bulgar, ei s-au aliat cu aromânii / vlahii autohtoni ... Aristocrația noilor veniți a absorbit treptat păturile suprapuse ale populației autohtone, dând naștere clasei dominante feudale. Statul bulgar și-a extins stăpânirea și spre vest, cucerind regiunea Sirmium (azi Srem, în Serbia). Creștinarea clasei dominante bulgare a fost în a doua jumătate a secolului IX. Primul stat bulgar a fost desființat în 2 faze: astfel, partea lui de răsărit a fost înglobată în Imperiul Bizantin în urma campaniei militare din 971; partea de apus, cu capitala la Ohrida, și-a menținut independența până în 1018, când împăratul a pus capăt stăpânirii bulgare. În felul acela, bizantinii au revenit cu granița de nord la Dunăre”.⁽⁶³⁵⁾ – magyarul: A VII. század vége felé, a turáni bolgárok elfoglalták a Dunától délre eső vidéket, és a Bizánci Birodalom területén egy új államalakulatot hoztak létre (amikor a bolgárok ide, a mai bolgár területre megérkeztek, szövetséget kötöttek az őshonos arumunokkal / vlachokkal ... Az újonnan érkezettek nemessége fokozatosan felszívta az őshonos népek vezető rétegét, kialakítva jellegzetes feudális uralkodó osztályát. A bolgár állam nyugat felé terjesztette ki hatalmát, elfoglalta Sirmium (a mai Szerémség, Szerbiában) vidékét. A bolgár uralkodó osztályának keresztény hitre való térítése a IX. század második felében ment végbe. Az első bolgár államot két lépésben szüntették meg: így, keleti részét a 971 évi hadműveletekben kebelezték be a Bizánci Birodalomba; nyugati része, Ohrid fővárossal, megtartotta függetlenségét 1018-ig, mikor a császár megszüntette a bolgár uralmat. Ílymódon, a bizánciak visszatértek északi határjukkal a Dunára.

....e de remarcat că în 1020, cronica împăratului bizantin Vasile II Macedoneanul / “Bulgarohtonul” a consemnat că pe Valea Vardar trăiau deopotrivă Români și Unguri...⁶³⁶ – magyarul: ...figyelemre méltó, hogy 1020-ban, II. Makedon Baszileiosz (976–1025), a Bolgaroktonosz (Bolgárölő) melléknevű bizánci császár krónikája megemlíti, hogy a Vardar völgyében (Makedóniában) egyaránt éltek románok és magyarok... (sic!)

Magyarok a Vardarnál 1020-ban! Húsz évvel a Szent-István-i „államalapítás” után...

Valami, mintha sántítana a magyar történelem könyvekben...

Academia Română a continuat “Istoria românilor”: “Asupriți de bizantini, atât bulgarii, cât și vlahii de la sud de Dunăre, s-au răsculat în 1185, sub conducerea fraților români Petru și Asan, în 1186 noul stat obținând independența. În secolul XIII - sub țarul Ioan Asan II - statul și-a atins apogeul puterii, în Balcani încorporând părți din Tracia, Tesalia, Macedonia și Albania”.⁶³⁷–

⁶³³ ro.wikipedia.org/wiki/Nicolae_Iorga. (Wikipédia): Nicolae Iorga (1871 – 1940) román történész, irodalmi kritikus, drámaíró, költő és politikus. Az első világháború után a Román Nemzeti Gyűlés elnöke, majd 1931-től 1932-ig miniszterelnök: ro.wikipedia.org/wiki/Nicolae_Iorga. (Wikipédia).

⁶³⁴ Iorga N.: Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor, Introducere (Bevezetés), 1. old., București, 1908 / Saeculum kiadó, 2011.

⁶³⁵ Originea Gherga – 192. Români din Balcani I, 39.old. (Világháló).

⁶³⁶ Originea Gherga – 192. Români din Balcani I, 53.old. (Világháló).

⁶³⁷ Originea Gherga – 192. Români din Balcani I, 40.old. (Világháló).

magyarul: A Román Akadémia így folytatja A románok történetében: „Elnyomva a bizánciaktól, úgy a bolgárok, mind a Dunától délre élő oláhok 1185-ben felláztak a román Petru és Asan (a bolgár történelemben: Petar és I. Ivan Aszen⁶³⁸) testvérek vezetésével, és az új államalakulat 1186-ban elnyerte függetlenségét. Majd a XIII. században – II. Ioan Asan (II. Ivan Aszen) cár idejében – az állam elérte hatalmának tetőpontját, a Balkánon magábfoglalva Trákia, Tesszália, Makedónia és Albánia egyes részeit.

Az Asan/Aszenek dinasztiája egészen a mongolok / tatárok betöréséig (1241) vezette az országot – mikor ez szétesett. Fővárosa Târnovo volt, *numită „Qirqin din Țara Ulaghilor” / Vlahilor de cronicarul Persan Rașid Al-Din...* ⁽⁶³⁹⁾ – magyarul : amelyet "Oláhországi Qirqin" néven említi Rasid Al-Din perzsa krónikás. Továbbá a perzsa krónikás megemlíti, hogy : *Târnovo, numită „Qirqin din Țara Ulaghilor” fiind distrusă de Mongoli în 1242* – magyarul : Târnovot, amelyet úgy hívnak, hogy "Qirqin az Oláhok Országából" 1242-ben a mongolok (tatárok) elpusztították.

Érdekes fejlemény: a perzsa krónikás „ulagh”-oknak („oláh”-oknak) nevezi a vlachokat (románokat). Talán nem is „szláv” eredetű az oláh népnév a magyarban! Hacsak nem a perzsa krónikás kreált a görög-szláv „blachi”-ból „ulagh”-ot vagyis „oláh”-ot.

A Duna vonalától északra csak egy Oláhország / Vlachia nevű ország van: **Ungro-Vlachia**, Havasalföld hivatalos neve: „Magyar-Oláhország”. Régen még így hívták az 1359-ben Hosszúmezőn (Câmpulung) létrehozott, majd Argyasudvarhelyre (Curtea de Argeș), és 1517-ben Vásárhelyre (Târgoviște) költöztetett, végül 1668-tól Bukarestben működő Ungrovlachia Metropoliszját is (Metropolia Ungrovlahiei).⁶⁴⁰ Ezen a néven 1990-ig működhetett is, és az Ungrovlachiai metropolita volt a Román Ortodox Egyház pátriárkája (főpapja). Ekkor, 1990 után, a tomboló demokráciában, nevét Havasalföld és Dobruzsza Metropoliszájára változtatták.

A fenti, a Világháló egyik román oldaláról származó térképen jól kinyomozható a románok őshazájának kérdése. Az első román települések a Duna északi oldalán, Kunországban, a történészek szerint a XII. századból származnak. Valamivel később jelennek meg az első román telepések Erdélyben is (lásd feljebb), ahol élvezhették a Magyar Királyság adta oltalmat és biztonságot. Maszszív román betelepülés a pusztító tatárjárás után következett be.

A Dunától északra volt a Fekete Kunország. Ezt a vidéket, ahol később létrejön Oláhország, a következő képpen írja le a román történelem: *“Valahia” = Țara Românească, pe teritoriul ce era atunci al Cumaniei Negre, adică Nordice ... la sfârșitul secolului XIII “Cronica Venețiană” a menționat-o drept “Colonia Romanilor Negri” / Cărașeni, iar “Cronica Ilkhanidă” ca populată de “Vlahi Negri” = Cărașeni.*⁽⁶⁴¹⁾ – magyarul: „Valahia” = Oláhország azon a területen, ami akkor még Fekete Kunország, vagyis Északi (Kunország) volt ... a XIII. század végén írodott Velencei Krónika ezt úgy nevezte mint a „Fekete Románok Gyarmata”, az „Ilkhanida Krónika” pedig a „fekete oláhok” = Karasok („feketék”) által lakottnak.

Oláhország „mondabeli” megalkotóját, első uralkodóját Fekete Vajdának (Negru Vodă) hívták. Róla a következőket olvashatjuk: *Negru Vodă a fost, potrivit legendei, fondatorul și primul domn al Țării Românești. Existența lui reală este controversată, făcând subiectul mai multor cercetări mai mult sau mai puțin istorice. Potrivit legendei, Negru Vodă apare ca un personaj care la 1290, se presupune că a trecut Carpații din Făgăraș și s-a stabilit la Curtea de Argeș sau Câmpulung, unde a întemeiat un voievodat. Se crede că a îngăduit orașenilor sași să-și mențină pe comesul (liderul) lor, Laurențiu, care a decedat în 1300 și a fost înmormântat în Biserica Bărăței din Câmpulung. “Descălecatul” său ar fi pus bazele Țării Românești, a cărei independență avea să o statueze Basarab I, în anul 1330.*⁶⁴² – magyarul: Negru Voda (Fekete Vajda) volt a monda szerint,

⁶³⁸ hu.wikipedia.org/wiki/Bulgária_történelme (Világháló).

⁶³⁹ Originea Gherga – 192. Români din Balcani I, 60. old. (Világháló).

⁶⁴⁰ Enciclopedia Romaniei: Ungro-Vlachia / Mitropolia Ungrovlahiei. (Világháló).

⁶⁴¹ Originea Gherga – 192. Români din Balcani I, 42.old. (Világháló).

⁶⁴² ro.wikipedia.org/wiki/Negru-Vodă (Világháló).

Oláhország (Havasalföld) megteremtője és első uralkodója. Valódi létét kétségbe vonják, és sok többé-kevésbé történelmi kutatás tárgya lett. A monda szerint, Fekete Vajda volt az, aki Fogarasból átlépve a Kárpátokat, udvarát Argyasudvarhelyre vagy Hosszómezőre, helyezte át, engedélyezve ugyanakkor az itt élő város lakó szászoknak, hogy megtartsák Lörinc nevű ispánjukat, aki 1300-ban halt meg, és akit a hosszúmezei (németül: Langenau) Barátok Templomában temettek el. Az ő (Fekete Vajda) „honfoglalása” lerakta Oláhország alapjait, amelynek függetlenségét 1330-ban I. Basarab vívta ki. Magyarázként a wikipédia még megemlíti, hogy: *Este de știut că în titulatura timpurilor, „Negru” era „Kara”, așa că în loc de Negru-Vodă se poate înțelege „Cărașan”* – magyarul: Ismeretes miszerint, azon idők címadási szokása szerint: Negru (Fekete) az Kara volt, és így Negru-Voda helyett „Cărașan” (Karasi) érthető.

Iar când au fost la cursul anilor de la Adam 6798, fiind în Țara Ungurească un voievod ce l-au chiebat Radul Negrul Voievod, mare herțeg pre Almaș și pre Făgăraș, rădicatu-s-au de acolo cu toată casa lui și cu mulțime noroade: rumâni, papistași, sași, de tot feliul de oameni, pogorându-se pre apa Dâmboviții, început-au a face țară noao. – Letopisețul Cantacuzinesc.

Când au fost cursul anilor de la Adam 6798, Radul Vodă Negrul, care avea scaunul său la Făgăraș de la moșii și strămoșii rumânilor, carii venise de la Roma, în zilele lui Traian împăratul Romii s-au socotit ca să-și mute scaunul dencoace, peste plai. – Cronica Bălenilor.⁶⁴³

A két fejebbi idézet magyar fordításban így szól:

És amikor Ádám óta eltelt 6798-as évet írtuk, Magyarországon élt egy vajda akit úgy hívtak, hogy *Radu Negru Voievod* (Fekete Radu Vajda), Omlás és Fogaras nagyhercege, és onnan kiindulva teljes udvarával és rengeteg néppel: rumánok, pápistasok, szászok, mindenféle emberekkel, leereszkedve a Dombóvíca⁶⁴⁴ vizén, elkezdtek egy új országot alapítani – írja a Cantacuzino-féle krónika.

Amikor Ádám óta eltelt 6798-ik évet írtuk, *Radu Vodă Negru*, aki a Fogarasban székel, a román ősök földjén, akik még Rómából jöttek Traianus Róma császáranak idején, úgy határoztak hogy, áthelyezik székhelyét a fennsíkon túlra – áll a Băleni (Bölöni) Krónikában.⁶⁴⁵

A román történelmi hagyomány szerint Havasalföld (Oláhország) alapításának első, Litovoi (Lytuoy) 1277-es sikertelen államalakítási kísérlete után, egy második következett, Negru Vodă államalapítása, amit a XVII. századi krónikások nyomán, „*descălecat*” (lóról leszállt) – azaz honfoglalásnak nevezi a román történelem.

Litovoi a mai [Olténiában](#) és az Argyas vidékén uralkodott [1247](#) és [1279](#) között. Nevének első említése egy [1247.](#) június 2-án [IV. Béla](#) által, a [johannitáknak](#) kiadott okiratban szerepel, ebben az iratban a magyar király tájékoztatja a lovagrendet a [Kárpátoktól](#) délre eső területek államairól és vajdáiról. Litovoi neve itt *Lytuoy* vagy *Lytuo*n formában szerepel, az állam, pedig ahol uralkodott „*terra kenazatus Lytuoy*” néven. [1374](#)-es és [1407](#)-es [moldovai](#) okiratokban a vajda neve *Litavor* és *Litovoi* formákban szerepel. Litovoi vajda tette az első kísérleteket a [kenézések](#) és vajdaságok egyesítésére a [Zsil](#) mentén, azonban [1272](#)-ben vereséget szenvedett a magyar királytól és országa a mai Argeș (Argyas) megye területére korlátozódott. [1279](#)-ben nem ismerte el többé a magyar királyi alattvalói minőséget, ezért [IV. László](#) hadakat küldött ellene. Míg ő elesett a csatában, öccse, [Bărbat](#) hadifogságba került, ahonnan sikerült kiváltania magát és követte bátyját a trónon (Wikipédia nyomán).⁶⁴⁶

⁶⁴³ ro.wikipedia/wiki/Cronica_Bălenilor: Cronica Bălenilor – anonim krónika a XVII. századból (Világháló).

⁶⁴⁴ ro.wikipedia.org/wiki/Lista_de_etimologii_ale_județelor_României: Dâmbovița neve a „dâmb” – magyarul: „domb” szóból származik, tehát eleve **magyar** eredetű (Világháló).

⁶⁴⁵ Létezik egy Băleni / Bölön nevű falu Dâmbovița / Dombóvíca megyében, 22 km-re Târgoviște / Vásárhelytől délre, a Bukarest felé vezető úton. Itt a 2002-es népszámláláskor a 8324 lakosból egy magyarnak vallotta magát. Érdekes, hogy Târgoviște / Vásárhely környékén még két „Ungureni” (Magyarfalva) nevű helység is van.

⁶⁴⁶ hu.wikipedia.org/wiki/Litovoi (Világháló).

Litovoi mellett IV. Béla diplomája más államalakulatokról is híradást ad:

Seneslau (Szaniszló) vajdaságát az 1247-ben kiadott IV. Béla király diplomájában említi, az Olt bal partján fekvő „Transalpina”-i részeken. Akkor még a Duna-menti mezőket kunok és tatárok lakták: *Câmpia dinspre Dunăre era încă locuită de cumani și de tătari*.⁶⁴⁷ Román kutatók szerint 1270–1272 körül Litovoi elfoglalta vagy örökölte Szaniszló országát.

Habár Seneslav és Litovoi neve szláv eredetű, őket a királyi diploma oláhnak nevezi: *Although the names of Seneslau and Litovoi are of Slavic origin, they are expressly said to be Vlachs (Olati) in the king's diploma*.⁶⁴⁸

Farkas kenéz országa az Olt-mentén keresendő, nevére való tekintettel. Neve egy tipikusan magyar (*Farcaș (Farkas) is a typical Hungarian name meaning 'wolf'*)⁶⁴⁹. Szlávul *vlk* a farkas neve volt. Feltehetően tőle származik az észak-oláhországi *Vâlcea* (Valcsa) vidék neve.

János kenéz országa kissé nyugatabbra, a Zsil mentén volt a mai Olténiában, amit IV. Béla király diplomája megemlít. Mindkét kenézséget elfoglalta Litovoi kenéz / vajda.

A hagyomány szerint majd **Negru Vodă** (Fekete Vajda) lesz az első, akinek sikerült a Kárpátoktól délre államot alapítani. Kiindulva Fogarasföldről átlépi a Kárpátokat, hogy Hosszúmező (Langenau / Câmpulung) vidékén államot alapítson (1290). Idővel kiterjeszti hatalmát nyugat felé (Olténia), és majd keletre is. Fővárosát átköltözteti Argyasudvarhelyre (Curtea de Argeș), ahol a régészet egy terjedelmes fejedelmi udvar romjait tárta fel.

Az eddigiekben már több ízben találkoztunk érdekes és különleges elnevezésekkel, amelyek magyarul igen jól hangzanak. Vegyük ezeket most görcső alá.

Câmpulung (régi szláv nyelven *Dlagopole*, magyarul *Hosszúmező*, németül *Langenau*) talán a legrégebbi alapítású város Havasalföldön. Az erdélyi szászok által alapított város a Târgului-folyó, az Argyas egyik mellékfolyójának a partján fekszik. Az alapítók *Langenau* (latin *Campus Longus* – vagy ahogyan a régi térképeken áll: *Longo-Campo*)-nak nevezték.

Die siebenbürgisch-sächsische Gemeinschaft konnte sich bis Ende des 17. Jahrhunderts behaupten. – magyarul: Az erdélyi szász közösség megtudta magát tartani XVII. század végéig. A havasalföldi katolikus Egyházat (*Bărăția*) itt alapították a XIII. században. A város Oláhország (*Fürstentums Walachei*) első fővárosa volt. A városban több mind 20 templom van. Itt egy kolostor és katedrális (székesegyház) is működik, mindkettőt a XIII. században alapította I. Radu (Negru Vodă), Oláhország első uralkodója (vajdája). A XIV. században a fővárost átköltöztették Argyasudvarhelyre (Curtea de Argeș)⁶⁵⁰.

Biserica Bărăția (Barátok temploma)⁶⁵¹ – *cu hramul Sfântul Iacob, este un monument istoric și de arhitectură din municipiul Câmpulung. Edificiul, construit în secolul al XIII-lea, este cel mai vechi lăcaș de cult al Diecezei de București. Din biserica inițială se păstrează până astăzi corul construit în stil gotic, pe ogive. Nava bisericii a fost dezafectată de-a lungul timpului. Fundația navei, care poate fi văzută și în prezent, arată dimensiunile inițiale ale lăcașului. În interiorul bisericii se află mormântul comitelui sas Laiurențiu de Câmpulung, decedat în anul 1330. Într-o cronică realizată în 1764 de Blazius Kleiner, un călugăr franciscan din Câmpulung, se arată că Bărăția a fost deservită mai întâi de călugări dominicani și mai apoi de franciscani. Lespedea funerară respectivă constituie cel mai vechi document epigrafic medieval din Țara Românească și, în același timp, prima mențiune scrisă a orașului Câmpulung. Textul de pe piatra de mormânt, scris în limba latină, este următorul: **Hic sepultus est comes Laurencius de Longo-Campo, pie memorie, anno Domini MCCC** –magyarul: Szent Jakab a védőszentjével, egy fontos történelmi és építészeti emlékműve Hosszúmező városának. Az épületet, amelyet a XIII. században építettek, a bukaresti egyházmegye legrégebbi szentélye. Az eredeti templom épületéből a gótikus stílusban csúcsívekre*

⁶⁴⁷ ro.wikipedia.org/wiki/Seneslau (Világháló).

⁶⁴⁸ en.wikipedia.org/wiki/Seneslau (Világháló).

⁶⁴⁹ en.wikipedia.org/wiki/Farcaș (Világháló).

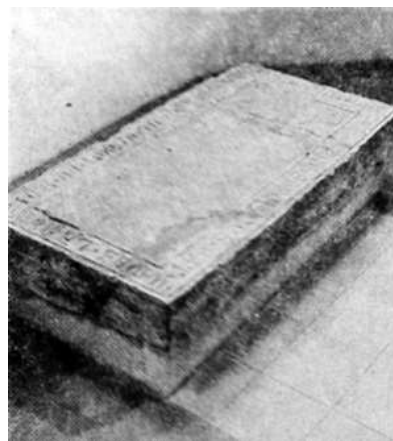
⁶⁵⁰ de.wikipedia.org/wiki/Câmpulung (Világháló).

⁶⁵¹ ro.wikipedia.org/wiki/Biserica_Bărăția_din_Câmpulung (Világháló).

épült régi karzat maradt meg máig. A templom hajója tönkrement az idők folyamán. Alapzata, amely ma is látogatható, mutatja a szentély valódi nagyságát. A templom belsejében van Hosszúmezei Lőrinc szász ispán sírja, aki 1330-ban hunyt el. Egy 1764-ben írt krónikában, Blazius Kleiner, egy ferencrendi barát Hosszúmezőből, megemlíti, hogy a Barátok Templomában először domokosrendi, majd ferences barátok szolgáltak. Az említett sírfedő szövege Oláhország legrégebbi írásos emléke, és egyben Hosszúőmező városának első írásos említése is. A sírkőn lévő szöveg, amelyet latinul írtak, a következő: *Itt nyugszik Hosszúmezei Lőrinc ispán (de Hosszúmező), a jámbor emlékü, 1300. Úr évében.* Gondolom, mindenki előtt nyilvánvaló, hogy a „Bărăția” a magyar „Barát(ok)” egyszerű átvétele és kiejtésének elrománosítása, ami azt is bizonyítja, hogy a német (erdélyi szász) mellett a magyar nyelv is jelen volt Hosszúmezőn.

Hosszúmező: Barátok templomának tornya

Lőrinc ispán sírja a templom kriptájában

Argyasudvarhely (Curtea de Argeș): Egyes történészek szerint itt székelhetett Szaniszló, a Jóhannita lovagrend diplomájában említett államképződmény feje. A monda szerint a várost 1290 körül alapította Fekete Vajda (Negru Vodă), aki a Fogarasi-havasokból ereszkedett le. A dák-román kontinuitáselméletet valló történészek szerint Fekete Vajda maga Litovoi volt.

Itt volt Tihamér⁶⁵² fia, I. Basarab havasalföldi kun származású fejedelem udvara (innen a város neve: „*Curtea*” = „*Udvar*”), amely az 1330-as magyar támadáskor megsemmisült. Akkor a fejedelmi udvar ideiglenesen (vissza-)költözött Hosszúmezőre.⁶⁵³

Egy ideig még itt működött az esztergomi érsekségnek alárendelt Magyar-Oláhországi római katolikus püspökség is, amelyet 1359-ben Basarab fia, Miklós Sándor havasalföldi fejedelem alapított. Később a római-katolikus püspökség megszűnt, és helyét egy ortodox egyházkerület vette át. A város jelenlegi nevét a XVI. század óta használják, miután [V. Basarab havasalföldi fejedelem](#) a ma is itt álló [ortodox](#) kolostort megalapította.⁶⁵⁴

Argyasudvarhelyről, Oláhország első fővárosától északra, a havasok aljában vezető főút mentén három sokatmondó nevű falu sorakozódik fel: Albeștii Ungureni, Oeștii Ungureni, Căpățânenii Ungureni. A felsorolt falvakat ma is így hívják, ékes bizonyítékaul az itt élő őshonos lakóság eredetéről. Ezek is abba a falvak sorában tartoznak, mind a másik tizenkét „Ungureni” (Oláh-)Vásárhely / Târgoviște és Esővásárhely / Ploiești vidékén. Itt manapság is katolikus templomok állnak.

⁶⁵² hu.wikipedia.org/wiki/Tihamér_havasalföldi_fejedelem: ő Mongke Temur, az Arany Horda kánjának fia, és Batu Kán dédunokája. I. Basarab apja volt – áll Károly Róbert király egyik dokumentumában (Világháló).

⁶⁵³ dexonline.ro/definiție/Muscel: értelme „Hegyalja” (Világháló).

⁶⁵⁴ hu.wikipedia.org/wiki/Curtea_de_Argeș (Világháló).

Argyasudvarhely határában áll Fekete Vajda által építtetett templom, az Argyasi Monostor (Monastirea Argeşului)⁶⁵⁵. Építésével kapcsolatos balladájának főhőse Manole mester. A ballada szövege pontosan megismétli a magas Déva vára építójének, Kőműves Kelemen balladájának meséjét, a szeretett feleség feláldozásáról és befalazásáról.

Innen nem messze van a Cozia kolostor, a Szentháromság templomával. Először „Nucet” kolostornak nevezték, majd később kapta a „Cozia” nevet. A templomot 1387–1391 között építették, alapítója Mircea cel Bătrân fejedelem volt (uralkodott először 1386 – 1394 között, majd másodszor is 1397–1418 között)⁶⁵⁶. Ma a mellette kialakult Călimăneşti (Kelemenés) város része. A várost 1388-ban említik először okiratokban Cozia kolostorral kapcsolatban. Nevét az alapító család nevéből (Căliman = Kelemen) származtatják, eleinte: Kelemenfalva (Satul lui Căliman)⁶⁵⁷ volt. Căliman román név nem létezik, hanem ez a magyar Kelemen (latin eredetű: *jámbor*, *szelid*) névre megy vissza.

Havasalföld / Oláhország legelső krónikája, a Letopiseţul Cantacuzinesc, amit a XVII. század második felében írtak, Şerban Cantacuzino uralkodása (1640–1688) alatt, az 1290–1690 közötti eseményeket foglalja össze. Az vajda az oszmán hadsereg mellett részt vett Bécs ostromában (1683). A krónikában következőket olvashatjuk:

“Istoria Ţării Rumâneşti de când au descălecat pravoslavnicii creştini: Însă dintâi izvodindu-se de Rumânii care s-au despărţit de la Romani şi au pribegit spre miazănoapte. Deci trecând apa Dunării, au descălecat la Turnul Severinului; alţii în Ţara Ungurească, pre apa Tisei ajungând până la Maramureş, pre apa Mureşului şi pre apa Oltului. Iar cei ce au descălecat la Turnul Severinului s-au tins pre supt poalele muntelui până în apa Oltului; alţii s-au pogorât pre Dunăre în jos. Şi aşa umplându-se tot locul de ei, au venit până în marginea Nicopolei. Atunci s-au ales dintr-înşii boierii care au fost de neam mare. Şi puseră un neam ce le zicea Basarabi, să le fie lor cap (banoveţi, adică mari bani) şi-i aşezară întâi să le fie scaunul la Turnul Severinului, al doilea scaun s-a pogorât la Strehaia, al treilea scaun s-a pogorât la Craiova. Şi aşa fiind, multă vreme a trecut, tot ei oblăduind acea parte de loc.

– magyarul: Rumánország (Oláhország) története a keresztény pravoszlávok letelepedése óta: Ellenben vizsgáljuk(?) meg először azokat a rumánokat (oláhokat), akik elváltak a romaiaktól és északfelé vándoroltak. Tehát áthaladva a Duna vizén, Szörényvárban (Szörénytornyán) szálltak meg / telepedtek le; mások Magyarországon, a Tisza vizén / mentén Máramarosig értek, (és) a Maros meg az Olt mentén haladtak (letelepedésük helyéig). És azok, akik Szörényvárnál szálltak meg, terjeszkedtek a hegyek alján az Olt vizéig; mások leereszkedtek a Dunán lefelé. És így megtöltve (benépesítve) ezeket e helyeket, eljutottak Nikápoly széléig. Ekkor választottak maguk közül nagy nemzetségyű bojárokat. És a Basarab nemzetséget választották fejedelmi családnak (ők „banoveţi” azaz nagy bánok voltak), és először székhelyük Szörényvár (Szörénytornya), a második székhely Strehaia⁶⁵⁸ volt, majd a harmadik székhely pedig Krajován volt. Így sok idő eltelt, és mind ők kormányozták azt a vidéket.

Krajova (Craiova) város neve feltehetően a magyar „király” (román „crai”) szóból származhatott. Itt székelt a későbbiekben a szörényi bán is, emiatt a várost még úgy is emlegették, hogy: Cetatea Băniei (Bánság Vára) – saját bejegyzésem.

Mielőtt tovább követnénk a krónika folyamát, kell még egy pár szót ejteni Basarab / Bazarad, Oláhország (Havasalföld) első vajdájáról. A 19. században és 20. század elején a román történészek románnak tartották Basarabot. [Nicolae Iorga](#) azonban figyelembe vett egy másik lehetőséget is: „a név kun ... vajon csak a név?” – de ennél nem ment tovább. Utóbb számos történész ebbe az irányba mozdult el. [Neagu Djuvara](#) a következőképpen foglalta össze érveit:

⁶⁵⁵ ro.wikipedia.org/wiki/Mesterul_Manole (Világháló).

⁶⁵⁶ ro.wikipedia.org/wiki/Mircea_cel_Bătrân (Világháló).

⁶⁵⁷ ro.wikipedia.org/wiki/Călimăneşti (Világháló).

⁶⁵⁸ ro.wikipedia.org/wiki/Strehaia: város Olténiában, félúton Szörényvárból és Krajova felé. Mellette van a Bánvölgye nevű helység is. (Világháló).

- Mind Basarabnak, mind apjának a neve Tihamér (Thocomerius) kun eredetű. Bár apját egyesek Batu kán családjából származtatják, tehát nem zárható ki, hogy Basarab valójában tatár származású volt. Sok tatár éppen kun eredetű volt, még maga a tatárok nyelve is kun (kipcsák).
- Basarab és fia, Miklós Sándor katolikusok voltak akkor, amikor a románok már évszázadok óta a keleti egyházhoz tartoztak, és Havasalföldön a kunok voltak az egyedüli katolikus nép.
- A Basarab utódai által alapított legjelentősebb egyházi intézmények, a [Cozia kolostor](#) és a [Horezu-kolostor](#) szintén kun nevet viselnek.
- Azzal a nem alátámasztott hiedelemmel szemben, hogy Basarab a tatárok elleni küzdelmekben megszerezte volna az elsőbbséget a többi román [kenéz](#) felett, a magyar és a szerb krónikák azt írják, hogy a [posadai csatában](#) a tatárok a [havasalföldiek](#) mellett harcoltak. Mivel az [Arany Horda](#) tatárjai, azaz a nyugati tatárok jórészt [kun](#) eredetűek voltak, Basarab lehetséges kun származása lehetne a kapcsolat a két nép között. A krimi-tatárok népe is éppen séggel egy tatár-kun keverék.
- [1325](#)-ben egy magyar egyházi személy tanúskodott egy kun nemes fia ellen, hogy ez megsejtette a királyt, mondván, hogy Basarab bokájáig sem ér fel. Nicolae Djuvara történész úgy véli, hogy ez a történet azt bizonyítja, hogy a fiatal kun büszke volt a saját népéből származó vajdára.
- A Basarabnak adott „Negru-Vodă” név (jelentése *Fekete vajda*) az arcszínére utal, amint azt [Aleppói Pál](#) és [Miron Costin](#) is feljegyezték. A románok a kunokat sötétebb bőrűeknek tartották.

Végső soron a történész úgy értékeli a fenti érveket, hogy külön-külön egyik sem tekinthető bizonyítéknak, de együttesen komoly érvet jelentenek.

[Constantin C. Giurescu](#) és [Dinu C. Giurescu](#) történészek szerint, az hogy Basarab⁶⁵⁹ nevének jelentése az ótörök nyelvben „*uralkodó atya*”, illetve az hogy kunszármazású, nem rendkívüli dolog, „ez semmivel nem csökkenti Basarab románságát”. Más történészek szerint a „Basarab” név kun nyelven „*legszentebb, leghatalmasabb, a győzedelmes*” jelentésű.

Basarab tehát egy bizonyos Tihamér ([Thocomerius](#)) fia volt, akit jól ismertek a magyar királyi udvarban. A hosszúmezei és [Râmnicu Vâlcea](#)-i egyházi adatok szerint a felesége Margit volt, akitől két gyermeke született [Miklós Sándor](#), a jövődöbéli fejedelem (1352 – 1364) és Teodóra, aki [Iván Sándor bolgár cár](#) felesége lett.

A feljegyzésekben és képi ábrázolásokban is, az arcának vonásai is nagyon emlékeztetnek török jellegű etnikumra, s ezt utódai is viselték magukon. Egész Havasalföldön és Moldvában is még sok helyen éltek kunok, akiknek bár szétszóródása és asszimilációja már a [13. század](#) második fele óta folyamatos volt, de nem következett be egyik napról a másikra. A kunság azonosulása a románsággal lassan haladt. Az akkori havasalföldi kenézek és előkelők is jobbára kun, vagy más török eredetű neveket viseltek, amely a román történészek, mint Penelea szerint még nem enged a származásra következtetni.

A másik széles körben elterjedt elképzelés származását illetően az, hogy [mongol-tatár](#) származású. Némely forrás szerint Tihomur (Tihamér) [Möngke Temür](#) fia, aki az [Arany Horda](#) uralkodója volt, [Batu kán](#) dédunokája és [Dzsingisz kán](#) ükunokája. Ami azt jelenti, hogy Basarab vajda Dzsingisz kán leszármazottja volna. A kunokat részben a letelepedett mongol tatárok is magukba olvasztották, a mostani [krimi tatárok](#) is kun-tatárkeveredésből alakultak ki, ezért lehet, hogy bár Basarab és Tihomir (Tihamér) neve mégis kun.

I. Basarab ([1270/1280](#) - [1352](#)) [havasalföldi](#) fejedelem [1310-1352](#) között. Latin nyelvű magyar forrásokban *Bazarad* vagy *Ivanko Bazarad* néven szerepel. Őt tartják a Havasalföldi Fejedelemség

⁶⁵⁹ ro.wikipedia.org/wiki/Basarab_I: „numele e cuman... numai numele? - Nicolae Iorga, / Neagu Djuvara (Világháló).

alapítójának, ezért az újkori román történelemben *Basarab Întemeietorul* – (Ország-)Alapító Basarab néven emlegetik. Egy 1332-es, [Károly Róbert](#) által kibocsátott okirat szerint [Thocomerius](#) (Tihamér) fia.

A források teljes hiányában I. Basarab uralkodásának kezdetét 1310 körülre teszik, egy 1605-ös olasz krónikában feljegyzett hagyomány alapján, amely a *Fekete Vajda* trónra lépéséről szól. Egy magyar okirat szerint 1317-ben már kétségkívül hatalmon volt, amikor is helyi konfliktusba keveredett a Méhed vára környéki nemesekkel. Constantin Kogălniceanu történész úgy véli, hogy a magyarországi trónviszályok időszakában, vagyis 1318-ig Basarab egyesítette a Kárpáttól délre fekvő kenézségeket, létrehozva a Havasalföldi Fejedelemséget. Uralma elején még Magyarország vazallusa volt, 1324-ben úgy szerepel a magyar okiratokban mint „Bazarab, woyvodom nostrum Transalpinum”, de egy idő után megtagadta a 7 000 márka hűbéresi adó kifizetését, sőt, 1325-ben elfoglalta Magyarországtól a [Szörényi bánságot](#). [Károly Róbert](#) magyar király követek útján próbálta jobb belátásra bírni, de minden bizonnyal eredménytelenül, hiszen ugyanazon év szeptemberében a magyar király büntetőhadjáratra indult egykori vazallusa ellen. Elfoglalta [Szörényvárat](#), majd előrenyomult a [vajda](#) székhelye ([Argyasudvarhely](#)) felé. Károly Róbert király a [Képes krónika](#) leírása szerint ezt üzenté a Basarab vazallusának a posadai csata előtt: „*Mondjátok meg Bazarádnak: ő az én juhaim pásztora; szakállánál fogva húzom ki búvóhelyéről!*”

Basarab békeajánlata hidegen hagyta a magyar uralkodót, pedig az felajánlotta túsul egyik fiát és vállalta a régi adó kifizetését is, „*csak, hogy térjete vissza békében és óvakodjatok a veszélyektől, mert ha közelebb jöttök, azoktól meg nem szabadultok*” – *Képes krónika*.

A magyar sereg, miután lerombolta a vajda székhelyét, egy szűk hegyi szorosban, Posadanál (a Királykő / Piatra Craiului⁶⁶⁰ aljában) szembesült a vajda fenyegetésével. A négy napig tartó csatában, amit a történelem a Posadai⁶⁶¹ csata néven ismer, [Károly Róbert](#) és serege katasztrofális vereséget szenvedett a lesből támadó Basarab csapataitól. A magyar sereg megmenekült maradványa csak nagy nélkülözések árán jutott el, december közepe táján Magyarországra. E győzelem révén I. Basarab ideiglenesen függetlenítette [Havasalföldet](#) a [Magyar Királyságtól](#). 1343 körül Basarab társuralkodóvá emelte [Miklós Sándor](#) fiát. Ez utóbbi I. Lajos udvarába utazott, hogy újra megteremtse a kapcsolatot a Magyar Királysággal. Magyar offenzíva indult a [tatárok](#) ellen. Basarab, mint a magyar király hűbérese, kénytelen volt átértékelni a külpolitikáját. Az 1343 – 1345 körüli hadjáratokban elfoglalta a tatároktól a [Duna-deltától](#) északra fekvő területet, a [Pрут](#) és a [Dnyeszter](#) között (innen *Basarabia* neve)⁶⁶².

Az 1330-as, az Oláhország és a Magyar Királyság közti csatának a helyszínét „posada”-nak hívnak, ami egy szűk hágót vagy egy természetes megerősítéssel bíró helyet (természetes erődöt) jelöl, amely határátkelőt és vámhelyet is jelent vagy egy síma domb- vagy hegytetőt (fennsíkot) ahol egy emberi település létezett. (⁶⁶³)

Maciej Strykowski (1547-1582) utazó, aki Konstantinápolyból jövet útközben volt szülőföldje Lengyelország felé, beszámol arról, hogy ő a Szilisztra – Călărași – Prahova völgye – Barcaság – Ójtozi szoros – Moldova útvonalat választotta. Ezen az úton haladva, látta azt az emlékművet amit feltételezhetően I. Basarab emelt győzelme tiszteletére: „Azon a helyen, ahol lezajlott a csata, a havasalföldiek egy kolostort építettek és három kőoszlopot emeltek, amit én magam láttam 1575-ik évben, mikor Törökországból jövet, Gherghița⁶⁶⁴ városon túl, két napi útra Nagyszebentől, város Erdélyben, a hegyeken túl.” Ezt a remetelakot a nép *Trei Lespezi* (Három Tábla)-nak hívja, a

⁶⁶⁰ Királya Oláhországnak sosem volt, de a románoknak is csak a 19. sz. végén, ezért minden olyan elnevezés amely a királyra vonatkozik az a MAGYAR királyt volt hivatott jelölni.

⁶⁶¹ it.wikipedia.org/wiki/Posada: van egy Posada nevű helység Szardíniában is, neve az etruszk elődök nyelvéből származik. A mai szárd nyelven, és spanyolul is: „posada” határ, váltó és pihenő helyet jelent. (Világháló).

⁶⁶² hu.wikipedia.org/wiki/Basarab_I (Világháló).

⁶⁶³ ro.wikipedia.org/wiki/Posada_Prahova (Világháló).

⁶⁶⁴ ro.wikipedia.org/wiki/Gherghița_Prahova: Ploiești közelében, Ungureni mellett, a bukaresti úton. (Világháló).

prahovai Posadán, amelyet Cantacuzinoék 1661-ben felújítottak. Továbbá, a település megfelel a Nagyszebentől két nap lovaglási távolsággal is.

Mégis, a posadai csata legvalószínűbb helyszíne az a keskeny szoros a Dâmbovița (Dombóvíca)⁶⁶⁵ hídja előtt, amelyet ma is Posadának hívnak. Azon az úton fekszik, amely Hosszúmezőt (Câmpulung) összeköti Töröcsvárral, amelyet ma is Drumul Craiului, Király Útjának hívnak, amely elvezet a Piatra Craiului, Királykő alatt, és ahol a ma romokban álló Cetatea Oratie (Vár?) örököl. Itt egy Mátyás dűlőt (Dealul Mateiaș) is találunk. Ez volt a legrövidebb út hazafelé Erdélybe, és veszélyessége ellenére, a király és kísérete ezt választotta, tekintettel a katonák éhezésére. Basaraba mindent felégetett maga mögött, amikor elmenekült fővárosából, Hosszúmezőről. Itt ebben a szűk szorosban, a Királykő szűk hágójában, sikerült a kunoknak, havasalföldi kunok és a tatár kunok egyesült seregének, Károly Róbert király hadát kelepcébe csalni. Ezt az utat hívják Király Útjának, ahol a magyar király haladt, a Királykő alatt vezet át Erdélybe.

Posada

Vissza a Cantacuzino-krónikához. Ez így folytatódik (magyar fordításban): Majd amikor az 1290-es éveket írták, Magyarországon volt egy vajda akit Fekete Vajdának hívtak, Omlás és Fogaras Nagyhercege, aki teljes udvarával felkelt és mindenféle népekkel: románok, pápisták, szászok, mindenféle emberekkel, leereszkedve a Dombóvíca vizén, egy új országot alapítottak. Először azt a várost alapították, amelyiket Hosszúmezőnek neveztek. Ott építettek egy nagy és szép és magas templomot. Onnan meg az Argyasra telepedtek át és ott is egy nagy várost építettek, ahová az udvart is áthelyezték, kőből építettek udvarházakat és nemesi házakat és egy nagy és szép templomot. És azok a népek, pedig amelyek vele érkeztek a szőlősök alá ereszkedtek, és eljutottak a Szeret vizéig meg Brailáig; mások meg lefelé terjeszkedtek, minden irányba, ahol városokat és falvakat alapítottak a Duna széléig és az Oltig. Akkor a Basarabok az egész bojársággal, akik már azelőtt az Olton túl éltek, felkerekedtek mindannyian és Fekete Vajda elé mentek és meghajolva előtte elfogadták, hogy mindannyiuk felett parancsoljon, és csak ő legyen felettük. Azóta hívják Oláhországnak és a fejedelem címét, mint ahogyan mutatja a kifejtése román nyelven: 'Krisztus Istenben aki jó és hívő és aki jó a becsületben, és a Krisztusban szerető és egyedül uralkodó, én Fekete Vajda, Isten kegyelméből egész Oláhország ura, Magyarországból honfoglalt és Omlás és Fogaras hercege.' Ez az akkori idők fejedelmi címe, amit máig alkalmaznak, amint valóban írásban látható az ország minden szabályzatában. És ilyképpen bérlete Fekete Vajda jó békében, mert még nem volt a törököktől körülvéve. És haláláig uralkodott, eltemetve vala az általa épített Argyasi templomban. És 24 évet uralkodott. Innen kezdődik más uralkodók története, akik Fekete Vajda (Negru Vodă) után jöttek.⁶⁶⁶

Érdemes megfigyelni a fenti mondatot: És ilyképpen bérlete Fekete Vajda (Negru Vodă) jó békében (országát). Kitől „bérlete”? A magyar királytól! Minden későbbi havasalföldi vajda a magyar király hűbéreseként, és ennek kegyelméből és az ő nevében uralkodott, vagyis tőle bérlete

⁶⁶⁵ Dâmbovița (Dombovica), a Ialomița (Ilonta) folyóval együtt a keleti Havasalföld legfontosabb vize.

⁶⁶⁶ Originea Gherga – 192. României din Balcani I, 42-43. old. (Világháló).

„országát”. Egy nagyon lényeges bizonyítéka annak, hogy a románság a Magyar Királyság megalakulása után érkezett erre a vidékre. A Magyar Királyság megléte nem csak Erdélyben, de még a Havasalföldön is időben megelőzte a románok letelepedését.

Erdély határán fekszik a **Szörényi Bánság**.

A Szörényi bánságot [Béla herceg](#) (a későbbi IV. Béla király) hozta létre [1228](#)-ban, miután a területet elhódította a kunoktól. Az első szörényi bán, *Lucas* neve egy [1233](#)-ból származó okiratban van megemlítve. A tartomány a [tatárjárás](#) idején elpusztult, később azonban Béla király újraszervezte és megalapította területén a [Szörényi Püspökséget](#) (az első püspök, *Gergely* nevét [1246](#)-ban említik). [1247](#)-ben a [Johannita Lovagrendnek](#) adományozta, akik azonban [1260](#)-ban elhagyták. [1277](#)-ben az Argeş-(Argyas-)vidéki román területek vajdája, [Litovoi](#) megkísérelte elfoglalni és országához csatolni a bánságot, de terve kudarcot vallott, a magyar seregekkel vívott harcban ő is életét vesztette. Később azonban, a [IV. László](#) király halála után kitört belpolitikai válságot kihasználva, [1290](#) körül [Radu Negru](#) vajda elfoglalta a tartomány nagy részét. Tekintettel arra, hogy [1324](#) és [1330](#) között nem ismertek a szörényi bánok, feltételezhető, hogy a területet a magyar király hűbéreseként maguk a havasalföldi vajdák tartották ellenőrzésük alatt. Miután leszámolt a hatalmát veszélyeztető főurakkal, [Károly Róbert](#) király megkísérelte újra uralma alá hajtani a területet, de seregét [I. Basarab](#) vajda törbe csalta és megverte ([posadai csata](#)). Ezzel a bánság egy időre Havasalföld része maradhatott. [1368](#)-ban [Nagy Lajos](#) magyar király hadjáratot vezetett [I. Vladisláv](#) (Lajk) vajda ellen, akitől sikerült elfoglalnia Szörényvárt, de mivel a vajda egy évvel később behódolt neki, ezért hűbéresének visszaadta. Ezt követően a Szörényi bánság nagy része a havasalföldi vajdák kezén volt, míg végül [1419](#)-ben [Zsigmond magyar király](#) az [Al-dunai háború](#) során elfoglalta és visszacsatolta Magyarországhoz. Az újonnan visszakapott terület fontos szerepet játszott a törökök elleni védelem megszervezésében. A király megerősítette a tartomány várait, és újakat építtetett, majd [1429](#)-ben hűbérebe adta a [Német Lovagrendnek](#), melynek [nagymestere](#), [Redwitz Miklós](#) megkapta a szörényi bán címet. Azonban [1432](#)-ben [II. Vlad](#) vajda török segítséggel elfoglalta a bánság nagy részét, csak [Szörényvár](#) és [Orsova](#) környéke maradt a Magyar Királyság kezén. [1439](#)-ben [Albert király Hunyadi Jánost](#) nevezte ki Szörényi bánnak. [Hunyadi Mátyás](#) király uralkodása idején, a bánság környékén állandó csatározások folytak a törökökkel. Később, Mátyás halála után a Szörényi bánság hanyatlása is bekövetkezett, akár az egész végvár rendszer. A törökök [1492](#)-ben megkísérelték elfoglalni Szörényvárat, de a [Kinizsi Pál](#) vezette magyar sereg felmentette. [1521](#)-ben ismét visszavert egy török ostromot, de [1522](#)-ben a törökök bevették [Orsovát](#), majd [1524](#) szeptemberében sikerült elfoglalniuk Szörényvárat is. Ezzel a Szörényi bánság teljes területe török fennhatóság alá került.⁽⁶⁶⁷⁾

Érdemes a szörényi bánok⁶⁶⁸ listáját is megvizsgálni:

1227-1233: Csák nb. Pous szörényi bán és gyfv-i ispán; birtokában Fogaras és Szombathely (Szombatfalva Fo), róla fiára: III. Ugron szörényi bánra szállt (Gy 2: 445-453).

1233.VIII.22.: Lukács szörényi bán.

1240.III.21.: Oslu Zeuren-i bán (Er I. 190).

1247.VI.2.: IV. Béla király Zeurin egész földjét a jeruzsálemi ispotályosoknak adományozza.

1268: István ifjabb király, erdélyi herceg és a kunok ura Szatmár vm-ben birtokokat adományoz Sándor Sceurin-i bánnak (Er I. 268).

1269/70-től szörényi bán Miskolc nb. Ponyt.

1270.XII.10.: V. István király a Miskolc nembeli Panit bán zalai ispánnak birtokokat és várakat adományoz, mert...a Zeurin földjét pusztító Szventszlav bolgár cártól {1264-1266} elfoglalta Pleva várát (Er I. 290).

⁶⁶⁷ hu.wikipedia.org/wiki/Szörényi_bánság (Világháló).

⁶⁶⁸ Pesty F.: A Szörényi hajdani oláh kerületek. Bp 1876; U: A Szörényi bánság és Szörény vármegye története. I-II.; III. Oklevéltár. Bp 1878. (Világháló).

1271: Lőrinc szörényi bán, volt nádor; V. István király neki adta Újhelyet uradalmával (Gy 4: 480-481. Vágújhely Nyitra vm.)
 1272.V.23.: Lőrinc Zeurin-i bán és dobokai ispán (Er I. 316).
 1274.V.7.: Pál Zeurin-i bán (Er I. 326).
 1279.-I.30.: Lőrinc Zeurin-i bán (Er I. 365).
 1279.V.11.: néhai Lőrinc vajda fia: Lőrinc Zeurin-i bán (Er I. 366).
 1281: Kökényesréold nb. Mikod budavári rektor; korábban szörényi bán volt (Gy 4).
 1330-1341: szörényi bán Felsőlendvai Szécsi Dénes (1323-24: miháldi és zsidóvári várnagy).
 1330-1341: Balog nb. Szécsi Miklós fia Dénes szörényi bán;
 1350-55: Sz. Péter fia Miklós szörényi bán (Gy 3: 297. Mácsó).
 1369-től Vlad havaselvi vajdát szörényi bánnak és Fogaras, ill. Fogarasföld urának címezik
 1369: Lad. dei et regis Hungarie gratia vaivoda Transalpinibus et banus de Zewerino necnon dux de Fogaras;
 1372: Lad. woyvoda Transalpinus, banus de Zerinio et dux nove plantationis t-e Fougargas;
 Wlad. vaivoda Transalpinus, banus de Zerinio et dux nove plantationis t-e Fugaras (Gy 2).
 1390.VI.k. Perényi Miklós szörényi bán és Sárói László temesi ispán a szerbiai Vitovnica mellett győzelmet arat egy török csapaton.
 1458: Iktári Bethlen Gergely szörényi bán (1464: zsidóvári kapitány).
 1483-1486: Patócsi Bertalan szörényi bán.
 1484-1491: Szokolai András szörényi bán.
 1488: Balázsfalva (Te : Balázsd) Cikóvásárhely tartozékaként Haraszi Ferenc szörényi báné.
 1502: Tárnok Péter szörényi bán.
 1508, 1515: Bélai Barnabás szörényi bán.
 1524.V-VI.: Végvidéki török csapatok több ízben megpróbálkoznak Szörény vára elfoglalásával. (A vár kapitánya Kállay János bán.)
 1524.IX.: Bali nándorfehérvári bég hadai elfoglalják Szörény várát.
 1350 – 1355: Szécsi Miklós.
 1355 – 1359: Ifj. Lackfi Dénes.
 1492 – 1494: I. Ferencz szörényi bán. (A szörényi bánok névsora csak töredékesen ismert).

A [Kárpát-medencét](#) uralmuk alá hajtó [Árpád-házi](#) uralkodók idejéből először [IV. Béla](#) király alatt értesülünk, hogy a keletről érkező [kun](#) törzsek 1227-es meghódolása miatt létrehozták a terület ellenőrzésére hivatott Szörényi bánságot. Hadi szerepe a vidékre szintén igényt tartó [Bolgár Császárság](#) támadásai miatt értékelődött fel.

1233-ból maradt fenn okleveles említése Lukács szörényi bánnak, akinek hatalma [Havasalföldnek](#) az [Olt](#) folyóig terjedhetett ki, amelynek alávetett lakosságát kunok és vlachok alkották. A kun és [vlach](#) népek között [domonkos rendi](#) szerzetesek kezdték meg a [katolikus](#) hitre való térítést, de a magyar uralmat az 1241–42-es [tatárjárás](#) vihara elsöpörte. Csak a mongol seregek elvonulása után, próbálta ismét megszervezni a magyar király a tartományt, most már a szörényi [bán](#) felügyelete alatt Litvaj (Litovoi) [vajdája](#) és a tőle függő [kenézekre](#) bízva a vidék igazgatását. 1247–1250 között a [johannita lovagrend](#) is megjelent, de nem bírták teljesíteni a mongolokkal szembeni védelem követelményeit. 1272-ben Litvaj (Litovoi) vajda el akarta szakítani a területet a magyar koronától, de a megtorló hadjáratban csatát és életét vesztette. 1291-ig ismét magyar bánok kormányozták, hatalmuk ellenben egyre csökkent, így fokozatosan a [havasalföldi](#) vajdák vették át az irányítást, míg a magyar uralom központja a [Kárpátok](#) nyugati oldalán emelkedő [Miháld](#) várába került át. Az országot darabokra szétszaggató tartományurakat több évtizedes küzdelemben legyőző [Anjou Károly](#) Róbert király 1330-ban hadjáratban próbálta legyőzni a havasalföldi vajdát, de Posadán vereséget szenvedett (lásd feljebb). Így a Szörényi bánság a vajda uralma alá került.

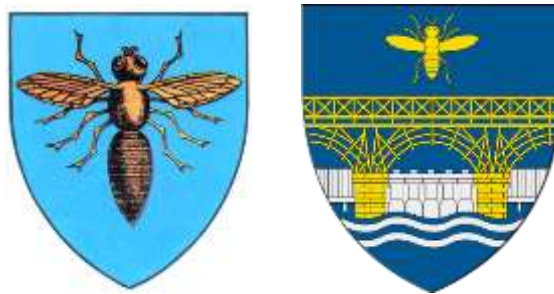
1368-as forrás szerint [Nagy Lajos](#) király Szörényvárban székelt.

1419-ben gyökeresen megváltozott a helyzet, amikor [Luxemburgi Zsigmond](#) király al-dunai hadjárata során benyomulva Bulgáriába, legyőzött egy török sereget majd visszacsatolta Szörény várát a [Magyar Királysághoz](#). A következő évtizedekben fontos királyi végvár, a szörényi bán kormányzása alatt. 1429–1435 között az uralkodó a német lovagrendet bízta meg a török támadásoktól egyre sűrűbben fenyegetett erődítmény őrzésével. 1439 májusában [Habsburg Albert](#) király a vitézségével kitűnt idősebb és ifjabb Hunyadi Jánosra bízta a Szörényi bánság várainak parancsnokságát. Megkapták a terület *honorbirtokát* is, vagyis szolgálati idejük időtartalma alatt ők szedhették be a lakosságra rótt földesúri adókat és szolgáltatásokat. Miután testvéröccse elhunyt, az idősebb [Hunyadi János](#) egyedül viselte a szörényi bán hivatalát, [Jagelló Ulászló](#) király szolgálatában egyre feljebb emelkedve a méltóságok között. Erdélyi vajda majd [Magyarország kormányzója](#) (gubernátor) minőségében számtalan hadjáratot vezetett a déli irányból támadó oszmán hadak ellen.

Szörény vára is betagozódott az al-dunai végvárrendszerbe, amely katonai védelmi feladatát jól teljesítette [Hunyadi Mátyás](#) király uralkodása idején is. Hanyatlása a [16. században](#), a [Jagellók](#) alatt következett be, az elégtelen fegyveres erővel és hadi anyaggal rendelkező végvárakat sorra vette be a török. A későbbiekben már az [Oszmán Birodalom](#) belső vidékének számító terület hadi jelentősége lecsökkent, a várral egyre kevesebbet törődtek, romba dőltek falai. A vérzivataros évszázadokat túlélő kővár részben konzervált védőművei *Szörényvár* (Turnu Severin) belvárosában, a [Duna](#) partjának közelében emelkednek.⁶⁶⁹

Ma Szörényvár (régi nevén: Szörénytornya) Mehedinți – magyarul **Méhed** megye fővárosa.

*Există două posibile origini ale cuvântului Mehedinți: una latină, ce ar deriva din anticul "Mediam", colonie romană de lângă localitatea "Mehadia" (Caraș-Severin) sau maghiară: "méhészkedés" - stupărit ("méhek" înseamnă albină). Imaginea albinelor în heraldica ținutului regiunii Mehedințiului pare să confirme cea de-a doua origine etimologică.*⁶⁷⁰ – magyarul: Két eredetmagyarázat ismeretes a „Mehedinți” megye nevével kapcsolatban: egy latin, amely szerint a latin „Mediam” helység, „Mehadia” (Krassó-Szörény) melletti római gyarmat, nevéből vagy egy magyar amely a „méhészkedés” szóból származik. A méhek megjelenítése a Mehedinți / Méhed tartomány címerében a második etimológiát támassza alá. Tehát, még a román történészek szerint is, neve a **magyar méh** – **méhed** szóból származik.

Méhed (Mehedinți) megye régi és mai címere

2007-ben, Neagu Djuvara⁶⁷¹ a történelem és filozófia doktora, megjegyzi hogy, az ami a Római Birodalom utáni Európát megszülte az, az állandó mozgás történelme, az egymás után Ázsia mélyéből érkező hullámok történeleme volt – a román vajdaságok az utolsó **kún** hullám után jelentek meg.

⁶⁶⁹ hu.wikipedia.org/wiki/Szörényvár (Világháló).

⁶⁷⁰ ro.wikipedia.org/wiki/Județul_Mehedinți (Világháló).

⁶⁷¹ Originea Gherga – 192. României din Balcani I, 59-60. old. (Világháló).

Oláhország fővárosa a középkorban Târgoviște⁶⁷²/ Vásárhelyen állapodott meg. Mircea cel Bătrân vajda (1386–1418) ide helyezte székhelyét. Felépítette itt udvarát, melynek része volt a ma is látható Kende Tornya (Turnu Chindiei) : **Turnul Chindiei**, cunoscut și ca **Turnul Chindia**, este un turn construit în secolul al XV-lea, în Târgoviște, care face parte din ansamblul de monumente Curtea Domnească. Turnul a fost construit de către domnitorul Vlad Țepeș, în timpul celei de-a doua domnii, inițial pentru scopuri militare, clădirea servind drept punct de pază, foișor de foc, dar și pentru stocarea tezaurului. ... prima mențiune documentară a Curții domnești din Târgoviște datează din 1403, iar mai apoi în 1409. ... Săpăturile arheologice de la jumătatea secolului al XX-lea au arătat că Turnul Chindiei datează din a doua jumătate a secolului al XV-lea, putând fi identificat cu acel „castel” pe care Ștefan Bathory l-a văzut la 11 noiembrie 1476. ⁽⁶⁷³⁾ – magyarul: A Kende Tornya egy XV. században épült torony Vásárhelyen, amely a Fejedelmi Udvar épületegyüttes része volt. A tornyot Vlad Țepeș (III. Vlad Dracul)⁶⁷⁴ építette, második uralkodásának idején, eredetileg őrtorony, tűztorony, de a kincstár tárolására is szolgált. ... a vásárhelyi fejedelmi udvar első írott említése 1403-ból származik, majd utána 1409-ből. A XX. századi ásatások kimutatták, hogy a Kende Tornya a XV. század második feléből származik, és azzal a „várral” azonosítható amelyiket Báthory István is látott 1467. november 11-én.

Constantin Brâncuveau fejedelem (1688 – 1714) átköltözteti "téli" udvarát Bukarestbe. Majd 1714 után a főváros Bukarestbe kerül át. Maga Bukarest, nevén kívül is, sok magyar emléket őriz. Ilyenek egyes körzeteinek⁶⁷⁵ a neve: (Padurea) Baneasa – a bán feleségének (erdeje), Giulești – a Gyula (Jula – ejtsd "zsula") nevű bojárok tulajdonában lévő terület neve, Berceni – Bercsenyi Miklós huszár parancsnok nevéből – kurucainak egy része itt falút alapított (XVIII. század), majd ebből fejlődött ki a ma is több tízezres magyar közössége.

Bukarest neve feltehetően a magyar *bokor* szóból vagy *Bokor* nemzetség nevéből származik (1461-ben "*castro Bokoresth*" a hivatalos okiratokban). Ezen kívül még egyéb etimológiák is szóba jöhetnek: Franz Josef Sulzer (1781) svájci történész szerint a név román *bucurie / bucura* (öröm) szóból származik. Harminc évvel később egy Bécsben nyomtatott könyv szerint a név „bük” – „bükös” területet jelöl: *Bukarest területén volt, még alapítása előtt (XV. században Vlad Țepeș idejében), a „Codri di Vlasiei” (Oláherdő)*. Továbbá a román Adrian Majuru történész azt állítja, hogy neve az albán „*bukureshti*” (szép) szóból ered. A néphagyományban pedig egy „Bucur” nevű csobán alapított itt egy falút.⁶⁷⁶

Innen nyugatra, a Duna mentén fekszik Teleorman⁶⁷⁷ megye. Neve a törökből ered: *deli orman* „bolond erdő”. Vö. Ormánság (török: *orman* erdő) – a Baranyában, a Dráva árterületén.

Moldova és a Kárpát-régió magyar eredetű földrajza

Mivel a románság a Balkánról szivárgott fel az Al-Duna vidékére, nyilvánvaló, hogy az itt talált, többnyire magyar vagy elmagyarosodott földrajzi, hegy- és vízrajzi valamint település neveket egyszerűen átvette, és elrománosította. És így használja manapság is. Kivételt képeznek azok a települések, amelyek politikai okokból új nevet kaptak. Ilyen a néhai Glogovác, Arad vármegyében, amelyet 1910 és 1918 között Öthalom néven jegyeztek, és végül manapság Tudor Vladimirescu, az 1821-es román forradalom vezérének nevét viseli. Ugyan ilyen a Cernavoda városka Dobrudzsában, amely

⁶⁷² ro.wikipedia.org/wiki/Târgoviște (Világháló).

⁶⁷³ ro.wikipedia.org/wiki/Turnul_Chindiei (Világháló).

⁶⁷⁴ hu.wikipedia.org/wiki/III._Vlad_havasalföldi-fejedeleme: a Dracul név a magyar Nagy Zsigmond király és német-római császár alapította Sárkány Lovagrendre utal. (Világháló).

⁶⁷⁵ cabral.ro/din-viata/cartierele-bucurestiului-etimologie (Világháló).

⁶⁷⁶ ro.wikipedia.org/wiki/București (Világháló).

⁶⁷⁷ ro.wikipedia.org/wiki/Județul_Teleorman (Világháló).

a török időkben még Boğazköy néven ismertek. Ide tartozik még Ady Endre nevét viselő Érdmindszent, mai magyar nevén: Adyfalva, Bihar megyében, vagy a marosszéki Dózsa György falu (régén: Lukafalva).

A régi települések illetve a vidékek neve általában egy magyar névre megy vissza. És ezt nyíltan be is vallják. Úgy látszik manapság már nincs mit takargatniuk. Magyar eredetű nevekkel találkozunk úgy a Havasalföldön mind Moldvában, Erdélyről nem is beszélve. Van itt egy pár kivétel, mint a Retyezát hegység Hátszeg fölött, vagy a Babele- és Omu-csúcs a Bucsecsben, vagy éppen a Szekrisora jégbarlang az Érchegységben, a Funtinel a Kelemen-havasokban, stb. Számuk ellenben elenyésző, és statisztikailag nem mérvadó.

Moldva különös bájjal kapcsolódik a magyar történelemhez. Területe, az Árpád vezette hon(vissza)foglalás előtti időkben a magyar Etelközhöz tartozott. A csángók egy része még abból az időből maradhatott itt hátra, a határ biztosítása végett. A csángók népeve pedig, az egyik magyarírat szerint, a **kangar** szkíta⁶⁷⁸ (besenyő, kun) nép nevéből származik. Továbbá történt rendezett „csángó” betelepítés, de ezenfelül érkeztek még erdélyi telepesek a Magyar királyság jóváhagyásával, a határt a Kelet felé megvédeni. A XIII. századi tatárdúlásig a vidék Kunország része volt. A magyar királyok a kunok keresztény hitre való térítése érdekében megalapították a milkói apátságot (Milkóvár). Itt folyik a Milkó nevű patak, amely később Moldva és Havasalföld közti határt képezte. Ebből kiindulva, elképzelhető – habár Milkóvár nevű település már a két „román” fejedelemség kialakulása és a köztihatár megállapítása előtt létezett! –, az avar alapítású Melk város neve eredetének magyarázata alapján, hogy az elnevezés a szláv „Medilica” *határfolyó* szóból származik. Melk is, még a IX. században határvár⁶⁷⁹ (vár és apátság) volt a magyar – német határt képező „határfolyón”.

A XIV. században a Magyar királyság elhatározta a moldvai határőr „gyepűt” (örvidéket) kialakítani. Ide a máramarosi „román” Drágffy családból származó nemest nevezték ki ispánnak, neve: „Dragoș” – Drag de Beltiug / Bélteki Drágfi (1351 - 1353). Moldvába távozása után Máramaros kenéze a „román” Gyulafalvi Gyula (Gyula de la Giulești)⁶⁸⁰ lett. Őt követte Sas fia, Bélteki Drág, aki Máramaros (1365 - 1395) és a Székelyföld (1387 - 1390) ispánja volt. Moldvában Drágfi után Bélteki Sas (1354 - 1358), és Bélteki Balk (1358 - 1359) volt az ispán. Balknak három fia volt: Bélteki Balkfi Demeter, Bélteki Balkfi Oláh János és Bélteki Balkfi Sándor Sandrin. Ennek fiai: Sándrinfi János, László és Mihály. Utóbbi hűtlensége miatt vesztette el a Drágffy család adományként kapott vagyont.⁶⁸¹

A Moldva (független?) fejedelemség megalkotójának Mikola fiát, I. Bogdánt tekintik, aki először Máramaros kenéze volt (1330 - 1342 és 1355 - 1359), majd „fellázadt” a magyar király ellen, de mivel nem akadt követője, átmenekült Moldvába, ahol legyőzte és eltávolította a hatalomból az utolsó moldvai ispánt, és 1359 - 1363 ispán, majd vajda 1363 - 1367 lett.⁶⁸²

Moldvában alig van település vagy egyéb földrajzi név, amely ne magyar eredetű lenne, a román források szerint is: Csalhótól Szucsaváig, Bányától Huszvárosig, Bákótól, Jászvásáron át Kisjenőig, vagy akár a Szeret-menti Egyedhalmától Karácsonkőig.

Csak egy párat szeretnék kiemelni, a csángó településekre külön nem térnék ki. Ide szívesen ajánlom Hajdú-Moharos József⁶⁸³ és Domokos Pál Péter munkásságát.

Nézzünk meg egy pár érdekes esetet⁶⁸⁴ (zárójelben a település nevét adó magyar szót írtam):

⁶⁷⁸ hu.wikipedia.org/wiki/Szkíták_kangarok: Ma kun, palóc, besenyő és csángó néven ismerjük őket. (Világháló).

⁶⁷⁹ Niederösterreich – Melk – Ort an der Melk – Etymologie (Világháló).

⁶⁸⁰ ro.wikipedia.org/wiki/Gyula_de_la_Giulești (Világháló).

⁶⁸¹ ro.wikipedia.org/wiki/Balk_moldvai_fejedelem (Világháló).

⁶⁸² ro.wikipedia.org/wiki/Bogdan_I. (Világháló).

⁶⁸³ Szemle: Földrajzi értesítő XLIV. évf. 1995. 1-2. füzet, pp. 121-137: Csángók, csángóság, csángósodás (Világháló).

⁶⁸⁴ ro.wikipedia.org/wiki/Toponimia_maghiară_in_Moldova (Világháló).

Moldva a Kárpátok és a Dnyeszter között terül el, egészen le a Fekete-tenger északi partjáig.

Kárpátok: Megjegyzendő, hogy a görög szigetvilágban van egy Kárpátosz (Κάρπάθος) nevű sziget is. A magyar Kárpátok (görög „Kárpátesz orosz” *Kárpát hegy*), akárcsak a görög Kárpátosz sziget neve ismeretlen eredetű. Egyik felvázolt eredetelmélet (albán, indogermán*, szláv eredet, a *kárpok* nevéből való származtatás) sem bizonyult meggyőzőnek ill. elfogathatónak. A római időkben *mons sarmatici* (szarmata hegy), a magyar okiratokban (XIII.–XIV. század) pedig Thorchal, Tarczal vagy Montes Nivium volt a Kárpátok neve.⁶⁸⁵

A **Szeret** (régi román: Seret, ma Siret) folyó neve ismeretlen eredetű. Hasonló elnevezéseket találunk még Dalmáciában (Σέρετος *Szeretosz*) és Dardániában⁶⁸⁶ (Σερετος *Szeretosz*) is. Hérodotosz *Tiarantos* néven említi, más fennmaradt elnevezések: *Gerasos* és *Seretos*.

A **Pрут** (görög Ποράτα, Βουρατ) folyó nevének eredete ugyancsak ismeretlen, Hérodotosz *Historia* – latin fordításban fennmaradt – könyvében,⁶⁸⁷ a szkítákról szóló részben egy szkíta „Porata” (hellenisztikus Pyretos) folyóról számol be, amit szkíta eredetű névnek mond.

Dnyeszter a keleti határfolyó. Nevét „szarmatának” vélik: *dānu nazdya*, és azt jelentené, hogy: „a közeli folyó” – szemben a Dnyeper (római történetíróknál: *Danaper*) nevével, amelyik: *dānu apara* „a távoli folyó”. Az ógörögök a Dnyeszttert Τύρας (Tyrasz)-nak nevezték, ami a szkíta *tūra* (gyors) szóból származik. Török neve: Turla.⁶⁸⁸

A **Szeret-menti** területen találjuk Moldva első fővárosát: **Moldvabánya** (román Baia), neve a XIII. századi oklevelekben „Civitas Moldaviae”. Neve a magyar „bán” méltóságra megy vissza. A főváros 1388-ban **Suceava / Szűcsvár**-ba költözött. Neve a magyar „szőcs” / „szűcs” mesterség nevéből származik – írja Dimitrie Cantemir fejedelem (1673 - 1723) „Descriptio Moldaviae” krónikájában⁶⁸⁹.

Moldvabánya történelmi címere és a SzűzMária katolikus templom romjai

A vidéken még található magyar eredetű helységnevek: Botuş / Botoş (botos), Cărbușu (karós > Alsókarós/ Felsőkarós), Falcau (falkő), Leucusesti – Lökös (vö. magyarországi Lökösháza), Lucăcești – Lukács. Itteni folyónevek pedig: Râul Borcutului (Borkút – azaz „borvíz” kút), Râul Ciurgău (Curgó), Râul Gârbele (Görbe). Melléhelyezve a hivatalos magyar helységnév.

Délfelé haladva elérjük a mai Neamţ (német) megyét. Itt emelkedik a Kárpátok egyik legszebb csúcsa, mesék és mondák helye, az 1907 m magas **Ceahlău / Csalhó** hegy: nevét a magyar *csaholó*, *csagoló* (egy ősi saskeselyű: *Gypaetus barbatus* „szakállas keselyű”) nevéből származtatják. Ugyan

⁶⁸⁵ de.wikipedia.org/wiki/Karpaten (Világháló).

⁶⁸⁶ de.wikipedia.org/wiki/Dardánia: a mai Kosovo területe, ill. Szerbia és Makedónia egyes részei. (Világháló).

⁶⁸⁷ Herodot: Historien, IV. Buch, Der Flüsse des Skytenlandes, 48. bekezdés, 286. old., Stuttgart, 1971.

⁶⁸⁸ en.wikipedia.org/wiki/Dniester (Világháló).

⁶⁸⁹ en.wikipedia.org/wiki/Suceava (Világháló).

csak itt vezet az út Erdélybe az egyik legszebb szoroson át: a Békási-szoroson, Békás-patak mentén. Itt van Békás (Bicaz) nevű város is.

Karácsonkő: a város első írásos említésekor (1395) a neve: „*in terra nostra Molduana ante villam Karachonkw.*” – „Karácsonkő” – az első román neve *Piatra lui Crăciun* ami ennek a fordítása. A várost hívták még *Târgu Piatra*-nak („kövászár”) vagy egyszerűen *Piatra*-nak („kö”) is. A kommunista időkben nevezték el *Piatra Neamț*-nak, hogy a kereszténységre utaló nevét eltüntessék. A Karácsonkő neve feltehetően a *kerecsen*(sólyom), régiesen *karacsun* nevéből származik. Ezt a feltevést az is támogatja, hogy a környéken számos magyar eredetű, sólyomfajtaról elnevezett hegy található ([Csalhó](#) – Ceahlău : csaholó, csagoló, egy saskeselyű, Ráró – Rarău: sólyomfajta, Sólyomkő – Piatra Șoimului). Állítólag a csángóföldi Klézsen az öregek Kerecsenkőnek nevezik a várost.⁶⁹⁰

Németvásár / Târgu Neamț: ahogyan neve is bizonyítja, a várost Erdélyből átköltözött szász telepések alapították. Első írásos említése 1387-ből való. Itt vár is állott: Cetatea Neamțului (Németvár), amit I. Péter fejedelem (1376 - 1391) építtetett.⁶⁹¹

Németvár, a német lovagrend által épített moldvai vár

Hasonlóan szász alapítású helység a boráról jól ismert **Cotnari / Kotnár / Kottnersberg**. Huszita szászok létesítették a XV. század elején. Első írásos említése 1448-ból származik. Mátyás király idejében, a király ajándékaként hűbéresének III. István moldvai fejedelemnek küldött, tokaji venyigét telepítenek ide. A XVII. században a község még majdnem teljesen katolikus volt, a magyar és szász lakóság öt templommal rendelkezett.⁶⁹²

Egyéb magyar eredetű helységnevek a vidéken:

Adjudeni – Dzsidafalva, Almaș (almás), Baratca (barát-pap), Bereșești (béres), Bicaz – Békás, Cujești – Kövesd, Cut (kút), Fărcașa (farkas), Fărui – Forróhely, Grințieș („gerinces”), Hangu (hang – vő. magyarországi Hangony, régen Hongun – „visszhangos hely” értelemmel), Holm (halom), Leucușeni – Lökösfalva, Oșlobeni – Vosláb (Vasláb), Săbăoani – Szabófalva, Săcălușești (szakálás), Secuieni (székely), Tarcău – Tarkó (falu, hegy és folyó), Tămășeni – Tamási (falu és

⁶⁹⁰ hu.wikipedia.org/wiki/Karácsonkő (Világháló).

⁶⁹¹ ro.wikipedia.org/wiki/Târgu_Neamț (Világháló).

⁶⁹² hu.wikipedia.org/wiki/Cotnari (Világháló).

folyó), Târpeşti („törpe”), Telec – Telek (falu és folyó), Ticoş „tikos”/tyúkos (falu és folyó), Verşeşti („Veres” vezetéknevből).

Folyónevek a vidéken:

Asău – Aszó, Bicăz – Békás (magyar: *békasó* „békakő” – folyóvizek medrében található apró kavics szóból), Borvizu – Borvíz, Cerebuc – Cserebükk, Chişirig – Keserűkőpatak, Cujediu (köves > lásd: Kövesd), Cupaş – Kupás, Fărcaşa (farkas), Filioara („fűl” – vö. magyarországi Füle, Fülesd), Grinţieşu („gerinces”), Lapoş – Lápos, Potoci – Patak.

Délfelé következnek Bákó (Bacău) vidéke:

Bákó város neve a magyar „bakó” (azaz „kivégzőhely”?) szóból származik.

További magyar eredetű helységnevek Bákó vidékén:

Agăş – Ágas, Apa Asău (apát [lásd: Apahida] + aszó), Baraţi (barát-pap), Bărtăşeşti – Bartos, Barta – Barta, Borzeşti (borz), Cădăreşti (kádár), Captalan (káptalan), Ciucani – Csíkfalva, Ciughes – Csüges, Cuchiniş – Kökényes, Faraoani – Forrófalva, Fărcaşa (farkas), Birăeşti – Birófalva (ma Bákó része), Gioseni („gyiós” ~ diós, mai hivatalos magyar neve: Győszény), Ghimes – Gyimes (a „gémszarvas” nevéből), Lapos – Lápos, Lucăreşti – Lujkácsfalva, Ludaşi (ludas), Nădişa (nádas), Orăşa („váras”), Orbic („várbükk”, régen falu, ma Buhuşi – Bohos város része), Palanca – Palánka, Perchiu – Perkő (falu / hegy), Şanta („Sánta” névből), Secuieni (székely), Sascut – Szászkút, Şendresti („Sándor” névből), Şomuşca – Somoska, Tamaşi („Tamás” névből), Tarhăuşi – Tarhavas (falu, hegy és folyó), Teiuş (tövis), Uifalău – Újfalu, Troţuş – Tatros „tatáros” (falu és folyó), Vermeşti (vermes), Verşeşti („Veres” névből), Valea Şoşii („Sós” névből), Unguri – Magyarfalu, Zemes („Szemes” – mindenlátó).

Folyóvíz nevek a vidéken:

Agăş – Ágas, Aldămas – Áldomás, Apries – Epres, Asău – Aszó, Căiuţ (köves), Haloşu (halas), Orbic – Várbükk pataka, Răcăţău („ráktató / rágtató” = tiló).

Vrâncsa a legdélibb vidéke a délkelet-moldvai (Szeret-meti) régiónak. Vrâncsa (Vrancea) nevét kapcsolatba hozzák a Német Lovagrenddel („frank” – azaz nyugati).

Magyar eredetű helységnevek:

Adjud – Egyedhalma, Bicheşti – Bükkös(d), Chioşdeni – Kövesd, Fărcaş (farkas), Făurei (forró+hely > Forróhely), Feldioara – Földvár, Palanca (palánk).

Lássuk most a **Prut-menti** területek „látványosságait” – nota bene: messze-messze járunk Magyarország keleti határától, de ahogyan majd kiderül, még magyar nyelvterületen!

Az ország(rész) hagyományos, 1565 utáni fővárosa **Jászvásár** (*Iaşi*, eredetileg *Târgu Ieşilor* – román neve a magyar megnevezés szószerinti fordítása!) volt. Neve az itt „őshonos” jászok népnevéből származik. Jászvásár a Prut (Hérodotosznál: Poráta) partján fekszik.

Innen nem messze (45 km-re keletre) van **Kukutyin** (Cucuteni) falu, a hasonló nevű műveltség névadója, valamint a „Ruja” (magyar: rózsa, rúzs) patak is.

Kukutyin, régészeti múzeum

Egyéb érdekes nevű, magyar eredetű helységnevek a vidéken:

Boroșești (boros), Causesti (köves), Copou (kopó), Fărcăseni (farkas), Fedeleșeni (fedeles), Feredeni (feredő), Forăști (forrás), Gârbești (görbe), Heleșteni (halastó), Holm (halom), Hălăucești – Halasfalva, Miclăușeni – Miklósfalva, Podul Iloaiei – Lónyahíd (estleg a szláv: *luna* vadászból), Mogoșești (magas), Șendreni – Sándorfalva, Ticau – Cikó (lásd: magyarországi Cikó falu). Emlékeztetőül: ezek a falvak mind a Prut mentén és Moldova keleti részén fekszenek. Kiemelendő, hogy még itt a (távol-)keleten is van a helységeknek hivatalos magyar neve (lásd feljebb).

Tőle északra fekszik **Botosány** (Botoșani) vidéke. Maga a város alapítójának (Botos nemesi család) nevéből származik. Itt találjuk még: Balinti (Bálint keresztnévből), Borzești (borz), Gherghel („Gergel” azaz Gergely keresztnévből), Gârbeni (göbe), Hilișeu (hilișteu < halastó), Șendreni („Sendre” < Sándor keresztnévből). Itt is van egy: Unguroaia (ungur = magyar), bizonyítékaul annak, hogy itt észak-keleten is éltek magyarok (nem kötelezően „csángók”).

Egyéb észak-moldvai település, amelynek magyar eredetű neve van:

Szeretvásár (Siret): első írásos említése 1340-ből való, 1345-ben a településen ferences kolostor működött. Innen nem messze van **Radóc** (Radauți): 1392-ben kelt okmányban Radomir bojár falvának nevezik. Ennek szomszédságában: **Istensegits** és **Fogadjisten**, a madéfalvi veszedelem után ide menekülő „bukovinai” székelyek jelképes falvai.

Jászvásártól délfelé haladva megérkezünk **Vászló** (Vaslui) város vidékére. A várost 1435-ben említik először, I. Illés moldvai fejedelem trónra lépésekor. Victor Spinei akadémikus szerint a város neve a besenyők vagy kúnok nyelvéből származik⁶⁹³.

Egyéb helységnevek a vidéken:

Huszváros (Huși) – magyar husziták alapították – a XVII. században még többségében magyar város volt, és Moldova legmagyarabb városa, majd Bărtăluș („Bartalus” névből), Ghergheleu (csángó „Gergel” névből), Pogana (pogány), Secuia (székely).

⁶⁹³ ro.wikipedia.org/wiki/Vaslui (Világháló).

Galac, a magyarrévi katolikus templom

Moldva dél-keleti sarkában fekszik **Galac** (Galați). Nevének eredetéről több elmélet is született: Valószínűsíthető, hogy a város neve a [kun](#) *galat* szóból ered, amely az [arab](#) *qal'at* (erőd) szó származéka. Egyes kutatók szerint a Kr. e. III. évszázadban [gall](#) eredetű törzsek laktak a vidéken (galaták – vö. kisázsiai Galatia római tartomány), akik itt erődöt építettek, melyet később róluk neveztek el. Mások szerint pedig a várost az időszámítás szerinti IV. században a római Cocceius Galattus alapította, aki [Nagy Constantinus](#) császár küldötte volt. Van olyan feltevés is, amely a régi források alapján gondolja úgy, hogy az egykor itt álló halászfalut nevezték el Gălaț (szláv *gal-* sárból) falunak. Galac város része a Magyarrév, Vadu Ungurului, a „Keresztelő Szent-János” gyönyörű katolikus templomával.⁶⁹⁴

Galac vidékén több magyar nevű település is van:

Balintești („Bálint” személynévből), Căuiești (köves), Corod – Kóród, Ghidigeni (hideg), Ghingheș (gyöngyös), Ionăsești („Jónás”), Pechea – régen Bechea („Beke” személynévből), Șendreni („Sándor” személynévből), Taplău (tapló), és ismét Ungureni (Magyarfalú).

Itt találunk egy Răul Brates (barátos) nevű folyót is.

A Prutontúli területeken is akadnak magyar eredetű helységnevek:

Kisjenő / Chișinău (Ștefan Ciobanu román történész szerint eredeti neve Kisjenő volt)⁶⁹⁵. **(Nyeszter-)Fehérvár / Cetatea Albă** („*fehér fellekvár*”) – török neve 1918-ig Akkerman „*fehér szikla*” volt. A várost I. (Nagy) Lajos magyar király foglalta el a genovaiaktól, a XIV. században. (Nagy) Zsigmond király alatt a király védelmi rendszerének egyik előretolt bástyája volt, amelyet a XV. században fenyegető török veszély miatt Hunyadi János, majd Mátyás király is megerősített. A XV. században egyértelműen magyar érdekerület. 1511-ben a Tatár Kánsághoz került, és a magyar lakosság elköltözik Csöbörcsökre.⁶⁹⁶

Más magyar nevű települések, és hivatalos magyar nevük: Orhei – Várhely, Borcea – Borkút, Cioburciu – Csöbörcsök, Ghidighiș – Hideges, Moghilău – Mugyiló, Stăuceni – Sztojcsin.

⁶⁹⁴ ro.wikipedia.org/wiki/Galați (Világháló).

⁶⁹⁵ hu.wikipedia.org/wiki/Chișinău (Világháló).

⁶⁹⁶ hu.wikipedia.org/wiki/Bilhorod-Dnyisztrovszkij (Világháló).

(Nyeszter-)Fehérvár

Moldvában előforduló magyar eredetű egyéb hegy- és domborzat és más földrajzi nevek

Aldămaș – Áldomás, Apahaoș – Apahavas („apát-havas”), Bicaz – Békás (csángó „Bíkaszú”), Ceahlău – Csalhó (lásd: *csaholó*, *csagoló*), Cerebic – Cserebükk, Cherebic – Kerebükk, Cheșchi-eșul – Kecskés, Dealu Poșorcanilor („boszorkányok dombja”), Farcu-Mare/-Mic – Nagy-/Kis-Farok, Haloș – Halas, Lapoșul – Lapos, Micheș („Mikes” személynévből), Muieruș – Magyaros, Obcinele Feredului (feredő) – Sűcsvár környékén, Perchiul – Perkő, Pilișca – Piliske („kormos kis hegy”) > vö. Pilis hegy Budapest fölött, Pogănești (pogányos) – erdő Galac megyében, Rarău – Ráró (sólyom fajta), Șandru-Mare/-Mic – Nagy-/Kis-Sándor (hegy), Șaroșă – Sáros, Tarcău – Tarkő, Tarhaș – Tarhavas.

Befejezésül ismét megemlíteném, hogy Oláhország (Havasalföld) kellős-közepén volt egy **Szaak** vagy **Szaaka** (Secuieni / Székely) megye. Itt megint ki kell mondani, hogy: a románok csak tudnak valamit, amit mi megpróbáltunk elfelejtetni saját magunkkal, de ők ezzel nem törődtek. Csak nem gondolja valaki komolyan, hogy a „székely” megye „saac” (szkíta) neve amolyan véletlen, meg hogy, tudatlanságból vagy tévedésből származik. Ők tudták, hogy a székely nép maga a szaka (szkíta). Valami tényleg nagyon sántít a magyar történetírásban...

Magyarázat: Buzău – Bodza, Bucov – Bükk, Vălenii de Munte – Székelyvásár, Urlați – Vár-alatt, Slănic – Szolnok, ahol a 6300 lakosból 100 magyarnak vallotta magát, Mehedința – Méhed, Mizil – régi nevén Estău / Istău, amely magyar eredtre utal. Stb...

Vége

Timaru-Kast Rálfh (Ingelheim):

Kelta–magyar rokonság a történelem és a régészet tükrében, avagy a kelták: Európa szabir gyarmatosítói⁶⁹⁷ (Utószó helyett)

Dolgozatom az emberiség őstörténetével foglalkozik, fényt keres a feledés sötétségében. Szeretnék beszámolni az annyszor elhallgatott és elfelejtett népről, amely műveltségünk bölcsőjéből szerte vitte a világba a kultúra lángját. Minden műszaki forradalom kiinduló pontja a Folyamköz volt. A kilencedik évezredben már ezen a vidéken kialakul az újkőkori emberi közösség, a földművelés, tehát a letelepedett életmód és az állattenyésztés, amely állandóan elegendő táplálékot biztosított, a raktározást lehetővé tevő kerámia ismeretével. Eredményeként megváltozott az ember szerepe a természetben, az ember úrrá lett környezetén, a jobb élelmezés következményeként robbanásszerűen szaporodott: ott, ahol néhány halász-vadász-gyűjtögető család tengette életét, kóborolt az élelemért, most százas nagyságrendű települések, városok alakultak. A túlszaporodás következtében elindult a szétvándorlás és gyarmatosítás, előbb a szomszédos tájakra, majd távolabbi vidékekre. Ez a folyamközi „szabir–szumir” nép négyezer éven át benépesítette földrészüket, mind nyelvészetileg, mind etnogenetikailag nyomát hagyva szerte a világban. Ez a Nép még ma is él. Előadásomban beszámolok e hatalmas „hun” nép egyik részéről, a keltákról. Véleményem szerint a kelta etnikum a Kárpátok gyűrűjében két testvérnép egyesüléséből született. Ezer esztendővel Krisztus születése előtt megjelent Európában a vas. Egy új korszak hajnalán szittyák, az andronovói kultúra sarjai, Ázsia örök pusztáiról birtokba vették a Kárpátok medencéjét is. Ugyanekkor délről érkezve beköltöztek a trójai műveltségű anatóliaiak. A két legendás nép keveredéséből létrejött Kr. e. 800-ban a hallstatti műveltség, a kelta nép kiinduló pontja.

„Erős testek, hosszú vöröses haj, hatalmas pajzsok, hosszú kardok; e mellé a csataénekek, és az üvöltözés, a kardtáncok és a riasztó fegyverzaj, amikor is szokásuk szerint összecsapják pajzsukat; mind ez tudatosan arra céloz, hogy félelmet keltsen.” — írja Líviusz: Ab urbe condita című írásában a keltákról.⁶⁹⁸ Ki volt ez a legendás nép, amely alighanem nagy benyomást keltett a rómaiakra?

A Kr. e. ötödik évszázadtól ismerik a görög és római krónikák és hatalmas népként írják le őket. Az Atlanti-óceántól a Fekete-tengerig ügettek lovaikon, őrizték gulyáikat, művelték földjeiket, bá-

⁶⁹⁷ A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenharmadik Magyar Őstörténeti Találkozóján Tapolcán 1998. augusztus 11-én tartott előadás írott változata Megjelent: *A honfoglalás és az 1848-1849-es magyarországi polgári forradalom és szabadságharc évfordulójára. A Tizenharmadik magyar Őstörténeti Találkozó és a Hetedik Magyar Történelmi Iskola Tapolca 1998 előadási és iratai.* Budapest-Zürich, 2001. 29-47. old. ISBN 963 86100 5 0 és ISSN 2297-7538 <http://mek. Acta Historica Hungarica Turiciensia XIII. évfolyam 2. szám.>

⁶⁹⁸ Christiane Éluère: Die Kelten. Ravensburg. 1994. 1. „Gewaltige Körper, / lange, rötliche Haare, große Schilde, / überlange Schwerter; dazu ihr Gesang, / wenn sie in die Schlacht ziehen, / und das Geheul, die Waffentänze und / der schreckenenerregende Waffenlärm, / wenn sie nach gewohnter Weise ihre Schilde / aneinanderschlagen: / All dies ist bewußt darauf angelegt, / Sehrecken zu erregen.” (Lívius: Ab urbe condita, 38. 17. 4-5)

nyászták érceiket és kovácsolták félelmetes vasfegyvereiket. Hatalmas domb- és gödörsírokat (korgányokat) állítottak fel legvitézebb harcosaik emlékére, szumir, szabír és szkíta mintára szekerekkel is temetkeztek. Óriási természetes körtemplomok, szentélyek, szentfák és ligetek alkották a szellemi és vallási élet központjait, ahol táltosok, sámánok, a druidák vezették a szertartásokat, áldották az újszülötteket, kötöttek házasságokat, kezelték a betegeket, áldoztak többek között fehér bikát és lovat, regöltek és kiképezték a jövődöbéli tordákat.

Ma már bizonyított, hogy a kelta nép nem volt egy primitív barbár rabló társaság, ellentmondva némi római „propagandairásnak”. *„Az ősi kelta civilizációt főleg a görögök és a rómaiak írták le vad harcosok társadalmának, akik büszkék, tudatlanok és műveletlenek voltak, az életet könnyelműen vették, gyerekes élvezeteket folytattak, és gyakran leítták magukat. ... Ezzel az elképzeléssel részben még ma is élünk, de semmi köze a valósághoz... A kelták egyik kiváló tehetsége volt az útépítés. Tudásukat ezen a téren régebben gyakran cáfolták, de az utóbbi időben bebizonyították a régészeti kutatások a jól megerősített kelta utak létét. Ezzel a római utak mítosza a megfelelő helyére szorul, és mára már elfogadja a szaktudomány azt a tényt, hogy sok latin fogalom, a szállítást illetően, a keltából volt átvéve.”*⁶⁹⁹

Az ókori világ a Kr. e. negyedik század közepén

Számos kelta fegyvert is átvettek a rómaiak, és kelta eredetű nevüket beépítették latin nyelvük szókincsébe, akárcsak a szállítás és közlekedés szavait. A Kr. e. első évszázadban nagyon keresett volt Cézár Rómájában a brit gyapjúáru, főleg a „sagi”, a kelta gyapjúköpeny (zeke). Itt látszik mennyire hazug volt Cézár propagandája, hisz azt állította, hogy a kelták nem ismerték a gyapjúszővést.

Egyedülálló volt az akkori Európában a szabad orvosi ellátás – ami törvénybe volt iktatva a kelta jogban –, és kórházak berendezése.⁷⁰⁰

⁶⁹⁹ Peter Berresford Ellis: Die Druiden – von der Weisheit der Kelten. München. 1996. 27-35. *„Die alte keltische Zivilisation wurde vor allem von den Römern und Griechen als eine Gesellschaft wilder Krieger geschildert, die stolz unwissend und ungebildet waren, das Leben leicht nahmen, kindlichen Vergnügungen frönten und sich häufig betranken... Diese Vorstellungen hegen wir zum Teil auch heute noch, doch sie haben nichts mit der Wirklichkeit zu tun... Eine der herausragenden Fähigkeiten der Kelten war der Straßenbau. Früher wurde ihr diesbezügliches Können häufig angezweifelt, doch in letzteren Zeit haben archäologische Forschungen die Existenz gut angelegter Keltensstraßen bestätigt. Der Mythos von den Römerstraßen wird damit auf seinen rechtmäßigen Platz verwiesen, und die Wissenschaft akzeptiert zunehmend die Tatsache, daß viele lateinische Begriffe für das Transportwesen aus den Keltischen übernommen wurden.”*

⁷⁰⁰ Peter Berresford Ellis: uo.

A régészet segítségével bebizonyosodott, hogy a kelták egyenrangúak voltak a római civilizációval. Ma már tisztán kibontakozik előttünk a kelták magas műveltségi szintje. Magas jártasságuk volt a művészet, edénykészítés, ötvösség, zománcozás, fémfeldolgozás terén.⁷⁰¹

*Kelta harcosok. Terrakotta dombormű a civita-albai frízről. Kr. e. III. század.*⁷⁰²

A régészet kimutatta a joletű, fejlett és gazdag korai kelta földművelő közösségeket, amelynek eredménye a túlnépesedés volt. Kr. e. 450 körül indult el a kelta népvándorlás. Birtokukba vették Észak-Itáliát és még az anatóliai Galatát is. Ekkor kerültek először háborús viszonyba Rómával. A háborúk elején a kelta törzsek fényes győzelmeket arattak, sőt Kr. e. 387-ben Rómát is elfoglalták és kirabolták.

Kr. előtti harmadik évszázadtól kezdődően a római hatalom megerősödött. A szomszédos umbriai és samniti törzsek, valamint az etruszkok leverésével, megkezdődött terjeszkedése a kelták lakta földekre. Mivel a kelták, akárcsak a szkíták, nem alapítottak világbirodalmat, hanem törzsközösségekben és kisebb államokban szerveződtek, könnyű volt a jól megszervezett római légióknak túlerővel legyőzni a seregeiket.

A Kr. előtti második évszázadban kétoldalról kerültek szorult helyzetbe a kelták. Északról a germánok terjeszkedtek délfelé; délről meg az örök város birodalma megállíthatatlan erővel tört földjeikre. Az észak-itáliai senonokat és a bójokat sok harc után végül Kr. e. 191-ben leverték. Kr. e. 133-ban a rómaiak elfoglalták Keltibériát (Hispaniát). Az arvernek, az allobrogok, ligurok és sailuvok leverésével, Kr. e. 121-ben létrejött a Gallia Narbonensis római provincia, a mai Dél-Franciaországban.

Cézár belpolitikája nem volt népszerű, ezért elindította pusztító hadjáratait Gallia ellen, hogy külpolitikai sikerrel szerezzen tekintélyt és támogatást a szenátusban. Cézár „galliai háborúja” Kr. e. 58-tól 51-ig tartott, következményeként elfoglalta egész Galliát, de a Brit-szigeteken nem volt sikere, mert nem számított a brit harci kocsik gyorsaságával. Vérengzései, az elfoglalt kelta városok lakosságában ellenszenvet keltett. A gall törzsek összefogtak, és pajzsra emeléssel megválasztották a fiatal arvern királyfit, Vercingetorix-et fejedelmüknek. A gall városok egytől egyig csatlakoztak Vercingetorix seregéhez, elküldték legvitézesebb katonáikat. Egy hatalmas nemzeti felkelés szerveződött, egy „szent háború”, ahogyan a druidák nevezték – ez volt az első alkalom, hogy összefogtak a kelták a római agresszor ellen. Hosszú küzdelmek és csaták után Kr. e. 51-ben fogságba esett Vercingetorix, a szabadságharc hőse, akit Kr. e. 44-ben kivégeztek. A harcok során összesen 800 kelta város és falu és több mint hárommillió kelta esett áldozatul a római invázióknak. Galliában

⁷⁰¹ Peter Berresford Ellis: uo.

⁷⁰² <http://real-eod.mtak.hu/1014/1/13%20Szab%C3%B3%20255-274.pdf>

megkezdődött a „romanizálás”. A következő években az utolsó kontinentális kelták is elvesztették függetlenségüket, előbb Kr. e. 25-ben a Galaták, majd Kr. e. 15-ben az Alpoktól északra a Dunáig terülő Noricum és Kr. u. 10-ben Pannónia is római kézre került. Csupán a Kárpát-medence északi és keleti részében őrizték meg egyes kelta törzsek szabadságukat, mint az anartok, ósok, kotinok, karpok és egyéb kisebb törzsek, melyek majd a felszabadult pannonokkal együtt megélték a hun honfoglalást.

Az első germán törzsek, a teutonok és a kimberek, Kr. e. 113 és 101 között hatalmas erővel betörték a kelta területekre, majd fokozatosan beköltöztek a germán törzsek, gyakran békésen összevegyültek a kelta lakossággal, de „etnikai tisztogatások” is előfordultak. Kr. e. 72-ben Észak-Hessenben megjelentek a germán suebek.

Évszázados harcok és népiirtások után, négy évig tartó ostrom során elesett Kr. u. 43-ban, a britek utolsó vára is, Durnovaria (Dún Mai), ahol majdnem 10 000 kelta vesztette életét. De ezzel még nem tört meg a szigeti kelták ellenállása. Kr. u. 61-ben felláztak Boadicca, az Iccének királynője vezetése alatt. Lemészárolták a megszálló csapatok nagy részét Camulodunum és Londinium (a mai Colchester illetve London) városoknál. Végül a rómaiak győztek és Boadicca öngyilkos lett. 77-től Anglia nagy része a Római Birodalom részévé vált.⁷⁰³ Csak Walesben, Írországbán és Skóciában maradtak függetlenek a szigeti kelták a kilencedik századig, amikor a normannok kolonizálták az Északi-tenger szigeteit.

Rövid ideig 260 és 274 között Gallia és Britannia is felszabadult: amíg a rómaiak nagy erők összevonásával a limesen kívül próbálták tartani a germánokat, megalakult 260-ban a független gall állam, de 274-ben Aurelianus császár elfoglalta.⁷⁰⁴ A kelta nemzeti öntudat megmaradt a Hun Birodalom Rómára való támadásáig. Míg Attila a galliai hadjárata alkalmával ostromolja Auréliáni-t (Orléans), a városban felláztak Eudoxius kelta orvos vezette bagaudák, az „alsóbb néprétegből verbuválódott Róma-ellenes” kelták. De felkelésük eredménytelen maradt. (Eudoxius 448-óta Attila udvarában élt.)⁷⁰⁵

Ma már e valaha hatalmas és nagyszerű népnek csak csekély nyomait találjuk. A kelták csak Nyugat-Európa peremvidékein vészelték át az idők viharát. Ám még ezek sem mind függetlenek. Egyedül Írországnak, amely 1171 óta Angliához tartozott, sikerült kivívni szabadságát 1916-ban és 1922-ben. A „négy zöld mezőnek” csak egy része nyerte el függetlenségét. Az egyik, Ulster (Ulaid földje) még megszállás alatt van. De minden elnyomás és jogfosztás ellenére megmaradt a kelta nyelv.

Megismertük a kelta nemzet végzetét és a kelták megmaradását, de felmerül a kérdés, hogy kik voltak, ezek a szenvedélyes lovasok, harcosok, kik a becsületet és bátorságot tették erkölcsük legmagasabb elvének? Honnan származik az európai vasműveltség első népe, mely olyan gyönyörű régészeti és művészeti örökséget hagyott ránk? „*Korai Rajna-vidéki impulzusokkal itt (a mai Magyarország területén) bontakozott ki a fegyverek vésett díszítésének jellegzetes, magyar kardstílusként is emlegetett európai rangú művészete.*”⁷⁰⁶ A kelta kérdésre már sokan kerestek választ, s ebből adódóan több vélemény alakult ki. „*Az első, e földön (Magyarországon) lakó nép, melynek neve megmaradt, a kelta nép volt, mely Krisztus születése előtt 5-600 esztendővel rajzott ki Ázsiából. Ez a nép már ismerte a kőnél, bronznál tökéletesebb vasat. Ez már vasból kovácsolt fegyverrel foglalta el a földet, lett ura ennek a hazának. Művelte a földet, foglalkozott állattenyésztéssel, űzte a kereskedést...*”⁷⁰⁷ Mára már korábbi időkre helyezik a kelta honfoglalást. Christiane Éluère felteszi a kérdést, hogy nem bronzkori hódítók sarjai-e a vaskori kelták, s így az urnamező-kultúra utódai, vagy

⁷⁰³ Christiane Éluère: Die Kelten. Ravensburg. 1994.

⁷⁰⁴ H. Kinder–W. Hilgemann: Atlas zur Weltgeschichte (Band 1). München. 1987. 101.

⁷⁰⁵ Bóna István: Attila és a nyugati világ. História XVII. évfolyam 1995. 8. szám 3-6.

⁷⁰⁶ Fodor István–Kovalovszki Júlia–Kovács Tibor–Lovag Zsuzsa–Tóth Endre: A Magyar Nemzeti Múzeum (Múzeumi kalauz). Budapest, 1-992. 54.

⁷⁰⁷ Benedek Elek: Hazánk története. Budapest. 1927. 1995. 5.

őseik már nem az újkőkorból telepődtek-e le Európában? Ír történészek arra az álláspontra helyezkednek, hogy a kelták ősei Anatóliából vándoroltak ki a Kr. előtti hatodik ezredévben, előbb az Al-Dunát, majd 3000-ig elérték az Atlanti-óceánt és 2000-ben a Brit-szigetekre is letelepedtek.⁷⁰⁸ Hogy Kr. e. 6000-ben már keltákról lehet-e beszélni – nem tudom –, valószínűleg etnikai definíció kérdése. Szerintem mégiscsak érdemes „visszaszáguladni” mai életformánk kezdetének idejére, az újkőkori forradalom korára, megvilágítani az akkori Európát megváltoztató eseményeket, s választ keresni a „kelta kérdésre”.

Az újkőkori civilizáció bölcsője a Közel-Kelet, amelynek népessége gyarmatosította Euráziát. Ezeknél a népeknél nagyon gyakori a SZABIR népnév, hiszen nyelvtanilag azonosítható a SZUMIR, SZUBAR, SAMAR, GOMAR, KIMMER, SZABIR, KABAR népek elnevezéseivel. Így például a KABAR alapszóból KAMAR lett: „Komárom ősi Camarun neve Kamar (kabar) népnévből származik”⁷⁰⁹ – szabir. A középső Kaukázusban még ma is él egy KABARD-nak nevezett szabir- (kazár) töredék, amelynek a cserkeszekkel rokon a nyelve, a kabard-adige, Jóna János szerint a hunok és kunok nyelve volt szabir.⁷¹⁰

ELŐ-ÁZSIAI „SZABIR” GYARMATOSOK

I. Az újkőkori – első gyarmatosok

Körülbelül Kr. e. a kilencedik és a nyolcadik évezred között végbement egy gazdasági forradalom, ami megváltoztatta örökre az ember szerepét a természetben: a kerámia, állattartás és földművelés ismeretével létrejött az újkőkori ember a közel-keleti Zagrosz-hegységben. Ez természetesen egy lassú és folyamatos kibontakozás eredménye volt, ami ugyanakkor az egész világot megváltoztató fejlődés bevezetője. Már a késő mezolitikus korban ismerte a Jerikó-műveltség a tűzkőből készült sarlót a vadgabona aratására, sőt már házakat építettek agyagtéglaiból. E példa tisztán bemutatja az élelemtermelés és letelepedett életmód felé haladó fejlődést. A Kr. előtti nyolcadik évezredtől kimutathatók a letelepedett mezőgazdász csoportok emlékei Kis-Ázsiától, Szírián s a Kánaánon keresztül Észak-Mezopotámiáig, sőt még Nyugat-Iránig, az elején még egymással gyér kapcsolatban álló műveltségi gócekben. A Kr. előtti hatodik ezredévtől már szerves gazdasági viszonyokban éltek (Hassuna-periódus, kb. Kr. e. 6000–5000). Folyamatosan kezdett szaporodni a népesség. Termesztett házi növényeket, tenyésztett állatokat és kifejlesztett új gazdasági és ipari technikákat. Mivel az új gazdasági módszer révén nőtt a népsűrűség, le kellett vezetni a népfelesleget más, termékeny földek felkeresésével. E gyarmatosítás következménye volt, hogy elterjedt a neolitikum a környező területekre, így a Folyamköz vidékére és Transzkaukázia völgyeibe is.

Kialakultak különféle helyi alakjai az agyagedényeknek, viszont a díszítőmintákban, használati tárgyakban és a termékenységi kultusz őszanya-szobrocskáira való tekintettel szoros párhuzamokat lehet találni a műveltségek között (Tell-Halaf és szamarai műveltség, 5600–5000, Eridu–Ubaid-kultúra 1–2. periódus, 5400–4500). A későbbi időkben olyan szorosak lettek a gazdasági kapcsolatok, hogy egybeolvadtak a Tell-Halaf, Szamara és környéke kerámia körei. Kialakult az egységes Mezopotámiát és a környező területeket magába foglaló Eridu–Ubaid-műveltség (Eridu–Ubaid 3–4. periódus, Kr. e. 4500–3800). „*Kisugárzásai keleten az Indusig, északkeleten Turkesztánig, nyugaton pedig Egyiptomig kimutathatók.*”⁷¹¹ Valószínűleg gyarmatosítócsoporthoz tartoztak kelet, északkelet és nyugat felé. Hiszen a mezőgazdaság és állattenyésztés teljesen új demográfiai alapokat

⁷⁰⁸ Alan Heusaff: „The Celts ... spread gradually after 6000 BC westwards from Anatolia, reaching the Atlantic by 2000–3000 BC.” – idézi Nora Chadwick: *The Celts*. London. 1970.

⁷⁰⁹ Henkey Gyula: Zoborvici és dunamocsi magyarok etnikai-embertani vizsgálata. Előadta a szerző a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 10. Magyar Őstörténeti Találkozóján, 1995-ben. A cikk megjelent a ZMTE 1996-os kiadványában a 161–176. Zürich–Budapest, 1996. 161. [Acta Historica Hungarica Turiciensia X. évfolyam 1. szám.](#)

⁷¹⁰ Jóna János: A székelyek ősei és a székely magyarok. 1925 31.

⁷¹¹ Götz László: *Keleten Kél a Nap*. 1. kötet (Első könyv). Budapest, 1994. 20.

létesített. A föld a letelepedett csoportokat egy bizonyos területen bővebben tudta eltartani, mint az azelőtti időkben, amikor a vadász, halász és gyűjtögető csoportoknak alkalmazkodniuk kellett a természetes forrásokhoz, melyek időnként elapadtak és továbbvándorlásra kényszerítették a nagycsaládi egységekben élő apró középső kőkori, vagy még őskőkori fokon álló törzseket. Ezen az őskőkori vagy középső kőkori kulturális fokon állott az egész világ, amikor Elő-Ázsiában megszületett az újkőkor. *„Elvileg ugyan elképzelhető lenne, hogy előbb-utóbb az emberiség többi része is eljuthatott volna – egymástól függetlenül is – hasonló művelődési szintre, a régészeti adatok azonban mást mutatnak. ...hogy Eurázsia legnagyobb részében még évezredekkel az előbb ismertetett elő-ázsiai fejlődés után is megmaradt a népesség az őskőkori-átmeneti fokon, és a művelődés kezdetei e térségekben minden esetben az elő-ázsiai-mezopotámiai góc régészetileg világosan dokumentálható befolyásainak tulajdoníthatók.”*⁷¹² „Koncentrikus” hullámokként terjedt el az előázsiai nép, a mezőgazdaság okozta túlszaporodás miatt, ezekre a vidékekre is. Előfordult ugyan, hogy szinte lakatlan területekre költöztek (Irán, Kaukázus, Balkán-félsziget, Kárpát-medence, Közép-Európa stb.), ám gyakran autochton mezolitikus vagy paleolitikus vadász és gyűjtögetők mellé telepedtek le, és ez a kulturális konfrontáció nem mindig békésen ment végbe. Békés egymás mellettélést, technikák szelektív átvételét (például a mezolitikus állattenyésztők az Itáliai-félszigeten, kb. Kr. e. 6000), egybeolvadást, de háborús viszályokat is kimutat a régészet: a dél-belga Hesbaye környékén, a szalagdíszes edények elterjedése határán, kiástak egy tanyát ebből az időből, mely gödrökkel és árkokkal volt körülvéve; ezek környező őslakó vadászok és gyűjtögetők ellen védték a mezőgazda gyarmatosokat. Mezőgazdák és vadászok vetélkedtek egymással terület és természeti kincsek, forrásokért (Cunliffe).

A mezolitikus életforma csekélyebb embersűrűséget biztosított, mint az újkőkori földművelés és állattenyésztés, gyakran túlsúlyba került a gyarmatosítók, nem csak műveltségi, hanem etnogenetikai, és paleolingvisztikai eleme is. Csupán a peremvidékeken dominált az autochton elem, főleg ott, ahol már egy középső kőkori kultúrtradícióval és sűrűbb lakossággal rendelkezett a bennszülött népesség (Északnyugat-Európa, Itália stb.). Képletesen mondván, minél távolabb haladunk a kultúra epicentrumától, annál inkább csökken a primer műveltségi, paleolingvisztikai és etnogenetikai hatás. Ily módon kialakul egy paraszti társadalom, mezőgazdasággal és élelemraktározással összefüggő értékfogalommal.

A népesség földhöz való erős kötöttségét, kifejezi a rokonsági eszme magasztalása, valamint az innen eredő ősök dicsőítése. Ebből viszont később erkölcsi törvények, kozmológiai értékek és vallási elképzelések fejlődtek ki. Megalapozódott egy szellemi civilizáció, mely a letelepedett életmódon nyugszik. Tanyák, falvak, városok alakultak ki, amelyekből később törzsek és az évezredek során etnikai öntudattal rendelkező népek s nemzetek születtek. Így tehát, Kr. e. kb. 6000-ben megjelent az újkőkori mezőgazda és állattenyésztő paraszt az addigi mezolitikus Európa küszöbén. Ebben az időben a jégkorszak utáni Európán hatalmas erdők, mocsarak, vad árak, széles folyók, sekély és mélymedrű tavak húzódtak át. A középső kőkori vadászok számára sem Délkelet-, sem Közép-Európa nem volt kedvező táj. Nagyobb embersűrűségű csoportokat – már amit megenged a halász-vadász-gyűjtögető életmód – csak az északi és déli tengerpartokon találhatunk. A mezolitikus települések nyomai nagyon gyérek Görögországban és a Balkánon (Lepenski Vir). Tehát nem zárható ki, hogy bizonyos klimatikus és földrajzi okokból a Balkán-félsziget legdélebbi részétől a Kárpát-medencéig nem éltek, vagy csak nagyon kis létszámú mezolitikus csoportok léteztek. Így az Anatóliából és Elő-Ázsiából érkező újkőkori földművelő gyarmatosok majdnem lakatlan tájakra telepedtek le. Neolitikus lelőhelyeket jellemzi a Közel-Keletről származó gabona (búza, árpa), juh, kecske, marha és disznó csontja, csiszolt kőbalták, agyagedények, égetett agyagból készített termékenységi bálványok (ősanya-szobrocskák), valamint kultikus rendeltetésű, házak alá temetett bikafejek. Görögországtól a magyar Alföldig és a Kárpátok mindkét oldalán kimutathatók a láncokban épült korai neolitikus széles-gerendás házak, délről északra haladóan egyre fiatalabbak a leletek.

⁷¹² Götz: uo. 21.

Ahogy Cunliffe írja könyvében: „*Talál ez ahhoz az elképzeléshez, hogy a mezőgazdasági beállítottaságú embercsoportok észak felé terjeszkedtek... Összességében úgy tűnik, hogy a gyarmatosítás jellemezte a paraszti közösségek fejlődését e korai korszak Délkelet-Európájában.*”⁷¹³ Közel-Keletről Anatólián keresztül terjedt el a újkőkor előbb Görögországban (Szeszkló, Nea-Nikomédia), majd a Balkánon át a Kárpátok medencéjébe. A Kr. előtti hatodik és ötödik évezred fordulóján létrejött a Nyírségben a szatmári kultúra, valamint kialakult a Dél-Alföldön és a Dunántúlon a körösi műveltség, amelyből született Európa nagyobb részét összefogó szalagdíszes kerámia műveltsége a Kr. előtti a negyedik ezredév elején. A szalagdíszes kerámia köre az első újkőkori parasztkultúra Európa északibb vidékein, Hollandiától a Dnyeszterig tartott. Régészeti nyomai megtalálhatók Magyarországról kiindulva ÉszakFranciaországig, Dél-Belgiumban, a Németalföld déli részén, Csehországban, Észak-Ausztriában, Lengyelország közép és déli részén, valamint Közép- és Dél-Németországban egészen az északnémet síkságig (Hannoverig). A Kárpátoktól északra pedig Moldváig és Ukrajnáig, amely a keleti puszták felé is kiterjedt.

A szalagdíszes kerámia változatos formáinak elterjedése arra utal, hogy a mezőgazda közösségek hullámokban terjeszkedtek nyugat, észak és kelet felé a Kr. előtti hatodik évezredtől kezdődően, a nagy folyók mentén. Ezek a korai földművelők és állattenyésztők, óvatosan választották ki szállásterületeiket. Főleg termékeny folyó menti földekre telepedtek le. Folytatták az évezredekig tartó Európa gyarmatosítását, amely Elő-Ázsiából indult ki. De itt már egy másodlagos mezopotámiai befolyás figyelhető meg. Főleg a Kárpát-medencében voltak kiválóak a körülmények a lakosság megsokszorosodására, mert a föld itt rendkívül termékeny volt: a Duna és Tisza ártere kitűnő szántót, az alföldi síkság kiváló legelőt biztosított, a Kárpátok alján elterülő erdők elegendő vadat s építőanyagot nyújtottak, és agyag is nagy mennyiségben előfordult. Később a számos talajkincsek és ércek előfordulása – főleg az arany – is nagy szerepet játszott a Kárpát-medence központi jellegének kialakulásában. A Mezopotámiából eredő körösi kultúrából kialakult a műveltség továbbfejlődéseként a már direkt Pannóniából származó szalagdíszes kerámia műveltségi köre, mely a túlnépesedés révén ugyancsak gyarmatosítással terjeszkedett. A régészet itt is abból indul ki, hogy Közép-Európában lakatlan területekre találtak az elő-ázsiai eredetű pannon telepeseke. Cunliffe ehhez a következőket írja: „*A legtöbb régész a szalagdíszes-kerámia műveltséget a Kárpát-medencéből kiinduló mezőgazdaság fokozatos kiterjedése eredményének tekinti... Egyesek a mezőgazdaság elterjedését egész Európában egy minden generációval fokozottabb határ-előretolásnak látják, ami lényegében folyamatos, bár nem mindig egyenletes... Az erős lakosságnövekedés által sürgetve az emberek nagyrészt azelőtt lakatlan területeket tárhattak fel.*”⁷¹⁴ Elméletileg elképzelhető – Götz is ezt vallja –, hogy a szalagdíszes kerámia műveltsége egy átfogó változás volt az eredetileg mezolitikus közösségeknél, amelyek a Kárpát-medencében és a Balkánon kialakult letelepedett mezőgazda életmód peremvidékén éltek. Ám ennek ellentmondanak a régészeti eredmények Cunliffe szerint. Ami a használati tárgyak jellegét, építési módszereket, avagy mindenekelőtt a letelepedett életmódot illeti, nincsenek nyilvánvaló autochton előformák. „*Közép- és Nyugat-Európa mezolitikus lakosságáról csak nagyon keveset tudunk. Talán ezek a vidékek nem voltak egyáltalán sűrűn lakottak: a sűrű erdős Európában, még nem létezett a későbbi fajgazdagság a növényi és állatvilágban, és ez nehezítette a vadászatot és az élelem gyűjtögetését. Teljesen másak voltak a természeti körülmé-*

⁷¹³ Barry Cunliffe: *Illustrierte Vor- und Frühgeschichte Europas*. New York–Frankfurt/Main. 1996. 159. („Dies paßt zu der Vorstellung von einer Ausbreitung der bereits agrarisch orientierten Menschengruppen nach Norden... Insgesamt scheint die Kolonisierung ein Hauptmerkmal dieser frühen Periode der Entwicklung bäuerlicher Gemeinschaften in Südosteuropa zu sein.“)

⁷¹⁴ Barry Cunliffe: uo. 178. („Die meisten Archäologen betrachten die Bandkeramik-Kultur als Ergebnis der sich vom Karpatenbecken her immer weiter ausbreitenden Landwirtschaft... Einige sehen die Verbreitung der Landwirtschaft über ganz Europa als ein im wesentlichen kontinuierliches, wenn auch nicht immer gleichmäßiges Vorschieben der Grenze mit jeder Generation... Die Menschen könnten, gedrängt durch das starke Bevölkerungswachstum, zuvor weitgehend unbewohnte Territorien erschlossen haben.“)

nyek az Atlanti-óceánnál és Nyugat-Európa északibb partvidékein. Ezek a középsőkőkorban is sűrűbb lakossággal bírtak.”⁷¹⁵ Götzlöt eltérően Cunliffe bebizonyítja, hogy Közép-Európát és Délkelet-Európát csak gyéren lakták autochton, mezolitikus és őskőkori vadász és gyűjtögető csoportok. Tehát, ekkor fajilag és az ösnyelv szempontjából csupán primer elő-ázsiai hatásokról beszélhetünk ebben a térségben. A szalagdiszes kerámia Közép-Európában önállósult, elszakadt az elő-ázsiai kultúrgóctól és terjeszkedett szerte Európában.

Az elő-ázsiaiak a Kárpát-medencét viszont nagyon kedvelték: újabb és újabb gyarmatos csoportokat vonzott a szumirek és szabirok földjéről a Kárpátok termékeny öle. *„A 4 évezredből származó tordosi és más erdélyi telepek piktografikus jeleinek megfelelőit Trójában és Mezopotámiában találjuk meg, ugyanebből a korból. A 3000 körüli Tisza-műveltség 'tell'-jei az elő-ázsiai települések pontos másai. A szoros kapcsolatok azonban a későbbi időkben sem szakadtak meg: a tatárlaki piktografikus táblák a Jemdet Nasr-kori szumér piktografikus jelekkel egyeznek meg (3000 körül). A késő-újkőkori lengyel-műveltség – a [Kr. r.] 3. évezredben – jórészt egy újabb közel-keleti telepes hullám alkotása... A Kis-Ázsia–Egei-tenger felől érkező elő-ázsiai telepések, tehát az egész újkőkori folyamán, ismételten, több hullámban áramlottak Európába. Újra és újra felfrissítették és megtermékenyítették az itteni műveltségeket, de igen jelentős elő-ázsiai embertömegeket is hoztak a Balkánra és a Kárpát-medencébe. Ez utóbbi körülményt szeretnénk nyomatékosan hangsúlyozni, mert e térségek paleo-etnogenezisében az említett elő-ázsiai bevándorlóknak kimagasló szerepet kell tulajdonítanunk. Nem szabad ugyanis elfelejtenünk, hogy nagyobb népsűrűséget csak a földművelő kultúrák tudnak eltartani, a halász-vadász-gyűjtögető őslakosság tehát etnikailag csupán jelentéktelen mennyiséget képviselhetett. E gondolatmenetünk helyességét a Balkánon még ma is vezető szerepet játszó dinári típusú népesség is alátámasztja, melynek legközelebbi embertani rokonságát az elő-ázsiai-armenoid típus képviseli.”*⁷¹⁶ Én ezt a gondolatmenetet szeretném tovább vinni az embertan segítségével. Igaz ám, hogy a dinári emberfaj közeli rokonságot mutat a keletdinári, kaukázusi típushoz, ámbar a Közép-Európában legerősebben képviselt alpi típussal is ugyan olyan mértékben rokon. Az alpi típus, melyet „kelta”, „kelta-ligur”, vagy „alpo-kárpáti”-nak is neveznek, elterjedt egész Közép-Európában (svábok, bajorok), de Nyugat-Franciaországban, a bretonoknál, a Brit-szigeteken a kelták lakta földeken, itt főleg Walesben, a kimmerek földjén is gyakori, viszont kelet felé Ukrajnáig észlelhető és egy folyamatos átmenetet képez a kelet-balti (finnugor) típushoz. Jellemzi a kelta típust, a kimondottan brachykrán, avagy „rövid” koponya (átlagindex 85), ami erősen elüt a germán északi fajtól, ahol a koponya főként dolichokrán („hosszúfejűek”), ritkán mezokrán. Az alpinidek alacsonyabb, zömök természetűek, és nagyon gyakori a sötét haj- és szemszín.⁷¹⁷ A nagyra becsült és nálunk közismert antropológus, a mélyen tisztelt Henkey Gyula úr többek között így írja le a dinári típust: „...magas termet, középhosszú, széles, hyperbrachy-brachycephal fej, közép széles vagy enyhén széles, magas leptoprosop arc.”⁷¹⁸ Frankenberg antropológus kitűnően lefesti az anatóliai és kaukázusi keletdinári, a dinári és az alpesi kelta típusok azonosságát, és kimutatja, hogy mennyire elütnek ettől az északi- és a déleuropai nyugatmediterrán típusok: „Az alpesi faj sok szempontból teljesen ellentéte az északinak... Nagyon jellegzetes az erős 'kerekfejűségük' az északi és a Földközi-tengernél lakó 'hosszúfejűek' közbeékelődve... Az alpesi faj terjeszkedési területe keleten átmegy a 'dináriba'... Ez (a dinári típus) az Adriától északkeletre erősen képviselt; befolyása eléri egész Délkelet-Európát és kisugároz minden irányba. Egyesek az alpesi közeli rokonának tartják, mások nem is akarják önálló fajnak elismerni, hanem benne csupán átmenetet látnak

⁷¹⁵ Barry Cunliffe: uo. 179. (...über die mesolithischen Bevölkerungen Mittel- und Westeuropas weiß man nur sehr wenig. Möglicherweise waren diese Landschaften gar nicht sehr dicht besiedelt: Sie waren dicht bewaldet, es gab dort noch nicht den späteren Artenreichtum in Pflanzen- und Tierwelt, und das machte die Jagd und das Sammeln von Nahrung schwierig. Ganz anders waren die Umweltbedingungen am Atlantik und in nördlicheren Küstengebieten Westeuropas. Diese waren auch im Mesolithikum dichter besiedelt.“)

⁷¹⁶ Götz: i. m. 22-23.

⁷¹⁷ John R. Baker: Die Rassen der Menschheit. London–New York–Toronto, 1974.

⁷¹⁸ Henkey: uo. 164.

az elő-ázsiai fajhoz, melyhez ugyanis közel áll... Keleten csatlakozik a dináriakhoz éles átmenet nélkül egy nagyon hasonló kinézésű faj, melyet elterjedésük révén 'elő-ázsiai', 'anatóliai' vagy 'armenid'-nek neveztek." ⁷¹⁹ Itt kibontakozik előttünk egy kép, amely ugyanis nagymértékben alátámasztja a régészeti eredményeket. Tehát ott mindenhol, ahol az elő-ázsiai bevándorlók autochton „hosszúfejű” mezolitikus csoportok által szinte lakatlan területekre telepedtek le, ott ma is dominál az előázsiai emberfaj, mint Európában a Balkánon, a Kárpát-medencében, valamint Közép-Európában, ahol később keltáknak nevezték az antik krónikások a vaskori lakosságot. Ugyanez a kép bontakozik ki előttünk Ázsiában, hisz az elő-ázsiai telepések ezeket a vidékeket is sűrű embertömegekkel népesítették be. A kaukázusi típussal rokon turáni türk és pamíri típusok dominálják Ázsia pusztáit egészen a mongolidek megjelenéséig. Még Kínában is találtak turáni típusú múmiákat. Tehát összegezve, embertani rokonságot lehet kimutatni, egyrészt a turánival rokon kaukázus-dinári és alpesi kelta típus között, de utóbbi közel áll a kelet-balti finnugor típushoz is. Így nemcsak egy etnikai folytonosság bontakozik ki előttünk, amely a kelták embertani jelenlétét bizonyítja Közép-Európában és a ma is még kelták lakta területeken, hanem embertani rokonságot mutat az elő-ázsiai fajhoz is, amely az újkőkor és a későbbi fémkorok bölcsőjéből évezredek keresztül gyarmatosította Euráziát. E népesség jelentős embertani, etnogenetikai, paleolingvisztikai és műveltségi anyagot hozott magával, amelynek nyomatékos emlékei máig megmaradtak, embertan, nyelvészet és műveltség szempontjából. Tehát a legkorábbi időkben, Dél-Európán keresztül terjeszkedtek a Kárpátok medencéjébe, amely így egy kisugárzó centrummá alakult Európa többi részei felé. Ugyanígy Anatólia és a görög félsziget gazdasági és kulturális befolyás alá helyezte a Földközi-tenger nyugati partvidékeit is. A Kaukázusból a szittyá pusztákra terjeszkedtek az Elő-Ázsiaiak. Elám- és Nyugat-Iránból pedig Ázsiát népesítették be az először neolitikus, később réz-, bronz- és vaskori szumir-telepések (Götz).

Teljesen más képet mutat a gyarmatosítás az említett kultúrterjeszkedésben Európa északi és nyugat-mediterrán peremvidékén. Itt számos őslakos ős- vagy középsőkőkori vadász-gyűjtögető életmódot folytatott. Feltűnő, hogy habár az itáliai félszigetre korábban jutott el az újkőkori műveltség, ez csak lassan érvényesült, és egy hosszú ideig tartó folyamat végén terjedt ki az egész vidékre. Valószínűleg itt műveltség átvételéről beszélhetünk. Az első előázsiai gyarmatosoktól, amelyek hajóval érkeztek Dél-Olaszországba, csak részben vették át az újkőkor technikáit. Régészetileg kimutathatók egyrészt az edénykészítés ismeretével rendelkező, viszont a földművelést nem ismerő, állattenyésztő pásztor és vadász csoportok, másrészt pedig földművelők, akiknél ismeretlen a kerámia. Főleg a halállományban dús Földközi-tenger partvidékein számolhatunk sűrű középsőkőkori településekkel, akik maguk kolonizálták Korzikát is. Ezekhez nehezebben jutottak el az új életmód elemei, hiszen életformájukban nem volt szükség más gazdálkodási módszerekre. De előbb-utóbb itt is érvényesült a mezőgazdaság és edénykészítés, bár némi lelet azt is bizonyítja, hogy az elő-ázsiaiak átvettek köcsiszolási módszereket és kőszerszámokat az autochton vadász csoportoktól, úgymond fordított irányba is adódtak át kőipari eljárások.

Hasonló kép bontakozik ki előttünk Észak-Európában. Itt is lassanként átvették a mezolitikus halász-vadász-gyűjtögető csoportok az edénykészítés és a mezőgazdaság ismeretét. Érdekes, hogy a korai újkőkori telepések hosszszűház építési stílusa megmaradt a történelmi korokig, például a germánoknál. Valószínű, hogy Észak-Németországba, Észak-Lengyelországba és Skandináviába

⁷¹⁹ Gerhard von Frankenberg: Menschenrassen und Menschentum. Berlin, 1956. 335. és következő oldalak („Die Alpine Rasse steht in vielen Punkten in geradem Gegensatz zur Nordischen... Sehr charakteristisch ist ihre starke Rundköpfigkeit zwischen den nördlichen und den am Mittelmeer hausenden Langköpfen... Das Verbreitungsgebiet der Alpenen Rasse geht im Osten in das der »Dinarischen« über. Sie ... ist nordöstlich der Adria stark vertreten; ihr Einfluß reicht aber über ganz Südosteuropa und strahlt nach allen Seiten aus. Manche halten sie für nah verwandt mit der Alpenen, andere möchten sie gar nicht als selbständige Rasse anerkennen, sondern sehen in ihr nur einen Übergang zur Vorderasiatischen Rasse. der sie wohl auch nahesteht... An die Dinarier schließt sich im Osten ohne scharfen Übergang eine sehr ähnlich aussehende Rasse an, die man nach ihrem Hauptverbreitungsgebiet als »Vorderasiatische«, »Anatolische« oder »Armenide« bezeichnet...“)

csak gyéren költöztek egyes neolitikus nagycsaládok és szétszórtan kis tanyákon éltek. Ezt a tradíciót is elsajátítják az északiak. A korai germánok is csak tanyákon és nagycsaládokban éltek, akár csak a később megjelenő szlávok Kelet-Európában. A továbbiakban izolálódik Európának ez az északi része és hosszú ideig ezen a neolitikus kultúrfokon megakad, miközben Európa többi részét folytatólagosan jelentős, erős elő-ázsiai gyarmatos hullámok árasztották el.

A Kr. előtti hatodik évezred végén kialakul Nyugat-Európában a cardium-kerámia köre. Jelenősebb telepes áramlást látunk a Kr. előtti harmadik évezredben megjelenő megalit-kultúra hordozóiban. Az óriási kövek felállítását megfigyelve, itt is nagy elő-ázsiai embertömegekkel számolhatunk, melyek kitűnően tudtak szervezkedni és mély vallásos fegyelmet mutattak. Fontos volt nekik kifejezni együvértartozásukat e hatalmas építményekkel, megalit-szentélyek és monumentális tömegsírok felállításával. Ezen kívül mélyreható csillagászati tudásukat is megmutatták a megalitműveltség képviselői, hiszen sírjaik és szentélyeik, valamint kősoaraik egytől- egyig nagy kozmológiai rendszerbe tartoznak, a világűr akkori alakjának tükörképeként. A Brit-szigetekre és Skandináviába is elterjedő megalit csoportok temetkezési módszeréből sok adatra lehet következtetni társadalmuk szervezését illetően. Valószínű, hogy társadalmuk egy ősi demokratikus jellegű parasztközösség volt, amelynek tagjai egyenjogúak. Ezt a gondolatmenetet erősíti az óriási kövek közös felállítása és a hatalmas sírdombok közös használata. Rangi különbségek nélkül generációtól-generációra ugyanabba a halom alatti óriáskövek alkotta sírkamrába helyezték el elhunyt társaikat. Egy erős ősök iránti kötöttség is kikövetkeztethető ebből. Még nem volt 'egyen', nem volt individuális tudat, csak a közösség számított. Falvaik köré monumentális halmokat és menhíres szentélyeket állítottak fel, az itteni mezőkön legeltek csordáik, itt művelték meg a földet, amihez való kötöttségük jelképes. Ezt a kimondottan letelepedett, ezer éven át tartó életmódot átfogóan megváltoztatta a későbbi, nagy állatállományú pásztorműveltségek mobil életformája, és a fémműveltségből adódó nem-egyenlőség valamint az ezzel együtt járó vezérfejedelem-eszme. Az értékek eltolódása Európa letelepedett társadalmait mélyrehatóan megrázkódhatta: megjelent Eurázsia pusztáiról az állattenyésztő lovas; megjelent a fém, aminek megdolgozása csak „kiválasztott” szakemberek monopóliuma volt: ők voltak a négy elem mesterei, a tűz, a föld, a víz és a lég urai, és egyre hatékonyabb fegyvereket kovácsoltak. A tárkányok egy vezető hadi kasztot alkottak, amely a vallást képviselő táltosokat is adta. Ám ezek a változások a fémkorban mentek végbe, a bronzkorral kezdődően.

Összefoglalóan az általam nagyrabecsült Götz László szavait idézem: „Az előadottak alapján leszögezhetjük, hogy Dél-, Közép- és Nyugat-Európa újkőkori és korai fémkori műveltségeinek keletkezését, fejlődését csakis az elő-ázsiai primer kultúrák közvetlen és masszív hatásaival magyarázhatjuk. Ezen felül pedig az elő-ázsiai gyarmatosok – minden kétséget kizáróan adatolható – majd 3000 éven át folyamatosan ismétlődő tömeges bevándorlási hullámai olyan elsőrendű fontosságú paleoetnográfiai és paleolingvisztikai kérdéseket vetnek fel, amelyeket semmiféle, a tudományos módszeresség igényével fellépő jövődöbeli kutatás sem hagyhat figyelmen kívül.”⁷²⁰

II. Az európai fémkor

1. A későrézkor és rézkor

Kr. e. 6000-től kimutatható jelentős embertömegek ismételt bevándorlása Kis-Ázsiából a Kárpát-medencéjébe. Így elérte a réz ismerete ezt a termékeny földet is. Kr. előtti negyedik évezredben már ismerték a rezet, ezt bizonyítja, hogy ebben a történelmi periódusban megváltozott a kerámia stílusa („fém-sokk”) a Kárpát-medencében és a Balkánon, valamint az ugyanitt talált rézbányák (Götz, Cunliffe). Megjelent az arany, de csupán dísz tárgyakat öntöttek belőle. E kor elején a tűzkő eszközök mellett csak szórványosan használtak réz eszközöket, mert a réz csak lassan tudta kiszorítani a mindenhol előforduló kőből csiszolt eszközöket. A kalapált rezet pedig már a Kr. előtti

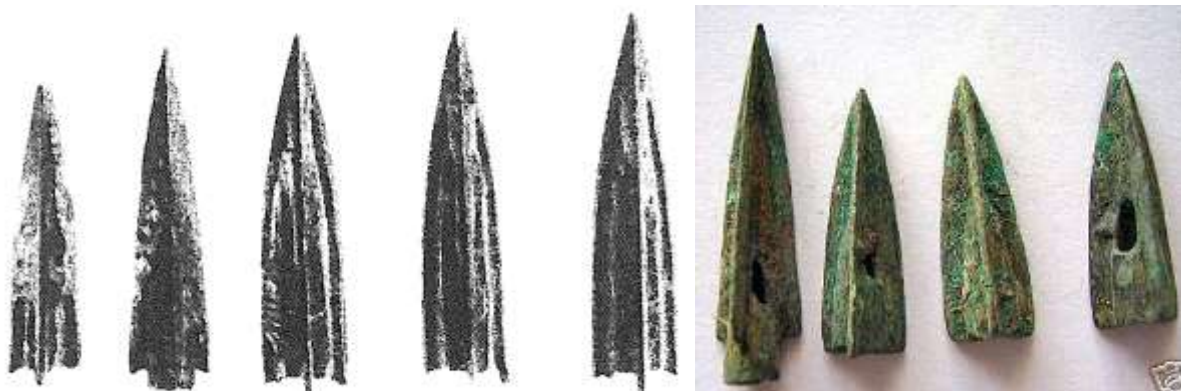
⁷²⁰ Götz László: i. m. 26.

hetedik évezredben ismerték Elő-Ázsiában, például Cajönü telepén. Az érctelepek felfedezése, újabb öntési eljárások és a felvirágzó, az egész kő-réz-kori világot átfogó kereskedelmi kapcsolatok vezettek később a rézből öntött és kovácsolt eszközök uralmához. Kr. e. 2500-ban kialakult a Kárpát-medencei rézkor jelentős erdélyi rézipari és ércbányászati központokkal, erős elő-ázsiai szumir, anatóliai trójai, transzkaukázusi szabir, kaukázusi metsamori és pontusi kapcsolatokkal. A fém meghonosodása együtt járt egy életbevágó változással, mely a következő évezredek mélyrehatóan befolyásolta: megjelent a félnomád individualista, harcias, előbb bronz-, később vaskorbeli lovasparaszt, és Eurázsia mezőgazda társadalmait hatékonyan átformálta.

2. A bronzkor – A társadalmi forradalom

Mielőtt rátérek Európa bronzkorára, előbb megvilágítom a megelőző eseményeket, amelyek az eddig még nem tárgyalt térségben játszódtak le. Ez a térség körbefogja a Fekete-tengert: Transzkaukázia, amely kisugárzott a szomszédos Anatóliára és a Kaukázus-hegyláncról északra elterülő kubáni pusztákra. A Fekete-tengertől északra és nyugatra fekvő pontusi pusztákra Erdély volt hatással. Kelet-Kárpát-medencei telepések alapozták meg a kukutyini–tripoljei-kultúrát, amely összekötötte a kaukázusi és erdélyi fejlett fémművészetet. Ezen a területen egy alapvető gazdasági változás ment végbe, amely a ló megszelídítésével vette kezdetét – Kr. előtti ötödik évezred végén – Kelet-Moldvában és a dél-ukrajnai pusztákon, majd fokozott külterjes állattenyésztéssel folytatódott. Ez az életforma, amely a pusztai legelő gazdálkodáson alapszik, a harmadik évezred második felében a tripoljei műveltség és a kubáni-kultúra területéről terjedt el Eurázsia, az elő-ázsiai Transzkaukázia, Anatóliába és a szabir hurrik révén Észak-Mezopotámiába is, valamint erős összeurópai hatással az egész bronzkor során bontakozott ki, előbb a csatabárdos, aztán a harangedényes műveltség és később az urnamezős kultúra révén. A csatabárdosok, melyek a fonaldíszes-edény műveltség hordozói Kr. e. 3000-ben a Kárpátoktól északkeletre eső pusztákon jöttek létre, Erdélyből terjeszkedő elő-ázsiai eredetű telepésektől, amelyeknél fokozottan csökkent a földművelés gazdasági jelentősége az állattenyésztés javára. Elhagyták falvaikat, mivel a kötött pusztai földet nehéz volt megdolgozni akkori kőekkel, és előnyösebbnek tűnt az intenzív állattenyésztés. A kivágott erdők földje is hamarosan kimerült, elszegényült ásványanyagaiban, ennek következménye az volt, hogy nem termelt meg a gabona, és a kötött erdők hiánya révén csökkent csapadékmennyiség is, ami oda vezetett, hogy a földművelés terméshozama megcsappant, ami szintén arra kényszerítette a népeket, hogy áttérjen az állattenyésztésre, ami a lakosság élelmezését könnyebben biztosíthatta. Viszont a falvak lakossága már túl nagy volt, ahhoz, hogy a környező mezőkön legelő nyáj eltarthatta volna. Ki kellett terjeszteni a legelőket, és külterjes fokon folytatni a legeltetést, mert a hatalmas csordákat már nem bírta el egy és ugyanazon mező. Így kénytelen volt felkerekedni az ebből kialakult tripoljei–kukutyini-kultúra lakossága, amelynek teljes élelmezési és gazdasági alapját képezte a nagy állatállománya. Ennek tartási formája a nagy területeket igénylő tereléses pásztorkodás volt, a harmadik Kr. előtti évezred elejétől. A félnomád pásztor legelőről legelőre vezette, az elején juhból és kecskéből, később főleg szarvasmarhából álló csordáját. Nagyon fontos szerepet játszott ekkor a ló. A lovaglás és a szekér jelképe lett ennek az új mobil életmódnak: kialakult a félnomád pásztortársadalom. De ezt a fejlődést, mint már említettem, az egész szomszédos térségben is észlelhetjük, amint Götz írja: „Ez a félnomádság felé haladó fejlődés azonban nem korlátozódott a tripoljei-műveltség területére. Ugyanebben a korszakban ugyanezt a tendenciát találjuk meg a Kárpát-medencében, a 'korai transzkaukáziai műveltség' területén – annak III. szakaszában – és természetesen különösen erős mértékben a gödörsíros műveltség térségében is, ahol már a kezdetektől fogva jóval nagyobb jelentősége volt az állattenyésztésnek, mint másutt. ... E sajátos gazdasági változások okát elsősorban a földművelő kultúrák népességeinek elszaporodásában és a művelés alá

vehető területek fokozatos kimerülésében láthatjuk.”⁷²¹ Tehát a pontusi pusztákon, valamint a Kárpátok és a Kaukázus hegyes-dombos vidékein is vezető szerephez jutott az extenzív állattartás. Úgy Transzkaukáziában, mint az ázsiai pusztákon, összezsugorodtak az azelőtti „földművelő” időkben kulcsszerepet játszó és gazdaságilag virágzó városok. Az egész népesség mozgásba kerül. Kialakult az erdélyi fémiparral, a kukutyini és fonaldíszes valamint a transzkaukáziai kultúrával nagyon szoros kapcsolatban álló kubáni gödörsíros műveltség Kr. e. 2500-ban erős délmezopotámiai szumir kapcsolatokkal (Götz).

Kr. e. 4. sz.-i szkíta bronz nyílhegyek a csertomliki kurgánból, és háromélű bronz nyílhegyek⁷²²

Kr. e. 2200 körül 3000 km-re távol a pontuszi pusztáktól, létrejött egy díszítésben és gazdasági formában nagyon hasonló műveltség. Türkmenisztántól északkeletre, az Altáj–Szaján-hegység lábánál a Jenyiszej-folyó partjain éltek ebben az időben az afanaszjevói-kultúra ugyancsak elő-ázsiai eredetű hordozói. Valószínűleg bányászták e vidék gazdagon előforduló érceit, főleg az aranyat. Későbbi telepes hullámok az iráni–mezopotámiai valamint kelet-európai térségekről eredményezték a kultúrák egybeolvadását. Egyöntetűvé vált a műveltség Eurázsia pusztai övezetében az andronovói-kultúra létrejöttével Kr. e. 1700-ban.

A Jenyiszejtől és az Altájtól az Urálig, az Ob–Tobol–Irtis–Urál széles árterületek vidékétől a Kaukázus hegyláncáig megjelent a folyamatos műveltségi és etnikai összefonódás révén az andronovói-kultúrát hordozó eurázsiai lovasparaszt, amely egy fejlett, Erdéllyel és Kaukázussal kapcsolatban álló és e fémiparokkal vetélkedő, műveltséggel rendelkező. Ez a fejlődés eredményezte a pusztai népek későbbi műveltségi és nemzetiségi egyformaságát: „A Kaukázustól északra... Egy végtelen hosszú pusztá, Kínától Európáig ér, megfelelő teret nyújtott folytonos vándorlásoknak. A hatalmas árak a Volga, a Don, a Dnyeper, a Búg, a Dnyeszter és a Duna alsó folyamai áthúzódtak ezen a területen, a füves pusztákkal délen és a tundrával északon. Ezen a messziségen vonultak át még névtelen lovas- és parasztnépek csoportjai, melyeket később különböző történelmi írásokban kimmereknek, szkítáknak, szarmatáknak, alánoknak, hunoknak, magyaroknak, bolgároknak és mongoloknak neveznek. Ők is befolyásolták Európa műveltségeit, mikor átvonultak a Duna kapuján. ...senki sem cáfolja azt, hogy a pusztai népek fontosak voltak a kialakuló európai kultúra számára.”⁷²³

⁷²¹ Götz László: im. 41-43.

⁷²² Uo.

⁷²³ Barry Cunliffe: i. m. 11. („Nördlich des Kaukasus... Eine endlos weite Steppe, von China bis nach Europa reichend, bietet den nötigen Raum für ständige Wanderungsbewegungen. Die mächtigen Ströme Wolga, Don, Dnjepr, Bug, Dnjestr und die Unterläufe der Donau durchziehen dieses Gebiet mit den Grasssteppen im Süden und der Tundra im Norden. Durch diese Weiten zogen noch namenlose Gruppen von Reiter- und Hirtenvölkern, die erst später in verschiedenen historischen Texten kimmerier, Skythen, Sarmaten, Alanen, Hunnen, Magyaren, Bulgaren und Mongolen genannt werden. Auch sie haben die Kulturen Europas beeinflusst, als sie durch den Donaukorridor zogen ... niemand wird leugnen, daß diese Steppenvölker für die entstehende europäische Kultur wichtig waren.”)

E hatalmas pusztai kultúra elődeire visszatérve, a csatabárdosok már a Kr. előtti negyedik évezredtől elkezdtek terjeszkedni a Kárpátoktól északra, keletre, és nyugatra egyaránt. Benépesítették Kelet- és Észak-Európát, ahol érintkezésbe kerültek a megalit-kultúrával és az idők során, ezt kiszorították, valamint tovább nyomultak Nyugat-Európába. Az elején még késő újkőkori, kő-réz- és rézkori kultúrfokon álltak, de a későbbi időkben fontos szerepet játszottak a réz és a bronz elterjedésében, mivel Kr. e. 2700-tól szerves kapcsolatokat tartottak fenn az erdélyi–kaukázusi réz- és később bronziparral. Közép-Európa nyugati részén Kr. e. 2500 körül kialakult a harangedényes műveltség, a fonaldíszes kerámia egyik változata, amint Cunliffe is véli: „A tipológiai azonosságok a korai harangedények és a fonaldíszes ivócsésze között nem véletlenek, mert a harang alakú edények a fonaldíszes csupor egyik alsó-rajna-deltai helyi változatából alakultak ki.”⁷²⁴ Ez a továbbfejlődése a csatabárd–fonaldíszes műveltségnek elterjedt egész Közép- és Nyugat-Európában. A harangedényes műveltség hordozóinál a keleti szekerce helyett fontosabb szerepet játszott a rövid kard, a tör és az íj. Ezek a telepések célzottan érclelőhelyek vidékét gyarmatosították. Gazdasági érdekből tervezett kolonizálás bontakozik ki előttünk Közép- és Nyugat-Európában Kr. előtti harmadik évezred utolsó felében. Viszont nem mindenütt lehet gyarmatosításról beszélni, gyakran helyi megalit műveltségű letelepedett népesség kulturális átformálását lehet megfigyelni. Nos, ez nem volt csupán egy újabb gyarmatosítási hullám keletről – itt már sokkal jelentősebb mélyreható társadalmi és technikai változások mentek végbe. Megjelent a fém, ahol még késő szalagdíszes kerámia különvált változatai és a domináns megalit kultúra a már említett társadalmi egyenjogúsággal uralkodott. Ezen felül elérte ezt a térséget is egy addig nem ismert, állattenyésztésen nyugvó, mobil életforma. A társadalmi egyenjogúság felbomlott. Jellegzetes erre a műveltségre a hatalmas, kincsekkel gazdagon díszített királyi és harcos sírhalom. A régi hagyományoktól eltérően, egy sírba egy embert temettek el, és csak fontos tekintélyes egyéniségek kaptak nagyobb sírdombokat. Következtetni lehet, hogy egy teljesen új életfelfogással került szembe a közösségre és egyenjogúságra valamint a letelepedett életmódra alapozó megalit műveltségű lakosság. A harangedényeseknél új fontosságot nyert az „egyen” fogalma, megjelent az individualizmus és a materializmus. Jelképe az új társadalomnak a harc és a ló. Ezt bizonyítja a most mindenütt előforduló harcos-sírdomb. Cunliffe is így vélekedik művében: „A harmadik évezred Európája tömördek jelképet és jelet ismert, és a harangedényes sírok voltak harcias értékek kifejezője, valamint egy mozgékonyabb, szinte megalkuvó életmódnak feleltek meg. Bennszülött csoportok ezt a berendezett világrendszerük kihívásának kellett, hogy lássák... Két elem határozza meg e folyamat mélyreható jellegét (és mindkét elem 4000 éven át, hasonlóan fogja befolyásolni az azutáni új világot): az alkohol és a lovak.”⁷²⁵ A következő időben tehát úgy mond „globalizálódik” egész Eurázsia. Északnyugat-Európától az ázsiai Altáj-hegységig kibontakozik előttünk az andronovói műveltség megalakulásától (Kr. e. 1700-tól) egy Euráziát összefogó kulturális folytonosság, amely csupán csekély változati különbségeket mutat, de alapvető jellemvonásaiban kimondott azonosságot fedezhetünk fel. A harci erkölcs, a balták, kardok, a lovaglás, a kurgános temetkezés, a félnomád életmód, az állattenyésztésen alapuló gazdaság, valamint a jelképek, minták lényegtelen különbségek nélkül és szoros előázsiái–szumir–szabir párhuzamokkal elterjedtek ezeken a pusztákon is, ahol később „megszülettek” az „Öreg Pusztá Fiai”, a szkíták, hunok és a magyarok, nyugatabbra innen pedig „last but not least” a kelták.

A bronzkor elején két külön gazdasági és életmódbeli térség rajzolódik ki. Mindkét életkörnek középpontja a Kárpátok védte medence, itt összpontosult az innen délre elterjedő letelepedett városi életmód, melynek gazdasági súlypontja a földművelés és a kereskedelem volt, és a Magyarországtól

⁷²⁴ Barry Cunliffe: i. m. 283. („Die typologischen Gemeinsamkeiten zwischen frühen Glockenbechern und der Schnurkeramik-Trinkasse sind nicht zufällig, denn die glockenförmigen Gefüße sind aus einer regionalen Variante der Schnurkeramikbecher im Niederrheindelta entstanden.”)

⁷²⁵ Barry Cunliffe: i. m. 285. („Das Europa der 3. Jahrtausends kannte eine Fülle von Symbolen und Zeichen, and Glockenbecher-Gräber waren Ausdruck kriegerischer Werte und entsprachen einer mobileren, quaxi opportunistischen Lebensweise. Einheimische Gruppen mußten dies als Herausforderung ihres etablierten Wertesystems ansehen... Es sind zwei Elemente, die den einschneidenden Charakter dieses Prozesses kennzeichnen (und beide Elemente werden etwa 4000 Jahre einen vergleichbaren Einfluß auf die dann Neue Welt nehmen): der Alkohol und die Pferde.”)

északra egész Euráziát átfogó említett mozgó állattenyésztő harcias társadalom. Kimerültek Észak-, Közép-, Nyugat- és Kelet-Európa kivágott erdők földjei az intenzív földműveléstől, ezért ezekben a térségekben szinte kénytelen volt a lakosság áttérni az extenzív félnomád állattenyésztéses életmódra, csupán a folyók mentén és kimondottan termékeny vidékeken maradt meg a földműveléses letelepedett életmód. A különbség e két életforma között főleg a temetkezésben tükröződik. A városokban (falvakban) élő mezőgazdák ritkán építettek hatalmas sírdombokat, ők inkább széles sírmezőket, lapos sírokat hantoltak, miközben a nomád parasztok főként monumentális kurgánokat állítottak fel.

Mindkét eredetében elő-ázsiai népesség békésen egyesült ebben a kitűnően termékeny térségben. Ez az összefonódás okozta az így létrejött társadalom felosztódását. E többértű társadalomnak hatalmas gazdasági ereje volt. A nomád állattenyésztők, a letelepedett földművelők és bányászok ellátták a városlakókat különféle nyersanyaggal, ásványokkal, de kidolgozott eszközökkel, s állatokkal: marhával, juhval, kecskével és lóval is. A városokban viszont kialakultak a bronzkorban a különféle kézműves műhelyek és szakmák, melyek maguk virágzó kereskedelmet folytattak a környező pásztorokkal és parasztokkal. A Kárpát-medencében az állattenyésztő pásztorok, akik az alföldi pusztákon és az erdélyi hegyekben legeltették nyájukat, békésen éltek tehát együtt a főként folyópartokon és fontos útvonalok mentén élő városlakó kereskedőkkel, mezőgazdákkal. E termékeny gazdasági együttműködés, és a tömörkedő érclelőhely eredményeként Kr. e. 2000 körül Magyarország az európai bronzművesség központjává vált, az anatóliai és kaukázusi központok mellett. Hiszen a bronz ismerete mindkét irányból gyarmatosítással érte el a Kárpátok medencéjét.

A Kr. előtti harmadik évezred vége felé keletről behatoltak kurgán műveltségű lovas-nomád telepések a dél-ukrajnai szteppékről a Tisza-medencébe, délről pedig anatóliai bronzműves gyarmatosítók költöztek be Kr. e. 2200 körül. Amint említettem békésen összeolvadtak a rokon népek, bár két eltérő életfelfogás, mondhatnám vallás ütközött itt egymásnak. Az anatóliai-transzkaukázusi telepések magukkal hozták a halotthamvasztás szokását, amely Európában egy teljesen új temetkezési mód. Mégis elterjed Kr. e. 2100-ban az anatóliai eredetű péceli műveltség egész Pannóniában – a jellegzetes urnái megtalálhatók Trója II–V. rétegében –, és erősen befolyásolta a kaukázus-kubáni eredetű erdélyi bronzművességet (Götz). Ám vannak jelek, amik direkt Mezopotámiából eredő szumir gyarmatosításra mutatnak, nem csak Anatólián keresztül a Kárpát-medencébe, hanem Transzkaukáziába, innen a Kaukázuson át a kubáni és tovább a pontuszi sík pusztákra is. *„Meglepő az is, hogy e késő-réz-kora-bronzkori műveltségek arculata a Kárpát-medencétől Transzkaukáziáig messzemenően azonos képet mutat. Ez az egyöntetűség, amely a feltárt sírok leletanyagából egyértelműen kiviláglik, ismét Mezopotámiába vezet el bennünket, nevezetesen a Kr. e. 2700–2500 közötti Ur-i királysírokhoz. Említettük már, hogy a majkopi kurgánok fegyverei, eszközei megegyeznek az egykorú szumér formákkal. Most már hozzáfűzhetjük ehhez a megállapításhoz, hogy a Majkopban talált szekeres temetkezések is az Ur-i királysírok temetési rendjének pontos másai... A Transzkaukáziában 2000 körül megletelepedett gödörsíros eredetű népesség kurgánjai – a 2. évezred derekától – ugyanezt a formakincset mutatják... De hazánkban is megtaláljuk ezeket a párhuzamokat: a kb. [Kr. e.] 2000-ből származó budakalászi kocsimodell és az Ur-i szekerek konstrukciója azonos, a bodrogkeresztúri műveltség szekeres temetkezései pedig szintén az Ur-i királysírok, valamint a majkopi kurgánok temetkezési rendjének analógiáját mutatják...”*⁷²⁶ Tehát egy új, masszív kisázsiai–folyamközi bevándorlással állunk szembe. Valószínűleg a szumir városállamokban kialakult bizonytalan politikai helyzet és az akkád birodalom uralma is sürgette elvándorlásra Dél-Mezopotámia lakosságát.

Kr. e. 2100-ban a trójai szumir gyarmatosok Pannóniában megalapították a péceli bronz-kultúrát és elterjesztették a hamvasztást. A szumir kaukázusi telepések jóval korábban, Kr. e. 3000 körül létrehozták a késő-újkőkori–korai kő-réz–rézkori bodrogkeresztúri műveltséget, melyből kialakult

⁷²⁶ Götz László: i. m. 43.

a kukutyini kultúra, szokásos kurgános, gödörsíros szekeres temetkezéssel. Magyarországon összeolvadtak a rokon népeiségek kultúrái, így a péceli műveltségű Budakalászon szumir eredetű leleteket találhatunk. Kr. e. 2000 táján elterjedt a badeni-péceli műveltség az egész Kárpát-medencében, sőt ezen túl a pontusi puszták felé, viszont nyugatra is egész Ausztriát, Bohémiát és Dél-Németországot magába foglalta, valamint kisugárzott egész Közép-Európára és a környező harangedényes és csatabárd műveltségű csoportokra, melyek fontos szerepet játszottak a bronzkori Európában a Kr. e. 1700-ban végbement elterjedésében. A kereskedelmi útvonalak mentén a Kárpát-medencében gazdag erődített városok alakultak ki. Központi elhelyezkedésük biztosította a gazdasági kapcsolatokat a keleti puszták felé, délen az égei térséggel, északra egészen Skandináviáig és nyugatra pedig Bretagne-ig és a Brit-szigetekig. „Ott (a Brit-szigeteken) a változások a bronztör alkotásában világosan visszatükrözik azt a stílust, melyet a magyar fémkovácsművészet mesterei fejlesztettek ki.”⁷²⁷

Kr. e. 1800 körül kialakultak Közép-Európában a magyarországi fémipar elsőrangú „fiók-műveltségei”, mint az aunjetitzi fémipari kör, amely szoros kapcsolatokat tartott fenn a brit Wessex-bronzművességgel. Ebben az időben egyetemessé vált egész Európa bronzművészete, amelyben – amint említettem – Magyarország kimagasló szerepet játszott anatóliai, kubáni–kaukázusi, valamint folyamközi kapcsolataival. A bronzkor derekától kettévált a Kárpát-medencei fémipari központ.

Pannóniában Kr. e. 1500 körül kialakult a közép-európai halomsíros műveltség területén a fejlett nyugat-magyarországi alpi-bronzipar, amelynek szerves részei voltak az Aunjetitz és Bohémia ércbányái és fémfeldolgozó központjai. Keleten kialakult a művészeti formakincsében előjáró és eljárási fejlettségével Európában kimagasló szerepet játszó erdélyi fémipari központ, szoros kaukázusi, kubáni és pontuszi kapcsolatokkal, valamint a Kr. e. 2000-től déli eredetű gyarmatosítással létesült uráli bronzipar kölcsönhatásával. Ennek kulturális kisugárzásai egész Nyugat-Ázsiáig, Dél-Szibériáig hatoltak. Mindkét magyarországi fémiparközpont területén, melyet a Duna–Tisza-köze választott el, hasonló életmód és temetkezési rendszer uralkodott. Az állattenyésztők visszatértek a halomsírok alá való temetkezéshez.

Kr. e. 1200-tól viszont nagy változások rázkódtatták meg egész Európát. Ez idő tájt újabb anatóliai gyarmatos csoportokat észlelhetünk a Kárpát-medencében. Akik magukkal hozták a vassfeldolgozás ismeretét, egy fejlett társadalmi rendszer eszméjével, és visszatért a hamvasztás. A fejlett ekével újra megjelent a földművelés, ahol már évezredek óta csupán extenzív állattenyésztés uralkodott. A késő bronzkor Magyarországon egy kulturális fellendülést követhetünk nyomon. A domb-erődök és a lapos sírok elterjedtek egész Közép-Európában és behatoltak nyugati peremvidékeire is. Észak-Európa viszont a hosszú újkőkori időkből és gazdasági gyöngeségből most kezdett ébredni. Itt is ritkult a halomsírok felhányása és fokozottabban hamvasztásos lapos sírokban temetkeztek. Egész Európában egy új temetkezési rendszer alakult ki, a pannon–kelet-alpi térségből terjeszkedve, ami egyértelműen az életfelfogás, az erkölcs és a vallás mélyreható változását jelentette. Az emberek már nem tekintették fontosnak az anyagot, a testet, lényegesebb volt a lélek, az ember életében elkövetett cselekedeteire és hőstetteire való emlékezés, amihez sem test, sem egy monumentális sír nem kellett, csupán a közösségben elmesélt mondák és regék. A közösség az elhunyt társa hamvát egy díszes urnába helyezte. A megbecsülés jelképekül kisebb-nagyobb ajándékokkal és élete legfontosabb eszközeivel, fegyvereivel temették el az urnamezős temető egyik lapos sírjába. Ez a temetkezési rendszer (a hamvasztási eljárás és az urnamezők) adta ennek a korszaknak jellegzetes nevét; létrejött az urnamezős kultúra és mélyrehatóan megváltoztatta Európát. Nem csupán egy új vallás jelent meg Közép-Európában és terjedt el az egész kontinensen, hanem nyugtalan harcias idők is rátörtek e térségre az elkülönült hadikaszt fellépésével.

⁷²⁷ Cunliffe i. m. 277. („Dort spiegeln Veränderungen in der Gestaltung von Bronzedolchen deutlich den Stil wider, den die Meister der ungarischen Metallschmiedekunst entwickelt haben.”)

3. A vaskor – egy új kor hajnala

Kr. e. 1200 körül létrejött tehát a késő-bronzkori–kora-vaskori urnamezős műveltség, és habár nagyon háborús korszak bontakozik ki előttünk egészen Kr. e. 800-ig, a gazdasági kapcsolatok állandóak lettek az egész földrészen. Kiepült a fejlett úthálózat, melynek alapjait a harangedényesek rakták le. Megjelent egy, csak a harcra beállított társadalmi réteg, a hadikaszt. Régészetiileg bizonyítja ezt a harcos-sírok gyakori előfordulása, a díszfegyverek és luxuscikkek nagyrabecsülésével, új fegyverformák fellépése valamint az útvonalmenti erődök Európa szerte való felépítése. E harcos osztály kialakulását a bronzkor kezdete alapozta meg, a bevándorlási mozzanatok csak felgyorsították ezt a fejlődést. A harcos osztály ellenőrizte az útvonalakat, és a fejedelmek hatalmas domberődítményeket építettek, melyek uralták a környező térséget, a szántóföldeket, legelőket és a bányákat. Noha nagyobb városok ritkán fordultak elő, valószínűleg nem laktak az emberek folytatólagosan egy helyen. Kisebb rövid életű falvak felvázolják előttünk a nyugtalan és bizonytalan politikai helyzetet az urnamezősők idejében. A földművelők és állattenyésztők bíztak a harcos vezetőikben, háború esetén váraikba menekültek, ahol raktározhatták élelmiszerüket. Így megerősített állandó települések ebben a korban csupán fontosabb útvonalak mentén, erődök és dombvárak közelében maradtak meg. Másutt pedig inkább kis tanyák, falvak vették körül a harcos vezérek székhelyét. Valószínű, hogy – mint a későbbi keltáknál – nem volt társadalmi akadálya bejutni a harcosok körébe. A legvitézebb ifjakat felvették ebbe az elit osztályba, mindegy, ha paraszt, pásztor, bányász, kereskedő, kézműves, tárkány vagy harcos sarja volt.

A telepeket és leleteket megfigyelve, feltűnik, hogy a fegyveres küzdelem kimagasló szerepet játszott e kor társadalmában. Meglepő, hogy ebben az összefüggésben nagyobb háborúkra nem utalnak a régészeti eredmények. A sziklarajzokon inkább két ember közötti párbajokat láthatunk. Nagy megtisztelésben részesült tehát a bátorság, vitézség és a becsület erkölcsi szabálya. Hasonló harcmódot ismertetnek velünk az antik görög és római krónikások a bátor, néha „eszeveszett” kelta vitézekről. A keltáknál a harc egy szent mozzanat, miközben néhányan a másvilágra is jutottak. Fontosabb volt a személyes bátorság és hősiesség bizonyítása, mint a politikai győzelem. Ez volt a vesztük a megfontolt, szervezett római haderővel szemben. Később ők is szervezett hadirendben szálltak szembe Rómával, de már túl későn. Tehát az urnamezős harcos központi szerepet játszott, Európa társadalmában, ezt bizonyítják például a Korzikán felállított menhír-harcosszobrok.

Vaseszközök a Nikopol melletti Kamenszkoje gorodiscséből: poncoló kalapács páncélpikkelyek kivágására, páncélpikkelyek, hidegvágó, lyukasztók, Kr. e. 4–3. század

Ez a jelenség viszont nem csak Európára volt jellemző. A harcosok osztálya megjelent már Kr. e. 1700-ban, a műveltségében és formakincsében szinte homogén, andronovói kultúra területén, Eurázsia boreális szteppéin. Egyöntetű a következőkben a fejlett fémművészet és a vasipar az egész

pusztán. A széles árak völgyeibe, tavak, tengerek partjaira és más termékenyebb vidékekre visszatért a földművelés a továbbfejlesztett ekével, a pusztán viszont továbbra is dominált a kifinomított és továbbfejlesztett extenzív állattenyésztés. Az úthálózat jelentősebb gazdasági csomópontjain nagyobb városokat építettek. Ezekben vallási központok létesültek, virágzott a kereskedelem, a kovásművészet, a kézművesség. A városokon kívül az állattenyésztő félnomádok széles pusztáikon hajtották gulyáikat, nyájaikat, és mozgékonyaságuk révén erős gazdasági kapcsolatokat tartottak a városokkal. A letelepedett földművelők ellenben a termékenyebb térségekben, falvaikból a közeli városokba vitték termésüket és ellátták a kereskedőket és kézműveseket. Több ilyen szoros gazdasági rendszer alakult ki, amelynek élén ugyancsak egy lovashadikaszt állt. Az évezredek során, ahogy Európa nyugatabbi részén, itt is kikristályosodott a lovas harcias osztály, mely nem foglalkozott mezőgazdasággal, hanem vezető, uralkodó társadalmi réteget alkotott. Ezekből a gazdasági rendszerek, központok és úthálózatok összefonódásából fejlődött ki – későbbiekben egész Euráziában – a szkíta népközösség. Mivel ebben az időben nem észlelhető kulturális határ a kelet-európai, ázsiai és a nyugati kör között, folytatólagos átmenet világlik ki előttünk az andronovói–kaukázusi–kubáni–uráli, az erdélyi, a nyugat-magyarországi és az urnamezős műveltségek között. Ezek az andronovói műveltségű szkíták ismételtelen behatoltak Európába. Megint megnőtt a lovas nomád kultúra hatása, miután az elmúlt századokban főleg trójai, tehát letelepedett városi életmód befolyását figyelhettük meg.

Kr. e. 800 körül kialakult a korai vaskor urnamezős műveltségének egy kelet-európai hatásra továbbfejlődött késői változata, a hallstatti kultúra. Miután az urnamezős időkben az európai politikai bizonytalanság és e térség fejlett fegyverei megrázkódtatták a régi világot a tengeri népek támadásával, a hallstatti kultúra ideje békésebb atmoszférát mutat. Megerősödött az európai úthálózat, a hallstattiak szerves kapcsolatokat tartottak fenn a mykéniai műveltséggel, Anatóliával, a kaukázusi vasipari központtal. Felélénkült a kereskedelem. Az eddig oly harcos hadikasztok vezető gazdasági hatalommá váltak, a vásárok, a fémipar valamint az útvonalak felügyelésével meggazdagodtak. Egész Európában a Fekete-tengertől Írorszáig állandó városok és falvak létesültek. Mivel még mindig nem volt stabil a politikai helyzet, a településeket erős falak, erődök és várak védték. Észak-Európa kiesett ebből a fejlődésből. Itt a már évezredek óta tartó mezőgazdász vándortanyák hagyománya csak a kelták megjelenésével kezdett lassanként kiszorulni (germánok).

„Ebből az időből Kelet- és Délkelet-Európa nagy részén olyan sírokat találtak, melyek lovas-felszerelést tartalmaztak. Ezek 'tráko-kimmér'-nek való azonosítása visszatükrözi a Hérodotosz által reánk hagyományozott népek kíváncsiságát a keleti puszták területekről, melyek a szkíta települések ideje előtt nyugat felé bevándoroltak Európába.” – véli Cunliffe.⁷²⁸

A lovaglás egy eddig még nem ismert nagy-rabecsülésben részesül az európai harcosoknál. Az urnamezős időkben kialakult és meggazdagodott elit, lovakat és díszes lószerszámokat hoz be a keleti pusztákról. De Cunliffe szerint szkíta törzsek is bevándoroltak. A nyolcadik Kr. előtti évszázad derekán megjelennek a kimmerek, akik elő-ázsiai kalandozásuk után behatolnak Közép-Európába. *„A Kr. e. 8/7. századi asszír források szerint, a jövevények nagy valószínűséggel a Kaukázus északi részén és az azt övező sztyeppvidéken élt kimmerek ... közül szakadtak ki. A vasat is ismerő nép állattartásra épülő gazdálkodást, a korábbtól*

⁷²⁸ Cunliffe: i. m. 373. („Aus dieser Zeit fand man in großen Teilen Ost- und Südosteuropas Gräber, die Reiterausrüstungen enthielten. Deren Deutung als »thrako-kimmerisch« spiegelt die von Herodot überlieferte Wanderang von Völkern mis den Steppengebieten des Ostens wider, die vor der Zeit der skythischen Siedlungen westwärts nach Europa einwanderten.”)

*eltérő településitemetkezési szokásokat és a szeppei stílus évezredes hagyományaiban gyökerező művészetet honosított meg Kelet-Közép-Európában a Kr. e. 8-6. század folyamán... Ennek révén a Kárpát-medence keleti fele egy hatalmas kiterjedésű lovasnomád népi konglomerátum nyugati peremvidéke lett... A fazekaskorongot is ismerő nép ... intenzív lótenyésztési honosított meg az Alföldön.*⁷²⁹ Szkítakurgánok követhetők nyomon Kelet-Németorszáig (Vettersfelde), sőt maga az akkori műveltségközpontjában, Hallstattban is szkíta jellegű harcosoknak szánt halomsírokat, azaz korgányokat találunk. És épp ebben az időben kezd változni a hallstatti kultúra formakincsében és temetkezési rendszerében. Visszatér a halomsíros temetkezés a Hallstatt-C és -D korszakban. Eleinte még urnákat helyeztek el a korgányokban, később már eltemették hőseiket és gazdag fejedelmeket, csupán az alacsonyabb társadalmi osztály tartotta meg itt-ott a halotthamvasztás hagyományát. Ezen kívül észlelhetjük a hallstatti fémművészet kivirágzását, mely formakincsében erős szkíta elemeket tartalmaz. Habár elvész régészeti nyomuk a lovasnomád harcias kimmereknek, akik óriási gulyákat, nyájaikat és ménesüket hajtották Közép-Európába, magukkal hozva fejlett vasművességüket és aranyművészetüket, egy ma is élő kelta nép megtartotta nevüket: a Walesben élő kimmerek. A szkíta pusztákról viszont Kr. e. 500 körül sem szakadt meg a bevándorlás. A törzsek behatoltak Európa nyugati tájaira is. Létrejön a Marne–Mosel-i harcos-lovasok köre, ami létrehozta a La Tène-kultúrát, amely egy trójai eredetű urnamezős-hallstatti és szkíta kurgános népesség egyesüléséből született meg.

III. A kelták — az európai vaskor népe

A La Tène-kultúrát a régészek az antik krónikások által keltának vagy gallnak nevezett néppel azonosítják. A kelták megjelenése újabb gazdasági és művészeti fellendülést jelentett Közép-Európában. „A gazdasági élet alakulását alapvetően meghatározta ... a vasművesség technológiájának és termelékenységének átütő erejű fejlődése, a tömegtermelést lehetővé tevő fazekaskorong (lásd a kimmereket) használata s nem utolsósorban a sokirányú kereskedelmi kapcsolatokat fellendítő kelta pénzverés létrejötte. A korszak végére városias szervezetszervezésre utaló erősített magaslati telepek alakultak ki...”⁷³⁰

Feltűnő a kelta és szkíta törzsnevek gyakori azonos előfordulása, ami arra utal, hogy egyszerűen a szkíta gyarmatosító törzsek megtartották Európa nyugati tájain is ősi nevüket, ugyanúgy, mint később a kelta szennon törzs például, melynek egy része Galliából beköltözött Észak-Itáliába. Az Alföldön éltek a szkíta szigynnák, a kelta szekánok Kelet-Galliában a Genfi-tó közelében voltak honosak. Az Észak-Balkánra és Magyarországra bevándorló trákok szkíta törzsszövetség, melynek egy rokona a Kr. előtti 8. században etruszk névvel letelepedik Észak-Itáliában (a tyrén és tyrén törzsek), Közép-Európában mint kelta tauriszkuszok lépnek fel. A régészet már bebizonyította a kelta és etruszkművészet párhuzamait. Már említettem a névazonosságot a szkíta kimmerek és a kelta kimmerek között. A veneteket Cunliffe és Kinder szkíta származású lovas harcos illíreknek tartja, ám mások (Éluère) kelta törzsnek tekintik, hiszen előfordulnak a gall venétek a mai Bretagne-ban is. Véleményem szerint ezek a megtéveszthetetlen névazonosságok csak egy magyarázatot engednek meg: szkíta törzsek telepedtek le nyugaton, az antik krónikások őket aztán keltáknak nevezték, ennek hátterét majd később még megvilágítjuk. Hasonlóan vélekedik Baráth Tibor is: „Az első kelták (szkíták) nyugatra vonulásakor nincs szó komoly háborúról, súlyos fegyveres összetűzésekről, a megelőző lakosság kiirtásáról vagy elűzéséről, sem új politikai keretek felállításáról. ...a kelták nem külön emberfajta voltak, hanem e név alatt foglalták össze azokat, akik valamennyien ugyanarról a földrajzi tájról, a Régi Keletről eredtek és Európában egymással újra összefonódtak... Ezt

⁷²⁹ Fodor István–Kovalovszki Júlia–Kovács Tibor–Lovag Zsuzsa–Tóth Endre: 46–47.

Jobboldalt: *Szkíta vaskard a csertomliki kurgánból (a markolat foglalat aranyból), Kr. e. 4. század*

⁷³⁰ Uo.: 51.

látva, a nem-magyar tudósok maguk is megállapították, hogy az ókori Európában, a kelta időkben egymás megértésének komoly nyelvi akadály a nem volt.”⁷³¹

Aranyfésű harcoló szkíták ábrázolásával a szolohai kurgánból, görög munka a Kr. e. 5. század végéről⁷³²

Összegezve tehát a kelták nem másak, mint egy nyugati változata a hatalmas pusztai kultúrának. A későbbi kelták keletre visszairányuló vándorlását tükrözi a szkíták és kelták Magyarországon való békés összefonódása: „Az Alföld fokozatos elfoglalásáról e vidék szkíta—kelta jellegzetességeket ötvöző temetői tanúskodnak.”⁷³³ A szkíta—kelta viszonyról így vélekedik Kinder és Hilgemann német történész: „A kimmerek, a 'tauricai' kultúra áttételével, erős hatást gyakoroltak a korai hallstatti műveltségre, és így elő-ázsiai kultúrelemek közvetítői lesznek, a szkíták a késői Hallstatt kultúrára és a La Tène kultúrára hatnak... Az elhunytakat sírhalmok alá temetik egy szekérre fektetve... (jóllehet szkíta hatásra).”⁷³⁴

Tekintsük át, tehát, hogy milyen pusztai lovasnomád kultúrelemről van itt szó. „Minden lovasnomád nép, amely azonos kultúrával és életfelfogással rendelkezik, közös vonása az apajogú társadalom, a szervezőkészség, széleskörű, messzelátó szervezés és egy Világbirodalom megteremtése szövetséges alapon... A puszták széles látóhatára az 'íjészítő' népek tekintetét az égre (mennyre) irányítja, ahonnan a legelőket éltető eső származik. Ott van a székhelye a 'Mindentudó Mennyei

⁷³¹ Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete. New York: 1993. 3. kötet, 65-68.

⁷³² https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/15/Scythian_comb.jpg

⁷³³ Fodor István–Kovalovszki Júlia–Kovács Tibor–Lovag Zsuzsa–Tóth Endre: i. m. 53.

⁷³⁴ H. Kinder–W. Hilgemann: Atlas zur Weltgeschichte. Band 2. München, 1987. 21. („Die Kimmerier wirken durch Übernahme der Taurischen Kultur stark auf die ältere Hallstatt-Kultur ein und werden dadurch Vermittler vorderasiatischer Kulturelemente, die Skythen wirken auf die jüngere Hallstatt-Kultur und die La Tène-Kultur... Die Toten werden unter Grabhügeln auf einem Wagen beigesetzt ... (wohl unter skythischem Einfluß.)”). Kinder–W. Hilgemann: uo. 113.

Apának'. Az istenekhez (> ősökhez) való kapcsolatot a sámán biztosítja áldozatok révén, az a sámán, aki révülésben az elhunytak lelkét is átkíséri a Túlvilágba... A szabad és egyenjogú harcosokból álló hordák élén a vajda (fejedelem) áll, aki a nomád világbirodalomban a 'kagán' címet viseli. Sok vajda számára a kovács, a fegyverkovács (tárkány) szakma képezi az alapot a felemelkedéshez. A tárkány kapcsolatban áll az istenekkel, akik őt erre a mesterségre megtanítják, sokszor ő az istenek kiválasztottja ('tárkánykirályság')... Világbirodalmi eszme: Az egyedüli tájékozódási lehetőség a határtalan széles pusztán az égbolt. A világmindenség a világ tengelyét képező Sarkcsillag körül forog, ami alatt a mongol (turáni) világbirodalom urának széke, trónja áll (Világközepe); a világ és a nép (nemzet) centrumának egybeesése. Ebből a világnézetből eredően adva van a nomádok számára az a feladat, hogy a világ négy sarkának (négy világtájnak) népeit leigázzák és megbékítsék."⁷³⁵ Ebben az összefüggésben a keltáknál is megtalálhatjuk ezeket a műveltségi elemeket. A „világbirodalmi” eszmétől eltekintünk, mert – véleményem szerint – ez későbbi fejlemény, mely csak a széles eurázsiai puszták lovasnomád népeinél fordult elő.

Az apajogú társadalom már a fémkor kezdetén elsöpri az újkőkori európai anyajogú közösségi rendszert. Amint a szkítáknál, úgy a keltáknál is, és minden őket követő lovas népnél, legyen ez hun, magyar, vagy mongol, egy bizonyos fokú oligarchiai demokrácia uralkodott. Fejlett társadalmi rétegződés rendezte a hatalom felosztását. Amint említettem, kialakult az évezredek során egy elit hadikaszt, melyen belül viszont egyenjogúak voltak a harcosok, és amibe bárki bejuthatott, ha bebizonyította bátorságát. Ennek a harcosokból álló vezetőrétegnek egyik legmagasabb eszménye volt a szabadság, melyet a széles pusztákon, paripájuk hátán élveztek, valamint a gulyáik megállíthatatlan vándorlásában és a hatalmas Világegyetem felfogásában látták. Ezért az elején sem a szkíták, sem a kelták nem alapítottak egységes birodalmat, fontosabb volt a törzseknek a függetlenség. A későbbiekben az eurázsiai pusztákon kialakult világbirodalmak is csupán szövetséges alapon létesültek. Tehát ehhez a szabadság-eszméhez tartozik a fejedelem, az egyenjogú harcosok közül való megválasztása. A kelták, ahogy keleti pusztai rokonaik, pajzsra emeléssel kinyilvánították hatalomra jutott fejedelmük támogatását. A keltáknál a társadalom három részre volt felosztva, az említett lovasok voltak a politikai vezetők, a druidák képezték a szellemi vezetőréteget, amely gyakran törzseket átfogó rendszert képezett, a szakrális király, a főáltos egy bizonyos kimagasló fontosságú vallási központban székelt. A társadalom harmadik része a köznép osztálya, ami parasztokból, pásztorokból, kézművesekből és kereskedőkből tevődött össze, a „bő-urak”. Hasonló társadalmi felosztást találunk a szkítáknál és az Árpád-kori „honvisszafoglaló” magyaroknál.

Kr. e. 4–3. századi sarló és kés vaseszközök a Nikopol melletti Kamenszkoje gorodiscséből

A druidákra visszatérően még fontos lenne kihangsúlyozni elsőrangú jelentőségüket. Ők teremtettek kapcsolatot a szellemi világ és a testi világ között, a hagyományok megtartásáról ők viseltek gondot, a hősmondák és ősi regék szájról szájra való továbbadásával törődtek, betegségeket kezeltek, kelta orvosokról tudjuk, hogy koponya-lékelést is végeztek (trepanáció), és természetesen a vallási szertarásokkal foglalkoztak – mindez összevonható a pusztá sámánjai feladataival. Minden

⁷³⁵ Idézi Timaru-Kast Sándor: A kelta-magyar rokonság nyelvünk tükrében című előadásában a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 1995-ös 10. Magyar Östörténeti Találkozásán. (Kézirat. Ingelheim. 1995. 93.)

valószínűséggel az elitrétegből váltak ki, és többek közt tárkányok is voltak (lásd lejjebb). A fiatal druida diák húsz évet tanult, míg képzett druidaként működhetett, ez fényt vet arra, hogy mekkora tudással rendelkeztek a kelta táltosok, ami nem csak vallásra és hagyománytiszteletre szorítkozott, melyet tilos volt leróni, hanem fejlett csillagászat, számtan és egyéb fontos tudomány ismereteire utalnak a régészeti és történelmi kutatási eredmények. E sokfokú jellem-összefonódás a kelta „draták” és a lovasnomád „tordák” között, mint a szentfa imádata, a tűzkultusz, a jóslás és révülés, feltűnt már az indogermán teória védelmezőinek is. Ahogy Ellis leírja, már Sir John Rhys felfigyelt a druidizmus „nem árja papság” mivoltára. De még Julius Pokorny is kijelenti, hogy a druidizmus vonásaiban az indoeurópai vallásoknak idegen. (Ellis nyomán.)⁷³⁶ A kelta vallásban ugyanúgy, mint keleti rokonainál, két különböző jellemvonást ismerhetünk fel. Az első a pusztai Egy-Isten-hiten alapszik. Ez az Isten a természet különböző megnyilvánulásaiban jelentkezik, legfenségebb jelképe a napkorong. Ebben a rendszerben a kelta hit szerint, mindennek megvan isteni rendje és rendszere, ami tiszta tükörképe a gyönyörű mennyei világnak. Az erdők, források és dombok természetes szentélyek voltak, amint a szkítáknál is. Ennek az Istenatyának kelta neve Daghdha = Dicsóaty, Nuadha = Nagyatya, vagy Donn = Ten. A második jellemvonás az ősök nagyrabecsüléséből és tiszteletéből ered. „A kelták istenségeiket nem teremítőiknek tekintették, hanem elődeiknek, úgymond természet feletti hősöknek... Úgy az ír, mint a vels mitológia és mondavilág heroikus, mert a Kr. előtti évezred vége felé a kelták istenségeiket hősökre változtatták és fordítva.”⁷³⁷ Tehát, őseikre mindinkább mint hőseikre emlékeztek és később a Nagyistenhez szegült hősök istenségekké fejlődtek. Az „ősből” „hőssé” való átalakulást megtekintve, itt egy szembeötlő nyelv- és fogalomanalógia elé kerülünk a kelta, valamint az általunk legjobban ismert lovasnép nyelve között: magyarul ŐS → HŐS és írül ÍS → GAS.

Vágató szarvasi. Aranylemez a Kubán-vidék melletti kurgánból, Kr. e. 4. század⁷³⁸

A kelták szent állatai kétségtelenül azonosak a szkítákéval: a csodaszarvas, a csodálatos sólyom, a griffmadár, az oroszlán, az isteni bika. valamint a táltos ló. A táltos lóval kapcsolatban MacCana keltológus a következőket írja: „A kelta mitológia gyakori szereplői a természetfeletti lovak. Néha, különösen a népmesékben, ezek a lovak viszik le a halandókat a holtak országába, a túlvilágra, de majd mindig hűséges szolgálói, barátai gazdáiknak; a nagy, évszakonkénti ünnepek

⁷³⁶ Peter Berresford Ellis: i. m. 46.

⁷³⁷ Peter Berresford Ellis: i. m. 46. („Die Kelten betrachteten ihre Gottheiten nicht als ihre Schöpfer, sondern als ihre Vorfahren, das heißt als eine Art übernatürlicher Helden und Heldinnen ... Sowohl die irische als auch die walisische Mythologie und Sagenwelt ist »heroisch«, denn gegen Ende des vorchristlichen Jahrtausends hatten die Kelten ihre Gottheiten zu Helden und Heldinnen verwandelt und umgekehrt.”) 5S Proinsias MacCana: Kelta mitológia. Budapest. 1993. 51.

⁷³⁸ <https://www.scribd.com/-Irodalom-Arany-Rege-A-csodaszarvasrol-Irodalom-birodalom-II-Oszcs19>

egyik legfőbb eseménye a lóverseny volt, s ezt a szórakozást kapcsolták össze leginkább a túlvilággal.”⁷³⁹ Nagy tisztelettel tekintettek a természetre, amelyet a Napatya nemzett és a Földanya szült. A folyókban látták a Földanya jelképét. A kelták az isteni anyát Anu-nak vagy Danu-nak (Jó Anya) nevezték és a Kárpátok medencéjébe költözésükkor így nevezték el a térség leghatalmasabb árát a jó anyjuk, Danu emlékére. „A kelta DANU istennő, Ósanya (ANU) egyik-másik nevéből származik. Mint ismeretes, a kelta korban megváltozik, a talán szkíta eredetű ISTER neve (értelme finnül Ósanya) Dunára. DANU volt az írek védelmezője, jó istene, mivel asszony volt az Isten. A monda szerint a 'honfoglaló' írek az Óshazában hagyták Ósanyjukat, az ún. ANNWN (ANÚN)-ban, azaz az Anyahon-ban. Ez az Anyahon nem lehetett más, mint a »BAN(N)WN« (az 'Asszonyok országa' – lásd P. MacCana: Kelta mitológia. 86. old), vagyis a BAN-NON-ia = a latin Pannónia (> ír BAN = nő, néne, asszony). Ez az ország Szent Istvántól visszakapta a „Szűzanya-országa” ősi nevét... Ennek a csodás országnak a másik neve MAGH MÁR volt – magyarul 'Mező (Pusztá) Széles'. Kézai Simon krónikájából tudjuk, hogy a kelták (gallok) itt éltek Pannóniában, majd egy részük elköltözött. Habár az Ósanyát nem vihették magukkal, mégis nevét tovább éltették folyóikban (Ellis): DON – kétszer fordul elő folyónévként Angliában (Durham és Yorkshire tartományban), illetve egy-egy folyónak a neve Skóciában és a mai Franciaországban. Én még hozzátenném a Fekete-tenger feletti puszták DON-ját, és így logikussá válik az Etelköz = DUNA – DON(A)-köz neve is.”⁷⁴⁰ Ellis is úgy véli, hogy Pannóniában született meg a kelta nemzet, mivel innen terjedt el Anyaistenük „Danu” (szumir Istár), avagy a vele azonosított Duna-folyó (szkíta Iszter) neve.

A tárkánykirályság is egy kelta jelenség, mely a szkítáknál, hunoknál, valamint minálunk, a magyaroknál is előfordult, amint Cunliffe beszámol róla: „A Németalföld és a Volga között talált sírhalmok kovácsfelszerelést és tárkány-eszközöket tartalmaztak; ez mutatja, hogy a fémfeldolgozás egy feltehetően titkos és elit művészet volt és egy kimagasló társadalmi rétegnek volt fenntartva... Az a tény, hogy valaki a természet hatalmait uralni és befolyásolni tudta (a kőről fémre való metamorfózis) a hatalom és tekintély további jele volt.”⁷⁴¹ Ez a folyamat nem szokatlan, hiszen az akkori ember szemében a tárkány a négy természeti elem, tűz, föld, víz és levegő ura volt: A tűz segítségével folyékonnyá válik a földből származó kemény kő, melyet a vízben hűtenek, hogy ismét megkeményedjen, valamint a levegőn kovácsolják, amíg megfelelő formát ölt, emellett a folyékony víz is a fém heve révén gőz formában elillan és levegővé válik. E leírással lehet, véleményem szerint, a legtisztábban felidézni az akkori gondolatvilágot, és ugyancsak érthetően megmagyarázni, hogy miért játszott a tárkány vezető szerepet, a közösségekben varázsszatos-csodás szakmája révén. A kelta mennydörgő-isten neve Taranis, akit gyakran kovácskalapáccsal ábrázoltak. A hét magyar törzs egyike, a tarján törzs adta népünknek Kendét, a hajdani szellemi vezetőnk. Valószínű, hogy a tarján törzs volt a tárkányok törzse, hiszen a „varázserejű” kovácsokból lettek a táltosok. Hasonló népfelosztást látunk az etruszkoknál, ahol a fejedelem mindig a Tarkvin törzsből származott, s ennek neve Tarkvinusz volt.

Egy további kirívó párhuzam a kelta műveltség és a szittya lovasnomád kultúra között a temetkezési rendszer, főleg a király- és harcos-sírok esetében. Amint tudjuk, mindkét testvérnép halomsír alatti kamrába, eredetében gödörbe helyezte elhunyt társait. Ismert az is, hogy kő- vagy faszobrokat állítottak fel e korgányok tetején (v. ö. magyarországi kunhalmok), némi sírdombon egy földbe szúrt kard is található volt (lásd a kelta Artúr király legendája és a hun Attila mondája). Ám még egy fontos jellegbeli azonosság is található: a szekeres temetkezés, melynek szokása a szumir Ur városi

⁷³⁹ Proinsias MacCana: Kelta mitológia. Budapest. 1993. 51.

⁷⁴⁰ Peter Berresford Ellis: Die Druiden – von der Weisheit der Kelten. München. 1996. Idézi Timaru-Kast Sándor: 1995. 86.

⁷⁴¹ Barry Cunliffe: Illustrierte Vor- und Frühgeschichte Europas. New York–Frankfurt/Main. 1996. 294. (Grabhügel zwischen den Niederlanden und der Wolga enthielten Ausrüstungsgegenstände von Ssgmieden; das zeigt, daß die Metallverarbeitung eine vermutlich geheime und elitäre Kunst war und einer sozial herausragenden Gesellschaftsschicht vorbehalten war... Daß jemand die Naturgewalten beherrschen und beeinflussen konnte [Metamorphose von Stein zu Metall], war ein weiteres Zeichen für Macht und Autorität.“)

királysírokban (Kr. e. 2700–2500) vette kezdetét. A harmadik Kr. előtti ezredév végétől a transzkaukázusi, majkopi, pontusi és az Urálban fellelhető kurgánokban szinte azonos dísz-szekereket találhatunk. De a lovasnépek nyugatra való terjeszkedésével korán megjelenik a szekeres-temetkezés előbb főként Kelet-Európában és Erdélyben, de csakhamar elterjed egész Közép-Európában és a keltákkal az általuk lakott egész térségben. A kelta halomsírokból (Heuneburg, Hochdorf, stb.) talált dísz-szekerek alakja szoros párhuzamot mutat a szkítákkal. De viszont még a lovas-temetkezést sem lehet kihagyni. A kelták, ahogyan Christiane Éluère keltológusnő tudósít, nagy tiszteletben tartották lovaikat. Elhunyt lovaikat nagy szeretettel és díszesen temették el. A ló gyakran követte harcos gazdáját a sírba, ahogyan a „PUSZTA FIAI”-nál is.

A kelták félelmetesen bátor és büszke harcosok voltak. Az akkori Európában új hadirendjük, a lovaglás és a rettegett hosszú vaskardjuk sok ideig fölényben részesítette őket a Dél-Európában terjeszkedő római hatalommal szemben. A hosszú kard is arra utal, hogy a kelta lovas nép volt, hiszen a hosszú kétélű karddal földön történő közelharcban nehézkesen lehetett bánni, lóháton viszont egy kitűnő csapó és szűrő fegyver volt. Mint szittyárokonaik, a kelta lovasok is a csatában „fejvadászatot” folytattak, az ellenség fejét kardjukkal lecsapták, és kantárukra kötötték, hogy evvel megelőzzék szelleme bosszúját. Meghonosítottak egy szkíta eredetű hadieszközt is Európában, a „harckocsit”, amely a lovaglással együtt a mobil életmódot jelképezte.

A kul-obai kurgán elektron-vázájának ábrázolása: a szkíták életéből vett jelenet. Kr. e. 4. századi görög munka⁷⁴²

⁷⁴² <https://alchetron.com/Kul-Oba#kul-oba-b580af80-e827-4be0-b691-a1fa0d50aa0-resize-750.jpeg>

A tudományos közvélemény szerint a kelta harcosok jelképe volt a nyakperec, a *tork* vagy *torques*. Ez tehát egy tipikusan kelta jelző, amivel csakis a kelta népet hozzák kapcsolatba. Csakis? – ez nem teljesen igaz, mert még van egy hatalmas nemzet, amellyel összekötik a kelta harcosok jelképét: a HUNOK. A hun vitéz is viselte TORK-án a TORK-ot (v. ö. ötörök TARYQ-mag = szorossá válni).⁷⁴³ „*A hun vezetőréteg keletről nyugatra vándorlását Belső-Ázsiából, a nyugat-szibériai Léna folyó egyik mellékfolyójának vidékétől egészen a Rajnáig a férfisírokban talált, igen súlyos aranytorquesek, nyakperecek előfordulásain keresztül követi a régészet. Igen jellemző, hogy e nyakperecek majdnem egyharmada, s tegyük hozzá, a legsúlyosabbak, a Kárpát- és a Bécsi-medencéből került elő.*”⁷⁴⁴ Véleményem szerint itt már többről van szó, mint némi párhuzamról: egy szembeötlő kulturális és eredetileg etnikai azonosságról kell hogy beszéljünk.

Nos, a kézzelfogható kelta–szkíta, kelta–hun és végeredményben kelta–magyar rokonsággal szemben, itt felvetődik a kérdés, hogy miért tartja a szaktudomány a keltákat indogermánoknak. Az indogermán elméletet támasza már csupán a nyelvészet, mivel régészetileg az indogermánok nem hagytak sehol egyértelmű nyomokat, hiszen a pusztai lovasnomádok, akikkel gyakran összeköttetésbe hozzák az indoeurópai nép létrejöttét, régészetileg és embertanilag bizonyítottan észak-mezopotámiai, kaukázusi valamint egyenesen szumír eredetűek. Götz részletesen kimutatja könyvében a tagadhatatlan nyelvi rokonságot a szumirok és szkíták között. Mivel a szkítákkal már nem lehet összekötni az indogermánságot, elvesz a kapocs Irán és Európa között. Véleményem szerint, a nyelvi azonosságok az irániak és germánok között csupán a szumír–szabir gyarmatosok nyelve révén jöttek létre.

Érdemes lenne – én csak Európával foglalkozom – a germán etnogenezisre is fényt deríteni. Amint említettem, az újkőkor folyamán elő-ázsiai telepések ismételtén beszivárogtak Északnyugat-Európába, és érintkezésbe léptek a „hosszúkás-fejű” északi embertípusú lakossággal, mely az idő folyamán elsajátította az újkőkori kultúrát, viszont már ebben a korai fázisban is hatalmas lehetett az elő-ázsiai gyarmatosok által kifejtett nyelvi és kulturális befolyás a mezolitikus halász-vadászgyűjtögető csoportokra, amelyek életformájuk ellenére viszonylag sűrűn lakták a dél-skandináviai és északnyugat-európai tengerpartokat. Későbbi időkben megalít műveltségű telepések nagyobb előfordulását észlelhetjük. A fonaldíszes-csatabárdosok bevándorlásával egyre fokozottan növekedett az elő-ázsiai másodlagos befolyás. A fémkorban viszont a germán térség elszigetelődött, és saját fejlődésnek indult, számos újkőkori hagyomány továbbfejlesztésével. E térség hosszú ideig egy elmaradt peremvidék volt, még a vaskor hajnalán is: hiányzott a fém, a kereskedelem csak csekély gazdaságot engedett meg. Amikor Európában konszolidálódott a politikai helyzet a hallstatti korban és számos város létesült, Északnyugat-Európa továbbra is a hagyományos vándortanyás mezőgazda életmódnál maradt. Valószínűleg ekkor fejlődött ki egy proto-germán nép alapja. Csak a kelták megjelenése hozott mélyreható fellendülést e térségre.⁷⁴⁵ Számos kelta törzs beköltözött a germán vidékre és a két nép békésen egybeolvadt, ám a kelták által gyakorolt hatás óriási volt. „*A kisugárzó-területeken az őshonos lakosság erős keltásítása ment végbe.*”⁷⁴⁶ A germán törzsfők kelta, később a gót fejedelmek hun neveket vettek fel. A kelta törzsek, nem figyelve etnikai határookra, ismételtén beköltöztek a germán területekre. Így kialakultak a vegyes proto-germán és kelta törzsek. A kelta szókincs nagy része is, a sajátos nyelvérzék és hangrendszer által megváltoztatott formában beolvadt a germán nyelvbe pidginizálódva. A germán nemzet kialakulásához tehát nagyrészt kelta impulzusok vezettek, ahogy az amerikai tudósok vélekednek: „*A vaskor óta Dániát germánok lakták, így a (művészeti tárgyak) kelta stílusa ... kénytelenül felveti a kérdést: kelták voltak-e a germánok.*”

⁷⁴³ Sára Péter: A magyar nyelv eredetéről másképpen. Budapest. 1994.

⁷⁴⁴ Garam Éva–Kiss Attila: Népvándorlás kori aranykincsek a Magyar Nemzeti Múzeumban. Budapest. 1992. 8.

⁷⁴⁵ Barry Ctnliffe: Illustrierte Vor-und Frühgeschichte Europas. New York–Frankfurt/Main. 1996. 279.

⁷⁴⁶ H. Kinder–W. Hilgemann: Atlas zur Weltgeschichte. Első kötet 22. kiadvány: (Band I. 22.) München. 1987. 21. („In den Ausstrahlungs-gebieten findet eine starke Keltisierung dur einheimischen Bevölkerung statt.“)

nok, ... vagy legalábbis a mi egyeneságú rokonaink voltak-e a korai germánok? Aligha. Legvalószínűbb, hogy germán, kelta és más népcsoportok vegyülékei voltak...”⁷⁴⁷ Ezt a tényt alátámasztja a germánok vallása is. A germán mitológia két istenségszaladot ismer. Az egyik, a VÁNOK családjá az ősi, lehetősen még késő mezolitikus, korai újkőkori hagyományokra visszaérő békés termékenységi istenekből áll. A másik szaladot, az AZOKAT, a harcias istenségek képezik, amelyek a kelta vallás második jellemvonásából, tehát az ősök hősieítéséből, istenesítéséből alakult ki. Feltűnő, hogy a vánoknak neveit tipikus őseurópai mássalhangzó torlódással képezték: Niörd, Freyr és Freyja. Az ázok viszont szinte azonosak a kelta istenségekkel. Kinder és Hilgemann német történeteszek őket keletről jött istenségeknek tartják: ODIN vagy Wotan, a holtak kísérője, a varázs ura és lovaglő hadisten, melynek extatikus kultusza keleti eredetre mutat (lovas), nagy valószínűséggel azonos a kelta DONN istennel. A germán mennydörgés istene, THOR egyenlő a kelta mennydörgő TARANIS tárkányistennel. Ebben az összefüggésben még érdemes felfigyelni arra, hogy németül az „ős”-t „AHN”-nak [á:n] nevezik, ami nyelvészeti szempontból azonosítható a „ván” szóval. Az „áz” szónak viszont nem találtak német megfelelőt, de keltát igen: írül ÍS, velsül OES „ős”-t jelent ugyanúgy, mint a magyar ŐS, a türk ECE és a finn ISÄ. Ezek a példák megerősítik a germánok említett elkeltásodását.

A kelták mégis tisztán megkülönböztették magukat a germánoktól, ámbár a Rajnától északra eső területeken nagyon vegyesen éltek együtt. Itt megint egy erős kelta–magyar párhuzam világlik ki előttünk, mert „...a kelták a germán népeket, amikor ezek elkezdtek megrohanni a kelta szállás-terület keleti határvidékét, a „nép”-nek (teutonoknak) nevezték.”⁷⁴⁸ Magyarázatul hozzá kell még fűzzem, hogy írül TUATHA törzset jelent, amint a régi magyar TES, ráadásul a magyarok hasonlóan nevezték el a szlávokat; a TÓT név nyelvtanilag és fogalmilag azonos a kelták által a germánoknak adott névvel TEUT, melyből a mai németek saját maguk elnevezése származik: ófelnémet TEUTsch, és mai német DEUTsch.

Eljutottunk tehát a névadás megvizsgálásához. Most feltevődik a kérdés, hogy miért nevezik magukat GALL-nak vagy GAEL-nek a kelták. Nos, sumirul GALU embert, vagy népet jelent.⁷⁴⁹ (Egy hasonló ír szó, a GAOL rokonságot, szaladot jelent, ami azonos a magyar CSALád-dal. Tehát, véleményem szerint a kelták egyszerűen népnek, rokonoknak, egy szaládba tartozónak tekintették magukat. E gondolatmenetet tovább lehet vinni a gyakori R-L hangváltás ismeretében. A koreaiak népelnevezése a GIORE mitikus szóból ered, amely népet jelent, ennek türk változata a nyílveesszővel jelképezett GUR, amiből a tíz-nyíl-népe az ONO-GUR, vagy az UJ-GUR, OGUR származik.

Magyar kelták – kelta magyarik

Összefoglalóan le lehet szögezni, hogy a kelta nép a Kárpát-medencében, az évezredek óta itt élő elő-ázsiai eredetű lakosság, a fejlett társadalma, trójai műveltségű bevándorlók és a kaukázusi vasműveltségű szkíta telepesek összeolvadásából született meg. Mindhárom gyökere a kelta etnikumnak eredetében rokon egymással, hiszen mindegyik néprész a kultúra bölcsőjéből, a Folyamközből származó másodműveltségek sarja. Sőt egyenesen szumir elemeket is észlelhetünk a nemzetté válásnál, amely legnagyobb valószínűséggel már a bronzkor elején vette kezdetét. Kitértém a

⁷⁴⁷ George–Brown–Anker (Time–Life szerkesztőség): Die Kelten: Europas Volk der Eisenzeit. 1995. 122. („Seit der Eisenzeit war Dänemark ... von Germanen beseidelt. so daß der keltische Stil ... (der Kunstwerke) unweigerlich die Frage aufwirft: Waren die Germanen Kelten, oder zumindest: Waren die frühen Germanen ... unsere direkten Vorfahren? Wohl kaum. Höchstwahrscheinlich waren sie eine Mischung aus germanischen, keltischen und anderen Volksgruppen.“)

⁷⁴⁸ Peter Berresford Ellis: i. m. 138. old (...die Kelten die germanischen Völker, als diese die Ostgrenzen des keltischen Territoriums zu überfallen begannen. als »das Volk« (Teutonén) bezeichneten. “

⁷⁴⁹ Padányi Viktor: Sumir–magyar nyelv lélekazonossága. Budapest. 1994. „Dentu-magyararia“, Veszprém. 1989.

kelták és a lovas nomádok kultúra analógiájára: a ló, harckocsi, kard, csatabárd, vasfegyver, arany, nyakperec, harciasság stb., kihagytam ellenben a kelta-szkíta rovásírás megtárgyalását, a kelta pentaton „magyaros” zene stílusa bemutatását és a szembeötlő kelta–magyar nyelvi rokonságot, melyről kedves Édesapám beszámol munkája ismertetésében. Viszont itt nem csupán műveltségi azonosság tűnik fel, hanem komoly embertani és nemzeti rokonságról is beszélhetünk, hiszen a kelta embertípus közeli rokonai a kaukázusi és a türk típusok, elütve az állítólagos „indogermán rokonaítól”.

A kelta eredetről szóló magyarázat, senkit se kell, hogy megleljen, hiszen a Kárpát-medencében létrejött nép ugyanúgy kelta, mint akárcsak magyar. A különbséget az teszi, hogy az innen nyugatra vándoroltakat nevezzük az ókori történészek nyomán keltáknak, az itt maradt népesség, a későbbiekben magyarnak nevezett nemzet alapját alkotják. Erre a szkíta–kelta alaprétgre, a különböző korszakokban, ismételten rátelepedtek és vele békésen összeolvadtak hunnak, avarnak, onugornak, Árpád-magyarnak nevezett rokon népek. Hisz mindannyian egy közös elő-ázsiai (szumir—szabir) anyanyelv változatait beszélték. Összefoglalóan tehát az évezredek tartó elő-ázsiai eredetű népesség bevándorlása a Kárpát-medencébe, amely Európa számára a gyarmatosítás kisugárzó központjává válik, és ezen rokon népek rétegződése, összevegyülése vezetett a kelta etnikum létrejöttéhez. A kárpát-medencei térségben további rokonnépek telepedtek le. Senki sem tagadhatja, hogy a mai magyar nemzet a Kárpátok ölében született az elő-ázsiaiak, szabirok, szumírok, trójaiak, kimmerek, szkíták, trákok és egyéb „szittyá” népek, jászok, hunok, avarok, és végül de nem utolsósorban a „magyarok” egybeolvadásából.

Remélem sikerült kételyeket kelteni a tisztelt Olvasóban az indoeurópai teóriával szemben, és a felállított dogmaszerű nézetek átgondolására serkenteni.

Jó atyám által kidolgozott kelta–magyar–türk–finn–japán rokonságnak történelmi, régészeti valamint embertani alapot kívántam adni – döntse el a kedves Olvasó, hogy véleménye szerint sikerrel jártam-e el. Én, magam részéről meg vagyok győződve, hogy egész Európát uralmuk és műveltségi befolyásuk alá vető, szenvedélyes, bátor és szabad kelták közeli rokonaink, bár e nemzet túlélői már csupán Nyugat-Európa peremén vészelték át a könyörtelen idők viharait. Hiszek abban, hogy eljő az idő, amikor büszkén állíthatjuk, hogy ennek az ősi nemzetnek testvérei vagyunk...

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BAKER, John R.: Die Rassen der Menschheit. London–New York–Toronto, 1974
BARÁTH Tibor: A magyar népek őstörténete. New York, 1993. 3. kötet
BENEDEK Elek: Hazánk története. Budapest, 1927. 1995
Ellis, Peter Beresford: Die Druiden – von der Weisheit der Kelten. München, 1996
BÓNA István: Attila és a nyugati világ. História XVII. évfolyam. 1995. 8. szám
Brown/George/Anker (Time–Life szerkesztőség): Die Kelten: Europas Volk der Eisenzeit. 1995
CUNLIFFE, Barry: Illustrierte Vor-und Frühgeschichte Europas. New York–Frankfurt/Main, 1996
ÉLUÈRE, Christiane: Die Kelten. Ravensburg. 1994
FODOR István–Kovalovszki Júlia–Kovács Tibor–Lovag Zsuzsa–Tóth Endre: A Magyar Nemzeti Múzeum (Múzeumi kalauz). Budapest, 1992
FRANKENBERG, von Gerhard: Menschenrassen und Menschentum. Berlin, 1956
GARAM Éva–KISS Attila: Népvándorlás kori aranykincsek a Magyar Nemzeti Múzeumban. Budapest, 1992
GÖTZ László: Keleten kél a Nap. 1. kötet (Első könyv). Budapest, 1994
HENKEY Gyula: Zoborvidéki és dunamocsi magyarok etnikai embertani vizsgálata. Előadta a szerző a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 10. Magyar Őstörténeti Találkozásán 1995. A cikk

megjelent a ZMTE 1996-os kiadványában, 161-176. old. Zürich—Budapest, 1996. [Acta Historica Hungarica Turiciensia X. évfolyam 1. szám.](#)

JÓSA János: A székelyek ősei és a székely magyarok. 1925

KINDER, H.–HILGEMANN, W.: Atlas zur Weltgeschichte. (Band I-II.) 22 München. 1987

MACCANA, Proinsias: Kelta mitológia. Budapest. 1993

PADÁNYI Viktor: Sumir–magyarnyelv lélekazonossága. Budapest. 1994. uő.: „Dentu-Magyarìa“. Veszprém, 1989

SÁRA Péter: A magyar nyelv eredetéről másképpen. Budapest. 1994

TIMARU-KAST Sándor: A kelta–magyar rokonság nyelvünk tükrében, előadta a szerző a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 1995-ös 10. Magyar Őstörténeti Találkozásán. Kézirat. Ingelheim, 1995, 93. old.

Fegyver és használati tárgyak közép-morvaországi temetkezésekből (La Téne-kultúra)

E SZÁMUNK SZERZŐI

Darai Lajos a filozófia tudomány kandidátusa, professor emeritus Kodolányi János Egyetem, ZMTE Tudományos Tanács titkár, az Acta Historica Hungarica Turiciensia főszerkesztője, a KJF-ZMTE történelemtanár-továbbképzések felelőse.

Mesterházy Zsolt a magyar ókor kutatója, a ZMTE dísztagja, a KJF-ZMTE történelemtanár-továbbképzések előadója.

Ralph Timaru-Kast (dr. med.) a mainzi Johannes Gutenberg Egyetem Orvostudományi Kar Aneszteziológiai Tanszék vezető orvosa, sürgősségi főorvosa, az altatás, a sürgősségi orvosi ellátás és a sürgősségi orvostudomány kutatóorvosa.

Timaru-Kast Sándor orvos (dr. med.) a kelta nyelv és történelem magánkutatója, Ingelheim am Rhein. A ZMTE alelnöke és dísztagja, a KJF-ZMTE történelemtanár-továbbképzések előadója. Több könyve és tanulmánya jelent meg a kelta nyelvről, a kelta–magyar nyelvi és műveltségi kapcsolatokról, valamint a kelták európai életéről, szerepéről és mai maradványairól.

FÜGGELÉK

Kiadványaink jegyzéke

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
I.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia I. évfolyam 1. szám. Első (Benidorm 1986) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Zürich, 1991. ISBN 963 02 8926 1 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06366/06366.pdf	1
II.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia II. évfolyam 1. szám. A Második (Zürich 1987) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Zürich, 1993. ISBN 963 02 8926 2 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06400/06487/06487.pdf	2
III.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia III. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik (London 1988) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 5 3 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05930/05930.pdf	25
IV.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia IV. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Negyedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Felsőőr/ Oberwart 1989) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 10 0 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05927/05927.pdf	46
V.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia V. évfolyam 1. szám. Csihák György: A magyar parlamentarizmus ezer éve. Budapest, 1990. ISBN 963 02 8925 3 és ISSN 2297-7511	6
V.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia V. évfolyam 2. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Ötödik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Altenberg 1990) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 09 7 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06833/06833.pdf	49
VI.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia VI. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Hatodik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Szent Gallen 1991) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 08 9 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05946/05946.pdf	47
VII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia VII. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Hetedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Szentendre 1992) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9204 48 X és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06844/06844.pdf	51
VII.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia VII. évfolyam 2. szám. Magyarok Őstörténete. Zürich-Budapest, 1992. ISBN 963 02 8925 3; második kiadás 1996. ISBN 963 85274 6 3; harmadik bővített kiadás 2007. ISBN 963 9204 37 4 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06375/06375.pdf	3
VII.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia VII. évfolyam 3. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Szeged 1992) Magyar Történelmi Iskolájának Előadásai és Iratai. Zürich, 1993. ISBN 963 8465 00 X és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06400/06488/06488.pdf	4
VIII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia VIII. évfolyam 1. szám. Magyar Történelmi Tanulmányok 1. Zürich, 1993. ISSN 1217 4629 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06400/06486/06486.pdf	5
VIII.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia VIII. évfolyam 2. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Tab 1993) Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 04 4413 5 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06381/06381.pdf	9
VIII.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia VIII. évfolyam 3. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Nyolcadik (Kaposvár 1993) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 2 9 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06500/06527/06527.pdf	23
IX.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kilencedik (Tapolca 1994) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 1 2 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06700/06769/06769.pdf	15
IX.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 2. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik (Tapolca 1994) Magyar Történelmi Iskolája Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 85274 12 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06365/06365.pdf	11
IX.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 3. szám. Die Frühgeschichte der Ungarn. Zürich-Budapest, 1994. ISBN 963 85 274 4 7. Zweite erweiterte Ausgabe 2007. ISBN 963 9204 30 7 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06362/06362.pdf	10
IX.	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 4. szám. Nagy Gyula: Az ellopott magyar őstörténet. I. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 04 4112 8 és ISSN 2297-7511	7
IX.	5	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 5. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Székelyudvarhely 1994) Övezeti Történetstálkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 85274 2 0 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06364/06364.pdf	12
IX.	6	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 6. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Komárom 1994) Övezeti Történetstálkozó Előadásai és Iratai. Komárom-Komárno-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 3 9 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06370/06370.pdf	14
IX.	7	Acta Historica Hungarica Turiciensia IX. évfolyam 7. szám. Képeslapok magyar történelmi motívumokkal. 8 különféle, szimpla és dupla, színes ISSN 2297-7511	8

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
X.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia X. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizedik (Tapolca 1995) Magyar Őstörténeti Találkozó és Negyedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85274 8 X és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06500/06505/06505.pdf	17
X.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia X. évfolyam 2. szám. Csihák György: Beszélgetés néppemmel a hazánkról. Budapest-Zürich, 1995 ISBN 963 85274 5 5 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/11200/11213/11213.pdf	13
X.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia X. évfolyam 3. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Erdélyi Övezeti Történész Találkozó (1995-1999) Előadásai és Iratai. Csikszereda-Budapest-Zürich, 2000. ISBN 963 85684 9 6 http://mek.oszk.hu/06300/06372/06372.pdf	30
XI.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XI. évfolyam 1. szám. Honfoglalásunk és előzményei. Keresztény egyházak és történelmi szerepük a Kárpát-medencében. (Tapolca 1996) Budapest-Zürich, 1997. ISBN 963 85684 1 0 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06500/06503/06503.pdf	20
XI.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XI. évfolyam 2. szám. Csámpai Ottó: Nemzet és társadalom. Bevezetés az etnoszociológiába. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85684 02 és ISSN 2297-7511	19
XI.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XI. évfolyam 3. szám. Germann Georg: Ungarisches im Bernischen Historischen Museum. A Berni Történelmi Múzeum magyar emlékei. Bern-Budapest, 1996. ISBN 963 85274 9 8 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05935/05935.pdf	18
XI.	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XI. évfolyam 4. szám. Csihák György: Ex Oriente Lux. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85274 7 1 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06363/06363.pdf	16
XII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XII. évfolyam 1. szám. Magyar út és nehézségei a nemzetállamtól az övezetek Európájába a huszadik század fordulóján. Avarok – onogurok – magyarok. (Tapolca 1997). Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 11 9 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06837/06837.pdf	50
XIII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIII. évfolyam 1. szám. Nagy Kálmán: A honfoglalás hadtörténete. (A Szabadtér Kiadóval együtt.) Budapest, 1998. ISBN 963 7810 97 8	21
XIII.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIII. évfolyam 2. szám. A honfoglalás és az 1848-1849-es magyarországi polgári forradalom és szabadságharc évfordulójára. (Tapolca 1998). (324 oldal) Budapest-Zürich, 2001. ISBN 963 86100 5 0 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06500/06536/06536.pdf	31
XIV.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 1. szám. Az első világháború és magyar történelmi következményei (1914-1921). Szent István és a magyar államalapítás. (Tapolca 1999) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 02 X és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06802/06802.pdf	42
XIV.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 2. szám. Csihák György: Válasz népem kérdéseire a hazánkról. Budapest-Zürich, 1999 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05921/05921.pdf	22
XIV.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 3. szám. Die Ungarn und die Abtei Sankt Gallen. Magyarok és a Szent Galleni Apátság. ISBN 963 85684 3 7 (Közösen St. Gallen Kanton levéltárával) – Második kiadás: Szent Gallen-Budapest, 1999. ISBN 96386100 8 5 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06100/06107/06107.pdf	24
XIV.	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 4. szám. Csihák György: A magyar nemzet múltja - Szent István király életműve és a magyar államalapítás - A bambergi lovas - Sacra Regni Hungarici Corona és a magyar közjogi rendezés kérdései ma - Magyar - nép - kisebbség. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 6 1 és ISSN 2297-7511 http://mek.oszk.hu/06300/06373/06373.pdf	26
XIV.	5	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 5. szám. Fünfzehn Jahre UHVZ - A ZMTE tizenöt éves 1985 - 1999. Zürich-Budapest, 1999. ISBN 963 85684 7 X és ISSN 2297-7511	27
XIV.	6	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIV. évfolyam 6. szám. Nagy Gyula: Az ellopott magyar őstörténet II. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 4 5 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06700/06783/06783.pdf	28
XV.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XV. évfolyam 1. szám. A magyar műveltség gyökerei. Az 1930-as évek magyar műveltsége. (Felsőőr/Oberwart 2000) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 86100 3 4 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06700/06799/06799.pdf	41
XV.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XV. évfolyam 2. szám. Délközép Kárpát-medence műveltsége, különös tekintettel a sárközi települések és népi műveltségük fejlődésére. (Sárköz-Decs 2000) Decs-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 03 8 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05926/05926.pdf	39
XV.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XV. évfolyam 3. szám. Közös jelen, múlt és jövő Észak Kárpát-medencében, különös tekintettel a gömöri tájegységre. (Rozsnyó 2000) Rozsnyó-Budapest-Zürich, 2002. ISBN 9638610026 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06700/06792/06792.pdf	38
XV.	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XV. évfolyam 4. szám. Csihák György: Dunhuang barlangképei és a Sánszi agyagkatonák néma üzenete a magyar műveltség gyökereiről. Budapest-Zürich, 2000. ISBN 9638568488 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06300/06368/06368.pdf	29

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
XVI.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVI. évfolyam 1. szám. Magyar haditechnika és magyar hadjáratok a kora középkorban. A második világháború és történelmi következményei Magyarország szempontjából (1939-1949). (Szentendre 2001) Budapest-Zürich, 2002. ISBN 963 86100 6 9 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06700/06790/06790.pdf	35
XVI.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVI. évfolyam 2. szám. Barabási László: Nemes Székely Nemzet – Csillagösvényen. Csiksomlyó-Budapest, 2001. ISBN 963 86100 4 2	32
XVII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVII. évfolyam 1. szám. Csihák György: Magyar nempolitikai írások. Budapest-Zürich, 2002. ISBN 963 86 100 0 X és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05917/05917.pdf	33
XVII.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVII. évfolyam 2. szám. Kiadványaink tartalomjegyzéke – Vereinspublikationen mit Inhaltsübersicht. Zürich-Budapest, 2002. ISBN 9638610077	34
XVII.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVII. évfolyam 3. szám. Achtzehn Jahre UHVZ – A ZMTE tizenennyolc éve 1985-2002. Zürich-Budapest, 2002. ISBN 9638610093	36
XVIII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVIII. évfolyam 1. szám. Magyar Történelem. Tízezer év – ezer oldalról. Oktatási segédkönyv a magyar történelem tanításához. (636 oldal) Budapest-Zürich, 2003. ISBN 963 86100 1 8 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05939/05939.pdf	37
XVIII.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XVIII. évfolyam 2. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenhetedik Magyar Őstörténeti Találkozó és Tizenegyedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. (Budapest 2003) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 06 2 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05943/05943.pdf	43
XIX.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIX. évfolyam 1. szám. A magyar huszárság története. A lovasműveltség sajátosságai. Az első magyar huszártörténeti konferencia keretében. (Nyíregyháza, 2004) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 07 0 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06824/06824.pdf	45
XIX.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIX. évfolyam 2. szám. Zwanzig Jahre UHVZ – A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 20 éve 1985-2004. Zürich-Budapest, 2004. ISBN 963 9349 05 http://mek.oszk.hu/06000/06008/06008.pdf	44
XIX.	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XIX. évfolyam 3. szám. Csihák György: Forog a történelem keze... Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 04 6 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/05900/05916/05916.pdf	40
XX.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XX. évfolyam 1. szám. Csámpai Ottó: Nemzet és társadalom. Bevezetés az etnopszichológiába. Második, bővített kiadás. Közösen a Heraldika Kiadóval. Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9204 38 2	48
XXI.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXI. évfolyam 1. szám. Kiadványaink tartalma. Budapest – Zürich, 2006. ISBN 9639204 37 4 és ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06000/06007/06007.pdf	52
XXII	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXII. évfolyam 1. szám. Őstörténetünk és a genetika. 1456 – Nándorfehérvár – 1606 Zsitvatorok – 1956 Budapest. (Mártély 2006) (372 oldal). Budapest-Zürich 2007. http://mek.oszk.hu/09100/09137/09137.pdf	53
XXIII	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Huszadik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Hódmezővásárhely 2007) (159 oldal). Budapest-Zürich, 2008. ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06849/06849.pdf	54
XXIII	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2008/A. (137 oldal) Budapest 2008. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00001/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00001/pdf/00001.pdf	55
XXIII	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évfolyam 3. szám. Árpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére. Tudományos emlékülés. (Esztergom 2007) (67 oldal). Budapest-Zürich, 2008. ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/06800/06850/06850.pdf	56
XXIII	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. évfolyam 4. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2008/B. (176 oldal) Budapest 2008. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00010/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00010/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2008_4.pdf	57
XXIV	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIV. évfolyam 1. szám. Hunyadi Mátyás és a magyar újjászületés. Tudományos emlékülés. (Esztergom 2008) (115 oldal). Budapest-Zürich 2009. ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/09100/09125/09125.pdf	58
XXIV	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIV. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2009/A. (145 oldal) Budapest 2009. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00002/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00002/pdf/acta_hist_01445_2009_2.pdf	59
XXV	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXV. Évfolyam 1. szám. 25 év, 1985-2009. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Őszinte Története (239 oldal). Budapest-Zürich 2010. ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/09100/09126/09126.pdf	60

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
XXV	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXV. évfolyam 2. szám. Csihák György: „Cum Deo pro Patria et Libertate“. „Horthy fasizmus“ – „Antall demokrácia.“ Történelmi előzmény és párhuzam. (142 oldal). Budapest-Zürich 2010. ISSN 2297-7538 http://mek.oszk.hu/09100/09110/09110.pdf	61
XXV	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXV. évfolyam 3. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2010/A. (130 oldal). Budapest 2010. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00003/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/03/pdf/EPA01445_2010A.pdf	62
XXVI	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVI. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2011/A. Az 1920. június 4-től 1944. december 21-ig tartó időszak magyarországi eseményeinek elemzése, különös tekintettel az október körüli eseményekre. (231 oldal). Budapest-Zürich 2011. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00006/pdf/ és http://mek.oszk.hu/09400/09484/09484.pdf	63
XXVI	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVI. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2012/A. Zentai KJF–ZMTE Történelemtanár-Továbbképzés Vizsgaelőadásai. (230 oldal). Budapest-Zürich 2011. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00004/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00004/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2011.pdf	64
XXVII	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVII. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2012/B. (229 oldal) Budapest-Zürich 2012. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00005/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00005/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2012.pdf	65
XXVIII	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVIII. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2013/A. A Zürichi Magyar történelmi Egyesület „Az altöttingi országgyűlés történelmi vizsgálata” című zártkörű tudományos tanácskozásán elhangzott előadások írott változata. (176 oldal) Budapest-Zürich 2013. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00007/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00007/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2012_2.pdf	66
XXVIII	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXVIII. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2013/B. Budapest-Zürich 2013. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00008/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00008/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2013_1.pdf	67
XXIX	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIX. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2014/A. Budapest-Zürich 2014. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00009/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00009/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2014_1.pdf	68
XXIX	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIX. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2014/A. „Tízezer hontalan magyar Szent István-napi zárandoklata 1947. augusztus 20-án” címmel a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület és a Pilisszántaért Egyesület közös rendezésében 2014. augusztus 20-án Pilisszántón a Boldogasszony Sziklakápolnában és a Pádai Szent Antal Templomban tartott ünnepi megemlékezés és tudományos ülés beszédei és előadásai. Budapest-Zürich, 2014. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00011/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00011/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2014_2.pdf	69
XXX	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXX. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2015/A. A Hazáért! A Nemzeti Köszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara, valamint a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület centenáriumi rendezvénye Budapest, 2014. november 28. előadásai. Budapest-Zürich, 2015. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00012/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00012/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2015_1.pdf	70
XXX	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXX. évfolyam 2. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2015/B. Budapest-Zürich 2015. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00013/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00013/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2015_2.pdf	71
XXX	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXX. évfolyam 4. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2015/C. A Hazáért! A Nemzeti Köszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara, valamint a Zürichi Magyar Történelmi egyesület második emlékkonferenciája az első világháborúról. Budapest, 2015. április 24. Ludovica tér 2. NKE Kápolna. Budapest-Zürich 2015. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00014/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00014/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2015_3.pdf	72
XXX	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXX. évfolyam 4. szám. Géza A. Kósa: Calvinist Hungarians in Australia. The first 60 years of Hungarian speaking congregations 1950-2010. Academia Press Co. and the Hungarian Historical Society of Zurich. Melbourne, 2015. 214 pages. National Library of Australia Cataloguing-in-Publication ISBN 9780957770744 (paperback)	73
XXXI	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXI. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2016/A. Budapest-Zürich 2016. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00015/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00015/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_1.pdf	74

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
XXXI	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXI. évfolyam 2. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 30 éve. 30 Jahre Ungarisch Historischer Verein Zürich. 1985–2015. Budapest-Zürich 2016. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00016/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_2.pdf	75
XXXI	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXI. évfolyam 3. szám. Z. Tóth Csaba: Magyar őstörténeti tanulmányok 2014- 2016. Budapest-Zürich 2016. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00017/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_3.pdf	76
XXXI	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXI. évfolyam 3. szám. A Kodolányi János Főiskola és a Zürichi Magyar történelmi egyesület „A magyar történelem tanításának tartalmi és módszertani megújítása” című 120 órás komáromi történelemtanár tovább és felnőttképzése vizsgaelőadásai. Budapest-Zürich 2016. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00018/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_4.pdf	77
XXXI	5	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXI. évfolyam 5. szám. Alapvetés. Tanulmányok a magyar eredetről és következményeiről. Oktatási segédkönyv II. Budapest-Zürich 2017. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_5.pdf	78
XX XI	6- 18	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXI. évfolyam 6-21. szám. ZMTE Emlékkönyv (UHVZ Erinnerungsbuch) I-XIII. 1985–1998. Budapest-Zürich 2016. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00020/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_01_1985_1986.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00021/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_02_1986_1987.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00022/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_03_1987_1988.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00023/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_04_1988_1989.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00024/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_05_1989_1990.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00025/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_06_1990_1991.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00026/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_07_1991_1992.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00027/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_08_1992-1993.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00028/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_09_1993_1994.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00029/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_10_1994_1995.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00030/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_11_1995_1996.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00031/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_12_1996_1997.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00032/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_13_1997_1998.pdf	79- 91
XXXII	1- 10	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXII. évfolyam 1-17. szám. ZMTE Emlékkönyv (UHVZ Erinnerungsbuch) XIV-XXX. 1998–2007. Budapest-Zürich 2017. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00033/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_14_1998_1999.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00034/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_15_1999_2000.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00035/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_16_2000_2001.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00036/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_17_2001_2002.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00037/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_18_2002_2003.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00038/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_19_2003_2004.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00039/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_20_2004_2005.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00040/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_21_2005_2006.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00041/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_22_2006_2007.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00042/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_23_2007_2008.pdf	92- 101
XXXIII	1-8	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXIII. évfolyam 1-9. szám. ZMTE Emlékkönyv (UHVZ Erinnerungsbuch) XIV-XXX. 2008–2016. Budapest-Zürich 2017. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00043/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_24_2008_2009.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00044/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_25_2009_2010.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00045/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_26_2010_2011.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00046/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_27_2011_2012.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00047/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_28_2012_2013.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00048/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_29_2013_2014.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00049/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_30_2014_2015.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00050/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_31_2015_2016.pdf http://epa.oszk.hu/01400/01445/00051/pdf/EPA01445_acta_hung_ZMTE_emlekkonyv_32_2016_2017.pdf	102- 110
XXXIII	10	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXIII. évfolyam 10. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2018/A. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00052/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2018_10.pdf	111
XXXIII	11	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXIII. évfolyam 11. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2017/B. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00053/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2018_11.pdf	112

Jahrgang Évfolyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
XXXIII	12	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXIII. évfolyam 12. szám. Hirdető műsorfüzet. Az első világháború befejezéséről szóló, <i>A Hazáért!</i> című harmadik emlékkonferencia a Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara (NKE), valamint a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület (ZMTE) közös rendezésében. 2018. december 1-2. NKE Kápolna, Budapest, Ludovica tér 2. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00054/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00054/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2018_12.pdf	113
XXXIV	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXIV. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúráközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2019/A. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00055/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00055/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2019_01.pdf	114
XXXIV	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXIV. évfolyam 2. szám. A Hazáért! A Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kara, valamint a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület harmadik emlékkonferenciája az első világháborúról. Budapest, NKE Kápolna, 2018. december 1. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00056/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00056/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2019_02.pdf	115
XXXIV	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXIV. évfolyam 3. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület A korai magyar történelem és a ZMTE barátai című 31. Magyar Östörténeti Találkozója, Buda-kalász, 2019. április 27-28, ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00057/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00057/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2019_03.pdf	116
XXXIV	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXIV. évfolyam 4. szám. Emlékkötet. Jóemlékezetű Tibai Takács József (1949-1999) a Zürichi Magyar Történelmi Egyesületben. ISSN 2297-7538 http://epa.oszk.hu/01400/01445/00058/pdf/ és http://epa.oszk.hu/01400/01445/00058/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2019_04.pdf	117
XXIV	5	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXIV. évfolyam 5. szám. Nagy Kálmán: A honfoglalás had-története. ISSN 2297-7538 https://epa.oszk.hu/01400/01445/00059/pdf/ és https://epa.oszk.hu/01400/01445/00059/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2019_05.pdf	118
XXXV	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXV. évfolyam 1. szám. Pannon Kultúráközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2020/A. ISSN 2297-7538 https://epa.oszk.hu/01400/01445/00060/pdf/ és https://epa.oszk.hu/01400/01445/00060/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2020_01.pdf	119
XXXVI	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXV. évfolyam 1. szám. Fábán Sándor: Történelmi "szürre-lál". Az Igazság Kálváriája. ISSN 2297-753 https://epa.oszk.hu/01400/01445/00061/pdf/ és https://epa.oszk.hu/01400/01445/00061/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2021_1.pdf	120
XXXVI	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXVI. évfolyam 2. szám. Timaru-Kast Sándor: A magyar nép és a kelták. Eredetünk és környezetünk. ISSN 2297-7538 Jelen kötet.	121
XXXVI	3	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXVI. évfolyam 3. szám. Pannon Kultúráközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2021/A. ISSN 2297-7538 Szerkesztés alatt.	122
XXXVI	4	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXXVI. évfolyam 4. szám. Öröklődéstan és történelemtudo-mány. Elektronikus levelezés a korai magyar történelemkutatás jövőjéről. ISSN 2297-753 Előkészület-ben.	123

* Sorszám a megjelenés időpontja szerint/Nummerung nach Erscheinung

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

Ungarisch Historischer Verein Zürich

CH-8004 Zürich, Birmensdorferstrasse 41.

zmte@freemail.hu www.zmte.org

Az 53. számtól csak digitálisan

Ab Nr. 53 nur in digitalisierter Form

Az Acta Historica Hungarica Turiciensia minden száma megtalálható ingyenesen a ZMTE hon-lapján: www.zmte.org, azon kívül az OSZK [Magyar Elektronikus Könyvtárában](#) (MEK) és az [Elektronikus Periodika Archívumban](#) (EPA), és az első 52 szám az [Európai Digitális Könyvtár-ban](#) (European Library).

Hivatkozható az MTA Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) egyéni adatbázisában.

Felvették a [Svájci Nemzeti Könyvtár](#) Katalógusába ([Helveticat](#))

az [időszakos](#) és [online kiadványok](#) közé.

Die Periodikas der Acta Historica Hungarica Turiciensia gefunden werden kann kostenlos über unsere Homepage: www.zmte.org sowie in [Ungarische Elektronische Bibliothek](#) und [Elektronische Periodika Archiv \(EPA\)](#), weiterhin die ersten 52 Periodika in [Europäische Digital Bibliothek \(European Library\)](#).

Die Periodikas der Acta Historica Hungarica Turiciensia werden von der Ungarischen Akademie der Wissenschaften (MTA) als Erscheinungsort für die Publikationsdatenbank der Ungarischen Historischen Werke (MTMT) anerkannt. Aufgezeichnet in [Helveticat \(Schweizerische Nationalbibliothek\)](#) als [periodisch](#) und [online Publikationen](#)